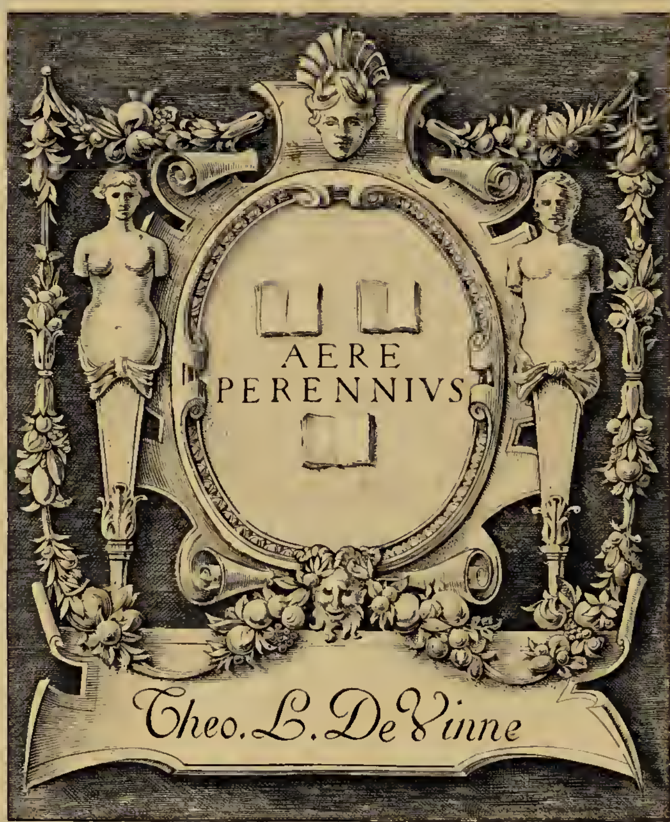

AERE
PERENNIVS
Theo. L. De Vinne

Silius Italicus Baptistii de Tortis, 1483

copy page in middle of book left hand. Marked in pencil on upper corner Signature n iii +

Exactly same size as copy

Large type 16 point

small type 11 point

Leaf [illegible] ¼ x 12¼ inches

2 proof 1 to DeVinne Press, with the book

1 to Theo. L. De Vinne 300 W 76 St

[illegible] bill

Panzer Annal. Vol. 3. p. 197. n. 7a.

[illegible]
Tryna qui miserere [illegible]

PETRI MARSI INTERPRETATIO IN SYLLIVM ITALICVM AD ILL. PRINCIPEM VIRGINIVM VRSINVM.

CVM id omne quod in terris gignitur ad usum hominum sit ut priscis philosophantibus totius naturæ peritis præclare uisum est: homo aūt ut hoī prosit: si e natura uiuere uult: & uero humanitatis nomīe censeri āplissimo præconio celebrandi sunt illi q̄ cōis parētis natura præscripta integerrime seruantes cōi utilitati prospiciunt: & de omni humano genere natura coniuncto illisque potissimū q diuinā in homine particulā summo studio colunt: benemereri student: & pro uirili pte nituntur. His officiis prisci heroes immortalē sibi gloriā peperere: quos beneficiorum memores posteri cælo sacrarunt. In quorum numero sunt rerū gestaꝝ scriptores: qui incorruptis lr̄arum monumētis humanā uitā excoluerunt: & ueri poetæ: qui utilitatē uitæ cōmunis adiuncta delectatione imprimis curant. Nulla. n. est uirtus q̄ non celebrent: & ad illā bene a natura institutos non hortentur. Nullū aūt uitium: a quo proposita ipsius feditate non deterreāt. Habent præterea locos graues: & sublimes ex mediis naturalis: supernaturalisque philosophiæ arcanis repetitos. In psonis quas introducunt decorū. Locoꝝ descriptiones. Historias: & antiquitatē. Conciones ex arte compositas. furorem insuper poeticum quem plato poetis concedit. Quo interdū futura suspicantur: præsagiunt: prædicunt. Illā denique heroici carminis maiestatem. Qua teneras mentes erigunt: & ad ueram: perfectāque homīs diuini animalis imaginem effingunt. Cum igit̄ ita sit uberes & salubres poetarum fontes adire debemus. Qui ora musarū sacra colentium facundo haustu irrigarunt: ut quodā quasi diuino spiritu inflati maius homīe resonarent. Nec nomē interpretis tanq̄ indecoꝝ refugiēdū est. Ausim quippe dicere fidos: uerosque interpretes nō minorē laudē ipsis scriptoribus mereri. Quæ enim eēt in poetis utilitas: nisi a studiosis intelligerent̄ nulla profecto: & sic adolescentes magna utilitate fraudarent̄ & illi finē non attingerent: cuius grā laborarunt. Vnde cū in me nō tantū roboris ingenii sit ut aliquod poema cudere possim: qd' ad nepotū eruditionē: & cōmodū depromerē: ut aliqd fecisse uiderer quod rudibus usui sit Syllii italici diuinū poema ut potui interpretatus sū. Quod ita undique tēporum īcuria deprauatum erat ut nullā fere utilitatē legentibus afferret. Primus patrum nostrorum memoria huius poetæ sacros fontes reserare arcanaque ingredi ac publice in hac florentissima urbis Romæ academia ꝑfiteri ausus ē Petrus mōtopolita. Vir certe id ætatis eruditissimus. cuius cæleste ingeniū nō parum utilitatis post Laurentium Vallā romanæ linguæ allaturum auara fata studiosis inuiderunt: & in flore adhuc atque uiride rapuere. Sequuti sūt uiri sæculoꝝ memoria digni ac Romani eloquii sydera: & clarū decus: Pōponius: & Domitius ꝓceptores mei. Qui multū supra homines ingenio ꝑditi: diuino quodā mentis acumine: ac splendore auia pieridū loca peragrarūt. & per Romanæ linguæ cuius ab ineunte ætate studiosissimi fuerunt calles getarum: uādalorūque sentibus obsitos: & curricula quondā nitida: sed barbarorū culpa uepribus obducta equos ita inflexere suos: ut hoꝝ industria: & laboribus priscū illud latinarum litteraꝝ decus iā fere nō desideremus: & ī hoc ope potissimū laborarunt: ut facilior esset interpretibus labor: quod ipse sum expertus: & fateor ingenue. Non ita sum arrogās Illu. princeps uirgini nouum florentissimæ ursinoꝝ familiæ decus cuius honori sacratur hoc opus ut arbitrer me omnia consequutum: quæ fidum interpretem habere oportet: sed me ꝑ uirili pte laborasse ꝑfiteor: ut eatenus: quatenus imbecillitas ingenioli mei pateret̄ rudibus cōsulerem. Et alios ad opam latinæ linguæ quæ adhuc aliqua ex pte gothicum sapit enixissime uauandam exortarer. Igitur tāq̄ ex alta specula q̄ maxima possum uoce contendo. & romani nois: ac latini splendoris studiosos ad id romanis litteris præstandū ꝓuoco: ut Romananı eloquētiam quasi uirginem iam adultam impudentissimis ꝓcis quoꝝ magna copia est eripiamus: & domi ut uerbis Ciceronis latinæ linguæ parentis utar septam teneamus liberali custodia sed hæc hactenus. Miseram. Illu. princeps uirgini superioribus annis. Illu. principi Roberto patruo tuo quedā in syllium cōmentariola. Quæ quoniam iuuenili quodam ardore: ac primo ingenii calore effluxerant castigationem desyderabant: & limam. illa igitur castigata: & una cum poemate impressa ad te mitto. Qui quoniam maiorum tuorum præconia ut par est & te romanum principem: & inclytæ ursinorum familiæ caput decet libenter audis: ut domesticis uestigiis insistas: hoc opus: in quo principes tui Romani celebrantur grato animo suscipias: & manibus tuis ac lectione dignare cum ꝑ publica negocia quibus distringeris ut subditorū saluti consulas licuerit. Vale.

SYLLII VITA.

Syllius italicus ab italica urbe hispaniæ cognominatus a qua originem habuit per suos maiores romanus fuit. Quippe si in italica natus fuisset Martialis hispanus: & in patriæ suæ suorumque laudem propensus tanti uiri natale solum eo epigrammate primi libri: quo non modo poetarum: uerũ & istoricorum patriam celebrat auidissime ornasset: cum sepius ad eum scribat: eumque tanti faciat: quanti Catullus ueronensis Virgilium poetarum principem fecisset: prima ætate ciceronem sibi proposuit imitandum: ueterum præcepta sequutus: qui optimum quenque censuerunt eligẽdum quem imitemur: facundo declamauit ore: clientum causas secundo euentu in foro egit: centumuir fuit proconsulatum asiæ prudentissime integerrimeque administrauit. Sub Nerone infamia notatus: nam quosdam principi: seu uerius sæuissimo tyranno sponte insimulasse uulgo creditum est. Sub uitellio comiter: & sapienter se gessit a Nerone consul creatus est: cuius felicissimi consulatus auspiciis Nero e uita sublatus est: & orbis libertatem adeptus. post consulatum Maronem latinorum poetarum sydus imitatus est: quãuis carmina maiore cura q̃ ingenio scriberet: quæ sæpius recitauit & auditorum iudicia recitationibus expertus est. Bellum punicum secundum hoc opere prosequutus est: quod in manibus habetur: uariumque est elegans multiplex: ut quid diuinum esse uideatur. Suadentibus annis urbe: foroque cedens in campania se continuit ocio non absus. Multum uillarum possedit & M. Tullii formianum imprimis multum statuarum: multum imaginum: quas studiose uenerabatur: Maronis potissimum cuius natalem religiose celebrabat: sepulchrumque uia puteolana ad ii. lapidem ut cellam iouis capitolini frequentabat. Duos habuit filios Minorem sæuerum nomine incredibili dolore sepeliuit maiorem ætate florentem & consularem reliquit. Aduersa ualitudine insanabilis claui laborauit: cuius tedio & dolore: ut Plinius in epistolis scribit quinque & lxx. annos natus in neapolitano suo inedia uitam finiuit magis delicato corpore q̃ infirmo usque ad extremum diem beatus & felix.

Belli punici ii. compendium.

Post primum bellum punicum quo carthaginenses uicti fuerunt ad egates insulas: quæ sunt inter siciliam & aphricam & sicilia sardiniaque celeri desperatione stipendio etiam superimposito amissis Amilcar pater Annibalis qui eo bello imperator fuerat uir ingentis spiritus angebatur: & d̃ imperio proferendo cogitans per quinque annos in aphrica bellum gessit. Inde cum exercitum in hispaniam eẽt traiecturus Annibalem nouem ferme annos natum in templo Iunonis: quæ apud illos sanguine hũano placabatur tactis sacris iurare coegit se cum primum ætas competeret hostem romani nominis forẽ acerrimum in hispaniam profectus nouem annos eo studio bellum gessit: ut maius animo moliri q̃ tunc gereret uideretur. Nam si diutius uixisset eo duce milites arma italiæ intulisset: qui Annibalis auspicio intulerunt: sed oportuna mors distulit bellum. In acie quippe occisus est: cui Asdrubal gener successit. hic magis conciliandis populis q̃ auspicio bellico per octo annos rem punicam auxit cũ hoc foedus renouauerunt Romani: ut terminus imperii esset amnis iberus & Saguntinis mediis inter imperia duorum populorum libertas seruaretur. Hic cum regulum quendam Tagum nomine necari: & caput hastæ affixum circũferri iussisset ab illius seruo crucem: & ignominiam domini egre ferente in tentorio confossus est. Qui captus cum supplicio afficeretur eo habitu oris fuit ut spectator supplicii uideretur: fessosque ministros conuiciis incessens domini sui crucem magna uoce reposcebat: post necem Asdrubalis Annibal in prætorium delatus fauore militum: & aura populari iperator appellatus ẽ Qui cum natura perturbationis auidus eẽt: & magna in eo indoles uitiorũ ac uirtutũ appareret & præcepta patris & sacra per quæ iurauerat eum sponte in romanos currentem impellerent ac si decreta sibi fuisset italia: & romanum bellum: nihil differendum ratus ne se quoque cunctantem aliquis casus opprimeret: ut Amilcarem: & Asdrubalem: olchadum fines qui sunt ultra iberum inuasit & medium indignatus iberum Saguntinis amicis populi romani bellum itulit castra urbi admouit & eã octauo mense expugnatam diruit & incendit. Nec non fabium pamphilum: & Valerium publicolam legatos romanorum portantes iussa magnanimi senatus: eum quippe ad poenam rupti foederis reposcebant: audire noluit sed strepitu armorum clangoreque tubarum litore prohibuit. Qui ad carthaginentem nauigarunt: quibus cum senatus datus esset & carthaginenses Annibali suo fauere dicendis sentẽtiis persperxissent bellum quod se fabius gestare sinu dicebat indixerunt. Annibal solo æquata Sagunto furori & amentiæ suæ modum non imposuit: uerum superatis pyreneis montibus cum Rhodanum: & Druentiam galliæ fluuios traiecisset ad Tricastinos profectus alpes ipsas ad eum diem militibus inaccessas nisi fabulas herculis in medium afferre uelimus: ac liberi patris arcem & munimenta populi Romani totiusque italiæ transcendit: quod simile portento uisum fuisse scribit Plinius nono die maximis laboribus in iugum alpium uentum est: ubi rupem inaccessam & suum iter remorantem aceto ignique diduxit. xv. die alpibus superatis in italiam descendit: & ad Ticinum urbem & fluuium eiusdem nominis nunc Papia appellatur cum. p. Scipione consule manus conseruit in quo prælio romãi succubuerunt: cum propter inopiam equitatus impetum elephantorum in æquo campo ferre nõ possent & ipse consul uulneratus humeris filii: qui ob uictoriam de Annibale ac poenis aphricanus postea cognominari meruit liberatus est consul cum padum ratibus magno silentio traiecisset ne hostes insequerentur placentiam uenit. Inde ad Trebiam fluuium se recepit. impar equitatui in edito loco: q

nunc collis sancti germani appellatur castra muniuit Annibal subsequutus non procul ab eo consedit interim Sempronius Gracchus alter consul qui in Sicilia erat: ut eam ab impetu barbarorum tueret a senatu per litteras edoctus cum apud eurypum siculum Hieronem regem alloquutus esset. compositisque pro temporis conditione rebus siculis classe per oram superi maris Ariminum. inde in castra ad collegam uenit: auidusque pugnæ manus temere conseruit. iterum uictor Annibal inde mouit: & superato appennino & palludibus magna difficultate. nam ibi altero oculo captus ē cum propter maximum frigus fomenta adhibere nequiret ad Trasimenum lacum perusinum contendit. ibique locatis militibus ad insidias romanum exercitum profligauit. temeritate. C. flaminii consulis: qui uetantibus auspiciis: & religione pugnam iniuit signa quippe rerum futurarum magna cum clade populi romani neglexit. nam cum paucis ante diebus lustrato exercitu arretium uersus castra mouisset equus ante signum iouis statoris repente concidit: & cum gallus gallinaceus edere recusaret pugnam prohibente pullario. cumque uexilla terræ affixa reuelli non possent ne collegam suum seruiliū qui adhuc romæ erat participem uictoriæ ac gloriæ si qua contra Annibalem fuisset expectaret tribus horis adeo pertinaciter dimicans ut terremotus quāuis maximus minime deprehenderetur ipse cum magna parte sui exercitus corruit. Nam. xv. milia romano℞ in eo prælio desiderata sunt decē milia per hetruriā fugiendo romam euasere. Quam stragem cum romani intellexissent magno terrore concussi sunt. populus quod nunquam ante eum diem factum fuerat Fabium maximum dictatorem creauit. qui sibi Minutium magistrum equitum asciuit. Dictator obuiam Annibali progrediens otriculos. deinde militibus die constituta tibur contendit. Annibal post cladem ad Transimenum spoletum oppugnarē adortus cum expugnare non posset: quā spolia inuitabant signa populantia transtulit: & umbros picenos omnemque oram superi maris depopulatus Marsos pelignos Marrucinos: Vestinosque inuasit: donec pestem illam tabificam mitis campania suo sinu excepit: ubi itineris duce nominis error decepto. Nam pro casino saltu casilinum accepit: cum in campum stellatem descendisset in quodā tractu a dictatore clausus est. Sed uir ad omnia impiger sarmentis ignitis cornibus bouum: qui ad duo milia fuerunt alligatis noctu euasit: cum tauri per saltus fugientes a statuis & custodiis milites deturbassent. inde cladem illam memorabilem ad cannas uicum apuliæ in ripis aufidi populo romano intulit temeritate. M. Terentii Varronis: qui non solum infimo: uerum etiam sordido loco natus erat. constat enim inter annales patrem eius lanium fuisse: ipsumque mercis paternæ institorem. in cuius ore canore līgua procax uibrabat pro sordidis hominibus in foro cum diu elaborasset: & causis orandis ingentes opes consequutus esset aura populari: quam uenali lingua aucupatus fuerat ad consulatum deuenit: ut sua amentia: & furore omnis fere italia sepulchrum ad cannas haberet. cum ita bellū geri arbitraretur ut in rostris declamauerat quinquaginta milia romanorum in eo prælio desiderata sunt. quam stragem paulus Varronis collega pro patria prodigus animæ sua morte nobilitauit funestioremque romanis reddidit cui Annibal iusta persoluit inquiens quantus paule iaces: qui tot mihi milibus unus maior letitiæ causa es. Varro cum. l. equitibus uenusiam se recepit. Annibal quāuis non nulli suaderent & Maharbal prefectus equitum imprimis qui die quinto epulum in capitolio pollicebatur si uictricia castra pauidæ urbi: consternatæ ac tot præstantissimis ciuibus exhaustæ admoueret. fortuna romanorum quæ semper in aduersis enituit ita uolente super tanta re cogit abundus aduentum suum ad urbem distulit: præsenti lætitia sic correptus ut sibi constare minime uideretur. tūc Maharbal proclamasse fertur uincere scis Annibal uictoria uti nescis: postero die: ubi illuxit milites spolia legerunt: stragemque romanam contemplati sunt. Tria milia & sexcenti milites romani euaserunt & canusium se receperunt: quos paula frugi mulier magna sedulitate exceptos fouit. Varro copias omnis canusium traduxit. Litteras ad senatum dedit. tantum terroris & tumultus intra mœnia romana fuit ut nil aliud q̄ luctus exaudiretur. Verum decreto Fabii: & senatus omnia ut tanta strages patiebatur sedata sunt quippe spatio. xxx. dierum luctus est finitus omnes fere samnites lucani locrēses: hirpini: Metapontini: Brutii: Apuli & alii populi complures: & cisalpini galli ad Annibalem defecerunt: Varroni romam redeunti q̄uis tātæ calamitatis uir stolidissimus causa fuisset ab omnibus ordinibus obuiam itum est: & grāæ actæ ꝙ de re publica in tam aduersa fortuna non desperasset. Interī Mago ad urbes deficientes ab Annibale missus est & ut inuitas etiam cogeret ipse per agrū campanū mare inferum petiit neapolim oppugnaturus. Vrbem quippe maritimam exoptabat tamen mœnia illius urbis conspecta superatu difficillima eum ab oppugnatione deterruerunt. inde capuam longa tē poris felicitate ac indulgentia fortunæ luxuriantem per deditionem accepit. Illa nanque ciuitas in luxuriam semper prona fuit: non ingeniorum modo uitio sed affluenti copia uoluptatum: & illecebris omnis amœnitatis maritimæ: terrestrisque: ut nec libidini nec sumptibus modus ullus esset. ubi cum Annibal hyemasset & campanis conditionibus pacis ut optauerant concessis habita oratione in senatu ipse cum exercitu effœminatus est: & cum uoluptatibus immodicis dies noctesque indulgeret & epulis uinoque: ac scortis operam daret: Laudatissimus iuuenis perolla ni pater suus pacuuius obstitisset: eum inter epulas confodere destinauerat. postea Nolam se contulit: & cum per proditionem ut sperauerat ciuitate potiri non posset eam effœminatorum militum corona circundedit. Marcellus ut eum muris succedere uidit acie intra portam instructa cum magno impetu erupit ubi atrox pugna aliquādiu fuit: sed desissimus imber prælium diremit. xxx. pœnorum ceciderunt. romano℞ nullus.

Tertio die uterque in aciem copias eduxit:& utrinque militibus adhortatis pugnatum ē.pœni terga uerterūt:& in castra compulsi sunt.tunc primum Annibal uici se posse a romanis didicit postero die indutiis datis quisque suos sepeliuit.Annibal hyberna repetens apuliæ circa arpos cōsedit.C.Fabius post Annibalis profectionē agrum campanum ferro ignique depopulatus est.Annibal tarento potitus est præter arcē:in quam Salinator præsidii causa se receperat & astu punico naues tarentinorū p plaustris impositas miraculose Annibal per montem egit:Marcellus in Sicilia expugnauit Syracusas:ubi archimedes geometra insignis occubuit:cū e superiore loco Marcellus incendium tantæ urbis prospexisset lachrymas emisit Capua demum obsessa Annibal magna parte impedimentorum relicta:& grauibus armis cū delectis equitibus:peditibusque ad festinandū aptissimis capuam contēdit & Tifata occupauit.Ibique cum pugnaretur:atque urbem obsidione liberare nō posset romā iter cōuertit & infesto agmine agrum fregelanum depopulatus:nam illi pontes inciderant quo iter ad urbē impediretur per frusinatem:ferentinatem:anagninumque agrum in labicanum uenit.ide Tusculū contendit:& intra mœnia non receptus gabios descendit.octo milibus passuum ab urbe castra posuit.At Appius proconsul eum uia Appia sequutus porta capena romā ingressus ut consternati ciues:& matronæ animū resumerent media urbe per carinas:& suburam in exquilias contendit.inde digressus inter exquilinam & collinam portā castra posuit.ædiles plebis comeatum eo comportarunt consules:senatusque in castra uenerunt.ibi de summa rei publicæ cōsultatum:placuit ut cōsules circa collinā:exquilinamque portam castra ponerent:&.C.calphurnius prætor urbanus arci & capitolio præesset:& ut senatus frequens in foro contineretur siquid in tam subitis casibus consulto opus esset.Interea Annibal castra metatus ē ad aniené.ibique statiuis positis ipse cum duobus milibus equitum a porta collina usque ad templum herculis progressus ē:atque unde maxime poterat mœnia situmque urbis obequitās contemplatur tali licentia uagari Annibalem impūe romanus miles indigne ferens immissis equitibus eum repressit.postero die anienem trāsgressus in aciem copias eduxit pugnaturus nec romāi pugnā detrectauere ni densissimus imber præliū diremisset.Quod cum sequēti die itidem accidisset Annibal proclamauit potiundæ urbis interdum sibi mentem:interdum fortunā nō dari & omni spe deposita in brutios se recepit.Dum hæc in italia agerentur duo fulmina belli scipiones publius:& Gneus fratres in hispania occubuerunt.ex quorum morte illic & romæ luctus fuit.Sed.L.Martius Septimi filius eques romanus iuuenis sollers & impiger disciplina Gnei scipionis edoctus cum.T.fōteio.p.scipionis legato militibus ex fuga collectis:& quibusdam de præsidiis deductis rem romanam tutatus est:& cū imperator romæ quereretur:nec aliquis illuc ubi duo clarissimi imperatores ceciderant proficisci auderet scipio:qui postea appellatus est aphricāus filius.p.scipionis qui in hispania occubuerat quattuor ferme:ac uigīti annos natus ut eo mitteretur comitiorum die efflagitauit:& cum senatores ætatis rationem haberēt:grauissima oratione de sua ætate ac imperio quod petebat differēs ut in hispaniam mitteretur sine cunctatione patres cōmouit Igitur cum.xxx.quinqueremibus profectus per omīa thusci maris alpes atque gallicum sinum.deinde pyrenei circūuectus promōtorium emporiis copias exposuit inde Tarraconem pedibus cōtēdit:ubi cōuentum sociorum habuit.eodem legiones ex hybernis conuenire cum iussisset ipse cum quinque milibus sociorum a tarracone ad exercitum profectus est:& ueteribus militibus pro cōcione laudatis eos nouam carthaginem oppugnatum duxit:quam ingēti labore:ac industria expugnauit.nā qua mari alluitur urbem ingressus est & ingrediēs per aquam Neptunum sibi ducem esse arbitratus est.Inde pacata hispāia.fœdere icto cum Syphace:ac ludis funebribus apud carthaginē celebratis in honorem patris patruique tarraconem uenit.Inter hæc Asdrubal ex hispania scipiōem fugiēs ut Annibali se cōiūgeret alpes transcendit & placentiam expugnare conatus est:cui Liuius salinator consul obuiam processit.& cum litteræ asdrubalis ad fratrē īterceptæ essent romam ad senatum missæ sunt cum per īterpretem eas legisset claudius Nero.Qui postquā patribus sentētiam aperuit suam:sex milibus peditum & mile equitibus electis noctu profectus maximis itineribus ānibale ignorāte ad collegam uenit:qui ad senogalliam castra habebat.& cum māus cōseruissent asdrubal uia elusus pugnādo cecidit.Nero ea nocte quæ sequuta est pugnā citatiore q̄ inde uenerat agmine sexta die in sua castra reuersus est:& caput asdrubalis ante hostiū stationes proiici iussit:Annibal dolore & publico & priuato ictus carthaginis fortunā se cognoscere professus est.Scipio romam rediit.cui extra urbē in æde bellone senatus datus est:& cum de rebus a se gestis diseruisset nec triumphare posset:quoniā sine magistratu rem gesserat urbem ingressus est:& præda ærario illata.omnes centuriæ ingenti consensu fauoreque consulē scipionem cum.p.licinio crasso pontifice maximo creauerunt:& cū aphricam prouinciam decerni sibi optaret fabio in senatu aduersante quod optabat minime assequutus est prouinciæ cōsulibus daretæ scipioni sicilia crasso brutii contra annibalem.Itaque scipio adiutus ab hetruscis & nō nullis aliis populis ita opus ursit ut die.xl.q̄ ex syluis materies cæsa est naues instructæ armatæque in aquam deductæ sint.& nō nulli uoluntarii ex marsis pelignis & marrucinis nomina in classem scipionis dederunt. Qui.xxx.nauibus longis uoluntariorum.vii.ferme milibus in naues impositis in siciliam traiecit:ubi uoluntarios milites in centurias ordineque distribuit.ex hisque.ccc.iuuenes florētes ætate ac uirium robore inermes circa se habebat ignaros:ad quem usum neque armati neque centuriati seruarētur.Inde cum locrenses de defectione cogitarēt:& annibal iam arce potitus ad eos proficisceretur e messana scipio locros transmisit & fugato annibale cum proditores supplicio affecisset messanam reuersus est:cum iam finis āni esset.C.cecilius Metellus dictator a crasso qui erat in brutiis comitiorum causa dictus ē.&.L.ueturius philo magister

equitum comitia per dictatorem habita.M.cor.cethegus &.T.Sempro.Tuditaus cōsules creati & dictator magistratu se abdicauit.Scipioni procōsuli cum eo exercitu & classe quam habebat prorogatum in annū imperium est.prouinciæ consulibus decretæ cornelio hetruria cum ueteri exercitu.Sēpronio brutii cōtra annibalem:nouas legiones conscriberet.Hoc anno statua matris ideæ ex pessimonte urbe phrygiæ romam aduecta est:& Megalesia instituta. Scipioque nasica uir optimus iudicatus.Scipio procōsul ꝙ disciplinā militarem fregisset:& ꝙ solutæ non ut decebat imperatorem romanū in senatu accusatus est:quē Metellus oratione defendit.Legati cum prætore in siciliam missi sunt ut ea quæ uulgata erant rumoribus de cultu:ac desidia imperatoris:deque soluta militiæ disciplina oculis comperta romā referrent.Quibus uenientibus syracusas scipio nō uerba sed res ad purgandum se preparauit:& rem aliter esse ac dictū fuerat ostendit.quippe omnē exercitum eo couenire classemque expediri iussit tanquā terrestri naualique prælio eo die dimicādū fuisset.postero die terrestres:naualesque exercitus nō instructos modo:sed hos decurrentes: classem uero in portu simulachrum & ipsam edentē naualis pugnæ ostēdit:& cum armamentaria horrea:cæterosque belli apparatus uidissent:quod fœlix faustumque populo romano sibique esset ex decreto senatus ut in aphricā traiiceret scipioni permiserunt.qui suos milites adhortatus nauigauit suoque aduētu maximo terrori hostibus fuit.Inde syphacē Aldrubalēque uicit.nā noctu hybernacula pœnoꝝ lignea temereque ex materie agrorum extructa incendio absumpsit.sic binis castris deletis ingēti præda potitus est.& Syphax captus ad Scipionē perducitur.quem ille romā misit.Carthaginenses scipionem timentes muros ac propugnacula reficiebant.Legatosque ad annibalē miserunt:qui illum in patriā iā laborantem reuocarent:quos ānibal flendo audiuit accusans pœnos qui supplementū ac pecuniā denegauerant:& cū excedens italiā respexisset deos ac se detestatus est ꝙ cruentos milites romanoꝝ sanguine ad cannas non statim ad urbē duxisset se centū milibus armatorū ad transimenū & cannas cæsis circa casilinum cumas:nolāmque consenuisse & scipionem ire ad carthaginem ausum qui consul in italia pœnū hostem nō uidisset hæc incusans in aphricam transmittēs ad leptim classem appulit.copiisque expositis zamam contendit:ubi utrinque magna solertia instructo exercitu cum annibal pacē a scipione peteret & ille recusaret inquiens:postq̄ pacē ferre nō potuisti bellū quod diu optasti accipe.igitur pugnatum est.Annibal uictus adrumentum se recepit.Inde carthaginē accitus in senatu fassus est:nec spem salutis alibiq̄ in pace ponendā eē:unde legati carthaginensiū ad scipionem uenere pacē efflagitantes.Scipio pacis cōditionibus datis carthaginē tributariā fecit.inde exercitu in naues imposito in siciliam traiecit.& per italiā nō minus lætam pacis q̄ uictoriæ. effusis etiā hominibus causa officii ad honores præbendos.turba etiam agrestiū:uias obsidente romam uenit:clarissimoque omnium triumpho urbem:& capitolium inuectus est.

Ordo autem 17 voluminum silii satis intelligi potest: nam in primo libro proponit que scripturus est cum inuocatione [illegible] motus hannibalis [illegible] saguntum et rupto fede cum romanis [illegible] que legendo patebunt. [illegible]

musa s. calliope q inuocari solet in re [illegible] heroico

Rdior arma: Propositio est qua Syllius captās attētionem ac docilitatem ostendit: aperitque se descripturum bellum punicum secundum. Attentum facit auditorem rerum magnitudine proposita. Docilem summa paucis comprehensa: Causa principii Fabius inquit: Nulla alia est q̄ ut auditorem quo sit nobis in cæteris partibus accommodatior comparemus id fieri tribus: uel maxime potest: si beniuolum: attentum: docilem fecerimus auditorem. Sunt & illa excitandis ad audiendum non inutilia: si nos neque diu moraturos: neque extra causam dicturos existiment.

O RDIOR ARMA QVIBVS COE
LO SE GLORIA TOLLIT

A eneadum: paturque ferox œnotria iura
C arthago: da musa decus memorare laborum
A ntiquæ hesperiæ: quantosque ad bella crearit:
E t quot roma uiros sacri cum perfida pacti.
G ens cadmea super regno certamina mouit.
Quæsitumque diu qua tandem poneret arce
T errarum fortuna caput. ter marte sinistro
I uratumque ioui fœdus conuentaque patrum
S idonii fregere duces: atque impius ensis
T er placidam suasit temerando rumpere pacem.

Docilē: sine dubio & hæc ipsa præstat attētio. sed & illud si breuiter: & dilucide summa rei: de qua cognoscere debeant indicauerimus: quod Homerus atque Virgilius operum suorum principiis faciunt. nam istius rei modus est: ut propositioni similior sit: q̄ expositōni: nec quomodo quidque sit actum: sed de quibus dicturus sit orator ostēdat. Sum inq̄t Syllius descripturus arma & præstantiam bellicam populi romani: qua illius gloria non modo per totum orbē propagata est. Verū usque ad astra penetrauit: & q̄ carthago belli studiosissima: & romani æmula imperij leges & iugum romanorum subire: patique coacta est: & hoc primo secundoque bello punico. nam tertio ab æmiliano Scipione funditus est euersa: & cineres in capitolium relati: restituta fuit postea ab Augusto eodem anno: quo Corynthus. Aeneadū: romanorum: qui ab Aenea ducunt originem: quorum ars militia erat: qua & gloriam simul & imperium compararunt: Agere quippe ac pati fortia romanorum erat. Ferox: bellicosa. Ferotia enim in bello dicitur & ferox est perpetuum epitheton Martis. Oenotria iura: romanas leges: & italas. nam italia dicta ē œnotria ab œnotro fratre peucetii filio Lycaonis regis Arcadiæ: q ausones ī sinu campano œnotros appellauit. Strabo ait: Illa pars Italiæ: quæ ē a freto siculo usque ad sinū tarētinū & possidomatem protenditur apud āntiquos œnotria dicebaṫ. Et regia regum œnotriorū pandosia erat: ubi Alexāder molossorū rex oraculo deceptus cæsus est. Postmodū tota Italia œnotria dicta est.

Da musa decus: beniuolum reddit auditorem inuocatione musarum: quas præcidere uatibus antiquitas credidit. Poetæ statim post maximam propositionem emerēdi fauoris gratia musas inuocant: ut arrogantiā deuitēt: & cum ad aliquem locū peruenerint grauiorē uota repetūt: quod Horatius in arte poetica præcepit. Nec deus intersit: nisi nodus iudice dignus inciderit. Præcatur ergo dari sibi a numine posse memorare labores nobilis ac generosæ italiæ: & quot & quam præstantissimos uiros illa habuerit: cum populus carthaginensis iacta. fœdera uiolando: ut imperaret bellum contra ius: fasque populo romano intulit: Et cum diu dubitatum est: & quæsitum in utra istarum urbium: post uarios utrinque labores uellet fortuna ponere caput orbis: & imperii sedem. Antiquæ: nobilis italiæ: quæ & hesperia dicitur. Quot: ad numerum refertur. Quantos: ad præstantiam bellicam. Gens cadmea: carthaginensis oriunda a phœnicibus: quibus imperauit Cadmus. Perfida: uiolatrix nulla fide seruata. Pacti sacri: fœderis sacrosancti: quoniam in percutiendis fœderibus Iuppiter inuocabatur. Sex fuerunt fœdera inter romanos & carthaginenses ante secundum bellum punicum: quæ in æneis tabulis scripta: in templo Iouis capitolini seruata fuerunt: autore Polybio. Primum fuit eiectis regibus. M. Bruto: & Valerio consulibus. Item alia duo ante primum bellum punicum. Quartum peracto primo bello cum Luctatio consule. Quintum post illud Luctatii. Sextum cum Hasdrubale. Super regno: de regno: ut scilicet imperaret: quoniam de imperio dimicabatur. uter scilicet imperaret. Sed Hannibal ea transgressus est quæ seruanda sunt: cum non de uita: sed imperio certatur. Quæsitum: dubitatum: qui enī dubitat inquirit: & ad dubitatio generat dolorem: unde dolere aliquando idem est: quod inquirere. Aristoteles in metaphysicis: Multi non indoluerunt inquit. & Virgilius in ethna: Si tamen Virgilii est: quæ sub illius nomine circunfertur. Non est hic causa dolendi. Tandem: post multa prælia: & diutinos labores. Qua arce: romana scilicet: an punica: idest capitolio an byrsa. Ter marte sinistro: Tria inquit bella punica fuerunt: sed medium: quod narraturus sum maioris negocii fuit atque discriminis: & sic tangit capita rerum: quas narraturus ē. Marte sinistro: infelici euentu pugnæ: quoniam semper uicti fuerunt. Ioui: qui inuocabatur in sanciendis fœderibus. lege formulam apud Liuium. Conuenta: pacta senatorum. Impius ensis: arma magno studio: ac temporis interuallo comparata. Temerando: uiolando iacta fœdera.

Finem:ut ſcilicet altera pars deleretur. Excidiumque uiciſſim:in parte operis mei huius inqt
licet præfari mihi; quod in principio ſummæ totius profeſſi ſunt: plerique rerum ſcriptores.bel
lum maxime memorabile omnium: quæ unq̃ geſta ſunt me ſcripturum: quod Hannibale duce
carthaginenſes cum populo romano geſſerunt. Nam neque ualidiores opibus ullæ inter ſe ciuita
tes:genteſque cõtulerunt arma: neque his tantum unq̃ uiriũ aut roboris fuit: & haud ignotas bel
li artes inter ſe:ſed expertas primo punico conſerebant bello:& adeo uaria belli fortuna: ancepſ/
que mars fuit:ut propius fuerint peri/
culo:qui uicerunt.odiis etiam maiori/
bus certarunt q̃ uiribus romanis indi/
gnantibus: quod uictoribus uicti ultro
inferrent arma; pœnis quod ſuperbe
auareque crederent imperatum uictis
eſſe. Viciſſim:mutuo. Gentes: ipſi
romani ſcilicet: & carthaginenſes:quo
rum uterque alteri excidium molieba
tur:& neuter alterũ imperare uolebat.
Molitæ:parauerũt ſũma ope. Quis:
quibus belli fortuna conceſſit: ut uin/
cerent:adeo crueta uictoria fuit: ut lo
co patebit ſuo. Reſerauit dardanus
arces:Scipio Aphricanus carthaginem
ad tributum redegit: & urbem illã to/
tiens rebellem & contumacẽ: primaſ
que ſibi partes uendicatem populo ro
mano peruiam fecit. Agenoreas:car/
thaginenſes pœnos appellat ſidonios.tyrios phœnicas:agenoreos:cadmeos: ſarranos: q̃a originẽ
habuerũt a phœnicia:ubi ẽ ſidon:tyrus:ſarra: & ubi regnauit Agenor pr̃ Cadmi. Ductor darda
nus:Scipio romanus dux belli.Romanos appellat dardanios:rheteos:pergameos:æneadas:lauren
tes:auſonios:œnotros:ideos:hectoreos:teucros.Aeneas enim ex Troia uenit:ĩ agrũ laurentẽ ducẽ
tibus fatis ad maiora rerũ initia:cuius filius Aſcanius albam cõdidit: a quo reges albani:uſque ad
Amuliũ & Numitorẽ:cuius filia Rhea ſyluia cõpreſſa a Marte ĩ luco martis:q erat ſub albano mõ
te Remũ peperit:ac Romulũ:a quo Roma. Obſeſſa palatia uallo pœnorum:qm̃ Annibal ad anienẽ
caſtra poſuit:& ad portã collinã adequitãs haſtam intra urbis mœnia primus cõtorſit: unde Ply.
loquẽs de ſtatuis ait:Et adeo diſcrimẽ omne ſublatũ ẽ: ut Annibalis etiam ſtatuæ tribus ĩ locis ea
urbe uiſant̃:intra cuius muros ſolus hoſtiũ emiſit haſtã. Palatiũ ẽ mons e regione ad auẽtinum.
& palatia ponit p tota urbe. Tantarũ cauſas irarũ: precat̃ nunc ut liceat ſibi aperire cauſas perpe
tui odii:quod inter utrũque populũ uſque fuit. Studio:uolũtate perſeuerãti. Mandata nepotĩ
bus arma:bellũ punicum ĩ genere intelligit:quod Dido eluſa ab Aenea:ut Vir.finxit:a quo roma
ni ducunt originẽ ſucceſſoribus ſuis gerendũ contra æneadas mãdauit:& imitatur Virgiliũ:apud
quẽ Dido moritura dicit:Exoriare aliquis noſtris ex oſſibus ultor: Qui face dardanios:ferroque
ſequare colonos.Nunc olim quocunque dabunt ſe tẽpore uires.Litora litoribus cõtraria fluctibus
undas imprecor:arma armis pugnẽt:ipſique nepotes.& in ſecũdo uolumine Syllius canit. Ipſa py
ram ſuper ingentẽ ſtans ſaucia Dido.Mandabat tyriis ultricia bella futuris. Superaſque reclude
re mẽtes:nam paulopoſt narrabat uaticiniũ Iunonis & præſagia cladũ populi romani: & in tranſi
tu alpium uenus apud Ioue queſta eſt:timens romanis ſuis.Ille omĩa fata recluſit:& Iuno monuit
Annibalem:cum caſtra ad anienem metatus eſſet: ne urbe potiri ſperaret: inuito Ioue:quem ſu
per capitolium fulmina molientem oſtendit: & Martem in campo martio: & ægida palladis: &
ipſam pallada gorgoneos accinctam furores: aliaque numina in urbem declinaſſe: ut eam a bar
baris tuerentur. Recludere:aperire:promere. Adeo:certe. Pygmaloneis: Narratio eſt: qua
cauſa odii:& per conſequens tanti belli aperitur:& repetit paucis aduentum Didonis in aphricam
quæ tantæ fœlicitatis fuit: ut inter barbaras & efferas nationes nouam coloniam deducere potue
rit:Carthaginem ſcilicet: quam puto Didonem denominaſſe a nomine Carthaginis: tanquam
anguſtiore:quæ illius Herculis filia fuit: qui Tyri colebatur: ut Cicero ſcribit in libris de natura
deorum:Arx quæ in ædito loco urbis ſita erat Byrſa appellabatur. Appianus dicit phœnices con
didiſſe carthaginem in Lybia annis quinquaginta ante Ilii captiuitatem: conditoremque fuiſſe
Xorum & Carchedonem:hanc urbem Iuno caput terrarum fore deſtinauerat: quippe illa magis
quam argis & mycenis delectabat̃.Pœni quippe Iunonem hæreditaria ſuperſtitione humano ſan
guine placabãt.Verum cum uidiſſet romanos uagari iam claſſe per mare tyrrhenum:timens car
thagini belli furorem pœnis immiſit:qui nauali prælio uicti fuerunt ad egates: quæ ſunt in mari
ſiculo:ut dictum eſt. Pygmalioneis: phœniſſis: ubi regnauit Pygmalion. Fraterno crimine:
quoniam Pygmalion frater Sycheum maritum ſuum fraude necauerat: ut illius theſauro potire
tur Dido monita ſomnio:ut ſcribit Appianus: collectis his quibus pygmalionis ſæuitia inuiſa fu
erant:pecuniiſque in unum congeſtis in libyam nauigauit:& illic ubi nunc carthago eſt cõſedit.

Sed medio finem bello:excidiumque uiciſſim
Molitæ gentes:propiuſque fuere periclo
Quis ſuperare datum:reſerauit dardanus arces
Ductor agenoreas:obſeſſa palatia uallo
Pœnorum:ac muris defendit roma ſalutem
Tantarum cauſas irarum:odiumque perenni
Seruatum ſtudio:et mandata nepotibus arma
Fas aperire mihi:ſuperaſque recludere mentes
Iamque adeo magni repetam primordia motus.
Pygmalioneis quondam per cerula terris
Pollutum fugiens fraterno crimine regnum

Oræ fatali: regioni libyes ad quam fata eam ducebant ut carthago conderetur. Secto tauro: dido soluens ex phenicia in cyprum uela dedit: ubi bytias ueneris sacerdos cum magna puellarum manu quæ ad sacra uenerant didoni se iunxit. inde ad aphricam uentum est: ubi emit tantum terræ quantum circundaret corium bubulum: quod dissectum in multas ligulas comprehendit fere spatium uiginti stadiorum. expellentibus deinde eos incolis: inquit Apianus tantum soli deprecati sunt in quod se conferrẽt quantum taurino corio circundare possent: illi se iureiurando concessuros firmauerãt. hĩ corium per minuta secantes circumposuere loco ubĩ nunc est arx carthaginis quæ ob id byrsa appellata est: & ideo canit Virgilius Mercatique solum facti de nomĩe byrsam: taurino quantum possent circundare tergo. Litora: quoniam locus ubi carthago erat est peninsula habẽs ambitum stadiorum .cc.lx. muro cinctum supercilium etiã erectum & circum circa habitatum: illic fuit byrsa. arx. Ante argos: argi urbs peloponnesi caput argiuæ regionis ubi dicitur nata iuno. Mycene urbs etiã peloponnesĩ ubi regnauit agamemnon hæ urbes iunoni sacræ habebant: & erant. Alta: prisca. Profugis: didoni ac comitibus profugis ex phenicia. Optauit: elegit propter loci oportunitatem cum esset ad mare. Sic Virgilius: Optauitque locum regno. Aeternam gentem: nunquam cessaturum imperium: & gentẽ nunquam habituram finem. Exerere: attollerẽ caput super alias urbes quæ alti nominis erant ciuium ardentissima uirtute subnixa: & innumeris clara triumphis: & quæ iam ad totius orbis imperium: & tantam illam magnitudinem aspirabat. Totum orbem: seruit affectui ipsius iunonis poeta. nã res inimicorum quamuis exiguæ sint: tamen inuidis magnæ uidetur. Vnde dicit Ouidius: Vicinumque pecus grandius uber habet. non enim tunc romani nauigabant per omnia maria: sed uix in Siciliam traiecerant duce appio claudio caudice. sic ob id cognominato: quoniam primus suasit romanis nauim conscendere. Romani quippe ut scribit Seneca ad paulinũ de breuitate uitæ plurium tabula℞ contextum caudicem appellabant. Vnde tabulæ codices dicuntur. Tranquillus in tyberio: Claudius caudex primus freto classe traiecto pœnos sicilia expulit. Propius: uicinius. timens inquit carthagini: & ne romani propius accederent primi belli punici suscitauit incendia. Phœnicũ: carthaginensium. Contuso: fracto atque uicto. nam succubuerunt pœni in primo bello punico: consule Luctatio. Primæ pugnæ: primi belli punici. Fractis ceptis: contusis conatibus & prĩcipiis punicis in mari siculo ad egates. Sicanio: siculo mari. Sicani antiq̃ssima gẽs hispana a sicori amne denoĩata hĩtauerũt prius latiũ: inde ĩ siciliã transgressi sicaniã denoĩarunt. durauit aũt primũ bellum punicũ ad .xxiiii. annos. Arma remolitur: retractat & instaurat: & sic conflatũ est secundũ bellum punicũ duce annibale. Dux: annibal ipse solertissimus ad oĩa. Sufficit: submĩstrat affectui iunonis. Agmina: exercitũ contra romanos. ipse dux inquit strenuus & crudelis in romanos erat iunoni pro magno exercitu. unde talẽ nacta ducem bellũ mouit. Turbanti: iunoni paranti turbare & prouocare in perniciẽ romano℞ mare ac terras. Induit iras deæ: idest ipse Annibal concepit aĩo suo ĩ romanos tales iras quales iuno hẽbat acerbissima romani noĩs inimica. Audet: propter illius amplitudinẽ & sollertiã bellandi. Solũ: hunc unũ annibalem. Componere fatis: idest opponere romanis: ut ipsa fato quodã destinauerat. unde cũ uiro tã sanguĩeo superbiret: & talẽ ducem qualẽ diu optauerat. tandẽ nacta eẽt prouidens opera & auspitio annibalis calamitatẽs romano℞ quadã stomachatione romanis ĩsultat. dicẽs esto æneas me ĩuita ĩ italiam nauigauit: & regno atque uxore potitus ẽ quod mihi dolori fuit: sed maior ꝑfecto erit uoluptas ĩ calãitatibus uestris o romani q̃ illũ & martẽ genti uĩæ ĩscribitis: q̃ fuerit dolor ĩ aduẽtu æneæ. rependã ĩqt dolorẽ uoluptate ꝑpediẽ uẽtura. Haud ĩscia: nõ ignara cũ eẽt numẽ cladũ q̃bus annibal roĩãos ĩ italia affecit. In regna latini: ĩ italiã & latiũ cuius caput ẽ roma ĩ latio regnauit latius rex aboriginũ & socer æneæ. Mox: paulo post. Sæuo turbĩe: crudelissĩo martis ĩpetu. Intu. la. uerba iunonis ĩsultãtis ro. noĩ & cladibus futuris: & utit cõcessĩoe p q̃dã stõachationẽ. Exul darda. æneas troiãus oriũdus a dardão iouis filio.

Fatali dido lybies appellitur oræ:
Tum precio mercata locos noua mœnia ponit
Cingere: qua secto permissum littora tauro
Hic iuno ante argos: sic credidit alta uetustas
Ante agamenoniam gratissima tecta mycenen
Optauit profugis æternã condere gentem.
Verũ ubi magnanimus romã caput urbibus alte
Exerere: ac missas etiã trans æquora classes
Totum signa uidet uictricia ferre per orbem
Iã propius metuens bellãdi corda furore
Phenicum exstimulat: sed enim conamine primæ
Contuso pugnæ: fractisque in gurgite ceptis
Sicanio lybicis: iterum instaurata capessens
Arma remolitur: dux agmina sufficit unus
Turbãti terras: pontumque mouere parãti.
Iãque deæ cunctas sibi belliger induit iras
Annibal: hunc audet solum componere fatis.
Sanguineo cum læta uiro: atque in regna latini
Turbine mox sæuo uenientum haud inscia cladũ

Intulerit: esto inquit q̄ æneas potuit inferre in latium troianos & numina: & ad dedecus æneam profugū exulem appellat. Dardaniam: ipsos troianos. sic Virgi. Ilium in italiam portans uictosque penates quos appellat numīa bis capta ad contemptū: quia bis troia capta fuit: prius ab hercule tempore Laomedontis: postea regnante priamo. Varro ait in secundo rerum humanarum dardanum ex Samothracia in phrygiam: & æneam e phrygia in italiā penates attulisse. Casius hemina samotrhacum deos tradit apud nos penates dici. Samothraces aūt dii sunt ut autor ē Varro duæ uiriles species æneæ: quæ illic ante portas locabātur. Nigidius ait penates dii apollo & neptunus. Dionysius ait. Romæ sacellū est haud procul a foro uia qua itur ad carinas: in quo sunt dii penates iuuenes duo pila tenētes. in aliis tēplis iuuenes duo militari habitu penates dicti: quia per eos penitus spiramus: per quos corpus & animam habemus. Sceptra lauinia: regnū apud lauinum quod æneas in latio condidit: & a nomine uxoris lauinū appellauit. esto inquit q̄ posuerit sibi & suis in latio sedem: & regnum parauerit quod per sceptrū significatur: & regnauerit in urbe lauino. Dum: modo īquit: cernam has calamitates non curo ad uotū me īuita omnia successisse æneæ. Ticine: ad Ticinum urbē & fluuium eiusdem nominis annibal exercitū romanum prīo ꝓfligauit. P. Scipione cons. Ticinus nunc dicit̄ papia. Similis mihi: eo animi affectu ī romanos quo ego sum: quoniam pugnante scipione in ipso fluuio aqua trebiæ contra romanos assurrexit: minatusque ē scipio se

I ntulerit latio spreta me troius inquit
E xul dardaniam: et bis numina capta penates
S ceptraque fundarit uictor lauinia teucris:
D um romana tuæ ticine cadauera ripæ
N on capiant: similisque mihi per celtica rura
S anguine pergameo trebia: et stipantibus armis
C orporibusque uirum retro fluat. ac sua largo
S tagna reformidet trasimenus turbida tabo
D um cannas tumulū hesperiæ: campūque cruore
A usonio mersum sublimis iapyga cernā:
T eque uadi dubium coeuntibus aufide ripis
P er clypeos: galeasque uirū: cæsosque per artus
V ix iter adriaci rumpentē ad littora ponti
H æc ait: ac iuuenem facta ad mauortia flammat.
I ngenio motus auidus fideique sinister
I s fuit: exuberans astu. sed deuius æqui

cum primū posset alueum illi ademepturum. & Trebiam pœnū non italum appellauit: & annibal appellat illum suū trebiam. Per celtica rura: galliam cisalpinam. nam galli eā oram italiæ incoluerunt: quos græci uno uocabulo celtas appellant. Pergameo: romano. Stipantibus: replētibus & condensantibus alueum & uadum. nam stipare est condensare Virgi. dulcia mella stipant.

Trasimenus: lacus perusinus denomīatus ut fingit poeta a Trasimeno iuuene formosissimo amato ab Agylla nympha. apud hunc lacum flaminius cecidit: & exercitus romanus profligatus est. Tabo: sanguine putrefacto in maxima copia. Dum cannas tumulum hesperiæ: cannæ uicus apuliæ prope aufidum ubi romani memorabilem illam & luctuosam cladem acceperunt: ut ibi totius fere italiæ uideretur esse sepulchrum. nam qūiquaginta milia romanorū in eo prœlio desiderata sunt: & consul Paulus. Ideo dicit Plinius. Non cannæ busto insignes romani nominis. Campum iapyga: apulum. apulia dicta est iapygia ab Iapyge filio dedali & puellæ cretensis: quī illic regnauit: & peucetius in iapygiis montibus habitauit: & accolas a nomine suo peucetios denominauit.

Sublimis: alacri animo gestiens in aere. Vadi dubium: habentem alueum repletum cadaueribus usque ad superficiem: ut superatis iam ripis dubium esset ubi fuerit uadum: idest alueus & concauitas fluuii. Coeuntibus: coniunctis propter cadauera quibus erat repletus alueus. Rumpentem: cum difficultate emittentem ī mare adriacum propter cadauēra quæ cursum impediebant.

Hæc ait: iuno scilicet & annibalem ferocissimum ad bella gerenda accendit. Facta ad mauortia: ad laudem bellicā & gloriam. Ingenio motus auidus: describit mores annibalis: & callidum ingenium. de quo Liuius: nullo labore aut corpus fatigari aut aīus uinci poterat: caloris ac frigoris patiētia par: cibi potionisque desiderio naturali non uoluntate modus finitus: uigiliarum somnique nec die nec nocte discrimīata tempora. Id quod gerendis rebus superfuisset quieti datum: ea neque molli strato neque silentio accersita. multi sæpe militari sagulo opertum humi iacentem inter custodias stationesque militum conspexerunt: uestitus nihil inter æquāles excellens: arma atque equi conspiciebantur: equitum peditumque idem longe prīmus erat: princeps prœlium inibat: ultimus prœlio excedebat. has tantas uiri uirtutes ingentia uitia equabant: inhumana crudelitas: perfidia plusquam punica: nihil ueri: nihil sancti: nulliusque dei metus: nullum iusiurandum: nulla relligio. Auidus motus: idest perturbationis & tumultus: cum esset eius animus in quies. Ingenio: suapte natura erat enim natura talis. Ingenium proprie est quædam interior anīmi uis: qua intelligimus ea quæ ab aliis non didicimus. ponitur etiam & pro natura a poetis ut in hoc loco: & apud Virgi. in georgicis. Fideique sinister: nullam hēns fidem: quoniā in ipso fuit perfidia plusq̄ punica. Exuberās: redundās undique astutia. Deuius æqui: alienus ab oī iustitia.

Armato.i.ipsi annibali in armis nulla erat reuerentia numinis. nullus pudor:nulla pietas oīa.n.sacra profana hēbat:ac si nullū fuisset numen. Improba uirtus:insatiabilis & quæ nullo fine cōtinebat̄.& despiciebat pacem animus ad bella natus. His sup:pter hæc quæ dicta sūt ætas uiridis eū ad pugnā icitabat natus quippe erat.xxvi.ānos cū asdrubal occisus ē.ī hispania cui ipse successit. Auet egates abolere.i.cupit delere infamiā q̄ sui maiores pugna nauali ad egates insulas uicti a luctatio colulle acceperūt:cū quo federa iacta sūt quæ ānibal ī ipso mari siculo mergere & irrita facere decreuerat ut dedecus suo℞ parētum in perniciem romanorum uerteret.

A rmato nullus diuum pudor:improba uirtus
E t pacis despectus honos:penitusque medullis
S anguinis humani flagrat sitis his super æui
F lore uirens auet egates abolere parentum
D edecus:ac siculo demergere federa ponto
D at mentem iuno:ac laudum spe corda fatigat.
I amque aut nocturno penetrat capitolia uisu.
A ut rapidis fertur per summas passibus alpes
S æpe etiam famuli turbato ad lumina somno
E xpauere trucem per uasta silentia uocem
A c largo sudore uirum inuenere futuras
M iscentem pugnas:et inania bella gerentem
H anc rabiem in fines italum:saturniaque arua
A ddiderat tandem puero patrius furor ortus
S arrana prisci barcæ de gente uetustos
A belo numerabat auos:namque orba marito
C um fugeret dido famulam tyron:impia diri
B elides iuuenis uitauerat arma tyranni.
E t se participem casus sociarat in omnis
N obilis hoc ortu:et dextra spectatus amilcar
V t fari:primamque datum distinguere lingua
A nnibali uocem:solers nutrire furores
R omanum seuit puerili in pectore bellum.

Dat mētē iuno:imitatio ē Virgiliana.Ille.n.introducit iunonē impellētem turnū ad pugnā cōtra troianos. Ac laudum spe corda fatigat.i.immittit ī aīum ipsius ānibalis ingentem ardorē laudis quam ex rebus gestis cōtra romanos consequuturus eēt.trahimur inq̄t Cicero oēs laudis studio & optimus q̄sque maxīe gloria ducit̄ ad gloriā q̄ppe nati sumus:& honorem q ē p̄mium uirtutis:quo animus generosus cēteri gaudet. Fatigat:stimulat:& accendit ut id cōsequeretur ad quod aīus a natura bene institutus p̄perare debet ut finē assequat̄ suū. Iāque aut nocturno:tātus erat ardor belli & rabies ānibalis q̄ ferebatur in romanos ut p quietem se ī capitoliū irrūpere & alpes supare uideret:& pugnæ simulachra obiret.Cice.li.ii de diuinatione loquēs de aīorum ui natura atque motu dicit.itaque in eo & formæ uersātur & actiones:& multa audiri.multa dici uidet̄.hæc.s.imbecillo.remissoque aīo multa oībus mōis cōfusa & uariata uersantur in animis:& agitant̄.de q̄bus uigilātes aut cogitauimus aut egimus.hoc & lucrecius ait:In somnis eadē plerumque uidemur obire causidici cās ager̄ & cōponere leges:Induperatores pugnare ac prælia obire. Capitolia:capitoliū dictū est q̄m cum fundamenta effoderent̄ inuētum illic fuit caput humanū quod portēdebat caput orbis eo loci futurū. Turbato ad lumīa somno:adeo uocem horrendam noctu in somnis ānibal emittebat ut famuli expergefacti & territi luminibus eū adire cogerent̄ ignari quod sibi uellet cum per quietem tam horrēde clamaret. Trucem:horrendam. Vasta silentia:noctem intempestam. Inania bella:simulachra pugnæ. Hanc rabiem:hūc furorem inquit & rabiem in romanos addiderat ānibali furor patris amilcaris.In fines:cōtra italiā.
Saturnia arua:italiā & latiū ī quo latuit saturnus apd̄ ianū.Oui.ī fastis.Dicta quoque ē latiū latēte deo siue dicta ē italia saturnia ab ubertate re℞ ut ait Dionysius Alicarnasseus.ipe uero inq̄t nullā terrā ubertate re℞ oīum italiæ compabo.ī q̄ uidi triū fructuū culturas:æstiuā:hybernā:& autūnalem & hoc in cāpano agro.nō mirū ergo si tā uberrimā terrā saturniā appellarunt.nam saturnū putauerunt deum omnium felicitatum:& copiosa atque fertilia saturno dicabant. Puero.ānibali nato nouem ferme annos. Prius furor:nam amilcar coegit eum iurare se cum ætas competeret capitalē fore hostē populi ro. Addiderat:innatæ.s.ferociæ:& cupiditati bellicæ. Tandē:cū esset ille exercitum ī hispaniā traiecturus & filiū relicturus. Ortus sarrana prisci barcæ de gente:repetit poeta originem amilcaris altius:quam referebat ad barcā qui cum didone ex tyro ī libyam nauigauit.& a belo qui fuit rex asyriorum originem hēbat.ideo ait belides iuuenis.ab hoc barca cognōmiata ē factio barchina apud carthaginem cuius caput erat amilcar belus primus rex asyriorum syderalis sciētiæ repertor sepultus ē.in media babilone a quo reges asyri beli cognomiati sunt. Famulam tyron:seruientem pygmalioni tyrāno tyrus adiūcta fuit cōtinēti quoddā aggere ab Alexādro magno cū eā obsideret.insula eni erat & Tyrii p̄pter purpuræ tīcturā nō solū a regibus uerū ēt a romāis libertate donati sūt. Belides iuuenis:barcas q origīnē ducebat a belo. Tyrāni:pygmaliōis. Hoc ortu:tali originea c rebus gestis nobile ut inq̄t Aristoteles dr̄ id qd̄ ex bono p̄diit semine:generosum āt qd̄ a sua natura nō degenerat. Spectatus dextra:clarus bello & uiribus. Solers nutrire furores:sciēs mouere animos ad idignationē & īpellere ad quoscunque affectus. Seuit:inseruit pectori ipsius ānibals.

Vrbe fuit media sacrum genetricis elisæ
Manibus:et patria tyriis formidine cultum
Quod taxi circum:et piceæ squalentibus umbris
Abdiderant:cælique arcebant lumine templum
Hoc sese ut perhibent curis mortalibus olim
Exuerat regina loco:stant marmore mœstæ
Effigies:belusque parens:omnisque nepotum
A bello series:stat gloria gentis agenor
Et qui longa dedit terris cognomina phenix
Ipsa sedet tandem æternum coniuncta sycheo
Ante pedes ensis phrygius iacet:ordine centum
Stant aræ cælique deis:hereboque potenti:
Hic crine effuso:atque enneæ numina diuæ
Atque acheronta uocat stygia cum ueste sacerdos
Immugit tellus:rumpitque horrenda per umbras
Sibila:inacensi flagrant altaribus ignes.
Tum magico uolitant cantu per inania manes
Exciti:uultusque in marmore sudat elisæ
Annibal hæc patrio iussu ad penetralia fertur
Ingressique habitus:atque ora explorat amilcar
Non ille euantis massylæ palluit iras

Vrbe fuit media:describit tēplum in quo ānibal iurauit bellum contra romanos:& dicit illū iuras se p manes Didonis q̄uis aliqui scripserint iurasse ad pedes herculis ūde Martialis loquēs de statua herculis q̄ uīdex ī priuatis edibus habebat sic scribit:Hac puer ad libycas iurauerat ānibal aras. Prīa formidine.horrore hac ueneratiōe maiorꝝ qm̄ iuno sanguīe hūano illic placabatur. Taxus ē arbor tristis & dira.in arcadia tā præsentis ē ueneni ut si quis sub ea sumpto cibo dormiat statim moriatur infixo clauo æneo arbor fit īnoxia:a taxo toxica dicta sūt quasi taxica.picea mōtes amat atque frigora feralis arbor. Squalentibus:incultis & feralibus:picea:teda ilex cupressus erāt dicatæ busto ac ferales.squalidū dicitur incultū & sordidū inquit.Sex.Pōpeius sic appellatū q̄ proxime similitudinē habet sq̄mæ pisciū. Stāt: erectæ sūt statuæ marmoreæ maiorꝝ. Mœstæ: hoc est ad laudē artificis q ī marmore affectus expressit. Belus parēs:primus rex assiriorū & auctor generis.noīe parētis uenit nō modo pater sed auus: ab auus & attauus.series est rerum quædā cōtinuata cōgressio. Nepotū: successorum & qui fuerūt post bellū. Gloria gentis:qm̄ agenor significat uirū uehementer forte. Phenix:qui dedit nom̄ Pheniciæ.Ipsa sedet eternū coniuncta sycheo:historiā sequitur poeta:quod dē ænea:Didoneque canit Vir. fabulosū ē:& id ennius primū finxit ad ignominiam carthaginensiū quos aphricanus domuit cuius res gestas celebrauit ānalibus.Dido cum in aphricam nouam coloniā deduxisset fugiēs pygmaleonem q sycheū auūculum & uirū suū siue acertuā ut ait trogus herculis sacerdotē qui honos apud phenicas a rege secundus erat ad aras herculeas mactauerat & hyarbas getulus eā uxorē cupēt ne fides marito prius data uiolaret sibi mortē cōsciuit.de qua trogus:cum hyarbas mauritanorꝝ rex decē pœnorꝝ principibus ad se accersitis elisæ nuptias sub belli denūtiatiōe petit.rēspōdit Dido se iturā quo sua & urbis fata uocarent:ī hoc triū mēsiū sumpto spatio pyra ī ultīa pte urbis īstructa uelut placatura uiri manes inferiasque āte nuptias missura multas hostias cedit:& sūpto gladio pyrā ascēdit atque ita ad populū r̄spitiēs iturā se ad uirū sicut pcipe rēt dixit uitāque gladio finiuit.Ensis phrygius:relictus ab ænea quo se īteremit.Oui.pbuit æneas & cām mortis & ensē:Ipsa sua dido cōcidit usa māu. Erebo.plutōi. Enneæ diuæ:pserpīnæ.ēna oppidū ē siciliæ īter syracusas & erycē mōtē habēs cāpū fertilē & floridū adeo ut canes sagire nō possint. ubi quōdam auctore strabone erat ædes cereri ac pserpīnæ sacra:ppe ennā rapta fuit pserpina.unde ēnea diua dicit.nūc dicit castrū ennæ:a qua ēnenses populi apud Liuiū:& cosmographos .Acheron flu.inferorꝝ styx ē palus & significat tristitiā ex q̄ ideo dicit nasci cocytus qm̄ ex tristitia orit luctus. Veste stygia:nigra.niger enī color plutōi dicatus ē. Rūpit:sese rūpēdo emittit. Exciti:euocati ab īferis manū inqt Nōius dicit clarū.ūde & mane īde uolūt deos appellari manes idest bonos: ac psperos qa melior mors sapiētioribus q̄ uita pbet.Manes ut ait Aurelius autore sex.Pōpeio dicūtur boni ūde dii īanes manū antiq bonū dicebāt.Manes dii ab Auguribus uocabātur eos per omnia manare credebant eosque deos superos atque inferos dicebant.manes etiam ponūtur pro anima: ut supra manibus elisæ sacrū.i.dicatū umbræ ipsius didonis. Per inania:ærem qui est corpus rarum. Ad hæc penetralia:loca sacra & dicata manibus elisæ: penetrale sacrificiū dicitur quod ī interiore parte sacrarii cōficitur:unde & penetralia cuiusque dicuntur.& penes nos quod in potestate nostra est. Habitus:qualitatem uultus ut indolem contemplaretur in puero. Ora:faciem & uultū an scilicet palleret audito stridore & uiso tabo. unde cum interrito uultu ingrederetur optimam spem futuræ uirtutis cuius iam tunc indoles cernebatur daret. Massylæ heuantis:id est furentis & correptæ spiritu phanatico sacerdotis.nam heuare furere dicimus:& bacchari.Imitatur Virgiliū fingentem in quarto æneidos Didonem euocasse sacerdotem gentis massylæ quæ magicis carminibus multum ualebat:sed Pli.libro.xxx.q̄ æthyopes hesperii magice ualuerint non meminit: sed eius artis inuentorem fuisse zoroastem impersīde.postea apud Telmessum uiguisse.Vnde transiuisse ad Thessalas urbes. Vnde Menander fabulam complexam ambages.

mulierum detrahentiū lunā e cælo thessalā cognominauit:& ideo Papinius in thebaide. Qualis per nubila phoebes. Atracia rubet arte labor:& rhombum thessalum apud poetas legimus. Diros ritus: crudeles ac detestabiles:quoniam numina apud illos humano sanguine placabant. Vnde scri. Dionysius alicarnaseus ueteres saturno sacrificabant cæde hoīum ut apud carthaginē quousque stetit. Tabo:sanguine putrefacto cæsoꝝ.s.in sacris illis nefariis. Audito cardine: Vir. foribus cardo stridebat ahenis & ānibal cū hoc templum ingrederet̃ audiretque stridorem cardinū:ac flammas uideret nō timuit quod magnā indolem ostēdit prī q exosculatus ē filium: & talibus uerbis hortatus est ad bellū romanis inferendū.

N on diros templi ritus asperſaque tabo
L imina:et audito surgentes cardine flammas.
O lli permulcens genitor caput oscula libat
A ttollitque animos hortando:et talibus implet.
G ens rediuiua phrygum cadmeæ stirpis alumnos
F ederibus non æqua præmit:si fata negarint
D edecus id patriæ nostra depellere dextra.
H æc tua sit laus nate uelis age concipe bella
L atura exitium laurentibus horreat ortus
I am pubes tyrrhena tuos:partusque recusent
T e surgente puer latiæ producere matres.
H is acuit stimulis:subiicitque haud mollia dicta
R omanos terra:atque undis ubi competet ætas
F erro ignique sequar:rheteaque fata reuoluam
N on superi mihi:non martem cohibentia pacta
N on celsæ obstiterint alpes:tarpeiaque saxa.
H anc mentem iuro nostri per numina martis
P er manes regina tuos:tum nigra triformi
H ostia mactatur diuæ:raptimque recludit.

Gens rediuiua phrygū:uerba amilcaris hortantis filiū contra nomē romanum:qbus romanos ī contēptū atque īuidiam trahit augetque rei īdignitatē ut magis aīum puerilem accendat ostēdens carthaginēses alti noīs & stematis premi federibus iniquis ab īiustis romanis q a phrygibus semiuiris originē habuerunt. Inde monet illū a persona sua dicens conatū se eē & conaturū totis uiribus ut tali dedecore patriam liberet suā:sed si fata nō permittēt hortat̃ monetque filiū ut hoc onus assumat ne pater incasum uideat̃ laborasse & deīceps quo aduixerit laboratuꝝ. Rediuiua: renouata a phrygibus semiuiris. rediuiuum est ex uetusto renouatum. Cicero prima actione ī uerrem. Vtrum existiatis minus opis esse unā colūnam efficeř ab integra nouā nullo lapide rediuiuo. Alūnos. i. carthaginenses oriundos a cadmo multi nominis rege pheniciæ. Fœderibus:que fuerunt pcussa cū luctatio post primū bellū punicū ab ipso amilcare pr̃e annibalis cui autore polybio potestas data est a carthaginensibus faciendi qcquid e re pu. esset. cedēs igit̃ tēpori ad luctatiū misit legatos q de federe agerent. Conditiones pacis hæ fuerunt: ut carthaginēses omni sicilia cederent neque deinceps hyeroni bellum inferrent:& ut omnes captiuos sine pretio redderent:atque talenta argēti euboica duo milia & ducēta romanis penderent annos uigiti. patres id pterea conditionibus addiderunt ut nō solum sicilia sed ēt omnibus insulis quæ inter siciliam : atque italiam mediæ sunt carthaginenses cederent:amilcar igitur qui hæc federa percusserat uir ingentis spiritus & prudentia ac fortitudine nemini secundus angebatur: & ideo filium ad patriæ libertatem tuendam pellendumque dedecus accendebat. Premit:urget & reprimit ab inceptis. Concipe bella:animo iam incipias cogitare de bello futuro cum romanis. Laurentibus:romanis a laurento oppido latii. Pubes tyrrhena:iuuentus romana & itala. Tyrrhenos inquit Strabo romani hetruscos appellant a tyrrheno atys filio qui ex lydia colonos in hanc regionem traduxit:& īgressus tādem hāc oram a suo nomine tyrrheniam uocauit. Subiicit : subiungit ipse ānibal uerbis patris. Haud mollia dictu:uerba præse ferētia claram indolem quoniam nihil puerile:nihil molle aut fœmineum sapiebāt. sed uirile. Romanos terra atque undis:uerba annibalis iurantis bellum cōtra romanos. Rhetea fata:id est romana predixerant oracula populum romanum futurum dominum totius orbis quod & Virgilius repetiit. Rheteum est promōtorium troadis & quia romani originem hēbāt a troianis ideo fata romana appellat rhetea. Nō superi:seruat decorum perfidi & impii pueri ānibalis cui nullus erat dei metus. nullus pudor idest nō obstabūt mihi dii īuocati cum federa iacta fuerunt. Martem cohibentia pacta:federa quæ uetabāt bellum. Tarpeiaque saxa: idest capitolium : cui nomē dedit tarpeia uirgo filia tarpei qui arci capitolinæ præerat cum pugnatum est inter romanos & sabinos id est rupes capitolina non erit mihi imperuia quemadmodum fuit gallis senonibus. Nostri martis: qui nobis fauet non illius quem romani parentem suum dicunt: & illum genti suæ inscribūt. Tuos manes:tuam animam o dido quæ bellum gerēdum cum Romanis mādasti. Triformi diuæ:proserpīæ Varro ait. Iuno dicta ꝙ una cū ioue iuuat. Luna ꝙ sola luceat noctu īde dicta noctiluca hāc ut solē apollinem qdam dianā uocāt quæ & deuiana dicitur. epicarmus & ennius appellant proserpinā quia sub terra modo in dextram mō in sinistrā moueat̃. Recludit:aperit hostias uiuas & sic extispicinā significat in qua & aruspicina hetrusci claruerunt : ut autor est Cicero ī libris de diuinatione.

Spirantes artus poſcens reſponſa ſacerdos.
Ac fugientem animam properatis conſulit extis
Aſt ubi queſitas artis de more uetuſto
Intrauit mentes ſuperum ſic deinde profatur.
Aetolos late conſterni milite campos
Ideoque lacus flagrantes ſanguine cerno:
Quanta procul moles ſcopulis ad ſydera tendit
Cuius in aerio pendent tua uertice caſtra.
Iamque iugis agmen rapitur: trepidantia fumant
Mœnia: et heſperio tellus porrecta ſub axe
Sidoniis lucet flammis: fluit ecce cruentus
Eridanus iacet ore truci ſuper arma uiroſque
Tertia qui tulerit ſublimis opima tonanti:
Heu quæ nam ſubitis horreſcit turbida nimbis
Tempeſtas: ruptoque polo micat igneus æther.
Magna parant ſuperi: tonat alti regia cæli
Bellantẽque iouem cerno: uenientia fata
Scire ultra uetuit iuno fibræque repente
Conticuere latent caſus: longique labores.
Sic clauſum linquens arcano pectore bellum
Atque hominum finem gades: calpenque ſequutus

Spirantes: adhuc uiuos ut ex inſpectiõe extoꝝ poſſet uaticinari futura. Animã: hoſtiæ ſectæ. Properatis: celeriter aptis. Conſulit: petit inde ſortes arte q̃ callebat & ꝓfitebať. Vbi intrauit mẽtes ſuperũ: poſtq̃ correpta fuit ſpũ: ac repleta numine: & potuit intelligere numinũ mẽtes iſpectis extis cœpit uaticinari. Etolos late: uaticiniũ ſacerdotis cuius furentis decorũ ſeruat poeta: qm nõ ſeruato rerũ ordine: ſed acta furore ſeriẽ hiſtoriæ cõfundit: & ab eo icipit quod poſtremũ fuit & q̃buſdã utitur iuolucris ut uaticinãtem decet p campos ætolos itelligit apuliã i qua regnauit Diomedes ætolus cum dauni regis filiã uxorẽ duxiſſet i apulia fuit pugna cãnenſis de q̃ itelligit. Conſterni: operiri & tegi cadaueribus cæſorũ militũ. Lacus: pugnã ad trãſimenũ intelligit lacũ peruſinũ ubi .xv. mil. ro. ceciderũt & flaminius conſul. Ideo: romano ab ida ſylua troiana. Flagrãtis: repletos ſanguine purpureo ut uideanť flagrare. Quãta ꝓcul moles: alpes itelligit i q̃rum ſumitate ac preruptis ſaxis nono die annibal caſtra poſuit iõ ait pẽdent tua caſtra. Rapiť: raptim ducitur uerſus italiã quo alpibus ſuperatis .xv. die peruenit. Trepidãtia fumant mœnia: ſagunthũ intelligit incẽſam ab ãnibale octauo mẽſe poſtq̃ oppugnari cepta eſt. Axe heſperio: hiſpano cælo heſperia hiſpania ab heſpero ſtella qm̃ eſt ad occaſũ ſolis: & ultra iberũ eſt ſaguntus prope mare. Sydoniis: punicis.

Eridanus: i quẽ emittũt Ticinus & trebia: & ſic intelligit pugnã ad ticinum & trebiam. Iacet ore truci: Marcellum innuit q quinquies conſul fuit & inſidiis circũuentus ab annibale in apulia nõ ꝓcul a uenuſia cæſus ẽ Marcellus cæſo uiridomaro duce inſubrum apud claſtidiũ uicum tertia opima ſpolia ioui fere tria rettulit. prima rettulerat Romulus cæſo Acrone duce cecinnẽſium ſecũda Cornelius coſſus cæſo larte Tolumnio hetruſcorum duce. ſpolia opima dicebantur quæ dux duci d̃trahebat ab opibus dicta ut ſẽtit Plutarchus quoniã erãt ꝓcioſiora cæteris ſpoliis. Horreſcit tempeſtas nimbis: Liuius ait: cum annibal copias in aciem eduxiſſet pugnaturus prope urbem imber ingens grandine mixtus ita utranque aciem turbauit ut uix armis retentis in caſtra ſe ſe receperint. Nimbus eſt uis uenti cum pluuia. Rupto polo: ſciſſis nubibus & diductis coruſcat emittendo flammam. Bellantem iouem: quoniam uiſus fuit iuppiter ſuper capitoliũ tractãs fulmina contra annibalẽ. Venientia fata: ea quæ futura erant de annibale noluit iuno annibalem ſciret finem ſuũ: & calamitatem. nam poſtq̃ ſuperatus a Scipione fuit in aſiam ad Antiochum ſe contulit inde ad pruſiam regem bythinniæ Vbi cum a Romanis repoſceretur hauſto ueneno uitam finiuit execratus regnum pruſiæ & hoſpitales deos uiolatæ ab eo fidei teſtes inuocans poculum exhauſit. ideo dicit poeta latent caſus longique labores. poſitus fuit in arca apud libyſſam cum titulo hic ſitus eſt annibal. Fibræ conticuere: ideſt ſtatim ſacerdos obticuit nec potuit in extis cognoſcere futuros caſus uetante iunone. Atque hominum finem gades: Liuius ait: ita deĩde nouem annis in hiſpania augendo punico imperio rem geſſit ut appareret maius eum quam quod gereret agitare in animo bellum. gades ſunt duæ iſulæ ad fretum gaditanum ſiue herculeum ubi hercules poſuit columnas quaſi terminos expeditionis ſuæ cum illic acceſſiſſet ad interficiendum gerionem. Quidam dixerunt autore Strabone columnas herculis illas dici quæ uiſebantur in templo herculis apud gades: & erãt ex ære cubitorum octo in quibus ſumptus templi conſtructi erat inſcriptus. de quibus ſic ſcribit Plinius. proxima autem faucibus utrinque impoſiti montes coherecent clauſtra. abyla aphricæ & europe calpe laborum herculis metæ quam ob cauſam indigenæ columnas eius dei uocant creduntque perfoſſas excluſa antea admiſiſſe maria & rerum naturam mutaſſe faciem. Hominum fines: quoniam ultra gades non ſunt habitatores: calpe mons eſt ad fretum uerſus europam ut dictum eſt:

Garamantica signa:libyca garamantes sunt populi aphricæ ultra getulos amilcar nono ãno ex quo exercitum in hispaniam traiecerat in acie cecidit cui successit asdrubal gener:& per octo annos imperium tenuit. Ductor tyrius: amilcar poenus. Opes solis occidui:opes hispanorum qui sunt ad solis occasum Iberus & Betis sunt flumina hispaniæ ĩde beticolæ & iberi.betica est pars ulterioris hispaniæ: eadem ab incolis appellatur turdetania & quondam reliquam hispaniam opibus superabat intersecatur beti fluuio. Spatiis iniquis:id est ãgustis quoniam eos uexabat:nec permittebat uagari sed coercebat bello. Tristia corda ducis:describit nunc asdrubalis naturam. Tristia: sæuera & sine aliqua hilaritate. Immedicabilis:quæ non poterat sedari:ẽ autẽ ira ebullitio sanguinis circa præcordia.

D um fert herculeis garamantica signa columnis
O ccumbit sæuo tyrius certamine ductor.
I nterea rerum asdrubali traduntur habenæ
O ccidui qui solis opes:et uulgus iberum
B eticolasque uiros spatiis agitabat iniquis
T ristia corda ducis:simul immedicabilis ira
E t fructus regni feritas erat asper amore
S anguinis:et metui demens credebat honorem
N ec nota docilis poena satiare furores.
O re excellentem:et spectatum fortibus ausis
A ntiqua de stirpe tagum:superumque: hõiumque
I mmemor:erecto suffixum robore moestis
O stentabat ouans populis sine funere regem
A uriferi tagus ascito cognomine fontis
P erque antra:et ripas nymphis ululatus iberis
M eonium non ille uadum:non lydia mallet
S tagna sibi:nec qui riguo perfunditur auro
C ampum:atque illatis hermi flauescit harenis
P rimus inire manu:postremus ponere martem
C um rapidum effusis ageret sublimis habenis
Q uadrupedem:non ense uirum:non eminus hasta
S istere erat.uolitabat ouans:aciesque per ambas
I am tagus auratis agnoscebatur in armis.
Q uem postq̃ diro suspensum robore uidit
D eformem:lateri famulus clam corripit ensem
D ilectum domino:pernixque irrumpit in aulam
A tque immite ferit geminato uulnere pectus.
A t poeni:succensa ira:turbataque luctu.

Feritas est plusquam uitium & cadit ĩ hominem ea ratiõe qua omnem humanitatem deposuit & moribus iam est fera nomine tantum homo.feritati opponitur heroica uirtus quæ naturam transcendit humanam & aliquid ĩ se diuinitatis habere uidetur. Aristoteles in.vii. moralium loquẽs de feritate sic scribit: ut dicitur de quibusdam efferatis gentibus circa pontum alios crudis delectari alios humanis carnibus: alios inuicem tradere natos:ut in conuiuiis comedãt. præterea inquit coitus masculorum feritas est & mala consuetudo. illos ergo qui malignitate cæteros superassẽt hac infami appellatione notabant antiqui: & contra cum aliquem admirabantur heroem diuumque appellabant ut lacones dicere consueuerunt. Docilis: dicitur qui potest discere & aptus est ad aliquam rem. Nota poena:supplicio uulgato:sed propter insitã feritatem semp nouum aliquod suppliciũ excogitabat cum aliquis nocens poena erat afficiendus. Furores:iram animi sui. Tagus fluuius ex celtiberia originem habet pisciũ feracissimus ostreorumque:per uetones carpentanos ac lusitanos in æquinoctialem labitur occasum habens ramẽta auri a quo flumine hic Tagus regulus cognominabatur. Ore excellentem:forma & uiribus præstantem. Immemor hominum: & diuum:id est nullam habẽs rationem humanitatis & oblitus hominem ab homine quicũque sit ille nõ esse alienum & nefas esse uiolari regem a rege potissimum:& numen uelle sanctam esse inter homines societatem crudelitas minime humanum malum est inquit Seneca. Indignumque tam miti animo. ferina ista rabies est sanguine gaudere ac uulneribus & abiecto homine in siluestre animal transire. Sine funere: sine honore exequiarum. Ascito:assumpto nomine a tago qui habet harenas aureas. Meonium nõ ille uadum:sensus est gratior fuit asdrubali cædes tagi & supplicium omni auro quod ferũt pactolus & hermus. Meonia prouincia asiæ alio nomine lydia dicta a lydo fratre Tyrrheni. duos habet fluuios uoluentes aurum:pactolum qui oritur ex Tinolo monte:& hermum qui labitur ex monte Iro.

Meonium uadum :pactolum. Ille asdrubal. Riguo:fluenti. Flauescit:auri flauo colore tingitur propter harenas auratas:& per campum sparsas excrescente fluuio camposque undante. Inire: inibat pugnam primus:& postremus discedebat. Ponere : ponebat. Ageret : admotis calcaribus: impelleret. Sublimis: dicitur in altum elatus. Non erat sistere :nam dabatur alicui eum reprimere aut uulnerare. Auratis armis : alludit ad aurum tagi : a quo hic denominabatur. Diro: robore : crudeli ligno & cruce. Deformem : lacerum. Pernix : uelox. Aulam:tentorium asdrubalis: quem confodit in ultionem domini sui quem ille tanta ignominia affecerat. Luctu : qui est ægritudo ex eius qui carus fuerit interitu acerbo.

Sæuis crudelitate:sunt.n.efferati. Tormenta:qbus illũ torquerent. Candens chalybs: ignitũ ferrũ chalibes sunt populi in ponto apud quos generosius ferrũ repertũ ẽ:& chalybs appellatũ. Verbera:sũt instrumẽta oblonga qbus aliquẽ uerberamus:ut uimina flagella lora.Inde uerberare ẽ uerberibus cedere. Passim:ubique siue undique. Innumeris ictibus:crebris uerberibus. Carnifice: illorum q seruũ laniabant:& torquebant. Pestis:magnũ malũ significat. Omni sãguine rupto:effuso ex oĩbus mẽbris liquefactis.i.consũptis. Mens intacta manet: describit poeta fortitudinẽ huius serui.fortitudo enĩ est uirtus aĩ ĩ mediocritate consistẽs:quæ uersat circa terribile genus mortis ut est in bello qa morte nihil ẽ terribilius.nã aufert oẽ bonũ qđ ẽ ĩ uita.de hoc seruo Li. ait cõphẽsusque a circũstantibus haud alio q̃ si euasisset uultu tormẽtis quoque cũ laceraret eo fuit hĩtu oris ut supante lætitia ridẽtis ẽt speciẽ pbuerit.huius fortitudinis seruilis meĩt ẽt Valerius. Reposcit crucẽ dñi:cupiebat affigi palo. ut fuerat dñs. cuius supliciũ erecto aĩo & forti rposcebat. Piacula:piare ĩ hac significatione ẽ expurgare ĩde piacula & dicunt ea quibus utebant antiq ad aliquod scelus expiandũ unde dicit Sinon Virgilianus culpã hanc miserorum morte piabunt. hoc suppliciũ serui erat tãquã piaculũ cædis quã ille cõmiserat credidit qppe rudis antiquitas cæsorũ manes talibus ĩferiis delectari & iõ Achilles homericus patrocli funus talibus ornauit uictimis & eneas turnũ occidit ꝓ pallante. Piacula:expurgatõnes. Pœnæ spretæ: supplicii quod ille forti aĩo spernebat ac deridebat. Erepto ductore:cæso asdrubale. Alacri certamĩe:læto studio & contentione poscit ãnibalẽ ductorẽ ipse exercitus.Liui.ait ĩ asdrubalis locũ haud dubia res fuit qn ꝓrogatiuã militarẽ q̃ ex tẽplo annibal ĩtra ꝑtoriũ delatus imparatorque ĩgenti oĩum clamore atque assensu appellatus erat fauor ẽt plebis sequebat. Imago priæ uirtutis: qm̃ amilcar ut scri.polybius & prudẽtia & robore aĩ nulli fuit secundus. Studia:conatus & aĩ cupiditatẽ q̃ in romanos ducebatur & ad imitationem paternæ uirtutis: a qua degenerare turpissimum est.

Et sæuis gens læta:ruunt tormentaque portant.
Non ignes:candensque chalybs:nõ uerbera passim
Ictibus innumeris lacerum scindentia corpus
Carnificæ ue manus:penitus ue infusa medullis
Pestis:et in medio lucentes uulnere flammæ
Cessauere:ferum uisu dictuque:per artem
Sæuitiæ extenti quantum tormenta uidebant
Creuerunt artus:atque omni sanguine rupto
Ossa liquefactis fumarunt feruida membris
Mens intacta manet:superat:ridetque dolores
Spectanti similis fessosque labore ministros
Increpitat:dominique crucẽ clamore reposcit.
Hæc inter spretæ miseranda piacula pœnæ
Erepto trepidus ductore exercitus una
Annibalem uoce:atque alacri certamine poscit:
Huic studia accendit patriæ uirtutis imago
Huic fama in populos iurati dedita belli.
Huic uirides ausis animi:feruorque decorus
Atque armata dolis mens:et uis insita fandi.
Primi ductorem libyci clamore salutant
Mox et pyrenes populi:et bellator iberus.
Continuoque ferox oritur fiducia menti
Cessisse imperio tantum terræque marisque
Eoliis candens austris:et lampade phœbi

insistendum quippe est maiorum uestigiis si clari illi fuerunt & domestica exempla sperni nõ debẽt. Fama iurati belli:quoniam iurauerat ad aras se fore hostẽ populi romani & hæc fama uulgata erat ĩ populos.ut non posset annibal citra dedecus cessare igitur hæc omnia mentem illius honoris & gloriæ cupidam accendebant ne degenerare uideretur. Animi uirides:apti in illa ætate ad audendum. natus enim erat ut dictum est.xxvi.annos. Feruor decorus:ardor pugnandi qui decus afferebat ãnibali. Primi ductorem:describit populos qui cæso asdrubale appellauerunt annibalem ductorem exercitus salutaruntque imperatorem. Pyrenes populi:qui habitant ad pyreneos montes qui gallias ab hispaniis diuidunt. Bellator iberus:bellicosus populus hispaniæ. Cessisse imperio:fiduciam animo concepit annibal rei conficiendæ quam moliebatur cum uenissent sub ditione tot populi & mare:quoniam erat iam imperator & terra marique rem gerere poterat. habebat iam hispanias & libyam. Ferox: magna & bello apta. Eoliis candens austris: describit libyam quæ est exposita ad austrum. & subdita cancro signo cælesti diuiditur ab asia uersus orientem nilo fluuio qui septem ostiis in mare euoluitur. Versus septemtrionem diuiditur ab europa freto gaditano. Strabo sic ait. Qui itaque terrarum orbem diuiserunt inæqualiter id fecere. ꝙ autem in tria diuiserunt tripartita diuisio indicat:sed tantum abest libyam tertiam esse orbis partem ut etiam posita cum europa asiæ non æquetur. & fortasse minor est quam europa. Viribus profecto multo impar.nam maxima mediterraneæ pars & regio circa oceanum deserta est:& ad solitudinem accedit ꝙ multa loca quæ habitari possent non habitantur propter feras. multum quoque torrida zona occupat ideo ait sylius & lampade phœbi torquetur maxime:scilicet sole ascendente ad cancrum.tũc enim

radii quasi perpendiculariter super illos descendunt. Syene profecto ciuitas prouinciæ thebaidos sub æstiuo tropico constituta e: & eo die ut inquit Macrobius quo sol certā partem ingredit̄ cancri hora diei sexta quoniā sol tunc super ipsum uertitur uerticem ciuitatis nulla illic potest ī terris de quolibet corpore umbra iaci. Vnde lucanus: atque umbras nusq̄ flectente syene. & sic erit syene pricipiū torridæ Zonæ ī qua qui habitant ut æthyopes & qui sunt ī una parte taprobanæ insulæ solæ existente in cācro umbrā iaciunt in austrū fit. n. tunc sol septētrionalis. spaciū Zonæ torridæ e a cancro ad

A estifero lybiæ torquetur subdita cancro
A ut ingens asiæ latus: aut pars tertia terris.
T erminus huic roseos amnis lageus ad ortus:
S epteno impellens tumefactum gurgite pontum
A t qua diuersas clementior aspicit arctos.
H erculeo dirimente freto: diducta propinquis.

capricornū: a qua sol nunq̄ recedit diuidens eā per parallelos. a capricorno ad cancrū qui sunt illius termini. sol enim nec potest ascendere supra cācrum. nec descendere īfra capricornū & ideo hūc īfimū solis terminū noīe capricorni appellauerūt. quoniā inde sol īcipit ascēdere ut facit capra cū pascit̄ appetens frondes. terminum āt æstiuū noīe cācri quoniā īde sol incipit regredi ad capricornū ut facit cancer. cælum & sic terra quæ subest tanquam punctum in quinque partes diuiditur. greci appellant. Zonas nos cingula quæ terrā ābiunt appellamus: & ut cæli regiones sese hēnt ī calorē ac rigore ita & terra q̄cquid ē circa duas extremitates. i. septētrionē: & austrū quoniā a sole nimiū distat ꝑpetuo gelu riget: & sic hītari non potest: quoniam glacialis ille aer nec aīalibꝫ nec frugibus uitā mīstrat afflatu. q̄ppe aeris tēpati oīa uiuūt. In medio celo ē Zona ꝑ q̄ sol fertur obliquus & nunq̄ ab ipsa recedit: q̄ sua presentia semꝑ adurit. Inter hanc: & utrāque extremā duæ relinquunt̄ tēperate calore mediæ Zonæ: & rigore duaꝝ extremarū: quarum tēperatarum alterā nos habitamus quæ ē ad septētrionem cuius uertex a nobis semꝑ uidet̄ propter obliquitatem orizontis qui nobis adeo deprimit̄ ut stellæ ambientes polū arcticum nunq̄ possint occidere cosmice. altera ē ad austrum imperuia nobis ꝑpter torridā Zonā quæ est ī medio an aliqui habitēnt eā non ē meū iudicare: sed doctioribus relinquere. si āt sunt habitatores supra se alium uerticem habēt qui dicitur austrinus. & septētriones nostri occultant̄ ꝑpter rotunditatē terræ & obliquitatem orizontis qui illis deprimit̄ in austrum & eleuatur supra polum nostrū ut ratio Mathematica cogit. Zodiacus qui a nostris signifer dicit̄ est obliquus. & hoc primū intellexit Anaximāder Milesius: & signa quæ ī ipso sunt cleostratus. habet duas portas ut dixi quas transgredi non potest. In capricorno fit brumale solstitiū a quo incipit ascendere ꝑ lineā eclipticā: & intersecat equinoctialē ī ariete & facit equinoctiū uernum. quoniā circulus equinoctialis est in medio torridæ zonæ. Inde ascendit ad cancrū & ibi facit solsticiū æstiuū. tractusque sol motu primi mobilis facit circulū æstiualem. flectit̄ postea obliquus ad capricornū & intersecās iteꝝ æquinoctialē in libra facit æq̄noctiū autumnale & sic sol circuit torridā zonā ac diuidit ī æquales distantias tractus motu primi mobilis. i. cæli ultimi ī quo sunt stellæ fixæ. q̄d ab oriente ī occidentē mouet̄. sol āt r̄liq̄que planetæ contrario motu ab occidēte ī orientem. ūde dicit apd̄ Ouidiū contrarius euehor orbi. & manlius Astronomus ait contraque nitētia signa. Sed ut sydera inq̄t seneca contrariū mundo iter ītēdunt Nā nisi eēt motus primi mobilis cū sex signa sint sup orizontē quoꝝ singula singulis mēsibus lustrat sol ꝑ sex menses continuos eēt sol sup orizontē & cōtra a signo libræ usque ad arietē eēt sub terra. & sic eēt nox ꝑ sex mēses. Diuina igit̄ ꝑuidētia sol singulis diebus motu sibi contrario circunuoluit̄ & facit dies: ac noctes. diuidēs reuolutionibus suis zonā adustā ꝑ æq̄les lineas: & sic tota adurit̄ plus minus ue ut ē illius accessus. & recessus: Lybia igit̄ q̄a ē ꝑpe torridā zonā aliq̄ ex ꝑte: aliq̄ uero sub torrida: & sub tropico cācri ideo torquet̄. & adurit̄ illa: inq̄ ps maxime quæ aut ē ꝑpe lineā æstiuā & cācrum: aut sub ipsis. & hæc ē inhabitabilis ꝑpter nimios ardores. & ideo corpa illoꝝ q̄ & circa tropicū. & sub tropico habitant sūt nigra ut æthyopum. Indoꝝ & similium. Candens: ignita & adusta. Austris eoliis: uentis calidis ut est auster qui flat a meridie cui exposita est libya eolios appellat austros ab eolo qui rex uentorum fingitur a poetis & hoc non sine ratione. Nam Plynio autore eolus hellenis filius rationem uentorum inuenit. Lampade phebi: ardore solis ascendentis ad cancrum quia tunc fit aphricæ propior. & sua uicinitate illam adurit magna ex parte libyæ inquit aut est unum latus asiæ & sic orbis diuidetur ī duas partes. aut est tertia pars ipsis terris ut Mathematici diuiserunt. Huic: libyæ terminus est. Ad ortus roseos: idest uersus orientem. Amnis lageus: idest Nilus fluuius ægypti a lago qui fuit pater ptolemei. unde Iuuenalis Ad pharon. & nilū famosaque mœnia lagi. Septeno gurgite: ramis septem in quos scinditur nilus. Pontum: mare mæditerraneum in quod se exonerat. Tumefactum: assurgentem propter aquarum copiam quam nilus ex Mauro uertice deuoluit. At qua diuersas: ponit alium terminum uersus septentrionem. Clementior: temperatior quoniam non ita aduritur solis ardoribus: sed habet clementiorem aeris temperiem. Diuersas arctos: ursam maiorem & minorem: idest ipsum septentrionem arctos græce latine dicitur ursa quæ fuit affixa polo boreali ut poetæ fabulantur. Herculeo freto: angusto mari gaditano: quo aphrica ab europa dirimitur. Diducta: diuisa paruis montibus ab europa.

Europes uidet arua iugis ultra obsidet æquor
Nec patitur nomen proferri longius athlas
Athlas subducto tracturus uertice cælum
Sydera nubiferum fulcit caput ætheriasque
Erigit æternum compages ardua ceruix
Canet barba gelu: frontemque immanibus umbris
Pinea sylua premit: uastant caua tempora uenti
Nimbosoque ruūt spumātia flumina rictu.
Tum geminæ laterum fauces maria alta fatigant:
Atque ubi fessus equos titan immersit anhelos
Flammiferum condunt fumanti gurgite currum.
Sed qua se campis squalentibus aphrica tendit.
Serpentum largo coquitur fecunda ueneno
Foelix qua pingues mitis plaga temperat agros
Nec cerere ennea: phario nec uicta colono.
Hic passim exultant numidæ: gens inscia freni
Quis iter gemmas: per ludum mobilis aures.
Quadrupedem flectit nō cædens uirga lupatis
Altrix bellorum: bellatorumque uirorum.
Tellus: nec fidens nudo sine fraudibus ensi.
Altera complebant hispanæ castra cohortes
Auxilia europæ genitoris parta tropheis.
Martius huic sonipes campos hinnitibus implet
Huic iuga cornipedes erecti bellica raptant:
Non eleus eat campo feruentior axis.

Equor: oceanus athlanticus. Athlas est in finibus mauritaniæ mons exilis. & undique teres adeo excelsus ut eius cacumen cerni nequeat quoniā a nubibus nunq̄ relinquit̄ aut hyeme aut æstate. columnā cæli dicūt illū esse indigenæ: q mons est ultra fretum gaditanū ad sinistrā. qui si uerticē subtraheret quo cælū fulcit æthereæ compages ruerent ideo dicit athlas subducto tracturus uertice cœlum. Caput: ipsius athlantis. Nubiferū: obductum nubibus. Fulcit: sustinet īde fulcra dicunt̄ ea quæ sustinent. Erigit: attollit machinā celestē ne ruat: quoniā ut dixi putat̄ colūna cœli. & cacumen ꝑ nubes nō cernit̄. Plv. de athlāte sic scri. per autololes iter est ad montē uel fabulosissimū athlantē e mediis hunc harenis ī cœlū attolli ꝓdiderunt asperum squalentē q̄ uergit ad litora oceani cui cognomen imposuit eūdē opacū nemorosūque: & scatebris fontium riguum q̄ spectat aphricā. Canet: albescit. Vastant: pulsant incessūt imitatio est Virgiliana. Ruunt: fluūt cū impetu Vir. tū flumina mento precipitant senis & glacie riget horrida barba. Rictu: ore euomēti nībos & aquā. Tum geminæ fauces: duo brachia ipsius athlātis mare repellunt & faciunt tāq̄ claustrū. In quo sol occidens equos ut poeticæ loq̄r equos suos abscondit fauces dicunt̄ iter angustum. Equos anhelos: defatigatos diurno cursu ꝑ cœlum. Titan: sol. Fumāti: ꝓpter ignem solarē q īmergit̄: & currū. Sed qua: describit eā ꝑtē aphricæ quæ est uersus torridā zonā: & meridiē descripsit prius terminos. nūc aūt mala & dotes ipsius aphricæ canit. Squalentibus: incultis: & īhabitantis. Tendit: dilatat & extēdit̄. Coquit̄: adurit̄ quia est sub torrida zona: & hēt maximā copiā serpentū. Fecunda habundans uenenis. Fœlix qua pingues: idest illa ꝑs quæ uergit ad septētrionē: & athlantem montē fertilis ē & sic ītelligit numidiā & mauritaniā Strabo sic ait. Mauritaniā feracē esse ꝑte tamē excepta que deserta ē: & fluminibus: & lacubus habundare ab oībus concessū ē. Mitis plaga: regio temperata: & q̄litas aeris. Nec cerere ennea: sicula ubi est enna fertilis. Phario colono: ægyptio pharus ē insula & turris ante Alexādriam ægypti. Inde phario: idest ægyptio sicilia & ægyptus erant horrea romanorum. Passim: ubique nullis certis domiciliis Numidæ dicuntur quasi instabiles & permutantes sua mapalia: de quibus sic loquitur in .iii. Nulla domus plaustris habitant migrare ꝑ arua mos atque errātes circunuectar̄ penates dicitur Numidia a nemo uerbo græco quod significat pasco errāt enim Numidæ instar pastorum. Gens inscia freni: quoniam non utuntur frenis: sed equos autore strabone adeo obtemperantes insessoribus habent ut sola uirgula gubernentur equi inquit collaria ex ligno habent aut pilo confecta ex quibus habena dependet: sunt qui etiam non tracti dominum sequuntur. Virg. & Numidæ infreni cingunt. Lupatis: frenis lupatum est genus freni. Sine fraudibus: quoniam ensibus per se duris addebant uenenum: nec pugnabant sine fraude. Altera complebant: describit hispanos qui sub annibale militarunt quos amilcar pater uictoriis comparauerat suis. Tropheis: uictoriis. Trophea dicuntur signa erecta in loco in quo hostes uertebantur in fugam græci Tropeon media correpta nostri autem tropheum addidi aspiratione. & accipitur tam pro signo quam ꝓ ipsa uictoria. Huic: hispano militi. Martius: bellicosus equus. Erecti: alacres ad trahendum currum bellicum ex quo pugnabant antiqui. Eleus axis: idest equi currentes in certaminibus olympicis prope elidem non sunt ita ueloces ut equi hispani. elis est urbs peloponnessi prope quam & pisam fiebant ludi olympici instituti ab argonautis autore Hercule in honorem pelopis. Virgilius hic uel ad elei metas: & maxima campi sudabit spatia.

Prodiga gens animæ: de his populis sic scri. Strabo: multa reuera perspecta sermonẽ diuulgant de omnibus hispaniæ gẽtibus potissimũ de acentibus ad boream nec solum de illarum fortitudĩe: sed etiã crudelitate ac amentia ritu beluaꝝ. Properare: admouere atque asciscere ante tẽpus. Fati modus est in dextra: idest terminus uitæ mortisque est in dextra eoꝝ: quoniã perosi uitã se ĩterficiũt. Hic omne metallũ: Strabo ait, nã aurum argentũ æs ferrũ nullibi terraꝝ neque tantũ neque tam ꝓbatũ generari hactenus compertum est, aurũ enim non solum ex metallis effoditᷣ ueꝝ etiam fluit.

Prodiga gẽs animæ: et properare facillima mortẽ
Nanque ubi transcendit florentes uiribus annos
Impatiens æui spernit nouisse senectam.
Et fati modus in dextra est. hic omne metallum:
Electri gemino pallent de semine uenæ.
Atque atros chalybis fetus humus horrida nutrit
Sed scelerum causas operit deus. astur auarus
Visceribus laceræ telluris mergitur imis:
Et redit infœlix effosso concolor auro.
Hinc certant pactole tibi duriusque: tagus.
Quique super grauios lucẽtes uoluit harenas:
Infernæ populis referẽs obliuia læthes.
Nec cereri terra indocilis: nec inhospita baccho
Nullaque palladia se se magis arbore tollit.
Hæ postquam tyrio gentes cessere tyranno:
Vtque dati rerum freni: nũc arte paterna
Conciliare uiros: armis consulta senatus.
Vertere: nunc donis primus sumpsisse laborem.
Primus iter carpsisse pedes. partemque subire.
Si ualli festinet opus: nec cætera segnis
Quæcũque ad laudẽ stimulant. somnũque negabat
Naturæ: noctemque uigil ducebat in armis
Interdum proiectus humi turbæque libyssæ.
Insignis sagulo duris certare maniplis:
Celsus ac in magno præcedens agmine ductor.
Imperium perferre suum. tum uertice nudo
Excipere insanos imbres: cælique ruinas.

Venæ electri: Ply. loquẽs đ electro sic ait. ubicunque quinta argenti portio ẽ electrũ uocatᷣ. fit & cura electrũ argẽto addito quod si quitã portionẽ excessit incudibus non resistit. ideo dicit de gemino senũ quoniã est electrũ ex auro & argento. Atros fetus chalybis: idest ipsum ferrũ quo multæ crudelitates fiunt. Humus horrida: bellicosa hispania. Sed scelerũ causas: deus inquit abscondit metalla quæ sũt cã scelerum in uisceribus terræ sed humana cupiditas eruit. Vir. auri sacra fames. Astur auarus: astures sunt populi hispaniæ. asturia inqt Ply. plurimũ auri gignit neque ĩ alia ꝑte terraꝝ tot sæculis hæc fertilitas. Laceræ: effossæ. Cõcolor auro: quoniã fossores auri cũ sunt ĩ aurifodinis aureum colorem contrahunt. & sic de cæteris metallis. Hinc: ex hac copia auri quæ non solũ apud hispanos effoditur uerum etiam fluit pactolus est fluuius lydiæ de quo supra. Durius: ẽ flu. hispaniæ habens ramenta auri labitᷣ ꝑ pe numantiam ultra quem ẽ lusitania. Super grauios: hispanos oriundos a græcis. ætoli diomedẽ sequuti tydei filium post euersum ilium in hispania urbem condiderunt quã tyden appellarẽt a nomĩe tydei patris diomedis. illius ciuitatis coloni grauii dicti sunt nomine paululum uiolato cum grai appellarĩ debuissent. In tertio sic ait. & quos nũc grauios uiolato nomĩe graium. æneæ miserᷣ domus. ætolaque tyde: & alibi uago diomedi condita tyde. Lucẽtes: habentes ramenta aurĩ. Referens: repræsentans ipsis accolis. Obliuia inferne lethes: idest lætheum fluuium qui fingitur apud inferos: & significat obliuionem. Strabo sic ait Læthe a plerisque lemea uocatur ex celtiberis & uacceis labitur. circũ habitant galli qui colẽtes anã fluuium cum una cum turdulis sociis eo conuenissent seditionem egerunt postquam lemeam fluuium traiecere: sed post seditionem amisso duce palantes, ac dissipati ea in regione desederunt consiliorum obliti hanc ob causam flumen læthes idest obliuionis appellatum: & papaucra dicuntur læthea quoniã ĩducũt somnũ & per consequẽs obliuionem. Arbore palladia: oliua quam inuenit pallas. Vnde Vir. oleæque minerua ĩuẽtrix. Tyrãno: ãnibali. Fœni reꝝ. i. ĩperiũ. Conciliare: cõciliabat sibi hoĩes astu paterno. Armis: ui uertebat decreta senatoꝝ. Insignis sagulo: liuius ait multi sæpe militari sagulo optũ humi iacẽtẽ iter custodias stationesque hostiũ cõspexerẽt. Sagũ uestimẽtũ erat militare. Ci. ĩ epistolis: pridie nonas februarias cũ ad te lr̃as mane dedissẽ descendi ad forum rogatus cũ reliq consulares sagati uellẽt descẽdere. Turbæ libyssæ: gregaliũ militũ ex libya. Duris maniplis: gregalibus militibus induratis ad laborẽ. Celsus: erecto capite & eminens supra alios ut conspiceretur: & prouocaret suos ad labores ac decus. honor inquit xenophon in pedia cyri efficit labores leuiores Imperatori presertim ꝙ intelligit in omniũ esse oculis quicquid faciat laus est ãnibalis ab industria & fortitudine quæ circa labores tolerandos uersatur. Imperium suum: imperabat inquit sibi ipsi labores: quos constanti animo perferebat ut claram indolem futuræ imperatoriæ maiestatis ostenderet. Excipe: excipiebat uehemẽtes pluuias: & cæteras ĩcõmoditates cœli.

Astur: hispanus. Excussos ex flatibus uentorum: quoniam ex collisione uentorum & nubium in aere causatur ignis. & gignitur coruscatio & fulmen calore supero: inferoque pellēte a se frigus. & suum contrarium quod unitum sit ualidius. hinc ē φ in æstate habemus grandines hyeme autē raro: quia radii solares non refranguntur in terrā: sed pgunt ad septētrionē sole depresso ad austrū. æstate aūt cum quasi perpendiculariter ad terrā descendāt refractione concalefaciunt infimam aeris regionem. Turbato: consternato & timido. Nec puluere: nec pluuias inquit nec calores curabat magna laus ducis. syrius est stella ī lingua canis cælestis: canicula sydus parte mensis Iulii. & augusti terram caloribus torquet: & siccat: & illi dies caniculares dicunt. caniculæ exortu accendi solis uapores qs ignorat inqt Ply. cuius syderis effectus amplissimi in terra sētiunt. Labefecit: idest nō dbilitauit eū uapor solis. Dehiscit: aperit sese. ac facit hiatus. Feruor medius: calor diffusus in medio aeris. Candenti globo: accēsis radiis solaribus & globo caloris adurente aerem & terrā quæ desiccata solis ardorib9 hiat. Exercet siti: dfatigat tolerādo ipsā. laus a continētia. Sternacē: terribilem & oīa in prelio conculcantē frangebat cogebatque parere insessori quis contumacem & precipitem ad prelia audito tubarum clangore. Lethalis lacerti: id ē optabat dici eius lacertū afferre læthū idest mortem ut non minus uiribus corps q̄ prudentia quæ maxime decet principem ualere uideret. Ignoti: cuius uadum ignorabat. Tranare. tranabat. Limes: uia & sulcus: atque riuulus sanguinis fusi ex corporibus uulneratis ab annibale. Instat fatis: urget fata & properat ad bellū fatale latio. Federa: quæ fuerāt renouata cum asdrubale ut terminus imperii eēt amnis iberus. & ut sagunthinis libertas seruaret. Extremis terris: hispania ultima terrarum ad occasum solis. Pria sagunthinas: primus impetus annibalis fuit in sagunthum. classicum est signū quod tuba datur militibus uolentibus cum hoste manus conferer. prima igit classica idest primi īpetus bellici. Maioris belli: romani. s. ad quod sumēdū causas querebat & ideo cepit oppugnar sagunthinos. ut illorum amicos romanos irritaret ut fecit. Haud procul: describit situm sagūthi quæ quondam ultra iberum opulentissima urbs fuit distans: a mari ferme mille passus. quam canit syllius herculē condidisse denominasseque a nomine Zacynthi comitis sui illic sepulti: alludens ad historiā quoniam zacynthii sagunthum condiderunt: ut inquit Strabo quam annibal contra populi ro. federa diruens belli punici secundi suscitauit incendium.

Spectarunt poeni: tremuitque exercitus astur.
Torquentem cum tela iouem pmixtaque nimbis
Fulmina: et excussos uentorum ex flatibus ignes
Turbato transiret equo: nec puluere fessum:
Agminis ardenti labefecit syrius astro.
Flammiferis tellus radiis cum exusta dehiscit:
Candentique globo medius coquit æthera feruor
Fæmineūque putat inuenta iacuisse sub umbra:
Exercetque sitim: et spectato fonte recedit:
Idem correptis sternacem ad prælia frenis.
Frangere equum: et famam læthalis amare lacerti
Ignotique amnis tranare sonantia saxa:
Atque e diuersa populos accersere ripa.
Idem expugnati primus stetit agere muri:
Et quotiens campo rapidus fera prælia miscet
Qua sparsit ferrum latus rubet æquore limes.
Ergo instat fatis erumpere: federa certus
Quo datur interea romam comprendere bello
Gaudet: et extremis pulsat capitolia terris.
Prima sagunthinas turbarunt classica portas
Bellaque sumpta uiro belli maioris amore.
Haud procul herculei tollunt se litore muri:
Clementer crescente iugo: quis nobile nomen
Conditus excelso sacrauit colle zacyntus.
Hic comes alcide remeabat in agmine thebas.
Gerione extincto: cœloque ea fata ferebat:
Tris animas nāque id monstrū: tris corpe dextras
Armarat: ternaque caput ceruice gerebat:
Haud alium uidi tellus cui ponere finem.
Non posset mors una uiro: duræque sorores
Tertia bis rupto torquerent stamina filo
Hic spolia ostentabat orians: captiuaque uictor.

Clementer: paulatim surgente colle in quo sita est urbs. Quis: quibus. Gerione extincto: gerion ut uult hesiodus in theogonia chrysaoris filius fuit monstrum horrendum habens tria capita quo occiso hercules armēta abegit ī italiā. Ea fata: cædē gerionis triplicē: quoniā tres aīas hēbat. Duræque sorores: pce īexorabiles quoniā nemini pcūt lachesis cloto: & Atropos. Bis rupto filo: q hret tris aīas & duabus extictis tertia adhuc uiueret pcæ dicunt filo dispēsare uitā humanā: & cum incidunt filū uita deficit: ergo in gerione bis rupto filo tertia stamina uoluebantur adhuc a parcis.

A rmenta ad fontes medio feruore uocabat.
C um tumidas fauces accensis sole uenenis
C alcatus rupit laethali uulnere serpens:
I nachiumque uirum terris prostrauit iberis
M ox profugi ducente notho aduertere coloni
I nsula quos genuit graio circunflua ponto
A tque auxit quondam laertia regna zacynthus
F irmauit tenues ortus mox daunia pubes
S edis inops misit largo quam diues alumno
M agnanimis regnata uiris nunc ardea nomen.
L ibertas populis pacto seruata: decusque
M aiorum: et poenis postquam imperitare negatū
A dmouet abrupto flagrantia foedere ductor
S idonius castra et laetas quatit agmine causas.
I pse caput quassans circumlustrauit anhelo
M uros saeuus equo: mensusque pauentia tecta
P andere iamdudum portas: et cedere uallo
I mperat: et longe clausis sua foedera longe
A usoniam fore: nec ueniae spem marte subactis
S cita patrum et leges: et iura: fidemque: deosque
I n dextra nunc esse sua: uerba ocius acer
I n torto sancit iaculo: figitque per arma
S tantem pro muro: et mutantem mēbra uaicum
C oncidit exacti medius per uiscera teli
E ffusisque simul praerupto ex aggere membris
V ictori moriens tepefactam rettulit hastam.
A t multo ducis exemplum clamore sequuti
I nuoluunt atra telorum moenia nube
C lara nec in numero uirtus latet: obuia quisque
O ra duci portans ceu solus bella capessit.
H ic crebram fundit baleari uerbere glandem:
T erque leui ducta circum caput altus habena
P ermissum uentis abscondit in aere telum:
H ic ualido librat stridentia saxa lacerto.
H uic impulsa leui torquetur lancea nodo
A nte omnis ductor patriis insignis in armis
N unc picea iactat fumantem lampada flamma
N unc sude: nunc iaculo: nūc saxis impiger instat.
A ut hydro imbutas bis noxia tela sagittas
C ontendit neruo: atque insultat fraude pharetrae
D acus ut armiferis geticae telluris in oris

Rupit: aperuit os. Inachiū: graecum zacynthū ab Inacho rege argorū. Insula zacynthus: quae una cū Cephalenia dulichio: & Ithaca sūt insulae ante achaiam in mari ionio qꝫ a Tarēto incipit: & usque ad pelopōnesum extēdit. Graio: alluēti graeciā. Laertia regna: qm̄ illic regnauit Laertes pater Vlyxis & ideo dicit zacynthū fuisse regna laertia. Daunia pubes: coloni ex ardea: ubi regnauit Daunus pater turni: & ardea misit colonos sagunthum. Diues largo alūno: abundās colonis. Magnanimis: hoc dicit ꝓpter Turnū. Populis: sagūthinis. Pacto: foedere renouato cū Hasdrubale. Laetas causas: idest inferēdo bellū sagunthinis: quaerebat causas belli cū romanis: quae facerent ipsum laetū & compotē uoti: quoniam nil aliud optabat q̄ alpes aliquādo trāscendere. Quatit: mouet exercitu admoto moenibus sagunthinis. Sidonius: poenus Annibal. Tecta: sagunthina. Sancit intorto iaculo: qa ipse primus iaculatus est hastam: & tali iactu sua dicta confirmauit: trāsfixitque uaicum stantem in muro. Pro muro: in muro. Exacti: immissi: ut ipse Vaicus esset medius. In numero: multitudine: quoniam quisque operam nauabat praesente ductore: cuius praesentia urgebat. Praefecti inquit cyrus apud Xenophontem: debent in sequentibus audētiam iniicere & uerbis & re. Grandē: plumbum instar glādis: quod efunda emittitur in hostes. Virgilius: Pars maxima glandes liuentis plumbi. Baleari uerbere: funda qua uel maxime utebantur balearici: baleares duae sunt insulae ī mari hispano e regione ad tarraconem: quarum incolae autore Strabone optimi erant funditores. Phoenices qui fundas inuenerūt autore Plynio illis insulis potiti fundas ex equo exercurunt. unde usus & imitatio remansit apud balearicos. Verbera sunt ut dixi instrumenta oblonga ut lorum. Zona flagellum. Telum: glandem. Telum autem: ut Gaius in interpretatione legis duodecim tabularū scriptū reliquit: autore Iustiniano: Id uulgo quidem appellatur: quod ab arcu mittitur: sed & omne significatur: quod manu cuiusdam mittitur: ut est lapis: lignum: ferrum & caetera. id genus. Huic: ab aliquo. Leui nodo: amento iaculum cum amento inuenit aetolus Martis filius. Lampada: facem. Picea: obscura & fumosa sudes sunt pali obusti aphri contra aegyptios primi bellum fecere fustibus: quos uocant autore Plynio palangas. Hydro: ueneno tinctas. Bis noxia tela: ferro scilicet & ueneno. Contendit: emittit arcu intento. Dacus ut armiferis: Annibalem insultantem Saguntinos fraude sagittarum: quas infecerat ueneno cōparat

dacis getisque qui sagittis acri ueneno imbutis hosti insidiantur. Daci sunt populi ultra hystrum: cuius utramque ripam getæ habitarunt: unde apud Virgilium intelliguntur getæ: qui erant cis histrum mixti thracibus. Primo ueneno: Scythæ inquit Plynius libro duodecimo: Sagittarum aciē tingūt uiperina sanie: & humano sanguine irremediabile id scelus: mortē illico affert leni tactu.
Inopina: improuisa & clam per insidias. s. Hystri binominis: Danubius oritur in iugis montis: arnobæ ex aduerso rauraci galliæ oppidi multis ultra alpes milibus: ac per innumeras lapsus gentes Danubii nomine immenso aquarū auctu: & cum primum attingit illyricū hyster appellatur. lx. fluminibus a lueo suo receptis: medio ferme eorū numero nauigabili: permensus totam Europam uastis sex fluminibus: in mare pōticum euoluitur. Armiferis: qm̄ thraces & getæ sunt bellicosissimi. & ideo fingitur Mars apud illos regnare. Cura subit: cogitauit Annibal turribus & machinis uallare urbem. Heu priscis numen populis: exclamat poeta dolēs uicem saguthinorum: qui ut fidem seruarent numen eorum talia patiebant. Nomine solo: quia iā nō erat fides ī orbe: sed solū nomē fidei. Dura: cōstās: & non cedens malis: ut fortes decet: unde dicit Seneca: Fortitudo contēptrix timendorum est terribilia: & sub iugū libertatem nostram mittentia despicit prouocat: frangit. Aggere: uallo & turribus. Sed dignam ausonia: sensus est putat ipsa iuuētus sagūthina iam clausa uallo pœnorū dignum esse sagūthū cadere pro fide seruanda romanis. nā hoc oppidum clarum fuit fide erga romanum nomē: & ut illam seruaret incendium expectauit. Ausonia: italia. & ipsa Roma tanti romanos faciebant sagūthini. Phocais balista: balistā & fundā inuenere phœnices: autore Ply. quæ neruis funibusque intenta hastas magno impetu emittit: & etiā saxa Syllius appellat balistā phocaida a massiliensibus: q ea plurimū utebant: oriūdi a phocensibus: q sunt in græcia: cōtermini boetiis. Massylia: quippe urbs galliæ ī petroso loco sita: phocēsium ædificiū fuit. Liuius ait: Ipse Annibal: qua turris mobilis oīa munimenta urbis superās altitudine agebat: hortator aderat: quæ cū admota catapultis balistisque per omnia tabulata dispositis muros custodibus nudauerat: tum Annibal. & cætera. Vastos molares: saxa magna. Ferratam ornum: hastam ex orno. Alternus clangor: sonitus tubarum & apud pœnos: & apud sagūthinos pœni sese ad expugnationē expediebāt. Sagūthini āt ad defensionē: & eruptionē ī hostes: q̄ fecere. nā Liuio autore in castra hostes cōpulerunt. Tot milia. c. l. hominū milia habebat in armis Annibal cū oppugnaret Sagunthū. Gētes inter tela satæ: uerba Annibalis increpātis suos: q segnes ad expugnandā urbē ꝑpe iam captā uidebant. Stamus: hæremus: & sic hortat ipsos ad decorū seruandū: ne degenerare uiderent. En bona uirtus: ironice loq̄tur. Haustusque medullis Annibal: idest cū ipsi milites hausissent uerba Annibalis cōmoti sunt ad acriorē urbis oppugnationē. Arduus: altus & emīnēs: & aggerē ponit ꝑ machina bellica: sup q̄ milites īpositi īminebāt urbi: nūc appellāt bastiones. Subit: adhæret mœnibus: ideo apd Virgi: In spectura domos uenturaque desuper urbi. Armauit clausos: describit arma sagunthinorum quibus hostiles machinas labefactabant. Phalarica in primis quæ est telum missile: quo utuntur inquit Pompeius ex phalis: idest locis altis dimicantes. nam phalæ dicuntur turres ligneæ: inde phalungas dicimus perticas. Phalarica inqt Liui. erat sagunthinis missile telū hastili ligno oblongo & tereti: præterq̄ ad extremū: unde ferrū extabat: id sicut ī pilo quadratū stuppa circūligabāt: linebātque pice. Ferrum aūt tris in longū habebat pedes: ut cū armis trāsfigere corpus posset.

Spicula quæ patrio gaudens acuisse ueneno
Fundit apud ripas inopina binominis istri:
Cura subit collem turrita cingere fronte
Castelloque urbem circumuallare frequenti.
Heu priscis numen populis: ac nomine solo
In terris iam nota fides. stat dura iuuentus
Ereptāque fugam: et claudi uidet aggere muros.
Sed dignā ausonia mortem pūtat esse sagunthū
Seruata cecidisse fide: iamque acrius omnes
Intendunt uires. adductis stridula neruis
Phocais effundit uastos balista molares
Atque eadem ingentis mutato pondere teli
Ferratam excutiens ornum: media agmina rūpit.
Alternus resonat clangor: certamine tanto
Conseruere acies. ueluti circundata uallo
Roma foret. clamatque super tot milia. gentes
Inter tela satæ iam capto stamus in hoste
Nonne pudet cœpti? pudet omnis. en bona uirtus
Primitiæque ducis. tali ne implere paramus
Italiam fama: tales præmittere pugnas
Accensæ exultant mentes: haustusque medullis
Annibal exagitat: stimulatque sequentia bella
Inuadunt manibus uallum: cæsasque relinquūt
Deiecti muris dextras subit arduus agger
Imponitque globos pugnantum desuper urbi.
Armauit clausos: ac portis acuit hostem

Librari:emitti in hoſtes multis manibus. Pyrenes:montis medii inter gallos & hiſpanos. Plurima:longa ad tres pedes. Atro:pallido. Circum lita:uncta ut illic ipſo motu ignem prius conceptum maiorem ferret ad terrorem:ut uideretur fulmen. Tremula:uibranti:ut moris ē flammæ. Qualis ſanguineo:phalaricam comparat fulmini ictum:& ignem inferenti. Crine ſanguineo:radiis ignis.inde cometem appellamus ſtellam crinitam. Crines enim ſtellarum ſunt radii: quos iaciunt. Præſtringit lumina:ideſt obtenebrat oculos hominum: qui tanto fulgori ſunt impares.

Librari multa conſueta falarica dextra
Horrendum uiſu robur:celſiſque niuoſæ
Pyrrenes trabs lecta iugis:cui plurima cuſpis
Vix muris tolleranda lues:ſed cætera pingui
Vncta pice: atque atro circunlita ſulphure fumāt
Fluminis hæc ritu ſummis e mœnibus arcis
Incita ſulcatum tremula ſecat aera flamma.
Qualis ſanguineo præſtringit lumina crine
Ad terram coelo decurrens ignea lampas
Hæc ictu rapido pugnantum ſæpe per auras
Actonito ductore tulit fumantia membra
Hæc uaſte lateri turris cum turbine fixa:
Dum penitus pluteis uulcanum exercet adeſis
Arma uiroſque ſimul præſſit flagrante ruina
Tandem condenſis actæ teſtudinis armis
Subducto poeni uallo:cæcaque latebra
Pandunt prolapſam ſuffoſſis mœnibus urbem
Terribilem in ſonitum procumbēs aggere uicto
Herculeus labor:atque immania ſaxa reuoluens
Mugitum ingentem cœlo dedit.alpibus altis
Aerie rupes ſcopulorum mole reuulſa
Haud aliter ſcindunt reſonanti fragmine montē
Surgebat cumulo certantum prorutus agger
Obſtabatque iacens uallum ne protinus inſtent.
Hinc atque hinc acies media pugnare ruina.
Emicat ante omnis primeuo flore iuuentæ
Inſignis rutulo murrus de ſanguine:ac idem
Matre ſagunthina graius geminoque parente
Dulichios italis miſcebat prole nepotes:
Hic magnos ſocios naidum clamore uocantem
Qua corpus loricam inter galeamque pateſcit

Præſtringere eſt tenebras offundere nimio fulgore:unde Plautinus miles ait: Curate ut ſplēdor meo ſit clypeo clarior q̄ ſolis radii eē olim cū ſuduſt ſolēt ut ubi uſus ueniet contra conſerta manu præſtringat oculorum aciem ī acie hoſtibus.Inde dicimus præſtigiatores.
Vulcanum:ignem.nam tertius Vulcanus ex tertio Ioue & Iunone natus lēni fabricæ præfuit: habituſque ē deus ignis: & pro ipſo igni ponitur a poetis.
Pluteis adhæſis: combuſtis tabulis intus.Plutei dicunť crates corio nudo intectæ: quæ ſolebant opponi militibus opus facientibus:& appellabanť militares:nunc ēt tabulæ:quibus aliqd præſepitur:eodem nomine ſignificāť: autor eſt ſextus Pompeius. Flagrante:ardēte machina & ruēte. Actæ teſtudinis: Teſtudo erat inſtrumētū bellicū: quo ad expugnandas urbes effodiendaque mœnia utebātur. Fiebat ex ligno & corio tegebať:dicta ē teſtudo a ſimilitudine teſtudinis animalis: quā excogitauit Arthemon clazomenius: & equum q nunc aries appellať: ī muralibus machinis epeus ad Troiā: autore Plynio.
Actæ:admotæ muro.Liuius ait:Itaq; acrius de integro obortum eſt bellum: pluribuſque partibus uix accipiētibus quibuſdam opera locis. Vineæ cœptæ agi:admouerique aries. Subducto uallo:ſuffoſſo ab illis: q erant ſub teſtudine.Liuius dicit Annibalē miſiſſe quingētos aphros:cū dolabris ad ſubruēdū murū ab imo. Cæca latebra:cuniculis quos nunc appellant cauas: de quibus Martia.in diſtichis: Gaudet in effoſſis habitare cuniculus antris:Mōſtrauit tacitas hoſtibus ille uias. Aries inqt Ioſepus libro tertio iudaici belli eſt immēſa materies:malo nauis adſimilis: cuius ſummum graui ferro ſolidatum ē in arietis effigiem:unde nomē accepit. Depēdet aūt funibus medius ex trabe alia uelut ex trutina palis utrinque fulctus bene fundatis. Retrorſus autē magna uirorū multitudine repulſus:hiſdēque ſimul rurſus impellētibus miſſus ī fronte ꝓminente ferro mœnia percūtit:nec ē ulla tam ualida turris:aut murorū ambitus adeo latus: ut & ſi priores ictus fortiter ſuſtinuerit aſſiduos uincat. Aggere uicto:ſuperato muro:ac deiecto.Tres turres inqt Liuius quantūque inter eas muri erat: cū fragore ingenti ꝓciderāt:captūque oppidū ea ruina crediderāt pœni. Herculeus labor:murus ædificatus ab Hercule. Reuulſa mole:diducta pte montis & ingēti rupe. Fragmīe:fractura & diductione molis ac rupis. Agger ſurgebat.i. murus ꝓſtratus ſurgebat iterū cumulatis ſup eū militibus certātibus. Ne ꝓtinus inſtēt:Li.ait: Sed iūctæ acies uelut patēti cāpo īter ruinas muri:tectaq; urbis modico diſtīcta īteruallo cōſtiterāt. Ne inſtēt:ne ꝓperēt:qm̄ ī medio erat ruina ipſius muri:q obſtabat. Rutulo ſanguīe:italo a rutilis:q tenuerūt ſagūthū: ut dictū ē murrus erat ſagūthīus:cuius mr̄ erat græca:& pr̄ rutulus.i.ex ardea. Dulichios:græcos a dulichio īſula:q ē ꝓpe zacynthū:cuius coloni condiderť ſagūthū. Naidū:nomē ē mi

litis punici interempti a Murro. Speculatus:cum contemplatus eſſet: ac obſeruaſſet motus illius Naidi: qui nitebatur contra Murrum. Siſtit: uulneratum ſternit galeam gladium & haſtam Lacedæmonii inuenerunt. Fallax pœne iaces:uerba Murri inſultatis Naido pœno iam a ſe ſtrato.
Stygio ioui:Plutoni poſtquam inquit non es compos uoti: ut Ioui capitolino bellum inferas: ut optabas feras Plutoni. Aduerſi:contrarii ſibi. Singultantia:emittentia ſingultus ĩ morte. Circũſilit:ſaltu emicans eripuit clypeum ibero: q pugnam contra Murrũ inſtaurabat. Haurit:uulnerat clypeos inuenerũt pretus & acritus inter ſe pugnãtes: ſiue chalcus athamantis filius. Lorycã mydas meſſenius ocreas & criſtas chares. Vitæ opacæ: umbracilis: ac remotæ a ſtrepitu bellico. Spicula:tela ſaltus ꝓprie dicitur ſylua macreſſa. Per patrios ſaltus: ſi uenationibus tantũ in patriis ſyluis operã dediſſet. Funera uulgi: gregalium militum. Effingẽs:faciens galeros ſuis crinibus demiſſis. Mulcere:cicures reddere:ideſt mãſuetas. Fœtas: quæ pepererũt:& tunc ſunt ſæuiores timentes raptũ fœtus. Bragada:fluuius libyæ ꝓpe uticam & carthaginẽ: hic iuuenis ſculptũ habebat in clypeo bragadam fluuiũ: a quo ipſe nomen acceperat. Vrna fluminea:alueo & uado fluminis:imitatio uirgiliana. Naſamones ſunt in libya ꝓpe ſyrtes: apud quas fiebãt naufragia: quæ hic depopulabat: de ſyrtibus alibi dicetur. Laceras:fractas tẽpeſtate ac illiſas uadis ſyrtium.
Exarmare ueneno doctus: Plyni. ait: quorundam hominum tota corpora ꝓ ſunt:ut ex his familiis: quæ ſũt terrori ſerpẽtibus tactu ipſo leuant percuſſos. ſuctu ue modico:quoꝗ ex genere ſunt Pſyli marſique: & qui oblongenes uocantur in inſula cypro: ex qua familia legatus hexagon nomine a conſulibus Romæ in dolium ſerpentũ coniectus experimenti cauſa: circũmulcentibus linguis miraculum præbuit ſignũ eius familia ẽ:ſi modo adhuc durat uernis temporibus odoris uirus. Exarmare: priuare carminibus. Grauis: uenenoſos. Sobolem explorare:experiri an ſit adulterina pſyli obiiciebant: ut an legitimi eſſent cognoſceretur:quoniam ſi non erant adulterini minime lædebantur a ſerpẽtibus. Ceraſte:ſerpente:ſed proprie ceraſtes ẽ ſerpens habẽs cornicula:de quo Plynius:Ceraſtes corpore eminet: cornicula habet ſæpe quadrigemina: quorum motu reliquo corpore occultato ſollicitãt ad ſe aues.
Fatidicis lucis: propter oraculũ iouis Hãnonis: cuius filius fuit Hyarbas ex Garamantide nympha: a quo hic Hyarbas originem ſe habere iactauerat.
Inſignis galeam cornu: ideſt habens inſignitam galeam cornu:& originem repræſentaret ſuã illãque ad iouẽ cornigerũ referet:q apud garamãtes ac naſamones ſub effigie arietis colebatur.

Conantis motus ſpeculatus cuſpide ſiſtit
Roſtratumque premens tælo:uoce inſuper urget
Fallax pene iaces:certe capitolia primus
Scandebas uictor:quæ tanta licentia uoti
Nunc ſtygio fer bella ioui:tum feruidus haſtam
Aduerſi torquens defigit in inguine iberi:
Oraque dum calcat iam ſingultantia lætho
Hac iter eſt inquit uobis ad mœnia romæ
O metuenda manus:ſic quo properatis eundum
Mox inſtaurantis pugnam circumſilit arma
Et rapto nudum clypeo latus haurit iberi.
Diues agri:diues pecoris:famæque negatus
Bella feris arcu iaculoque agitabat iberus
Fœlix heu nemorum:et uitæ laudandus opacæ
Si ſua per patrios tenuiſſet ſpicula ſaltus
Hunc miſeratus adeſt infeſto uulnere ladmus
Cui ſæuum arridens narrabis amilcaris umbris
Hanc inquit dextrã: quæ iam poſt uulnera uulgi
Annibalem uobis comitem dabit:et ferit alte
Inſurgens gladio criſtatæ caſſidis æra:
Perque ipſum tegmen crepitantia diſſipat oſſa.
Tum frõtem chremes intonſam uibrante capillo
Septus:et horrentes effingens crine galeros
Tum maſulis:crudaque uirens ad bella ſenecta,
Harcalo non pauidus:fetas mulcere læenas:
Flumineaque urna celatus bragada parmam
Et uaſtæ naſamon ſyrtis populator hyempſal
Audax in fluctu laceras raptare carinas
Vna omnes dextraque cadunt: iraque perempti.
Necnon ſerpentes diro exarmare ueneno
Doctus atyr:tactuque graues ſopire chelidros
Ac dubiam admoto ſobolem explorare ceraſte.
Tu quoque fatidicis garamanticus accola lucis
Inſignis flexo galeam per tempora cornu
Heu fruſtra reditum ſortes tibi ſæpe loquutas
Mentitumque iouem increpitãs occũbis hyarba.
Et iam corporibus cumulatus creuerat agger
Perfuſæque atra fumabat cæde ruinæ
Tum ductorem auido clamore in prælia poſcit.

Vnde Martialis: Dissimuletque deum cornibus ara frequens. ita enim apparuit baccho ducenti exercitum per harenas aphricæ pedeque effossa tellure aquam ostendit: qua sitiens exercitus re/creatus est. Sortes: sunt responsa numinum: siue oracula. Fulmineus ceu: Murrum appeten/tem singulare certamen annibalis comparat appio: qui a canibus exagitatus facit ultimum contra uenatores conatum: quos dentibus exertis inuadit. Spartanis latratibus: canibus laconicis. canes spartani & molossi celebrantur a poetis: atque Melitei ad mulierum delitias: illi autem ad custo/diam & uenatum.

Fulmineus ceu spartanis latratibus actus
Cum syluam occursu uenantum perdidit: hirto
Horrescit sæuus dorso: et postrema capessit
Prœlia: candentem mandens aper ore cruorem
Iamque gemens geminũ contra uenabula torquet.
At parte ex alia: qua se insperata iuuentus
Extulerat portis: ceu spicula nulla manusque
Vim ferre exitium ue queat: permixtus utrisque
Annibal agminibus passim furit: et quatit ensem
Cantato super senior quem fecerat igni
Littore ab hesperidũ remissus: qui carmine pollẽs
Fidebat magica ferrum crudescere lingua:
Quantus bistoniis latæ gradiuus in oris
Belligero rapitur curru: telumque coruscans
Titanum quo pulsa cohors flagrantia bella
Cornipedum aflatu domat: et stridoribus axis
Iamque hoscũ: rutilũque pholũ: igẽtẽque metiscũ
Iam lygdum: dyriũque simul: flauũque galesum
Et gẽinos chronũ atque gyan demiserat umbris
Daunum etiã grata: quo non spectatior alter
Voce mouere fora: atque orãdo fingere mẽtes
Nec legum custos solertior: aspera telis:
Dicta admiscentem: quo nã te pœne paternæ
Huc adigunt furiæ: non hæc sidonia tecta
Fœminea fabricata manu: pretio ue parata
Exulibus ue datum dimensis littus harenis
Fundamenta deum: romanaque fœdera cernis
Ast illum toto iactantem talia campo
Ingenti raptum nisu: medioque uirorum
Auulsum inter tela globo: et post terga reuinctum
Annibal ad pœnam lentæ mandauerat iræ
Increpitansque suos inferri signa iubebat
Perque ipsos cædis cumulos: strageque iacẽtum
Monstrabat furibundus iter: cunctosque ciebat
Nomine: et in prædas stantem dabat ĩprobus urbẽ.

Candentem: idest non modo rubicundum sanguinem: uerum etiam prope ignitum & perstat in translatione. appellauit enim aprũ fulmineum: & fulmen est cãdens idest ignitum. Geminum: dentem. duo quippe sunt dentes apro similes: quĩ exerti appellantur: quos habet etiam hippopotamus & elephantus. Tor/quet: uoluit dentem exertum contra uenatores. Gemens: iratus & gemi/tum emittens cum fremitu: gemunt proprie animalia pressa pondere. Litore ab hesperidum: qui uenerat ab oceano athlantico & finibus maurita/niæ: ubi fuerunt horti hesperidum. Carmine: incantationibus magicis. Quãtus bistoniis: annibalem in agmi/ne furẽtẽ comparat marti: qui domat effera bella equorum afflatu. gradi/uus dicitur mars a gradiendo in bello ultro citroque: uel quia ex gramine sit ortus: ut inquit Sextus pompeius. bisto nium est stagnum in thracia ubi mars dicitur regnare: quoniam thraces sunt bellicosi propter regionis situm & ri/gorem. Ideo scribit Stra. libro tertio. Id quod ẽ in felici regione: pacificum esse: quod uero in tristi: pugnax & uirĩ le. Vnde non ualet illic ingenium: sed furor. Bistoniis: threiciis. Cohors tĩ tanum: bellum giganteum intelligit. titanes enim uoluerunt detrudere io/uem e cœlo: quos Iuppiter fauentibus aliis diis deiecit: ut est in fabulis. Verũ ut ĩquit Cicero nĩl aliud est more gigã tum pugnare cum diis: nisi repugnare naturæ. Grata uoce: eloquentia & le pore dicendi. Mouere fora: orare cau sas forẽses: & regnare in iudiciis. Fin gere mẽtes: mouere auditores ad quos cunque affectus: quod est uehementis oratoris. Quo nã: hæc erãt uerba dau ni conuiciis annibalem incessentis. Pœne: o annibal idest aliqd furiæ huc te ĩpellunt patris tui amilcaris. Sido/nia: carthaginẽsia ædificata a didone. Exulibus: didoni: & comitibus. Di/mẽsis harenis: ĩ illa penĩsula: ut dictũ est. Fundamẽta deũ: sagunthũ condĩ tũ ab hercule relato in numerũ deoꝝ. Romanaque fœdera: sagũhtĩos q ro manis fœdere iũcti sũt. Lẽtæ iræ: re missæ: qm̃ uolebat eũ punire lẽto sup/plicio: ut diutius cruciaret: & ipse ãnibal remissiore aĩo maiorẽ caperet uoluptatẽ: quod ꝑfecto in humanũ est. unde dicit Sene. Aliẽis bonis ĩuideř æterna miseria ẽ. Aliẽis malis delectari uoluptas ĩhũana. & alibi nõ ẽ ꝙ credas queq̃ fieri aliena ĩfelicitate felicẽ. Ciebat: uocabat ĩperator dicebat cyprus: ut ẽ apud xenophon. fatuus ẽ si nescit noĩa subditoꝝ ducũ qbus ei opus sit ꝑ ĩstrumẽto uti.

Sed postquam: inquit audiuit Annibal in alia parte urbis Murrum omnia uastare omissis ceptis illuc præcipiti cursu contendit. Lymphato cursu: præcipiti & furenti. Varro sic scribit: græci aliquos commota mēte lympholentos dixerunt quasi plenos furore: ab eo lymphatos nostri dixere. Sextus pompeius ait. Lymphæ dictæ sunt a nymphis: uulgo autem memoriæ proditum est quicunque speciem quandam e fonte idest effigiem nymphæ uiderint furendi non fecisse finem: quos græci lympholentos uocant: nostri lymphatos appellant. Crine ut flammifero: fulgorem cristarum Annibalis portendentē fatum murro cōparat cometæ suis radiis portendenti euersionem regnis: cometes portendit euersionem regnoꝝ. Vnde Iuuenalis: Instantem regi armenio parthoque cometem: pria uidet. Plinius dicit esse sydus magna ex parte terrificum. Aristoteles uero imbres graues ab his aliquando uentosque significari.

Fera regna: crudeles reges. Iusto quippe regī timendum non est: cum oībus consulat: ut bonum decet pastorem. Atra: subnigra. Rubentes radios: ignitos. Sæua luce: quia minatur regibus infelicitatem alibi canit: Regnoꝝ euersor rubuit læthale cometes. ideo subiungit Terrisque extrema minatur. Vomit: emittit. Scintillat: uibrat & coruscat. Extrema: magnas calamitātes. Præcipiti: festino: furentique annibali. Igneus apex: cuspis & ipsū ferrum quod erat ī hasta. Dirum lumē: portēdens infelicitatem murro. Vmbo: clypeus. Talis ubi ægeo: annibalē præcipitem & omnia magno impetu transgredientem comparat fluctibus ægei maris qui transgrediuntur cyclades: nec aliqua mole opposita fracti resiliunt. ægeum mare inquit Varro dictum est ab insulis: ꝙ in eo mari scopuli uocantur æges ad similitudinem caprarum. Vnde Pacuuius æges ferme aderant æquore in alto ratibus repentibus. chorus spirat ab occidente uersus septentrionem ad solstitium æstiuum: hunc ponit pro quocunque uento. Mare suspensum: fluctus erectos & eleuatos flatu uentorum. Frigida: ab effectu: quoniam qui timent frigēt: cum calor naturalis ad ima retrahit. Vnde timentibus plærunque soluitur uenter: & mouetur urina cyclades a circulari forma dictæ sunt insulæ in mari ægeo ambientes delon insulam: quarum nomina recenset Strabo. Curuatis: suspensis. transgreditur insulas obiectas. Incessentia: impetentia solum annibalem. tamen sisti non poterat quemadmodum cyclades uim tempestatis & fluctuum cum se opponunt reprimere non possunt: sed fluctus illas magno impetu transgreditur. sic Annibal iter suos atque hostes ad Murrum ruebat similis fluctui. Tormētis: balista & onagris. Inter solem: repercussione radioꝝ solarium. En qui res libycas: uerba Annibalis contēnentis Murrum. Faxo: faciam. Fœdera: quæ erant renouata cum asdrubale: ut sagunthinis libertas seruaretur. Et uester Iberus: qui ex illo fœdere renouato erat terminus imperii: quæ omnia annibal irrita fecit. Deos deceptos: quoniam in percutiendis fœderibus dii inuocabantur. Impii ducis decorum seruat poeta. Exoptatus ades: uerba Murri ad annibalem. Olim: iampridem cupiebam congredi tecum.

Sed postq̄ a trepidis allatum feruere partem
Diuersam marte infausto: murroque secundos
Hunc superos tribuisse diē. ruit ocius amens
Lymphato cursu: atque ingētes deserit actus.
Læthiferumque micant fulgentes uertice cristæ.
Crine ut flāmifero terret fera regna cometes
Sanguineum spargens ignē. uomit atra rubentes
Fax cælo radios: et sæua luce coruscum
Scintillat sydus: terrisque extrema minatur
Præcipiti dant tela uiā: dant signa: uirique
Atque ambæ trepidant acies: iacit igneus hastæ
Dirum lumen apex: ac late fulgurat umbo
Talis ubi ægeo surgente ad sydera ponto
Per longū uasto chori cū murmure fluctus
Suspensum in terras portat mare: frigida nautis
Corda tremūt: sonat ille procul: flatuque tumescēs
Curuatis pauidas trāsmittit cycladas undis
Non cuncta e muris unū incessentia tela
Fumātesque ante ora faces: nō saxa per artem
Tormentis excussa tenent: ut tegmina primum
Fulgentis galeæ conspexit: et arma cruento
Inter solem auro rutilātia turbidus infit.
En qui res libycas: inceptaque tanta retardet
Romani murrus belli mora: fœdera faxo
Iam noscas quid uana queant: et uester iberus
Fert æquū: castāque fidem: seruataque iura
Deceptos mihi linque deos: cui talia murrus
Exoptatus ades mens olim prælia poscit
Speque tui flagrat capitis: fer debita fraudum
Præmia: et italiā tellure inquire sub ima
Longum in dardanios fines iter atque niualem

Pyrenen.alpesque tibi mea dextera donat
Hæc inter cernens subeuntem cominus hostem
Præruptumque loci:fidum sibi corripit ingens
Aggere conuulso saxum:et nitentis in ora
Deuoluit: pronoque silex ruit incitus ictu
Subsedit duro concussus fragmine muri
Tum pudor accendit mentem:nec conscia fallit
Virtus pressa loco:frendens luctatur:et ægro
Scandit in aduersum per saxa nutantia nixu
Sed postquam propius uicino lumine fulsit
Et tota se mole tulit:uelut incita clausum
Agmina pœnorum cingant:et cuncta pauentem
Castra premant:læto murrus caligat in hoste.
Mille simul dextræ:densus micare uidetur
Ensis: et innumeræ nutare in casside cristæ
Conclamāt utrunque acies:ceu tota sagunthos
Igne micet:trahit instāti languentia lætho
Membra pauēs murrus:supremaque uota capessit
Conditor alcide cuius uestigia sacra
Incolimus terra minitantem auerte procellam
Si tua non segni defenso mœnia dextra
Dumque orat:cæloque attollit lumina supplex.
Cerne ait an nostris longe tyrinthius ausis
Iustius affuerit ni displicet æmula uirtus.
Haud me dissimilem alcide primoribus annis
Agnosces inuicte tuis.fer numen amicum
Et troiæ quondam primis memoratæ ruinis
Dexter ades phrygiæ delenti stirpis alumnos
Sic pœnus.pressumque ira simul exigit ensem
Qua capuli statuere moræ:tæloque relato
Horrida labenti perfunditur arma cruore.
Scilicet ingenti casu turbata iuuentus
Procurrit:nota arma uiri:corpusque superbo
Victori spoliare negant:coit aucta uicissim
Hortando manus:et glomerata mole feruntur
Hinc cassis galea:hinc clypeus sonat æreus hastis
Incessunt sudibus:librataque pondera plumbi
Certatim iaciunt: decisæ in uertice cristæ
Direptumque decus nutantum in cæde iubarum
Iamque agitur largus per membra fluentia sudor
Et stant loricæ squamis horrentia tela
Nec requies tegmen ue datur nutare sub ictu
Genua labant:fessique humeri gestamina laxant

Hostem:annibalem ascendentē pro
pius. Præruptum loci : idest iam sub
euntem altiorem partem aggeris pro/
strati. Prono ictu:ruenti in ascenden
tem annibalem. Subsedit:flexit se an
nibal pondere saxi pressus. Fragmi
ne muri:saxo euulso ab aggere strato.
Nutantia : mouentia se se : laus anni
balis a fortitudine quæ in aduersis se
ostentat. Caligat : caligine obduceba
tur murrus propter timorem uidens
tantum hostem. Conclamant : hor
tantur ad pugnam in tāto certamine.
Conditor alcide : oratio Murri ad
herculē sagūthi conditorē. Sacra:nu
mini tuo dicata. Procellā:annibalē p
cellæ īstar. Cerne ait:uerba annibalis
īuocātis ēt herculem inimicū quondā
troianorum. tempore quippe Laome
dontis troiam expugnauit : ob negatā
sibi mercedem a Laomedonte propter
liberatam hesionen : quæ mario mon
stro exposita erat quod hercules occi
dit cum illac trāsiret nauigās ad oram
phasidis pro aureo uellere asportādo:
ut canit Flaccus. An tyrinthius : her
cules a Tyrinthe : quæ erat munimen
tum argiuorum ubi fuit educatus her
cules. Delenti : mihi paranti delere
romanos oriundos a phrygibus inimi
cis quondam tuis. Dexter:propitius.
Exigit : immittit in uiscera murri us
que ad capulum. More : impedimen
ta ne scilicet ensis altius descenderet.
Statuere:permisere. Relato:educto
e corpore murri. Iuuentus : sagunthi
na scilicet. Coit : congregatur. Vi/
cissim : mutua exhortatōe uocati. In
cessunt:īfestant īpetūt. Librata:emis
sa ex fūdis. Tegmen : clypeū & arma.

Tum creber: pœnitusque trahens suspiria sicco
Fumat ab ore uapor: nisuque elisus anhelo
Auditur gemitus: fractūque in casside murmur
Mente aduersa domat. suadetque nitescere duris
Virtutem: et decoris pretio discrimina pensat.
Hic subitus scisso densa inter nubila cælo
Erupit quatiens terram fragor: et super ipsas
Bis pater intonuit geminat & fulmine pugnas
Inde inter nubes uentorum turbine cæco
Vltrix iniusti uibrauit lancea belli
Ac femore aduerso librata cuspide sedit.
Tarpeiæ rupes: superisque habitabile saxum
Et uos uirginea lucentes semper in ara
Laomedonteæ troiana altaria flammæ
Heu quantum uobis fallacis imagine teli
Promisere dei: propius si pressa furenti
Hasta foret: clausæ starent mortalibus alpes
Nec trasimene tuis nunc allia cederet undis.
Sed iuno aspectans pyrenes uertice celsæ
Vana rudimenta: et primos in marte calores
Validam duris euellit ab ossibus hastam
Ille tegit clypeo fusum per membra cruorem
Tardaque paulatim: et dubio uestigia nisu
Alternata trahens auersus ab aggere cedit
Nox tandem optatis terras: pontūque tenebris
Condidit. et pugnas erepta luce diremit:
At duræ inuigilant mentes. molemque reponunt
Noctis opus: clausos acuunt extrema pericli
Et fractis rebus uiolentior ultima uirtus:
Hinc pueri: inualidique senes: hinc fœmina ferre

Elisus: exclusus. Mente aduersa domat: idest fortiter patiebatur omnia aduersa: ut suum decorum seruaret. turpe quippe fuisset si tantus uir cessisset aduersis: sed magnitudine honestatis & laudis uitæ pericula repẽdebat. Virtus enim circa pericula uersatur: & qui illa subit & gaudet: aut saltem non dolet fortis est: & nonnulli ob dolorem & pericula inuicti animi laudem amittunt. Ideo annibal mente idest magnitudĩe animi & robore subnixus domabat aduersa: ut uirtutis præscriptum seruaret: animique inuicti laudẽ assequeretur. In aduersis esto firmus inquit Seneca. In prosperis cautus: & humilis. Suadet: hortatur uirtutem suam: & se ipsum nitescere in aduersis: ut decet uirum fortem: qui circa terribilia uersatur interitus. Duris: difficultatibus circa quæ uersatur uirtus. Vnde dicit Seneca: Altum quiddam est uirtus: excelsum & regale: inuictum: infatigabile. Pensat rependit pericula quæ subibat: cum laude quam assequebatur tolerando fortiter aduersa: quæ sunt uirtutis occasio. nitet enim in his uirtus. Fragor: rumor cœli. Librata: quodam libramento missa. Vibrauit: uibrãdo uenit. Belli iniusti: quod erat contra fœdus. Fœmore aduerso: Liuius ait annibalem fuisse uulneratum non cum interemit murrum: sed cum incaute murrum subiret. Vt uero inquit annibal ipse dum murrum incautus subit: aduersũ fœmur tragula grauiter ictus cecidit. tanta circa fuga: & trepidatio fuit: ut non multũ abesset: quin opera & uineæ desererentur obsĩdio deinde per paucos dies magisque oppugnatio fuit: dum uulnus ducis curaretur. Tarpeiæ rupes: exclamat poeta ad capitolium ac numina romana. Saxum: capitolium: ubi erat numinum sedes. Flammeæ laomedonteæ: uirgines uestales ĩstitutæ fuerũt a Numa pompilio: & primũ duæ fuerũt: inde duæ additæ ab ipso Numa: postea Seruius tullius duas addidit: & sic fuerunt sex. Inde auctus est numerus quæ templum uestæ custodiebãt: & ignem inextinctum: quem ritum sacrorum æneas ex phrygia in italiam aduexit. Iuuenalis: Vbi quanquam diruta seruat ignem troianum & uestam colit alba minorem. Fallacis teli: quoniam si altius insedisset annibal nunquam transcendisset alpes. Clausæ alpes: quia ante annibalem ut hic canit alpes fuerant imperuiæ. ideo exclamat serranus apud eundem. Amisimus alpes: arcem scilicet italiæ. tamẽ prius galli alpes trãscenderant: sed alia uia quam alienis uestigiis tutã annibal sequi noluit: sed auias alpes penetrauit. Allia: fluuius prope romam apud quem Tribuni militum cum gallis senonibus qui duce brenno romam infesto agmine petebant infelici marte pugnauerũt. Vnde ille dies ater habitus est a romanis. Ouidius in ibim: Hæc est in fastis cui dat grauis allia nomen. Allia non cederet tuis undis: idest non fuisset maior strages romanorum apud trasimenum q̃ fuerit prius apud alliam. Vana rudimenta: irrita principia propter uulnus ducis. At duræ inuigilant mẽtes: sagunthini inquit non dormiebant in tanta opportunitate reꝝ quis uenisset nox: sed murrũ collapsum restituebãt. Duræ: perseuerantes in laboribus pro decoro seruando. Molem: disiectam. s. a testudine: & aliis tormentis restituũt noctu. Fractis rebus: urgẽte necessitate: & iã debilitatis rebus sagunthinoꝝ. Vltima uirtus: ultius conatus: q̃ fit desperatis prope iã rebus. Vnde dicit Sene. Acerrĩa uirtus est quã ultĩa necessitas extũdit.

Vana:inutilis tali labori: qui uirorum est:non mulierum:quas pensa decent: & calati : uulgus inquit hoc agebat.at senatores de summa rerum consultabant. Munia: officia.i.erat illis curæ consulere labanti patriæ. Subeāt:succurrant rebus iam attritis. Flammas sidonias: incendium punicum. Clausa est fera:ipse Annibal immitis ut fera. Tempore rupto:idest oportūitate tēporis oblata:& occasione:dum scilicet cessat oppugnatio uulnere annibalis. Grassandum ad clara:eundum cum impetu more latronum ad decus & gloriam per omnis aduersitates:& pericula: ut patria liberetur:pro qua uir bonus: si opus est occumbere debet non solum pati labores & discrimina. Antiqua domo:Roma : quoniam ex latio missi fuerāt illuc coloni. Dum stat remeate.i.cū adhuc non est expugnara urbs:ite ac redite. Tumido:inflato uētis. Pellebat somnos: describit auroram: cuius maritus fuit Tithonus frater Priami.Diodo.dicit Titonum uersus oriētem militasse usque in æthiopiam : & ex Ida filiū genuisse Memnonē: quem ad Troiam Achilles interemit. Roscida.humida: quoniam in aurora cadunt rores. Rutilus sonipes: equus solaris rubicūdus. Afflarat: perstat in translatione equorum. Nocturnis:noctu erectis. Pendent actus:cessant. Interea rutulis:redit ad legatos:qui nauigantes per mare hispanum: & massiliense peruenerunt ad portum meneci:& mare ligusticum portus Herculis:qui & meneci dicitur: est inter Massiliā & Genuam cū tēplo herculis ita ductus: quoniam Hercules ibi habitet solus. Rutulis:sagunthinis oriundis ab Ardea capite rutilorum. Boreas:uētus septētrionalis flat a Thracia dictus a boatu: quia cū impetu flat: & stridet. Alis:quoniam uenti finguntur alati. Solus habet:hoc dicit ꝑpter uicinitatem septētrionis: & frigidus e: quia ex locis frigidissimis spirat.nec in tereūdū temperatur alicuius plagæ calore. Arcto: septentrione. Vorticibus:uortex:ut scribit Fabius dicit͛ contorta in.se aqua: uel quicquid aliud similiter uertitur: inde propter flexū capillorum pars summa capitis dicit͛ uertex:& etiam summitas mōtium. ꝓprie tamen unde initium est. Aequora fracta:undæ scissæ flatu uētorum. Anhelant:æstuant. Rhenus est fluuius diuidens germanos a gallis. Rhodanus galliæ comatæ fluuius: dictus a Rhoda oppido:colonia rhodiorum. O patria: uerba legatorum ad patriam sagūthū quorum laus est a pietate:quam patriæ debemus:quæ omniū caritates complectitur. Quo loco:in quo statu & conditione res tuæ sunt. Sacræ arces:propter Herculē:qui eas posuit :supra dixit:cuius uestigia sacra icolimus terra.

C ertat opem in dubiis miserando uana labori:
S axaque mananti subuectat uulnere miles
I am patribus:clarisque renū sua munia curæ
C oncurrunt:lectosque uiros hortantur:et orāt:
D efessis subeant rebus:reuocentque saguntho
S idonias flammas:nunc ite:impellite puppim:
S aucia dum castris clausa est fera tempore martis:
V tendum est rupto:et grassādū ad clara periclis.
I te citi:deflete fidem:murosque ruentes:
A ntiquaque domo meliora accersite fata.
M andati summa est:dum stat remeate sagūthos.
A st illi celerant qua proxima litora gressum:
E ffugiunt tumido per spumea cerula uelo.
P ellebat somnos tithoni roscida coniunx:
A c rutilus primis semper hinnitibus altos
A fflarat montis:roseasque mouebat harenas.
I am celsa e muris extructa mole iuuentus
C lausam nocturnis ostentat turribus urbem.
R erum omnes pendent actus:et milite mœsto:
L axata obsidio:ac pugnandi substitit ardor.
I nque ducem uersæ tanto discrimine curæ.
I nterea rutulis longinqua per æquora uectis
H erculei ponto cœpere existere colles.
E t nebulosa iugis attollere saxa meneci
T hracius hos boreas scopulos immitia regna
S olus habet:semperque rigens nūc litora pulsat:
N unc ipsas alis tangit stridentibus alpes:
A tque ubi se terris glaciali fundit ab arcto.
H aud ulli contra fiducia surgere uento.
V orticibus torquet rapidis mare:fractaque anhelāt
A equora:et iniecto conduntur gurgite mōtes.
I anque uolās rhenū:rhodanūque in nubila tollit.
H unc postquā boreæ dirum euasere furorem.
A lternos mœsti casus bellique marisque:
E t dubium rerum euentum sermone uolutant.
O patria fidei domus inclyta:quo tua nunc sunt
F ata loco:sacræ ne manēt in collibus arces.

De tanto nomine: quoniam Sagunthus erat opulentissima & clara ciuitas fide: quam usque ad interitum seruauit. Ad oras laurentes: ad ostia tyberina: Laurentum fuit oppidum latii non procul a tyberi. Anio labitur ex montibus trebulanis: inde per descensus tyburtinos deuoluitur in planum: & tyberi miscetur: quem auget: & sua unda ditiorem facit. Flauo gurgite: aqua turbida: unde albula quondam dicebatur hic fluuius a colore aquæ. Pontum: mare tyrrhenum. Consanguineæ: propter ardeam cuius fuerant colonia. Concilium: dicitur congregatio hominum a concalando: idē uocando: unde calēdæ dictæ: quia in principio mensis populus calabat.

Augustum: uenerationis: maiestatisque plenum. Augustus dicit locus sanctus: & uenerabilis. Vnde dicit Liuius romulum fecisse se augustiorē purpureo habitu. Casta paupertate: quoniā a pauperibus: & studiosis caste uiuitur. diuites autem luxu diffluunt. Beatos: foelices. beatus proprie dicit' is cui nihil deest: & qui e natura uiuit: instantibus desideriis satisfacere contentus est. Vnde dicit Seneca. Is maxime diuitiis fruit': qui minime diuitiis indiget. Et Epicurus dicebat lætā paupertatem esse rem honestam. animus enim debet esse diues: non arca. breuissima quippe ad diuitias uia est præter contemptum diuitiarum. Nomina parta: comparata uictoriis. accipiebant enim cognoīa a deuictis hostibus: ut Torquatus: Coruinus: Capitolinus fecer' pari modo de prouinciis. Sed poeta respexit ad sua tēpora. Aphricanus enim primus a deuicta aphrica cognomen accepit. Consul: consules erant Semp. longus: & P. Scipio. Aequantem superos: idest diuīos omnique uirtute præstantissimos senatores romanos. Recti: iustitiæ. Hirtæque comæ: impexæ. L. Ticinius Menas: auctore Plynio primus ex Sicilia ī italiam tonsores duxit. Aphricanus autem radi quotidie instituit. ante erāt intonsi: unde Ouidius: hoc apud intunsos nomen habebat auos. Neglecta mensa: idest ipsa temperantia: quæ luxum aspernatur: & modum cupiditatibus ponit. & sic laudat romanos a parsimonia in uictu. Dextra non segnis capulo: idest prompta ad bellum: & pugnam: quanuis arasset. Nam apud antiquos ille summis laudibus celebrabatur: qui bonus agricola: bonusque miles dici poterat. Vnde dicit Plynius: Fortissimi: & strenuissimi milites ex agricolis gignuntur. Senatores colebant agros. erant inquit poeta ita prompti ad bellum: quemadmodum ad agriculturam cincinnatus ab aratro ad dictaturam uocatus fuit eadem diligentia inquit Plynius: Arua disponebant qua castra: Nullum laborem recusāt manus: inquit Seneca: quæ ad arma ab aratro transferuntur. Opum non indiga corda: quoniam erant prædita uirtutibus: quæ sunt animi dotes: has qui habet bona fortunæ spernit: ea uero appetit quæ natura pro sui conseruatione desiderat: quod qui facit: e natura uiuit: & ditissimus ē: panem & aquam: inquit Seneca natura desyderat: nemo ad hæc pauper est: intra quæ quisquis desyderium suum claudit: cum ioue de foelicitate contendat. Faciles exiguo: contenti re parua. Curru: triumpho. In foribus sacris: Tangit Syllius gesta romanorum usque ad secundum bellum punicum in templo: ut plurimum senatus habebatur: Huius templi Liuius non meminit: cum de Saguntinis introductis in senatum loquitur. Ait enim: Consules tunc erant Romæ: Scipio: & Sempronius: qui cum legatis in senatum introductis de republica rettulissent: & cætera. Captiui: adempti hostibus. Secures: securim in bello Penthesilea Amazonum regina inuenit. Claustra: uectes: & seram. claustra dicuntur a claudendo. Punica bella egates: id est signa uictoriæ: quam Romani habuerunt de pœnis ad Egates insulas.

An cinis heu superi tanto de nomine restat?
Ferte leues auras: flatusque ciete secundos:
Si nondum insultat templorum protinus ignis
Culminibus: latiæque ualent succurrere classes:
Talibus illachrymāt noctemque: diēque querelis:
Donec laurentes puppis defertur ad oras:
Qua pater acceptis anienis ditior undis
In pontum flauo descendit gurgite tybris.
Hinc consanguineæ subeūt iam mœnia romæ.
Concilium uocat augustum: castaque beatos
Paupertate patres: ac nomina parta triumphis
Consul? et æquantem superos uirtute senatum:
Facta animosa uiros: et recti sacra cupido
Attollunt: hirtæque comæ: neglectaque mensa:
Dextraque a curuis capulo non segnis aratris
Exiguo faciles: et opum non indiga corda
Ad paruos curru remeabant sæpe penates.
In foribus sacris: primoque in limine templi
Captiui: currus belli decus: armaque rapta
Pugnantum ducibus: sæuæque in marte secures:
Perfossi clypei: et seruantia tela cruorem:
Claustraque portarum: pendent hic punica bella:
Egatis cernas: fusaque per æquora classe.

Rostra testātia: quæ ostendebant pœnos superatos bello nauali a romanis cessisse mare: amissis Scilia: & Sardinia: in cuius uictoriæ monumentum rostra nauium carthaginensium in foribus tēpli affixa erant: ut quondam rostra antiatum. Romāi enim deuictis antiatibus nauali prælio in monumentum uictoriæ rostra nauium affixerunt: suggesto erecto in foro: quod rostra appellarūt. Vnde Plynius ait. Rostra nauium tribunali præfixa foro decus erant ueluti populo romano corona imposita. Exactam: pulsam e mari. Hic galeæ senonum. Galli senones omissis clusinis: quos uexabant infesto agmine Romam contēderunt: qua capta Capitolium quo se robur receperat romanum: obsederūt romani auro salutem redimere decreuerunt: & mille pondo auri pepigere: sed cum deberet aurum appendi: allata fuerunt a gallis iniqua pondera: & .P. Sulpitio trib. militum reclamāte additus est iniquo ponderi ensis ab insolēti gallo: quem romani postea seruauerūt in monumentum illius indignitatis. Arbiter ensis: iudex ponderis: quoniā fuit additus ponderibus & uidebatur eē quasi arbiter. arbitrum autem appellamus iudicem: qui potest pro uoluntate iudicare. Reuertentis camilli: Camillus absens. erat enim Ardeæ: & quidē exul dictator creatus auro nondum appenso interuenit: & primo congressu ī urbe gallos nullo negocio fudit: fugauitque inde ad octauum lapidem ūia gabina: quo se ex fuga contulerant penitus deleuit: & triūphās in urbem reuersus est: & alter Romolus: ac parens patriæ conditorque alter urbis appellatus. Virgilius: & referētem signa camillum. Pompa: triumpho. Spolia eacidæ: Pyrrhi regis epyrotarū: qui apud asculū Curio: & Fabritio conss. bis fuit exutus castris: & bis uulneratus: & tādē italia pulsus ex ea uictoria plurima bona Romam allata fuerunt: ut aurum: purpura: tabulæ. Et ligurum comæ: Ligures emporium caput habent gennam: quondam finitimos latrociniis infestabant: hos. L. Posthumius ita bello attriuit: ut uix ferrum reliquerit ad terram colendam ligures: & hispani domiti fuerunt primo bello punico a Lucio Posthumio: & Lucio æmilio consulibus. Parmæ rudes: impolitæ: quoniam ut scribit Strabo: Hispani peltas gestabant: & agiles armaturas propter latrocinia: & gladio: funda: atque iaculo utebantur. Gesa: sunt tela gallorum: auctore Nonio. Virgilius: Alpina coruscat gesa manu: gesum: ut inquit Sextus Pompeius est graue iactu iaculum. Clades: illatas ab annibale. Squalor. i. ipsi oratores squalidi: & præse ferentes tristitiā: ut magis mouerent affectus. Precantis extrema: petentis ultima auxilia. Sacrata gens: oratio Sycoris oratoris sagunthinorum in genere de liberatiuo: cuius finis est utilitas. huius orationis exordio captat beniuolentiam a romanis laudans eos a fide: quam in Capitolio sacrauerant. Inde narrat cum amplificatione pericula: & crudelitatem annibalis: & arguens ab utili: pio: iusto: & honesto: nititur persuadere mittendum esse subsidium: sagunthinis extrema calamitate laborantibus. inde corporis habitu mouet affectus. Lacerata enim ueste in signum mœroris strauit se humi: quod conuenit miseris: & extrema difficultate laborantibus. Sacrata fide: Nam romani fidem & mentem in capitolio sacrauerant. Cicero in libris de natura deorum sic scribit: Tum autem res ipsa in qua uis est maior aliqua sic appellatur: ut ea ipsa uis nominetur deus: ut fides: ut mens: quas in Capitolio dedicatas uidemus proxime a Marco Aemilio Scauro. ante autem ab Attilio Calatino erat fides consecrata: de qua consecratione nunc Syllius intelligit: quoniam calatinus fuit in primo bello punico. Populi: quos bello uicistis. Marte satam: natam a Marte propter rei militaris peritiam romani suam conditorisque sui originem ad martem referunt. Ne crede emensos: Narratio est: quæ debet esse dilucida: breuis: & uerisimilis: qua mouet senatores ad affectum a calamitate patriæ: idest ad iram contra annibalem: & misericordiam pro sagunthо obsessa: & ab utili suadet reprimendum esse hostē: ne talia & ipsi romani tandem patiantur. ideo superos obtestatur: ut annibalem pestē tabificā in sagunthinum potius bellum teneant: q̄ permittant romanos inuadere. Insana: æstuosa & concitata:

E xactam ponto libyen testantia rostra
H ic galeæ senonum: pensatique improbus auri
A rbiter ensis inest: gallisque ex arce fugatis
A rma reuertentis pompa gestata camilli.
H ic spolia eacidæ: hic epyrotica signa:
E t ligurum horrētesque comæ: parmæque relatæ
H ispana de gente rudes alpinaque gesa.
S ed postquam clades patefecit: et horrida bella
O rantum squalor præsensque astare sagunthi
A nte oculos uisa est extrema precantis imago.
T um senior mœsto sycoris sic incipit ore.
S acrata gens clara fide: quam rite fatentur
M arte satam: populi ferro parere subacti
N e crede emensos leuia ob discrimina pontum.
V idimus obsessam patriam: murosque trementes:
E t quem insana freta: aut cœtus genuere ferarum.
V idimus annibalem: procul his a mœnibus oro:
A rcete o superi: nostroque in marte tenete.

Fatiferæ dextræ:afferentis fatum & mortem:& est pars confutationis.potuisset.n.dici si Annibal ueniet non erit timendus:cum sit nullius momēti.ideo subiungit: Qua mole sonantes exigit:id est emittit in hostem hastas trabales:idest maximas:& hoc dicens suadet ab utili. Quantus crescit:assurgit in clypeū.Imitatio uirgiliana. Trans iuga pyrenes::exauget rem:ut maiorem incutiat metū romanis.Dicitque Annibalem uocasse ad bellum ferocissimas gentes:& transmisisse iberū:qui erat terminus imperii:& melius inter utriusque populi ditionem:ut ostendat illum tot:tantisque militibus subnixum:omnia ausurum:& ut romanos moueret rebus suis timentes: nisi statim reprimeret illius conatus. Calpe mons est in finibus hispaniæ ad fretum:quem ponit pro hispanis habitantibus ad occasum:quos Annibal ad arma exciuerat. & ut maiorem timorē faciat:dicit Annibalem transcēdisse pyreneos montes:qui diuidunt gallias ab hispaniis. Mersos harenis:aphros:& nasamones. Molitur:uocat ad bellū. Maiora mœnia:urbem romā. Spumeus:translatio est:& locus ab utili habens in se etiam confutationem:potuisset enim dici: Mouet quidem bellum: sed non nobis. ideo ait: uestras effriget in urbes. Spumeus fluctus: Annibal similis fluctui. An tanti pretiū motus: confirmatio ē confutationis:& inest ipsa confutatio sensus.putatis ne Annibalem rupisse fœdus:& ruisse ad arma: & tantos excitasse motus:ut sagunthō dūtaxat potiatur:quasi dicat:non ita credendum est. Per enses:arma:quoniā hoc bellum erat contra fœdus. Iuueni: Annibali fœdifrago:ordo est: an credi tis esse pretium tāti motus iuueni. Vt statuat iura:idest imponat finem potētiæ:quam nunc habet in armis:& cupi ditati. Iurata bella:quæ iurauit se illaturum romanis:ut dictum est. Otius ite uiri: locus ab utili: occurrite inquit Annibali:& illum furētem reprimite: ne postea damno affecti uos non fecisse pœniteat. Fumant inquit semina belli:si tamen inualuerit incendium:

F atiferæ iuuenem dextræ:qua mole sonantes
E xigit ille trabes:et quantus crescit in armis
T rans iuga pyrenes mediū indignatus iberum
E xciuit calpen:et mersos syrtes harenis.
M olitur populos:maioraque mœnia quærit
S pumeus hic medio qui surgit ab æquore fluctus:
S i prohibere piget uestras effringet in urbes:
A n tanti pretium motus:ruptique per enses
F œderis hoc iuueni iurata in bella ruenti?
C reditis:ut statuat superata iura saguntho
O tius ite uiri:et nascentem extinguite flammam:
N e feræ redeāt post aucta pericula curæ.
Q uanquā o si nullus terror:non obruta iā nunc
S emina fumarent belli:uestræue saguntho
S pernendum consanguineam protendere dextrā:
O mnis iber rapidis:omnis fera gallia turmis
O mnis ab æstifero sitiens libys imminet axe:
P er uos culta diu rutulæ primordia gentis
L aurentemque larem:et genitricis pignora troiæ
C onseruate pios:qui permutare coacti
A crysioneis tirynthia culmina muris.
V os etiam tandem siculi contra arma tyranni

non facile extinguetis:& hæc pars habet confutationem. Potuisset enim dici: cum mouebit bellum ibimus obuiam armis. ideo ait: Vtinam non esset iā opus uestro auxilio:& semina belli non fumarent. Omnis iber:ponit gentes:quæ illius exercitu erant:& per epitheta auget metum:ut ostendat illos esse timendos. Omnis iber:omnes hispani ab ibero fluuio. Rapidis:in arma furentibus. Fera: crudelis:bellicosa. Aestifero axe: cœlo libyco:quod est subditum cancro. Omnis libys: omnes libyci nobis imminent. Sitiens:quoniam Aphrica laborat penuria aquarum.& ideo coloni malis assueti melius militiæ labores tolerare possunt. Per uos culta:locus est a pio. Oramus īquit uos per numina uestra: quæ semper pio animo coluimus: ut nobis suprema calamitate laborantibus succurratis. Rutulæ gentis:ardeatium:quorum rex Rutulus fuit:a quo rutuli dicti: cuius filius fuit Daunus pater Turni.Coluimus inquit diu sacra latina aducta ex Phrygia ab Aenea: & principio rutilæ gentis:cuius sagunthus fuerat colonia. Laurentemque larem: templum Apollinis:siue solis: quod erat apud Laurentes qui colebant solem indigetem. & apud Lauinum erat templum Veneris genitricis commune latino nomini:cuius curam habebant acleates: ut auctor est Strabo. Pignora troiæ: numina troiana:quæ colebantur in Latio aducta ab Aenea. Genitricis:a qua est origo romanorum. Pios:sagunthinos claros pietate.Iustitia inquit Lactantius quid est nisi pietas.pietas autē nil aliud q̄ dei parentis agnitio.tunc sumus profecto pii erga deum:cum illi tribuimus:quod ei debemus:idest cum ipsum colimus:& adoramus:& pietatem debemus deo & parentibus aliis autem officium. Coacti:ab illis:qui nostros in nouam coloniam miserunt. Tirynthia culmina: Saguntum conditum ab Hercule tirynthio. Muris acrysioneis: ardeatibus: quoniam Danae filia Acrysii regis argorum cum filio Perseo condidit Ardeam. Vos etiam tandem: locus ē a iusto:& exēplo ostendit romanos debere fauere suis:cū alias affuerint alienis.Hyero rex syracusius intulit bellum messeniis:qui sunt ad fretum siculum.Implorauerunt que opem romanorum: unde

missus e exercitus:& pulsus rex atque coactus restituere captiuos:& centū talēta argēti soluere:tūc primū classis romana in Siciliā transmisit. L. piso: ut autor e Ply. suis annalibus pdidit contra hyeronē regē.cc.xx.naues effectas fuisse diebus.xlv. Tandē:post longā contentionē ī senatu: an eēt mittēdus exercitus contra carthaginēses & Hyeronē inqt Liuius auxiliū mamertinis ferendū senatus cēsuit:cū d'ea re inter suadētes:ut id fieret:dissuadētesque cōtētio fuisset:Diu tñ inqt Polibius hæc res iu senatu agitata. Tandē populus præbendū mamertinis subsidiū iudicauit:atque ea sentētia p plebē confirmata confestim Appiū claudiū consulē traiicere ī Siciliā:& mamertinis ferre opem iubēt: uidebatur certe iniustū ferre opē mamertinis:q messanā occupauerāt: cum ipsi paulo ante animaduertissent ī pprios ciues:q rhegiū contra ius tenuerāt:imitati mamertinos. Vos & campana tueri mœnia: Sānites arma iniusta sidicinis intulerūt. Sidicini cāpanis se iūxerūt: q in se oēm belli molem uertere. nam eos adorti sunt samnites: omissis sidicinis cāpani intra mœnia compulsi Romā miserūt legatos: q tādē capuā dederūt romanis: ne ea samnites potirent. Romani legatos miserūt: ut suis abstinerēt: qbus cū superbe eēt responsum:missis fecialibus ad res repetēdas Valerius consul cognomine coruinus eos uicit cum magna difficultate: fassi quippe sunt romani se nūq̄ cū pertinaciore hoste manus conseruisse:ideo ait Syllius depulso robore samnitū. Dignū duxistis:putastis eē dignū. Auis sigeis:romāis maioribus uestris: q opē implorātibus ferebāt. Sigeū ē pmontoriū troadis:unde romani originem habet. Incola dauni:ego sycoris oriundus ab ardea:ubi regnauit Daunus:Nō sum inqt alienus:q opē uestrā imploro: sed uetus colonus ardeæ. Igitur ne ab officio discedatis fauere nobis debetis. Stagna numici:Numicus est fluuius latii: in quo æneas submersus nunquam apparuit. Vnde troiani aboriginesque in numerum deorum relatum arbitrantes Iouem indigetem appellarunt. Ascanius templum sacrauit patri ad Numicum: ut autor est Dionysius:cum tali titulo. Diui patris terrestris:qui Numici fluuii undas gubernat. Indigetes dii erant:quorum nomina nefas erat manifestare. Appellati autem:quia in deos egissent:ideo dicit Liuius:Situs est quemcunque eum dici ius: fasque est. Stagna arcana:sub quibus latuit Aeneas

I uuisse egregium:uos et campana tueri
M œnia depulso samnitum robore dignum
S igeis duxistis auis:uetus incola dauni
T estor uos fontes:et stagna arcana numici.
C um fœlix nimium dimitteret ardea pubem
S acra domumque ferens:et aui penetralia turni
V ltra pyrenem laurentia numina duxit
C ur ut decisa:atque auulsa e corpore membra
D espiciat:uesterque luat cur fœdera sanguis.
T andem ut finitæ uoces:miserabile uisu
A ffigunt proni squalentia corpora terræ:
I nde agitant consulta patres:curasque fatigant.
L entulus ut cernens accensæ tacta sagunthi
P oscendum pœnæ iuuenem:celerique negantis
E xuri bello carthaginis arua iubebat:
A st fabius cauta speculator mente futuri
N ec lætus dubiis:paruisque lacessere martem
E t melior clauso bellum producere ferro
P rima super tantis rebus pensanda ducis ne
C eperit arma furor:an patres signa moueri

Ardea nimium fœlix:nimium abundans colonis. Pubem:iuuentutem in nouam coloniam. Penetralia: penates sacra & ritus sacrorum: qui erat apud rutulos. Laurentia numina:quæ colebantur a latinis & laurentibus. Vltra pyrenem:quoniam sagunthus erat in Hispania ultra pyreneos montes. Cur ut decisa:locus est ab honesto:& ait honestum est: & decet uos o romani si nos tanquam filios ac membra uestra iuueritis. Membra: nos qui sumus tanquam membra decisa a uestro corpore. Vester sanguis: nos qui sumus uester sanguis: & soboles: cur debemus pati damna:quæ infert Annibal nobis colonis uestris rupto fœdere:quo cautum erat per uos: ut nobis libertas seruaretur. Luat fœdera:patiatur damna & bellum: quod Annibal contra fœdus mouet. Tandem:idest cum perorassent illi legati. Agitant consulta:consulūt ī medium de hac re moti iam ad affectū:& lentulus censuit poscendum esse Annibalem ad supplicium rupti fœderis:& comburendas esse arces carthaginis:si pœni hoc negarent. Tandem uicit Fabii sententia: q tanquam uates omnia prouidebat:ut legati ad Annibalem & carthaginensem senatum mitterētur.; Fatigant:exercent. Pœnæ:ad supplicium & pœnam rupti fœderis. Iuuenem: Annibalē. Negātis:scilicet dare Annibalem ad pœnam ob uiolatum fœdus. Speculator:idest tanquam e specula prospiciens prudentia sua:id quod futurum erat: laus Fabii a prudentia. Cauta mente:Cautus dicitur is qui timet ea quæ timenda sunt:& ita semper agit ut locum pœnitentiæ non relinquat. Nec lætus:non gaudens temere prælium inire:ut prudentem decet. Paruis:re parua & dubia. Clauso:recondito in uagina:quoniam erat cunctator. Super:de tātis. Pensanda: diligenter consideranda:& ponderāda. Ne ducis furor:an ipse Annibal citra patrum auctoritatem mouerit bellum:an iussu patrum. Exacta: idest diligenter perquisitam ueritatem.

Alto:prudenti. Vt sæpe e celsa:Fabium prouidentem futura bella ritu uatis comparat magi/ stro nauis.qui futurum uentum signis cognoscit:& statim alligat uela arbori ipsius nauis. Gran/ dæuus:longa experientia edoctus. Chorum:uentum. Iandudum:statim:linthea:uela. Lachry mæ:sagunthinorum. Præcipitare fatum:quodam impetu festinare ad secundum bellum puni/ cum:quod adhuc latebat:sed fato futurum erat. Lectique senatu:electi fuerunt Fabius & Publi cola:ut Annibalem adirent. Si surdus:idest non obtemperans uerbis nostris. In armis pactorũ: quæ erant contra fœdera:idest si perse uerabit indicant bellum carthaginen/ sibus oblitis deorum: qui fuerant inuo cati in fœdere.

Finis primi libri.

C ensuerint mittique uiros qui exacta reportent
P rouidus hæc ritu uatis fundebat ab alto
P ectore præmeditans fabius surgentia bella.
V t sæpe e celsa grandæuus puppe magister.
P rospiciens signis uenturum in carbasa chorum
S ummo iandudum substringit lintea malo.
S ed lachrymæ atque ira mixtus dolor ĩpulit oĩs
P ræcipitare latens fatum:lectique senatu:
Q ui ductorem adeant:si perstet surdus in armis
P actorum:uertant inde ad carthaginis arces.
N ec diuum oblitis indicem bella morentur.

Finis primi libri.

Eruleis prouecta uadis: describit nauigationem legatorum ad Annibalem: Legati autẽ erant Fabius: Pãphilus: & Valerius publicola: quos Annibal audire noluit: sed strepitu armorũ. & tubarũ clangore nauim ne appellerent ad litus ꝓhibuit: qui ut mandatũ erat ad carthaginẽ iter uertentes: bellũ de more indixerunt: inde canit hasbiten in arma uenisse: cecidisseque manu theronis: inde uarias pœnorum sentẽtias: auditis romanoꝝ legatis: clypeũ deinđ muneri datũ Annibali a callaicis populis celebrat: deploratque tãdẽ saguthinã cladem: & incendiũ: celebrãs saguntinos: q ꝓ fide cum omnibus fortunis mori dignũ duxerũt: & Annibali ob ꝑfidiã: animique feritatẽ: fortunæ mutationẽ: exitumque uitæ uaticinať. Prouecta: ꝓcul uecta. Vadis ceruleis: aq̃s marinis. Dardana: romana nauis: q̃ oratores uehebanť. Tristia iussa: afferentia dolorẽ & tristitiã Annibali: qm̃ illũ ad pœnam rupti fœderis reposcebãt. Primoresque patrũ fabius: tangit natales Fabii: & maiorũ stẽma: familia quippe fabioꝝ ad Herculẽ originẽ referebat suã. Fabius filius Herculis fuit ex Vindima filia Euãdri: a quo fabii: ideo hic tirynthia ꝓles appellať ab hercule tirynthio: de hoc alibi latius ĩ bello: quod romani contra uehientes gerebãt fabioꝝ familia: id bellũ in se suscepit. Itaque tercentũ & sex ex hac familia cõtra hostes ꝑfecti ad unũ cæsi sũt: insidiis circũuenti ad cremerã fluuiolũ: q parũ distat ab urbe. Primores patrũ: inter senatores illius æui facile prĩcipes. Primores dicunť tantũ numero multitudinis: & cõparatiuũ ẽ sine positiuo. Turbine: impetu bellico. Vna dies: Ouidi. Vna dies fabios ad bellum miserat omnis. Ad bellũ missos perdidit una dies. Fors: fortuna belli maior eẽt uiribus fabioꝝ: qm̃. ccc. & sex erant contra tot hostes. Non æqua: non par labori fabiorũ. Patricio: generoso & multi nominis patritii ꝓprie dicunť illi: q nati sunt ex patribus conscriptis. Aequato munere: pari legationis officio. Munus ut inq̃t iurisconsultus tribus modis diciť: uno donũ: unde munera dicũť dari: mittiue altero onus: quod cũ remittiť uacationem militiæ munerisque præstat: inde immunitas appellať. tertio officium: unde munera militaria & municipes dicunť: quia munera ciuilia capiant. Ingentis uolesi: Volesus a quo ualesii mutatis litteris: inde Valerii habuerunt originem ex regillis oppido sabinorum cum magna clientũ manu Romã comigrauit: & pater fuit: ut q̃dã uolunt Valerii collegæ bruti in cõsulatu: qui qm̃ plebis studiosus fuerat publicola cognomiatus est: a quo hic Valerius originem habebat. Appius claudius. R. litteram inuenit: ut ꝓ ualesiis ualerii dicerenť. Spartana propago: sabina: qm̃ spartani: idest lacedæmonii fugiẽtes asperitatem legum lycurgi nauigauerunt in Italiam: habitaruntque cum sabinis. Is: publicola. Insigni: claro in familia: posterisque cognomine. Ausonios fasces: consulatum: quem adeptus fuit ille Valerius: qui primus publicola cognominatus est. Atauo consule: publicola illo ad quem hic originem referebat suam. Hos: fabiũ & publicolam. Consulta: decreta patrũ. Fœdere: qm̃ mouebat bellum contra fœdus: & sic debebat dare poenas. Recẽs: ꝓ recẽter. Perfusos: madefactos cæsoꝝ sanguine. Tubæ tyrrhenæ: ab inuẽtore: qm̃ tyrrhenus piseus: autore Plynio tubã æneã inuenit. Papinius in thebaide: Dum marte ꝓpinquo horrẽt tyrrhenos heliconia plectra tumultus. Relegant: retro nauigent Romam. Clausis: obsessis sagunthinis. Quid audeat ensis: quasi dicat armatis nihil est sanctum: & uiolanť etiam legati: qui iure gentium tuti esse debent Liuius ait: Interim a Roma uenisse legatos nunciatum est: quibus obuiam ad mare missi ab Annibale: qui dicerent: Nec tuto eos udituros inter tot tam effrenatarum gẽtium arma. Inhospita: ubi non inuenerunt hospitiũ. Affatu: uerbis Annibalis. Conuerso remige: mutata nauigatione carthaginẽ cõtẽderũt.

Eruleis prouecta uadis iã dardana puppis
Tristia magnãimi portabat iussa senatus.
Prioresque patrũ fabius tirynthia proles
Ter centũ memorabat auos: quos turbine martis
Abstulit una dies: cum fors non æqua labori
Patritio cremeræ maculauit sanguine ripas.
Huic comes æquato sociauit munere curas
Publicola: ingentis uolesi spartana propago.
Is cultam referens insigni nomine plebem
Ausonios atauo ducebat consule fasces.
Hos ut depositis portum contingere uelis
Allatum annibali: consultaque ferre senatus.
Iam medio seram bello poscentia pacem.
Ductorisque simul conceptas fœdere poenas.
Ocius armatas passim per littora turmas
Ostentare iubet minitantia signa recensque
Perfusos clypeos. et tela rubentia cæde.
Haud dictis nunc esse locum. strepere oĩa clamat
Tyrrhenæ clangore tubæ: gemituque cadentum.
Dum detur relegant pontũ neu se addere clausis
Festinent: notum quid cæde calentibus armis
Quantum ire liceat: motus ue quid audeat ensis.
Sic ducis affatu per inhospita littora pulsi
Conuerso tyrios petierunt remige patres.

Hic:tūc. Pœnus:Annibal ita nauim abeuntē uerbis ꝑsequutus ē:mouens ad indignationē suos. Fundentē:pandentē uela uentis ī medio mari. Carinā.s.ostēdit siue alloquutus ē: deest enim uerbū:quod ille non expressit ꝑpter irā:ut sæpe apud poetas legit. Nostrū ferre caput: uerba Annibalis ad suos:qbus romanos in odium inuidiámque trahit. Cæce:improuide rerū futurarū. Secūdis:fœlicitate.& flatu fortunæ:quæ temeraria ē:& ad tēpus:& sic tanq̄ imprudētes taxat romanos.Prudētis inqt Seneca ꝑprium ē examinare consilia. Si prudēs esse cupis in futura ꝑspectū intende:& quæ possunt contingere animo tuo: ꝑpone nil tibi subitū sit: sed totum ante conspicies:Si prudēs ē animus tuus tribus tēporibus dispensetur præsentia ordina:futura prouide: præterita recordare.nā q nihil de præterito cogitat perdet uitam: q nihil de futuro præmeditat in oīa incautus incidit.Annibal igit dum romanos imprudētes uocat cæcitatem ostēdit suam: q uires illorū minime metiebat: & sic tādem uictus pœnitentiæ locū reliquit: quod imprudētiæ ascribit:cū tibi alludit uitæ prosperitas inqt Seneca:Tunc te uelut ī lubrico retinebis ac sistes:nec tibi dabis impetus liberos: sed circūspicies:quo eundū sit:uel quousque:Non altiori te rei imponas:in quā tibi stanti tremēdū ascēdēti cadendū sit. Impia tellus:Roma. Pœnæ: ad pœnā rupti fœderis. Ante expectatum:est una dictio:& significat antequā me expectes. Virgi. in geor. Et hosti ante expectatū positis stat in agmine castris.sic ēt ante domandū idem ponit.i.anteq̄ domet adero inqt citius q̄ putabas o roma portis tuis. Penates externos.i.saguntthū. Timebis tibi inqt paulopost o Roma:q nūc uis defendere sagūthios:q sunt extra italiam. Tarpeios scopulos:capitoliū & arcē:ut fecistis tēpore senonum. Prærupta:alta & accessu difficilia:id est rupē uestrā capitolinā:qua salutem defendistis:non pugna & uiribus: non poteritis inqt redimere uos a me auro: & tutari capitolina arce: ut fecistis tempore galloꝝ. Nubibus:dēsitate ac multitudine telorū. Iaciebant inquit saxa in turres hostiles: ut legati romanorum nauigantes acerrimam urbis oppugnationem cernerent. Prouecta:nauis procul uecta a portu. Profuge:quam Annibal profugauerat armorum strepitu & tubis. Martem:pugnam: & urbis oppugnationem. Turmas:exercitum.Turma habebat triginta duos equites. Manipulus autem uiginti pedites. Piacula : ultionem uulneris illati a sagunthinis Annibal efflagitabat a militibus ut uulnus ulciscerentur suum:quod promiserant:& uulnus ostentabat: ut maiores excitaret affectus. Poscimur o socii:oratio Annibalis ad suos:qua rei indignitatem affert.Romanos trahit in inuidiam:suosque ad pugnam accendit.& beniuolentiam captat a suis militibus:quos ut uideatur humanus socios appellat:sic Aeneas Virgilianus:& Cæsar apud Lucanum. Domini:tyrannice imperantis.nam dominari proprie tyrannorum est. Culpanda: digna repræhensione: idest Si tedet uos bellum mouisse reuocetis legatos:meque illis uinctum dedite ad pœnam:hoc dicebat:ut magis suos moueret. Nam cur eoi:ironice loquitur:non enim ita sentiebat: sed hoc eo spectat:ut ostendat indignum esse ducem tanti nominis:& maiorum stemmate clarum tradi lacerandum iniuste imperantibus:& oriundis a gente molli. Belli eoi:quoniam Amilcar ad barcam beliden suā referebat originē.& Amilcar barcas cognoīabat autore Poly.unde factio barcina d' bello rege assyrioꝝ dictū ē:q sunt ad orientē.eos.ē mons orientis:unde eous. Deductus:natus ex genere Beli:per barcā progenitorē nostrū.& principem gentis barcinæ. Seruitium:seruitutē. Seruitium inuenerūt Lacedæmonii. Circūfusus:stipatus tāto exercitu:& tam forti abūdabat inqt Li. multitudine hominum pœnis:ad centum enim.l.hominum milia in armis fuisse creditur.

Hic alto penus fundentem uela carinam
Nostrum ferre caput parat illa per æquora puppis
Heu cæcæ mentes tumefactaque corda secundis.
Armatum annibalem pœnæ petit impia tellus.
Ne deposce adero:dabitur tibi copia nostri.
Ante expectatum:portisque focisque timebis.
Quæ nunc externos defendis roma penates.
Tarpeios iterum scopulos præruptaque saxa
Scandatis licet:et celsam migretis in arcem:
Nullo iam capti uitam pensabitis auro.
Incensi dictis animi:et furor additus armis.
Conditur ex templo telorum nubibus æther.
Et densa resonant saxorum grandine turres.
Ardor agit:prouecta queat dum cernere muros:
Inque oculis profugæ martem exercere carinæ:
Ipse autem incensas promissa piacula turmas
Flagitat insignis nudato uulnere ductor.
Ac repetens questus furibundo personat ore:
Poscimur o socii fabiusque e puppe catenas
Ostentat:dominique uocat nos ira senatus.
Si tedet cœpti culpanda ue mouimus arma
Ausoniam ponto propere reuocate carinam:
Nil moror: en uincta lacerandum tradite dextra:
Nam cur eoi deductus origine belli
Tot libyæ populis tot circunfusus iberis

Rheteius:romanus oriundus a phrygibus:ubi est rheteū promontoriū. Propaget signa:dilatet imperiū & aquilas ꝓmoueat:idest uexilla. Ferox:bellicosus:& crudelis. Tremamus: timeamus etiā nutus romanoꝝ:ac si eēnt dii.Numen inqt Varro dicūt eē imperiū a nutu. Itaque nutū Ioui semꝑ tribuit Homerus:ut eius imperiū maximū eē uideat̄. Omina tristia:uerba Annibalis ominantia infelicitatē:ut fuit.nā oīa hæc & grauiora passi sunt carthaginēses a romanis. Discinctos ī ter libycos:describit hasbiten reginā cyrenaicæ regionis:quæ uenit in Auxiliū Annibalis amazonū ritu:sed malis auibus:qm̄ occubuit

S eruitium præferre negem rheteius immo
I mperet æternum:et populis sedisque propaget
S igna ferox:nos iussa uirum nutusque tremamus
E ffundunt gemitus:atque omina tristia uertunt
I n stirpem æneadū:ac stimulant clamoribus iras.
D iscinctos inter libycos:populosque bilingues.
M armaricis audax in bella œnotria signis.
V enerat hasbitē proles garamantis hyarbæ.
A mmonæ hic genitus phorcinidos antra medusæ
C inyphiumque macen et iniquo e sole calentis
B attiadas late imperio sceptrisque regebat
C ui patrius nasamon æternumque arida barce
C ui nemora autololum atque infidæ littora syrtis
P arebant:nullaque leuis getulus habena.
A tque is fundarat thalamos tritonide nympha
V nde genus proauumque iouem regina ferebat.
E t sua fatidico repetebat nomina luco.
H æc ignara uiri uacuoque assueta cubili.
V enatu et syluis primos defenderat annos
N on calathis molita manus:operata ue fuso
D yctimam:et saltus:et anhelum impellere planta
C ornipedem:ac strauisse feras:immitis amabat.
Q uales threiciæ rhodopen pangeaque lustrant

libyci:ut autor ē Strabo habebāt peltas paruas ex corio confectas.Iacula parua & lata:uestes etiā latas & discīctas:ideo Virg.cecinit in octauo: Discintos mulciber aphros. Bilingues:fallaces.Cice. in orone contra.P. Rullū tribunū plebis dicit Carthaginēses fraudulenti & mēdaces sunt: non genere:sed natura loci: quod ꝑpter portus suos multis & uariis mercatoꝝ sermonibus ad studiū fallēdi studio questus ferebant̄. Marmaricis:libycis.marmaridæ enim sunt populi libyes. In bella œnotria:saguntina:& romana:qm̄ saguntini erant iūcti fœdere cū romanis. Garamātis hyarbæ:qui regnauit apud garamantes hasbytæ sunt populi apd' nasamonios: a qbus nomē huius reginæ deducit̄:qbus imperabat:hyarbas filius fuit Iouis Ammonis:cuius oraculū erat apud garamanthes: ad quē suam originē referebat hasbyte. Phorcinidos antra medusæ:Phorcinus fuit pater Medusæ & rex mauritaniæ:& sic mauritaniā ītelligit:unde in decimo describēs mortē Phorci ait:Iacet ingens phorcus ab antris herculeæ calpes. celatus gorgone parmā:unde genus tristisque deæ manabat origo.i.Medusæ filiæ phorci: siue phorcini. Cyniphiumque macen: Macæ populi cyrenaicæ regionis: ubi ē cynips fluuius:unde cyniphii mace dicūt̄:erāt illic hirci uillosissimi:& ideo hircos cyniphios appellat Vir. Battiadas:cyrenaicos:qm̄ battus: de quo alibi dicetur condidit cyrenen denominatā a nomine matris. Iniquo sole:ardoribus cœli:regio quippe cyrenaica ē arida:clari uiri cyrenaici fuerunt:Aristippus q cyrenaicā philosophiā instituit: cui æeta eius filia in scola successit.Annyceris q cyrenaicū dogma emendauit.Erathostenes mathematicus.Carneades optimus academicus.Cronus apollonius: q magister fuit Diodori dyalectici.

Patrius nasamon:Nasamones populi aphricæ ꝑpe syrtes:qui & mesammones dicti sunt:quasi in mediis harenis siti:apud quos ut dixi erat oraculū Iouis Ammonis patris hyarbæ: ideo dicit patrius nasamon. Barcæ:oppidū cyrenaicæ regionis laborās aquarum inopia:alio nomine ptolæmais dicebatur. Nemora autololum:Autololes sunt populi aphricæ uicini getulis habētes optima pascua & nemora:ipsique erāt ueloces in cursu. Infidæ syrtis:ꝑpter uada breuia:in quibus nautæ faciūt naufragiū:de syrtibus alibi dicetur. Getulus leuis:agilis ad pugnā.getuli populi sunt aphricæ:qui ī bello habenis equorum non utebant̄:sed eos sola uirgula regebant. Tritonide nympha: alludit ad historiā:quoniā ut autor est Diodorus: Amazones non solum fuere in ponto ad Thermodontem fluuiū:sed etiam in libya:in quadā insula paludis tritonidis: quam hesperā appellāt: quarū reginam Myrhinā nonnulla memoratu digna fecisse scribit.Ideo fingit poeta hasbyten natā fuisse ex nympha tritonidis paludis:ut imitaret̄ Homerū:q scripsit pēthesileā reginā amazonū uenisse ad Troiā:& Virgiliū:q camillā in troianos armauit. Thalamos:nuptias. Sua noīa:natales:& clarū stēma maioꝝ. Luco fatidico:ī quo iuppiter pauus colebat̄:& dabat responsa. Ignara uiri:uirgo imitata ī primis annis amazones. Dictynnā:dictynna mulier quædā fuit ī creta insula:ut autor ē Stra.Brytomartis appellata:q retia uenationibus apta inuenit:quo inuēto nomē cōsequuta ē:unde cū Dyana dea sit uenationis:cuius illa studiosa fuit dictynna dr̄: Dictynnæ: ut inqt Stra.erectū fuit tēplū ī creta. Anhelū:defatigatū. Plāta:calcaribus. Immitis:ferox & bellicosa. Quales threiciæ:hasbytē uenationis studiosam cōparat puellis threiciis:q innuptæ uenationibus

ſtudebãt congreſſus uiroꝝ fugiẽtes.Rhodope mons thraciæ,Pãgeus mõs.Hebrus fluuius eiuſdẽ regionis.Cicones & getæ thraces ſunt.Rheſus rex threicius.Biſthones ẽt q utunť limatis ſcutis. Heſperidũ dono:Heſperides puellæ:cuius lucus erat ĩ cyrenaica regione:ut autor eſt Stra.Prima haſbytes aurea poma habebãt:ad quoꝝ colorẽ alludẽs poeta fingit heſperides aureũ cingulum donaſſe haſbyte:quo illa crines paſſos religauerat. Dono:cingulo aureo muneri dato ab heſperidibus puellis. Nuda latus:qm̃ dextrũ brachiũ erat nudũ:ut eẽt ad pugnã expeditius:ſic amazones ad bellũ ꝓdibãt adurentes dextrã mamillã:ne extuberãs eẽt impedimento ĩ præliis.Vnde Virg.dixit:Exerte cingula mãmæ.Termodon ẽ fluuius ĩ ponto cuius ripas accoluerũt amazones.unde Papi.in ſyluis deſcribẽs pugnas mulierũ in theatro dicit: Stat ſexus rudis.Inſciũſq; ferri: & pugnas capit improbus uiriles.Credas ad tanaim ferũque phaſim. Thermodontiacas calere turmas. Feroci marti:pugnæ. Thermodontiaca pelta:ſcuto amazonico. Biiugo curru:tracto a duobus eqs. Paſſæ fœdera ueneris:quæ iam nupſerãt. Denſior ala:maior erat multitudo uirginũ q̃ nuptarũ. Longa mapalia : tuguria paſtoꝝ & domos. Gyris:reuolutionibus. Cortynia:cretenſia.Cortina eſt urbs cretæ.& Mopſus erat cretenſis. Neruo:arcu q neruo tẽdiť. Læthalia:ſagittas inferẽtes uulnus læthale. Aligero:pẽnatis ſagittis. Creſcerat: d̃ſcribit p̃riam Mopſi:& ip̃ius cõmigratiõnẽ ad Sagũthũ malis auibus. Cres: cretẽſis curetes ĩ creta occultauerũt Iouẽ infantẽ: circa quẽ uagientẽ cymbalis:& armorũ agitatione:ſtrepituque ꝑſonabant:ne uagitus exaudireť. Vnde ærisona antra curetũ dicit: adde ẽt qd' curetes choribãtes.Idei dactyli: & thelchines ſacerdotes fuerũt:q cõmotione armorũ cymbalis.Vociferatione tybiis tympaniſque rem ſacrã in antris peragebãt ſuis. Verboſa eſt de curetibus diſputatio apud Stratonẽ. Dycteos:cretẽſes:qm̃ dyctæ ẽ ciuitas cretæ. Inopina:nõ ꝓuidẽs ictum.Inopinus diciť is: qui nõ opinatur: & is de quo nihil opinamur:quemadmodum ignarus dicitur tam is q ignorat:q̃ is qui ignorať:& neſcius tam is q neſciť:q̃ is qui neſcit. Rueret: pro ruebat. Cortyna.i.creta ipſa.ſenſus ẽ: Quãuis peritia ſagittãdi creta certet cũ populis:q ſunt ad orientem optimis ſagittariis:tamen Mopſus omnis cretẽſes ſuperabat : & ſic laudat eum a peritia ſuæ artis:cũ cortyna nunquam habuerit talem: qualis erat Mopſus. Leuior opum: habens domi re anguſtam. Res arctæ:paupertas & difficultas in re familiari coegerunt ipſũ nauigare ad nouas ſedes parãdas. Hoſpes:ipſe Mopſus peregrinus. Inglorius:ſine nomine & gloria:Humilis enim erat fortunæ. Miſeram:paulopoſt caſurã. Natis:Icaro & Dorvla. Coriti leues:Coritus eſt pharetra ex corio.Ouidius. In quibus eſt nemo: qui non coriton & arcum. Telaque uipereo lurida felle gerat; Et Papinius in Thebaide: Terga cydonea: coritus harundine pulſat: Coritus etiam poteſt dici techa ipſius arcus ex corio. Fratrum:Icari & Dorile. Chalybs:ferrum ſagittarum. Minoia:cretenſia:quoniam illic regnauit Minos.

Saxoſis nemora alta iugis:curſuque fatigant
Ebrũ innupta manus ſpreti ciconeſque getæque
Et rheſi domus:et lunatis biſtones armis.
Ergo habitu inſignis patrio religata fluentem
Heſperidum crinem dono dextrumque feroci
Nuda latus marti:ac fulgenti tegmine leuum
Thermodoontiaca munita in prelia pelta
Fumantem rapidis quatiebat curſibus axem.
Pars comitum biiugo curru:pars cætera dorſo
Fertur equi:necnon ueneris iam fœdera paſſe
Reginam cingunt:ſed uirgine denſior ala eſt.
Ipſa autem gregibus per longa mapalia lectos
Ante aciẽ oſtẽtabat equos:tumuloque propinquo
Dum ſequitur gyris campum uibrata per auras.
Spicula contorquens ſumma ponebat in arce.
Hanc haſtam totiens intrantem mœnia mopſus.
Non tulit:et celſis ſenior cortynia muris
Tela ſonante fugat neruo liquidaſque per auras
Dirigit aligero letalia uulnera ferro.
Cres erat ærisonis curetum aduectus ab antris
Dycteos agitare puer leuioribus annis
Pennata ſaltus aſſuetus arundine mopſus.
Ille uagam cœlo demiſit ſæpe uolucrem.
Ille procul campo linquentem retia ceruum
Vulnere ſiſtebat:rueretque inopina ſub ictu
Ante fera incauto:quam ſybila poneret arcus.
Nec ſe tum pharetra iactauit iuſtius ulla:
Eois quanquam certet cortyna ſagittis.
Verum ut opum leuior uenatu extendere uitam.
Abnuit:atque arcte res exegere per æquor
Coniuge cum meroe natiſque inglorius hoſpes
Intrarat miſeram fato ducente ſagunthum.
Coriti fratrum ex humeris calamique paterni
Pendebant:uolucerque chalybs minoia tela.

Hic medius iuuenum massylæ gentis in agmen
Crebra cydoneo fundebat spicula cornu.
Iam garaniũ audacẽque tyrũ pariterque ruẽtis
Gisgonem leuemque bagam indignũque sagittæ
Impubem malatam: certeque occurrere lixum
Fuderat. et plena tractabat bella pharetra.
Tum uultum intendens telumque in uirginis ora
Desertum non grata iouem per uota uocabat.
Namque ut fatiferos conuerti prospicit arcus.
Opposito procul insidiis nasamonia sarpe
Corpore præripuit læthum calamumque uolantẽ
Dum clamat patulo excipiens transmisit hiatu.
Et primæ ferrum a tergo uidere sorores.
At comitis casum frendens labentia uirgo
Membra leuat: paruaque oculos iam luce natantes
Irrorat lachrymis: totisque adnixa doloris
Viribus intorquet læthalem in mœnia cornum.
Illa uolans humerum rapido transuerberat ictu
Conantis dorilæ: iunctis iam cornibus arcus
Et ducti spatium nerui complente sagitta
Excutere in uentos resoluto pollice ferrum.
Tum subitum in uulnus præceps deuoluitur altis
Aggeribus muri: iuxtaque cadentia membra
Effusi uersa calami sulsere pharetra.
Exclamat paribus frater uicinus in armis
Icarus: ulciscique parat lachrymabile fatum:
Atque illum raptim præmentem in prælia telum
Annibal excussi præuertit turbine saxi.
Labuntur gelido torpentia frigore membra.
Deficiensque manus pharetræ sua tela remisit.
At pater gemino natorum funere mopsus:
Correptos arcus ter mœsta mouit ab ira.
Ter cecidit dextra: notas dolor abstulit artes.
Pœnitet heu sero dulcis liquisse penates.
Arreptoque auide: quo concidis icare saxo
Postq̃ æuum senior percussaque pectora frustra
Sentit: et ut tantos compescat morte dolores
Nil opis in dextra: uastæ se culmine turris
Præcipitem iacit: delapsus pondere prono
Membra super nati moribundos explicat artus:
Dum cadit externo cortynius aduena bello
Iam noua molitus stimulato milite teron.
Alcide templi custos aræque sacerdos:

Gentis massylæ: libycæ: qm̃ massyli sunt populi aphricæ ultra getulos. In agmẽ hostile igitur Mopsus emittebat sagittas. Cydoneo cornu: arcu cretensi. Læuem: politum & imberbem. Læuis cum prima longa significat politũ: inde læuigare expolire. Martialis: Læuior o conchis gallæ cytheriacis. Certæ sagittæ: certũ uulnus inferenti: quoniam hi adolescentes erant digni uita. Tum uultum intendens: exprimit habitum sagittantis & morem: qui oculo dirigit sagittas. Virgis: hasbytes. quã conficere optabat. Desertum: quem reliquerat ĩ creta: ubi natus ille erat: & colebatur. Non grata: quoniã nõ fuit exauditus: nolebat enim Iuppiter hasbyten interfici a Mopso: quoniam erat sua progenies. Insidiis: Mopso insidianti: & sagittis: quas dirigebat Mopsus Hasbyte non aduertente. Calamum: sagittam. Patulo hiatu: ore diducto. Læthalem cornum: hastam ex corno arbore afferentem mortẽ. Ducti nerui: quia trahebat ad se neruum: quo arcus tenditur: & sagittam usque ad ferrum: & tunc cornua arcus uidentur coire. Excutere: excutiebat emittebat. Ferrum sagittas. Resoluto pollice: relaxatis digitis: & remissis: quibus trahitur neruus & sagitta. Versa: casu ipsius Dorilæ. nam uulneratus ab Hasbyte præceps ad terram delapsus est. Paribus armis: quoniam & ipse utebatur arcu. Præuertit: præoccupat saxo adacto. Frigore: morte. Remisit: quoniã nõ potuit ut cœperat e pharetra depromere. Artes: sagitandi scilicet. Post quam sentit æuum: idest postquam cognouit se ꝑpter uires senio affectas nõ posse perimere saxo: quo filius ceciderat. Nil opis: nil roboris: & uirium ad mortem sibi inferendam. Externo: extra suam patriam: idest in bello sagũthino. Cortynius: cretẽsis Mopsus.

Atque illi: describit arma Teronis: quæ erant ad imitationē Herculis: cuius sacris operabatur. Mole iuuentæ: robore uirilis ætatis. Leonis: Hercules in nemea silua peloponnesi inter cleonas & phliuntē leonem horrendæ magnitudinis interemit: & spoliū pro monumento gestauit. prius aliū in agro thebano prope theumesum strauerat: de quo Papi. in thebaide: Tergo uidet huius in sanem. Impexis utrinque iubis horrere leonem: Illius ī speciem: quem per theumesia thempe am phitrioniades fractum iuuenilibus annis. Ante cleonei uestitur prælia monstri. Rictum: os leonis. Lernea monstra: hydram quam interemit ad lernam paludē agri mycenei & argiui. Hydra dicitur habuisse centum capita: quorum singulis cæsis duo renascebantur: hoc ideo fictum ē: qm̄ Hercules in gratiā incolarū paludē illam desiccauit: quæ putrefacto cœno ac pestifera exhalatione totam regionē inficiebat. renasci capita dicebant: qm̄ præcluso uno meatu plures erūpebant unde opus fuit incēdio: & ideo dicunt Iolaum iussu Herculis abscissam ceruicem inuxisse lignea face: ne sanguis efflueret: & cum in lerna essent purgamēta: & feces: quæ in eam deuoluebantur undique natum est prouerbium: ut inquit Strabo: Lerna malorum: & quia Hercules in opprimenda hydra usus ē aliena ope natum est aliud prouerbiū: ne Hercules quidem aduersus duos ualet. Geminā: quæ multiplicabatur ab scisso uno capite. Ille iubam: describit occisos a terone. Iuba ut Plinius ait: Ptolæmei pater: q primus utriq; mauritaniæ imperauit studiorum claritate memorabilior etiā: q̄ regno: a quo nomen huius iubæ Syllius deduxit. Tapsum: a Tapso urbe Aphricæ. Micipsa filius masinissæ fuit regis numidarum in amicitiam ab Aphricano recepti: q Manastibile & gulusa fratribus morbo absumptis regnū Numidiæ solus optinuit: is ad Herbalem & Hyempsalem ex sese genuit. Iugurthamque filiū Manastabilis fratris eodem cultu: quo liberos suos domi habuit. Sylli. ab his hæc nomina deducit. Palantes: effusos.
Egerat: impulerat. Tegmina leuæ: peltam: quam in læua gestabat supra ac fulgenti tegmine læuum Thermodontiaca munita in prælia pelta. Lumina: ipsam peltam gemmis ornatā.
Aequora sinuata: planiciem: quā gyris lustrabat. Bigas inuenere phryges: quadrigas erictonius. Pugnare ex equo inuenere thessali habitantes ad pelion montem: & ob id centauri sunt appellati. Nobile nomen: quoniam eurida mas dorice significat amplum populū & Euridamas significat illum qui ampla domat: Euridamas itacensis fuit unus ex procis. Penelopes coniugis Vlyxis castissimæ: qui una cū aliis emētiebat Vlyxem naufragio periisse: Penelope urgentibus procis: ac patre ad nuptias. Dixit se prius telam: quam in manibus habebat perficere uelle: & cum ad finem uentum erat illam retexebat: & tali commento frustrata est procos. Vlyxes tandem reuersus auxilio Talemachi & Heumei subulci procos perdidit alios sagittis: alios ense. Euridamantem ense confecit: Ad quem hic Euridamas genus suum referebat. Thalamos superbos: nobile coniugium Penelopes. Thorum ithaci: uxorem Vlyxis. Arte pudica: quoniam texebat retexebatque telam.

Non expectatum tyrus effuderat agmen
Et fera miscebat reserata prælia porta.
Atque illi non hasta manu non uertice classis
Sed fisus latis humeris et molæ iuuentæ
Agmina uastabat claua: nihil indigus ensis.
Exuuiæ capiti impositæ tegmenque leonis
Terribilem attollunt excelso uertice rictum
In clypeo et sectis geminam serpentibus hydrā.
Ille iubam tapsumque patrē clarūque micipsam.
Nomen aui: maurumque sacen a mœnibus actos.
Palantesque fuga præceps ad littora cursu
Egerat: atque una spumabant equora dextra.
Nec contentus idi læto lætoque cothonis
Marmaridæ nec cæde rothi: nec cæde iugurthæ
Hasbytes currum et radiantis tegmina leuæ
Poscebat uotis: gemmataque lumina peltæ:
Atque imbelligera uersabat uirgine menton.
Quem ruere ut telo uidit regina cruento:
Obliquos detorquet equos: leuumque per orbem
Fallaci gyro campum secat: ac uelut ales.
Auerso rapitur sinuata per equora curru.
Dumque ea se ex oculis aufert: atque ocius euro
Incita puluercam campo trahit ungula nubem
Aduersum late stridens rota proderit agmen.
Ingerit et crebras uirgo trepidantibus hastas:
Hic cecidere lycus: thamirisque et nobile nomen.
Eurydamas: clari deductum stirpe parentis.
Qui thalamos ausus quondam sperare superbos
Seu demēs ithacique torum: sed enī arte pudica
Fallacis totiens reuoluto stamine telæ
Deceptus mersum pelago iactarat ulyxem
Ast ithacus uero ficta pro morte loquacem.

Tædæ uersæ ad funera:idest ipsi qui sperabant tale coniugium fuerunt interfecti. Gens extrema uiri:ipse eurydamas ultimus ab illo eurydamante q̄ fuit procus penelopes. Nomados:dextra: manu hasbytes numidicæ. hasbyte enim numidas secum habebat. Ater axis:currus hasbytes crudelis:& iam respersus atro sanguine seruabat suum cursum & rotis ossa cæsorum frangebat. Iamque aderat:iam redierat hasbyte ad locum unde discesserat fugiens teronem. Distringi:premi & urgeri pugna.unde dicius distringor negociis & causis. Perlibrans:dirigens in mediā frontē telonis bipennem uouit dianæ spolia. Spolium:pellem leonis. Dictynna:o diana: quoniam omnes uenatrices spolia dianæ uouebant. Herculeas exuuias: clauam & alia insignia:quæ Teron habebat ad imitationem herculis. Ingerit:iniicit equis asbytes rictum leonis: qui territi illam e curru deturbarunt.

Affecit læto tedæque ad funera uersæ
Gens extrema uiri campis deletur iberis
Eurydamas nomados dextra:super instrepit ater
Et seruat cursum perfractis ossibus axis.
Iāque aderat remeās uirgo īter prœlia postquam
Distringi terona uidet seuamque bipennem
Perlibrans mediæ frōti spolium inde superbum
Herculeasque sibi exuuias dictinna uouebat.
Nec segnis teron tantæ spe laudis in ipsos
Aduersus consurgit equos uillosaque fului
Ingerit obiectans trepidantibus ora leonis.
Attoniti terrore nouo rituque minaci
Quadrupedes iactant resupino pondere currum.
Tum saltu hasbyten conantem linquere pugnas
Occupat incussa gemina inter tempora claua.
Feruentisque rotas turbataque frena pauore
Disiecto sparsit collissa per ossa cerebro.
At rapta properans cedem ostentare bipenni
Amputat e curru reuolutæ uirginis ora.
Nec dum ire positæ:celsa nam figitur hasta
Spectandū caput:id gestent ante agmina pœnū
Imperat:et propere currus ad mœnia uertant.
Hæc cæcus fati diuumque abeunte fauore
Vicino teron edebat prœlia læto.
Namque aderat toto ore ferens irasque minasque
Anibal et cæsam hasbiten fixique tropheum
Infandum capitis furiata mente dolebat.
At simul erati radiauit luminis umbo.
Et concussa procul membris uelocibus arma
Læthiferum intonuere:fugam percussa repente
Ad muros trepido conuertunt agmina cursu.
Sicut agit leuibus per sera crepuscula pennis
E pastu uolucres ad nota cubilia uesper
Aut ubi cecropius formidine nubis aquosæ
Sparsa super flores examina tollit hymetos
Ad dulcis ceras et odori uerticis antra
Mellis apes grauidæ properant densoque uolatu:
Glaucum connexæ glomerant ad limīa murmur.
Præcipitat metus attonitos:cæcique feruntur.
Heu blandum cæli lumen:tanto nē cauetur

Collisa:fracta clauam quippe capiti incussit. Resolutæ:delapsæ ex curru. Pœnum:pœnorum. Cæcus fati: ignorans fatum suum & finem. Abeunte: discedente omni fauore superum:qui bus fidebat. Tropheū: idest caput cē affixum hastæ in signum uictoriæ. Vmbo:clypeus:sensus est. cum saguntini uidissent annibalem armatum timore correpti sunt:& ad mœnia confugere. Concussa: commota a membris ipsius annibalis qui cursu ad Teronem contendens arma quibus erat indutus:concutiebat. Perculsa:timida. a percello quod significat terrorem incutio. Læthiferum: quoniam mortē minabantur ut fulmen. Sicut agit leuibus:saguntinos metu annibalis perculsos domumque fugiētes comparat auibus hespero apparente ad sua cubilia uolantibus: & apibus quæ timentes aquam repetunt aluearia. Crepuscula:crepusculū inquit Varro significat dubium. ab eo res dubiæ dictæ crepere:ꝙ in crepusculo dies iam sit an nox multis dubium est. duplex ē crepusculum matutinum:& uespertinum:ideo dixit per sera crepuscula ad differentiam. Vesper:idest solis occasus cum apparet uesper stella: quæ & hesperus dicitur ac uesperago. hymetus: mons atticæ regionis ubi apes optime mellificant. unde mella hymetia:& marmora celebrantur a poetis. cecrops fuit rex athenarum. unde cecropius hymetus: idest atticus. Antra:aluearia. Odori corticis: quoniā fiunt ut plurimum aluearia ex cortice suberis. Odori propter thymum & alios flores ex quibus cera colligitur. odorum dicitur quod ex se odorem emittit. odoratum quod aliunde suscipit. Grauidæ: plenæ: mel gutture portant: ceras pedibus. Præcipitat: impellit & urget ad cursum. Cæci:nihil prouidentes. Heu blandum cæli lumen ignauiæ: accusat saguntinos fugientes præter decorum: sensus est o uita nimis blanda

& cara potius esset uobis morie fidum cum decoro: q̃ turpiter uiuere. Vir enim fortis & magni animi cum uersatur in periculis ne laudem ueræ uirtutis amittat: uitæ suæ parcere non debet: quasi non sit dignum uiuere nisi cum decoro. Vnde dicit Sene. Eris magnanĩus si pı̃cula non appetas: ut temerarius nec formides ut timidus. sagũthini aũt pluris faciebãt uitã q̃ honestatẽ: quæ ẽ finis cuiuscũque uirtutis. Nascẽtique addita fata: Sic Virgi. Stat sua cuique dies: & Sylliua alibi: Extremũque diẽ prius tulit: & Tragicus: Priusque diẽ dedit extremũ. de futuris cogita ĩquit Sene. Cõditionem re℞ mutare non possumus: id possumus magnum sumere aĩum quo fortiter fortuita patiamur. optimum est pati quod emendare non possis. epicurei casibus omnia ascribunt. stoici autem fato ex quorum opinione loquitur poeta. Consiliũ: ꝙ scilicet e portis erupissent hortãte Terone q eos præcipites uix retiebat. State uiri: uerba Teronis hortãtis suos ad deco℞ præstandũ. Este tm̃ spectacula. i. solũ spectetis me cũ illo pugnantem. Acer: uehemẽs. Heu deforme: exclamat Teron in ignauiã suo℞: qm̃ turpis ẽ fuga uiro ꝓpter metũ: & hr̃e aĩum muliebrem amittit̃. n. laus fortitudĩs q̃ maxĩe dcet hoĩem. Trepidi re℞: nullã ponẽtes in rebus spẽ & salutẽ. Fessi: laborãtes inopia salutis. Stat: placet ãnibali irruere ĩ urbẽ per patentẽ portã: & differre mortẽ Teronis: quod ille uidẽs emicuit contra hostẽ cui ĩmittere nitebat̃ formidinẽ: sed pa℞ profecit. Preuenit: præoccupat ãnibalẽ ut ĩcutiat timorẽ.
Custos aræ: Teron sacerdos herculis.
Gliscit: crescit ira annibali pœno ab elisa didone. Tu solue interea: uerba annibalis ad Teronẽ. Interea dũ non inuado urbẽ: da pœnas ꝓ morte hasbytes. Impete: pro ĩpetu. Daunius: Teron sagũthinus: qm̃ ut dictũ est sagunthini fuerũt colonia ardeatiũ quibus ĩperauit daunus. Huic: annibali. Viduus: priuatus claua. Frustrato: q fuit frustra & incassũ iecit ĩ hostẽ nodosã clauã. Pernici: perseuerãti & celeri. pnicitas ꝓprie pedũ ẽ: uelocitas ala℞. & ut exprĩeret cursũ celerẽ Teronis: dixit illũ fuisse celerẽ pnici cursu: fugiẽs quippe annibalem circũibat urbem.
Atrox uictor: crudelis annibal. Appellant: uocant: hortanturque ad fugam. Quatit: uexat timor: ne annibal irruat in urbem una cum Terone.
Ingẽtem: magnum annibalem: & ferocissimum. Incutit: iniicit & ruenti insultauit. Obtestans: in testimonium uocans saguntinos spectantes e muris: ut scilicet essent testes se trucidare Teronem in ultionem hasbytes: & ad contẽptum illorum hoc ẽ: quasi dicat uobis spectantibus o sagunthini: nec audentibus ferre opem Teron luet pœnas. I miseram: uerba annibalis ad Teronẽ. Regia spolia: qm̃ illi eq fuerãt regíæ hasbytes: quos Teron ĩ signũ uictoriæ iusserat duci ad mœnia: qbus clausa fuerat porta a trepidantibus.

Mors reditura mœtu? nascentique addita fata?
Auxilium clamant portaque atque aggere tuto
Erupisse gemunt: retinet uix agmina teron.
Interdumque manu: interdũ clamore minisque
State uiri: meus ille hostis: mihi gloria magnæ
State uenit pugnæ. muro tectisque sagunthi
Hac abigam pœnos dextra spectacula tantum
Este uiri: uel si cunctos mœtus acer in urbem
Heu deforme rapit: soli mihi claudite portas.
At pœnus rapido præceps ad mœnia cursu
Dum pauitant trepidi rerum fessisque salutis
Tendebat: stat primum urbem murosque patẽtis
Postposita cede et dilata inuadere pugna.
Id postquam herculeæ custos uidet impiger aræ.
Emicat: et uelox formidine præuenit hostem.
Gliscit eliseo uiolentior ira tyranno
Tu solue interea nobis bonæ ianitor urbis
Supplicium: ut pandas inquit tua mœnia læto.
Nec plura effari sinit ira: rotatque coruscum
Mucronem: sed contortum prior impete uasto
Daunius huic robor iuuenis iacit. arma fragore
Icta graui raucum gemuere altæque resultant
Aere illisa cauo nodosæ pondera clauæ.
At uiduus teli frustrato proditus ictu.
Pernici uelox cursu rapit incita membra
Et celeri fugiens perlustrat mœnia planta:
Instat atrox terga increpitans fugientia uictor.
Conclamant matres: celsoque e culmine muri
Lamentis uox mixta sonat: nunc nomine noto
Appellant: seras fesso nunc pandere portas
Posse uolunt: quatit hortantum præcordia terror
Ne simul accipiant ingentem mœnibus hostem.
Incutit umbonem fesso: assultatque ruenti
Pœnus. et obtestãs spectãtem e mœnibus urbem
I miseram hasbiten læto solare proqinquo.
Hæc dicens iugulo optantis dimittere uitam
Infestum condit mucronem: ac regia lætus
Quadrupedes spolia abreptos a mœnibus ipsis

Sepserat:clauserat aditum portæ. Quis:quibus equis. Volat:celeriter currit. Ouantia: morte.s.teronis:& iam receptos esse equos reginæ prius abactos ad mœnia. At Nomadum furibunda cohors:describit funus:& rogū hasbytes:& pompā funebrē paratā a numidis quibus illa īperaue/rat qui erectæ pyræ clauam spoliūque leonis iniecerunt: raptaueruntque corpus teronis circa rogum. Deproperat: propere aggredit' et parat. Miserabile munus:pōpā exequiaꝶ miseratione digna. Rapto corpore:teronis.s.quod raptarūt circa rogū:ut fecit achilles de corpore hectoris. lustrare aliquādo significat purgare:aliquādo circuire. unde Virgi. Et cū lustrabīus agros. lustrat igit' ideſt purgat cineres:qm putabant expiari manes defuncti talibus īferiis. & ideo raptabant numidæ teronē:ut esset piaculū cædis hasbytes. Cineres:rogū in quo cōburebat' cadauer. Robur:clauā teronis. Ore:capite teronis dum raptaret' circa pyrā. Cadauer: teronis turpatū igni reliquerūt insepultnm. Iberis:hispanis. Pœnoꝶ interea: dū hæc agerent apud saguntbū senatores carthaginenses territi aduentu romanoꝶ de sūma reꝶ consultabant. Super:de bello. Minaci:quoniā minabant' se bellū indicturos:si annibal sagūthinis nō abstineret Iuuētæ: annibalis qui in illa ætate magna moliebat' & captabat:cuius studiis populus fauebat. Belli meliora:meliorē belli euentū q̄ habuerit in prio bello punico:sed hāno dux alterius factionis gētili odio annibalē insectabat':aduerso senatu cām rupti fœderis magno silētio propter auctoritatem suā cū assensu auditoꝶ egit. gentiles dicūtur qui eodē cognomie cēsent': & ex eodē genere orti. Studia:uolūtatem eoꝶ qui annibali fauebāt. Incautū fauorem:qm qui fauebāt non erant cauti & prudētes: sed ignari futuræ calamitatis. cautus dicit' ille qui mala declinat cū ratione: & cautio in solo prudēte cadit. nā proprie cautus dicit' is q timet cauetque cū prudētia:quæ timere cauereque debemus:ne uideāur imprudentes. Cuncta quidē patres:oro hānonis ī genere deliberatiuo:q̄ in annibalē inuehitur querentē sibi nomen cū patriæ calamitate:suadetque ab utili abstinendū bello cōtra romanos: ꝗ nonnullis rationibus persuader' nitit': parat sibi beniuolentiam: & annibali odium atque inuidiam. sensus est: licet mihi mors immineat ab inimicis: ob ea quæ pro salute patriæ dicturus sum:tamen dicam quod sentio:& patriæ commodum meo ante ponam. dicam quod omnibus bonis & patriæ studiosis conducit:& diis cætera relinquā. cuncta inquit præmunt uocem meam formidine:nam iræ eorum qui mihi minantur non potuerunt se cohibere: tamen ego non absistam & loquar pro patria cui etiam uitam debemus quāuis arma inimicorum mihi mortem appropinquent. Testabor:inuocabo deos testes uerboꝶ meoꝶ:& relinquā cœlo uota mea quæ patriæ salus exposcit:ideſt dicam quod sentio:& reliquam curam superis. Nec nūc demū:quoniā ut ē apud Liuium.censuerat prius ī senatu:ut annibal non mitteret' ad exercitū his uerbis. ego istū iuuenem domi tenendum sub legibus:sub magistratibus docendum uiuere æquo iure cum cæteris cēseo nequandoque paruus hic ignis incendium ingens suscitet. Vates:tanq̄ uates: & laudatur prudētia hānonis:qui tanq̄ uates futura prospiciebat. Virus:malignitatē insitam. Flatus pr̄nos: elationē animi similem patri apud Liuiū ait: hūc iuuenē tanq̄ furiam facēque huius belli odi: & detestor.

Quis auidum portæ trepidātum sepserat agmen
Victor agit:curruque uolat per ouantia castra.
At nomādū furibūda cohors miserabile hūandi
Deproperat munus. tumulique adiungit honorē.
Et rapto cineres ter circum corpore lustrat.
Hinc letale uiri robur tegmenque tremendum
In flammas iaciunt:ambustoque ore genisque
Deforme alitibus liquere cadauer iberis.
Pœnorum interea quis rerum summa potestas.
Consultant bello super:et quæ dicta ferantur
Ausoniæ populis oratorumque minaci
Aduētu trepidāt:monet hic fœdusque fidesque
Et testes superi:iurataque pacta parentum.
Hinc popularis amor captantis magna iuuentæ.
Et sperare iuuat belli meliora:sed olim.
Ductorem infestans odiis gentilibus hannon
Sic adeo increpitat studia incautumque fauorem
Cuncta q̄dē patres:neque enī cohibere minātum
Ire se ualuere:præmunt formidine uocem.
Haud tamē abstiteri mōtē licet arma propiquēt:
Testabor superos.et cœlo uota relinquam.
Quæ postrema salus rerum patriæque reposcit.
Nec nunc obsessa demum et fumante sagunttho
Hæc ferus uates hannon canit:anxia rumpi.
Pectora:ne castris innutriretur et armis.
Exitiale caput monui:et dum uita monebo.
Ingenitum noscens uirus flatusque paternos.

Vtqui: ita īquit prædixi uobis id quod futurū esset de annibale: ut ille qui naui gubernat: & longa experiēta edoctus prædicit nautis futurā tempestatē. Chauri: uēti. Haud uanus: non mēdax. Flamīa: flatus uētoꝝ. Consedit solio: trahit annibalē in inuidiā a tyrānide. soliū dicit tribunal regiū a soliditate. soliū in balneis ꝑ uase accipit: quod adhuc retinet nomē. cuius meminit Martialis Trāquillus & Sene. his uerbis: Soliū deīde illatū est in quo diu iacuit: Calida subīde suffusa paulatī defecit. fecit īquit se tyrānum: & hoc ē inuadere habenas reꝝ: qm̄ impabat. Funesta: quæ patriæ calamitatē afferūt de his sacris: & iuramēto annibalis habuīus. Superi conuersi ī caput infidū: ipsi dii iuocati in fœdere quod uiolauit: & sic ipsi dii uexāt annibalē: & ī cladem quā meret ob īpietatē detrahere parāt. Exter nasarces: sensus ē. annibal nunc oppugnat. Sagunthū: conditū ab hercule thirynthio: precor ut ob id ipse solus det pœnas: & patria nō luat illius temeritatē. Luat hæc: patiat ob hæc: quæ nūc facit suppliciū. Inq̄ inq̄: conduplicatio ad maiorē affectum exprimēdum apud Liuiū ait: Sagunthū noster exercitus obsidet: unde arcent fœdere mox carthaginē obsidebūt romanæ legiōes. ducibus diis hisdē per quos prio re bello rupta fœdera sūt ulcti. Lauimus ethneas: cōmemorat calamitates acceptas in prīo bellico: ut ab utili suadeat non eē pugnādum cū romanis: q tā fausto marte utebant. Appius claudius prius romani noīs cōtra hyeronē: & carthaginēses ī subsidium mamertinoꝝ ūt dictū est classe traiecit ī siciliā: & hostes uicit: fugauitque. L. posthumius: & Qu. æmilius obsedere agrigētū: quod pœnoꝝ munimētum erat: q eo confugerāt duce annibale. hannon dux ī subsidiū ex aphrica uenit: cuius copias terrestri prœlio consules profligarūt: diripueruntque castra. annibal noctu ex agrigento clā erupit. romani destitutā urbē præsidio diripuere. Inde. Duilius classē punicā ad Mylas superauit cui annibal præerat. qui enaui in staphā desiliēs fuga euasit. l. naues captæ: & duilius prīus romāoꝝ de nauali uictoria triūphū egit. Annibal ēt apud sardiniā male re gesta a suis cruci affixus ē. Inde Attilius regulus & Manlius consu. hannonem & amilcarem duces pœnorum nauali pugna superarunt: & fractæ hostium xxx. naues. captæ uero. lxiiii. demum hannon pugnauit cum Luctatio ad egates: & centum. xx. naues amiserunt pœni quarum. xxxxviii. submersæ. Luctatius uictricem classem ad Lilybeum reduxit: cum quo & eius collega Catulo amilcar cognomento barca: qui eo bello imperator fuerat pater annibalis fœdus percussit: & sic carthaginenses celeri desperatione imposito etiam stipēdio Sardiniam siciliamque amiserunt. Ethneas: siculas. Animoso: quoniam inquit uoluimus esse animosi: & pugnare cum gēte tam fausti martis. Conducto laconæ: xantippo lacedæmonio: qui conductus a pœnis in primo bello punico: uiuum cœpit Atillium regulum consulem illuc ex uoluntate senatus profectum cum. xl. nauibus & quīdecim milibus peditum: & quingētis equitibus.

Produximus: per aliquod tempus quoniam tandem succubuerunt. Scyllea antra: scylla est scopulus in freto siculo uersus italiam sub quo sūt concaua saxa quo naues ui uentorum æstuque freti impelluntur: lacceranturque. Refluo: quoniam illud fretum fluit & refluit. charybdis est uorago quædam: & profundum īmensum ante Messanam urbē in freto siculo: quo inundationes freti detrahūt nauigia per magnas circūductiōes uorticesque præcipitata: qbus absorbtis ac dissolutis naufragiorum fragmenta euomunt ad littus taurominitanū: ut autor est Strabo: contorta reiecta ab ima uoragine transtra dicunt sedilia nauiū. Respice prho demens: uertit sermonem suum ad annibalē quem dementē: & ab omni cultu dei alienum appellat ut eum trahat in odium ab impietate ac perfidia. Egates: calamitatē acceptā ad egates. Mēbra libyæ: quæ fluūt ꝑ mare siculū. Quo ruis: tanq̄ furens: sine ullo consilio. Nomina: famam: cū calamitate patriæ quod īpiū est.

Vt qui stelligero speculantur sydera coelo
Venturam pelagi rabiem chaurique futura
Prædicit miseris haud uanus flamina nautis:
Consedit solio rerumque inuasit habenas.
Ergo armis fœdus fasque omne abrūpit armis.
Oppida quassantur longeque in mœnia nostra.
Aeneadum arreste mentes. disiectaque pax est.
Exagitant manes iuuenem: fus iæque paternæ.
Ac funesta sacra: et conuersi fœdere rupto.
In caput infidum superi: massillaque uates
Annuit ille noui cecus caligine regni
Externas arces quatit: aut tirynthya recta.
Sic propria luat hæc poena nec misceat urbis
Fata suis īquā hoc inquam nunc tēpore muros
Oppugnat carthago tuos: teque obsidet armis.
Lauimus etneas animoso sanguine ualles
Et uix conducto produximus arma laconæ.
Nos ratibus laceris scyllea repleuimus antra.
Classibus et refluo spectauimus equore raptis
Contorta e fundo reuomentē trāstra charybdim
Respice proh demens. proh pectus inane deorum
Egatisæ libyæque procul fluitantia membra.
Quo ruis? et patriæ exitio tibi nomina queris?

Subsidet alpes: opponunt inquit anibali alpes iacessæ: & appeninus alpibus æqualis: sed esto q̃ trascendat alpes, nonne sūt ibi romāi qui uici nequeūt: hostibusque formidosi sūt etiā mortui. Cāpos: esto q̃ peruenias ī italiā superatis alpibus. Vane: mēdax: & nullius momēti. Vanus ē ille q̃ mentit sine aliq̃ utilitate: & fingit sibi inesse quod non iest: & uanus ē atque ianis. num semp iclu-dit negationem: non aūt interrogatiue positū affirmatione. Gentibus istis: romanis. Mortales animi. q. d. aī romanoꝝ sūt diuini: & trāscendūt uires mortaliū: & sic ab utili suadet illis abstinendū: & ut ostēdat īpossibile eē illos uinci. Fatiscūt: deficiūt: & opprimunt: quasi dicat non. Laus romanoꝝ a fortitudīe. Haut tibi neritia: confutatio est. potuisset. n. dici quēadmodū expugnat sagunthinos ita etiā & romāos expugnabit. ideo ait non erit tibi res cū pube neritia. i. cū sagunthinis iuuenibus oriūdis a zacyntho īsula: cui uicīa ē neritus. de q̃ Virgi. & Neritos ardua saxis. est ēt neritus mons ithacæ: cuius meminit Home. his uerbis: Quique hītant ithacā & frondosū neriton. Pubescit castris miles: probatio est cōfutationis: laudat romanam pubem militaris gloriæ studiosam a teneris annis. hoc ideo poeta dicit respiciens ad posteriora tempora: quoniam in hoc secundo bello punico romani tot cladibus attriti: & totiēs īfelici marte exhausti prætextatos armauerūt. Militia profecto dicebat ars romanoꝝ: q̃ imperiū & nomē compararūt. pubertas incipit post quartūdecimū annū. Lanugīem appellāus prīos pilos: quibus maxillæ adolescentū signant: ad similitudinē lanuginis pomoꝝ anteq̃ perueniāt ad maturitatē. Merēdo: militādo. merere. n. militare est: Luca. ære merēt paruo. & Trāquillus ī cæsare: Meruit sub seruilio isaurico. Exangues: effuso sanguine in pugna. Lacessunt læthū: prouocāt: & appetūt mortē pro patria: & decoro seruādo: ut decet uiros fortes & magnos: q ad martē originē referūt suā. Ipse ego romanas: amplificatio est: ut suos a bello deterreat. Vidi ego īquit meis oculis romanos ex ipsoꝝ uulnere refixa tela torquere in hostes. Vidi animos: fortitudinem: & animi magnitudinem in morte. Mortes: fortitudinē & robur animi: q̃ in morte ostentant: ad quā erecto aīo ꝑperant ne perdāt decoꝝ. Decoris furorē: summū ardorē honestatis: quæ est finis uirtutis & fortis honestatis causa subit & agit ea quæ ad ipsam fortitudinem pertinent. & fortes ex eo dicuntur: quia inferentes dolorem tolerant: ut seruent decorum: & uulnera morsque forti uiro molesta sunt. fert tamen quoniam ita exigit præscriptum uirtutis: omnibusque rebus honestatem preponit. de his rebus habunde dixi in commentariis officiorum. Si bello absistis: conclusio est: qua suadet ab utili bello abstinendum o carthago inquit si absistis bello: & reprimis Annibalis temeritatem: qua ī uictoriosissimos romanos fertur. dono certe tibi multum sanguinis: quem sparsura es in prœlio si pugnabis.

S ubsident alpes. subsidet mole niuali
A lpibus equatum attollens caput appenninus.
S ed campos fac uane dari num gentibus istis.
M ortales animi? aut ferro flammaque fatiscunt?
H aut tibi neritia cernes cum prole laborem.
P ubescit castris miles: galeaque teruntur
N ondum signatæ flaua lanugine malæ.
N ec requies eui nota: exanguesque merendo
S tant prima inter signa senes. lætūque lacessunt.
I pse ego romanas persosso corpore turmas:
T ela intorquentis correpta e uulnere uidi.
V idi animos. mortesque uirū decorisque furorē
S i bello absistis nec te uictoribus offers.
Q uantū heu carthago donat tibi sanguinis hānō
G estar ad hæc: namque ipatiens asꝑque coquebat
I amdudum immites iras. mediamque loquentis
B is conatus erat turbando abrumpere uocem.
C oncilio ne inquit libyæ tyrioque senatu
P roh superi ausonius miles sedet? armaque tātū.
H aud dū sumpta uiro: nā cætera nō latet hostis.

Offers: exponis te. Victoribus: romanis: qui alias nos uicerunt apud Liuium aliter censuit in hæc uerba. ego autem ita censeo legatos ex templo Romam mittendos: qui senatui satisfaciant. alios qui annibali nuncient: ut exercitum a sagunthо abducat: ipsumque Annibalem ex fœdere romanis dedant. tertias legationes ad res sagunthinas cernendas decerno. Gestar ad hæc: scilicet respondit alterius factionis uir: qui bis uoluit interpellare uerba hannonis: qui tamen magno silentio fuit auditus: ut scribit Liuius. Concilio ne inquit libyæ: oratio gestaris: & ipsa in genere deliberatiuo cuius finis est utile. q̃a confutant ea quæ hāno censuerat: qui in odiū adducit atque inuidiam: quoniā uidebat hostibus fauere: & patriam odisse suam: suadetque ab utili bellum esse gerendum cū romanis pro salute pr̄iæ: sensus est. ī hac contione atque consessu punico sedet hannon qui est potius romanus animo: quam carthaginensis. est enim inquit hostis noster: solum superest ut arma induat aperte contra patriam: cuius laudi ac saluti omnibus sententiis aduersatur.
Ausonius: romanus. Armaque tantum: hanno inquit: In omni re hostis est: nisi q̃ non dum arma sumpsit contra nos: quod profecto faciet: nisi reprimetur: & sic trahit illum ī odium ab impietate erga patriā: & ī inuidiam affectatæ tyrānidis. Cætera: ꝑ cætera siue ī cæteris gerit se hostē.

Nunc gemias alpes: repetit ea quæ hāno dixerat: & utif confutatione. Gemīas: ex stomacho loq tnr gestar. i. altissimas ac si eēnt duplicatæ. Freta sicaniæ: scyllā & carybdim: & clades acceptas in mari siculo. Nec procul est. q. d. adeo laudibus romanos uexit: ut uideat timere illos ēt mortuos: & manes eorū: quod turpissimū est. Lætho: forti morte: quia dixerat: Vidi aīos mortesque uiꝝ.
Gentē: romanos scilicet. Mortalē mihi crede licet: qm̄ turpe est timere ac præter decoꝝ: hostes inquit quos sumimus mortales sūt: & turpe ē eos timere: tanq̄ īmortales dixerat hanno. num gēti bus istis mortales animi? & arguit a possibili romanos posse uīci: cū sint mortales. Licet formidine turpi frigida corda tremant: hoc per parēthesim dictum ē in hannonē: qui præter decoꝝ timere uidebat: & dicere romanos nō esse mortales. Ideo gestar mortalē duplicat: ut magis expriat & confutet. Frigida: ab effectu: quoniā qui timet friget. Vidi ego: exēplo reguli ostēdit romanos non eē inuictos: ut ille dixerat: & ad illud respicit: Ipse ego romanas: & uidi aīos: mortesque uiꝝ. In primo bello punico Regulus captus a xantippo œbalio: ī crucē a pœnis sublatus est. de cuius supplico alibi dicet. Succinctus: ligatas hēns post terga manus. Vulgo: populo carthaginēsi: cui tale spectaculū gratissimū fuit. Hectore gētis: ex stomacho dicit hoc ī romanos qui se fortes & hectoreos iactabāt. Spectaret hesperiā ab alta cruce: ad ignominiā romanoꝝ dicit hoc: & ex stomacho. Hesperiā: italiam. adeo crux alta erat: seruit poeta affectui ipsius gestaris. Nec uero terrent: ad illud respondet pubescit castris miles. Ora: pueroꝝ quos dixisti sub galea pubescere. Protinus sub galea: stati ante pubertatē armis obducta. Properata casside: quā primis annis accipiūt non expectata pubertate. Indole non adeo segni sumus: nostri etiā pueri gestar ait ita faciūt: ut romanos factitare hanno iactauit: & nr̄i inquit pueri clarā indolem & signū futuræ uirtutis præ se ferunt: se se in uariis gymnasiis exercentes. Indoles est signū uirtutis. In pueris non cadit uirtus: aut uitium: cum non habeāt electionē: & in ipsis non uigeat

N unc geminas alpes: appenninumque minatur.
N unc freta sicaniæ et scyllei littoris undas.
N ec procul est qn iā manes. umbrasque pauescat
D ardanias. tanta accumulat præconia læto
V ulneribusque uirum tollitque ad sydera gētem.
M ortalem mihi crede licet formidine turpi
F rigida corda tremāt: mortalē sumimus hostem
V idi ego cum geminas arctis ꝓst terga cathenis
S uccinctus palmas uulgo traheretur ouante
C arceris in tenebras spes et fiducia gentis
R egulus hectoreæ uidi cum robore pendens
H esperiam cruce sublimis spectaret ab alta
N ec uero terrent puerilia protinus ora
S ub galea et pressæ properata casside malæ.
I ndole non adeo segni sumus. aspice turmæ.
Q uot libyce certant annos ante ire labore.
E t nudis bellantur equis. ipse aspice ductor
C um primam tenero uocem proferret ab ore.
I am bella et lituos ac flāmis urere gentem
I urabat phrygiā: atque aīo patria arma mouebat
V ltor erit cedis iam te spectante propinquæ.
P roinde polo crescant alpes. altusque coruscos
A ppenninus agat scopulos per saxa niuesque
D icam etenim ut stimulent atram uel īania mētē
P er cœlū est qui pandat iter. pudet hercule tritas
D esperare uias: laudemque timere secundam.

ratio: tamē in illis potest eē probitas: & oīs uirtus ē probitas: sed non e contra: & cū puer officio gaudet apparet ī ipso īdoles. i. signū futuræ uirtutis: quæ usū reqrit & officiis cōparat. ideo ait gestar ī dole non adeo segni sumus. segnis dicit piger ī rebus agēdis: atque ignauus q opponit forti: & hoc probat gestar exēplis. Turmæ: pueroꝝ. s. qui ex equis simulacra pugnæ exercet. hoc dicit poeta respiciēs: ad armiferas exercitationes romanoꝝ adolescētū: quaꝝ memīere Plutar. ī mario: Cice. in officiis: & Hora. his uerbis Ludere qui nescit cāpestribus abstiet armis. fiebant. n. ī cāpo martio: & ideo cāpestria arma dicta. Annire annos: pati labores supra uires ætatis. Nudis: sine ephippio. Ductor: annibal. Lituos: clāgores tubaꝝ. e. n. lituus tuba īcurua. Phrygiā: romanam oriundā a phrygibus. Patria arma: bella quæ gesserat pr̄ iā inquit & puero spirabat patrē ī armis: q & prudētia & robore præstātissius fuit. Proīde polo: nūc arguit a possibili: ut cōfutet dicta hānonis. sēsus est q̄uis cresceret alpes usque ad cœlū: & apēninus tāgeret astra: erit qui apiat iter ꝑ celū. Vt stiulēt atrā uel īania mentē: hoc dico īquit gestar ut hæc quæ īpossibilia sūt: & uana stiulent mentē hānonis atrā līuidā: & pfidā atra mēs cādidæ opponit: & cādidus is ē q non hēt liuorē hānonis mens atra uidebat qm̄ hannibali īuidebat: & ut eū incēderet hæc uerba dicit gestar: liuor īers uitiū īquit Oui. Vel īania ēt hæc quæ sūt uana & īpossibilia afferāt stiulū mēti tuæ: dicā inqt ut tibi stomachū faciā. Atrā: plenā liuoris qm̄ īuides nascēti gloriæ ānibalis: quē gētili odio īsectaris. Inuidia ꝑfecto ipsis hn̄tibus pessimū est uenenū: & sola miseria caret īuidia. Pudet desparē: exēplo ostēdit possibilitatē: qm̄ hercules alpes trāscēderat. Laudē: ꝙ scilicet alpes munimēta italiæ trāscēderit.

Sed libyæ clades: dixerat ille: Lauimus æthneas aĩoso sanguĩe ualles: & ꝓpter hoc arguit gerẽdũ bellũ: ut macula priore bello accepta deleat᷑. famã quippe & decus cæteris rebus præponere debe/mus: si e natura uiuere uolumus. Aggerat: accumulat: auget: ut suis ĩcutiat terrorẽ. Formidinis æstus: maxĩos timores: quibus tanq̃ æstu uritur & angit᷑. hanno ĩquit ignauior fœmĩa contineat se domi: & sinat nos pellere romanos tyrãnos: & sic captat a persona sua beniuolentiã dicẽs: nos ibĩus contra hostes: quibus nil patria ẽ antiquus. Singultãtem: timidã & pene egredientẽ e corpore pro/pter metum. & sic uituperat᷑ hanno ab ignauia: quæ nullo modo decet homi/nem: cui maxĩum ẽ dedecus audire se esse muliere ignauiorẽ: cum fortitudo sit hoĩs. Quis: quibus. Fixum: decre tũ est: ut decet optĩos ciues: ac patriæ studiosos. Domĩos: tyrãnos romanos. ẽt inuito ioue. Ni fata repugnẽt: quo niam oĩa ut poetæ uolũt fato regunt᷑ & subiiciuntur ẽt ipse iuppiter unde Pla to in ultĩo libro de repu. parcas quæ & fata dicunt᷑: appellat filias necessitatis parcæ ĩquit sũt filiæ necessitatis: & ap pellant᷑ fata: & postea dicit. Necessita tis filiæ lachesis præconiũ. Et ni ma/uors. i. nisi penitus mars hic migrauit dãnans oĩo hanc urbẽ. colebãt cartha ginenses martẽ propter ostentũ capitis equini illic effossi: quod portẽderat il los fore martigenas: cũ equus aĩal sit fe rox & bellicosum. Dudum: paulo an te. potius ĩquit uolo mori q̃ uidere pa triam meã seruire romanis: & liber de scendã ad inferos. acheron ẽ fluuius in feroꝝ: & interpretat᷑ sine salute. Nam quæ proh superi fabius iubet: rei indi gnitatẽ auget repetens ea quæ fabius iu bebat. ocius. s. arma exuite: & cætera q̃ sequunt᷑: quæ ad nil aliud spectabant: nisi ad carthaginis seruitutẽ: & nititur ab utili suadere illa eẽ spernẽda: excla mans ad superos quos orat ut nunq̃ ta lia patiant᷑: quoniã carthago nõ mere tur. & apte usus est exclamatione: quæ conficit significationẽ doloris & indi gnationẽ. Delecta manus: electi mili tes. Talia plecti: puniri per talia qua lia iubet fabius. Ductoris: annibalis. Manus solutas: quas hannon ac fabius iubebant ligari & trahi ad pœnã rupti fœderis. Hic hãnon: Hannon iterũ asseuerauit: ꝙ intenderat quid cẽseat apud Liuiũ iam dictũ ẽ. Rapta: abla ta sagũthinis in pugna. Instat: asseue rat. Autorẽ: annibalẽ dari ĩ pœnas ro manis. Discordia: diffidẽtia inuicẽ. i. contrarias opĩones: & sentẽtias de bel/lo. Profatus: cũ palam dixisset. postq̃ carthaginẽ uenerũt inqt Liuius cũ da tus eẽt senatus: & Fabius nihil ultra q̃ unum: quod mandatum erat percon tatus esset cũ pœnis quidã superbe admodũ respondisset inquiẽs. proinde omitte sagunthi atque iberi mentionẽ facere: & quod diu parturit aĩus uester aliq̃do pariat. tũ romãus sinu ex toga facto hic inquit uobis Bellũ & pacẽ portamus: utrũ placet sumite: sub hãc uocem: haud minus feroci/ter daret utrũ uellet succlamatum est: & cum is sinu iterum effuso bellum dare dixisset accipere se oẽs respõderũt: & q̃bus acciperẽt aĩs hisdẽ se gesturos. Quid sedeat: placeat illis. Priori: bel/lo punico priõ: quo pœni succubuerãt: Accipite inqt bellũ eo omine ac ĩfelicitate q̃ prius bellũ ac cepistis. Laxos amictus: resolutũ sinũ. Priias: romanas: rediit romã fabius cũ collega belli nũtius.

S ed libyæ clades et primi incendia belli
A ggerat atque iterum pro libertate labores
H annon ferre uetat. ponat formidinis æstus
P arietibusque domus imbellis fœmina seruet.
S ingultãtẽ animam. nos nos cõtra ibimus hostẽ
Q uis procul a tyria dominos depellere byrsa.
V el ioue non equo fixum est: sin fata repugnant:
E tiam damnata excessit carthagine mauors?
O ccumbam potius: nec te patria inclyta dudum.
A eternum famulam liberque acheronta uidebo.
N am quæ proh superi fabius iubet ocius arma.
E xuite et capta descendite ab arce sagunthi.
T um delecta manus scutorum incendat aceruos.
Vranturque rates. ac toto absistite ponto
D ii procul o merita est si nunquam talia plecti:
C arthago prohibete nephas. nostrique solutas
D uctoris seruate manus: deinde resedit:
F actaque cessendi patrum de more potestas:
H ic hanno reddi propere certamine rapta
I nstat. et autorem uiolati fœderis addit.
T um uero attoniti ceu templo irrumperet hostis
E xiluere patres. latioque id uerteret omen.
O rauere deum. at postquam discordia sentit
P ectora: et infidas ad martem uergere mentes:
N on ultra patiens fabius rexisse dolorem:
C oncilium exposcit propere. patribusque uocatis
B ellum se gestare sinu pacemque profatus
Q uid sedeat legere: ambiguis neu fallere dictis:
I mperat. ac seuo neutrum renuente senatu:
C eu clausas acies gremioque effunderet arma
A ccipite in faustum lybiæ euentuque priori
P ar inquit bellum. et laxos effundit amictus
T um patrias repetit pugnandi nuntius arces.

Atque ea dum profugæ: dum hæc apud carthaginem agerentur saguntini: ut canit poeta: & scribit Liuius: aliquãtulũ recreati sũt propter annibalis profectionẽ in oretanos & carpetanos: qui propter delectus acerbitatẽ retinuerãt conquisitores: & de defectione cogitabãt: sed celeritate ãnibalis præuenti oppressique sũt. Interea Maharbal himilconis filius relictus ab annibale saguntinã oppugnationẽ urgebat: & aliquãtulũ muri deiecerat cũ dux rediisset. Elisæ: didonis: profugæ ex phenicia. Accitis populis: uocatis ĩ arma oretanis & carpetanis: qui defecturi ab annibale uidebantur nolentes mittere milites ad exercitũ punicum. Quis: quibus. Lababat: nutabat & dubia erat. Aegra: debilis: & incõstans: quoniã uolebat deficere. Ecce autẽ: describit arma muneri missa annibali a callaicis populis qui hĩtant ad oceanũ hispanum: denoĩati a callace herculis filio: quorum regio dicitur callacia: ubi nunc habetur celeberrĩa ædes apostoli iacobi. hoc ideo finxit poeta: quoniã apud illos multũ est auri: quo ornabantur & thoraces & loricæ. & illic sũt tagus: & durius: & læthæ fluuii habentes anri rameta. nã lusitaniæ latus ad austrũ cingit tagus: ab occasu uero ac septentrione oceanus: ab aurora carpentani: uetones. Vaccei & calleci nũc accipĩus lusitanos pro callecis: qui quoniam montes quondã hĩtabant pugnacissimi erãt: & expugnatu difficillimi. Vnde brutus prætor cũ uicisset lusitanos: quoniã maxĩme laborauerat in expugnandis callecis callaicus non lusitanus cognominari uoluit: & Turdetani qui illic sũt quondã præsepibus aureis ac doliis utebantur. auctor est Stra. Martialis: Callaicũ mandas siquid ad oceanũ. poeni factitauere & clypeos & imagines ex ære: sectũque in castris tulere. certe captis eis autore Pli. talẽ clypeũ asdrubalis ĩuenit Martius scipionũ in hispania ultor: isque clypeus supra fores capitolinæ ædis usque ad incendiũ primũ fuit: prius ærei fuerũt: clypeos ĩ sacro uel publico priuatĩ dicare prius ĩstituit. Appius claudius qui consul cũ seruilio fuit: posuit enim ĩ æde bellonæ maiores suos: placuitque ĩ excelso spectari: & titulos maiorum legi scutis: qualibus apud troiam pugnatum est. continebantur imagines: unde & nomen habuere clypeorum. Sæuo: portendenti malum hostibus. Ductori: annibali. Corruscis: uibrantibus & aureis. Coni: summitates. conus est summitas galeæ: & ponitur pro galea: & conus est baca cupressi: unde conifera dicitur. Niueæ pennæ: albæ strutii cameli habentis pennas quæ currentem adiuuãt. præmia ex his inquit Plinius oua propter amplitudinem pro quibusdam habita uasis: conosque bellicos & galeas adornantes pennæ. Loricam: lorica ut ait Varro dicta est quod eloris de corio nudo pectoralia fiebant: postea succiderunt galli e ferro sub id uocabulum ex Anulis: ferream tunicam de qua Sylius loquitur: nam contexta erat ex anulis aureis nodosis. hæc inquit lorica erat tegmen penetrabile nulli tælo. Perfusa: inaurata. Opibus tagi: auro: quoniam tagus habet aureas harenas. Lustrat: aspicit cælaturam clypei: in quo erat carthaginis origo. Condebat primæ: sequitur annales romanorum & carthaginẽsium: qui carthaginem a didone conditã dicunt de xoro & carchedone dictũ est: quos Eusebius & Appianus carthaginẽ condidisse scribunt. Arces: byrsam. Iuuentus: quæ ex tyro nauigarat. Molibus: magnis saxis & ædificiis. Iustæ: quoniam fides & iustitia solent esse in senibus. adde etiam quod hic erat sacerdos. Omen: reperti capitis equini: quod rei militaris præstantiã portendebat. nã prius effoderant bubulũ caput quod portẽdebat ubertatẽ soli: & poterat significare seruitutẽ: cum id aĩal iugo subiiciatur. Has ĩter species: formas & imagĩes supradictas ĩ clypeo cælatas. erat ẽt æneas: cuius fabulosa histo. uulgatissĩa ẽ. & Virgi. æneã carthaginẽ trãsmitti ad libidinẽ. tẽpora quippe nõ conueniũt: sed uati nr̃o accedãus: qui illud ĩ dedecus illorũ finxit quod ro. legibus pareri nolebãt: immo de ĩpio toties malis auibus decertarẽt. Serẽa: exhilarata.

Atque ea dum profugæ regnis agitantur elisæ.
Accitis uelox populis quis ægra lababat
Ambiguo suo marte fides prædaque grauatus.
Ad muros poenus reuocauerat arma sagunhti.
Ecce autem clypeum sæuo fulgore micantem
Oceani gentes ductori dona ferebant
Gallaicæ telluris opus. galeamque coruscis.
Subnixam cristis. uibrant cui uertice coni
Albentes niueæ tremulo nutamine pennæ.
Ensem unum: ac multis fatalem milibus hastam.
Præterea textam nodis auroque trilicen
Loricam. et nulli tegmen penetrabile telo.
Hæc ære et duri chalybis. perfecta metallo
Atque opibus perfusa tagi per singula lætis
Lustrat ouans oculis. gaudetque in origine regni.
Condebat primæ dido carthaginis arces.
Instabatque operi subducta classe iuuentus.
Molibus hi claudunt portus. his tecta domosque
Partiris iuste bitia ueneranda senectæ.
Ostentant caput effossa tellure repertum
Bellatoris equi atque omen clamore salutant.
Has inter species orbatum classe suisque
Aeneam pulsum pelago dextraque præcantem
Cernere erat. fronte hunc auidæ regina serena
Infoelix hac iam uultu spectabat amico.

Clamor ad auras: laus est sculpturæ in qua uidebantur uenatores clamaꝛ̃ & canes perdere latratus sic Vir. feruitque canũ latratus ĩ auras. Alæ uenantum: turbe uenatoꝝ. Classis: quoniam discessit æneas inuita didone. Tyriis futuris: dido moritura ut ẽ apud Vir. mandauit posteris bellũ gerẽdũ cum romanis & poeta in principio dixit: mãdata nepotibus arma. Dardanus: æneas. Magnis fatis: ꝓpter romã hoc dicit conditã a nepotibus æneæ quæ orbi fere ĩperauit & ipse æneas ĩ italiã nauigauit ducẽtibus fatis ad maiora reꝝ initia. Parte alia: hæc est tertia cælatura in qua erat annibal iurãs bellũ romanis. amilcar fuit ĩperator in primo bello punico adeo strenuus ut alter mars diceret. Ardor inest oculis: quoniã amilcar ĩ arma furens ingentis spiritus fuit & audaciæ. unde polybius dicit amilcaris audacia nil supius: & ut idem syllius canit sybilla cum uidisset umbram amilcaris sic scipionẽ allocuta est ille ẽ cerne procul cui frons nec in morte remissa: rarũ seruat rabiẽ. Nec non & læuum: quarta cælatura in qua erat regulus captus a xantippo lacedæmonio. Spartana cohors: laconica iuuentus quæ sub xantippo merebat. Ledeis amyclis: amyclæ urbs laconiæ ubi rgnauit leda mater castoris & pollucis. Triste decus: quoniã romãis id fuerat molestissimum: sed decus regulo: q ut fidẽ seruaret forti aĩo ad suppliciũ redire uoluit nec pœnã deprecatus ẽ quã effera gens ĩferebat. Pendet. s. ĩ cruce siue uidebãẗ pendere: quoniã illa cælatura erat imago pœnæ. Letior at circa: alia sculptura in q̃ erant mapalia getulorum: & armenta quæ passim uagabãtur & pastores eaꝝ tela canes domus: q̃s plaustris circũuectabant: & lapides ex q̃bus ignẽ excudebant & fistula pastoralis: & sic expresit uitam numidarũ: qui per agros passim uagabanẗ: quos masinissa primus docuit rem militarẽ. Agri culturã atque ad ciuilẽ cultũ deduxit autore strabone. Facies: aspectus. nã illic non erãt bella & triste decus reguli. Agitata: commota uenationibus. nã getuli ac numidæ studio uenationis tenebanẗ: lege strabonẽ đ numidis li. ultĩo. Mapalia: salustius ĩ iugurtha de numidis sic scri. & qa sæpe tẽtantes agros alia deĩde loca petiuerãt semetipsos nũidas appellauere cæteꝝ adhuc ædificia nũidaꝝ quæ illi mapalia uocãt oblonga in curuis lateribus tecta q̃si nauiũ carinæ.

Hinc et speluncam furtiuaque fœdera amantum.
Gallaicæ fecere manus: it clamor ad auras:
Latratusque canum subitoque exterrita nimbo
Occultant alæ uenãtum corpora syluis.
Nec procul eneadum uacuo iam littore classis:
Equora nequiquam reuocante petebat elisa.
Ipsa pyram super ingẽtem stans saucia dido.
Mandabat tyriis ultricia bella futuris:
Ardentemque rogum media spectabat ab unda.
Dardanus: et magnis pandebat carbasa fatis.
Parte alia supplex infernis annibal aris
Arcanum stygia libat cum uate cruorem.
Et primo bella eneadum iurabat ab æuo:
At senior siculis exultat amilcar ĩ aruis.
Spirantem credas certamina anhela mouere:
Ardor inẽ oculis: toruumque minatur imago.
Nec nõ et leuum clypei latus aspera signis:
Implebat spartana cohors: hanc ducit ouantem.
Ledeis ueniens uictor xanthippus amyclis
Iuxta triste decus pendet sub imagine pœnæ.
Regulus: et fidei dat magna exempla sagunthο.
Letior at circa facies agitata ferarum:
Agmina uenatu et celata mapalia fulgent.
Nec procul usta cutem nigri soror horrida mauri.
Assuetas patrio mulcet sermone leenas.
It liber campis pastor cui fine fine ullo
Inuetitum saltus penetrat pecus: omnia penum
Armenti uigilem patrio de more sequuntur.

Celata: sculpta. Nec ꝓcul: alia sculptura ĩ q̃ fingit fuisse maurũ fi. uulcani q dedit nomẽ mauris. Sed mauri fuerũt medi q ĩ aphricã uenerũt una cũ ꝑsis: & armeniis & medoꝝ nomẽ libes corrupere barbara lingua mauros ꝑ medis appellãtes. Vsta cutẽ. i. nigra pp solis ardorẽ. Maurus & getulia ut uolũt fabulæ filii fuerũt uulcani a mauro mauri dicti sũt: a getulia getuli q erãt mixti numidis. Lybia ut scri. Hero. dicta ẽ a muliere q̃dã ĩdigena. hoc fingit syllius historia hẽt getulos: & libes in initio hitasse aphricã asperos ĩ cultos q̃bus cibus erat ferina caro: atque humi pabulũ ueluti pecudibus. hĩ neque moribus: neque lege aut ĩpio cuiusq̃ regebãẗ uagi palãtes quo nox cogebat sedes hẽbãt. describit igiẗ poeta originẽ & prĩcipia aphroꝝ. usta cutẽ iõ dicit quoniã getuli non ꝓcul sũt ab ardoribꝰ nigri ut æthyopes pp solis ardorẽ ut inq̃t salustius. Ply. ait. In tĩgitania ꝓuincia ẽ gẽs quondã preripua mauroꝝ ũde nomẽ ꝓuĩciæ. Horrida ĩculta alludit ad getulos ĩcultos & asperos: & qa calor solis est cã coloris nigri iõ fictũ ẽ getulã fuisse filiã uulcãi q ẽ deus ignis. Prio sermone: q̃m mauri solebãt cicurire leones: & ẽt nũidæ prius hoĩum leonẽ manu tractaꝛ̃ ut inq̃t Pli. ausus & offẽdere mãsuefactũ hãno e clarissimis pœnoꝝ tradiẗ. dãnatusque illo argumẽto quoniã nihil nõ ꝑsuasurus uir tã artificis ĩgenii uidebaẗ. & male credi libertas ei cui ĩ tãtũ cessisset ẽt feritas. It liber cãpis: đscribit uitã numidaꝝ. Pœnũ uigilẽ: custodẽ punicũ & magr̃m pecoris. qui uigilãdo armenta custodit idest pastores numide omnẽ supellectilem circunferebant. & nullo fine continebãẗ passim uagãtes.

Gesaque:latratorque cydon: tectumque focique
In silicis uenis:et fistula nota uiuentis.
Eminet excelso consurgens colle sagunthos.
Quam circum imensi populi cōdensaque cigūt.
Agmina certantum:pulsantque tremētibus hastis
Extrema clypei stagnabat iberus in ora.
Curuatis claudens ingentem flexibus orbem.
Annibal abrupto transgressus foedere ripas
Poenorum populos romana in bella uocabat.
Tali sublimis dono:noua tegmina latis.
Aptat concutiens humeris:celsusque profatur:
Neu quantum ausonio sudabitis arma cruore:
Quas belli uindex penas mihi curia pendes:
Iamque senescebat uallatis moenibus hostis.
Carpebatque dies urbem: dum signa manusque
Expectant fessi socias:tandem equore uano:
Auertunt oculos:frustrataque littora ponunt.
Et propius suprema uident:sedet acta medullis
Iā dudū:atque iopes penitus coquit intima pestis.
Est furtim lento miseris durantia tabo
Viscera et exurit siccatas sanguine uenas
Per longum celata fames:iam lumina retro.
Exesis fugere genis:iam lurida sola:
Tecta cute et uenis male iuncta trementibus ossa.
Extant consumptis uisu deformia neruis:
Humentis rores noctis terramque madentem:
Solamen fecere mali:cassoque labore:
Sicco frustra presserunt robore succos.
Nil temerare piget:rabidi ieiunia uentris
Insolitis adigūt uesci:resolutaque nudos
Linquentes clypeos armorum tegmina mādunt.
Desuper hæc cælo spectans tiryntius alto
Illachrymat:fractæ nequiq̄ casibus urbis.

Gesa:tela pastoritia gesū ponit ꝓ quocunque telo. Cydon:ē urbs cretæ ut dictū ē. unde aduchebant optimi canes:ideo hunc canē cydonē appellauit. Tectum:quoniā mapalia circūferebant sua. In silicis uenis:mos.n.pastorum ē ignem ex lapide excudere.cuius rei pyrodes cylicis filius īuentor fuit & ignem asseruare in ferula docuit ꝓmetheus. Eminet excelso:alia sculptura ī qua erat saguntus obsessa ab annibale. Orbē:rotunditatē clypei quod ideo dicit.quoniā iberus a cantabris ortū habens fluit ꝑ amplū campoꝝ spatiū ꝓpe pyreneos montes a qbus ut autor est strabo pari semꝑ interuallo distat īter cuius deflexiones & pyrenei extremitates tarraco sita est ī quodā sinu ciuitatū quæ sunt intra ibeꝝ caput. Sublimis:sic Vir.cecinerat đ ænea.Ille deæ donis: & tanto lætus honore expleri neqt. Heu quātū ausonio:uerba ānibalis. Vindex curia:romana.s.quæ uis uīdicare saguntū dabis mihi pœnas. Iāque senescebat:nūc redit ad sagunthinos:q ꝓpter obsidionē reꝝ oīum inopia laborabant & iō fame conficiebant. Dies tēpus ipsū consumebat sagunthinos. Signa:aqlas romanas:& tubas.i.subsidiū romanoꝝ quos īplorauerant missis legatis. Aequore uano:quoniā nullū uidebant ad nauigaī subsidium. Suprema:ꝓximā mortē. Pestis:fames quæ illos conficiebat quoniā deficiēte humido.ciboque calor īualescit & interiora consumit. Est:consumit occulte uiscera iā tabifica. Nimiū durātia:quæ multū resistebāt ī tanta fame,nā deficiēte humore q orit ex cibo potuque ingesto calor naturalis crescit & uiscera resoluit ī tabē omnis qppe calor supnaturalis īducit putredinem & deficiente humoī ī ipso famelico calor adeo augeť ut sit supnaturalis,ideo natura plurimū pituitæ induxit ne caloī īualescente corpus tabesceret paulatim ideo syllius ait lēto tabo:qa paulatī uiscera tabescūt:& ideo famelici extenuātur:quia calor ut nutriať oīa consumit tandē consūpto radicali humido mortē inducit,ideo ait uenas fuisse siccatas sanguine. Exesis genis:cōsūptis,genæ ꝓpriæ sunt pelliculæ qbus oculi ītegūtur unde Ply.de somno pisciū loquens ait.Dormire non existimāt non oculorū argumēto qa nō hēnt genas: & alibi īsecta non hēnt genas nec ītegunt oculos:& palpebræ in genis hoīni utrique:sed nūc genæ accipiunť ꝓ sede pudoris quæ ē īfra oculos,ut a priscis accipiebāť unde erat lex.xii.tabulaꝝ mulieres genas ne radūto. Lurida,liuida & deforma. Extant:eminēt ossa consūptis mēbris:& pingui. Male tremētibus:male saliētibꝫ:qm̄ pulsus ē ītētio motus & remissio in corde:atque arteria naturalis nō arbitrarius:& cū patiť corpus ille motus discrepat & sāguis male salit.ē.n.pulsus subsultio uenæ.

Humētis rores:đscribit cibos sagūthinoꝝ urgēte īopia:& necessitate. Casso labor:quoniā ex sicco robore non poterat exprimere succos tñ non pigebat eos oīa uiolare: īedia qppe cogebat illos īsolitis uesci cibis qppe mādebant tegmina clypeoꝝ qđ cū hercules uidisset lachrymatus ē.doluitque suoꝝ uicē qbus ferre opē nō poterat ꝑꝑ iunonē nouercā cui se opponere nōaudebat.iō ait neqq̄ ut ē ī fabulis & refert Diodo.li.v.Iuppī.& Iuno ī has cōditiões descēderunt ut eurysteus regnaret: sed hercules cœlo donareť pactis.xii.laboribꝫ quos eurysteus īpasset & tūc Iuppī mādauit herculi ut neqđ unq̄ molireť cōtra đcreta Iuno,ex cuius snīa ānibal hæc arma mouebat. Fractæ:q̄ssatæ & affectæ īedia.

Sic igitur: hercules cū non posset aliter ferre opem adiuit fidem. Saguntinorū numen. Arcanis dea læta: quoniam fides ē in rebus secretis: & cum sit quod dictum ē etiam si nullus est testis: & ideo Numa Pompilius īstituit ut fides coleretᷣ a sacerdotibus manu usque ad digitos uelata uolens ostēdere uir consultissimus fidem non egere testibus: & iccirco dicit poeta fidē gaudeᷣ arcanis. i. locis secretioribus. Tamē: quis illa esset cogitabunda. Pacator: ipse hercules q̄ eā honorauit & pacatā reddidit captans beniuolentiā. Honore ueniæ: dignæ oī honore: nā maiores aliq nō debemus nisi īpetrata uenia honora. i. honoᷣ digna hercules erat pacator ueniæ aut ꝓpter hoc solū: aut quia illi hoc peculiare fuit tpe euristei tūc. n. nil faciebat nisi uēia īpetrata ab eo a quo ad domāda monstra mittebaᷣ. Ante iouem generata: oratio herculis ad fidem: quā sibi conciliat laudans ipsā ab antiqtate: cui ob id maior accedebat honor: & eius effectu: qm̄ sine fide nil potest esse pacificū & quietum: q̄ remota remouetur iustitia & sic humana confūditur societas: q̄ iustitia conseruat. Iustitia inquit seneca ē naturæ tacita conuentio ī adiutorium multorum inuēta & diuina lex: & uinculū societatis humanæ. si uis esse iustus inquit deum time. & ama. amabis autem si in hoc illum imitaberis ut uelis omnibus ꝓdesse. ac nulli nocere de fide & religione scias agi ubicunque de ueritate tractatur. nā & si iureiurando deus ī uocatur: & non īuocanti testis ē tamē non transies ueritatē ne iustitiæ transeas legem. Ante iouem: ætate. s. aurea & regnante saturno: sub quo fides & iustitia uigebant. Iustitiæ consors socia. nam ubi est fides illic est iustitia: & ubi iustitia ibi fides immo fundamentū iustitiæ est ipsa fides. de his rebus dixi in commentariolis officiorū. Tacitum numen in pectore: quoniam non opus est testibus ubi est fides. Iustitia īquam ipsa quæ dat unicuique quod suum ē.

Nāque metus magnique tenent præcepta parētis:
Ne seuæ tendat contra decreta nouercæ.
Sic igitur cepta occultans ad limina sanctæ.
Contendit fidei: secretaque pectora tentat.
Arcanis dea leta polo tum forte remoto:
Cælicolum magnas uoluebat conscia curas.
Quam tamē alloquitur ueniæ pacator honore:
Ante iouem generata decus diuūque hoīnumque
Qua sine non tellus pacem nō equora norunt:
Iustitiæ consors tacitumque in pectore numē
Exitium ne tuæ dirum spectare sagunthi
Et tot pendētem pro te dea cernere penas.
Vrbem lenta potes? moritur tibi uulgus: et una.
Te matres uincēte fame te mesta uirorum
Ora uocāt: primaque sonāt te uoce minores.
Fer cœlo auxilium: et fessis da surgere rebus:
Hæc satus alcmena: contra cui talia uirgo.
Cerno equidē: nec pro nihilo ē mihi fœdera rūpi
Statque dies ausis olim tam tristibus ultor.
Sed me pollutas properātem linquere terras.
Sedibus his tectisque iouis succedere adegit:
Fecundū in fraudes hominum genus: impia liqui
Et quantum terrent: tantum metuentia regna.

Exitium ne tuæ: narratio est per interrogationem. Tuæ: tibi dicatæ. Pendentem: patientem pro te, id est fide seruanda tot pœnas. Lenta: quæ non moueris ad affectum cum uideas sagunthinos qui fame conficiuntur ad te numen clamare suum. Tibi: ut te seruet & colat. Minores: infantes & pueri. Fer celo: petitio est: & conclusio. Da: concede ut res saguntinæ iam affectæ atque demersæ restituantur in integrum & emergant. Cerno equidem: uerba fidei ad herculem quæ scelera mortalium detestans dicit se egre ferre casum sagunthi: sed satis impediri cum cupiat fauere: sed pœnas tandem inquit dabit annibal ob perfidiam: quæ in illo fuit plusquam punica. Stat: fixus est & constitutus. Ausis tam tristibus: audaciæ annibalis quæ affert nobis tristitiam & dolorem: & illi tandem. Victor: quoniam uincetur demum. & extorus ueneno peribit. Sed me pollutas: iamdiu inquit scelera mortalium e terris ad astra fugarunt. uigent inquit & censentur tyranni auari & qui ob scelus præmia & quidē maxima captant & uiuitur ex rapto more ferarum: & omne decus. omne honestum resolutum est in luxum: & pudor magna caligīe deductus iacet. uiolentia colitur & ensis potentia pro ratione est. Iustitia & uirtus a uitiis opprimuntur. nemo uacat scelere: & conscii atque nefarii inuicē seruāt pacem & sic pene ī satyram deflexit poeta sed fidei decorū seruauit. Pollutas: maculatas. Adegit: īpulit me. Fœcundū: habūdās fraudibus. Et q̄tū terrent tātū metuētia regna: sensus ē reliq tyrānos īpios: q tātū timēt q̄tū timēᷣ. nā ob crudelitatē in subditos coniurationē īpetū. atque aliorū īsidias timent: is qui a multis timetur necesse est ut & ipse multos timeat ut accidit tyrānis. Necesse est inquit cyrus apud xenophontem ut qui a multis timetur is multos sibi faciat inimicos: qui uero omnibus simul infestus ē is omnibus cōcordiam inicit ad suum exitium. eadem est snīa Ciceronis in officiis quem metuunt oderunt inquit ennius quem quisque odit periisse expetit. unde dicebat seneca. Quanto melius beneficiis imperium custoditur quam armis: & alibi dicit: potentia quæ multorum malo exercetur diu stare non potest.

Furias:maximam cupiditatem & sacrā famem:utinam inquit Ply.posset totum auꝝ e uita abdicari sacra fames ut celleberrimi autores dixerūt.Proscissum conuiciis ab optimis qbusque ad perniciē uitæ reptum. Nec uilia præmia:sed magna eoꝝ q fraudē commisisset. Luxu:superfluitate. Oē decus:omnē uirtutem:& honestatis decus uersum esse in uitiū & intemperantiæ sordes. Multa nocte:uitiorum caligine & obscuritate.pudor nil aliud ē nisi timor iuste reprehēsionis:& pudor ē optimum ī adolescente signum:& malis conatibus obstat. Cessit ꝓbris:idest a uitiis & sceleribus uicta ē uirtus. hæc omnia mala syllius tēporibus uiderat suis:qbus nō ueri pricipes:sed tyranni:& immanissimæ belluæ rerum potiebanť:& iam uirtus depressa iacebat nullaque honestatis ratio habebatur:Vnde dicit Iuue. cum iam semianimum laceraret flauius orbem:Vltimus & caluo seruiret roma Neroni. Commertia culpæ:idest mali uiri sibique īuicem conscii ī pace uiuūt.boni āt conculcanť:& ne uita qdem digni censenť.tale tamē commerciū ad tēpus est cum non nitať honesto.cōmertiū diciť ꝓprie commutatio merciū & accipiť ꝓ societate. Inde commertia culpæ.i.illi q habent societatē ob scelus & culpam. Sed secura tua:polliceť id fides herculi qđ nunc ī tanto sagunthinoꝝ turbīe poterat prestari. Dignū uigorem te:id est fortitudinem & aī robur dignū illis q a te ducūt originē. Fine memorando:laudabili morte ꝓpter fidē. Pœno:annibali ne tandē inqt se hosti dedant. Series:ē continuata rerum congressio & poniť pro necessitate fatali. Læthi decus:ꝓpagabo inquit gloriā eorum in morte. In secula:ut semper de fide:decoraque morte sagunthinoꝝ dicatur. Ad manes:inferos. Seuera ioui:quoniā cogit ēt ipsum iouem ad fidem seruandam. Luctātē fatis:repugnantē dispositioni fatorum & morti. Pectora nota:quoniam sagūthini ab ineunte ætate coluerant fidē ex instituto maiorū.& ideo pectora eorum sedes erant fidei. Numē:suā potentiā. Flagrantē:ardentē ex maxīo amore sui. Ægros nisus:đbiles conatus quoniā erāt fame confectī & pp debilitatē uix poterāt ī sistere plātis. Honos diuæ fidei.i.iā ꝓ fide mortē appetebāt. Sacrum læthū:laudabilis mors & ēt cogitabant ea pati quæ morte essēt grauīora. Pro uirgine:fide seruāda. Tacitus sēsus:quædā tacita uolūtas & snīa. Adderē crimē .i.uesci humanis carnibus qđ est omīo

Et furias auri:nec uilia præmia fraudum.
Et super hæc ritu horrificos ac more ferarum.
Viuentis rapto populos luxuque solutum.
Omne decus:multaque oppressum nocte pudorē
Vis colitur:turisque locum sibi uendicat ensis.
Et probris cessit uirtus:en aspice gentes.
Nemo insons:pacem seruant commercia culpæ.
Sed secura tua fundata ut mœnia dextra.
Dignum te seruent memorando fine uigorem:
Dedita nec fessi transmittant corpora pœno:
Quod solum nunc fata sinunt seriemque futuri.
Extendam lœti decus:atque in secula mittam
Ipsaque ludatas ad manes prosequar umbras.
Inde seuera ioui decurrens ethere uirgo.
Luctantem fatis petit inflammata sagunthum.
Inuadit mentes:et pectora nota pererrat.
Immittitque animis numen:tum fusa medullis:
Implicat:atque sui flagrantem inspirat amorem:
Arma uolunt tētantque ægros ad prælia nisus
Insperatus adest uigor interiusque recursat:
Dulcis honos diuæ:et sacrum pro uirgine lœtum:
Et tacitus fessis per ouantia pectora sensus?
Vel lœto grauiora pati:seuasque ferarum.
Attentare dapes:et mensis addere crimen.
Sed prohibet culpa pollutam extendere lucem
Casta fides:paribusque famem cōpescere mēbris.
Quam simul inuisæ gentis prospexit in arce:
Forte ferens sese lybicis saturnia castris.
Virginem increpitat miscentem bella furorem
Atque ita turbata gradum ciet ocius atram.

ferinū:& ad feritatē hoc ptinet ut uult Aristo.adde ēt q ipsæ feræ non seruiūt nisi ī diuersa genera. Vnde dicit Ply.leonū feritas iter se nō dimicat.serpētiū morsus nō petit serpētes.nec maris qdē beluæ nisi ī diuersa genera seruiūt:at hercule homī pluria ex hoīs sūt mala:& seneca dicit scribēs đ clemētia ad Neronē.Tutā eē iter feras similitudinē morū. fides inqt syllius noluit ut macularēt uitā tā detestabili feritate quæ ē plusq̄ uitiū. Extēdere:ꝓducere.pottius.n.moriēdū ē q̄ talē feritatē admittere.cū nemo possit eē fœlix aliena calamitate:& tāti nō debet eē uita:ut illam maximis sceleribus ꝓducamus.moriendū omīo est. Paribus mēbris:hūanis. Quā simul:Iuno uidēs fidem talia agentē apud sagunthum irata est.euocauitque ab inferis tisiphonē:cui mandauit ut sagunthinos ad mortem impelleret quod factū est. Inuisæ gentis:sagunthinæ quā odio habebat ꝓpter romanos. Miscentē bella:quoniā pp aduentū fidei arma uolebant sagunthini & furere in marte supra uires uidebanť cū macie confecti essent. Virgineum:quē uirgo imittebat sagūthinis. Turbata gradū:īpedita a suo cursu ad cælū imitať poeta Vir. Ciet:euocat cōmouet. Atrā:īfirma caligīe obductā.

Agitantem:uexantē umbras. Verbere:flagello. Hos inquit:uerba Iunonis ad Tiſiphonē noctis & herebi filiā quā hortat͛ ut muros ſagunthinos manu impellat:& ſternat ipſos uiros nunc ꝑpter fidei aduentum feroces. Ferocē:animoſum ſupra uires. Iuno iubet:ſui nōis maieſtate iuno mouet tiſiphonem. Propinqua effectus:accelera id quod potes efficere: & tuā uoluntatē:ſeruit poeta affectui Iunonis:quæ ꝑperabat ad ſagunthinorū perniciem cerberus eſt comis triceps cuſtos infernæ ianuæ:& ſignificat canē qui uorat omnia minute inciſa & nomine cerberi terra intelligitur.

Tiſiphonem imos agitantem uerbere manes.
Et palmas tendens hos inquit noctis alumna:
Hos muros impelle manu populumque ferocem.
Dextris ſterne tuis iuno iubet:ipſa propinqua
Effectus ſtudiumque tuum:quo comprimit ora
Cerberus ac mixto quæ ſpumant felle uenena.
Et quicquid ſcelerum penarum quicquid et iræ
Pectore fœcūdo coquitur tibi congere preceps:
In rutulos totamque erebo demitte ſagunthum.
Hac mercede fides conſtet delapſa per auras:
Sic uoce inſtimulans dextra dea concita ſeuam:
Heumenida incuſſit muris:tremuitque repente
Mons circum et grauior ſonuit per littora fluctus.
Sibilat inſurgens capiti et turgentia circum:
Multus colla micat ſqualenti pectore ſerpens.
Mors graditur uaſto pandens caua guttura rictu
Pectora circundant plāctus:merorque dolorque.
Atque omnes adſūt pœnæ:formaque triſauci:
Perſonat inſomnis lachrymoſæ ianitor aulæ.
Protinus aſſimulat faciem mutabile monſtrum.
Tyburnæ greſſumque ſimul ſonitūque loquētis.
Hæc bello uacuos et ſeui turbine martis:
Lugebat thalamos murro ſpoliata marito.
Clara genus clarumque trahens a ſanguine nomē
Cui uultus induta pares:diſiectaque crinem:
Eumenis in medios irrumpit turbida cetus.
Et mœſtas lacerata genas:quis terminus inquit.
Stat fidei proauiſque datus:uidi ipſa cruentum:
Ipſa meum uidi lacerato uulnere noſtras.
Terrentem murrum noctes:et dira ſonantem.
Eripe te coniunx miſerandæ caſibus urbis:
Et fuge:ſi terras ademit uictoria peni·
Ad manes tyburna meos:cecidere penates:
Occidimus rutuli:tenet omnia punicus enſis.
Mens horret:nec adhuc oculis abſiſtit imago.

cerberum ab inferis hercules abduxit: e cuius ſpuma fabulæ natum dicūt aconitum ideo ait ora quæ ſpumant.i.ſpumando emittunt uenena mixto felle tua capita hēt. Congere:effunde inqt in ſagūthinos omēs tuas uires:& trahe illos ad inferos ut hanc mercedē habeant ex aduentu fidei. In rutulos:ſagūthinos oriūdos a rutulis. Dea concita:commota Iuno ad irā impulit tiſiphonē manu ad muros rutulos. Seuā heumenida: crudelem furiam: quoniam heumenides dicunt͛ furiæ allecto tiſiphone & megera. Serpens: quoniā furiæ habēt capillos ſerpentinos priſci philoſophātes: & legum latores publicæ utilitatis gratia fabulas inuenerūt: & monſtra quædā finxere ad terrorem:quoniam ut inqt ſtrabo mulieribus & confuſæ multitudini philoſophiæ rationes reddi nō poſſūt: nec ad religionē ſcitatē: ac fidem facile adduci & ideo numinum timore opus eſt.id autē non fit ſine figmētis fabularum:& miraculorum.Iccirco fulmē egida tridentē faces.thyrſos capillos ſerpētinos cerberi latratus: & arma deorum uniuerſa priſcoꝝ theologia præferebat Meror ē egritudo flebilis: dolor egritudo crucians. Multus: plurimus. Sq̄lēti:ſq̄moſo. nā a ſquamis ſq̄lidū dicitur. Mors:luctus: planctus:meror:dolor:atque oēs pœnæ ſunt comites furiarum. Inhiat: aperit os ut abſorbeat ſagūthinos cito caſuros. Atri:lugubres. Ianitor:cerberus q habet tria capita. Inſomnis:puigil. Lachrymoſæ:īfernæ quoniā illic nil aliud eſt niſi dolor: niſi luctus:& maximi cruciatus. Protinus aſſimulat: tiſiphone mutauit ſe in formā:tiburnæ uxoris murri: & ſagunthinis mortē pſuaſit. Mutabile:qd fa cile ſuſcipit uarias formas. Clarū nomē:quoniā tiburna uidebat͛ traxiſſe nomen a tirbuto filio āphiarai uatis phoebei q tiburtus cū duobus frībus corace: ac catillo ī italiā nauigauit tiburque cōdidit āphiaraus fuit una ætate āte bellū troianū. Heumenis:tiſiphone. Quis terminus inqt:uerba tiſiphōes ſub pſona tiburnæ ad ſagūthinos. ſēſus ē:quo uſque tot mala patiemur ꝑ fide ſeruanda:& ritu tradito nobis a maioribus noſtris:nunc urgente fato expedit mori. Vidi ipſa: affectum mouet atteſtatione rei uiſæ. Lacerato uulnere:hoc etiam mouet affectum. Dura:pro duræ id eſt horrende clamantem. Eripe te coniunx:uerba murri ad tiburnam per nocturnam quietem. Peni: annibalis. Ad meos manes:ad meam umbram apud inferos degentem. Rutuli: nos ſegunthini. Penates:domus. Mēs horret:adhuc inqt tiburna. mēs mea timet & illius imago uidet͛ mihi adeē.

Nulla ne:uertit fermonē ad faganthum tiburna. Foelix necis: fortunatus qa cecidisti āte patriæ excidium:hac loquutione utit̃ fyllius fupra de ibero. fœlix heu nemorū & uitæ laudandus opacæ. Prima: ꝑ qua.f.uir bonus mortē recufare non debet & præftat mori q̄ ruenti patriæ fupeſſe. At nos fidoniis a fortuna mouet affectus:fic apud Vir. At nos hic alii fitientes ibimus aphros. Sidoniis: carthaginenfibus. Tandē:poft longā feruitutem iacebimus ī terra hoftili. Morte obita:ideft poft mortē.Sic Vir.Morte obita q̄les fama ē uolitare figuras:& lucretius.Morte obita quoꝶ tellus cōplectitur offa:& ob interdū ponit̃ pro ad: ut ob os.i.ad os. Sed uos o iuuenes:uertit fermonē ad iuuenes quos hortat̃ ut fuis mortē inferāt:eripiantque inftanti feruituti. Quis:qbus adē aī robus quo has calamitates morte declinetis. ftoici utebant̃ morte contra afpa ut gladio.i. fe īterficiebant ut fecit cato apud uticā: fed tales non merent̃ fortitudīs laudē. imo timidi potius appellādi fūt cū non poffint tolerare aduerfa:de his diffufius dixi apud Cice. Subducite:eripite fubtrahite. Ardua uirtutē ꝓfert uia: ideft difficile eft uirtutem amplecti:& ideo ex re difficili laudē petatis:& hāc primā gloriam capeffite uos.f.ꝑ fide īterficiendo.Quam facile inquit hefiodus innumeras uitiorum amplectimur artes:haud procul illa habitant: breuis eft uia qua fit eundū eft uia uirtutis cōtraria:fudor anhelus hanc fequit̃: quæ fe fcopulofis ardua cliuis in longū prorumpit iter riget afpera primo īgreffu. leuis eft poftq̄ alta cacumina tanges uirtus profecto circa difficile uerfat̃:nec ipfam fine maximis laboribus attinger̃ poffumus humilis qppe atque inertis eft tuta fecare ꝑ alta & ardua uirtus eft: omne honeftū inquit feneca in arduo ē etiam quod uicinum honefto eft nō.n. tātum fieri debet:fed ratione fieri:hæc igitur perfuafio Tiburnæ uidebatur eē honefta:& mori ꝑ fide.decoroque feruando honeftum eft:fed debet ratione fieri:non enim debebāt fibi afferre manus & uim fed cadere fortiter manu hoftili:& tunc eft uera fortitudinis laus ergo id quod illa fuadebat nec erat honeftum:nec utile quoniam erat cōtra prefcriptum uirtutis ad quam illos hortabatur.

N ulla ne iam poft hac tua tecta fagunthæ uidebo.
F œlix murre necis patriaque fuperftite fœlix:
A t nos fidoniis famulatum matribus actas.
P oft belli cafus uaftique pericula ponti.
C arthago afpiciet uictrix:tandemque fupremum
M orte obita libyæ gremio captiua iacebo:
S ed uos o iuuenes uetuit quos conſcia uirtus
P offe capi quis telum ingens cōtra afpera mors ē
V eftris feruitio manibus fubducite matres:
A rdua uirtutem profert uia pergite primi.
N ec facilem:populis nec notam inuadere laudem
H is ubi turbatas hortantibus impulit aures:
I nde petit timulum fommo quem uertice mōtis.
A mphitryoniades fpectādum ex equore nautis
S truxerat:et grato cineres decorarat honore.
E xcitus fede horrendum prorupit ab ima.
C eruleus maculis auro fqualentibus anguis.
I gnea fanguinea radiabant lumina flamma:
O raque uibranti ftridebant fibila lingua:
I fque inter trepidos cetus mediamque per urbē:
V oluitur:et muris propere delabitur altis.
A c fimilis profugo uicina ad lictora tendit:
S pumantifque freti preceps immergitur undis.

Nec notam:incognitam adhuc quoniam pro fide nemo uult mori:fiue hactenus uoluit. Tumulum:fcilicet zacynthi de quo fupra Conditus excelfo facrauit colle zacynthus. Amphitrioniades: hercules nautis qui illuc curfum dirigerent ut fit nunc in aliquo celebri portu in quo noctu ponitur lumen ut nautæ illuc adnauigent. Cineres: ipfius zacynthi illic fepulti. Grato honor̃:fepulchro quo cineres ornantur unde dicit Vir.Qui folus honos acheronte fub imo eft. Horrendum:horrende. Anguis: imitatio eft Virgilii canentis e tumulo anchifæ ferpentem prodiiffe quod ideo fingitur quoniam ut fcribit Plynius & canit Ouidius ex opinione pythagoræ ex fpina hominis mortui nafcitur anguis. Squalentibus: fquamis fulgētibus Vir. per tunicam fqualentem auro: fqualidum etiam dicimus fordidum ut fqualentem barbam. Ignea lumina:quia oculi ferpentem uidentur ardere:funt enim fuffufi fanguine. Sibyla: fibylantia. Vibranti lingua:tenuiffima ferpentibus lingua inquit Plynius trifulca. Vibrans atri coloris:& fi extrahas prælonga. Ac fimilis ꝓfugo:fuga huius ferpentis: q erat quafi numen urbis & tutelaris deus terruit fagūthinos quoniā uidebant̃ numīa euocata ab hoftibus excedere. unde dixit æneas Virgilianus exceffere oēs adytis arifque relictis dii:quibus imperium hoc fteterat.conftat enī ut inqt Macrobius oēs urbes ī alicuius dei effe tutela morēque romanoꝶ arcanū & multis ignotum fuiffe ut cum obfiderent urbem hoftium eamque iam capi poffe confiderent certo carmine euocarent tutelares deos ꝙ aut aliter urbem capi nō poffe crederent. aut etiam fi poffet nefas æftimarent deos habere captiuos & ponit Macrobius carmen repertū in quinto libro Sammonici fereni quod ille in uetuftiffimo libro furii īuenerat quo numīa ex urbibus euocabant̃ urbefque ipfæ deuouebāt̃.

Ceu prodita tecta: signum ut dixi erat saguthinis urbis iã captæ q manes discedere uidebãt. & dii tutelares q urbis captiuitatẽ non expectabãt. Vnde Verrius Flac. ut Ply. scribit autores ponit qbus credat i oppugnationibus urbiũ ate oĩa solitũ a romanis sacerdotibus euocari deũ. In cuius tutela id oppidũ eẽt pmittique illi apud romanos eundẽ aut ampliorem locũ cultum ue. Prodita: data hostibus. Læsa regione etiam diuina ægre habent nec coli possunt: ut inqt eurypides. Manes: dii tutelares. Vmbræ: aiæ putabant. n. serpentẽ illum esse animam zacynthi & ideo nulla spes iam erat salutis: & sic renuebant cibos. Agit: ĩpellit. Abdita: latens sub psona tuburnæ

T um uero excussi amentes ceu prodita tecta.
E xpulsi fugiant manes umbræque recusent
C aptiuo latuisse solo sperare saluti:
P ertesum: damnant cibos agit abdita erinnys.
H aud grauior duris diuum inclementia rebus.
Q uam loeti proferre moras abrumpere uitam.
O cius attoniti querunt: lucemque grauantur.
C ertatim structus subrecte molis ad astra:
I n media stetit urbe rogus: portãtque trahũtque
L ongas pacis opes: quæsitaque præmia dextris.
C allaico uestis distinctas matribus auro
A rmaque dulichia pro auis portata zacyntho
E t prisca aduectos rutulorum ex urbe penates.
H uc quicquid superẽ captis clypeosque simulque
I n faustos iaciunt enses: et condita bello
E ffodiunt poenitus terræ: gaudentque superbi
V ictoris predam flammis donare supremis
Q uæ postquam cõgesta uidet feralis erinnys.
L ampada flammiferis tractam flegetõtis abũdis
Q uassat et iferna superos caligine condit.
I nde opus aggressi toto quod nobile mundo.
A eternum iuictis infoelix gloria seruat:
P rinceps tisiphone lentum indignata parentum
P ressit ouans capulum: contantemque ipulit ensẽ
E t dirum insonuit stygio bis terque flagello
I nuitas maculant cognato sanguine dextras.
M iranturque nefas aduersa mente peractũ.
E t facto sceleri illachrymant: hic turbidus ira.

Aut grauior duris: loqtur ex snia stoicorum q rigidissimi erant: nã ut incommoda declinarent & quæ nullo modo ferenda sibi ipsis persuaserant mortem quasi finem laboꝝ aduocabant manu: sed ut dixi tales hoïes nulla laude digni sũt: & Ci. i Tusculanis disputationibus monet non esse nisi naturaliter moriendum. Vetat. n. dominans ille in nobis deus inquit iniussu hinc suo nos demigrare. Inclementia: quasi quædam crudelitas. Duris: asperis & minime ad uoluptatẽ nr̃am fluentibus. Quã pferre: pati ea quæ impediunt mortem quæ uidet ẽe finis calamitatum: & hoc argumento cæsar apud salustiũ censet non esse afficiẽdos ultimo supplicio cõiuratos: & seneca mortẽ non timebat ut ipse dicit his uerbis. Mors qdem aut finis ẽ aut transitus. nec desinere timeo. Idẽ est. n. quod non cepisse. nec trãsire: quia nusq̃ tã anguste ero. Moras ĩpedimenta mortis. cum ipsa uita uideat esse mors. Actoniti: territi uisis & impulsu tisiphones. Grauantur lucẽ: moleste ferunt uitam: & putant esse illis graũe.

Certatim structus: describit rogũ erectum a sagunthinis quo illi & se & suas fortunas concremarunt. nã ut inqt liuius cũ conditiones ab annibale ppositas recipere nollẽt sagunthini ut. s. res turdetanis redderent traditoque omni auro: atque argẽto egressi urbem cum singulis uestimentis ibi habitarent ubi poenus iussisset. Argentum aurũque oẽ ex publico priuatoque in forum collatum in ignẽ ad id raptim factũ coniicientes eodem plerique semetipsos precipitauerunt. Certatim: magno omniũ studio. Molis subrectæ: eductæ quasi ad astra. Stetit: erectus est. Portant: portantur proprie ut est in libris digestorũ de uerborum significatõne ea quæ quis iumento secum ducit. feruntur aũt quæ quis suo corpore baiulat sed hæc a poetis confunduntur.

Trahuntur manu: scilicet per terram. Opes pacis: quas in pace comparauerant. Quesita præmia: labores manuum. Auro callaico: hispano aurum in texere uestibus inuenit attalus in phrygia. unde uestes auro intextæ attalicæ. acu intexere idei phryges inuenere indeque phrygiones appellati sunt. colores diuersos picturæ intexere babylon maxime celebrauit & non imposuit Scutulis diuidere gallia. Proauis: maioribus eorum qui migrauerunt illuc ex zacyntho prope quam est dulichium. Ex urbe rutulorum: ardea cuius fuerant coloni. Penates deos domesticos. ideo dixit supra & aui penetralia turni. Infaustos: enses quoniam illis se uicissim interficiebãt. Condita bello: effodiebãt omnia quæ ĩ ipso bello occultauerãt: ut cum oĩbus pirent fortunis. Victoris: ãnibalis.

Supremis: ultimis. Tractã: eductã abũdis ignitis phlegetontis iferni fluminis. Supos: oras supas: & aerẽ ipsũ. Prĩceps: pria ipulit prẽm lentũ & cõctãtẽ ad mortẽ filioꝝ. mẽte aduersa: fureti & uesana: ĩpellẽte tisiphone. Hic: aliqs ardẽs rabie cladũ & iã ductus ad despationẽ uitæ ppessæ ultĩa. i. oĩa extrema omnisque calamitates. cogitabat confoder ubera matris quæ obliqs iam oculis ituebat.

Hic: aliquis incutiens securim in collum uxoris angebatur postea se furore ductum intulisse necem uxori: sed tisiphone urgebat ĭpellebatque securim.
Atros: ab effectu.i.magnos. Dulces: tori: dulcia connubia. Tæde matrimonii. Piceus uertex: fōmitas rogi fumosa: & nigra. Sinistra: mala & iniqua: qa interficiebat p̄rem cui pietaté debemus & obsequium. hæc auté pietas iniq̄ erat & ab officio discedebat. Ora: patris quæ referebant tuā formam: erat enī filius patri similis. Vos etiā primo: imitatur Vir. canenté geminos cecidisse ĭ bello laurenti gemini dicuntur nati eodem utero & similes ĭ forma. Mētite: qa alter alterum similitudine mētiebatur.i.falso uidebatur esse alter: & tanta erat similitudo ut ipsa mater alterum ab altero discernere non posset: & laborabat reddere unicuique sua idē ꝓpria nomina.ne.s.alterum pro altero uocaret. Stare in uultu suorum: non dubitare cum eos ĭtueretur.i.herere sine dubio in facie unius & affirmare nomé cuiusque. Culpa: quia eo extĭcto mater non amplius dubitabat: nec errabat in forma. Mutato funer: cadauere. Notis: signis figuræ similis. Ambiguos: ita similes ut discerni non possent. Quis diros urbis casus: addubitatōne mouet affectus: sic Vir. Quis cladem illius noctis. Monstra: quia se ĭuicem trucidabant: quod erat tanq̄ monstrum laudabile tamen ut placet poetæ quoniā id ꝓ fide seruanda fiebat quid autem de his sentiendum sat dictum iam ē. Imper: adequet Vir. aut possit lachrymis æquare labores. unde dicit Seneca nihil esse difficilius q̄ magno dolori paria uerba reperire. Tristia fata: mortes sagūthinorum qui cū ꝓ fide caderent pii erāt.
Hostis: ipse annibal qui sua feritate & perfidia nunq̄ mouebat' ad misericordiam. Vrbs habitata diu: a preterita fortuna mouetur affectus. Parétem: cōditorem suum herculem qui iam cū diis æuum agebat. Sidoniæ: punicæ.
Immānia facta: quoniā se mutuo trucidauerant. Iniustis deis: quoniam culti a sagunthinis diu: non attulerūt opé: & sic peribat gratia ob iniustitiam: nā hoc gratiæ proprium est ut is qui beneficium suscepit uicissim subministret: ei q contulit & ipse rursus incipiat conferre oportet. Ideo apud antiquos ædes gratiarum in medio foro erat: ut retributio fieret. sagunthini fuerant pii erga deos. debebant & poterant ab illis iure retributionem expectare. ut scilicet fauerét q̄d cū non facerét erant iniusti.

Et rabie cladum perpessæque ultima uitæ.
Obliquos uersat materna per ubera uisus:
Hic raptam librans dilectæ in colla securim
Coniugis ĭcrepitat sese: mediumque furorem
Proiecta damnat stupefactus membra bipeni.
Nec tamē euasisse datur nam uerbera erynnis.
Incutit: atque atros insibilat ore timores:
Sic thalami fugit omnis amor: dulcesque marito:
Effluxere tori: et subiere obliuia tedæ.
Ille iacit totis connixum uiribus egrum.
In flammas corpus densum qua turbine nigro:
Exundat fumans piceus caligine uertex:
At medios inter cetus pietate sinistra.
Infœlix tymbrene furis: penoque parentis.
Dum properas auferre necem: redolentia formam
Ora tuam laceras: temerasque simillima membra.
Vos etiam primo gemini cecidistis in æuo.
Eurymedon fratrem et fratrem mentice lycorma
Cuncta pares dulcisque labor sua nomina natis.
Reddere: et ĭ uultu genitrici stare suorum.
Iam fixus iugulo culpa te soluerat ēsis.
Eurymedon inter miseræ lamēta senectæ:
Dumque malis turbata parens deceptaque uisis:
Quo ruis? huc ferrum clamat cōuerte lycorma
Ecce simul iugulum perfoderat ense lycormas?
Sed magno quoniā eurymedō furor iste sonabat
Cum planctu? geminæque notis decepta figuræ?
Funere mutato reuocabat nomina mater.
Donec transacto tremebunda per ubera ferro
Cessit: et ambiguos cecidit super inscia natos.
Quis diros urbis casus: laudandaque monstra:
Et fidei penas et tristia facta piorum
Imperet euoluens lachrymis? uix punica fletu.
Cessassent castra ac miserescere nescius hostis
Vrbs habitata diu fidei: cœloque parētem.
Murorum repetens ruit inter perfida gentis
Sidoniæ tela atque immania facta suorum
Iniustis neglecta deis: furit ensis. et ignis?
Quique caret flāma scelerum ē locus: erigit atro.
Nigrantem fumo rogus alta ad sydera nubem
Ardet in excelso proceri uertice montis:
Arx intacta prius bellis: hinc punica castra
Littoraque et totam soliti spectare sagunthum.

Respondet imagine: similitudine ipsius flāmæ: Nā propter correspondentiā ita dixerim uidebat̃ eē in ipso mari aliud incendium. imago quippe: ac similitudo ē illa: quæ facit ut aliquid alicui rei respondeat: & simile uideat̃: ut nunc incendiū saguntinū repræsentabat̃ in ipso mari. Vibrant: mouent se flammæ: quæ semper uibrāt. Planctu: percussione manuum. Qualis ubi: talis inquit erat Tiburna: qualis ē allecto: cū apud solium Plutonis umbras cædit: ac punit. Parentis: plutonis. Solium: tribunal. Ioui tartareo: plutoni: ad differentiā iouis cœlestis. Operata: idest cū effecit quod plutoni placet: cui nitit̃ operā nauare ī puniēdis ūbris. Nuper defensa: paulo ante: cū Murrus cecidit māu Annibalis non pmiserunt saguntini Murrū ab hoste spoliari: supra dixit: Nota arma uiri: corpusque superbo uictori Spoliare negant. Multo cruore: sanguine saguntinorū fuso: nē pœnus his spoliis Murri potiret̃. Lāpadē: facē accensā. Lœtū: mortē: quā sibi afferre cupiebat: nondū fato concessū. & ideo ipsā rapuit. Recepto: in uiscera scilicet apto ore rapiebat flammā. Semi ābusta iacet: tali stragis imagine mouet̃ affectus: describit obitū infœlicē sagūthinoꝝ qui sine ullo discrimine passim iacebant: ut oues qs leo inuasit: turbauitque ouilia: canes: custodes: disiecitque mapalia: sic Tisiphone tanq̃ fera inuaserat saguntinos: strauieratque: cædis uicissim: fauore immisso. Ceu stimulante fame: saguntinos passim iacētes compat stragi ouiū: quas leo pemit: disiectis pastorū tuguriis. ouilia sūt septa quibus oues includunt̃: & ouile appellant poetæ p translationē septa: quæ erant in cāpo martio: ī quibus inclusi dabāt suffragia in creādis magr̃atibus. Lucanus: & miseræ maculauit ouilia romæ. & Iuue. ut spargat in ædē Isidis āti quo: quæ pxīa surgit ouili. Siccis: sitiētibus: & esurientibus. Ructatus: ructu ēiectus. Incubat: iminet. Atris tumulis: aceruis cæsarū ouiū atro cruore conspersis: Nā leo & lupus faciunt aceruū occisaꝝ ouiū: & eas semesas relinquūt: & tendūt ad alias: donec ad unā oēs iua serint. Molossus: cāis epyroticus: Molossi sūt populi epyrotici: unde ueīebāt quondam optimi canes: & etiā ex Laconia: unde laconici & epyrotici canes celebrant̃ a poetis. Martialis: Retia dum cessant: latratoresque molossi. Vacuam: quoniā ceciderant Sagūthini: ut ēt Liui. scribit. ad māes: īferos: cū iunoni operā nauasset suā. Supba: cōpos uoti & elata: quoniā effecerat qd̃ iusserat iuno. At uos fide. pseqt̃ poeta laudibus umbras sagūthīas ad manes iā descēdētes. Sidereæ: cœlestes: qm̄ aīam deus ī sūdit. Elysiū: ad locū beatoꝝ. elysii st̃ campi beatorum: piorumque apud inferos. Quis uero: monet Syllius iniuste uictores: ut seruent fœdera pacis: & ipsam pacem regnis præponant: cū iniuste uincentes pœna sequatur. Et nemo aliena infœlicitate possit esse fœlix: ut accidit Annibali: qui uictus tandem a Scipione confugit in Asiam: & illic demum ueneno uitam finiuit. Quis: quibus. Non æqua: iniusta

A rdent tecta deum: respondet imagine flāmæ
A equor: et in tremulo uibrant incendia ponto.
E cce inter medios cædum tyburna furores.
F ulgenti dextram mucrone armata mariti.
E t læua infœlix ardentem lampada quassans
S qualentemque erecta comam: ac liuētia planctu
P ectora nudatis ostendēs sæua lacertis
A d tumulum murri super ipsa cadauera fertur.
Q ualis ubi inferni dirum tonat aula parentis:
I taque turbatos exercet regia manes?
A llecto solium ante dei sedemque tremendam
T artareo est operata ioui: pœnasque ministrat.
A rma uiri multo nuper defensa cruore
I mponit tumulo illachrymās: manesque precata:
A ciperent sese: flagrantē lampada subdit.
T unc rapiens lœtum: tibi ego hæc ait optīe coniūx
A d manes en ipsa fero: sic ense recepto:
A rma super ruit: et flammas inuadit hiatu.
S emi ambusta iacet nullo discrimine passim:
I nfœlix obitus permixto funere turba.
C eu stimulante fame: cum uictor ouilia tādem
F aucibus inuadit siccis leo: mandit hiāti
O re fremens imbelle pecus: patuloque redundat
G utture ructatus large cruor incubat atris
S emesæ stragis cumulis: aut murmure anhelo:
I nfrendens laceros inter spatiatur aceruos.
L ate fusa iacent pecudes: custosque molossus.
P astorumque cohors: stabulique: gregisque magr̃
T otaque uastatis disiecta mapalia tectis.
I rrumpūt uacuā pœni tot cladibus arcem.
T um demū ad manes perfecto munere erinnys
I unoni laudata redit. magnāque superba
E xultat rapiens secum sub tartara turbam.
A t uos sidereæ: quas nulla æquauerit ætas:
I te decus terrarum animæ: uenerabile uulgus
E lysium: et castas sedes decorate piorum.
Q uis uero non æqua dedit uictoria nomen.

Vagus exul: quoniã dimissa patria Annibal & diu errans in Bithynnia uenenum hausit. Toto or be: omni fere asia. Trepida: timẽs iam romanos. Exterritus somnos: quoniã umbræ sagunthino rum terrebant illum per quietem. Manu: alicuius. s. qui mortem inferret: urgẽte fortuna. ueneno inquit: non mãu conficiet quod tanto imperatori debebat eẽ molestissimum: cum ignaua morte pe/ riret. & ideo optabat cecidisse in bello: ut fortitudĩs laudem non amitteret: sic æneas optabat cecidis se ad Troiã manu hostili: ne undis absũeret: & contra quas aĩ robur: corporisque uires ostẽtare nõ poterat. Quondam: cum per tot an/ nos italiæ uiscera dilaceraret. Defor/ mata: nam qui ueneno necantur nigri fiunt. Vnde de Germanico: quẽ suspi/ tio erat ueneno periisse sic scribit Tran quillus. Nã præter liuores: qui toto cor pore erãt: & spumas quæ per os fluebãt: cremati quoque cor inter ossa incorru/ ptum repertum ẽ: & Iuuenalis: cum ue/ neficas taxat: dicit: Instituitque rudes melior locusta propinquas: Per famam & populũ nigros efferr maritos. Liuẽ ti: ab effectu: quia facit corpus liuidũ.

A udite o gentes: neu rumpite fœdera pacis.
N ec regnis postferte fidem. uagus exul in orbe:
E rrabit toto patriis proiectus ab oris.
T ergaque uertentem trepidans carthago uidebit.
S æpe sagunthinis somnos exterritus umbris?
O ptabit cecidisse manu: ferroque negato.
I nuictus quondam stygias bellator ad undas.
D eformata feret liuenti membra ueneno.

PETRI Marsi interpretatio in ter tium uolumen Syllii italici.

Ostquam rupta fides tyriis
et mœnia castæ:
Non æquo superum genitore
euersa sagunthi:
E xtemplo positos finiti cardine mundi
V ictor adit populos: cognataque limina gades.
N ec uatum mentis agitare: et præscia corda
C essatum super imperio. citus æquore bostar:
V ela dare et rerum prænoscere fata iubetur.
P risca fides aditis longo seruatur ab æuo:
Q ua sublime sedens cyrrheis æmulus antris
I nter anhelantis garamãtas corniger ammon
F atidico pandit uenientia sæcula luco.
H inc omen cœptis: et casus scire futuros
A nte diem: bellique uices nouisse petebat.
E xin cornigeri ueneratus numinis aras?
C aptiuis onerat donis: quæ nuper ab arce
V ictor fumantis rapuit semiusta sagunthi.

Ostquã rupta fides tyriis: Hannibal solo æquata sa/ guntho gades concessit: ut Herculi uota persolueret: & nouis se obligaret si mar te secundo romanos uicis/ set: & de tanti conatus euẽ/ tu sollicitus Bostarẽ ad oraculum iouis Hammonis petiturũ sortes misit: & ẽt dona: nactus oportunitatem poeta tem plum Herculis gaditani describit: & sa crorum ritus. Annibal inde profectus: cum per omnem aphricam & hispaniã delectum habuisset superatis pyreneis montibus: & tandem alpibus per agros tritastinorum in taurinis campis prope Mediolanum castra metatus est: hæc ca nit poeta in præsenti uolumine: Postq̃ inquit carthaginenses: duce Annibale ruptis fœderibus Saguntum expugna rũt: Annibal profectus ẽ ad gades. Ca ste: ꝑpter fidem illic cultam: quæ casta ẽ. Non æquo genitore: iniusto ioue: q talia permisit. Finiti mundi: quia ul/ tra gades non ẽ nisi oceanus. Cognata limina: quoniã tyrii gades ẽt condide/ runt: quorum colonia: & Carthago fu/ it. ergo erãt cognata mœnia: Tyrii auctore Stra. monitu oraculi nauigantes: cũ ad insulã uenissẽt: tẽ plũ herculi: qui apud illos supstitiose colebat erexerũt ad oriẽtẽ: & eiusdẽ nois cuius insula urbẽ ad occidẽtẽ. Sup: de imperio: & euentu belli: qd parabat. Fata rerũ: futurũ rei euẽtũ: & seriẽ futuri. Prisca fides aditis: describit oraculũ iouis hãmonis. aditũ ẽ locus ĩ tẽplo secretior ueneratiõis ple/ nus. Aemulus: qm̃ oraculũ hamonis erat fidũ: ut apollĩs delphici. cyrrha ẽ opidũ sub parnaso: ũde ẽ ascẽsus ad dephos oppidũ: ĩ quo erat oraculũ apollĩs toto orbe tũc celeberrimũ: & minus aliis fal lax: cui oraculũ hãmonis æmulũ erat: æmulus ãt dicit eiusdẽ rei studiosus. Sublime: qm̃ ĩ effigie a/ rietis sup altaria ponebat. Antris: qm̃ ĩ medio tẽpli delphici erat foramẽ: ũde egrediebat ille spũs quo phœbas correpta sortes cãebat. pt̃ ẽt cũ dicit sublime alluder ad colũbã: q̃ aliq fabulãt e quer/ cu dedisse oracula: ut apd Dodonã ĩ epyro. Anhelãtes: sitiẽtes & æstuãtes. garamãtes st populi aphri cæ laborãtes aq̃rũ iopia. Vẽientia sæ: res futuras: & cõtinuatã reꝝ cõgressionẽ: quã fatũ appellãus. Hic: ex hoc oraculo petebat scir ãnibal dubiũ tãti motus euẽtũ. Omẽ: auspiciũ. & an bono omine moturus eẽt arma ĩ romãos. Ante diẽ: anq̃ ipsæ res eẽnt. i. uolebat præscir futuꝝ belli euẽtũ. Belli ui. euẽtũ & uicissitudĩes: ĩcertũque martẽ: quoniã uaria ẽ fortũa belli: & dubius euẽtus: & fortũa ma gni fauoris breuis ẽ. Cornigeri nu: iouis q illic colebat ĩ effigie arietis. Donis: captis apd sagũthũ

Vulgatũ nec caſſa fides:cãit poeta in tẽplo herculis duraſſe trabes a prima tẽpli origine uſque ad tẽpora Annibalis:quod tamẽ fingit alludẽs ad aliã hiſtoriã. Quippe auctore Plynio: Templũ Apollinis uticæ erat:ubi indicarũ cedroꝝ trabes ita durauerũt ut poſitæ fuerant prima urbis eius origine annis mille &.cclxxxviii.& in hiſpania templũ Dianæ fuit a zacyntho aduectæ cũ conditoribus annis.cc.ante excidiũ Troiæ:cui pepcit Annibal inqt relligione ductus Iuniperi trabibus etiã nunc durantibus. Nec caſſa:non uana. Hic:ex hac uetuſtate trabiũ:quæ non corrumpuntur. Deũ:herculẽ. Seniũ:uetuſtatẽ:& corruptionẽ.

Vulgatum:nec caſſa fides ab origine fani.
Impoſitas durare trabes. ſolaſque per æuum
Condentum nouiſſe manus hinc credere gaudẽt:
Conſediſſe deum:ſeniumque repellere templis
Tum quis fas et onos aditi penetralia noſſe
Fœmineos prohibent greſſus.ac limine curant
Setigeros arcere ſues:nec diſcolor ulli
Ante aras cultus:uelantur corpora lino.
Ex peluſiaco præfulget ſtamine uertex.
Diſcinctis mos thura dare:atque e lege parentum
Sacrificam lato ueſtem diſtinguere clauo.
Pes nudus:tonſæque comæ:caſtumque cubile?
Inre tincta focis: ſeruant altaria flammæ.
Sed nulla effigies:ſimulacraue nota deorum?
Maieſtate locum:et ſacro impleuere timore.
In foribus labor alcide lernea reciſis
Anguibus hydra iacet:nexuque eliſa leonis
Ora cleonei patulo cælantur hiatu.
At ſtygius ſæuis terrens latratibus umbras
Ianitor æterno tum primum tractus ab antro
Vincla indignatur: metuitque megera cathenas.
Iuxta thraces equi. peſtiſque erymanthia et altos
Aeripedis ramos ſuperantia cornua ceruæ
Nec leuior uinci libycæ telluris alumnus.
Matre ſuper:ſtratique genus deforme bimembres
Centauri frõtemque timet:minor oĩs acarnan?

Tũ quis fas: nũc deſcribit ritũ:quo utebant̃ herculis ſacerdotes. Fœmineos greſſus:a tẽplo herculis arcebãt̃ mulieres a ſacerdotibus ꝓpter Deianiram quæ tũica uenẽo illita herculẽ ꝑdidit: & ſues ꝓpter aprũ erymanthiũ quẽ uiuum hũeris ad Euryſteũ rettulit. Plutarchus ĩ quæſtionibus duas affert cauſas:q̃re mulieres non guſtabãt id quod ſup arã maximã herculis imolatũ eſſet altera ẽ: qa Nicoſtrate mr̃ Euãdri:quã Carmentẽ dicũt ſacrificii herculei tps non obiit:alterã ad Deianiræ ueſtẽ refert. Nec diſcolor.i.eiuſdẽ coloris albi.ſ. Peluſiaco ſtamine:pãno lineo ægyptio. Peluſiũ ẽ oppidũ ægypti:ubi erat linũ laudatiſſimũ:ex quo ſacerdotes ægyptii ueſtes conficiebãt. & Amaſis auctor̃ Ply.toracẽ lineũ hũit q poſtea oſtẽdebat̃ Rhodi ĩ æde mieruæ:cuius ſingula fila.ccclxv.filis cõſtabãt.Supior ps ægpyti:ĩqt Ply.uerſus arabiã gignit fruticẽ:quẽ xilinõ uocãt.& ideo lina ĩde facta xilina.puulus ẽ:ſimileque barbatæ nucis defert fructum: cuius ĩ exteriore bombice lanugo netur.nec ulla ſũt eis ĩ cãdore:mollitieue præferenda:ueſtes ĩde ſacerdotibus ægypti gratiſſimæ đ tali lino ĩtelligit Syllius. Vertex: caput. Lato clauo:textura:q̃ ueſtes diſtingũtur. latus clauus ẽ genus texturæ: cuius ĩuẽtio:& uſus primus fuit apđ baleares inſulas: Tunica lati claui: Plynius inqt in modũ gauſape texi.nũc primũ incipit.romãi etiã utebant̃ clauo. Inde laticlauii. In foribus:ĩ ianuis tẽpli cælati erant herculis labores: qui leonẽ ſtrãgulauit in nemea ſylua ꝓpe cleonas hydram confecit igni: ferroque ad Lernã paludẽ cerberũ cathenis uinctum eduxit ab inferis:ꝑ ſpeluncã quæ ẽ apud heracleã ponticã:& deſcẽſurus ad ĩferos initiatus ẽ ſacris eleuſinis a Muſeo Orphei filio.eleuſin ẽ oppidũ atticæ cereri ſacꝝ primus labor herculis fuit leo nemeus. Eliſa:compreſſa mãibus. Patulo hiatu: qm̃ mãibus os illius diduxerat hercules:& ſuffocauerat:& cũ elidit̃ guttur:os aperit̃. Ianitor:cerberus. Thraces eq: diomedei.Diomedes rex thraciæ hoſpites obiiciebat laniãdos:uorãdoſque eqs quos hẽbat efferatos Hercules ipſũ necatũ ꝓpriis eqs deuorandũ obiecit:equoſque abductos mãſuefecit: quoꝝ genus uſque ad Alex.mag.ꝑmãſit. Peſtis erymãthia:aper.erymãthus mons arcadiæ: in quo hercules cœpit aprũ horrẽdæ magnitudĩs:& tulit ad Euryſteũ hũeris:qui uiſa beluæ uaſtitate: ſub æneo uaſe ſe abſcondit. Eripedis ceruæ:Hercules fuga delaſſauit:cœpitque ceruã hẽtẽ æreos pedes:qđ finxerũt poetæ alludẽtes ad illius aĩalis uelocitatẽ:fixerit erypedẽ ceruã: inqt Virgi. cornua ſuperãtia ramos hoc uidebat̃ eẽ mirabile:& præter naturã huius aĩalis:quoniã mares hẽnt cornua auctoribus Ariſtotele & Plynio:quæ ſoli aĩaliũ omnibus annis ſtatuto ueris tpe amittunt. Nec leuior uinci non ſuperatu facilis:quoniã reſumebat uires a terra Antheus terræ filius paleſtræ ſuperatus ẽ ab hercule in aphrica:in cuius ãplexu aĩam efflauit:cũ non ſineret ipſũ a terra matre uires affectas reparare. Matre:terra. Genus deforme:hercules cẽtauros domuit:qui in ſe impetũ fecerũt:ducti odore uini:q̄ a pholo cẽtauro acceperat ex defunctis clariores fuerunt daphnis:Ageus:amphion:hyppotion:orios:iſoples:Melãthetes:Tereus:derpos:phryxus. Oĩs acarnan.i.oẽs miores natu acarnaniæ regiõis: & ætoliæ:timere uidebantur in illa ſculptura frontem Acheloi: qui pro Deianira cum Hercule

pugnauit. Vnde Deianira apud Sophoclem in tragœdia sic loquitur: Procus fuit amnis mihi fuerat achelous qui tribus me formis a patre petiit: manifestus incessit taurus. Inde draco & aliquādo mole ualida bouis præse ferens frontem de hac fronte intelligit Syllius: quā monstruosam: & toruam pueri acarnanes timere uidebant. & sic est laus sculpturæ: quæ tales affectus exprimebat. Achelous ē fluuius diuidens acarnanes ab ætolis: & emittēs in mare ad echinadas insulas. Fulget ethe: ethe mons est thessaliæ ad mare ægeū in quo hercules accepta tunica missa a Deianira furore correptus Lycam qui attulerat in mare deiecit. & illic Pira extructa se combussit. Sacratis ignibus: quibus Hercules consecratus est: & ad cœlū abiit. Varia imago: uarii labores herculei: quos Annibal spectabat. Mira dehinc cernit: describit æstū oceani: qui quotidie fit: & affert huius icrementi: & reciprocationis duas rationes quarum altera fabulosa ē: altera uera: quoniā lūa habet potestatem super oīs humores. & est cā æstus oceani: & cū illa crescit: crescūt humores: & econtra. Plynius de potestate lunæ sic ait: quæ uera coniectura existit: haud frustra spiritū sidus lunæ existimari. & hoc eē quod ī terras saturet: accedēsque corpa ipleat: abscedēs inaniat. ideo cū īcremēto eius augeri conchilia: & maxīe spiritū sentire qbus sanguis non sit. sed etiā sāguine hoīum cū lumine eius augeri & minui: frondes quoque & pabula sētire. In oīa eadē perrāte ui. Auicena secūda qrti tractatu secūdo capitu. ii. de diebus creticis fatet ex opīone quorūdam medicorū: siue philosophoꝶ: ꝙ uirtus lūæ maximā hēt uī sup oīs hūores. Vnde uult: qd oēs alterationes: quæ fiūt in hūidis: utputa digestio ciboꝶ. & similia ꝓueniant adiumēto ipsius lūæ. Cerebra ēt hominū crescer: & decrescere. & aquā oceani ad lūæ incremētū augeri. & minui. æstus oceāi fit singulis diebus: & sex horis mare accedit: & sex recedit. & hoc ē semp: ut sensui patet. ui tamē lūæ talia agunt. De motu oceāi lege Ply. & Stra. Nā q̄ cæruleis: hæc ē cā huius incremēti fabulosa. Nereus inqt: Deus maris relaxat fontes qbus mare auget. Præruptū: tumidū: & assurgēs. Ingruit: crescit: augetur. Torrentibus: rapidis. Tum uada: ipsa maria: siue aquæ. Pontum: aquam assurgētem: & æstuantem. Mox: postea decrescit mare. æstus dicit maris ebullitio. æstuaria loca: ad quæ illa ebullitio transcurrit. Erepto profundo: aqua: quoniam relabitur æstus. Strabo sic ait: Non paruum nautis discrimen important: siue deferantur: siue referantur. In his uero accessibus: siue recessibus etiam detrimenta sunt. pari enim ratione concitant: celeriterque mouent. crebro nanque nauigia in sicca tellure destituta sunt: hoc idem accidit Alexandro magno: cū ad oceanum indicū nauigasset. Trāstris: iacentes in sedilibus nauium: & ociosi expectātes accessum aquæ. Cymothoes: hæc est altera ratio: & uera: cymothoe est nympha maris: quam ponit pro ipso mari. Nam cyma græce latine dicitur unda. Vagæ cymothoes: maris uagi: quod nunc crescit: nunc decrescit. Labores: æstus: & reciprocationes. Reciproca tethis: ipsum mare reciprocum: Nam fluit: & refluit. Tethis est uxor Oceani. & ponitur pro ipso oceano. Hæc propere spectata duci: Cum Annibal hæc quæ dicta sunt apud Gades: uidisset a se uxorem dimittere: cogitauit Imilcen: & filium: qui nondum complebat annum: generatus in bello saguntino: hic infans Aspar uocabatur. Sub ubere lactentem. Imbuerat: idest ipsa Imilce primo matrimonio coniuncta fuerat Annibali: quam ingenti amore prosequebatur. ideo ait: Virgineis tædis: nā tæda præferebatur in nuptiis. Imbuere ē dare primum saporem: Horatius: Quo semel est imbuta recens: seruabit odorē Testa diu. & Martialis: Imbue plæbeias clusinis pultibus ollas. Primo hymenæo: matrimonio: hymenæus est deus nuptiarum: & ponitur pro ipsis nuptiis. In ora: regione saguntina. Bissenos orbes. xii. mēses.

Inter quæ fulget sacratis ignibus ethe
Ingentemque animam rapiunt ad sidera flammæ.
Postquā oculos uaria impleuit uirtutis imago:
Mira dehinc cernit surgentis mole profundi
Iniectum terris subitum mare. nullaque circa
Litora: et infuso stagnantis æquore campos.
Nam qua cæruleis nereus euoluitur antris:
Atque imo freta contorquet neptunia fundo
Præruptum exundat pelagus. cæcosque relaxans.
Oceani fontis torrentibus ingruit undis.
Tum uada ceu sæuo penitus permota tridenti
Luctantur terris tumefactum imponere pontum
Mox remeat gurges: tractoque relabitur æstu.
Ac ratis erepto campis deserta profundo.
Effusi transtris expectant æquora nautæ?
Cymothoes ea regna uagæ: pelagique labores
Luna mouet. luna immissis per cærula bigis.
Fertque refertque fretū. seqtque reciproca thetis.
Hæc propere spectata duci. nā multa fatigant.
Curarum prima exercet subducere bello
Consortem thalami. paruūque sub ubere natū.
Virgineis iuuenem: tædis primoque hymenæo.
Imbuerat coniunx. mēorique tenebat amore?
At puer obsessæ generatus in ora sagunthi
Bissenos lunæ nondum compleuerat orbes.

Quos:uxorē:& puer̄. Vt stetit:placuit annibali:fixūque fuit. Secernere: dimittere ab exercitu uxorē & filiū natū in obsidione sagūthina.hēbat.n.annibal in castris uxorē. Spes o carthagīs altæ: uerba annibalis ad filiū precātis ut ille rebus gestis auū Amilcarē superet:& se patrē. Nec leuior:n̄ minor romāo℞ terror me prē. Amplior patrio decore.i.āpliorē laudē assēq̄ris q̄ ego adeptus sim. Condas:compes. Noīa:gloriā & famā rebus a te gestis. Auū:amilcarē:q alter mars putatus est. Aegra tīoris:timida & cōsternata aīo.sic Amilcar dixerat Annibali:Horreat ortus iā pubes tyrrhena

Q uos ut seponi stetit:et secernere ab armis.
A ffatur ductor:spes o carthaginis altæ
N ate:nec æneadum leuior metus:amplior oro
S is patrio decore.et factis tibi nomina condas.
Q ui superes bellator auum: iāque erga timoris
R oma tuos numerat lachrymādos mr̄ibus āños.
N i præsaga meos ludunt præcordia sensus.
I ngens hic terris crescit labor:ora parentis
A gnosco toruaque oculos sub fronte minaces.
Vagitumque grauem:atque irarum elemēta mearū
S iquis forte deum tantos inciderit actus:
V t nostro abrumpat lœto primordia rerum
H oc pignus belli coniunx seruare labora.
C umque datum fari:duc per cunabula nostra.
T angat eliseas palmis puerilibus aras.
E t cineri iuret patrio laurentia bella.
I nde ubi flore nouo pubescet firmior ætas
E micet in martem.et calcato fœdere uictor
I n capitolina tumulum mihi uindicet arce.
T u uero tanti fœlix:quam gloria partus
E xpectat ueneranda fide discede periclis
I ncerti martis:durōsque relinque labores.
N os clausæ niuibus rupes suppostaque cœlo
S axa manent.nos alcide mirāte nouerca
S udatus labor:et bellis labor acrior alpes.
Q uod si promissum uertat fortuna fauorem:
L æuaque sit cœptis:te longa stare senecta
A euumque extendisse uelim: tua iustor ætas
V ltra me impropere ducant:cui fila sorores.
S ic ille.at contra cyrrhei sanguis imilcæ.
C astalii:cui materno de nomine dicta

tuos. Lachrymādos: allaturos calamitatē romāæ pubi. Ni præsaga meos:ni decipior īqt:& male mēs præsagit mea. sagire ē acute sētire:ex quo sagearii: qa multa scire uolūt.& sagaces dicunt̄ canes.igit̄ qui ante sagit q̄ oblata res ē: dicitur præsagire.i.futura āte sentire. Præcordia: ponit ꝑ ipso corde: in quo uidet̄ consistere ipsū sapere: ūde uecordes dicunt̄ stulti & cordati sapientes. Meos sensus:opīonē:quā de filio concepi parentis hamilcaris. Ora:aspectum toruū:qualē hēbat meus pr̄. Torua: feroci:toruitas dicta ē a ferocia tauro℞ quasi tauri acerbitas:hic infans auū referebat ore. Grauem:terribilē. Elementa:principia: quoniā me referre uidetur ira & truci uagitu. Siqs inciderit actus.i.si nō potero italiā inuadere & aliqs deus abrūpet hos meos conatus Memēto uxor seruare hūc puer̄: & cū poterit fari:fac iuret ad aras eliseas bellū romanum ut ego feci. Tātos actus: quos paro contra romāos. Lœto:morte mea. Primordia re.prīcipia belli:q̄ romāis inferre paro. Labora:enitere. Nostra cuna.ꝑ mea uestigia: q iuraui bellū in pueritia. Eliseas:ab elisa Didone.i.iuret ut ego feci ad aras dicatas māibus elisæ. Cineri prīo:māibus aui & pr̄is. Calcato foe. seruat deco℞ uiri īpii bellicosi:& ꝑfidi. Calcato:spreto: & uiolato. Vindicet:paret mihi sepulchrū in capitolio. Tu uero tāti: uertit sermonē ad uxorē:quā hortat̄ ut ab armis discedat ꝑpter futuros labores: & difficultatē itineris. Fide: ꝑpter fidē coniugalē q̄ cēseris. Supposta: erecta usque ad cœlū. Labor alci.herculis:q alpes trāscēdit: mirāte iunone nouerca ꝑp rei difficultatē. Sudatus:maxīo sudore pactus in trāscēdēdis alpibus. Acrior la.quoniā plus negocii erat ī alpibus iuniis:q̄ in exercitu & pugna cū hostibus. Quod si ꝑmissū:captat beniuolētiā ab uxor̄:cū dicit:si fortūa mihi aduersabitur in italiam properanti:& moriar:iustius est ut tu remāeas:& tua ætas iustior est:cui parcæ ducant fila tarda:idest ut tua ætas ad senium perueniat. tali aīo fuit etiā Gracchus erga Corneliam. Lœua:contraria meis cœptis. Vltra me:ut superuiuas mihi. Impropere: tarde ducant fila:idest extendant ætatem post mortem meam. At contra:hic repetit poeta originē Castulonis oppidi:quod erat Imilces natale solum Castulo urbs hispaniæ prīa uxoris Annibalis:qđ etiā Liuius testat̄.Fingit poeta propter ipsum nomen quendam Castalium uenisse ex phocide in q̄ est Parnasus:& fons Castalius phœbo sacer: & condidisse Castulonem urbem:denominasseque a nomine matris: alludens ad ipsum fontem: qui & Castalia dicitur.Vnde Papinius Castaliæ flauos amor est tibi mergere crines. Et Virgilius: Castaliam molli diuertitur orbita cliuo.& Mylichum quendam natum ex Satyro Bacchi comite: & nympha Myrice illic regnasse: a quo Imilce habebat originem. Cyrrhei castalii:phocensis:quoniam Cyrrha est in phocide ad radices parnasi.

Natis phœbeis: castulonensibus oriūdis ex phocide phœbo sacra: quoniā illic erat delphicū oraculū Liuius ait: Castulo urbs hispaniæ ualida ac nobilis: & adeo coniuncta societate pœnis: ut uxor inde annibali eēt. Repetebat: hamilce scilicet ex sacrata stirpe: nā referebat suos natales & stemma ad Milicū natum ex baccho & nympha: eo tēpore quo bacchus domuit hispanos. Agitabat: uexabat bello. Thyrso: hasta bacchica obuoluta pāpinis: & instita. Vnde Papinius describēs Euneū Bacchi sacerdotē: & eius insignia dicit: Pallentes hæderæ: nyseaque serta coronant Candida pāpineo subnectitur instita pilo. Armata menade: Menades: Thiades: Mymallones dicuntur mulieres bacchantes: ēt bassarides. Calpen: hispaniā: calpe mons: ut dictū est ad fretū gaditanum. Lasciuo: quoniā satyri lasciui sunt. Indigenis: hispanis: indigenæ dicunt inde geniti. Imagine gēitoris: quoniā satyri cornuti sunt: & bacchum comitant. Hinc: a milico. Vitiato noīe: quia a Milico Himilce dicebat. tamen hoc fingit poeta Me ne oblite tua: uerba himilces ad annibalē: a quo captat uicissim beniuolentiā: sensus ē: non uis me comitē tui itineris Annibal an ignoras: q mea filii que communis salus ex tua pendet: seruat decorū poeta coniugis fide: ac pudicæ ordo ē: ne me abnuis comitē īcœptis o annibal. s. oblite a tua salute nr̄am pēdeī. Fœdera: iugalia. s. n̄ īqt exptus es me īfidā: ut debeas me comitē abnuere sēsus ē: nouisti ne me hactēus ita pigrā: & exigui erga te amoris: ut nūc me deserere debeas: qa nolī tecū ppeti labores: aut grauer: q̄si di. hactēus fui tecū ubique: & ero si placet: oīsque labores uolu ptati ascribā: ita castus amor: & cōnubii fœdus exposcit. Primitiæ tori: quoniam habuit eā uirginē ānibal. Haud ullus la. i. nulla difficultas me supabat te unice amātē. Sin solo: sēsus ē: sed si solū ppter hoc me relinquis: qa sū fœmina: ex cuius gremio turpe ē uiro bellicoso surgere ad martis labores: remanebo libēs: & uolūtati parebo tuæ. ero igiť ut deus annuat cœptis tuis: & īter arma: & clangores tubaℽ mēor esto mei & nati. Quippe: qm̄ inqt nō tm̄ tīeo romāos: q̄tū te q ruis ī apta discrimīa: nec satiaris aliquo euētu psp̄æ fortūæ. & nulla gloria ē quæ tibi sit satis. & putas nō decer hoīem bellicosū ī pace mori. Ignobile lœ. ignauā mortē. Qui unus con. se ti. i. non tīeo aliquē congrediētē tecū singulari certamīe: sed uī multitudīs. Belloℽ ge. q es alter mars: & illū in armis spiras. Teucris: romāis: seruat decorū uxoris tīentis uiro quē pp eximiā bellicæ uirtutis gloriā unice amabat. Ianque adeo eg. ānibal uxor: cæterique comites egrssi ex tēplo herculis: & urbe gaditana puenerāt ad litus: ut e portu soluerēt: tūc annibal himilcen lachrymantē his uerbis alloquutus ē. Litor: gaditāo. s. Promota: deducta ī aq. Pēdētibus: aptātibus ātēnā: & uela ī arbore nauis. Sēsim pulsāte: paulatī īflāte uela. Omībus par. noli īqt lachrymis tuis īfœlicitatē omīari uxor. omē ppīe est ī uerbis. Vñ diē Ci. ī. i. đ diui. Neque solū deoℽ uoces pythagorei obseruauerūt: sed ēt hoīum q̄ uocāt omīa: quæ maiores nr̄i: qa ualeī cēsebāt: iccirco oībus rbus agēdis q bonū: faustū fœlix: fortūatū que eēt præfabāt: rebusque diuīs: quæ publice fierēt ut fauerēt līguis īpabat: quod sic interpretatur

Castulo phœbeis seruat cognomina natis
Atque ex sacrata repetebat stirpe parentes.
Tempore quo bacchus populos domitabat iberos.
Concutiens thyrso: atque armata menade calpen
Lasciuo genitus satyro nymphaque myrice
Milicus indigenis late regnarat in oris.
Cornigeram attollens genitoris imagine frontē
Hinc patriam: clarumque genus referebat imilcē
Barbarica paulum uitiato nomine lingua.
Quæ tunc sic lachrymis sensim manantibus infit.
Me ne oblite tua nostram pendere salutem.
Abnuis incœptis comitem? sic fœdera nota
Primitiæque tori? gelidos sic scandere tecum
Deficiam mōtis coniunx tua? crede uigori
Fœmineo. castū haud superat labor ullus amorē.
Sin solo aspicimur sexu. fixumque relinqui.
Cedo equidem. nec fata moror. deus annuat oro.
I fœlix: i numinibus: uotisque secundis
Atque acies inter flagrantiaque arma relictæ
Coniugis et nati curam seruare memento.
Quippe nec ausonios tantum nec tela: nec ignis.
Quantum te metuo ruis ipsos acer in enses.
Obiectasque caput telis. nec te ulla secundo
Euentu satiat uirtus. tibi gloria soli
Fine caret. credisque uiris ignobile lœtum
Belligeris in pace mori tremor implicat artus.
Nec quenquam horresco qui se tibi conferat unus.
Sed tu bellorum genitor miserere. nefasque
Auerte: et serua caput inuiolabile teucris
Ianque adeo egressi steterant in litore primo.
Et promota ratis pendentibus arbore nautis
Aptabat sensim pulsante carbasa uento.
Cum lenire metus properans: ægramque leuare
Attonitis mentem curis: sic annibal orsus.
Ominibus parce et lachrymis fidissima coniunx.

eca dicens:Quotiens mentio sacrorum litterarum interuenerit fauete linguis:hoc uerbum non ut plerique existimant a fauore trahit̃:sed imperat̃ silentiũ ut rite peragi possit sacrorum: nulla uoce mala obstrepẽte.ideo Annibal precat̃ uxorẽ ut ominibus pcat:inqens:Fixus ẽ dies mortis.In pace & ĩ bello morimur:cũ uenerit dies:qui pẽdet a primo:supra dixit:Nascẽtique addita fata. Extremũ diẽ: Herodotus dicit lib.prĩo:Sortẽ fato destinatã deo quoque effugere impossibile ẽ.Et Sene.scribẽs de consolatione ad Martiã dicit:Mors illi nascẽti determinata:& in hanc legẽ data. Et Metrodorus di

E t pace et bellõ cunctis stat terminus æui.
E xtremumque diem primus tulit ille per ora
N omen in æternum paucis mens ignea donat:
Q uos pater ætheriis celestum destinat oris.
A n romana iuga:et famulas carthaginis arces
P erpetiar?stimulãt manes:noctisque per ũbras
I ncrepitãs genitor.stant aræ:atque horrida sacra
A nte oculos:breuitasque uetat mutabilis horæ
P rolatare diem:sedeam ne?ut nouerit una
M e tantum carthago.et qui sim nesciat omnis
G ens hominum lœtique metu decora alta reliquã
Q uantum etenim distant a morte silentia uitæ?
N ec tamen incautos laudum exhorresce furores:
E t nobis est lucis onos,gaudetque senecta
G loria cum longo titulis celebratur in æuo.
T e quoque magna manent suscepti præmia belli:
D ent modo se superi.tybris tibi seruiet omnis.
I liacæque nurus:et diues dardanus auri.

xit sorori suæ lugenti filiũ: mortale est oĩum mortaliũ bonum. Mẽs ignea:cœlestis & ardẽs oĩ uirtute.i.sola uirtus est illa quæ famam compat:& hoĩem cum diis agere æuũ facit.Sic Virgilius:pauci quos æquus amauit iuppiter: aut ardẽs euexit ad æthera uirtus: & affert pr̃iæ seruitutẽ:ut magis illã moueret ordo: ignea mens paucis donat nomẽ:scilicet eorũ ire p ora: idest celebrari ĩter mortales.Sic Enni. Cur uolito uiuus docta p ora uirorum.Perfecta uirtus ẽ illa q̃ hõ cẽsetur:& cũ uirtute optimũ est mori. Ratio recta & consumata inquit Sene.Fœlicitatẽ hoĩs implet: Hæc ratio uocatur uirtus:eadẽque honestũ ẽ. & alibi dicit magnã eẽ fœlicitatẽ ĩ fœlicitate mori. Quos:paucos iuppiter deputauit cœlo:quoniam uirtus est illa quæ facit nos deo similes quoad fieri potest.Vnde dicit Sene.Inter bonos uiros:& deũ amicitia ẽ conciliante uirtute.Et alibi: Generosi aĩ & magnifici ẽ iuuare: & pdesse: qui dãt beneficia deum imitant̃: qui repetunt fœneratores: loquit̃ Syllius ex opĩone stoicorum:Nã Zeno stoicus: aĩum ignẽ putauit eẽ:non sine ratione tñ: Nã uolunt stoici ut corpus sit ab aĩa tanq̃ a forma:qppe aĩa calor ẽ:& uis quædã:ut ipsi dicũt aeria co[n]calefacta. qd ãt de aĩa ipsa tenẽdum sit: nos q christiane philosophãur:relligio nr̃a sãctissima docet. An roma.iu.affert rei ĩdignitatẽ q̃ dicit se ad bellũ ĩpelli:quoniã pr̃iæ oĩa debẽus. Iuga:impia qbus preminur:ut iugo boues. Mães: aĩa pr̃is mei amilcaris. Aræ:ad q̃s iuraui bellũ romanũ. Horrida sa.ĩferna: & ĩ qbus mactabãtur hoĩes. Mutabilis:qa tpa facile mutant̃:nã amilcar morte præuẽtus nõ potuit romãis bellũ inferre: Sic ĩquit:ãnibal mihi accidere posset.ideo ait Ply.ĩ episto.Cũ tã angustis terminis uita nr̃a claudat̃ studiis mẽoriã extẽdãus.Columella dicit:Inuigilate uiri tacito nã tpa gressu Diffugiũt:nulloque sono conuertit̃ ãnus.Et Virg.Optĩa quæque dies miseris mortalibus æui Pr̃ia fugit. Prola.differre. Sedeã ne:seruat deorum uiri ĩgẽtis spũs:& gloriæ ĩmẽsæ cupidi. Lœtique me.de.al.re. nã uere fortis:ut dictũ ẽ pp decorum & honestatẽ non tĩet mortẽ:ĩmo circa ardua uersat̃:ẽt si sit moriẽdũ: qppe uitæ non pcit suæ:nec ppter aliq̃ ĩcommoda declinãda debet eẽ timidus:quoniã amitteret fortitudinis laudẽ:& honorẽ:q ẽ præmiũ uirtutis:& quẽ aĩus generosus appetit.Vnde dicit Sene. Hẽt hoc optimũ ĩ se generosus aĩus q̃ concitat̃ ad honesta.& alibi dicit:Male uiuet qsqs nesciet bñ mori. Alta decora:laudẽ rerum gestarum:& ueræ uirtutis decus. Quãtũ eteni di.q̃si di.ille de quo nihil dr̃ ẽ perinde ac mortuus. Nec tñ ĩcau.non debes ĩqt tĩere q̃ ego sim ĩcautus:ut dixisti:nã & ego gaudeo uita.& gloria mea gaudet senio:cũ celebrat̃ ipsa gloria titulis:& imagibus ob res gestas in longã ætatẽ. Furores laudũ:uehementẽ cupiditatẽ laudis:ad quã nati sumus:& p qua consequẽda me in tantũ in apta ruere picula dicis. Onos lucis:amor uitæ. Titulis:honoribus:laudibus: & ĩscriptionibus uictoriarum.Ouidi.Gratulor œchaliam titulis accedere nr̃is. Te quoque:locus ẽ ab utili. Dent modo se supi:idest solũ dii annuãt cœptis:& faueãt. Oĩs tybris:oĩs italia & ipsa Roma. Dardãus:romãus. Diues au.ditissimus popu.romãus:nã ĩ italia sũt auri uenæ:q̃s effodi uetitũ ẽ:ut ĩqt Ply.edicto patrum italiæ parci iubentiũ.Vnde Virgilius:dicit:atque auro pluria fluxit:romæ non fuit:nisi admodũ exiguũ longo tpe:nã cũ pax a gallis emeret̃:non potuerũt effici plus q̃ mille pondo:sed auctũ ẽ postea tpe.C.Marii:& Syllæ:q.xxx.milia pondo e præneste quo Marius asportauerat romã in triũpho rettulit:& argẽti.vii.milia:& ex reliq̃ uictoria auri pondo.xv.milia: argẽti uero.cxv.milia:ut ait Ply.Inde Sex.Iulio.L.Aurelio conss.auri in ærario po.ro.fuere.vii.annis ante tertium bellum punicum pondo.dccxxvi. Argenti.lxxxxii.milia:& extra numerum.ccclxxv.milia. Item Sexto Iulio: & Lucio Mario consulibus belli sotialis initio octingenta.xlvi.auri pondo Cæsar primo introitu urbis in suo ciuili bello ex ærario protulit laterum aureorum uiginti sex milia: & in numero pondo.ccc.neque fuit aliis temporibus respublica locupletior. Seruius Tullius rex primus

æs signauit:nota pecudū:unde pecunia dicta:Nā po.ro.ante Pyrrhum regem argēto signato non est usus: quod signatum ē.Qu.Fabio consule quinque ānis ante primū bellum punicū nota argēti fuer bigæ & quadrigæ:inde bigati nūmi:& quadrigati dicti. Liuius Drusus in tribunatu tertiam partem æris argento miscuit:qui uictoriatus appellabat.Nummus lege clodia percussus ē: ante hic nūmus ex illyrico aduectus loco mercis habebat.Nūmus autē dictus ē auctore Aristotele a lege quæ nomos dicitur græce quippe:non natura:sed lege introductus ē:nam principū instituto fit nūmus: qui adhibet mensurā omnibus rebus.i deo uelut subsidiū commutandarū rerū nūmus excogitatus est uictoriatus nūmus signatus fuit nota uictoriæ:ūde nomen Aureus nūmus post ānum.lxii.pcussus ē:q̄ argenteus a nūmo prima ē auaritiæ origo īquit Ply.excogitata fœnore quæ stuosaque segnitia. Iter liquidū:ipsū mare abstulit uisus. At pœnus: ānibal soluēs e litore gaditano: citato cursu nouam carthaginē contēdit: ubi p noctur nam quietē hoc ostētū uidit: qd' poeta uersibus psequit. Auertere amorem: quo tenebat erga uxorē: qui aliquo affectu amoris premit:inquit Cice.i tuscu. quæstionibus: ut sanet adducēdus ē ad alia studia:curas:negocia:loci denique mutatione tanq̄ ægroti non conualescētes sæpe curādus ē. Mœnia: nouā Carthaginē:unde discesserat iturus ad templū Herculis. Tandē:post longā belli cogitationē:& studium. Vis dura:uehemens affectus amoris supatus est a labore bellico.Ouidius:Ocia si tollas periere cupidinis arma. Sollicito: ab effectu:quia reddebat annibalē sollicitū & diligentē. Tū pr̄ oīpotens: Sylenus græcus auctor:quē Celius sequutus est: auctore Cice.dicit Annibalē:cū cœpisset Saguntū uisū eē in somnis a ioue ī conciliū deorū uocari: quo cū ueīsset: iouē impasse ut italiæ bellū īferret:ducemque ei unū e concilio datū quo illū utentē cū exercitu pgredi cœpisse:& ui disse post se hoc monstꝝ:qd' poeta nūc describit.fingit poeta in grām romāoꝝ iouē misisse mercuriū ad Annibalē: ut pperaret in italiā:non ut faueret ānibali:sed ut romanos iā desides:& priscoꝝ laborē deponentes bellis exerceret:qui bus prisci romāi ex tenui principio aucti sūt. Paulo post iuppiter Veneri respondēs ait:Hac ego martis mole uiros spectare paro:atque extendere bello. Dardaniā: romanam. Sæuoꝝ bellorum:quia in bello ē sæuitia. Priscos: quos prisci illi romāi pro imperio ppagādo tolerabant. Præcipitat:urget:īpellit conciliū ānibalis de īuadēda italia:ne romāi desidia torperēt:quoniā in locū uirtutis uitiū obrepit:unde dicit Hora. in agris neglectis: filicē innasci.i.uitiū:cū non exercēus officia. Cyllenius:mercurius a cyllene monte arcadiæ:in quo fuit nutritus:& est nuncius iouis. Vmbrā:noctem humidā: quæ nil aliud est nisi ūbra terræ. Aligero:quoniā habet talaria:& uolat. Parētis:iouis. Incessit:carpit:& impetit. Amaris: asperis. Turpe duci totā:uerba mercurii ad Annibalē:quē ignauiæ accusat:ut ad decorum præstādum tandem excitaret. Pallas apud Homerum sic alloquitur Agamemnonem: Non oportet noctu quiescere uirum:cui populi sunt curæ.Arguit igitur prius ab honesto:dicens:Non seruatur decorū tuū ānibal qui es rector libyæ: si dormis. Inde ab utili: dicens: Iam romani te cessante turbabunt omnia maria :& Lybiam inuadent. Stant : fiunt:uigent non dormiente rectore : qui debet esse sollertissimus: ac prudentissimus. Effusas: sparsas per mare. Lentus cœpti: tardus ad ea obeunda: quæ cœpisti. Ibera: hispana. Scilicet id satis est decoris: sensus est: putas ne te adeptum magnum decus: quia Saguntum expugnasti tanta mole belli:quasi dicat:non est tibi magna laus unam urbem tanto exercitu solo æquasse:& locus est ab honesto. Decoris:laudis & gloriæ. Moliminе:belli apparatu. Graia:quoniam zacynthii eam condiderunt q̄ fūt græci:uiri.s.effœmiati

Dumque ea permixtis inter se fletibus orāt:
Confisus pelago celsa de puppe magister
Cunctantem ciet.abripitur diuulsa marito.
Hærent intenti uultus:et litora seruant.
Donec iter liquidum uolucri rapiēte carina
Consumpsit uisus.tellus:pontusque recessit.
Ac pœnus belli curis auertere amorem
Apparat.et repetit properato mœnia gressu.
Quæ dum perlustrat:crebroque obit oīa uisu.
Tandem sollicito cessit uis dura labori.
Belligeramque datur somno componere mentē.
Tum pater omnipotens gentē exercere periclis
Dardaniam:et fama sæuorum tolere ad astra
Bellorum meditans:priscosque referre labores
Præcipitat consulta uiri:segnemque quietem
Terret:et immissa rumpit formidine somnos.
Iamque per humentem noctis cyllenius umbram
Aligero lapsu portabat iussa parentis.
Nec mora mulcentem securo membra sopore
Aggreditur iuuenem:ac mōitis incessit amaris.
Turpe duci totam somno consumere noctem
O rector lybiæ.uigili stant bella magistro.
Iam maria effusas cernes turbare carinas.
Et latiam toto pubem uolitare profundo:
Dum sensus cœpti terra cuntaris ibera
Scilicet id satis est decoris: memorādaque uirtus:
Quod tāto cecidit molimine graia sagunthos?

En age ſi quid ineſt animo par fortibus auſis:
Et greſſus agiles mecum:et comitare uocantē.
Reſpexiſſe ueto:monet hoc pater ille deorum.
Victorem ante altæ ſtatuam te mœnia romæ.
Iamque uidebatur dextram iniectare graduque
Lætantem trahere in ſaturnia regna citato.
Cum ſubitus circa fragor et uibrata per auras:
Exterrent ſeuis a tergo ſibila linguis.
Ingentique metu diuum præcepta pauenti
Effluxere uiro:et turbatus lumina flectit.
Ecce iugis rapiens ſyluas ac robora uaſto
Contorta amplexu tractaſque per inuia rupes
Ater letifero ſtridebat turbine ſerpens.
Quantus non æquas perluſtrat flexibus arctos
Et geminum lapſu ſydus circunligat anguis.
Immani tantus fauces diducit hiatu.
Attolenſque caput nimboſis montibus æquat.
Congeminat ſonitus rapti uiolentia cœli.
Hymbriferāque hyemē permixtā grādīe torquet.
Hoc trepidus mōſtro:neque enī ſopor ille:nec alte
Vis aderat noctis:uirgaque fugante tenebras
Miſcuerat lucem ſomno deus:ardua quæ ſit?
Scitatur peſtis:terraſque urgentia membra
Quo ferat:et quos nam populos depoſcat hiatu.
Cui gelidis almæ cyllenes editus antris
Bella uides optata tibi te maxima bella
Te ſtrages nemorum te toto turbida cœlo
Tempeſtas cædeſque uirum magnæque ruinæ
Idei generis lachrymoſaque fata ſequuntur.
Quantus per campos populatis montibus actas?
Contorquet ſyluas ſqualenti tergore ſerpens.
Et late humectat terras ſpumante ueneno:
Tantus perdomitis decurres alpibus atro
Inuoluens bello italiam:tantoque fragore.
Eruta conuulſis proſternes oppida muris.
His ægrum ſtimulis liquere deuſque ſoporque:
It membris gelidus ſudor lætoque pauore
Promiſſa euoluit ſomni:noctemque retractat.
Iamque deum regi martique ſub omine fauſto
Inſtauratus honos niueoque ante omnia tauro
Placatur meritis monitor cyllenius aris.
Extemplo edicit conuellere ſigna:repenſque
Caſtra quatit clamor permixtis diſſona linguis.

En age: hortantis eſt. Ante mœnia: quoniam Annibal poſuit caſtra ad anienem:& uſque ad portam collinam ꝓgreſſus eſt:& locus eſt ab honeſto: utilique. In ſaturnia regna: romana a Saturno:qui fuit in latio. Cum ſubitus circa fragor: Syllenus autore Cicerone in primo de diuinatione dicit ducem præcepiſſe Annibali: ne reſpiceret illū autem id diutius facere non potuiſſe: elatumque cupiditate reſpexiſſe:Tum uiſam Beluam uaſtam & immanē circumplicatam ſerpentibus: quacunque incederet omnia arbuſta: uirgulta: tecta peruertere:& Annibali quærenti reſpōdiſſe ducem uaſtitatem eſſe italiæ præcepiſſeque ut pergeret protinus qd retro:atque a tergo fieret:ne laboraret.

Effluxere:excederunt Annibali. Iugis:e montibus. Quantus non æquas: hunc ſerpentem illi comparat: qui eſt polo boreali affixus:& ſua magnitudine geminam arcton circumligat. Aratus:cuius carmina Cicero latina fecit: hunc anguem deſcribit:& Virgilius in georgicis: Maximus hic flexu ſinuoſo elabitur anguis: Circum perque duas ī morem fluminis arctos. Non æquas: diſſimiles: quoniam eſt maior urſa & minor. Perluſtrat:circuit amplectit̄.

Geminum ſydus:duas arctos. Diducit:aperit os. Nimboſis:altis. Rapti cœli:obſcurati propter himbres & pluuias. Hyemem:tempeſtatē. Nec aderat uis:potentia: & obſcuritas altæ noctis.nā Mercurius fugauerat tenebras ſuo caduceo. Virga:caduceo ſuo:quo diſcutit umbras. Miſcuerat lucē:quoniam uidebat:quamuis eſſet nox. Scitatur:interrogat quærit a Mercurio.

Gelidis antris: frigidis: quoniam arcadia eſt montoſa & frigida. Vnde dicit Papinius in thebaide: Arcadiæ capita alta madent: ſita eſt Arcadia in media peloponneſo. Bella uides: uerba Mercurii ad Annibalem querentem: quæ nam eēt illa Belua. Idei generis: romani nominis:ab ida troiana. Fata: mortes. Noctemque retractat:ideſt repetit animo:id quod uiderat ꝑ nocturnam quietem. Deum regi:Ioui. Caſtra diſſona:quoniam erat ex uariis nationibus & linguis. Prodito calliope: rē dictu haud facilē: & remotæ antiquitatis caligīe obductā narraturus poeta uotum repetit: præcaturque Calliopē muſarū reginā: ut populos aperiat:ac milites:q̄ ad hoc bellū uenerunt: & auſpicio Annibalis arma italiæ intulere.

Prodito famæ: Aperi inqt hæc oīa ut fama ꝑ totū orbē ꝓpaget. Excierint: ad arma uocauerint cœpta Annibalis. Iberis indomitis: bellicosis: & inuictis hispanis. Quasque paretonio: ægyptio & libyco parethoniū ē oppidū ægypti & portus ingēs ꝓpe cyrenaicā regione. unde litus paretoniū ponit ꝓ ea parte aphricæ: quæ uergit ad ægyptū. Ponit ēt ꝓ æthyopibus hesperiis: de qbus postea dicet: & denique ꝓ oībus urbibus: quæ sunt a Nilo usque ad fretū gaditanū: quo Aphrica ab Europa diuidit. Frenos regꝶ: imperiū totius orbis. Libyæ: ipa carthago. Mutare iugū terris: cōstituere nouū imperiū: & imperare romanis q imperabāt. Princeps signa tulit: incipit describere urbes quæ ad bellū milites miserūt: & prima fuit carthago tyriorū colonia: de qua satis dictū ē. Pubes: iuuētus carthaginēsis. Membra leuis: agilis ad cursum: & breui statura.

Superbū: clarū & nobile decus: procetæ staturæ: qua fraudant natura. Docilis: fallēdi. fallax & infidus. Rudis: impolita parmā appellamus scutum.

Vestigia nuda: hoc dixit ad imitationē Virgilii: q canit hernicos tali habitu iuisse ad bellū: respiciēs ad illoꝶ antiquitatē. nā hernici pelasgi fuerūt ab œtolo duce hernico noīati: & œtoli sinistro pede nudo ad bellū prodire cōsueuerūt: ut ait Euripides ī meleagro. & Aristote. lib. ii. de poetis: de his rebus lege Macrobiū. In assuetū cingere sinus: qm̄ discincti ꝓdibāt ad bellum: ut dictū ē: & utebant in bello ueste rubra: ut cruor fusus e mēbris nō cognosceretur. Fulgēs ostro: purpura. Mago frater Annibalis his militibus præerat.

Spirat fratrē: refert Annibalē ī præstātia bellica. Vtica: ut scribit Stra. urbs ē: & magnitudine: & auctoritate secunda post carthaginē: sita in eodem sinu: quo carthago insignis morte Catonis Sidonii ex phœnicia ꝓfecti illā cōdiderūt: ideo dicit Sidoniis maniplis. i. suis militibus oriūdis a sidoniis. Prisca situ: qm̄ cōdita fuit ante carthaginem.

Byrsæ: carthaginis. Aspis: Agatocles rex syracusanoꝶ cū ī Siciliā præmeret bello a carthaginēsibus duce Amilcare Gysgonis filio: q Syracusas obsidebat: ī aphricā traiecit: ut illuc bellū retraheret: & ꝓmontoriū quoddā occupauit: fecitque munimentū: qd' a similitudīe clypei aspis cognoīatū ē. aspis significat & serpentē & clypeum græce. inde aspidion breue scutū: & aspidischion: ideo ait Stra. dictus ē ille collis a similitudine. s. clypei: & hæc ciuitas habebat turres ꝑ circuitū ad formā clypei. Sicanio: siculo cōdito ab agatocle siciliæ rege: de hoc rege alibi dicet latius. Sycheus hoꝶ ductor erat nepos Annibalis ex sorore: q nupserat Asdrubali: q Amilcari successit ī hispania: ut dictū est. Vano tumore: aī elatione: atq; fastu inani: qm̄ cecidit ad Trasimenū manu flaminii cōsulis. Interea inqt alibi poeta exanimē mœsti sup arma sycheū portabāt pœni. Berenicidæ nudosa: berenicæ ciuitas aphricæ sita ī quodā ꝓmōtorio ꝓpe syrtes iuxta lacū noīe tritonidē: iō appellat ipsam nudosam: ē ēt illic hesperidū lacus: ī quē flumē loton imittit. Tereti dolonæ: rotūda hasta. Dolon ē gēs hastæ rotūdæ: & breuioris. Barcæ: post berenicē ē urbs cyrenaicæ regionis: q postea ptolæmais dicta ē sita ī harenis cōdita a cersilao batti filio: q cyreneis impauit. Sitiētibus uenis: qm̄ cū sita sit īter harenas īopia aquaꝶ laborat. supra dixit: Aeternūque arida barcæ. Necnō cyrenæ: cyrenē terei condiderūt: q ex laconia ꝓfecti Terā urbē ꝓpe minorē syrtim coluerūt: q prius calistæ dicebant. und' Callimachus cyrenaicus ī quodā epigrāmate scribit: Noīe caliste primū: sed postmodo tera dicta fuit tellus urbis origo meæ. Tera inqt Stra. li. x. Cyrenēsiū metropolis spartana colonia. Pelopei

Prodito calliope famæ quos horrida cœpta
Excierint populos: tulerintque in regna latini.
Et quas indomitis urbes armarit iberis
Quasque paretonio glomerarit littore turmas
Ausa sibi libyæ rerum deposcere frenos:
Et terris mutare iugum: non ulla nec unquam
Sæuior it trucibus tempestas acta procellis.
Nec bellum raptis tam dirum mille carinis
Acrius infremuit: trepidumque exterruit orbem:
Princeps signa tulit tyria carthagine pubes.
Membra leuis celsique decus fraudata superbum
Corporis ac docilis fallendi: et nectare tectos
Nunq̄ tarda dolos: rudis his dū parma breuique
Bellabant ense: ac uestigia nuda sinusque
Cingere in assuetum: et rubræ uelamine uestis
Arserat in pugna fusum occuluisse cruorem.
His rector fulgens ostro super altior omnis
Germanus nitet annibalis: gratoque tumultu
Mago quatit currus: et fratrem spirat in armis.
Proxima sidoniis utica est effusa maniplis
Prisca situ: ueterisque ante arces condita byrsæ.
Tunc quæ sicanio percinxit littora muro
In clypei speciem curuatis turribus aspis
Sed dux in sese conuerterat ora sycheus.
Asdrubalis proles: cui uano corda tumore
Maternum implebat genus: et resonare superbo
Annibal haud unq̄ cessabat auunculus ore.
Affuit nudosa cretus berenicide miles
Nec tereti dextras in pugnam armata dolone
Destituit barcæ sitientibus arida uenis.
Necnon cyrenæ pelopei stirpe nepotis

nepotis.:Teræ peloponnesiaci:quia in peloponneso regnauit Pelops Tantali filius. Teras cadmeus genere: & abnepos Polynicis missus e i laconiā autore Hero.& lacedæmonii duce Tera i aphricā nauigarūt: & Calisten occupātes terā ab eoꝝ duce denoiauerūt.Battus regnauit apud cyrenē: iō cyrenaicos battiadas appellat:aliq dicūt cyrenē cōditā fuisse a batto cyrenis nymphæ filio: & denoiatā a noie mrīs. Prauos fidei:infidos cyrenaicos:quoꝝ ductor erat ilertes: q sub Amilcare militauerat.Prima e cyrenæ inqt Salu.colonia teron. Sabrata i littore:ꝗ e inter maiorē syrtim:& mīorē sunt hæ urbes:Sabrata cōdita a tyriis & leptis cōdita a sarranis:q sunt i phœnitia adiumētū. Ruspina apud quā cæsar primū cū Scipione pugnauit:e ēt ea urbs habitata ab afris& siculis: eiusdē nois e urbs colchica:a qua æei reges colchoꝝ denoiant unde Vir. æeæque insula circes:Prop. Et æei mœnia telegoni intelligēs tusculū cōditū a telegono filio cyrces.& Vlyxis. Lyxus:est oppidū i extrema ora mauritaniæ ad fretū herculeū e regione ad gades uocat alio noie tingis.Poeta igr ut utrūque nomē innueret:dixit lyxū urbem misisse tingin.i.tingitanum militē.i.misisse suos ad bellū: & sic poeta tāgēs hæc loca extrema ostēdit ex oī aphrica uenisse milites:qm̄ cœpit a ripa nili & syrtibus:& uenit ad fretū gaditanū: ꝗ aphricā ab europa diuidit. Rapido æquore:freto gaditano. Vaga:& hippo sūt urbes nō lōge ab utica:duo erāt hippones ambo regii autore Stra.& Plini. ꝗ ut poeta significaret dixit hipponē fuisse quōdā dilectū a regibus: qm̄ hippo regius uocabat. Nō æquos fluctus: malos ipsis nauigātibus: qm̄ i syrtibus fiūt naufragia & ruspina e inter syrtes.Sic Vir. Vacuis clanius nō æquus acerris. Zama: urbs aphricæ:apud quā uictus fuit Annibal a Scipione magno prælio: apud tapsum urbē cæsar ultimo prœlio deleuit copias Scipionis soceri ipsius Pompei: iō dicit poeta Tapsum fuisse fertiliorē.ppter sanguinē rutuloꝝ.i. romanoꝝ:q illic ceciderēt: Rutuli sunt ardeates:sed poeta respexit ad tēpora sua:qm̄ hoc fuit post secūdū bellū punicū: de quo nūc agit.& ēt post tertiū. Antheus:terræ filius & palæstrita multi nois apud lyxū uixit:& illic ab Hercule supatus fuit:cuius sepulchrū ibi ostēdebat.iō fingit poeta Antheū fuisse his populis ductorem: q noie referebat illū:quē Hercules uicit. Venere æthyopes: æthyopes hesperii sunt supra mauritaniā uicini ægypto cognoīati ab æthyope filio Vulcani.Magna ex parte quondā pastoralē uitā agebant:& inopē:cū.ppter soli tenuitatē:& aeris intēperiē.Tum.ppter ꝗ lōge a nobis positi sunt.Nilus ab ultimis æthyopiæ finibus deuoluit i mare mediterraneū Aphricam ab Asia diuidēs:ortū hēt referēte iuba:ut autor e Ply.in mōte inferioris mauritaniæ:nō.pcul ab oceano lacu.ptinus stagnāte Aristo. dicit oriri ex paludibus.Verū quis multa a cosmographis dicant:tn̄ incertus e nili ortus: sed hoc planū e ipsum fluere ex æthyopia:iō dicit poeta ipsos nō eē incognitos nilo. Qui magneta secāt: quinque sunt genera magnetis:autore Ply.sed æthyopico principatus datur: iō dicit solis æthyopibus eē honorē magnetis:qm̄ alios æthyopicus superat.Magnes appellatus e ab inuētore: ut autor e Ply.i India reptus.æthyopici magnetis argumentū e ꝗ magnetē quoq; aliū ad se trahit. Metalli: magnetis.Metallū qppe appellāus uenā ūde excidit:æs:aurū:argētū:& ēt marmur: unde appellabit marmur lunēse niueū metallū. Chalybē:ferꝝ:ꝗ trahit ad se magnes:qd ferri duritia pigrius: iqt Ply.sed cedit:& patit mores.Trahit nāq; a magnete lapide:domitrixq; illa rerū omniū materies ad inane nescio qd currit: atq; ut.ppius uenit assistit:tenēturq; & cōplexu hæret. Vicino saxo: admoto magnete. Mybæ:populi sunt æthyopiæ q regionē solis adoribus adustā incolūt:ꝗ corpore nigro testāt:nō hēnt arma ex ferro:sed integūt corpora lineo pāno:hoc dicit poeta ut ostēdat illos abūdare lino: & spicula succo inficiūt:& ueneno cōparāt ferro dedecus.æthyopes hēnt arbores leniferas. Munire latus:facere toraces lineos. Scelerata succis:infecta succis herbarū uenenosis. Mace:sūt populi cyniphii dicūt a cyniphe flu.q labit inter duas syrtes:apud quē sūt magni hirci

Battiadas paruos:fidei stimulauit in arma.
Quos trahit antiquo laudatus amilcare quondam
Consilio uiridis:sed bello serus ilertes.
Sabraca tum tyrium uulgus:sarranaque leptis
Eaque trinacrios aphris permixta colonos
Et tingin rapido mittebat ab æquore lixus
Tum uaga:et antiquis dilectus regibus hippo.
Quæque procul cernit:nō æquos ruspina fluctus.
Et zama:et uberior rutulorum sanguine tapsus.
Ducit tot populos ingens et corpore et armis
Herculeam factis seruans a nomine famam
Anteus celsumque caput super agmina tollit.
Venere æthyopes gens haud incognita nilo
Qui magneta secant solis honor ille metalli
Intactum chalybem uicino ducere saxo
His simul immitem testantes corpore solem
Exusto uenere mibe:non ærea cassis
Nec lorica riget ferro:nec tenditur arcus.
Tempora multiplici mos est defendere lino
Et lino munire latus:scelerataque succis
Spicula dirigere:et ferrum infamare ueneno.
Tum primum castris phœnicum tendere ritu
Cinyphii didicere mace:squalentia barba

& capræ: ex quorum pilis fiebāt Cilicia in usum nautarū & militū: unde dicit Vir. Cinyphii tondēt hirci usum in castrorum. & miseris uelamina nautis. Nūc mace didicerūt explicare tētoria more punico. Tēdere: ponere tētoria. Barba: ppter barbā: quā demissam gerūt: alludit poeta ad mentū hircorum: quorum apud illos ē magna copia. Velamine capri: ciliciis. Pāda: curua: cateia ē genus teli recurui. Cetra uersicolor: diuersi coloris. Cetra ē breue scutū ensis falcatus dr recuruus instar falcis: & currus falcatos dicimus falcibus armatos. unde Xenophon loquēs de curribus cyri falcatis dicit: Apposuit falces ferreas duarū ulnarū lōgitudine ad axes: ex altera: atque altera rotarum parte: & alias infra sub axē respiciētes ī terrā: tanq impetū in aduersarios curribus facturi eēnt. Cōtra. i. ī leua. Adymarchide: nomē ē artificis fictū a poeta: ut facit Vir. ī buco. d'alcimedōte. Tristes: īsipide. Quin & massyli: massyli q & mauri dicūt populi sunt aphricæ ad oceanū athlanticū. Domus ultima terræ: qm mauritania ē in finibus aphricæ: ubi sūt horti hesperidū sub athlāte ad oceanū: in qbus erāt aurea poma custodita a dracone. Bocchus atrox: Bocchus fuit rex mauritaniæ fallax & crudelisq: iugurthā pdidit: uinctūque dedit in manus Syllæ: missi illuc a Mario: cū diu cogitasset an Syllā potius uinctū traderent Iugurthæ: ad cuius bocchi atrocitatem poeta alludit. In litore. s. Athlātico. Sacratas: ipsis puellis dicatas: quæ uocant hesperides. Aurū. i. aurea poma. Demissis crines: intortos a uertice: habēs capillos demissos: & oblōgos: q q dē crines nō erāt torti: ut sūt æthyopū. Vos quoque desertis: describit nunc getulos: & numidas: q sūt uicini mauris: quorum studia & mores ponit. In castra assueta misceri gregib9 ferarum. nā numidæ uagā & instabilē uitā agebāt: & iter feras uersabant: iō ait getulos uenisse ī castra. s. numidarum: q sūt assueti īter feras. & ē periphrasis numidarū. Penates: pastorales domos. i. mapalia: q palustris circūferūt. Hinc: ex nūidis: & getulis. Alipedes: ueloces eq. Doctus uirgæ: qm eq ipsorum uirga gubernabāt: ut inqt Stra. supra: Nō cedēs uirga lupatis. Ceu pnix: equos numidicos celeres cōparat ceruis fugiētibus: cū a canibus exagitāt. Lacō pnix: canis laconicus uelox. Vmber: cōis ex umbria. Nare sagax: q acute sentit: qd sit sagire dictū iā ē. Præcipitāt: urgēt. Marmaridæ medicū uulgus: marmaridæ sunt populi aphricæ mixti psylis: q serpētibus aduersant: & tactos dente: aut suctu leuabāt: iō dicit Medicū uulgus. Strepuere: sonitum dedere in castris patrio more. Cātus: incātationes. Bamuræ: bamura oppidum aphricæ laborās inopia ferri. Autololes: populi sūt

O ra uiris humerosque tegunt uelamina capri
S etigero: panda manus est armata cateia
V ersicolor contra cetra: et falcatus ab arte
E nsis adirmachide ac leuo tegmina crure.
S ed mensis asper populus: uictuque maligno
N am calida tristes epulæ torrentur harena.
Q uin et massyli fulgentia signa tulere
H esperidum ueniens lucis domus ultima terræ.
P ræfuit intortos demessus uertice crines
B occhus atrox qui sacratas in littore syluas
A tque inter frondes reuirescere uiderat aurum.
V os quoque desertis in castra mapalibus itis
M isceri gregibus getuli assueta ferarum
I ndomitisque loqui et sedare leonibus iras.
N ulla domus palustris habitant: migrare p arua
M os atque errantes circumuectare penates.
H is mille alipedes turmæ uelocior euris.
E t doctus uirgæ sonipes in castra ruebat.
C eu pernix cum densa uagis latratibus implet.
V enator dumeta lacon: aut exigit umber
N are sagax e calle feras: perterrita latæ
A gmina præcipitant uolucres formidine cerui.
H os agit haud læto uultu: nec fronte serena
H asbytes nuper cese germanus acheras.
M armaridæ medicum uulgus strepuere cateruis:
A d quorum cantus serpens oblita ueneni
A d quorum cantus mites iacuere ceraste
T um calybis pauper bamuræ cruda iuuentus.
C ontenti parca durasse hastilia flamma.
M iscebant auidi trucibus fera murmura linguis
N ecnon autololes leuibus gens ignea plantis
C ui sonipes cursu: cui cesserit incitus amnis
T anta fuga est. certāt pennæ: campumque uolatu
C um rapuere: pedum frustra uestigia quæras.
S pectati castris: quos succo nobilis arbor

aphricæ: de qbus dictum est: pedū uelocitate præstantes. Certāt pennæ. i. ī cursu certāt cū auibus pēnæ. i. auibus. certo tibi dicimus: & certo tecū. Spectati castris: lotophagi populi aphricæ habitātes Meningem insulā sic appellati: qm comedūt loton: quæ. ē arbor ferens fructum suauissimum & similē fructū palmarum: tam dulcis cibus autore Ply. ut nomē ēt genti: terræque dederit. nimis hospitali obliuione patriæ. Succo: qm ut inquit Ply. Vinum ex lotho exprimitur simile mulso.

Nimis hospita: dulcedie sua hospitibus afferēs pr̄iæ obliuionē. Baca: fructu. Garamātes incolūt loca harēosa africæ: & plēa serpētibus: quoꝝ cām & originē affert poeta. Ply. ait ad eā p deserta harēis: pque serpētes iter ē excipiūt saltus repleti feraꝝ multitudie: & itrorsus elephātoꝝ solitudines: mox deserta uasta utrūq; garamātes: ppe quos fuere psyli. Atro ueneno: ab effectu. Effer uescēte: nā cū serpētes efferuescūt: sūt piculosiores. Dypsadas: dypsas ē serpēs: cuius morsu tacti usq; ad mortē sitiūt nomē ex re sortita. nā dypsao græce latie significat sitio. und' Oui. cū dixisset noie dypsas anus: subiūxit ex re nomē hēt: nigri nō illa paretē Menonis i roseis sobria uidit eqs. Fama docet: dicit poeta illic cæsā fuisse Medusā a pseo: e cuius sāguie nati sūt serpētes: Medusa qp pe: ut ē i fabulis capillos serpētinos hēbat. pseus filius fuit Iouis: & danaes filii acrisii regis argoꝝ: q cū sibi pēnas aptasset ex aphosācto mōte pelopōnesi uolatū auspicatus i africā cōtēdit: ubi Medusā itcremit. Gorgonis: Medusæ. Neritia meninge satus: ad q̄ diuertit Vlyxes autor Ho: i odissea. Meningē iqt Stra. lotophagorū terrā putāt: cuius Ho. meit: & signa q̄dā extant. & Vlyxis ara. & fructus ipe. nā lothos arbor multa i ea ē fructu suauissimo. Neritus est mōs ithacæ p̄riæ Vlyxis: iō neritiā meningē appellauit. tragula ē hasta: ut ait No. Fulmineā: ualidā. Coit: cōgregatur ad bellū. nasamōes hītāt ad syrtes: i mediis harēis: apd' quos ē oraculū iouis hāmonis. Aequoreus: hītās ad syrtes. & mare illud uadosū. Tritonidos paludis: tritō ē flu. iter syrtes: & tritōis magna palus a flu. dcā: i q̄ primū dr̄ repta pallas: und' & tritōia dca. Pallātias appellat̄ illa palus a callimacho. Pallas oleā inuenit. Bellatrix: qm̄ pallas hēt ēt numē i bello: ut Mars. Oliuo: oleo. Necnō totus adest uesp: nūc recenset hispāos: q ad bellū uenerīt. Totus uesp. i. oēs hispāi q sunt ad occasū. Vesp ē stella: q̄ occidentē seqt̄ sole. & mane dr̄ Iucifer: dr̄ ēt hesperus. Reposti: positi i extrēa ptc hītationis: q̄ ē ad occidetē. Cātaber añ oīs: cātabri sunt populi hispaniæ ad septētrionē: q nō solū terribiles i armis semp fuerīt: sed ēt crudeles & amētes ritu ferarū. Matres i bello cātabrico: ne i hostiū manus capti ueniīrēt filios necauerūt: & nōnulli ex cātabris ab hostibus affixi crucibus lætitiæ peana canebāt. hispanū ēt illud ē inqt

Et dulci pascit lotos nimis hospita baca
Quique atro rapidas effer uescente ueneno
Dypsadas immensis horrent garamātes harenis
Fama docet cese rapuit cum gorgonis ora
Perseus in libya dirum fluxisse cruorem.
Inde meduseis terram exundasse chelydris.
Milibus his ductor spectatus marte coaspes
Neritia meninga satus cui tragula semper
Fulmineam armabat celebratum missile dextrā.
Hinc coit æquoreus nasamon inuadere fluctu
Audax naufragia et prædas auellere ponto.
Hinc qui stagna colunt tritonidos alta paludis.
Qua uirgo ut fama est: bellatrix edita lympha
Inuento primam libyen perfudit oliuo.
Necnon totus adest uesper: populique reposti
Cantaber ante oīs hyemisque æstusque famisque
Inuictus: palmamque ex omni ferre labore.
Mirus amor populo cum pigra incanuit ætas
Imbelles iam dudum annos præuertere saxo.
Nec uitā sine marte pati: quippe omnis in armis.
Lucis causa sita est: et damnatum uiuere paci.
Venit et auroræ lachrymis perfusus in orbem
Diuersum patrias fugit cum deuius oras
Armiger eoi non foelix memnonis astyr
His paruus sonipes: nec marti notus: at idem
Aut in concusso glomerat uestigia dorso.
Aut moli pacata celer trahit esseda collo.
Erdus agit iuga pyrenes uenatibus acer
Metiri: iaculo ue extendere prœlia mauro.

Stra. ut de more toxicū apponat̄: q̄ ex olere appio simili cōficiūt: nullū afferēs dolorē: ut si qd afferat̄ inuitis prōptu illd' hēant. Pigra ætas: ab effectu. i. cū ad seniū uētū ē saxo se perimūt & dānāt pacē oēmque uitā in bellis ponunt. Venit & auroræ: Astyr fuit auriga Memnonis filii. Auroræ & titoni. Mēnone cui aurigabat̄ interfecto ad troiā p insidias a Thessalis: & cineribus cremati corporis ad Titonū delatis i hispaniā nauigauit: & asturibus populis: q sunt uicini cātabris: & callecis nomē dedit. In orbē diuersū: qm̄ ex oriēte uenit i occidētē. Eoi: oriētalis. His paruus sonipes: Astures hēnt equos: q astrucones uocāt̄ bello inepti: ambulabāt tolutim: ut i sessorē nō cōcutiāt: & trahūt currus pacatos: de qbus Ply. ait i eadē hispania gallica gēs & asturia est equini generis: quos thieldones uocamus minori forma appellatos asturcones gingūt: qbus nō uulgaris i cursu gradus: sed mollis alterna crurū explicatu glomeratio Mar. Hic breuis ad numerū rapidos: q colligit ungues: Venit ab auriferis gētibus astur equus. Asturcones nunc uernacula lingua uocamus chineas. Esseda pacata: currus nō bellicos. Essedū ē genus currus: herdus erat dux istoꝝ solitus uenari per pyrenea iuga. Acer metiri: celer ad metiēdos cursu saltus pyreneos. acer significat celerē a usteꝝ sæ ueꝝ: uehemens: ,puidū: diligens. Iaculo mauro: qm̄ mauri autore Stra. utūt̄: lancea lata & parua.

Venere et celtæ sociati nomen iberis.
His pugna cecidisse decus: corpusque cremari:
Tale nephas cœlo credunt: superisque referri:
Impastus carpat si membra iacentia uultur.
Fibrarum et pennæ diuinarumque sagacem
Flammarum misit diues gallecia pubem.
Barbara nunc patriis ululantem carmina linguis.
Nunc pedis alterno percussa uerbere terra.
Ad numerum resonas gaudētem plaudere cetras.
Hæc requies: ludusque uiris: ea sacra uoluptas.
Cætera fœmineus peragit labor: addere sulco
Semina et impresso tellurem uertere aratro
Segne uiris. quicquid duro sine marte gerēdū ē:
Callaici coniunx obit irrequieta mariti.
Hos uiriatthus agit: lusitanumque remotis
Extractum lustris: primo uiriatthus in æuo
Nomen romanis factum mox nobile damnis
Nec ceretani quondam tirymphia castra
Aut uasco insuetus galeæ ferre arma morati
Nec quæ dardanios post uidit ilerda furores.
Nec qui massagetem mōstrans feritate parentem
Cornipedis fusa satiaris concaue uena.
Iamque ebusus phœnissa mouet: mouet artabrus arma

Venere & celtæ: celtiberi sunt populi hispaniæ accolentes iberū amnē: quorū præclara urbs fuit Numātia. Lucanus: Profugique a sede uetusta gallorū celte miscētes nomē iberis. Sociati nomē: qm̄ coniūctū ē nomē celtarū: & iberorū: & dicti sunt celtiberi. His pugna cecidisse decus: putabāt decus eē & fortibus uiris dignū in bello cadere: corporaq; apud illos cremabat̄: qm̄ arbitrabant̄ piaculū eē: ac superis admodū displicere: si aīalia cadauera cæsorū lacerassent. Galatia diues: qm̄ ibi effodit̄ aurū: ut dictū ē. Galleci siue calleci dicunt̄ et lusitani: ad aquilonem mōtana habitāt: q ut autor ē Stra. Viuebant spartano ritu: & sacrificiis dediti exta inspiciebāt: & fibras: futuraq; ꝓuidebāt: ex ītestinisque que hominū maxīe captiuorū diuinationes aucupabantur: abscissas dextras diis offerētes. Inspicere exta & flāmas sacrificiorū ab hetruria manauit: Arabes: Phryges: & cylices cātus auiū & uolatus obseruauere. und' nata sunt auguria: ægyptii: babylonii: atq; phœnices ꝓpter cāporū planiciē oēm curā in syderū cognitione posuerunt: & sic astrologiæ disciplina facta. Fibrarū: extispicinæ: qm̄ fibræ sunt extremitates iecinorū. Pēnæ: augurii: qd' ē ex auiū inspectione. Diuinarū flāmarū: aruspicinæ. nam aruspices inspiciebāt aras. & ignē sacrificii: & inspecta flāma diuinabāt: & sic ostēdit apd' illos fuisse triplicē modū prædicēdi futura: extispicinā auguriū & aruspicinā. Nunc pedis alterno: cōuiuia inqt Stra. de his loquēs inter cōsanguineos celebrāt ꝓ oleo butyrū usurpāt: sedētes cœnitāt ædificatos in pariete hemicyclos habentes. Primus sedendi locus ætati præstat̄. & honori inter potandū ducto ad tibiā: uel tubā choro saltāt: inflexis exultātes poplitibus. Ad numerū: ad cōsonātiam. Cetras resonas: scuta eorū plausu resonātia. i. ducebant choreas: & plaudebāt ad sonū: cetræ. i. scuti: qm̄ galleci & lusitani gestabāt scutū duorū pedū altitudine curuū a collo loris depēdens. Cætera fœmineus: hoc ꝙ poeta callecis attribuit Stra. dicit cātabricas mulieres exercere his uerbis: Mulieres rem rusticā exercent: Obit: facit. Irrequieta: nunq̄ cessans a laboribus. Hos uiriatthus agit: Viriatthus autore Ply. de uiris illustribus: si Plynii ē illud opusculū quod illius noīe circūfert̄: genere lusitanus ob paupertatē primo mercennarius: deinde alacritate uector: audacia latro. ad postremū dux' bellū aduersus po. ro. sumpsit: eorūque īpatores: Claudiū Munianū: &. C. Nigidiū oppressit pacē: a po. ro. maluit integer petere q̄ uictus: postea bellum renouauit Cepio: cū aliter cū uincere nō posset: satellites pecunia corrupit: qui Viriathū uino depositū peremerunt: quæ uictoria: quia empta erat nō est probata a senatu. Lustris: cubilibus ferarū: qm̄ fuit pastor. Nomē factū mox nobile dānis romanis. i. incōmodo quod romanis attulit: ut dictū ē: Voluit igit̄ Syllius illū Viriathum significare: q postea fuit: & cū romanis bellum gessit.

Nec ceretani: populi hispaniæ ꝓpe pyreneos mōtes: q quondā sub Hercule militarūt: iō dicit tirynthia castra: apd' ceretanos optīe cōficiūt̄: cōdiunturq; pernæ: unde Mar. Ceretana mihi fiat uel massa licebit d'menapis: lauti de petasone uorēt. Aut uasco insuetus galeæ: uascones sunt populi hispaniæ supra lacetanos uersus galliā: & aqlonē: quorū urbs est calagura: q Fabio qntiliano alūno cēset̄. Vascones ī bello nō utūt̄ galea. ordo ē: Nec ceratani aut uascones morati sunt ferre arma: id ē & ipi celerrime uenerūt ad bellū. Ilerda: urbs hispaniæ: apud quam Afranius & Petreius a Iulio Cæsare debellati fuerūt: iō ait poeta dardanios furores. i. bellū ciuile romanorū. Nec q̄ massagetem: Massagetæ populi scythiæ bibētes lac cū sanguine equino. idē faciebāt cōcaui: q sunt in hispania ab illis oriūdi. Mōstrās: referēs: & ostēdēs se hr̄e originē a massagetis. Cornipedis: eq. Iamque ebusus phœnissa mouet: an hispaniā & orā tarraconēsem insulæ iacēt: quarū duæ uocant̄ pythiusæ: & duæ gymnesiæ: q & baleares appellant̄: una ex pythiusis uocat̄ ebusus: quā phœnissam appellat: qm̄ phœnices illas insulas diu tenuerūt. Iamque artabrus: artabri populi hispaniæ extremi ad oceanū borealē circa Neriū ꝓmōtoriū: ꝙ occidētalis & borealis hispaniæ lateris finis est.

Aclide: Aclis ē iaculū breue. Vir. Teretes sunt aclides illis tela: sed hæc lento mos ē aptare flagello. Iā cui tlepolæmus sator: & cui lindus origo feruida bella gerēs balearis: Tlepolæmus filius fuit Herculis & cecidit ad Troiā hasta sarpedonais regis lyciorum. unde Oui. Sāguine tlepolæmus lyciam tepeferat hastā. Tlepolæmus ut autor ē Home. & refert Stra. lib. xiiii. cum interemisset lycimnion auūculū iam senio cōfectū collecta iuuenū manu rhodū nauigauit pfectus ex argis & tyrinthæ: & urbes coluerūt tlepolæmus: & comites lyndū ialisum: & camirū: quas urbes ut aliqui uolūt tlepolæmus auxilio suorū cōdidit. Rhodii postea i mari fortunatissimi fuerūt: & in iberiā nauigātes rhodū illic cōdiderūt & post capta Troiā baleares insulas habitauerūt: & ideo dicit poeta Tlepolæmū & lyndū dedisse originem baleari bus Lyndus ī mōte sita erat: habebatq; insigne templū palladis. & Cleobolus unus ex septē sapiētibus ex lyndo fuit. ordo est: Iam balearis mouet arma: cui sator fuit. s. Tlepolæmus. & origo lyndus urbs rhodi. ē ēt lyndus insula rhodiorum. Plūbo: glāde plūbea: quam fundis emittebāt ī hostes. Aetola tydæ: diomedes errās: cū ī hispaniā peruenisset a noīe patris Tydei urbē ī lusitania a se ædificatā Tyden appellauit. & incolæ Grai dicti sūt: postea grauii uiolato nomine. Aeneæ domus: ætolæ ab Aeneo patre tydei rege ætoliæ auo diomedis. Carthago: ē urbs celtiberorum ad mare mediterraneū portu nobilis: quā ædificauit Asdrubal gener Amilcaris: ut autor ē Stra. poeta dicit cōditorem fuisse Teucrum thelamoniū nō sine rōe: qm̄ teucer autore Trogo fugiēs patriam & iras paternas in cyprum nauigauit: salaminaq; cōdidit: pr̄e uita functo: patriā repetēs ab Eurysace Aiacis filio accessu phibitus ad hispaniæ littus classem appulit: & loca ubi fuit postea noua Carthago occupauit: inde ī lusitaniā trāsiuit. Phocaicæ dāt emporiæ: emporiæ urbs maritima inter tarraconē: & pyreneos mōtes ad mare cōdita a massyliēsibus: q a phocensibus originē habēt. phocēses enim græci massyliā cōdiderūt: iō phocaicas emporias appellat. Tariaco: urbs hispaniæ adhuc clara: quondā tarraconēse uinum romā mittebant: q̄ a solo cāpano uino in italia superabat: de quo Mar. Tarraco cāpano tm̄ cessura lyeo. Me genuit tuscis æmula uina cadis.

A clide uel tenui pugnax instare ueruto.
I am cui tlepolæmus sator: et cui lyndus origo
F eruida bella ferens balearis: et alite plumbo
E t quos nunc grauidos uiolato nomine graiū
A eneæ miseræ domus: ætolaque tydæ
D at carthago uiros teucro fundata uetusto
P hocaicæ dant emporiæ: dat tarraco pubem
V itifera: et latio tantum cessura lyeo.
H os inter clara thoracis luce nitebat
S edentana cohors: quam sucro rigentibus undis
A tque altrix celsa mittebat setabis arce.
S etabis: et telas arabum spreuisse superbas
E t pelusiaco filum componere lino.
M andonius populis: domitorque īsignis equorū
I mperitat cæso: et socio stant castra labore.
A t uetonum alas balarus probat æquore aperto.
H ic adeo cum uer placidum: flatusque tepescit
C oncubitus seruans tacitos grex prostat equarū.
E t uenerem occultam genitali concipit aura.
S ed nō multa dies generi: properatque senectus.
S eptimaque his stabilis longissima ducitur ætas

Sedentana cohors: Sedentani populi sunt hispaniæ pp̄e nouam carthaginē: & sucronem fluuiū. & etiā Setabis urbs illic in ædito loco sita: circa quam ē magna copia sparthi: & campus qui spartarius cognominatur. Poeta alludens ad nomen urbis dicit setabim pp̄ter sparthum. & linum spernere telas nobiles arabum ex serico. nam arhores Arabiæ autore Plyni. ex quibus uestes fiunt cynæ uocantur. & seres populi sunt in oriente: quorum arbores ferunt sericum & bombyx in assyria nascitur. Hispania ut inquit Ply. habet splendorē lini præcipuum natura torrentis: in quo politur: q tarraconem alluit. & tenuitas mira: ibi primum carbasis repertis: ideo poeta tantum celebrat telas setabitanas. Dicit sedentanos habuisse toraces lineos & splendidos. Arabia ultima est omnium regionum: quæ ad meridiem habitantur supra ægyptum. Pelusiaco: ægyptio: de quo dictum est. Setaba linthea sunt apud Martialem. & Catullus ad Veranium inquit: Misit mihi setaba ex ibero. Mandonius & cæso erant istorum duces. & socio labore castra regebant. Ad uetonum alas: regio Hispaniæ uergens ad aquilonem lusitania ē inter hispanos gēs illic amplissima: cuius latus ad meridiem tagus cingit: ab occasu: & septētrione oceanus: ab aurora carpentani. Vetones uaccei & callecī apud lusitanos iuxta Tagum fluuium: ut inquit Trogus: Equas uento concipere plures autores tradiderunt: quæ fabulæ ex equarum fœcunditate: & gregum multitudine natæ sunt: qui tot in callacia & lusitania: tamque pernices uisuntur: ut non immerito ipso uento concepti uideantur. Prostat: exercet Venerem sine admissario. nā aurā genitalē patulo ore excipiunt. Tacitos: sine aliquo hinnitu. cōstat inquit Ply. in lusitania circa Vlysponem oppidū: & Tagū amnē æquas fauonio flāte obuersas aīalem cōcipere spiritū: idq; partū fieri: & gigni pnicissimū: sed triennium uitæ nō excedere: septenniū ait Syllius: huius rei meminit ēt Vir. in geor. Aura genitali: zephyro uento qui generat prolē ī utero equarū. Alas: turmas equitū. Aperto: patenti: ut equi eorū uelocissimi sese ostētare possint. Hic: apud uetones. Flatus ipsius fauonii: q uer inchoat.

Susana:fuit oppidũ hispaniæ cõditũ a sarmatis populis Scythiæ:q & sauromatæ dicunt: quorũ equi ualidi sunt:& diu uiuũt.Sarmatæ lõginqua itinera acturi in edia prius pparãt equos:atque ita p cẽtena milia:& quinquaginta cõtinuo cursu eũtibus insidẽt.uiuũt annis quinquagenis.fœminæ minore spatio æedẽ finẽ crescẽdi quinquẽnio capiũt.Mares anno addito. Hinc:a susana. Haud æui fragilis.i.nõ habẽs fragilẽ ætatẽ:sed diu uiuit. Sparus:ẽ telũ agreste. Vir. Agresteſque manus armat sparus. Horrificãt:horridas faciũt galeas rictu ferarũ:ut horrorẽ hostibus incuteret & omne æuũ uenatibus agebãt. Transigit: agit & perficit. Vis:uiolẽtia & rapinæ de cõsuetudine maiorũ suorũ. Castũ lo:ut dictũ ẽ cõdita & denomiata fuit a castalio:qui ex phocide ac parnaso ĩ hispaniã traiecit:ideo castulonẽ parnasiã appellat. Hispal:oppidũ est ad mare gaditanũ:ubi sunt æstuaria.i.cõualles repletæ marinis aquis: inundationibusque pelagi: per quas instar fluuiorũ nauigantes ascendũt ad uicina oppida ideo dicit Stra. Fama quidẽ celeberrima habẽt oppida: quæ sup amnes ædificata sunt:aut æstuariis:marique proxima: pter rerũ cõmoditatẽ. Alternis æstibus: qm̃ ibi ẽ fluxus & refluxus freti gaditani:sũt ẽt æstuaria. Nebrissa:urbs ppe æstuaria hispaniæ:quã poetã cultã dicit a satyris:pp ipsum nomẽ qm̃ nebris significat pellẽ hinuli: idest pulli ceruini:qua utebant bacchantes.

Thyrsis dionyseis: bacchicis.Nysa est in aphrica ad Tritonẽ fluuiũ: ubi æducatus fuit bacchus:& appellatus Dionysius:quasi filius Iouis & nysæ.Nysa ẽt ẽ ĩ arabia cõdita a baccho. Nysa ĩ prima india. Nysa in parnaso: quã cõdidere phocẽses in honorẽ bacchi. Leues:agiles ac lasciui. Menas:baccha mulier.

Nocturna:qm̃ noctu fiebãt bacchanalia. Ortano lyneo: uino aborta oppido ppe nebrissam. Carteia:in betica ẽ alio noĩe dicit tartessus:ubi regnauit Argantonius:q ut Anacreon poeta cecinit centũ &.l.uixit annos: ut Ply. scribit centũ &.xx.Syllius aũt dicit uixisse trecẽtos annos:& ob id fuisse ditissimũ ætatis.lege Stratonẽ & Plinium. Ter denos decies annos:trecẽtos. Stabulãti phœbo:qm̃ ibi uidet sol stabulari cũ occidit:quia tartessus ẽ: ad mare poeta uult tartessum & carteiã nõ eẽ eandẽ:

A t non sarmaticos attollens susana muros.
T am leuibus persultat equis:hinc uenit in arma
H aud æui fragilis sonipes:crudoque uigore
A sper frena pati:aut iussis parere magistris.
R indacus his ductor:telum sparus:ore ferarum
E t rictu horrificant galeas:uenatibus æuum
T ransigitur:uel more patrũ uis: raptaque pascũt.
F ulget præcipuis parnasia castulo signis.
E t celebre oceano:atque alternis æstibus ĩspal.
A c nebrissa dionyseis conscia thyrsis
Q uam satyri coluere leues:redimitaque sacra
N ebridæ et hortano menas nocturna lyeo.
A rgantoniacos armat carteia nepotes.
R ex proauis fuit humani ditissimus æui.
T er denos decies emensus belliger annos.
A rmat tartessos stabulanti conscia phœbo
E t munda emathios italis paritura labores.
N ec decus auriferæ cessauit corduba terræ.
H os duxere uiros flauenti uertice phorcis
S piciferisque grauis bellator aranthicus oris
E quales æui genuit:quos ubere ripa
P alladio betes umbratus cornua ramo.
T alia sydonius per campos agmina ductor
P uluere nigrantes raptat:lustratque sub armis.
Q ua uisu comprendere erat fulgentia signa.
I bat ouans:longaque umbram tellure trahebat.
N on aliter quotiens:perlabitur æquora cursu

siue posuit postea tartessum dicens idem ut ostenderet utroque noĩe appellari id oppidum. Mũda:urbs beticæ regionis:ubi Cæsar filios Pompei uicit:quorum alter Gneus cum naui delapsus ad incumbentem pelago rupem euasisset obtruncatus est. Sextus a corduba fugiens: tracto paululũ temporis inter hispanos bello in Siciliam transmisit.Postea mileti occisus est ab antonianis.Munda igitur erat paritura Cæsari labores emathios:idest tales in opprimẽdis filiis Pompei:cum qbus p capite dimicauit:ut ipse fassus ẽ:quales passus fuerit ĩ opprimẽdo Põpeio ĩ thessalia:quæ & emathia dicit:ab emathione rege:& hemonia ab hemone:& thessalia a thessalo Hemonis filio: & Nesonia a Nesone filio thessali:& pyrrhea a pyrrha deucalionis uxore. Italis:romanis:q illic pugnauerunt. Corduba:urbs beticæ cõdita a Marcello:præstantissimis: & doctrinæ principibus clara alũnis utroque Seneca:& Lucano poeta eminẽtissimo:ideo dicit cordubam eẽ decus auriferæ terræ:idest hispaniæ ferentis aurum:eo inquit Strabo:Magnitudinis creuit corduba:ut nominis celebritate & potentia polleat. Flauenti uertice.: idest flauis capillis: & alludit ad segetes flauas. betica ẽ fertilis:ideo ait:Spiciferis oris.Aranticus dux erat.Betes fluuius hispaniæ: a quo betica:quæ habet copiã oliuarũ:ideo dicit Cornua fluuii umbrata oliuis:qm̃ betis ripæ sunt oliuis consitæ.

Ramo palladio:oliuis. Ductor sydonius:Annibal rapiebat p cãpos puluerulẽtos agmina sua:& lustrabat oĩa signa suorũ:inter quos ibat ouans. Non aliter:Annibalem sua acies animo alacri lustrantem:comparat Neptuno:cui uaganti per oceanum curru minora numina plausu occurrunt.

Tethin: oceanū. Cubilia phœbea: quia ibi uidet̃ sol stabulari. Extremā: ultimā partē maris ubi sol uidet̃ occidere. Pyrene celsa: describit pyreneū montē & nōis causā fabulosā affert: qm̄ pyrene ut autor ē Diodo. ab igni qui pastoribus exciderat nomē accepit quo totus conflagrauerat. pyr græce. latine dicit̃ ignis. Diuisos celtis: celte gallo℞ natio hæret pyreneis montibus. Aquitani sūt his finitimi ad septētrionem: hītantes īter pyrenē & garunnā fluuiū. belge aūt usque ad oceanū: & ostia rheni se porrigūt: a græcis oēs galli uocant̃ celtæ ob celta℞ claritatē qui incolebant narbonē-sem regionē & massyliensem. pyrenei mōtes diuidūt gallias ab hispaniis. Diuortia: discrimina & diuisiones. Magnis terris: hispāiis & galliis. Bebricia uirgīe: pyrene filia bebricis. Crimē alcidæ: nā propter herculē puella fugiēs irā patris laniata ē a feris: cui hercules uirginitatem abstulerat. Sorte labo℞: quos illi ex ordīe īperabat eurystheus. Possessus baccho: cū multo mero īcaluisset. Sæua aula bebricis: alludit ad Amicū bebriciū neptuni filiū quē æstibus īteremit pollux. bebricii dicti sūt bythinni. de Amyco eiusque feritate ac morte lege Valeriū flaccum. Virgi. in quīto: Bebricia ueniēs amyci de gēte ferebat. Lugēdam: deplorādam: qm̄ ob eius formā in talē incidit calamitatē. placuit. n. ob formā herculi. Plangebat noctē: dolebat se se īdulsisse herculi noctu. Mœrentē amores: deplorātē īngēti mœrore alciden qui se stupraue rat erga se ingratū esse. Victor: cæso gerione. Ore: capite pyrenes puellæ. Supremū: nā dicebat̃: Vale Vale: & quē dabit finē fortuna cūcti sequeūr. Virgi. de polydoro: Animāque sepulchro condimus: & magna supremū uoce ciemus. Nec īercidet: non delebit̃ quia dicet̃ semper pyrene: ut de Miseno Virgilius fingit. Fines aulæ bebriciæ: pyreneos montes. & per inhospita rura quæsiuit iter armis: & depopulatus agros uolca℞ ad ripas rhodani contendit. Densos lucos: quoniam ut inquit Strabo latus pyrenei mōtis uergēs ad hispaniam uarias hēt arbores. alterum uero spectans galliam nudum est penitus. Volca℞: Volcæ sunt populi galliæ accolentes ulteriorem ripā rhodani: qui ex alpibus fluit per lacum lemannum: & se ī mare mediterraneum deferens plures fluuios inter quos ararim: qui rhodano miscetur prope lugudunum. de quo loco intelligit Tranquillus in uita. C. principis. dicens illū natū eē in uico paulo supra cōfluētes.

Festino milite: quoniam properabat exercitus. Tumidi: propter aquarum copiam. Minaces ripas: quoniam cū magno impetu fert̃ rhodanus. estque adeo præceps ut uix aduersa aqua nauigetur: & transiens per lacum lemannum ostēdit cursū suū: nec confundit aquas. rhodanus dictus a rhoda rhodio℞ colonia sita ad fontes rhodani. Caput: origo & fōs rhodani ē ī alpibus.

Extremamque petit phebea cubilia tethyn
Frenatis neptunnus æquis: fluit omnis ab antris
Nereidum chorus et sueto certamine nandi
Candida perspicuo conuertunt brachia ponto.
At pyrenei frondosa cacumina montis
Turbata pœnus terrarum pace petebat.
Pyrene celsa nimbosi uerticis arce
Diuisos celtis altæ prospectat iberos.
Atque æterna tenet magnis diuortia terris
Nomen bebrycia duxere a uirgine colles.
Hospitis alcide crimen: qui sorte laborum
Gerione peteret cum longa tricorporis arua
Possessus baccho seua bebrycis in aula
Lugendam formæ sine uirginitate reliquit
Pyrenen lætique deus si credere fas est.
Causa fuit læti misere deus edidit aluo.
Namque ut serpenten patrias exhorruit itas
Confestim dulces liquit turbata penates
Tum noctem alcide solis plangebat in antris
Et promissa uiri syluis narrabat opacis
Donec mœrentem ingratos raptoris amores.
Tendēteque manus: atque hospitis arma uocātē
Diripuere feræ: laceros tirynthius artus.
Dum remeat uictor lachrymis perfudit: et amens
Palluit inuento dilectæ uirginis oræ.
Ac uoce herculea percussa cacumina montis
Intremuere iugis: mœsto clamore ciebat.
Pyrenen: scopulique omnes ac lustra ferarum
Pyrenen memorant: tumulo tum mēbra reponit
Supremū illachrymās: nec honos īercidet æuo.
Defletumque tenent montes per secula nomen.
Iamque per et colles et densos abiete lucos
Bebryciæ pœnus fines transcenderat aulæ
Index ferox quæsitum armis per inhospita rura
Volcarum populatur iter tumidique minaces.
Accedit rhodani festino milite ripas.
Aggeribus caput alpinis et rupe niuali
Prosilit inceltas ingentemque extrahit amnem

Arar:orif etiã ex alpibus:adeo segnis ĩ cursu ut uideat stagnum. Anhelis:torrẽtibus. Pelago:copia suæ aquæ ĩmergit arari: q perdit illic nomẽ. nã post cõfluentẽ dicit solũ rhodanus. Inuadũt alacres: ipsi pœni ĩuadũt rhodanũ qui ꝑp ĩpetũ pontes deiiciebat:& ĩdignabat. ideo fuit opus ut nãdo:aut ratibus traiicerẽt. Alno fluminea:naui facta ex alno:quæ gaudet ripis fluminũ. Liuius ait: Annibal ne tẽpori deesset dat ad traiiciendũ signũ. Iã paratas aptasque hẽbat pedes litres. nauiũ agmẽ ad excipiẽdum ĩpetũ fluminis parte supiore trãsmittẽs:tranqllitatẽ ĩfra traiiciẽtibus lintribus præbebat:equoꝝ pars magna nãtes a pupibus trahebãt præter eos quos ĩstructos:frenatosque ut ex tẽplo egresso ĩ ripã eqti usui eẽnt ĩposuerũt in naues. galli occursãt ĩ ripã cũ uariis ululatibus:cãtuque moris sui qtiẽtes scuta super capita:uibrantesque dextris tela quos a tergo ãnibal adortus ẽ. Belua libyssa:elephas. hẽbat annibal cũ traiecit rhodanũ.xxxvii. elephãtos. Nã ratibus uada:Liuius ait:Ratẽ unã.cc.longã pedes.l.latã a terra ĩ amnẽ porrexerũt:quã ut secũda aqua deferref pluribus retinaculis ualidis parte supiore ripæ religata pontis ĩ modũ humo coniecta constrauerãt:ut beluæ audacter uelut per solũ ingrederẽtur. Vada:ipsã aquã. Connexas trabes:ratẽ ĩpsã:quæ nil aliud ẽ nisi pluriũ trabiũ cõtextus.

Refusis:ꝑmixtis ab imo. Torsit:emisit. Iãque tricastinis:ãnibal ad tricastinos flexit iter:& ad druẽtiã fluuiũ ꝑuenit trãsitu difficillimũ:qa nullis coercitus ripis pluribus simul atque hisdẽ alueis fluẽs ꝑ noua sẽper uada nouosque gurgites:& ob eadẽ pediti quoque ĩcerta uia est. ad hæc saxa glareosa uoluẽs nihil stabile aut tutũ ĩgrediẽti præbet. ideo ait poeta ipsum mutare uada trãslato cursu. Tricastini & Vocõtii populi sũt galliæ ꝑpe druẽtiã fluuiũ qui iter ãnibalis aliqtulũ remoratus ẽ: cũ sit trãsitu difficillius:& ꝑ agros erũpat atque uagef. Rura uocontia:agros uocontioꝝ. Trãslato cursu: qm mõ hac: modo illac fluit: & mutat uada.i.suas aquas. Non æquus:non idoneus nauibus. Et nũc ĩbre recẽs fuso:hoc est qđ scribit Liuius his uerbis:Et tũ forte imbribus auctus ĩgentẽ trãsgrediẽtibus tumultũ fecit. Recẽs:recẽter & paulo ante. Vertice:sũmitate aquæ. Sed iam præteritos:annibal a rhodano decimis castris peruenit ad alpes: quaꝝ moles obducta niuibus terruit pœnos:effecitque ut oĩa picula & oẽs præteritæ difficultates exciderẽt. Cũcta gelu:describit alpes obductas niuibus & glacie. Glaciem æui:niuẽ multoꝝ annoꝝ: & glaciẽ uetustam. Cohibent:retinẽt.

Flammis: radiis solaribus. Obuia phœbo:propter altitudiẽm. Pruinas: glaciẽ :& durã niuem quã sol dissoluere neqt. Quantũ tartareus:tantũ inquit erigunt alpes ad cœlũ quantũ ad ima demittunt inferi. Atræ paludis: stygis. A supa tellure:ab hac terra quã calcãus. Tellus:ipsæ alpes.adeo ut occupet ipsa altitudo totũ fere cœlũ ũbra. Intercipit:occupat.

Spumanti rhodanus proscindẽs gurgite cãpos:
Ac propere in pontum lato ruit incitus alueo.
Auget opes stanti similis:tacitoque liquore
Mixtus arat:quem gurgitibus complexus anhelis
Cunctantem immergit pelago:raptũque per arua
Ferre uetat patrium uicina ad littora nomem.
Inuadunt alacres inimicum pontibus amnem.
Nunc celso capite et ceruicibus arma tuentur.
Nunc ualidis gurges certatim frangitur ulnis
Fluminea sonipes religatus ducitur alno.
Belua nec retinet tardante libyssa timore.
Nam trabibus uada et iniecta tellure repertum
Connexas operire trabes:ac ducere in altum
Paulatim ripæ resolutis aggere uinclis
At gregis allapsu fremebundo territus acris
Expauit moles rhodanus:stagnisque refusis
Torsit arenoso minitantia murmura fundo.
Iamque tricastinis incedit finibus agmen
Iam faciles campos iam rura uocontia carpit.
Turbidus hic truncis saxisque druentia lætum
Ductoris uastauit iter:namque alpibus ortus
Auulsas ornos et adesi fragmina montis
Cum sonitu uoluens fertur latrantibus undis.
Ac uada translato mutat fallacia cursu.
Non pediti fidus:patulis non puppibus æquus
Et tunc hymbre recens fuso correpta sub armis
Corpora multa uirũ spumanti uertice torquens
Immersit fundo laceris deformia membris
Sed iam præteritos ultra meminisse labores
Conspectæ propius dempsere pauentibus alpes.
Cuncta gelu canaque æternum grandine tecta
Atque æui glaciem cohibent riget ardua mõtis
Aetherii facies:surgentique obuia phœbo
Duratas nescit flammis mollire pruinas:
Quantum tartareus regni pallantis hiatus
Ad manes imos:atque atræ stagna paludis
A supera tellure patet:tam longa per auras
Erigitur tellus:et cœlum intercipit umbra.

Nullum uer usquam nullique æstatis honores.
Sola iugis habitat diris sedesque tuetur
Perpetuas deformis hyems: illa undique nubes
Huc atras agit: et mixtos cum grandine nimbos:
Iam cuncti flatus uentique furentia regna
Alpina posuere domo: caligat in altis
Obtutus saxis abeuntque in nubila montes.
Mixtus athos tauro rhodopeque adiūcta minanti
Ossaque cum pelio cumque emo cesserit otris.
Primus inexpertas adiit tirynthius arces.
Scindentem nubes: frangentemque ardua mōtis
Spectarunt superi: longisque ab origine sedis
Intemerata gradu magna ui saxa domantem
At miles dubio tardat uestigia gressu.
Impia ceu sacros in fines arma per orbem
Natura prohibente ferant: diuisque repugnent.
Contra quæ ductor non alpibus ille nec ullo
Turbatus terrore loci sed languida monstris
Corda uirum fouet hortando: reuocatque uigorē
Non pudet obsequio superum fessosque secūdis
Post belli decus: atque acies dare terga niuosis
Montibus et segnes submittere rupibus arma
Nunc o nunc socii dominantis mœnia romæ
Credite uos summūque iouis cōscendere culmen.
Hic labor ausoniam dabit: hic in uincula tibrim.
Nec mora cōmotum promissis ditibus agmen
Erigit in collem et uestigia linquere nota
Herculis edicit magni: crudisque locorum
Ferre pedem: ac proprio turmas euadere calle:
Rumpit in accessos aditus: atque ardua primus
Exuperat: summaque uocat de rupe cohortes.
Tum qua durati concreto frigore collis
Lubrica frustratur canenti semita cliuo
Luctantem ferro glaciem præmit: haurit hiatu
Nix resoluta uiros: altoque a culmine præceps
Viuentis turmas operit delapsa ruina.
Interdum aduerso glomeratas turbine chorus
In media ora niues fuscis agit horridus alis.
Aut rursum immani stridens auulsa procella
Audacis rapit arma uiri: uoluensque per orbem
Contorto rotat in nubes sublimia flatu.

Nullū uer: nullibi ē tēpor uernus: & flores. Aestatis honores: flores: fructus: & cætera quæ æstatē ornant. Deformis: ab effectu: qm̄ in hyeme oīa deformant. Illa: hyems. Huc: ad alpes. nimbus ē uis uenti cū pluuia. Obtutus: aspectus caligīe obducit propter altitudinem. Mixtus athos tauro: ait poeta tantā esse alpiū altitudinē: ut hī mōtes cumulati inuicē illas non æquarēt. athos mons macedoniæ altissimus usque ad mare ægeū porrigit: & ī æstate umbrā extēdit usque ad lēnon īsulā maris ægei. Ideo Papi. in thebaide loquēs de lēno dicit: Ingēti tellurē proximus umbra uestit athos. Taurus: mons mediā secat asiā: & cū scythiā attīgit dicitur caucasus. In prīcipio sui duo brachia porrigit q cornua tauri uident: & īde nomē accepit. autor Pli. quæ frons qa horrēda ē: ac mīari uidet: ideo poeta tauꝝ minantē appellauit. Rhodope mons est thraciæ. ossa: pelios: & othrys sūt mōtes thessaliæ: & hemus īter thraciā & thessaliā. Vnde dicit Oui. Qua patet umbrosum rhodope glacialis ad hemū. Cesserit. i. oēs hi mōtes simul positi cederēt alpibus in altitudīe. Arces ipsas alpes quæ erāt tanq̄ arx totius italiæ: & īperuiæ quas hercules primus trāscēdit quē frangentē ardua mōtis: & domātē saxa: cælo nūina spectarūt. Ab origīe: a prīcipio mūdi. Intemerata: ītacta: & īaccessa. Natura ꝓhibēte: quæ uidebat opposuisse alpes munimētū italiæ. Vnde Iuue. Opposuit natura alpesque niuēque. Mōstris: uisis alpibus horrēdis: & similibus mōstro. Nō pudet obseqo: uerba ānibalis hortātis suos ad alpes trāscēdendas: decoꝝque præstandū: quos timoris arguit: ꝙ post tot uictorias qbus deoꝝ obsequio potiti fuerāt in ipsis hostiū portis subsīstāt. Inde hortat eos ab utili cū ait post hunc laborē illos fore reꝝ potituros & romā caput terraꝝ tūc ab illis expugnari qbus promissis īcitatos in īminentē collē erexit: edixitque ut relīquerēt uestigia herculis: nouūque iter aggrederēt. Obseqo supeꝝ: qm̄ mercurius iusserat noīe iouis: ut uēiret ī italiā. Secūdis: rebus ꝓsperis: & uictoriis. Belli decus: uictorias & prælia iā peracta. Credite uos: locus ē ab utili. Culmen iouis: capitoliū. Crudis locoꝝ: per loca cruda & aspa. Proprio calle: uia ab ipsis tūc primum facta: omissis uestigiis herculis. Tūc q durati: sēsus ē. ibat ꝑ loca lubrica & dura glacie obducta: ut sequētibus aīos iniiceret: & ferro ꝑparabat locū: in quo uestigia poneret. Frustrat uestigia: qm̄ non poterāt fīrmare uestigia. Canēti: albo ꝓpter niues & glatiē. Luctantē: repugnātem uestigiis. Haurit: absorbet. Turbīe: turbo ut inqt Aristoteles fit cū uentus descēdit ex nubibus ī quibusdā locis: & postea occurrit ei alius q ē cōtrarii flatus: & alter alteꝝ īpellit coartatque: quare eleuat rotūdus īuolutus in alto cū puluere. Chorus: uētus. hūc ponit pro quocūque uēto.

Vnde nec edomitos: sensus est. adeo erant omnia aspera: & ardua utinam etiam timerent respicere ad difficultates iā superatas: & quacūque respiciebāt ostēdebant niues: & coelū solūmodo ut accidit nautis in medio mari q nil aliud q̄ aquā: & coelū uident. Inania: non inflata uētorum flatu. Secura non agitato a uentis e malo suspendit antemna & uelū: & cū est uentus ipellit: & stridet. Victa: respiciendo aquas. Iamque super clades: describit proelia annibalis cum alpinis gētibus.
Super clades: idest præter difficultatē & clades a niuibus acceptas etiā alpinæ gētes semifere irruebant ī poenos. Illuuie: sorde. Perēni squalore: perpetua deformitate: & īmuuditia. squalidus dicit īcultus. Liuius ait: Mōtani sese ostenderūt qui si ualles occultiores insedissent cohorti in pugnā repente ingentē fugam: stragemque dedissent: sed poeni ab hostibus: & iniquitate locorum oppugnabantur. tandem annibal eos superauit: captis eorū uicis: & castello atque pecoribus: quibus per triduū exercitum aluit. Pernix: uelox. Hæsit: quoniam nō poterat extrahi. Nec pestis lapsus simplex: non uno modo ruebant. Bis senos soles: at Liuius ait nono die in iugum alpium uentum fuisse a poenis. Per uulnera: mala quæ perpessi fuerāt in ascensu alpium Sidunt: locant castra ī uertice alpium. Præruptis: altis. Supra dixit: Cuius in aerio pendēt tua uertice castra. At uenus ancipiti: fingit poeta ad Virgilii imitationem uenerem timentem romanis iouem allo quutā fuisse. Ancipiti: dubio: quoniam ignorabat euentum rei quam timebat. Quis poenæ modus: oratio ueneris ad iouem quæ incipit ab interrogatione habens affectus. turbata quippe erat uenus: timēs romanis suis: & locus est a iusto: certe uidebat iniquū romanos urgeri tot cladibus quibus Iuppiter sedem quietam promiserat: sensus est. quousque daturi sūt poenas romani ob periuria Laomedontis: & iram iunonis: quam occulte taxat. Modus: finis malorum & supplicii. Aeneadis: romanis nepotibus nostris. Alpibus imposuit libyen: auget rem: ut magis moueat iouem. Libyen: ipsos libycos. Sic Virgilius: Ilium in italiā portans. Inimicorum quippe res semper uidentur maiores. Vnde Ouidius: Vicinumque pecus grandius uber habet. Minatur finem: ultimum excidium. Casus sagunthi: idest incendinm quod saguntus passa est. Quo troiæ cineres feremus: locus est a pio. non simpliciter inquit quæro sedem romanis siue troianis: sed etiam sacris a troia aduectis. ergo da nobis locum firmum: quo sacra feramus. Cineres: relliquias a fortunæ mutatione mouet affectum.
Sacram ruinam: penates abreptos ex ruina troiæ: & incendio. Vnde dido apud Ouidium sic dicit æneæ: Si tu cultor eras elapsis igne futurus: Poenitet elapsos ignibus esse deos.

Quoque magis subire iugo atque euadere nisi
Erexere gradum crescit labor: ardua supra
Se se aperit fessis: et nascitur altera moles.
Vnde nec edomitos exudatosque labores
Respexisse libet: tanta formidine plena
Exterrent repetita oculis: atque una pruinæ
Canentis quacūque datur permittere uisus
Ingeritur facies medio sic nauita ponto
Cum dulcis liquit terras et inania nullos
Inueniunt uentos securo carbasa malo.
Immensas prospectat aquas ac uicta profundis
Equoribus fessus renouat sua lumina coelo.
Iamque super clades atque importuna locorum
Illuuie rigidæque comæ squalore peremni
Horrida semiferi promunt e rupibus ora
Atque euulsa cauis excisi punicis antris
Alpina inuadit manus assuetoque uigore
Per dumos: notasque niues: atque iuia pernix
Clausum montiuagis infestat cursibus hostem.
Mutatur iam forma locis hic sanguine multo
Infectæ rubuere niues: hic nescia uinci
Paulatim glacies cedit tepefacta cruore.
Dumque premit sonipes duro uestigia cornu
Vngula perfossis hæsit compressa pruinis
Nec pestis lapsus simplex: abscisa relinquunt.
Membra gelu: fractosque asper rigor āputat artus
Bis senos soles totidem per uulnera sæuas
Emensi noctes optato uertice sidunt.
Castraque præruptis suspendunt ardua saxis.
At uenus ancipiti mentem labefacta timore
Affatur genitorem: et rumpit moesta querellas
Quis poenæ modus aut pereundi terminus oro
Aeneadis erit? et quando terrasque fretumque
Emensis sedisse dabis? cur pellere nostros
Ate concessa poenus parat urbe nepotes
Alpibus imposuit libyen finemque minatur
Imperio: casus metuit iam roma sagunthi
Quo troiæ extremos cineres sacramque ruinam

Assaraci larem:ignem troianum asportatum ab ænea in italiā. Iuuena. Vbi q̄q̄ diruta seruat ignē troianū:& uestā colit alba minorē. Assaracus genuit capyn: Capis anchisen. Anchises æneā. Troiæ secreta: palladiū quod ī abdito loco seruabaf: restitutū a diomede ipsi æneæ: ut suo loco dicef.
Da sedē genitor: petitio ē:& locus a iusto: qm̄ satis iā:& plusq̄ satis errauerāt troiani:& pœnates satisque pœnaꝝ datū iā erat ob perfidiā laomedontis. Iacere: quiescere. Paꝝ ne ē: hoc dicit ꝑpter Iunonē quæ troianos magno odio prosequebaf. Exilia: ut cheronnesum: thraciā: epyrū: macedoniam cretā: siciliam: strophades: aphricam. Pelle mœtus: uerba iouis ad uenerē: qbus ab ea remouet quod uel maxime timebat de mutatiōe. s. īperii hoc inqt iuppiter fixū ē:& hoc bello explorare romanos decreui q iā uidenf ab auita degenerasse uirtute:& agere tempora obscura. i. uiuere sine laude: ut de ipsis nihil pœnitus diceref. cythera insula ad quā uēus nata ex spuma maris concha primum aduecta ē:& cytherea appellata. Mole martis: magnitudine ac difficultate belli. nā in aduersa fortuna homines cognoscunf. unde dicet alibi explorāt aduersa uiros. & Seneca dicit: Melius in malis sapimus. secūda rectū auferunt:& Horatius in fine sermonū: Sed conuiuatoris uti ducis ígeniū res aduersæ nudare solent: celare secundæ. Spectare: cōsiderare & probare quid possint:& ualeant. Expendere: ponderare. Iuue. Expēde anniba lem quot libras ī duce sūmo inuenies. Ferri: armoꝝ:& uulnerum. Honori antiquo: non seruāt decoꝝ suū: ut prisci romani fecerūt. Cruoris: quē libēter effūdebat pro augēdo īperio & laude consequēda Sitiēs: cupidissimus famæ & gloriæ: ad quā nati sumus Obscura: sine honof. Inglorius: sine gloria: ad quā illi prisci tota mēte aspirabant. Mutū æuum: ætatē de qua oēs silēt. Senescit: qm̄ uerterāt se iā romani ad luxum:& sic senescebat uirtus:& uigebat uoluptas. Blādo ueneno: uoluptate: qua nihil detestabilius eē pōt. quippe ꝑpter illā res post hēmus honestas. ea. n. præstrīgens mētis aciē ad oīa flagitia mortales īpellit:& q̄diu romāi uoluptatē aspernati sūt: quæ ē blandissima domīa eoꝝ īperiū ac nomē toto orbe propagabaf. Ideo exclamat Iuue.

A ssaracique larem et uestæ secreta feramus
D a sedem genitor. tutisque iacere parum ne est
E x ilia errantes totum quesisse per orbem?
A n ne iterum capta repetentur pergama roma?
H is uenus et contra genitor sic deinde profatur.
P elle mœtus neu te tyriæ conamina gentis
T urbarint cytherea: tenet longumque tenebit
T arpeias arces sanguis tuus: ac ego martis
M ole uiros spectare paro atque expendere bello.
G ens ferri patiēs ac læta domare labores
P aulatim antiquo patrum desuescit honori.
A tque ille haud unquā parcus pro laude cruoris.
E t semper famæ sitiens obscura sedendo
T empora agit: mutū uoluens inglorius æuum
S anguine de nostro populus blandoque ueneno
D esidiæ uirtus paulatim euicta senescit.
M agnæ molis opus multoque labore parandum
T ot populos inter soli sibi poscere regna.
I amque tibi ueniet tempus quo maxima rerum
N obilior sit roma malis: hinc nomina nostro
N on indigna polo refert labor: hinc tibi paulus
H inc fabius gratusque mihi marcellus opimis.
H i tantum parient latio per uulnera regnum.
Q uod luxu et multum mutata mente nepotes
N on tamen euertisse queant: iamque ipse creatus
Q ui pœnum reuocet patriæ latioque repulsum
A nte suæ muros carthaginis exuat armis.

Nunc patimur longæ pacis mala. Sæuior armis luxuria incubuit: uictūque ulcisciſ orbem. diuitiæ asianæ primā labem moribus romanis attulerūt. Nihil est tā mortiferum ingeniis q̄ luxuria inqt Sene. Veneno: qm̄ uoluptates blāditiis suis necāt ingenia & desidiæ. ex quibus & ocio nasciſ uoluptas: ideo laborandum est ut uoluptatē expellamus. uirtus. n. circa difficile uersaf:& a se uoluptates repellit: ut a rationis præscripto nō discedat. Senescit: ideſt debilis fit:& superaf a uoluptate: quoniā in locū uirtutis uitiū obrepit. ideo dicit Hora. in prīo sermonum: In agris neglectis urendā filicem nasci. Magnæ molis opus: romani īquit poscūt sibi imperiū: quod difficillimū est & multis laboribus parādum. igif non ē incūbendū uoluptati:& longæ desidiæ īdormiēdum. Maxima reꝝ: caput orbis: ut nil maius roma īueniri posset. Sit nobilior: maioris noīs & famæ. Malis: aduersa fortuna: qm̄ uirtus ī ipsa difficultate nitescit:& perardua est cū sit inertis tuta secare. Hic: ex istis malis ueniēt romani ad sydera:& enumerat illos q in hoc secūdo bello punico claruerunt. Paulus æmilius q cecidit ad cannas. Fabius: maximus qui annibalem cunctando fregit. Marcellus: q primus ī italia docuit annibalē posse uici ad nolā. hic rettulerat tertia opima spolia ioui pheretrio: ut dictū est. Mutata mēte: qa degenerabūt ab illis & non erunt eiusdē mētis pro ampliando īperio. hoc maxīe dicit ꝑpter tyrānidē & feritatē. gai principis: & neronis. Nepotes: posteri. Ipse creatus: scipio. s. cui cognomen erit aphricano a deuicta aphrica. Pœnū: annibalē.

Hinc: ex his uictoriis. Tuis: romanis. Ex i se curibus: prædicit Iuppiter uéturam esse gente flauiam ex sabinis: quæ romanu imperiu augeat. cures oppidu sabinorum e. Vespasianus natus e in quodá uico prope reate ex patre sabio: a claudio pricipe Narcisi gra legatus legonis i germania missus est. inde in britaniam traslatus tricies cu hoste conflixit: & uecten insula britaniæ proxima in ditione redegit. Thylæ e ultima insularu oceani britanici quæ orchades uocant: caledoia e sylua britaniæ. inde britanni caledonii dicutur de uespasiano: sic canit Valerius flaccus i primo sui opis: Tuque o pelagi cui rector aperti fama caledonius postq tua carbasa uexit oceanus phrygios prius i. dignatus iulos pro cosul aphrica itegerrie administrauit. Inde missus e in asia a Nerone ad comprimendu iudeoru motu q rebellauerat: Inter alios legatos titu filiu asumpsit & ut primu igressus, puincia e correpta militu disciplina ciuitates ad oficiu: fideque reduxit. Inde romam rediit ad iperiu relicto illic tito filio: q hyerosolyma expugnauit: quæ urbs iudeorum erat caput: lege tranquillum & iosepu. Virtus celestis: gens flauia diuina quadam: & multu supra homines uirtute prædita; Effert se curibus: e sabinia extollet se usque ad astra propter res gestas: cures ut dixi e oppidu sabinoru patria Numæ popilii. Augebit nomen iuli sacris: na iperatores ab iulo iulii dicebant: q sacrosancti erat: & eoru nomina in fastis scribebantur.

H inc cytherea tuis longo regnabitur æuo.
E xin se curibus uirtus scelestis ad astra.
E fferet: et sacris augebit nomen iuli.
B ellatrix gens bacifero nutrita sabino
H inc pater ignotam donabit uincere thilen
I nque caledonios primus trahet agmina lucos.
C ompescit ripis rhenum: reget impiger afros
P almiferamque senex bello domitabit idumen.
N ec stygis ille lacus uiduataque lumine regna
S ed superum sedes nostrosque tenebit honores.
T um iuuenis magno præcellens robore mentis
E xcipiet patriam molem celsusque feretur
E quatum imperio tollens caput: hic fera gentis
B ella pallestinæ primo delebit in æuo.

primus fuit iulius cæsar beneficio nepotis & filii per adoptionem in numerum deorum relatus. de quo Papinius in prima sylua: Qui fessus bellis assertæ munere prolis: Primus iter nostris ostendit in æthera diuis. unde Ouidius in fastis: Iuuenes illic & festa domestica uobis: Sæpe tibi pater est: sæpe legendus auus: Quæque ferunt illi pictos signantia fastos: Tu quoque cum druso præmia fratre feres. Iuli: a quo gens iulia originem habuit. Vnde Martialis nasciturum domitiani filium sic alloquitur: Nascere dardanio promissum nomen iulo. Bellatrix gens. T. flauius petronius autore Tranquillo municeps reatinus ex acie pharsalica fugiens domum se recepit. huius filius cognomine sabinus apud heluetios publicum funus exercens diem obiuit. superstitibus uxore Vespasia polla quæ nursiæ honesto patre orta: patrem habuit uespasianum pollionem: ex duobus liberis quorum maior sabinus ad præfecturam urbis: minor uespasianus ad consulatum usque processit. Locus ad Sextum miliarium a Nursia speculum euntibus in monte summo appellatur uespasiæ. Vbi uespasianorum monumenta extant magnum iudicium splendoris familiæ: ac uetustatis. Bacifero sabino: quoniam in sabina est magna copia oliuarum & fructuum. Vnde Iuuenalis: Vsque adeo nihil est q nostra infantia cælum Hausit auetini: baca nutrita sabina. Sabino: municipio: siue fundo: aut oppido sabinorum: ut dicimus. Tusculanum: formianum. Hinc: ex hac gente bellicosa & sabina. Pater: uespasianus ostendet romanis posse uinci britanniam: & thylen insulam: in qua solstitio æstiuo nullas ee noctes Plinius scribit. cancri scilicet signu sole transeunte: nullosque contra per brumas dies. Ignota: scilicet romanis ad eu diem. Caledonios: lucos: britannos. Primus: at cæsar prius traiecerat in britaniam: sed non oem in ditionem redegit. Rhenum: rhenus fluuius germaniæ i rheticarum alpiu uertice iaccesso ac præcipiti ortus modico flexu i occidete uersus septetrionali oceano miscet: que ponit pro germanis quos uespasianus compescuit missus illuc a claudio pricipe. Aphros: qm fuit illic procosul. Idumen: idume est regio iudeæ maritima habudans copia palmarum. Vnde dicit Stra. hiericus e campus iudeæ motibus circudatus. In quo est palmetu spatio stadiorum centu: totum riguu: & hitationibus plenu: & palmæ illic ferut optias cariotides. est et illic uiridariu balsami: lege iosepu. Nostros honores: erit iquit deus ut nos sumus. Tu iuuenis. i. Titus q fuit relictus a pre in iudea ad expugnatione hierosolymorum: & qui in iperio romano patri successit. ideo ait: Excipiet patria molem. Robore mentis: magnitudine ai præstans: qua Tito semp tribuit Iosepus scribes illum aliquado quasi inerme in medios irruisse hostes: & inclinatas acies ai robore subnixu restituisse. Itaque iquit si me nihil addentem obsequio: neque inuidia detrahente: uerum dicere oportet ipse cæsar titus. f. tota legione bis pericuio liberauit: atque ipse castra muniendi copia militibus præbuit. Equatu imperio caput. i. ea magnitudine ai erit ut iperis amplitudine æquare uideat: & postea illud suscipiet quod uirtute merebatur: quonia non decet imperare nisi uirum omni uirtute præditum. Vnde dicit xenophon: Neminem imperare decet qui melior subditis non sit. Fera bella: aspera: & magnæ difficultatis. palestina est regio iudeæ: quam ponit pro omni iudea: quam iuuenis Titus subegit: & expugnauit hierosolyma secundo anno principatus uespasiani octauo die mensis septembris.

At tu transcendens germanicæ facta tuorum
Iam puer auricomo performidate batauo
Nec te terruerint tarpei culminis ignes.
Sacrilegas inter flammas seruabere terris
Nam te longa manent nostri consortia mundi.
Huic laxos arcus olim gangetica pubes
Submittet : uacuasque ostendēt bactra pharetras:
Hic et ab arctoo currus aget axe per urbem.
Ducet et eoos baccho cedente triumphos.
Idem indignantem transmittere dardana signa
Sarmaticis uictor compescet sedibus istrum.
Quin et romuleos superabit uoce nepotes.
Quis erit eloquio partum decus:huic sua musæ
Sacra ferent meliorque lyra cui substitit ebrus
Et uenit rhodopæ:phœbo miranda loquetur:
Illa etiam qua prisca fides stat regia nobis
Aurea tarpeia ponet capitolia rupe.

At tu trāscendens:nunc de domitiano loquitur:quo imperante syllius floruit:domitianus a deuicta germania germanicus cognominatus ē:puer adhuc bello uitelliano confugit ī Capitoliū cū patruo sabino:ac parte presentiū copiaꝶ:sed irrūpētibus aduersariis:& tēplo ardēte apud edituū clā pnoctauit ac māe isiaci celatus habitu.i.lieo:ut scribit Tacitus quo isidis sacerdotes utebāť trāstyberī se ad matrē cōdiscipuli sui cōtulit:latuitque apud eā. Visus ē Domitiāus in illis primis ānis pugnare ꝑ ioue capitolino:cuius ædē a sacrilego Vitellianoꝶ icēdio defēdere uolebat:de quo Papinius ī Thebaide. Aut defensa prius uix pubescētibus annis bella iouis: & Martialis: Prima suo gessit ꝑ ioue bella puer. Auricomo batauo.i.ipsis germāis q nacti oportunitatē rebellarūt: qm̄ uespasiāus apud alexādriā erat: & Titus ī iudea quo tēpore uespasiāus petiliū cerealē q germaniā rexerat consulē creauit destiauitque ī britaniā:q audita rebellione germanoꝶ ī eos iā congregatos īpetū fecit: plurimos cecidit: aliosque ad fidē reuocauit. Interea domitiāus adolescens illuc ꝑperabat: ut barbaros opprimeret:q expeditiōis fama ꝑculsi ei se dediderunt lucꝶ maximū arbitrantes pristino iugo sine ulla clade subiici. rebus igiť compositis domitianus insignis ætatē superātibus factis: & patriū decus referentibus romā regressus ē. batauí sūt populi īcolentes batuam insulā rheni ut autor ē cæsar ī cōmētariis:& qa germāi ꝑ maiori parte hēnt capillos flauos:& aurei coloris: ideo batauos appellat auricomos. Tarpei ignes:incendiū in bello uitelliano. Gāgetica pubes.i.indi & parthi. ganges ē fluuius īdiæ:oriť ex caucaso monte & flectiťad orientē:& mare uno alueo īgreditur q̄uis īdiæ fluuios magnitudīe superet:cui secūdus est īdus. Tertius ister germaniæ. quartus Nilus. Traianus prius romanoꝶ imperatoꝶ uictricē classem egit per gangē. Adulať poeta Domitiano.nā id illi tribuit quod ē contra historiæ ueritatē: quoniā de populis ad orientē nunq̄ triūphauit.Scribit Trāquillus Vologesū parthoꝶ regē auxilia aduersus alanos:ducēque alteꝶ ex uespasiani filiis depoposcisse:domitianūque oī ope cōtēdisse ut ipse mitteret:sed non īpetrauit. parthi uenerāt in aīcitiā romanoꝶ tēpore augusti:cui remisserūt uexilla crasso ablata.hoc igiť qđ augusti auspiciis ac uirtutibus debeť:domitiano Syllius ascribit. Laxos:remisso neruo.i.non tētos. bactra ciuitas caput bactrianæ regionis ī oriēte: bactrianos ponit ꝑ parthis q ultra euphratē terminū romani imperii hītabāt. Ab axe arctoo:septētrione.Domitianus expeditiones partī sponte suscepit:partī necessario:sponte ī dacos necessario. unā in sarmatas legione cū legato simul cæsa. In dacis duas:primā appio sabino proconsulari oppresso:secūdā cornelio fusco præfecto prætorianaꝶ cohortiū:cui belli sūmā commiserat. de quo Iuue.Et quī uulturibus seruabat uiscera dacis Fuscus marmorea meditatus prælia uilla.da cattis.dacisque duplicē triumphū egit.de sarmatis laureā ioui capitolio rettulit. bellū ciuile motū a.L.Antonio superioris germaniæ præside confecit absēs. Triumphū domitiani de populis ad septētrionem elegantissimo carmīe celebrauit stella patauinus. Baccho cedēte:q triūphauerat de Indis. Vnde canet ī fine operis: Qualis odoratis descēdens liber ab indis:Egit pāpineos frenata tygride currus. Transmittere dardana signa.i.uexilla romana:quæ nolebant admittere ipsi germani ex sarmatæ quos uicit & istrū ponit pro ipsis germanis:sarmatis:& dacis. Quin & romuleos:laudat eloquentiam domitiani.de quo Fabius libro.x.sic scribit:hos noīamus:quia germanicū Augustū ab īstitutis studiis deflexit cura terraꝶ. parūque his uisū est ēē eum maximū poetaꝶ. quid tn̄ his ipsis eius operibus inque donatus īperio iuuenis successerat sublimius. doctius oībus denique numeris præstantius. quis enim caneret bella melius:q̄ qui sic gerit. Quem præsidentes studiis deæ propius audirent:cui magis suas artes aperiret familiare numen mineruæ. Voce:eloquentia. Quis:quibus: idest superabat oīs romanos claros eloquio. Sua sacra:sua numīa & cātus pierii suauitatē & splendorem. Lyra.i.ipso orpheo qui sono lyræ alliciebat saxa:& sistebat ānes.orpheus fuit filius calliopes regiæ musaꝶ & eagri regis thraciæ.hebrus fluuius thraciæ.rhodope mons. Illa ēt qua prisca fides:illa īquit iuppiter fides domitiani quæ prius pro nr̄a regia pugnauit bello uitelliano ponet aurea capitolia in tarpeia rupe. plurima & amplissima opera incendio absumpta Domitianus restituit: in quibus & capitolium quod rursum arserat: nouam etiam exornauit ædem in capitolio ioui custodi: & imaginem suam in eius sinu dicauit. Prisca regia:uetus tēplum capitolinum.

Senectã:uixit Domitianus annos.xlv. Beatas:fœlices te ĩperãte.laus domitiani a iustitia. Quiri nus:romulus dabit tibi locũ:& eris ĩter patrẽ Vespalianũ ac Titum. Siderei nati:huius meminit Martialis:Nascere dardanio promissũ nomen iulo. Dũ pandit seriẽ:redit ad historiã poeta nar/ rans iter annibalis per prona alpiũ uersus italiã usque ad taurinos cãpos. Seriẽ:ordinẽ rerũ futu rarũ.i.fata ipsa:biduũ ĩn iugis statiua habuit annibal:& data militibus quies. Iumẽta aliquot pro lapsa e rupibus ĩ castra peruenerũt:inde mouit copias:quibus e colle italiã & circũpadanos ostẽdit. dicens cætera procliuia fore:& sic ad rupẽ inaccessam peruẽit. Lapsantẽ: labentẽ. uia quippe lubrica erat:ut ne que uestigia firmare possẽt:neque ĩgre di. In uia deuexa prona ipsa℞ alpiũ. Nisu:dubio & labẽti conatu. Mina/ ci prærupto.i.quadam altitudine quæ minari uidebat. Prona:deuexa loca: & alta. Obuia:opposita transeũtibus. Cautibus.i.suo saxo. cautes dicũtur saxa. hæc rupes angusta erat:atque ita rectis saxis:ut ægre expeditus miles tẽ/ tabũdus manibusque retinẽs uirgulta ac stirpes demittere se se posset.natura locus iã ãte præceps. recẽti terræ lapsu ĩpeditus ĩ mirandã admodũ altitudi/ nẽ præruptus erat. Robora ferre: cũ cedendũ eẽt saxũ arboribus circa deie ctis detruncatisque struẽ ingentẽ faci/ unt eãque succẽdunt auxiliãte uento: ardẽtia saxa ĩfuso aceto putrefaciunt. Ita torridã incẽdio rupẽ ferro pãdunt. quatriduũ super rupẽ consumptũ est. Densissima montis:montẽ densũ ar boribus. Sylua:lignis:arboribus. Re soluto põdere:saxo putrefacto igni ace toque. Regno latini:italiam: in latio quippe regnauit Latinus:& ĩ latio ẽ ro ma caput italiæ. Cãpis taurinis:tauri ni sũt ĩ latere alpiũ quod uergit ad ita liam supra papiã:& adhuc ẽ illic oppi/ dum Turinũ. Ductor:annibal castra mẽtatus ẽ in taurinis cãpis. Interea uo ces iouis:dũ in cãpis taurinis ãnibal sta tiua hĩet bostar ab oraculo rediẽs attu lit sortes iouis hãmonis:& nactus opor tunitatẽ poeta describit syrtes: templi originẽ & ritus sacro℞. Oracula:sor/ tes. oraculũ ẽ ut finit Sene. uolũtas di uina hoĩs ore enũciata. Emẽsis:supe/ ratis itinere. Harenis: nã illic sũt syr tes per quas iter fecerat bostar. Maxĩæ belidæ:uerba bostaris ad annibalem:a quo captat beniuolẽtiam: eũque a stu dio ac pietate erga patriã celebrat. Be lidæ:annibal q̃ ducis originẽ a belo. Seruitiũ: seruitutẽ. Dextra: robore: ac bello. Syrtis:Salu.ait duas eẽ syrtes quibus nomen ex re inditũ est. syro.n. significat traho:& hæc loca trahũt ad se harenas. duo sunt sinus prope in ex trema aphrica ĩpares magnitudĩe:pares natura:quo℞ proxĩa terræ præalta sũt:cætera ut fors tulit alta: alia in tẽpestate uadosa. nã ubi magnũ mare: ac sæuire uẽtus cœperit:limũ:harenasque:& sa xa ingẽtia fluctus trahũt. ita facies loco℞ cũ uẽtis simul mutat. Tellus:quæ ẽ uiolentior & pericu losior ipsis æquoribus.i.ipsa aqua. maiorem inq̃t laborẽ passi sumus iter harenas syrtiũ:q̃ in aqua profunda. Pene hausit:absorbuit:accepit. Ad finẽ cœli:describit syrtes quæ a meridie usque ad occasũ protẽdunt. Finẽ:occasũ. Medio orbe:meridie. Squalẽtes:ĩculti nõ hĩtati. Tumultũ:nã ẽ illic magna planities:aggregant uẽtis harenæ:q̃ postmodũ ad tẽpus q̃sdã ueluti ualles cõstituũt.

Et iunget nostro templorum culmina cœlo.
Tunc o natæ deum diuosque daturæ beatas
Imperio terras patrio rege:tarda senectam
Hospitia excipient cœli solioque quirinus
Concedet:mediumque parens fraterque locabũt.
Siderei iuxta radiabunt tempora nati.
Dum pandit seriem uenturi iuppiter eui.
Ductor agenoreus tumulis delatus iniquis
Lapsantem dubio deuexa per inuia nisu
Firmabat gressum atque humẽtia saxa præmebat
Non acies hostis ue tenet:sed prona minaci
Prærupto turbat et cautibus obuia rupes.
Stant clausi:merentque moras:et dura uiarum.
Nec refouere datur torpentia membra quiete.
Noctem operi iungunt:et robora ferre coactis
Approperant humeris:ac raptas collibus ornos:
Iamque ubi nudarunt sylua densissima montis:
Aggessere trabes rapidisque accensus in orbem
Excoquitur flammis scopulus:mox proruta ferro
Dat gemitum patiens resoluto pondere moles.
Atque aperit fessis antiqui regna latini.
His tandem ignotas transgressus casibus alpes
Taurinus ductor statuit tentoria campis:
Interea uoces iouis atque oracula portans
Emensis aderat:garamantum lætus harenis
Bostar et ut uiso stimulabat corda tonante
Maxime belidæ patriis qui mœnibus arces
Seruitium dextra: libycas penetrauimus oras.
Nos tullit ad superos perfundens sydera syrtis.
Nos pœne equoribus tellus uiolentior hausit.
Ad finem cœli medio tenduntur ab orbe
Squalentes campi:tumulum natura negauit
Immensis spatiis nisi quem caua nubila torquẽs

Turbo:tempestas & procella. Impacta:impulsa & adacta in aggeres aphricus spirat ab occidēte uersus austrū.chorus aūt uersus septētrionē. Truces:seuientes flamine. Capientē prælia:latissimū sine aliquo montis obstaculo.Vnde illic possunt uenti confligere. Montes:aggeres harenarū. Has ualles.i.uada & breuia syrtium per quæ non tuto nauigaᵗ naues qppe aliquando harenis cinctæ destituunᵗ in sicco.Gneo seruio & .C.sempronio consu.iter uada syrtium classis romana tuto nauigauit. Obseruatis astris:nā interdiu confundiᵗ iter:qppe oīa uidenᵗ esse plana & similia:tamen non ubique est eadē pfunditas aquæ:ideo opus est prius obseruare illos canales:& ualles.inde dirigere iter certū obseruādo astra & sic pedites ne incidāt in loca uadosa.obseruāt igiᵗ noctu cynosuram duæ sūt arcti maior & minor quæ dicicynosura.maior uero helice:phenices primi obseruauerūt cynosurā quæ certius iter præbet nauigātibus & ambulātibus p loca uadosa. Sidoniis:phenissis. Stat fano uicina nouum:describit naturā fōtis uicini tēplo iouis:est tamē hæc historia:quoniā apd'garamātes fōs ē in die tā frigidus ut non bibatur:tam feruidus noctu ut non tangaᵗ. Nouum.i.res noua & mira. Dites:fertiles sine cultura. Has umbras nemorū:uerba sacerdotis harisbæ ad bostarē. Cōuexa:erecta in altū & concaua. Nā cui dona iouis.q.d.nemo est q hæc ignoret colūbas.s.ex ægypto uolantes constituisse oracula iouis ammonis & dodonei āmonis oraculū ut asserebāt ægyptii sacerdotes autore herodoto sic fuit cōstitutū:duæ mulieres a phenicibus ex thebis ægyptiis abductæ fuerūt:quarū altera in libyam puenit:altera ī græciā utraque constituit oracula in illis locis. Sacerdotes aūt dodonei sic dicebant:duæ colūbæ nigræ ex thebis ægyptiis uolauerunt quarū altera ī molossis ex fago monuit uoce hūana illic habēdum ēē oraculū iouis:altera idē fecit ī libya. Vbi ē hāmonis oraculū sacratū. ego aūt inqt herodotus sentio duas puellas a phenicibus uēditas fuisse quarū altera ī respro tis serua ad fagū tēplum iouis erexit:altera itē in libya.colūbas appellatas pp barbarā linguā.& loquutas hūana lingua:cū deposita barbarie ita loq cœperunt ut itelligerenᵗ. Cui nō diuulgata.s.sunt q̄si dicat oēs sciūt non iterrogatiue positum semper includit affirmationem num uero negationem. Thebes:ægyptiæ scilicet quoniam sunt & thebe boetiæ. Chaonias oras:epyroticas.chaones sūt antiq hītatores epyri apud quos erat oraculū iouis dodonei. Dodonida quercum:patronymicum est a sylua dodona epyri. At quæ carpathium:mare carpathiū est ante ægyptum denominatum a carpatho insula quod extenditur rhodum usque & cyprū. Cōcolor:eiusdē coloris cuius erat illa quæ uolauit in epyrum. Ales cythereia:colūba dicata ueneri ūde ē distichon Martialis.Ne uioles teneras pre duro dēte colūbas. Tradita signidiæ sūt tibi sacra deæ. Ductore lanigeri capitis:ariete.i.sedit iter cornua arietis dabatque respōsa.aries ē ductor ouiū sub cuius effigie colebaᵗ luppiter. Marmaricis:libycis. Mox:stati emersit hoc nēus qd' cernis iqt Arisbas. Prisco pauore:ātiq uenera

C onstruxit turbo impacta glomeratus harena:
V el si perfracto populatus carcere terras.
A fricus aut pontum spargēs super ethera chorus
I nuasere truces capientem prælia campum.
I nque uicem ingesto cumularunt puluere mōtis
H as obseruatis ualles enanimus astris.
N anque dies cōnfundit iter:peditemque profūdo
E rrātem campo:et semper media arua uidentem.
S idoniis cynosura regit fidissima nautis.
V erum ubi defessi lucos nemorosaque regna.
C ornigeri iouis:et fulgentia templa columnis:
A duenimus:magnisq̄ læta fronte sacerdos.
E xceptos hospes tectis inducit arisbas:
S tat phano uicina nouū et memorabile lympha:
Q uæ nascente die quæ deficiente tepescit.
Q uæque riget:medium cum sol accēdit olympū.
A tque eadem rursus nocturnis feruet in umbris.
T um loca plena deo dites sine uomere glebas.
O stentat senior:lœtaque ita mente profatur.
H as umbras nemorum et cōnexa cacumina cœlo.
C alcatosque ioui lucos præce bostar ad ora.
N am cui dona iouis non diuulgata per orbem.
I n gremio thebes geminas sedisse columbas?
Q uarum chaonias pennis quæ contigit oras:
I mplet fatidico dodonida murmure quercum.
A t quæ carpathium super equor uecta per auras
I n libyen niueis tranauit concolor alis
H anc sedem primo cythereia condidit ales.
H ic ubi nunc aras:lucosque uidetis opacos.
D uctore electo gregis admirabile dictu:
L anigeri capitis media inter cornua perstans:
M armaricis ales populis responsa canebat.
M ox subitum nemus atque annoso robore lucus
E xiluit:qualesque premunt nunc sydera quercus
A prima uenere die:prisco inde fauore.

tione. Niuea:quoniā ſacerdotes habebant ueſtes ex lino:& xilino ut dictū eſt. Colliſis: inuicē impactis. Maior nota:ideſt uoce humana maiore.i.diuino ſpiritu loquutus eſt ſacerdos. Tenditis in latium:uaticiniū ſacerdotis ad pœnos tendentes in latium. Prolē aſſaraci:romanos q originē habuerunt ab ænea nepote aſſaraci. In latus heſperium:italū ideſt uideo martem iā parare currus ſuos ad bellum:& eius equos efflare ignem in italiam. Tu qui:uertit ſermonē ad annibalem qui miſſerat boſtarem ſciſcitatum mētem iouis cornigeri:tu inquit q ſcire cupis finem huius belli eas in apuliam:& ibi delebis exercitum romanū.

Extrema fati:finem & diſpoſitionem fatorum. Claro labori: quoniam uirtus circa difficile uerſat: & labores nutriunt animos generoſos:& hoīes claros reddunt ideo ab effectu claros labores appellat.Illud ſane ſciendum eſt īquit cyrus apud xenophontē eo bona maiorem afferre lætitiam quo magis quis labore antecedēte ad ea ꝑueniat. labores enim obſonium ſūt bonis uiris. Aetoli ductoris: diomedis qui cōſedit ī apulia. Iapyga: appulum ubi fuit pugna cannenſis. Augebis auos: nobilitabis carthaginenſes ea pugna & nemo erit poſtea qui ſic alte uulneret italiam. Dardana regna:italia & romana. Pubes ſaturnia: iuuētus itala a ſaturno q regnauit ī latio.cura dicitur ꝙ cor urat & ſupprimit exitum annibalis: ita uolēte iunone:ne ceptis ille abſiſteret. Dū carpet ſuperas auras:dum uiuet. nā romani uſque ad mortem perſequuti ſūt annibalem qui moriturus dixit.liberemus romanos tanta ſollicitudine ac cura. Lætis:annibali & militibus. Propioris pugnæ: quoniā paulo poſt ad Ticinum cū ſcipione pugnatum eſt a pœnis felici marte.

Arbor numen habet:coliturque tepentibus aris.
Dumque ea miramur ſubito ſtridore tremendum
Impulſæ patuere fores:maiorque repente.
Lux oculos ferit:ante aras ſtat ueſtæ ſacerdos:
Effulgens niuea:et populi concurrere certant.
Inde ubi mandatas effudi pectore uoces:
Ecce intrat ſubitus uatem deus:alta ſonoro.
Colliſis trabibus uoluuntur murmura luco.
Ac maior nota iam uox prorumpit in auras.
Tenditis in latium:belloque agitare paratis
Aſſaraci prolem libyes cepta aſpera cerno:
Gradiuumque trucem currus iam ſcandere:et atrā
In latus heſperium flammam expirare furētis
Cornipedes:multoque fluentia ſanguine lora
Tu qui pugnarum euentus:extremaque fati.
Depoſcis:claroque ferox das uela labori:
Inuade ætoli ductoris iapiga campum.
Sidonios augebis auos:nullique relinques.
Altius auſoniæ penetrare in uiſcera gentis:
Donec uicta tibi trepidabunt dardana regna.
Nec ponet pubes unq̄ ſaturnia curam
Dum carpet ſuperas in terris annibal auras.
Talia portabat letis oracula boſtar.
Impleratque uiros pugnæ propioris amore.

PETRI Marſi interpretatio ī quartū uolumen ſyllii italici.

Ama per auſoniæ turbatas ſpargitur urbes:
Nubiferos montes et ſaxa minantia cœlo.
Accepiſſe iugum:penoſque per inuia uectos.
Aemulaque herculei.iactatur fama laboris:
Deſcendiſſe ducem diros canit improba motus.
Et gliſcit greſſu:uolucrique citatior euro:
Terrificis quatit attonitas rumoribus arces.

AMa per auſoniæ: territi ſunt romani cum accepiſſent annibalem alpes munimentum italiæ cum exercitu tranſcendiſſe:& iam urbes italas obſiderē omnes oppidani muros uetuſtate collapſos reſtituentes arma ad bellum undique comparabant.interea.P.Cor. Scipio conſul rediens e maſſylia quo tranſmiſerat per oram liguſticam cum padum traieciſſet annibali deſcendēti ex alpibus ad ticinum occurrit: & cum eo infœlici marte pugnauit poſtea impar pœnorum equitatui ad trebiam ſe recepit:& in ædito loco caſtra muniuit eius collega ſempronius gracchus monitus a ſenatu ut rei publicæ labāti opē ferret e ſicilia celeri nauigatione ariminum inde in caſtra ad collegā uenit auiduſque pugnæ uir inconſultus ab annibale uincitur:qui mouens inde infeſto agmine:ac maximis difficultatibus ſuperato appennino ad lacum peruſinū contendit .hæc ſyllius canit ī hoc uolumine. Nubiferos montes: alpes altiſſimas & nubibus obductas. Iugum: imperium punicum id eſt ſuperata iam eſſe ſaxa illa imperuia a pœnis. Herculei laboris:quoniam hercules ante tranſcēderat alpes:emulus dicitur eiuſdem rei ſtudioſus. Improba: ſcilicet fama. Gliſcit:creſcit eundo.

Austruit auditis:adiungit aliqua his quæ audiuit. Per inania rerum:per res uanas. Pascere:nutrire:& augere:pauor est metus mentē e suo loco mouens. Amento:uocamus amentum illud paruū lorum quod iaculo admetitur ut illo melius impellat̄. Saxo:cote exacuit. Obiices:robora quæ obiiciuntur portis. Timor haud segnis magister:q docet hominem non debere esse segnem ī rebus dubiis:sed īdustriū. Larē:uillā. Vltima fila:senes extrema iā ætate laborātes. Non æquo ordīe: Vir.sequiturque patrē nō passibus æquis. Nec poscitur autor:non quærebāt autorē illius rumoris:

Austruit auditis docilis per inania rerum.
Pascere rumorem uulgi pauor:itur in acris.
Bellorum raptim curas:subitusque per omnem:
Ausoniam mauors strepit:et ciet arma:uirosque:
Pila nouant:ac detersa rubigine seuus.
Induitur ferro splendor:iuuenumque repostæ.
Instaurāt galeæ coni decus:hasta iuuatur:
Amento:renouantque noua fornace bipennes
Conseritur tegmē laterum impenetrabile multas
Passurus dextras:atque irrita uulnera thorax.
Pars arcu inuigilant:domitat pars uerbere anhelū
Cornipedem in gyros:saxoque exasperat ensem.
Nec non et muris quibus est luctata uetustas:
Ferre moratur opem:subuectant saxa cauasque
Retractant turres:edit quas longior ætas.
Hinc tela accipiunt arces:et robora portis.
Et fidos certāt obices accersere sylua.
Circundant fossas:haud segnis cuncta magister.
Precipitat timor:ac uastis ttepidatur in aruis:
Deserere larem:portant ceruicibus egras.
Attoniti matres ducentisque ultima fila.
Grandeuos rapuere senes:tum crine soluto
Ante agitur coniunx:dextra leuaque trahuntur.
Parui:non equo comitantes ordine nati.
Sic uulgus traduntque metus:nec poscitur autor.
At patres quanq̄ exterrent immania cepta.
Inque sinu bellum atque alpes et peruia saxa
Decepere tamen crudam contra aspera mentē.
Et magnos tollunt animos:iuuat ire periclis
Ad decus:et dextra memorandum condere nomē
Quale dedit nunq̄ rebus fortuna secundis:
Sed libyæ ductor tuto fouet agmina uallo
Fessa gradum multoque gelu torpentia neruos.
Solandique genus letis ostentat ad urbem
Per campos superesse uiam romamque sub ictu.
At non et rerum curas consultaque belli.
Stare probat:solusque nequit perferre quietem.
Armiferæ quondam prisca inter tempora gentes

uerū oēs credebant fugiendoque terrebant alios. At prēs:ita uulgus & agrestes faciebant:sed senatores erecto contra aspa aīo de sūma rerū consultabāt: qui periculis gaudebant ut fortitudinis laudē conseq possent. Laus igitur est romanorum a magnitudine animi. Immania cepta:tāta belli initia:& amissio alpium sinu in gremio italiæ. Crudā: fortem ac malis insuperabilem ut decebat uiros fortes & illos quoꝵ ars militia erat:& martē genti inscribēbant. Ad decus:ueræ fortitudinis laudē quæ circa picula uersatur:atque dolores. Cōdere nomen dextra:parare famā bello & uirtute in tātis difficultatibus. Rebus secundis:quoniā rebus ad libidinē nostrā fluentibus aī ad luxum uertunt̄ in rebus aūt duris generosa natura ī altum euolat & ueræ uirtutis laudē consequit̄. Sed libyæ ductor:annibal milites suos torpentes mēbra uallo & quiete refouebat eosque solabat̄ dicens iam omnē difficultatē superatā esse romāque iam haberi sub ictu. & ad eam iter esse p campos:& cū gallos ad defectionē sollicitaret Scipio aduenit. Fessa gradum defatigato & quæ ingredi neqbāt pp difficultates acceptas ī alpibus.

Torpentia neruos:habētia nerues cōtractos:& torpentes pp frigora & niues alpinas. Per cāpos:ut non timerent alteras alpes ueꝵ supererat appenninus.

Stare:cessare hærere illic. Armifere quondā:galli tenuer̄ magnam italiæ ptem ultra padū circa placentiam & cremonam uersus ligures & rubiconē:alii erant boi alii senones:qui romam ceperunt obsederuntque capitolium boioꝵ centum:&.xii.tribus fuerunt qui extincti fuerunt paulo ante tempora tyberii cæsaris boi defecere ad annibalē sed celer aduentus scipionis eos repressit:qui e massylia genuam transmiserat. Inde pisas,ubi accepto exercitu a Manlio:& Attilio prætoribus hostib⁹ occurrit. helico heluetius autore Plynio fabrilem ob artem romæ commoratus remeans in patriam attulit caricas:uuas:oleum:& uinum optimum,unde galli dulcedine allecti ī italiam se se effuderūt.

Ausonium inuaſere latus:ſedeſque beatas.
Et metui peperere manu:mox impia bella:
Tarpeius pater et capti ſenſere quirites.
Hic dum ſollicitat donis et inania corda.
Ac fluxam morum gentem fouet armaque iūgit.
Iam conſul uolucri peruectus littora claſſe:
Scipio phocaicis ſeſe referebat ab oris.
Ingenteſque duces pelagi terræque laborem:
Diuerſum emenſos propiora pericula uallo.
Iungebāt:magnæque aderant primordia cladis.
Nanque ut collatis admoto conſule caſtris:
Suſtulerat fortuna moras:ſignumque furoris
Accenſæ uiſo poſcebant hoſte cohortes.
Debellata procul quæcunque uocantur iberis:
Ingenti tyrius nemoroſa per agmina ductor.
Voce ſonat non pyrenem rhodanū ue furentem:
Iuſſa aſpernatos: rutulam fumaſſe ſagunthum.
Raptum per celtas iter:et qua ponere greſſum:
Amphitryoniadæ fuerit labor iſte ſub armis.
Pœnorum turmas:equitemque per ardua uectum
Inſultaſſe iugo et fremuiſſe hinnitibus alpis.
Contra pulchra ſuos uocat ad diſcrimina conſul
Hoſtem miles habes fractum ambuſtūque niuoſis
Cautibus:atque ægre torpentia membra trahentē
En age qui ſacros montis rupeſque profundas:
Tranſiluit:diſcat quanto ſtat celſius arce.
Herculea uallum:et maius ſit ſcandere collis
An noſtros rupiſſe globos:det inania famæ.
Dum magna fuſo pugna retroque ruenti:
Qua uentum eſt obſtēt alpes:ſuper ardua ductū

Beatas:opimas & fertiles ſedes italiæ. Pepere manu:effecerūt t̄bus a ſe geſtis ut timerēt. Impia: quoniā ceperūt urbē & ioui capitolino bellū ītulere. Quirites:romani quos ceperunt ſenones. Inania corda:uana:& ſine fide. Sollicitat:ad defectionē.ſ. Fluxā morū:gentē mutabilē boiorū.ſ.& habentē mores īſtabiles:quoniā defecerāt ad pœnos:& anteq̄ alpes trāſcenderet annibal boiorū legatio ad eū miſſa ē pollicens boios futuros duces itinerū & belli ſocios. Iā conſul: Scipio iā e maſſylia redierat. Phocaicis:maſſylienſibus quoniā maſſylia condita fuit a phorcēſibus. Diuerſū laborē:quoniā annibal ī alpibus.ſcipio ī mari laborauerat. Signū furoris:claſſicū & ſignū pugnæ:erat ēt prælii ſignū tunica rubra poſita ꝓ tabernaculo ducis. Vnde dicit Plu.in Pompeio extēplo cæſar tunicā rubram poni iuſſit.hoc.n.romanis pugnæ ſignū eſt cū id milites cōſpexiſſent cū clamore:atque alacritate dimiſſis tētoriis ad arma cucurrerunt: paludamenta ēt conſulū coccinea erāt.

Debellata ꝓcul: uerba annibalis ſuos ad operā nauādā hortātis ne.ſ. poſt tot uictorias ī ultimo actu ꝑdant decoꝶ & oīa quæ felici euētu geſſerāt commemorat ab colūnis herculeis uſque ad cāpos taurinos ī q̄bus caſtra hēbat.ſic ait apd' liuiū ab herculis colūnis ab oceano terminiſque ultimis terraꝶ ꝑ tot ferociſſimos hiſpaniæ populos uincētes huc ꝑuenistis pugnabitis cū exercitu tyrone: hac ipſa æſtate cæſo uicto circūſeſſo a gallis ignotoque adhuc duci ſuo: ignorantique ducē. Iberis:hiſpanis. Numeroſa agmina:magnū exercitū. Nō aſꝑnatos iuſſa: dicebat annibal rhodanū & pyreneos montes non eē aſꝑnatos iuſſa ſua.q.d.oīa ſub iugū miſimus:tm̄ italia ſupeſt igit̄ totis uiribus adnitēdū ē ne incaſſū laboraſſe uideamur: & ut finē conſequamur cuius cā tanti motus excitati ſunt. Celtas:gallos. Amphitrioniadæ: herculi.i.uos armati tranſcendiſtis alpes quæ fuerūt herculi magnus labor & duxiſtis equos ī iugū alpium cum prius homini expedito uix preberent iter:itaque debetis aīos colliger̄: & arguit ab honeſto: īde ab utili cū hic labor ſit daturus italiā belli præmiū. Equitē:equū habētē in ſeſſorē antiq ut autor ē macrobius ut hoīem equo inſidētē ita & equū cū portaret hominē eq tē dixerūt Vir.atque eqtē docuere ſub armis inſultare ſolo & greſſus glomerare ſuperbos. Ad pulchra diſcrimina: ad pugnā qua hoīes fiūt clariores & pulchrū ē pugnar̄ ꝓ patria & mori ſi patris ſalus requirat. Hoſtem miles habes:oratio ſcipionis conſulis ad ſuos milites quibus oſtendit minimo conatu hoſtes niuibus & glacie confectos uinci poſſe eoſque hortatur ut pro comuni ſalute contra barbaros totis uiribus adnitantur cautibus ſaxis alpinis. Egre: cū difficultate ambulantem.

En age:hortantis eſt.parate inquit animos ad pugnam ut annibal qui gloriatur tranſcendiſſe alpes diſtat plus eſſe ſuperare romanos quam montes:& plus eſſe ſuperare uallum romanorum & maioris difficultatis quam arcem herculeam ideſt ſagunthinam. Sacros montes:alpes intactas: quas natura uidebat̄ oppoſuiſſe hoſtibus ne italia bello hoſtili atque externo q̄teret̄. Profundas: altas

Vallum:noſtrum ſcilicet ideſt diſtat pœnus difficilius eſſe ſuperare caſtra romana quam alpes niuoſas. Celſius:altius & ſuperatu difficilius arce herculea ideſt ſaguntho condita ab hercule. Colles:alpes & pyreneos montes. Det inania famæ:extenuat id quod negare non poteſt ſcipio & detrahit annibali qui quadam inani fama gaudebat ſe.ſ.potuiſſe alpes tranſcendere. Inania: res inutiles & uanas extollat. Famæ:ad famam iactet inquit ſe tranſcendiſſe alpes dummodo a nobis uictus non habeat quo confugiat:& fugere uolenti alpes ipſæ obſtent ac manus noſtras effugiat.

Huc egere dei:latios ut ſanguine fines
Imbueret:telluſque hoſtilis conderet oſſa.
Scire libet noua nunc nobis atque altera bellum:
Carthago an ne eadē mittat quæ merſa ſub equor
Egatis inter uaſto iacet obruta ponto.
Hæc ait:atque agmen ticini flectit ad undas.
Cæruleas ticinus aquas et ſtagna uadoſo:
Perſpicuus ſeruat turbari neſcia fundo.
Et nitidum uiridi lente trahit amne liquorem
Vix credas labi ripis tam mitis opacis.
Argutos inter uolucrum certamine cantus
Somniferam ducit lucenti gurgite lympham.
Iamque ſub extremum noctis fulgētibus umbris
Lux aderat:ſomnuſque ſuas confecerat horas.
Explorare locos conſul colliſque propinqui:
Ingenium et campis quæ ſit natura parabat
Par ſtudium peno:ſimileſque in pectore curæ.
Ergo aderant rapidis equitum comitantibus alis.
Verum ubi commoto docuerunt puluere nubes
Hoſtē ferre gradū:et propius propiuſque ſonoro:
Quadrupedum cornu tellus gemit:ac ſimul acer
Vincentum lituos hinnitus ſcuit equorum
Arma uiri rapite arma uiri:dux inſtat uterque.
Ambobus uelox uirtus geminuſque cupido
Laudis:et ad pugnas martemque inſania concors
Haud mora iam tantum campi dirimebat ab ictu
Quantum impulſa ualet:cōprendere lancea nodo
Cum ſubitum liquida nō ullis nubibus æthra
Augurium mentes oculoſque ad ſydera uertit.
Accipiter medio tendens a limite ſolis
Dilectas ueneri notaſque ab honore diones.
Turbabat uiolentus aues:atque unguibus idem.
Idem nunc roſtro:duris nunc ictibus alæ.
Ter quinas dederat ſeua inter uulnera lœto
Nec finis ſatieſue noui ſed ſanguinis ardor.
Gliſcere:et urgebat trepidam iam cede priorum.
Incertamque ſuge pluma labente columbam
Donec phœbeo ueniens iouis ales ab ortu:
In tenuis tandem nubes dare terga coegit.
Tum uictrix lætos ſigna ad romana uolatus.
Conuertit:proleſque ducis qua parte decora.
Scipio quaſſabat puerilibus arma lacertis
Clangorem bis terque dedit:roſtroque coruſcæ.

Egre:pduxerūt ut hic caderet. Dei: ſcilicet quos uiolauit rūpēdo fœdera. Tellus hoſtilis: italia. Scire libet: a præterita uictoria ī primo bello punico oſtēdit pœnos facile ſuperatū iri. eadē inquit ē carthago quæ hos milites mittit:& priorē bello punico ſubmerſa fuit ad egates apud liuiū ait experiri iuuat utrū alios repēte carthaginenſes p.xx. annos terra ediderit:an idem ſint q ad egates pugnauerē īſulas. Ponto:mari ſiculo & libyco. Ceruleas ticinus aqs:deſcribit ticinū fluuiū q ortus in alpibus labitē ppe papiā & in padū mittit. hēns aquas limpidiſſimas:& adeo mitis ī curſu ut uix labi uideatur. Iāque ſub extremū noctis:deſcribit crepuſculū matutinum quo tpe uterque dux ad caſtra hoſtilia contemplanda naturāque loci prodierat. Pœno:annibali. Rapidis alis: militibus leuis armaturæ. Acer hīnitus: uehemēs adeo ut ſuperaret tubas. Cornu: ungula. Velox uirtus: uterque promptiſſimus erat ad res præclaras obeundas. Geminus cupido: ſimilis cupiditas pugnandi & ponit cupidinem p ipſa cupiditate. Concors īſania:ſimilis pugnandi furor. Cū ſubitum: deſcribit auguriū quod apparuit utriſque priuſq̄ manus conſererent qđ portendebat annibalem.xvi.ānos dilaceraturum italiā & poſtea ſuperatū iri a ſcipione cōſulis filio.Liuius ait lupū ītraſſe caſtra romanorū laniatiſque ouibus intactū euaſiſſe:atque examen apū arbore prætorio imminente conſediſſe hæc prodigia ſcipio conſul procurauit priuſq̄ in aciē copias educeret poeta ingenioſe finxit hoc auguriū. Liquida æthra:puro aeris ſplēdore.Sic Vir.Nec ludidus æthra ſyderea polus:& æthra ē generis feminini & ſignificat ſplendorem cæli. Accipiter:hic accipiter ſignificabat annibalē qui ab aphrica quæ eſt expoſita ad meridiem ueniebat. Notaſque ab honore diones: dione mater eſt ueneris quæ pro uenere ponitur: cui columbæ dicatæ ſūt quibus romani ſignificabantur oriundi a ueneē per æneam. Saties:ſatietas. Gliſcere:creſcebat. Ales iouis:aqla ioui ſacra quæ nūq̄ fulmine tangitē & fingunt poetæ ipſā miniſtrare ioui fulmina.hæc aquila ſignificabat ſcipionem iouis filium q̄uis putaretur filius.P.Scipionis tunc conſulis. Proles ducis:ſcipio filius cōſulis.

Perstringens: leuiter tāgens. Exclamat liger: hic erat augur scipionis: qui auguriū illud interpretatus est, nā sciebat prænoscere futura ex uolatu auium. Pœne bis octonos: uerba auguris & augurii interpretatio. Pene: annibal inqt p. xvi. annos lacerabis italiā & romanos qui habēt originē a uenere: sed romanū imperiū non assequeris: & ni decipior augurio scipio cuius galeā pstrinxit ales hinc bello finē imponet cognomenque maius ipsa carthagine reportabit appellabitur qppe aphricanus.

Volucri: accipitri. Daunia regna: latina, nā ī latio regnauit daunus pater turni. Armiger iouis: aquila. Nā tibi: uertit sermonē ad scipionē puerū. Prepes: aquilla. i. si aquila uerum facit auguriū & mentē supe℞ denuntiat. Contra: ex alia pte augur annibalis aliter interpretatus est auguriū. Oīa: auguria felicia ipsi annibali.

Genti ueneris: romanis q a uenere originē habent. Dictis comitē: quoniam hæc dicens hastā in romanos contorsit: quæ ,ppter distantiā iruta fuisset ni catus agens equū suum præcipitē ut esset primus q hostes īpeteret excepisset hastam iā cadentē in frōte. Cornu: hasta ex corno arbore. Stetit: infixa est. Ob latæ: nā catus obtulit frontē hastæ iam languescenti. Sublime reductos: in altum atrecta habentes capita contractis habenis ab insessoribus. Rapida ,pcella: quodam īpetu instar ,pcellæ & tanta erat uelocitas ut uix in puluere signarētur uestigia. Ala: acies alæ dicunt̄ ī exercitu equitū ordīes autore gellio q̄ circum legiones dextra sinistra ue tāq̄ alæ in auiū corporibus locabant̄. Arietat: facit impetū: instar arietis: ꝺ quo dictū est. Immania mēbra: quoniā galli sūt proceræ staturæ. Tumēs: superbiens.

Ataui brenni: hic fuit dux gallorum qui quondā romā ceperāt ad quem hic chrixus originē referebat suam & ataui sui brēni stemma iactabat. Trahebat in titulos: ascribebat gloriæ suæ romā captā & capitoliū obsessū: tituli dicuntur inscriptiones: ac laudes. Capitolia capta: seruit poeta iactantiæ gallicæ nō enī captū fuit capitolium: sed obsessū.

Vmbone: in clypeo chryxi celata erat historia romæ captæ a gallis: & aurum appensum ,p redēptione capitolii & romanorū q illuc confugerant. Celtas: gallos. Vertice sacro: quoniā illic erat numinū sedes. i. pro redemptione capitolii & tēpli iouis. Pensantes: accipiētes a romanis ad pondus. Torque fuluo: aureo monili torquis ornamentum colli quo gali utebant̄. Auro uirgatæ uestes: quoniā uestes scutulis distinctas galli inuenerunt. Manicæ: etiam erāt intertextæ auro: & habebant armillas apud antiquos romanos tunicis uti manicatis molle atque indecorum erat gellius ait tunicis uti uirum prolixis ultra brachia & usque in primores manus ac prope indigitos romæ: atque omni ī latio īdecorum fuit eas tunicas græco uocabulo nostri chirodotas: idest manicatas appellauerūt, hac antiqtate īductus

Perstringens conum galeæ se reddidit astris.
Exclamat liger: huic superos sentire monentes
Ars fuit: ac penna monstrare futura magistra,
Pene bis octonos italis in finibus annos:
Audaci similis uolucri sectabere pubem.
Ausoniam: multamque feres cū sanguine prædā.
Sed compesce minas renuit tibi daunia regna:
Armiger ecce iouis: nosco te summe deorum.
Adsis o firmesque tuæ pater alitis omen.
Nam tibi seruantur: ni uano cassa uolatu
Mentitur superos præpes postrema subactæ.
Fata puer libyæ et maius carthagine nomen:
Contra leta bogus tyrio canit omnia regi.
Et faustum accipitrem cesasque in nube uolucres:
Aeneadis cladem et ueneris portendere genti.
Tum dictis comitem contorquet primus in hostis
Ceu suadente deo et fatorum conscius hastam
Illa uolans patuli longe per inania campi
Cœtum perdiderat spatio: ni fusus habenas.
Dum primæ decus affectat decerpere pugnæ.
Obuia quadrupedis præceps catus ora tulisset
Sic elanguescens et iam casura petitum
Inuenit uulnus: cedemque recepit ab hoste
Cornus: et oblatæ stetit inter tempora frontis
Incurrunt acies magnoque fragore per equor
Suspendunt cuncti freni sublime reductos
Cornipedes ultroque ferunt: erectus in auras
It sonipes: rapidaque uolans per aperta procella.
Tenuia uix summo uestigia puluere signat.
Boiorum ante alias chrixo duce mobilis ala.
Arietat ī primos obiicitque immania membra:
Ipse tumens ataui brenni se stirpe ferebat.
Chrixus: et in titulos capitolia capta trahebat,
Tarpeioque iugo demens et uertice sacro
Pensantis aurum celtas umbone ferebat.
Colla uiri fuluo radiabant lactea torque:
Auro uirgatæ uestes manicæque rigebant.

Publio aphricanus pauli filius uir omnibus bonis artibus: atque omni uirtute præditus, Publio

Sulpitio gallo hoī delicato ītcr pleraque alia quæ obiectabat id quoque probro dedit q tunicis ute/retur manus totas operientibus. Simili metallo:auro. Camertum:camertes erant populi umbriæ habitantes in montibus. Phalanx est uocabulum macedonicum. Vnde boiorum:ipsi boi qui tanq undæ irruebant. Infandi:impii & sacrilegi propter romam a senonibus olim captam & obsessum capitolium. Examina:multitudinem. Natant:sanguine obducta sunt. Sorbet uestigia.i.cruor replebat uestigia ut non cognosceretur. Vngula:equorum.s.conficiebat iacentes humi semineces: & spargebat cruorem in ora cesorum.

Ex auro:et simili uibrabat crista metallo:
Sternitur impulsu uasto perculsa camertum
Prima phalanx:spissæque ruūt conferta per arma
Vnde boiorum sociata examina densent.
Infandi senones: collisaque quadrupedantum:
Pectoribus toto uoluuntur corpora campo.
Arua natant:altusque uirum cruor altus equorum
Lubrica belligeræ sorbent uestigia turmæ:
Semineum letum peragit grauis ungula pulsu.
Et circunuolitans tetros e sanguine rores
Spargit humo:miserisque suo lauit ora cruore.
Spicula prima puer tumidi tyrrhene pelori
Purpureo moriens uictricia sanguine tingis:
Nam tibi cū stimulas cornu atque ī prælia mētes.
Accendis:enouasque uiros ad uulnera cantu:
Hæsit barbaricum sub anhelo gutture telum
Et clausit raucum lœtali uulnere murmur.
At sonus extremo morientis fusus ab ore:
Fessa pererrauit mutis iam cornua labris
Chrixus picentem laurumque nec eminus ambo.
Sed gladio laurum picenti rasilis hasta
Ripis lecta padi letum tulit:auia nāque
Dum petit:ac leuo meditatur fallere gyro.
Hasta uiri femur et pariter per anhela uolantis
Ilia sedit equi:geminam dedit horrida mortem:
Idem sanguinea uenuli ceruice reuellens.
Sternit præcipitem trepido te farfare telo.
Et te sub gelido nutritum tulle uellino.
Egregium ausoniæ decus ac memorabile nomē.
Si dent fata moras.aut seruent fœdera pœni.
Tum romulum atque olim celeberrima noīa bello
Tyburtis magios hispallatemque metaurumque
Et damum dubia meditatus cuspide uulnus.
Nec locus est tyriis belli pugnæ ue:sed omnem.
Celticus impleuit campum furor:irrita nulli:
Spicula torquentur:statque omne ī corpore ferrū
Hic inter trepidos immane quirinius audēs
Cui fugere ignotum atque iuicta mēte placebat.

Peragit læthum:perficit mortē. Semineum:eorum qui erant prostrati & non plane mortui. Tyrrhene puer:pelorus est promontorium siciliæ uersus italiā a quo hic pelorus nomen accepit: quē tumidum appellat ut ostēdat ipsū etiā fuisse tubicinē qui inflat buccas cū sonat tuba. Vnde Iuue.notæque per oppida buccæ.hoc nomen ideo fingit poeta ut alludat ad tyrrhenū piseū æneæ tubæ inuentorē. Cornu:a quo cornicines dicunt.ideo dixit Iuue.Quadringenta dedit gracchus sestertia dotē corniū:siue hic recto cantauerit ære. Ambo:sic Vir.strauit ambo.& si duo præterea tales idea tulisset terra uiros. Rasilis hasta:polita. Fallere:decipe chryxum uoluendo equū ad sinistram. hasta transfixit femur picentis: & ilia equi cuius dorso insidebat:& sic equū:& insessorem confecit farfarus est fluuius pe equiculos:a quo hic farfarus nomen accepit. Velino: uelinus est lacus in sabinia:Vir.& roscida rura uelini. Gelido:propter rigorē regionis Ply.ait Sabini uelinos accolunt lacus roscidis collibus. Egregium decus: alludit ad.M. Tullium Ciceronē. Celeberrima nomina:nam Tiburtus corax: & catillus uenerunt ad bellum cum æneas pugnauit in latio.Vir.in.vii. Tum gemini fratres tiburtia mœnia linquunt. Olim: quondam ī bella laurentia. Hispallatem:ab oppido umbriæ hispello.quod adhuc nomen retinet prope asissium & fulginiam & metaurum a metauro fluuio appellat de quo loco suo dicetur. Metaurumque:uersus est hipermeter habundat.n.syllaba una sed hoc cū fit sequens uersus debet incipere a uocali. Dubia cuspide:incerta quem impeteret damum ne:an metaurū. Celticus: gallicus. Trepidos: romanos territos a gallis. Quirinius:nomen proprium tractum a quiritibus. hic erat fortis.nā ī rebus aduersis non parcebat uitæ suæ. nūc equū īpellebat ut ānibalē īpeteret siue chryxū qd' decus asseq non potuit.

Gesa: tela gallica ad regē chryxū ductorē galloꝝ q tantā stragē tūc edebat. Certus necis: cū certus esset se illic moriturū siue cū decreuisset mori: & oīo uitā suā cōtēpneret ut ducē illū cōficere posset. unde dicit Seneca qsquis uitā suā contēpsit tuæ dominus ē. Rutulū nodū: uinculū aureū quo capilli religant. Vouentē non exaudita: q uouebat ea quæ a marte non exaudiebant. Parce: deæ quæ uitā dispēsant hūanā filo. Lycaunus erat hostis q qrinio leuā abscidit & cū ille auerteret se se: ut fugeret uasagus caput secuit & circūferens patrio clamore deos uocabat. Viro: qrinio. Lenti: flexibiles. Rotat: rotādo stringit. Laxatis: remissis. Micans: mouens se se ipsa manus recisa. Nescia: quoniā erat diuisa a corpore. Flectentē: sessorē q flectit equū.i.ipsa manus cū penderet tenens lora flectebat equū ut prius. Iubaque: uesagus tenens iubā galeæ & crines ipsā galeā suspēsā portabat. Dūque ea galloꝝ: dū galli hāc stragē ī cāpo facerent consul scipio copias oīs ī aciē eduxit. Accitas: uocatas ex castris. Marsosque: marsi sunt populi pelignis uicini & latinis quondā bellicosissimi laurētū oppidū latii ubi regnauit latinus: cora oppidum latii adhuc retinet nomē. Sabelli alio nomīe dicunt sānites orti a sabinis uoto uer sacro: nūc dicūtur beneuētani ultra neapolī. Tuder oppidū umbriæ ī mōte situ. Vbi mars colebat adhuc retinet nomē falisci populi st hetruriæ. ubi nūc est uiterbiū apud quos ét nr̄o tpe ē magna copia lini candidissimi qd' purgat aqs calidis illic passim statentibus: iō dicit gētilia lina. Muris herculeis: tiburtinis quoniā tibur erat dicatum herculi: iō herculē appellauit Martialis catyllus post p̄ris āphiarai interitū ad thebas iussu ecli aui sui ī italiā nauigauit. ubi cum tribus filiis coracæ catyllo: & tiburto cōdidit oppidū & tibur a noīe tiburti natu maioris denomīauit. Ply. tamen dicit tiburtū fuisse conditorē. nobile est ét nūc tibur copia pomoꝝ & maxime malis punicis quæ subīde romam aduehunt p tibur labit anio fluuius: q ī plano mitem hēt cursum. Catylli: tiburtes accolētes anienem. Hernica saxa: hernici sūt populi cāpaniæ colonia sabinoꝝ quorum lingita saxa uocātur herne: unde hernici dicti quoniā montes cāpaniæ incolebant: Vir. hernica saxa colunt quos diues anania pascit. In duratos in pregelidis riuis.i. ante duratos ī aquis frigidis. hoc dicit poeta alludens ad antiquitatem hernicorum: qui orti sunt a sabinis. sabini autem mixti fuerunt cum lacedæmoniis lacedæmonii autem infantes ridigissima aqua eurotæ fouebant ut essēt robustiores ideo Papinius in thebaidæ durum eurotam appellat: ad quam educandorum puerorum disciplinam alludens etiá Vir. ait Natos ad flumina primum deferimus: sæuoque gelu duramus: & undis. de disciplina lacedæmoniorum: & uitæ instituto ex legibus lycurgi dixi in commentariolis officiorum. In pregelidis duratos: id est præduratos in aquis rigidis hernicorum quorum caput erat anaghia quæ adhuc retinet nomen: sed omnis ille tractatus campania nunc uocatur. Casinum: oppidū campaniæ ī cacumine alti mōtis sitū ideo ipsū appellat nebulosū nūc ē illic celebre monasteriū qd' mōtis casini appellat.

Rebus in aduersis exceptum pectore letum:
Cuspide flāmat equū: atque disp̄git gesa: lacerto.
Si reserare uiam: atque ad regem rumpere ferro.
Detur iter: certusque necis petit omnibus ausis
Quod nequeat sentire decus: cadit inguine fesso
Teutalus: et uasto quatitur sub pondere tellus.
Occumbit sarmens flauam qui ponere uictor
Cesariem crinemque tibi gradiue uouebat.
Auro certantem et rutulum sub uertice nodum:
Sed parce intonsa non exaudita uouentem
Ad manes traxere coma per candida membra.
It fumans cruor: et tellus perfusa rubescit.
At non tardatus iaculo occurrente lycaunus.
Irruit: aduersumque uiro rotat obuius ensem.
Et ferit insurgens humero qua brachia lenti:
Annectunt nerui: decisaque uulnere læua:
Laxatis paulum moribunda pependit habenis.
Dumque micans tremulo conatu lora retentat
Flectentem assuetos imitatur nescia frenos.
Demetit auersi uesagus tum colla: iubaque.
Suspensam portans galeam: atque inclusa perēpti
Ora uiri patrio diuos clamore salutat.
Dumque ea gallorum populi dant funera campo
Accitas propere castris in prælia consul
Raptabat turbas: primusque ruebat in hostem
Candenti sublimis equo trahit undique lectum
Diuitis ausoniæ iuuenē: marsosque coramque
Laurentumque decus: iaculatoremque sabellum
Et gradiuicolam celso de colle tudertem.
Indutosque simul gentilia lina faliscos:
Quosque sub herculeis taciturno flumine muris.
Pomifera arua creant: anienicolæque cathylli
Quosque in pregelidis duratos hernica riuis:
Mittebant saxa: et nebulosi rura casini.

Ibant in martem terræ dominantis alumni
Damnati superis.nec iam reditura iuuentus.
Scipio qua medius pugnæ rotat agmina uertex
Infert cornipedem.atque instinctus strage suorũ:
Inferias cæsis mactat labarumque padumque:
Et camũ:et multo uix fusum uulnere brennum.
Gorgoneoque larum torquentem lumina uultu
Occidis:et tristi pugnas lepontice fato.
Nam dum frena ferox obiecto corpore prensat:
Atque æquat celsus residentis consulis ora:
Ipse pedes frontẽ in mediã grauis incidit ensis.
Et diuisum humeris iacuit caput abbatus amens.
Qui luctatur equo:parmaque in cursibus obstat:
Ictu quadrupedis fulua porrectus harena
Elisa incussis amisit calcibus ora.
Persurit ausonius turbata per æquora ductor:
Ceu gelidus boreas totum cum sustulit imo
Icarium fundo uictor mare.nauita uasto
Iactatur sparsus lacerata classe profundo:
Cunctaque canenti perfunditur æquore cyclas.
Chryxus ut in tenui spes exiguũque salutis
Armat contemptu mentem necis:horrida barba
Sanguinea rutilat spuma.rictusque furentis
Albet:et effuso squalent a puluere crines
Inuadit tarium uicino consule pugnas
Miscentem sæuisque uirum circumtonat armis.
Voluitur ille solo.nam pronum effundit in armos.
Fata extrema ferens abies:rapiturque pauore
Tractus equi uinctis connexa ad singula mẽbris
Longa cruor sparso liquit uestigia campo.
Et tremulos cuspis ductus in puluere signat.
Laudabat læti iuuenem:egregiosque parabat
Vlcisci consul manes cum dira per auras
Vox uenit:et cryxum ferri clamoribus audit
Haud notum uultu surgit uiolentior ira
Cominus atque oculos optato in corpore figit.
Tum stimulus grato plausæ ceruicis honore
Cornipedem alloquitur.uulgũ marteque minorẽ.
Mox gargane uocant superi ad maiora uides ne
Quantus eat cryxus:iam nũc tibi præmia pono
Illum sidonio fulgentem ardore tapeta

Terræ dominãtis:romæ ac italiæ. Dãnati supis: quoniã in pugna ceciderũt. Vertex medius pugnæ rotat agmina.i.Scipio immisit equũ ea parte q̃ sui milites tanq̃ uertice aquarũ absũebant̃.nã uertex ꝓprie ẽ contorta ĩ se aq̃ & ideo dicit rotat. Ideo subiungit instinctus strage suorũ. Seruat poeta decorũ optimi & magnanimi ducis:q suis laborantibus opẽ ferre debet: & ꝑicula non timere:circa quæ uersat̃ uirtus. Rotat: absorbet ipsos milites:ut facit uertex aquarũ. Vertex pugnæ: ipse ĩpetus gallorũ:q romanos conficiebat:& absorbebat:ut uertex nauigia. Inferias: ut essent ĩferiæ his qui ceciderãt: nã inferiæ dicunt̃ uictimæ quæ mactant̃ diis inferis. Brennũ: alludit ad Brennũ::quo duce galli urbẽ cœperũt. Gorgoneo: toruo:ut fuit uultus gorgonis.i.Medusæ hñtis capillos serpẽtinos. Frena: ipsius consulis. Ferox:aĩosus. Residentis ĩ dorso equi: cuius frena prensauerat. Celsus: ꝓceræ staturæ:nã ipse pedes par erat consuli eqti. Persurit ausonius ductor:ornat Scipionẽ poeta quẽ furentẽ in cãpo cõpat Boreæ agitanti mare flatu sonoro: mare icarium nomẽ accepit ab Icaro dædali filio illic submerso:in quo sunt cyclades insulæ. Sed poeta unã ꝓ oĩbus posuit. Canenti:albicãti ꝓpter spumas. Chryxus ut in tenui spes.i.postq̃ chryxus paꝝ salutis sperare poterat:urgẽte Scipione cœpit contẽnere mortẽ ut honeste caderet. Rutilat:rubet. Inuadit tariũ:Chryxus ĩuasit tariũ romanũ:q ꝓpe consulẽ pugnabat:& eũ hasta interemit: & cũ ĩ armos eq effunderet̃:hæsit pes cĩgulis: & sic cũ magno pauore trahebat̃:& cruor ex uulnere ꝓfluẽs relinquebat uestigia in cãpo respso sãguine. & imitatur Virgi.de Troilo sic canẽtem:Huic ceruixque comæque trahũt̃ ꝑ terrã: & uersa puluis ĩscribit̃ hastã.ideo ait: Cuspis signat ductus.i.uias & sulcos. Sparso:madefacto cruore. Tremulos ductus:obliquos sulcos faciebat hasta tracta per puluerem. Manes: animam Tarii: qui fortiter occubuerat. Haud notũ uultu: Nam fama tantum cognoscebat Chryxum Scipio. Optato: quoniam optauerat cum Chryxo congredi: ut magnanimum decebat imperatorem qui circa magna & ardua uersatur. Vulgum martemque minorem: uerba Scipionis ad equum suum :qui uocabatur Garganus. sensus est:hactenus uulgares milites strauimus. nunc autem ipsi superi uocant pugnam nostram uulgarẽ:& minorem ad maiora: .i.cædẽ chryxi: & ꝓponit equo suo præmium: si in opprimẽdo hoste operã nauauerit. Tapeta : hoc non sine ratione fingit poeta :quoniam in Gallia Cisalpina : ubi tunc erant Boi :& senones fiebant pulchri tapetes : & uersicolores

Strabo ait: Vellera mediocria hẽt patauini ex quibus pretiosi tapetes intexũtur. Ardore sidonio: purpureo colore tyrio: quoniã in phoenicia ubi est sydon & tyrus tingit̃ egregie purpura. Fuluis: auratis. Quantus phlegreis: chryxum horrendũ ac terribilẽ compat gigantibus q in phlegra ualle thessaliæ pugnauerunt cũ diis uolentes detrudere iouẽ e cœlo: gigãtes terræ filii fuerunt. ẽ etiã cãpus phlegreus in cãpania: ubi hercu. deleuit gigãtes. Neo ne incense: uerba Chryxi ad Scipionẽ: cũ quo singulari certamine congredi meditabat̃. isultat Scipioni dicẽs: Vis congredi mecũ. Nõne romani expti sũt nr̃as dextras? cum Roma capta fuit a gallis nr̃is. & nonne supfuit aliqs tũc: qui potuisset narrare q̃ sint iuictæ mãus gallorũ. & hoc dicẽs emisit hastã: quæ potuisset ualidissias portas quassare tãto ipetu ut hostẽ trãsgrederet̃. seruat poeta decorũ insolẽtis galli: & uẽtosi. Nodis & robusto robore: nodosã & flãmis induratã hastã quæ portas deiicere potuisset. Dirã: horrẽdam: & quæ poterat quassare portas. Trabe: hastã trabalẽ. Vel quassasse. i. aptã etiam ad portas deiiciendas. Cui consul: Verba Scipionis insultantis iactantiæ Chryxi: eas inqt ad iferos. & dicas brenno te non potuisse uider̃ nedũ capere romã. & ꝙ ꝓcul a Capitolio qd' ille obsedit: ꝓcubuisti: & sic hasta eum trãsfixit. Proauo: Brenno: ad quẽ tuũ genus refers. Nodo leui: amẽto. Lini: toracis linei. Subtecta tegmĩa. i. ꝑpenetrauit tegmina ex corio: uel clypeũ corio tectũ. Haud aliter structo: chryxũ uasto ipetu ꝓcũbentẽ compat magnis saxis: quæ in portu opponunt̃ fluctibus & tandem suffossa ex collisione fluctuum magno fragmine cadũt in aquam.

Ad litora tyrrhena: ad portum ostiensem. Pugnatura fretis: quæ repelleret fretum: ne naues læderetur. Pila: significat quodcunque magnum saxũ: & molem. Nereus ipsum mare: cui est impacta pila. Diuersa: diuisa. Illisũ montẽ: impactũ saxũ. Ac ueluti summo: gallos fugientes amisso duce comparat feris e monte fugientibus: qui incendio flagrat. picanus ẽ mons Apuliæ.

Lustra: cubilia ferarum. Pestem: incendium fumosum. Vertex piceus: summitas flammæ fumosæ. At mago: hic erat frater Annibalis: & præfectus equitum: quos nunc duxit in pugnam: fugientibus gallis. Primũ laborem: primum impetum pugnæ.

Barbaricum decus et fuluis donabere frenis.
Sic fatus magno chryxum clamore ciebat
In pugnam: ac uacuo poscebat prælia campo.
Nec detrectantem par ira accenderat hostem.
Et iussæ cessere retro: spatiumque dederunt.
Hinc atque hinc alæ: medio stetit æquore pugna.
Quantus phlegreis telluris alumnus in aruis
Mouit signa minax: et cœlum exterruit armis.
Tantus semifero chryxus sub pectore murmur
Torquet: et horrisonis ululatibus erigit iras.
Nemo ne incẽsæ: captæque superfuit urbi?
Vt tibi quas brenni populus ferremus in arma
Narraret dextras? disce en nunc inquit et una
Contorquet nodis: et obusto robore diram:
Vel portas quassasse trabem. sonat illa tremendũ:
Ac nimio iactu seruasse improuida campi
Distantis spatium propiorem trãsuolat hostem:
Cui consul ferre hoc umbris: proauoque memento
Quam procul occumbas tarpeia a sede: tibique
Haud licitum sacri capitolia cernere montis.
Tum nodo cursuque leui simul adiuuat hastam
Dignam mole uiri nixus: fugit illa per ora
Multiplicis lini: sub tectaque tegmina neruis:
Atque altum tota metitur cuspide pectus.
Procumbit lata porrectus in arma ruina.
Et percussa gemit tellus ingentibus armis.
Haud aliter structo tyrrhena ad litora saxo
Pugnatura fretis subter cæcisque procellis
Pila immane sonans impingitur ardua ponto.
Immugit nereus: diuisaque cærula pulsu
Illisum accipiunt irata sub æquora montem.
Ductore amisso pedibus se credere celtæ
Vna spes animæ: tantusque pepẽderat ardor.
Ac ueluti summo uenator densa picano
Cum lustra exagitat: spissæque cubilibus atram
Immittit passim dumosa per inuia pestem:
Dum tacitas uires: et flammam colligit ignis:
Nigranti piceus sensim caligine uertex
Voluitur. et pingui contorquet nubila fumo.
Mox subita in toto lucent incendia monte:
Fit sonitus: fugere feræ: fugere uolucres.
Atque una longæ trepidant in ualle iuuencæ.
At mago ut uertisse globos: primumque laborem.

Qui solus ē genti:quoniā galli in pugna tantū prīo impetu ualent:de qbus sic scribit Florus:Galli sunt plus q̄ uiri in itio pugnæ:in fine uero plus q̄ fœminæ. Gēti:gallis. Patriū equitē:libycū. Nudi frenis:quoniā ipsoꝝ equi sola uirgula gubernabant̄:ut dictū ē. Hac pontū uice:hos uicissim fugientes compat mari contrariis fluctibus agitato quod fluit & refluit. Hac uice:tali uicissitudine fluctuū. Flamine:flatu. Aduolat aurato:Annibal armis conspicuus uenit in pugnam: cuius clypei fulgore conspecto terga dederūt romāi.Murex ē genus conchilii:ex cuius sanguine tingit̄ purpura:

Qui solus genti est:cassum uidet:arma suorum
Ac primum in pugnas equitē uocat: ūdique nudis
Assiliunt frenis:infrenatique manipli.
Nunc itali in tergum uersis referūtur habenis.
Nunc rursus tyrias retro pauor aduehit alas.
Aut illi dextros lunatis flexibus orbes:
Aut illi læuos sinuant in cornua gyros
Texunt alterno glomerata uolumina cursu
Ac cædem refugam:cædentes arte resoluūt.
Hac pontum uice:ubi exercet discordia uentos
Fert boreas:cursusque refert molemque profūdi:
Nunc huc alterno:nunc illuc flamine gestāt
Aduolat aurato perfulgens murice ductor
Sidonius circaque metus:terrorque: furorque
Isque ubi callaici radiātem tegminis orbem
Extulit:et magno percussit lumine campos:
Spes uirtusque cadunt: trepidaque a mēte recedit
Vertere terga pudor:nec lœti cura decori:
Sed fugere infixum est:terræque optātur hiatus.
Sic ubi caucaseis tygris se protulit antris:
Linquuntur campi:et tutas petit omne latebras
Turbatum insano uultu pecus illa pererrat
Disiectas uictrix ualles:iamque ora reducto
Paulatim nudat rictu:ut præsētia mādat
Corpora:et immani stragem meditatur hiatu.
Non illum metabus:non illum celsior ufens
Euasere tamen:quamuis hic alite planta:
Hic ope cornipedis totis ferretur habenis.
Nam metabum ad manes demisit cuspide fulgēs
Fraxinus:ufentem collapsum poplite flexo
Ensis obit:laudēque pedū cum sanguine ademit.
Iamque dedit lœto stemium laurūque domoque:
Collinum gelida uiridi quem fucinus antro
Nutrierat:dederatque lacum transmittere nando
Fit socius lœti conjecta massicus hasta
Vitiferi sacro generatus uertice montis.
Et lyris nutritus aquis:qui fonte quieto
Dissimulat cursum:ac nullo mutabilis hymbri
Perstringit tacitas gemmāti gurgite ripas.

Aurato:quoniā purpura erat intexta auro:& metus timor:atque furor comitabant̄ annibalē. Orbē radiantē: clypeū aureū datum muneri a callaicis populis hispaniæ:ut dictum ē. Lumine: splendore clypei. Spes romanorū cecidit uiso Annibale. Lœti decori:deposuerant oēm fortitudinē qua ꝓ decoro seruando mors tolerat̄:& magnanimus nullo modo uertit terga:etiā si moriendū sit. Decori: gloriosæ mortis cum decoro uiroꝝ fortiū. Optāt̄:a romanis hiatus in qbus delitescerent metu Annibalis. Sic ubi caucaseis:Annibalē magno īpetu pugnā ingredientem & romanos tiore perculsos compat tygridi:cuius rabiē:tremendāque uelocitatē cætera pecora reformidāt. Caucaseis:hircanis de tauro monte: q postea caucasus dicit̄: supra dictum ē. Insāo uultu:terribili aspectu tygridis:& furēti. Reducto:prius clauso ore: qđ paulatim diducit:ut obuias feras conficiat Hiatu:ore iā aperto. Non illum:describit illos q māu annibalis ceciderūt. Celsior:quoniā erat eques: metabus āt pedes. Fraxinus: hasta fraxinea. Obit:occidit. Laudē pedū: fugā & uelocitatē currēdi. Domo gelida:quoniam marsi sūt inter montes:& ipse fucinus lacus:regioque illa gelida ē. Viridi:trāslucido:quoniā aq̄ fucini lympida ē:cuius ābitus sūt.xxx.milia passuū ubi adhuc extat emissarius Claudii opere mirabili ꝑforato monte quo aq̄ lacos emittebat̄ ad lyxim:ut agri occupati siccarent̄.canalē adhuc conspicuum magna difficultate Claudius absoluit post undecim ānos continuos.xxx.hominum milibus sine ītermissione operantibus:ut auctor ē Tranquillus.Meminit etiā huius rei Tacitus. Massicus:nomen deductū est a massico monte cāpāiæ ubi nascit̄ uinum falernum. Vitiferi montis: massici uitibus consiti: Sacro dicato:ipsi Baccho propter uini præstantiam.Sed poeta alludit ad lucum sacrum: quoniam ut auctor est Strabo libro quinto Lyris amnis abluit fregellas:& excurrit in lucum sacrum oppido incumbentem:quē magnis honoribus minturnenses celebrabant. Gemmanti gurgite: lympida aqua.

Pesque pedē premit. Virg. Hæret pede pes: densusque uiro uir. Tergemini primā ante aciē: hoc fingit poeta ut imitet historiā horatiorū: curiatiorūque q tergemini & patrueles ꝑ patria dimicarūt tēpore Tullii hostilii: & Metii dictatoris albani: duo Horatii prius ceciderūt: remansit unus ferro intactus: & tres curiatii uulnerati: ille fugā simulans in proximū fecit impetū: quo cæso alios etiā cōfecit: ut nūc accidisse Syllius canit. Ply. ait lib. vii. Tergeminos nasci certū est horatioꝝ: curiatiorūque exēplo. potest mulier uno partu edere q̄ttuor: qnque: & septē: ut ī ægypto. tot. n. loculos hēt uterus: sed ut plurimū singulæ mulieres singulos pariunt: auctores sunt Aristote. Plynius & Trogus. Barcæ sidonia. carthaginēsis: & ē nomen deductū ab arce urbe aphricæ: hæc fuit uxor Xātippi lacedæmonii in primo bello punico. Lædæo: lacedæmonio: qui Regulū cœpit. Fœlix uteri: quoniā tergeminos enixa est. Bella: tēpore primi belli punici: quo Xantippus accersitus e Laconia a pœnis illuc nauigauit: & Regulum captiuū carthaginensibus tradidit. Res graiæ: gesta meoranda græcoꝝ præstantia bellica: & uirtutes: quibus Græcia & in primis spartæ Xantippi patria floruerat. Ductor parens: excellētia pr̄is qui Regulū uicit: cœpitque. Amycle: urbs ē Laconiæ: patria Castoris: & Pollucis quā pro tota laconia ponit: quæ optimis floruit institutis: & fortissimos habuit uiros & impatores: dū Lycurgi leges uiguerūt: de qbus alibi dictum ē: hæc oīa impellebant adolescētes ad res præclaras: ne degenerare uiderent a pa patria uirtute. Regulus iniectus colla cathenis: hēns cathenas iniectas collo: idest uictoria pr̄is de Regulo accendebat tergeminos. Marte ꝑbare genus: idest fortiter pugnādo se eē ex lacedæmonioꝝ genere q bellicosissimi fuerūt ostender. Factis: rebus fortiter gestis. Lacona parētē: Xantippū lacedæmoniū. Ardebāt: cupiebātue ad patriam auitam. Taigetus ē mons Laconiæ: īde taigeta. orū. in numero multitudinis. Subactis: finito bello: quod tunc cum romanis gerebat. Eurotā: fluuium Laconiæ cuius aqua rigida fouebant infātes. & etiā illic in ꝑuectiori ætate exercitationis gratia natabāt. lege Ciceronē ī secūda disputatione tusculana. Ritus lycurgi: leges quas Lycurgus tulit lacedæmoniis: de quibus in commentariis officiorū dixi. Totidem nūero: tergemini aricini. Aricia urbs erat ꝑpe romā sub albāo monte cum silua ī qua erat templū Dianæ: & crudelis ritus sacroꝝ institutus ab Oreste: ac iphigenia cum dianæ simulachrum ex taurica regione illuc asportassent: cui mactabāt hoīes barbaricus inqt Stra. qdā scythicusque circa tēplū mos est huic tēplo serui præficiebāt hac tamē conditione ut nullus posset sacerdotio fungi nisi priore mactato: qui enī inqt Stra. uictimæ mactatæ fuisset auctor sacerdos constituebat: & hic rex Aricinus uocabat. Vnde canit Valerius Flaccus. Soli immitis aricia regi: idest illi qui uult templo præesse: quoniam cogitur pugnare cum aliis. ideo dicit Ouidius: Regna tenent fortes. Immitis: propter crudelem ritum fugitiuus quidam uir Strabo inquit gladium tenens: & suæ saluti semper circunspiciens. &c. Egeriæ: egeria fuit nympha in silua aricina cū qua Numa Pompilius commerciū habuit. Lacus: quoniam est illic amœnissimus lacus. Dura: inexorabilis porca. tres sunt: lachesis: cloto: atropos. Heumachus: fingit hæc noīa ingeniose poeta: nā heumachus dicitur bonus pugnator clytias gloriosus. Ceu bella leones: hos tergeminos ruētes in pugnā generoso aīo compat leonibus libycis īter se pugnātibus. Squalētes: incultos & desertos. Mapalia: tuguria pastorum. Coniunx libyssa: mulier libyca. Profuso: mananti lacte.

Exoritur rabies cædum: ac uix tela furori
Sufficiunt: teritur iunctis umbonibus umbo.
Pesque pedem premit: et nutātes casside cristæ
Hostilem tremulo pulsant conamine frontem.
Tergemini primam ante aciem fera prælia fratres
Miscebant: quos lædæo sidonia barce
Xantippo fœlix uteri inter bella crearat.
Res graiæ ductorque parens: ac nobile amycle
Nomen et iniectus spartanis colla cathenis
Regulus inflabāt ueteri præcordia fama
Marte probare genus: factisque lacona parentem
Ardebant: gelidos dehinc inuisere montes
Taigeta et tandem bellis innare subactis
Eurotam patrium: ritusque uidere lycurgi.
Sed spartam penetrare deus fratresque negabant
Ausonii totidem numero: quos miserat altus
Egeriæ genitos immitis aricia lucis.
Aetatis mentisque pares: at non dabat ultra
Cloto dura lacus aramque uidere dianæ
Nanque ut in aduersos impacti turbine pugnæ.
Eumachus et clytias: et lætus nomine patris
Xantippus iunxere gradus. ceu bella leones
Inter se furibunda mouēt: et murmure anhelo
Squalentis campos et longa mapalia complēt:
Omnis in occultas rupes atque auia pernix
Maurus saxa fugit: coniunxque libyssa profuso
Vagitum cohibens suspendit ab ubere natos.
Illi dira fremunt: perfractaque in ore cruento
Ossa sonant: pugnantque feris sub dentibus artus

Haud secus aegeriae pubes hinc uirbius acer
Hinc capys assiliũt: paribusque albanus in armis
Subsidens paulum perfossa proruit aluo
Albanum clytias: ast illi cuncta repente
Impleruntclypeum miserando uiscera lapsu
Eumachus inde capyn: sed tota mole tenebat:
Ceu fixum membris tegmen: tamẽ improbus ẽsis
Adnexam parmae decidit uulnere laeuam.
Inque suo pressa est non reddens tegmina nysu
Infoelix manus: atque haesit labẽtibus armis.
Vltima restabat fusis iam palma duobus
Virbius: huic trepidos simulãti ducere gressus
Xantippus gladi[o] rigida cadit eumachus hasta:
Et tandem aequatae geminato funere pugnae.
Inde alterna uiris trãsegit pectora mucro.
Inque uicem erepta posuerunt praelia uita.
Foelices loeti pietas quos addidit umbris.
Optabunt similes uenientia saecula fratres.
Extremumque decus memori celebrabitur aeuo:
Si modo ferrẽ diem miserosque uidere nepotes
Carmina nostra ualẽt: nec famã inuidit apollo.
At consul toto palantes aequore turmas
Voce tenet: dum uoce uiget: quo signa refertis?
Quis uos heu uobis pauor abstulit? horrida primi:
Si sors uisa loci: pugnaeque lacessere frontem
Post me state uiri: et pulsa formidine tãtum
Aspicite has dextras: capti genuere parẽtes
Quos fugitis? quae spes uictis? alpes ne petemus?
Ipsam turrigero portantem uertice muros
Credite submissas romam nũc tendere palmas
Natorum passim raptus caedemue parentum.
Vestalesque focos extingui sãguine cerno.
Hoc arcete nefas: postquam inter talia crebro
Clamore obtusae: crassoque a puluere fauces.
Hinc laeua frenos: hinc dextra corripit arma:
Et latum obiectat pecus: strictumque minatur
Nunc sibi: nunc trepidis: ni restent cominus ensẽ:
Quas acies alto genitor dum spectat olympo
Consulis egregii mouere pericula mentem.
Gradiuum uocat: et patrio sic ore profatur:

Pubes aegeriae: tergemini aricini. Virbius appellatus fuit Hippolytus reuocatus ad uitã ope Aesculapii: q̃si bis uir: & translatus in siluã aricinã ad cultũ dianae cuius fuerat studiosus ad hãc fabulã poeta alludens: hũc aricinũ Virbium appellauit: & Capyn atque Albanum ab albãis regibus. Subsidẽs: inclinans sese: ut melius ictũ inferret: clicyas confodit uiscera albãi. Proruit: strauit. Illi: albano. Heumachus occidit capym: cuius manũ secuit: cũ clypeum non remitteret. Tota mole: ĩpetu: & totis uiribus: q̃uis eẽt prostratus. Tegmen: clypeũ: q uidebat̃ esse affixus manui: adeo tenaciter ipsa manus clypeũ constrĩgebat: ordo ẽ: sed tamẽ tota mole tenebat tegmẽ: ceu fixũ mẽbris. Improbus ẽsis: ipsius heumachi. Parmae: clypeo. Decidit: secuit. Non reddẽs: non relinquẽs. Clypeũ nisu: conatu. Haesit armis: adhaesit clypeo cadenti: Vltia palma: uictoria postrẽa: quoniã ceciderant capys & albãus. Simulanti ducere gressus. i. arriper̃ fugã simulato tiore: ab hoc inqt qui fugã simulauit: caesi sũt Xantippus & heumachus. Geminato funere: nã duo poeni: & duo aricini iã ceciderãt. Inde alterna. i. Clycias: & Virbius: q superant se mutuis uulneribus trucidarũt. Foelices loeti: laudat horũ mortẽ poeta q ꝓ patria ceciderũt: cui uitã debẽus: & ꝓ qua uir bonus nũq̃ dubitauit occũbere. Sic Virgil. de Euryalo & nyso: Fortũati ãbo siqd mea carmĩa possũt: Nulla dies unq̃ mẽori uos eximet aeuo. Et Papi. ĩ thebaide de Ocleo & Dimãte. Vos quoque sacrati q̃uis mea carmĩa surgant: Inferiore lyra mẽores supabitis ãnos. Forsitã & comites nõ aspernabit̃ ũbras Euryalus phrygiique admittet gloria nysi. Ferre diẽ: durare p saecula: & trãsire ad posteros: & si Apollo non inuidet mihi famã. At consul toto: scipio consul uidẽs suos passim fugiẽtes: eos ignauiae accusauit. hortatusque est ad pugnam pro decoro seruando: comparandaque gloria. Pallantes: effuse fugientes. Quo signa refertis: uerba Scipionis ad suos: Quis inquit pauor abstulit uobis mentem: & cogit uos fugere oblitos uestri. nullam romani nominis habentes rationem: quoniam praestat mori: quam turpiter fugere: cum uiuendum non sit nisi cum decoro. & sic arguit illos timiditatis: quae fortitudini opponitur. & ait: si non audetis consistere ĩ prima fronte: stetis post me: & este tm̃ spectatores pugnae. Capti parentes: detrahit hostibus: ut magis impellat suos. Capti: uicti a romanis in primo bello punico. Ipsam turrigeros: prosopopeia mouet affectus. Vestales focos: ignẽ ĩextinctũ ĩ templo Vestae. & ẽ locus a pio. Gẽitor: iuppiter miseratus durã sortẽ consulis demisit martem q illũ e manibus hostiũ eriperet.

Magnanimi me nate uiri: uerba iouis ad martē filiũ. Viri: scipionis. Extremus: ultius.i.timeo mortē consulis ꝓpinquã: ni subuenis: nã studio cædēdi adeo in hostes ꝓuehitur: ut iã ꝓpriæ salutis obliuiscat᷑.& ē magna laus scipionis: q ꝓ patriæ salute uitæ non parcebat suæ: qd' fortē & magnũ uirum decet. Dulcedine cædũ: studio cædēdi hostes accensũ & oblitũ ꝓpriæ salutis. Ducē libyæ: annibalē qui appetit Scipionē.& plus laudis quærit morte unius: q̃ si totũ exercitũ trucidasset. tantæ molis erat supare scipionē: cuius hæc magna ē laus testimonio iouis. Dextræ teneræ: Nã erat tener adhuc scipio filius consulis: qui postea aphricanus appellatus ē. Trãscēdere ãnos: pugnare supra uires ætatis. Pubescer᷑ bello.i.non potest expectar᷑ pubertatē bello maturã: sed puer adhuc præter rationē ætatis pugnã affectat. & sic īdoles scipionis: & rudimētũ imperatoriæ uirtutis laudat᷑ a ioue. Hoc uicat: hæc sit prima uictoria: & laus ipsius pueri liberare parentē uulneratũ ab hostibus. Sator rerũ: iuppiter oĩum parens & creator sic loquutus ē. Odrysia tellure: thracia. odrysæ sunt populi Thraciæ: ubi mars regnabat: quoniã sũt bellicosissimi.& domus martis erat sub hemo monte Thraciæ: ut ingeniose fingit Papinius ī Thebaide. Haud ulli facilem: quã non facile aliqs deorũ portasset. Haud facilē: non aptã: cyclopes erãt mistri Vulcãi: brontes: steropes: hemonides: & pyragmon. Sudatũ: sudoribus elaboratũ. Bello titanũ: titanes fuerũt gigantes q pugnauerũt cũ diis ī thessalia. Exercitus una: describit comites martis. Bellona ē soror martis. & dr᷑ Enio: & auriga᷑ marti. ideo dicit: operata frenis regendis: idest regēdo frena equos flagello īpellit. Fert᷑ ab īmēso: describit tēpestatē quæ exorta ē aduentu martis.& alludit ad rationē naturalem. Saturnia sedes: italia. Relabitur fonti: reuertit᷑ ꝓpter timorem ad fontē ex quo fluit. Amnis: ticinus ꝓpe quē pugna erat. Ductorē ausonium: Scipio consul globo hostili circũdatus erat: & iaculo garamantico in fœmore uulneratus est. Tyrio regi: Annibali: ad quem cogitabat illa pubes referre spolium Scipionis. Stabat: Scipio decreuerat illic potius mori: ut fortem decebat imperatorem: quam terga hostibus uertere: quod e romana dignitate non fuisset.& sic laudatur fortis animus Scipionis: & contra erectus: & intrepidus. Acri mole: uehementi impetu sæuiens cædibus in hostes. Gyro arctato per orbem: nam cinxerunt Scipionem: & quisque in illum torquebat iacula.& sic uulneratus ē: quē ornat poeta: cũ dicit multitudīe hostili circũdatum: ut uulnus accæptũ nō sit īdecorũ. Librat: emittit ī scipionē. Hic: tũc. Puer: scipio filius cōsulis: auxit pauorem consulis. uulnus inquit Liuius: Periculumque intercursu: Tum primum pubescentis filii

Magnanimi me nate uiri: ni bella capessis.
Haud dubie extremus terret labor: eripe pugnæ
Ardentem: oblitumque sui dulcedine cædum.
Siste ducem libyæ: nã plus petit improbus uno
Consulis exitio tota quam strage cadentum.
Præterea cernis teneræ qui prælia dextræ
Iam credit puer atque annos trãscendere factis
Molitur: longumque putat pubescere bello.
Te duce primitias pugnæ: te magna magistro
Audeat: et primum hoc uincat seruasse parētē.
Hæc rerum sator: at mauors in prælia currus.
Odrysia tellure uocat: tum fulminis atri
Spargentē flammas clypeum: galeãque deorũ.
Haud ulli facilem multoque labore cyclopum
Sudatum thoraca capit: quassatque per auras
Titanum bello satiatam sanguinis hastam
Atque implet curru campos exercitus una
Irarum eumenidesque simul lœtique cruenti
Innumeræ facies: frenisque operata regendis
Quadriiugos atro stimulat bellona flagello.
Fertur ab immēso tempestas horrida cœlo.
Nigrantesque globos: et turbida nubila torquens
Inuoluit terras: quatitur saturnia sedes
Ingressu tremefacta dei: ripasque relinquit
Audito curru: fontique relabitur amnis.
Ductorem ausonium telis garamantica pubes
Cinxerat: et tyrio regi noua dona parabat
Armorum spolium: et rorantia consulis ora.
Stabat fortunæ nō cedere certus: et acer
Mole retorquebat crudescens cædibus hastas.
Ianque suo: ianque hostili persusa cruore
Membra madent: cecidere iubæ gyroque per orbē:
Arctato garamas iaculis propioribus instat.
Et librat sæua coniectum cuspide ferrum.
Hic puer ut patrio defixum corpore telum
Conspexit: maduere genæ: subitoque trementem:
Corripuit pallor: gemitumque ad sidera rupit:

propulsatū: hic erat iuuenis:q huius belli laudē acceptus est:& aphricanus cognoīatus: consulē patrem medio acceptū:non armis modo:sed ēt corpibus suis protegēs in castra nusq̄ trepide:neque effuse cedendo reduxit. Seruati consulis decus Celius ad seruū natione ligurē delegat. malim equidē de filio uerū esse:quod & plures tradidere auctores. Bis conatus erat: laudat scipionis pietatē erga parentē. cogitabat inquit sibi mortē consciere:ut caderet āte prem:sed Mars trāsferebat iras ī hostes. Præcurrere:præuēire mortē patris. Latus limes:uia:& plures mactauit in pris ultionē. Clypeo cœlesti:martis. Auctorē teli: illū qui patrē uulnerauerat. Ex ossibus: pris. Emicat:ābulat:& ex acie se ꝓripuit ferens hūeris patrem. Libiis.i.ipsi milites aphri cesserūt Scipioni. Oīs iber: hispanus miles. Carthaginis arces:oraculū martis ad scipionem puerū: cui prædicit gloriā quā conseq debebat in fine huius belli. Nā uicto Annibale redegit Carthaginē ad tributū. Nulla tamen longo: supabis inqt pœnos: sed ꝑfecto nunq̄ assequeris maiorē laudē: etiā si totū orbē subigeres: q̄ hodie adeptus es:qa patrem liberasti: hæc tua pietas alia oīa supabit:quæ posthac facturus es. Macte: conduplicatio ad maiorem scipionis laudem. mactus dicit̄ magis auctus.i.uirtute præstās. Macte uirtute esto:inqt Hora.& Liuius. Indole sacra: signo futuræ uirtutis & ipse scipio putabat̄ filius Iouis:sed de hoc alibi dicet̄. Pomponia uocata ē mr̄ scipionis quæ in partu periit. Vnde dicit Plynius: Auspicatius senecta parēte gignūtur:sicut scipio aphricanus prior natus primusque cæsar a cæso mr̄is utero dictus:qua de cā cæsones appellati simili modo natus & Manlius: q Carthaginē cū exercitu intrauit:dicūt scipionē natū eē ex Pomponia & ioue mutato ī anguem:ut ipsa narrat filio apud inferos: ut postea hēbimus. Sole emēso terras: iā sole occidente. Clausere tenebræ: quoniā nox præium diremit: auctore Liuio. Condebat noctē: describit aurorā:qua consul a Ticino mouēs citato cursu ad Trebiā contēdit. Condebat: abscondebat: & pellebat obscuritatem noctis. Cynthia:luna siue diana dicta a cyntho monte deli īsulæ: ī q̄ nati sūt phœbus & diana. Afflata rotis frnis: radiis solaribus:quoniā lūa recipit lum̄ a sole. Deuexo curru: inclinato ad occasū:& sole iā oriēte. Eoo:oriēte. At consul: hoc primū cū Annibale præliū fuit quo facile apparuit:iqt Liui.& equtatu meliorē pœnū eē:& ob id campos patētes:q̄les sūt īter padū:alpesque bello gerēdo romanis aptos non eē. Itaque ꝓxīa nocte iussis militibus uasa silētio colligere castra ab Ticino mota:festinatūque ad padū est:ut ratibus qbus iunxerat flumē nondū resolutis sine tumultu:atque īsectatione hostis copias trauceret. prius Placētiā puenere: q̄ satis sciret ānibal ab Ticino profectos tristes. Cāpos:infœlices romāis ꝓpter inopiā eqtatus. Pœnis:hostibus. Secūdā:aptā & utilē pp equos & elephātos. Trebiā:flu. ꝓpe placētiā:de quo dictū ē. Colles qm̄ ꝓpe placentiā in colle qui nūc sancti germani dicit̄ castra posuit. Vano labore:quoniā incassū laborarūt:Annibal qppe assequutus est eos ad Trebiā:& uicit. Dies rapti cursu.s.erant:quoniā celeriter contenderunt ad Trebiam. In medio amne:pado qui & Eridanus dicit̄. Dūque uada:Liui. dicit Annibalem per superiora padi uada exercitum traduxisse elephantis in ordinem dispositis:

Bis conatus erat præcurrere fata parentis.
Conuersa in semet dextra bis transtulit iras
In pœnos mauors:fertur per tela per hostis
Intrepidus puer:et gradiuum passibus æquat.
Continuo cessere globi:latusque repente
Apparet campo limes:metit agmina tectus
Cœlesti clypeo:et sternit super arma iacentum:
Corporaque auctorem teli:multasque paternos
Ante oculos animas optata piacula mactat.
Tunc rapta propere duris ex ossibus hasta
Innixum ceruice ferens:humeroque parentē:
Emicat:attonitæ tanta ad spectacula turmæ
Tela tenent:ceditque loco libys asper:et omnis:
Late cedit iber:pietasque insignis et ætas
Belligeris fecit miranda silentia campis.
Tum celso e curru mauors carthaginis arces
Excindes inquit tyriosque ad fœdera coges.
Nulla tamen longo tanta exorietur in æuo
Lux tibi care puer:macte:o macte indole sacra.
Vera iouis proles:et adhuc maiora supersunt.
Sed nequeūt meliora dari:tum nubila mauors
Aetheraque emenso terras iam sole capessit.
Et fessas acies castris clausere tenebræ:
Condebat noctē deuexo cynthia curru
Fraternis afflata rotis:et ab æquore eoo
Surgebant rosæ media inter cærula flammæ.
At consul tristis campos pœnisque secundam
Planitiem metuens trebiam collesque petebat.
Ianque dies rapti cursu:uanoque labore:
Et medio abruptus fluitabat in amne solutis
Pons uinclis: qui dardanium transuexerat agmē.
Eridani rapidas aderat cum pœnus ad undas.
Dumque uada:et molles aditus per deuia flexo

ad sustinendũ impetũ fluuii. Vada: loca trãsitu facilia. Molles: faciles. Languentia stagni. i. dũ quærit loca padi: in qbus eẽt aq̃ languida & facilis ad transitũ præbẽdũ. Gracchorũ ꝓles consul: Sẽpronius: Gracchus collega Scipionis e sicilia quo ꝑtenderat ut insulã ab impetu barbarorũ tuere tur: aut si e repub. eẽt in aphricã trãsmitteret iussu senatus celeri nauigatione p orã superi maris ari mum nauigauit. Inde ad collegã maximis itineribus contẽdit: q attritas suoꝝ uires intra uallũ refo uebat: Gracchoꝝ familia nobilissima fuit. & multis triũphis: ac claro stẽmate ornata: cẽsores etiã ha buit. M. & c. Gracchos. Peloro trinacrio: siculo: Pelorus ẽ ad fretũ siculum ubi cũ Hieronẽ alloquutus eẽt: Gracchus & res siculas ꝑ tẽporis conditione ordinasset ariminum trãsmisit. Accitus: euocatus: ĩde a senatu. Cærula: mare superũ. In imagĩe: quoniã imagĩes maioꝝ disponebant̃ ĩ atriis: & armariis & gẽtilitia fũera ornabãt. erant aũt uultus ex cæra expressi auctore Plynio: Sẽperque defũcto aliquo totus aderat familiæ eius q unq̃ fuerat populus. Trãs amnẽ: padũ. Quis tertius urbis: uerba Annibalis insultãtis fortũæ romanorũ. Sicania: Sicilia ũde uenerat Gracchus. Nepotũ dauni: id est uenere oẽs itali iã ad bellum. & illi q hĩtant uersus siciliã: & Apuliã: ubi regnauit Daunus socer Diomedis: inde daunia apulia dĩcta: hoc dicit ꝓpter gracchũ qui ĩde redierat. Pacta: quæ fuerũt inter romanos: & carthaginenses post primũ bellũ punicũ. At tu donata: uertit sermonẽ suũ ad Scipionẽ: cui exprobrat uitam: quã ope filii hẽbat. & sic obiicit Scipioni ignauiam. Sic sic: optantis ẽ: hæc geminatio seruit affectui ipsius ãnibalis.

Circuitu petit: et stagni languentia quærit:
Interdum rapta uicinis saltibus alno
Flumineã texit qua transuehat agmina: classe:
Ecce aderat trebiæque simul uicina tenebat
Trinacrio accitus per cærula longa peloro
Gracchorum proles consul gens inclyta magno:
Atque animosa uiro: multusque in imagine claris
Perfulgebat auus titulis belliq̃ue: domique.
Nec poeni positis trans amnem in gramine castris:
Deerant: nanque aĩos stimulabant prospera rerũ.
Increpitansque super ductor: quis tertius urbi
Iam superest consul? quæ nã altera restat in armis?
Sicania? en omnes latiæ: daunique nepotum
Conuenere manus. feriant nũc fœdera mecum
Ductores italum: ac leges: et pacta reposcãt.
At tu donata tela inter martia luce
Infœlix animæ sic sic uiuasque tuoque
Des iterum hanc laudem nato: nec fine sub æui
Oppetere in bello detur: cum fata uocabunt.
Pugnãtem cecidisse meum est: hæc persõat ardẽs.
Inde leui iaculo massylumque impiger alis
Castra sub ipsa datis irritat: et elicit hostem.
Nec latius uallo miles debere salutem
Fas putat: aut clausas pulsari cuspide portas.
Erũpunt cunctisque prior uolat aggere aperto
Degener haud gracchus cõsul quatit aura comãtes
Cassidis auricomæ cristas humeroque refulget
Sanguiei patrium saguli decus: agmĩa magno
Respectans clamore uocat: quaque obuia densos:
Arctat turba globos rumpens iter æquore fertur.
Vt torrens celsi præceps e uertice pindi
Cum sonitu ruit ĩ campos: magnoque fragore
Auulsum montis uoluit latus: obuia passim

Inde leui iaculo: annibal prĩa luce numidas eqtes trãsgressores trebiã fluuiũ obeqtare iubet hostiũ portis iaculãdoque in stationes elicere ad pugnã romanos: iniecto deinde certamine sensim circa flumẽ ꝑtrahe͂r. sempronius ad tumultũ numidaꝝ primũ oẽm equitatũ ferox ea ꝑte uiriũ. deinde sex milia peditũ. postrẽo oĩs copias ad destinatũ locum. iã ante consilio auidus certamis: eduxit. erat brumæ tẽpus: & romãi corpora non curauerãt: sed hostes ignibus ãte tentoria factis: & oleo perunctis mẽbris: & cibo per otiũ capto arma cœperunt. Leui iaculo: expeditis iaculatoribus: & iaculis in stationes romãoꝝ in iectis. Sub ipsa castra: usque ad castra romana ut hostes irritaret ad pugnam. Alis massylũ: turmis nũidarũ: & massyloꝝ. Nec latius miles: romãi putauerũt nõ seruari decoꝝ suũ: si uallo salutem tuerent̃. itaque prouolarũt ad pugnã: ne ignaui: atque timidi uiderent̃. Sanguinei sagi: rubri: quoniã paludamenta impatorũ erãt coccinea. & ĩ hoc loco poeta sagum ponit pro paludamento. Clamore uocat: apud Liuium sic ait Gracchus quantum ingemiscent patres nostri circa mœnia Carthaginis bellare soliti: si uideant nos progeniem suam duos consules: cõsularesque exercitus ĩ media italia pauẽtes ĩtra castra pœnũ: q; ĩter alpes: appœninũque agri sit suæ ditionis fecisse. Vt torrẽs celsi: gracchũ obuios quosque sternẽtẽ cõpat torrẽti q ex pindo mõte thessaliæ magno ĩpetu ac fragoꝛ ĩ plão ruẽs oĩa sternit. Latus montis: ingẽs saxũ.

Non mihi meoniæ:captat attentionē poeta oſtendēs rei magnitudinē:quā nē Home.quidē fons ingenioꝝ æquare potuiſſet:aut cētū līguæ. Meoniæ linguæ:homericæ:Meon:Apelles:& Dius fratres fuerūt. Apelles habuit filiā Criteidē:quā Meon uitiauit:& Phœmio magr͞o ludi collocauit: q̄ peperit puerū Homerū ad Meletem puerū:unde melecigenes appellatus eſt: & hoc fuit Smyrnæ: quæ ē ciuitas Meoniæ ī aſia.unde Home.meonius dicit̄:& Smyrneus. Phœbus pater:poetarū numē. Cōſulis:Gracchi. Furor tyriæ iræ:Annibalis tyrii. Gnaros belli:peritos rei militaris. Veteresque laborū: iam ueteranos & multum aſſuetos bello.

Armenta immaneſque feræ:ſyluæque trahūtur.
Spumea ſaxoſis clamat conuallibus unda.
Non mihi meoniæ redeat:ſi gloria linguæ:
Centenaſque pater det phœbus rumpere uoces.
Tot cædes proferre queam:quot dextera magni
Conſulis:aut contra tyriæ furor edidit iræ.
Muranum ductor libyæ:ductorque phalantum
Auſonius gnaros belli:ueteresque laborum
Alter in alterius funderunt cominus ore.
Monte procelloſo muranum miſerat anxur
Tritonis niueos te ſacra phalante profundo:
Vt primum inſigni fulſit uelamine conſul.
Quanquam orbus partem uiſus:unoque cupētus
Lumine ſufficiens bellis:citat improbus haſtam
Et ſummæ figit tremebundam margine parmæ.
Cui cōſul:nāque ira coquit pone improbe quicq̄d
Reſtat in ore fero:et truncata fronte relucet
Sic ait intorquens directo turbine robur.
Et dirum tota tranſmittit cuſpide lumen.
Nec leuior dextra generatus amilcare ſæuit.
Huic cadit infelix niueis uarrenus in armis.
Meuanus uarrenus arat:cui diuitis uber
Campi fulginea:et batulis clitumnus in aruis
Candentis gelido perfundit flumine tauros.
Sed triſtes ſuperi:atque ingrata maxima cura
Victima tarpeio fruſtra nutrita tonanti.
Inſtat iber leuis:et leuior diſcurrere maurus
Hinc pila:hinc libycæ certant ſubtexere cornus.
Denſa nube polum:quantumque interiacet equi
Ad ripas campi tantum uibrantia condunt
Tela:nec arctatis locus eſt in morte cædendi.
Allius argyripa:dauumque profectus ab aruis
Venator rudibus iaculis et iapigæ campum
Perſultabat equo:medioſque inuectus in hoſtes:
Appula non uana torquebat ſpicula dextra.
Hinc horret thorax ſamnitis pellibus urſæ.
Et galea annoſi uallatur dentibus apri.
Verum ubi turbantem ſolo ceu luſtra pererret

In ore alterius:in cōſpectu:qa Annibal uidit cadētē phalantū:& Gracchus muranū. Anxur: ſupra eufratem fluuiū ē oppidum terracina lingua uolſcorū anxur dictum.

Mōte procelloſo:aſpero. unde terracina trachina.i.aſpera uocata eſt: ut autor ē Strab nā trachis græce latine dicitur aſper.& trachitis aſperitas. Tritonis: palus aphricæ ſacra palladi patronymicū fœmininū deductū a tritone fluuio:q̄ facit illā paludē. Inſigni uelamine:coccineo paludamēto. Orbus partem uiſus:altero captus oculo. Citat:uibrat in conſulem. Ore fero:tua fronte ferina:& crudeli: & ſic haſtā cōtorquēs oculū cupēto trāſegit. Truncata:mutilata: & priuata altero oculo.

Nec leuior dextra: ipſe Annibal ſæuiebat dextra in romanos: ut gracchus in pœnos. Meuanus:ex meuana urbe umbriæ ꝓpe fluginiā & hiſpellū: ubi ē clitūnus fluuius:cuius aqua boues ſaturati & albi a triumphātibus Ioui capitolino imolabant̄.Virg.in geor. Hinc albi clitumnæ greges: & maxima taurus uictima ſæpe tuo ꝑfuſi flumine ſacro: romanos ad templa deum duxere triūphos: ad cuius imitationem hoc fingit poeta: dicitque Iouē fuiſſe ingratum: q̄ paſſus ē uarenum cadere: q̄ ſtudioſe nutriuerat Ioui capitolino maximā uictimam fruſtra: quippe nihil ꝑfecit.

Candentes:albos. Vber fulginia:fertilis. Triſtes:ingrati. Ingrata cura:nō grata ioui. Maxima uictima: tauri albicātes & pingues. Inſtat iber leuis:milites hiſpani inſtabāt & mauri: tātaque erat multitudo telorum:ut cœlum tegeret̄. Libycæ cornus: haſtæ ex corno arbore. Aequi cāpi: plani.ideſt omne illud ſpatiū qđ erat inter hoſtes & trebiā.tegebat̄ armis: & haſtis Liuius ait: Obruti ſunt romani uelut nube iaculorū ab alearibus coniecta. Arctatis:confertis:& denſis in pugna: adeo ut mortuus ad terram cadere nō poſſet: ideo in morte non erat locus cadendi ipſis arctatis. Allius:nomen proprium uiri:qui ex apulia uenerat: ubi regnauit daunus ſocer Diomedis: qui argyripā illic condidit. Rudibus:impolitis: & aptis uenatori hūc interfecere mago & maharbal. Equo iapygæ: appulo. Sānitis urſæ: nam apud ſamnites urſi abundant: qui nunc beneuentani dicuntur. Ceu luſtra: ac ſi quæreret uenando cubilia ferarum.Garganus mons eſt Apuliæ.

Vt subigente fame:Magonem & Maharbalem irruentes in Allium comparat arsis taurum impetentibus. Subigente:impellente. Iaculo acto:immisso hinc a Magone:illinc a Maharbale: & utriusque hasta cor transfixit: dubiumque fuit: cuius hasta intulisset mortem.& laus est Allii: quem duo ductores simul confecerunt. Maurusia taxus:hasta punica ex taxo. Palantes:effusæ fugientes. Agit:impellit. Tum trebia infausto: fingit poeta trebiam ĩsurrexisse contra romanos: ad imitationem Homeri: qui ĩ uigesimoprimo iliados canit scamandrum assurrexisse contra Achillem & iunonem orasse Vulcanum:ut flammis auxiliaretur: sic fingit etiam Papinius de ismeno fluuio thebano:qui insurrexit contra hyppomedontem: & illum submersit.
Tellus subsidens: aperiens sese & deorsum tendens absorbebat milites infida uoragine. Niti:consistere. Lento: tenaci creta. Inexplicabile:ex quo nõ poterant se explicare. Cæca:quia non apparebat fraus. Contorta: immissa ab hostibus. Aruis:extra uadum fluuii. Hirpinus:nomẽ acceptum ab hirpinis populis: de quibus loco suo dicetur. Vis elephantorum:Liuius ait ad hoc elephanti eminentes ab extremis cornibus:equis maxime: non uisu modo: sed odore insolito territis fugam late faciebant. Turrito dorso:quoniã elephanti portant in dorso turres: & ꝑ pugnatores. Vadis:aquis trebiæ. Incubat:imminet: & occupat alueum fluuii. Explorant aduersa uiros:quoniã circa difficilia: & aduersa uersatur uirtus: & per labores atque dolores parat sibi laudẽ. Explorãt: experiũt & cõsiderãt:qm̃ in aduersis hõ cognoscitur.

I n nemore:aut agitet gargano terga ferarum
H inc mago:hinc sæuus pariter uidere maharbal
V t subigente fame diuersis rupibus ursi
I nuadunt trepidum gemina inter prœlia taurũ
N ec partem prædæ patitur furor:haud secus acer
H inc atque hinc iaculo deuoluitur allius acto
E t stridens per utrunque latus maurusia taxus.
O buia tum medio sonuerunt spicula corde
I ncertumque fuit læthum:cui cedent hastæ.
E tiam dispersis romana per agmina signis
P alantes agit ad ripas miserabile pœnus
I mpellens trepidos: fluuioque immergere certat.
T um trebia infausto noua prœlia gurgite fessis
I nchoat:et precibus iunonis suscitat undas.
H aurit subsidens fugientum corpora tellus:
I nfidaque soli frustrata uoragine sorbet.
N ec niti lentoque datur conuellere limo
M ersa pedum penitus uestigia:labe tenaci
H ærent deuincti gressus:resolutaque ripa
I mplicat:aut cæca prosternit fraude paludis.
I amque alius super:atque alius ꝑ lubrica surgẽs
D um sibi quisque uiam per inexplicabile littus
P ræripit:et putri luctatur cespite.lapsi
O ccumbunt:seseque sua præssere ruina.
I lle celer nandi iam:iamque apprendere tuta
D um parat:et celso connixus corpore prensat
G ramĩa sũma manu: liq̃disque emergit ab undis:
C ontorta ripæ pendens affigitur hasta.
H ic hostem orbatus telo complectitur ulnis.
V ndantemque uado permixta morte coheret.
M ille simul læti facies.ligus occidit aruis.
S ed proiecta uiri lymphis fluuialibus ora
S anguineũ hauserunt longis singultibus amnẽ.
E nabat tandem medio uix gurgite pulcher
H irpinus sociumque manus clamore uocabat.
C um rapidis illatus aquis:et uulnere multo
I mpulit asꝑ equus:fessusq̃ sub equora mersit.
A ccumulat clades subito conspecta per undas
V is elephantorum turrito concita dorso.
N amque uadis rapit̃ præceps ceu proruta cautes
A uulsi montis:trebiamque insueta trementem
P ræ se pectore agit:spumanti incubat alueo.
E xplorant aduersa uiros:perque aspera duro

Nititur ad laudem uirtus interrita cliuo.
Namque inhonoratam ei brenus perdere mortē.
Et famæ mundam impatiens ſpectabimur inquit:
Nec fortuna meum condes ſub gurgite lœtum.
Experiar:ſit ne in terris domitare quod enſis
Non queat auſonius tyrrhenaque pernecet haſta.
Tum iacit adſurgens:dextroque in lumine ſiſtit
Spicula ſæua feræ:tælumque in lumine liquit.
Stridore horriſono penetrantem cuſpidis ictum
Belua proſequitur:laceramque cruore profuſo
Attollit frontem:et lapſo dat terga magiſtro.
Tum uero inuadunt iaculis crebraque ſagitta
Auſi iam ſperare necem:immenſoſque p armos
Et laterum extenſus uenit atra cuſpide uulnus.
Stat multa in tergo:et migranti lancea dorſo.
Ac ſyluam ingentē concuſſo corpore uibrat
Donec conſumptis longo certamine telis.
Concidit: et clauſit magna depreſſa ruina.
Ecce per aduerſum quanq̄ tardata morantur
Vulnere membra uirum: ſubit implacabilis amnē
Scipio:et innumeris infeſtat cædibus hoſtem.
Corporibus:clypeiſque ſimul:galeiſque cadentū
Contegitur trebia et uix cernere linquitur undas.
Mezeus iaculo geſtar proſternitur enſe.
Tum pelopeus auis cyrenis incola telgon.
Hinc torquet rapido correptum e gurgite pilum.
Et quantum longo ferri tenuata rigore
Procedit cuſpis per hiantia tranſfigit ora.
Pulſati ligno ſonuere in uulnere dentes.
Nec iacto quæſita quies turgentia membra
Eridano trebia: eridanus dedit equoris undis:
Tu quoque tapſe cadis tumulo poſt fata negato.
Quid domus heſperidum aut luci iuuere dearum
Fuluos aurifera ſeruantes arbore ramos:
Intumuit trebia:et ſtagnis ſe ſuſtulit imis.
Iamque ferox totum propellit gurgite fontem
Atque omnis torquet uires:furit unda ſonoris.
Vorticibus ſeq̄turque nouus cū murmure torrēs
Senſit:et accenſa ductor uiolentius ira
Magnas o trebia et meritas imperfide pœnas

Duro cliuo:uia aſpera:quæ ꝑfert uirtutē:cuius radices amaræ ſunt: fructus aūt ſuauiſſimi. Interrita: quæ nō frāgit̃ aduerſis:immo ſeſe obiicit ultro periculis:ut laudem aſſequat̃. Inhonoratam:ignauā:& ingloriam:quoniā in aqua non pōt oſtentari fortitudo. Famæ mundā:ſine honore ac fama. Nō queat auſonius: irruit in elephantū fibrenus inquiēs: Experiri libet ſit ne in terris aliqd ita horrēdum: quod enſis romanus nō poſſit cōficere: & ſit ne aliquid tam terribile:quod non poſſit necare haſta tyrrhena.i.itala. Feræ:elephanti. Proſequitur:ideſt elephas impellēdo caput adiuuit ictū:qm̄ telū altius penetrauit. Lapſo:excuſſo e dorſo elephāti. Extenſus.i. per extēſa & ampla latera:& ē accuſandi caſus. Vibrat:quatit. Clauſit:fluuiū.ſ.ſua ruina. Ecce ꝑ aduerſum:deſcribit pugnā Scipionis in ipſo fluuio. Per aduerſum amnē:contra curſum ipſius fluuii ideſt aduerſa aqua: ut maior eē labor.

Implacabilis:cōcitatus. Tum pelopeus auis:Telgon erat cyrenaicus. cyrenē autem ut iam dictum eſt therei condiderunt:q ex laconia profecti calliſten urbem ꝑpe minorem ſyrtim coluerūt. & therā a duce denominarunt:ideo dixit ſupra:Pelopei ſtirpe nepotis: & hic Telgon. Auis.i.propter maiores ſuos. & cyrenes cōditores erat pelopeus.i.lacedæmonius: & peloponneſiacus: quoniam Pelops Tātali filius illic regnauit & nomē pēinſulæ dedit. Longo rigore ferri: ideſt totū ferrū: quod erat in haſta penetrauit in os Telgonis. Quies: ideſt nō illic quieuit proſtratius eo uulnere:ſed ꝑ trebiam in padū: & per hūc in mare adriacū deuolutus eſt.

Lapſæ:hic lapſus erat Maurus: & in finibus mauritaniæ horti erant heſperidum:& poma aurea. Fuluos:aureos. Iamque ferox totum: Trebia relaxauit ſuum fontem: & omīs uires ſuas in romanos effudit. Torquet:immittit. Senſit: ſcilicet Scipio trebiā augeri & ī romanos ſæuire. Magnas o trebia:uerba Scipionis ad trebiam:cui minatur ſe adempturum alueum: quod ideo poeta fingit: ut ad ueram hiſtoriam alluderet:quoniam autore Strabone Marcus ſcaurus deductis ex Pado uſque in parmenſem agrum foſſis nauigationibus cōmodis paludes ipſas exſiccauit e campis; per placentina ſi quidē arua trebia padū influēs:aliique itē complures ante fluuii ultra modū plenius ſtagnabant:hic eſt ille Scaurus qui per piſas & limam uſque ſabbatios uiam ſtrauit æmiliam:& hinc per derthonem. Alia uero eſt æmilia uia:quæ flaminiam excipit: eodem enim in conſulatu Marcus Lepidus. & Caius flamineus collegæ fuerunt:uictores ligurum. Strauere hic flaminiam uſque Ariminum. Reliquam Lepidus uſque Bononiam.

Per gallica rura: per agrum placentinum: qui est in gallia cisalpina. Lacerum: sectum i riuos & fossas. Amnis: Non uocaberis inquit fluuius: sed riuus. Sydonium amnem: fauente carthaginensibus. Aggere: cumulo. Stat ductor: laus Scipionis ab animi robore non enim uolebat cedere: sed sese contra aduersa erigebat: quamuis in aqua non possit uera fortitudo ostentari.
Ire uadis: ingredi per aquam fluuii. Excitæ: euocatæ. Perdidit ripas: qm̄ per campos sese effundebat. Glauca fronde: harundine sub uiridi. Pœnasque superbas: uerba Trebiæ ad Scipionem. Tot corpora porro: laus Scipionis ab hoste: quoniam propter cadauera hostium deiecta in uadum a Scipione fluuius restagnabat. Porro: certe.
Arctatus: constrictus. Adde modū dextræ: impone finem cædibus: aut si uis pugnare pugna in campis proximis non in meo alueo. Hæc uenere adiuncta: fingit poeta Venerem miseratam sortem Scipionis tendentis ad cœlum palmas immisisse incendium in trebiā & omnis arbores absumpsisse. Mulciber: uulcanus faber Iouis & numē ignis & ueneris maritus: quod non sine ratione fingit poeta quippe ex calore: atque humiditate omnia procreantur: & mēbris calefactis uenus excitatur. Ingrauat: aggrauat hoc Scipio: & conquerit se premi ab amne. Dii patrii: uerba Scipionis ad superos querentis de sua fortuna: quod scilicet ignaua morte periret: ut facit æneas uirgilianus. Quorum auspiciis: quorum numine & tutela: sed obscurum erat: i cuius numinis tutela esset Roma. Dii patrii erant pœnates: quos magnos deos Troiani dicebāt: Cassius hemina autore Macrobio dicit Samothraces deos eosdem romanorum pœnates proprie dici deos magnos: Sciens inquit hæc noster Virgi. ait cū sociis: Natoque pœnatibus & magnis diis: hos uocabant troiani etiā deos patrios autore Higino: cui opinioni Virgilius astipulatur dicens: Dii patrii seruate domum d' his etiam intellgit hic Syllius. Tali n læthο: ignauæ: inhonoræque morti me seruastis in pugna ad Ticinum. Dextra: manu hosti li: & in acie. Bellanti: quoniam tūc apparet fortitudo: liceat inquit pugnando mori: ut fortem uirum decet. Fratrique: Gneo Scipioni: qui erat i hispania. Quam probem: laudare possim: & meum decorum seruare. Rapidas uires: ignem qui omnia domat. Inuicti coniugis: Vulcani: quoniam ignis cum inualuit inuictus est: Vnde aliqui philosophantes putauerunt ignem fuisse principium rerum: quia ignis propter potentiam conuertit omnia in suam naturam: & ignis est ualidissimum elementum. In altum: aerem.

Exolues inquit: lacerum per gallica riuis
Dispergam rura: atque amnis tibi nomina demā.
Quoque aperis te fonte premam: nec tāgere ripas:
Illabique pado dabitur: quænam ista repente
Sydonum infelix rabies te reddidit amnem:
Talia iactantem consurgens aggere aquarum.
Impulit: atque hūeros curuato gurgite pressit.
Arduus aduersa molle irrumpentibus undis
Stat ductor: clypeoque ruentem sustulit amnem.
Necnon a tergo fluctus stridente procella
Spumeus irrorat summas aspergine cristas.
Ire uadis: stabilemque uetat defigere gressum
Subducta tellure deus: percussaque longe
Raucum saxa sonant: undeque ad bella parentis
Excitare pugnant: et ripas perdidit amnis.
Tum madidos crines: et glauca fronte reuinctum
Attollit cum uoce caput: pœnasque superbas
Insuper et nomen trebiæ delere minaris
O regnis inimicæ meis: tot copora porro
Dextra fusa mea clypeis: galeisque uirorum
Quos mactas arctatus iter: cursumque reliqui.
Cede uides stagna alta rubent: retroque ferūtur.
Adde modū dextræ: et cāpis incūbe propinquis.
Hæc uenere adiuncta tumulo spectabat ab alto
Mulciber obscuræ tectus caligine nubis.
Ingrauat ad cœlum sublatis scipio palmis:
Dii patrii: quorum auspiciis stat dardana roma
Talin me læto tanta inter prælia nuper
Seruastis: fortunæ animam: hanc excīdere dextra
Indignum est uisum: redde o me nate periclis.
Redde hosti: liceat bellanti arcessere mortem.
Quam patriæ: fratrique probē: tum percita dictis
Ingemuit uenus: et rapidas detrusit in amnem
Coniugis inuicti uires: agit undique flammam:
Dispersus ripis ignis: multosque per annos
Nutritas fluuio populatur feruidus undas.
Vritur omne nemus: lucosque effusus in altos
Immissis crepitat uictor uulcanus habenis.
Iamque ambusta comas abies: iam pinus et alni:
Iam solo restans trunco dimisit in altum:
Populus assuetas ramis habitare uolucres
Flamma uorax imo penitus de gurgite tractos

Abſorbet: deſiccat aquas. Stagnis: aquis iam obductis fauilla & cinere. At tādē a trebia: poſt hāc pugnā infelicē romanus exercitus nocte ſequenti ratibus Trebiā tranſmiſit: uenitque placentiam & cremonā. Romæ aūt trepidatū ē accepto cladis nūcio: creatique ſunt alii conſules Flaminius & Seruilius. Poeta dicit Scipionē & Gracchū metatos fuiſſe caſtra in edito loco: ut eſſent ab hoſtibus trita. Vndis ſocialibus: aquis trebiæ: quæ fauerant hoſtibus in ea pugna. Traſimenus eſt lacus peruſinus. Boiorū nuper populos: Flaminius paulo ante boios debellauerat gentē gallicā accolentē

Abſorbet latices: ſæuoque urgente uapore
Siccus inareſcit ripis cruor horrida late
Sciditur in rimas: et hiatu rupta dehiſcit
Tellus: ac ſtagnis altæ ſedere fauillæ.
Miratur pater æternos ceſſare repente
Eridanus curſus: nympharūque intima mœſtus
Impleuit chorus attonitis ululatibus antra.
Ter caput ambuſtum conantem attollere iacta
Lampade uulcanus merſit fumantibus undis.
Ter correpta dei crines nudauit arundo.
Tum demum amiſſæ uires: et uoce præcantis:
Orantique datum ripas ſeruare priores.
Ac tandem a trebia reuocauit ſcipio feſſas.
Munitum in collem gracccho comitante cohortes
At pœnus multo fluuium ueneratus honore
Gramineas undis ſtrauit ſocialibus aras.
Neſcius heu quanto ſuperi maiora mouerent.
Et quos auſoniæ luctus traſimenæ pararet.
Boiorum nuper populos turbauerat armis
Flaminius: faciliſque uiro tum gloria belli
Corde leuē: atque aſtus inopem cōtundere gentē.
Sed labor haud idem tyrio certaſſe tyranno.
Hunc leuis urbi genitum ad fatalia damna
Ominibus parat imperio ſaturnia feſſo.
Ductorem: dignumque uirum ueniente ruina.
Inde ubi prima dies iuris: clauumque regendæ
Inuaſit patriæ: et ſub nutu caſtra fuere:
Vt pelagi rudis: et pontum tractare per artem
Neſcius accepit miſeræ: ſi iura carinæ:
Ventorum tenet ipſe uicem: cunctiſque procellis
Dat iactare ratem: fertur uaga gurgite puppis:
Ipſius in ſcopulos dextra impellente magiſtri.
Ergo agitur raptis præceps exercitus armis.
Lydorum populos: ſedemque ab origine priſci
Sacratam coriti: iunctoſque a ſanguine auorum
Meonios italis permixta ſtirpe colonos.
Nec regē aphrorū naſcenda ad cœpta moratur
Laude ſuper tanta monitor deus: omnia ſomni

Padū: q nunc creatus ē conſul cū Seruilio: cuius flaminii temeritate exercitus romanus ad trāſimenū ꝓfligatus eſt: acceptis a gracccho prioris anni cōſule duabus legionibus: & duabus a. C. Attilio prætore ī hetruriā ꝓperauit. Corde leuē: infidā ignauā: & non habentē in ſe aliquid pōderis: ideo facile ſuperabaꝶ.

Aſtus inopē: ſine malitia. Pœni āt cū qbus nūc res erat aſtutiſſimi erant & infidi. Tyrāno: Annibali. Hūc Flaminiū. Leuis ominibus: malo omine creatū cōſulē. Saturnia: Iuno filia Saturni: quæ romanos odio ꝓſequebaꝶ deſtinauit cōſulatū Flaminio: ut romanum exercitū perderet. Feſſo imperio: atritis rebus romanis duplici clade. Fatalia dāna: fato uētura. Iuris: poteſtatis cōſularis. Clauum: clauus diciꝶ temo nauis: quē ꝓ regimine imperii ponit & iure cōſulari. Sub nutu: ſua ditione.

Vt pelagi rudis: Flaminiū temerariū cōparat nautæ imperito: q nauim ad naufragium impellit. Rudis pelagi: ignarus artis nauigādi. Tenet uicē uētorū: facit id quod ſolēt facere uēti᷑: id ē nauim ad ſcopulos impellit: cū ignoret artē nauigādi. Lydoꝝ populos: hetruſcos. Lydi ut dictum ē uenerūt ī hetruriā duce tyrrheno. Corithi: Corithus fuit oppidū hetruriæ patria dardani filii Iouis & electræ: q patriā deſerēs ſuā: in ſamo thraciā ꝓfectus ē: unde pœnates ſacra: ſacrorūque ritus aduexit in Phrygiā: quæ poſtea æneas in latium reuexit: & ideo ꝓpter dardanum appellat hetruriā ſedē ſacratā: nunc appellaꝶ cortona: nō lōge ab aretro & lacu peruſino: quo ꝓfectus ē Flaminius: alibi dicit: Arreti muros. corithi nunc diruat arces. Colonos meonios: lydos nā lydi ex meonia: quæ & lydia dicitur ꝓfecti cū hetruſcis habitarunt: & ideo hetruſci meonii. Lydi & tyrrheni a duce tyrrheno dicunꝶ. Auorū: antiquorum: qui mixti fuerunt: ideo dicit Permixta ſtirpe. Nec regem aphrorum: fingit poeta Iunonē cōuerſam ī forma Traſimeni monuiſſe Annibalē noctu: ut ad lacū peruſinū contēderet: ubi romanum exercitū profligaturus eſſet.

Monitor deus: Iuno reſpexit ad numen: ſic Virgilius Venerem appellauit deum. Omnia ſomni: deſcribit tēpus: quo Iuno Annibalem monuit.

O fœlix famæ:uerba iunonis ad Annibalē:quo℞ principio beniuolētia captat̄:inde ꝓponit̄ utilitas:& gloria:ut magis uir laudis cupidus excitet̄. Ad magnos uenturæ deos:laus hæc ē romanorū ex ore iunonis inimicæ:ꝙ.f.solis italis siue romanis dabat̄ ascēdere cœlū:& referri ī numerum deo℞. Ausonia:ī italia. Cur fata tenemus:breuis ē narratio:q̄ suadet ab utili:nō eē cūctandū cū ꝓspera fortuna cito discedat:itaq; instādū ē inq̄t dum fortuna tibi aspirat,q̄ temeraria ē & cæca. Quantū uouisti:locus ē ab utili:qm̄ hæc oro in genere deliberatiuo uersat̄: Poteris inq̄t o Annibal nūc id efficere ꝙ tuo pr̄i iurasti: & satiare manes pr̄nos sanguine romanorū. Securus:iam uictor ad trasimenū mihi sacrificabis. Nāq; ego sum celsis: ne uideret̄ esse fantasma quoddā dicit se eē trasimenū numē.f.lacus perusini ibi erat futura clades. Tmolo missa manus.i.ipsi meonii:& lydi q̄ uenerūt ex lydia:ubi ē tmolus mōs:qui ēt timolus dr̄.Oui.Deseruere sui nymphæ uineta timoli. Numīe:monitu trasimeni. Aerii montis:altissimi appennini.

Horrebat:describit appēninum niuibus:& pruinis obductū. Ire iubet:Annibal iussit exercitū ꝓcedere sine mora:quippe prior gloria: quā fuerāt adepti in alpibus extingui uidebat̄: si illic traxissent moras: qm̄ nulla difficultas debebat eos retinere post superatas alpes. Si stet̄ mōtibus ullis:si ī aliquibus mōtibus immorabimur inq̄t amitteus partā gloriā de alpibus: & sic hortat̄ eos ad deco℞ pstādū. Nec mulcet laborē: .i.nō cessabāt labores: q̄uis iugū appennini trāscēdissent: qm̄ paludes inter appēninū & aretiū maiorē difficultatem afferebāt: ergo superasse dorsum appēnini nō finiebat labores. Plana natāt: aquis obducta sunt ꝓpter paludes: in q bus Annibal maximas habuit difficultates:q ut ait Liui.æger oculis ex uerna primū intēperie uariante calores:frigoraq; elephāto uehebat̄ ut altius extaret tn̄ & nocturno hūore: palustriq; cœlo grauāte caput: & qa mededi nec locus: nec tempus erat altero oculo captus est multis hoībus iumētisq; fœde amissis: ubi primum ī sicco potuit castra locat: certumque per præmissos exploratores habuit: exercitum romanum circa Aretii mœnia esse. Putri:resolubili.

Liquentibus undis: aquis deliquatis ex putri gelu:ac niuibus. Nudus uertex:caput Annibalis detectum. Inter tanta inhospita:inter has paludes:quæ hospitiū non præbebant. Sæuitia cœli:tēpestate. Medētes:idest q nolebat remediū:& fomēta medico℞ adhiber̄. nā putabat bene emi tēpus optatū quocūque periculo: & dūmodo nō perdat cœptum iter si uictoria posceret ī præmiū belli alia mēbra daturus erat.Seruat decorū uiri spiritus ingentis: & gloriæ cupidissimi:atque uictoriæ contra romanos: in quos maximo ardore ferebatur. Talia:incommoda in ipsis paludibus.& Appennino uenerunt ad Lacum Trasimenum:ubi Annibal macaturus erat: tot milia romanorum in ultionem amissi oculi; atque piaculum. Lacus:trasimenum. Visus:oculi.

Condiderant:ægrisque dabant obliuia curis.
Cum iuno in stagni:iuuenem cōuersa propinqui
Et madidæ frontis crines circundata fronde
Populea stimulat subitis præcordia curis.
Acrumpit ducis:haud spernanda uoce quietem
O fœlix famæ:et latio lachrymabile nomen
Annibal ausonia:si te fortuna creasset
Ad magnos uenturæ deos:cum fata tenemus.
Pelle moras:breuis est magni fortuna fauoris.
Quantum uouisti cum dardana bella parenti
Iurares:fluet ausonio tibi corpore tantum
Sanguinis:et patrias satiabis cedibus umbras.
Nobis persolues meritos securus honores.
Nāque ego sum celsis:quē cinctū mōtibus ambit
Tmolo missa manus stagnis trasimenus opacis.
His agitur monitis:et lætam numine pubem
Protinus aerii præceps rapit aggere montis:
Horrebat glacie saxa inter lubrica summo
Piniferum cœlo miscens caput appenninus,
Condiderat nix alta trabes:et uertice celso
Canus apex stricta surgebat ad astra pruina.
Ire iubet prior extingui:labique uidetur
Gloria post alpes:si stetur montibus ullis.
Scandunt prærupti nimbosa cacumina saxi,
Nec superasse iugum finit:mulcetque laborem.
Plana natant:putrique gelu liquentibus undis
Inuida limosa restagnant arua palude.
Iāque ducis nudus tanta inter inhospita uertex
Sæuitia quatitur cœli manante per ora
Perque genas oculos facilis spreuisse medentes.
Optatum bene credit emi quocunque periclo
Bellandi tempus.non frontis parcit honori.
Dum ne perdat iter:nō cætera membra moratur
In precium belli dare:si uictoria poscat.
Statque putat lucis capitolia cernere uictor
Qua petat:atque italū feriat qua cominus hostē.
Talia perpessi tandem inter sæua locorum

Numerosa piacula: multas expiationes, & cædes propter amissum oculum. Ecce autem patres: cum Annibal ad Trasimenum castra metatus esset uenerunt ad eum legati missi a carthaginensibus portãtes tristem nuncium: q ex sententia patrum Annibali permiserunt: an uellet filiũ suum mactari diis patriis: ut moris erat. Annibal uoluit ut filius tali fato subtraheref: promittens maiores ex nomine romano & sanguine uictimas & libationes. Mos fuit in populis: apud carthaginenses dii placabanf humana cæde: & sorte ducebanf pueri ad aras & imolabantur. Vrna: est uas ex

Optatos uenere lacus: ubi deinde per arma
Sumeret amissi numerosa piacula uisus.
Ecce autem patres aderant carthagine missi
Causa uiæ non parua uiris: nec læta ferebant.
Mos fuit in populis: quos condidit aduena dido
Poscere cede deos ueniam: ac flagrantibus aris
Infandum dictu paruos imponere natos.
Vrna reducebat miserandos annua casus.
Sacra thoanteæ: ritusque imitata dyanæ.
Cui fato: sortique deum de more petebat
Annibalis prolem discors antiquitus hannon.
Sed propior metus armati ductoris ab ira
Et magna ante oculos stabat redeuntis imago.
Aspar ad hæc foedata genas: lacerataque crines.
Atque urbem complet mœsti clamoris imilce:
Edonis ut pangea super trieteridæ motu.
Et iuga et inclusum suspirat pectore bacchum:
Ergo inter tyrias facibus ceu subdita matres
Clamat io coniunx: quocunque in cardine mũdi
Bella moues: huc signa refer. uiolentior hic est:
Hic hostis propior: tu nunc fortasse sub ipsis
Vrbis dardaniæ muris uibrantia tela
Excipis intrepidus clypeo: sæuamque coruscans
Lampada tarpeis infers incendia tectis.
Interea tibi prima domus: atque unica proles
Heu gremio patriæ stygias raptatur ad aras.
I nunc ausonios ferro populare pœnates.
Et uetitas molire uias: i pacta resigna
Per cunctos iurata deos: sic premia reddit
Carthago: et tales iam nunc tibi uouit honores
Quæ porro hæc pietas delubra aspere tabo
Heu primæ scelerum causæ mortalibus ægris
Naturam nescire deum: iusta ite precati
Thure pio: cædumque feros auertite ritus.
Mite et cognatum est homini deus: hactenus oro
Sit satis ante aras cæsos uidisse iuuencos.

quo sortes educebanf. Vir. Stat ductis sortibus urna. Thoanteæ: Dianæ: tauricæ. Thoas rex lemni pater hysiphiles furori lemniadũ a filia ereptus in tauricã regionem scythiæ translatus é: ubi cũ Phigenia sorore Orestis tẽplo Dyanæ præfuit: cui hospites mactabantur: ideo sacra Dyanæ tauricæ thoantea appellat: quæ carthaginẽses imitabãtur.

Discors antiquitus: qm̃ erat princeps alterius factionis: & odio gentili prosequebaf Annibalẽ & eius prolem. Cui fato: ut mactaref proles Annibalis ad impetrandã a diis ueniam. Ductoris: Annibalis: quẽ timebant: cũ hr̃et exercitum. Aspar: hic erat filius Annibalis & imago patris. poetæ appellant filios imaginẽ parentũ. Edonis ut pangea: furentẽ imilcen comparat mulieribus bacchantibus: edonii sunt populi thraciæ: apud quos mulieres sacris bacchicis operabanf. inde edonis. Baccha mulier threissa Trieteus é tẽpus triũ annorũ: & tertio quoque anno sacra illa celebrabanf. boetii cæteriq; græci & thraces autore Diodo. in memoriã indicæ expeditionis sacra trieterica instituerũt: & bacchæ mulieres tertio quoq; anno conueniebãt. & uirgines de more thyrsum ferebãt ĩ honorẽ dei hacchantes.

Motu trieteridæ: baccho. & tertio quoque anno redeũte. Pãgea: mõtẽ thraciæ. Facibus: ac si face admota exagitaref. Io é uox bacchantiũ. Prima domus: filius prĩogenitus. & sic arguit patriã ingratitudinis. Resigna pacta: rũpe fœdera: & pugna cũ romanis cõtra fas ꝓ patria: quæ tibi é ingrata. Quæ porro hæc pietas: detestaf imilce ferũ: ac horrendũ ritũ sacrorũ: dicitque poeta sub persona imilces: primã esse causam scelerum ipsis mortalibus ægris: idest affectis omni ꝑturbatione & ignorãtia nescire naturam deorum: q mites sunt: & cognationẽ quandam cum hominibus habent: aitque petenda eẽ iusta & honesta: quæ facile impetrantur solo thure: & non humano sanguine: a quo abhorret deus. Hæc pietas: hæc obseruantia: quam præstamus deo: & hæc religio. Porro: certe pietatẽ debemus deo quẽ dum colimus pii sumus.

Naturam deũ: deorũ: q ab omni crudelitate abhorrẽt: & sola puritate gaudẽt: more poetico loquor: non est quippe nisi unus deus: inter bonos uiros: Ac deũ inqt Seneca amicitia é cõciliãte uirtute. Feros: crudeles ac detestabiles. Et cognatũ hõi: qm̃ hoĩs anima facta é ad similitudinẽ dei. Cæsos iuuẽcos: Prometheus primus bouẽ imolauit. & Domitianus autore Trãql. recordatus Vir. uersus: Impia q̃

cæsis gēs ē epulata iuuencis:uetuit boué imolari:qui apud antiquos habebatur socius humani laboris:& bouem uiolare piaculum erat.Licuit in italia imolare hominé impune usque ad Corneli um lentulum:& Liciniū Crassum consu. Aut si uelle nephas:si putatis omnino superos gaudere hoc scelere: & sanguine humano placari me matrem mactetis. Cur spoliare iuuat:locus ē ab utili:a quo suadet non esse mactandum puerum tantæ indolis: qui magno decori & usui patriæ aliquando esse possit. An flendæ magis egates:sensus est:Non minus deflenda fuisset mors Annibalis:si tali sorte ī pueritia fuisset absumptus: quā calamitas accepta ab egates īsulas primo bello punico. & locus ē ab utili:confirmatque id quod optat similitudine. Punica regna mersa profundo:res libyca artrita bello nauali:& imperiū prope amissum in pugna ad egates. Sorte cruenta:tali fato & urna.

Hæc:quæ dicebat imilce. Illexere: traxerunt. Ad cauta:ut caute ageret: & malum quod inde poterat oriri cū ratione declinare. Relictum: scilicet est ipsi Annibali. An abnueret sorté: an recusaret illam sortem de filio imolando:an pareret honori superum: an uellet filium suum mactari in honorem deorum: Relictum est a patribus ipsi Annibali: an uellet parere honori superum: idest sorti & sacrificio: quo debebat puer ille mactari. Trepidare:trepidabat. Vix compos:uix resipiscens propter metum. Quid tibi pro tanto: uerba Annibalis: quibus patriæ gratias agit: quod suo arbitrio rem tantam permiserit:ut posset renuere & annuere sacrum: quæ potestas diuina uidebatur. Hinc:ex armis & præstantia bellica:qua romanos uincam: quos in templis patriis mactabimus. Generosa:nobilis laus romanorum ex ore hostili. Faxo:faciam. Quirino:Romano & italo.Quirinus dictus est Romulus. At puer:filius meus Aspar. Hesperia:italia. Aeneadis: Romanis.

Vos quoque: pollicetur diis maiores uictimas filio: quem sorti cruentæ tūc eripiebat. Tu mago:edicit suis Annibal:& loca oportuna captāt: & insidias hostibus uiolantur. Ad claustra:nam inter montes cortonenses ad ipsum lacum uia est per angusta: deinde paulo latior patescit campus: inde colles assurgunt. Choaspe:hic erat ductor lothophagorum. Vago milite:expeditis & leuis armaturæ militibus. Fauces:iter angustum:siue angustias montium. Libamina: libationes: & sacra: idest irritabo hostes ad pugnā: ut diis patriis hostias mactem:quas uoui. Deus:numen huius lacus. Sycheus erat nepos Annibalis ex sorore. Viri:q missi estis ad me poteritis referr̄ carthaginensibus:qua calamitate Romanos afficiā.

Aut si uelle nephas superos:fixumque:sedetque
Me meque gemui uestris assumite uotis.
Cur spoliare iuuat libycas hac indole terras
An flendæ magis egates et mersa profundo
Punica regna forent olim: si forte cruenta
Esset tanta mei uirtus præcepta mariti.
Hæc dubiosuario diuumque hominique timore
Ad cauta illexere patres:ipsique relictum
Abnueret sortem:an superum pareret honori
Tum uero trepidare metu uix compos imilce
Magnanimi metuens immitia corda mariti.
His auide auditis ductor:sic deinde profatur
Quid tibi oro tanto non impar munere soluat
Annibal equatus superis:quæ præmia digna
Inueniam carthago parens:noctemque:diēque
Arma feram:templisque tuis hinc plurima faxo
Hostia ab ausonio ueniat generosa quirino.
At puer armorum:et belli seruabitur hæres.
Spes o natæ meæ:tyriarumque unica rerum
Hesperia minitāte salus:terraque fretoque
Certare æneadis:dum stabit uita memento.
Perge:patent alpes:nostroque incumbe labori.
Vos quoque dii patrii:quorum delubra piantur
Cædibus:atque coli gaudent formidine matrum
Huc lætos uultus:totasque aduertite mentes
Namque paro sacra:et meliores molior aras.
Tu mago aduersi conside in uertice montis.
Tu læuos propior colles accede coaspe
Ad claustra:et fauces ducat per opaca sicheus.
Ast ego te trasimene uago cum milite præceps
Lustrabo:et superis queram libamina belli.
Namque haud parua deus promissis spōdet aptis
Quæ spectata uiri patriam referatis in urbem.

Eperat hetruscos occulto milite colles: annibal autore Liuio quod agri est inter cortonam & trasimenum oī clade belli uastauit: ut uires romanoꝝ ad uīdicādas socioꝝ iniurias excitaret: & cū ad Trasimenū castra metatus esset baleares cæterāque leuem armaturā post montes circūduxit: equites ad ipsas saltus fauces tumulis apte tegentibus locat: ut ubi ītrassent romani obiecto equitatu clausa oīa lacu ac montibus eēnt: & sub ictu hostiū haberent angustiis locoꝝ circūuenti atque insidiis. pugnatū ē utrique acriter & tanto studio: ut terremotus qui totā italiam concussit minime deprætenderet: sed annibal memorabili clade romāos affecit: quā hoc uolumīe poeta describit: in cuius calce fortem aīum generosamque mortem romanoꝝ celebrat. Occulto: locato ad insidias ad claustra & fauces. Sidonius ductor: annibal pœnus. Anfractus: circuitus: qm̄ annibal leuē armaturā post montē circunduxit. Cæcis armis: militibus illic ad insidias locatis. Anno faunigenæ: annus fauni filius regnauit circa trasimenum: & fuit rex pelasgoꝝ qui in hetruriam commigrarūt. Voluente die: post multa tēpora Trasimenus dictus ē a trasimeno filio Tyrrheni rapto in lacum ab agylla nympha: quod nomen dotale fuit. Lydius: pater trasimeni fuit tyrrhenus lydius qui uenit ex meonia: ubi ē tinolus mons. ideo dicit tinoli decus. i. ipsius meoniæ & lydiæ. Terris: qm̄ hetruriā a se appellauit tyrrheniā. Insueta tuba: tyrrhenus īuenit tubā æneā: sed Plinius dicit tyrrhenū piseum ad quē poeta alludit: Meoniam pubē: ex lydia supradixit meonios colonos. Nec modicus uoti. i. magna desiderans. Agylle: nympha: & hoc nomen deduxit poeta ab agylla urbe: quæ nūc cere dicitur: & nomē accepit ab omīe quodā: cū a pelasgis oppugnaret. Lubrica mentē: habēs mentē lubricā & pronā ad amorē: ut facile caperet. lubricus locus ē ī quo nō possumus consistere: aut ambulare: ut sūt herbæ aq̄ perfusæ: marmora læuia: & cætera id genus. inde p̄ trāslationē adolescētia dicit lubrica: ī qua q sūt uelut ī glacie facile labunt. unde agylla hēbat lubricā mētem. i. procliuē ad amores. Idalia: uenerea. i. amor cuius mater ē uenus. Idaliū est nemus cypri ubi uenus colebat. Hinc: ex hoc raptu lacus dictus est trasimenus: & fuit dos quā illi dedit agylla nympha. Et iā curriculo: describit crepusculū quo flāinius properauit ī hostē. Curriculo: curru suo. ponit et pro cursu. Nigrā metā: finē noctis. Roscida: qm̄ in aurora cadūt rores. Strīgebat: tāgebat. Titonia coniūx: aurora. In prīo limīe: in pricipio diei. Cū minus ānuerit uiator. i. cū minus affirmaret aut finitā esse noctē: aut cœpisse diē: & sic exprimit crepusculū tēpus dubiū inter diē & noctē. Consul carpebat iniquas: Liuius ait. flaminius cū ad lacū peruenisset īexplorato postero die uix dū satis certa luce angustiis supatis postq̄ in patentiorē campū pandi agmen cœpit id tantū hostium quod ex aduerso erat aspexit. a tergo & super caput detectæ insidiæ. pœnus ubi id quod petierat clausum lacu montibusque & circūfusum suis copiis habuit hostem signum omnibus dat inuadendi. Iniquas: plenas insidiis: quas romani non animaduerterunt temeritate: consulis: qui sine consilio ruebat in hostes. Ipsa signa: uexilla. Læuia arma: idest milites leuis armaturæ non erant diuisi ab aliis: sed omnes mixti properabant ad pugnam sine ordine.

Eperat hætruscos occulto milite colles
Sidōius ductor p̄que alta silētia noctis
Syluarū āfractus cæcis īsederat armis.
At p̄te e leua restagnās gurgite uasto
Effigiem in pelagi lacus inundabat inerti.
Et late multo fœdabat proxima limo
Quæ uada faunigenæ regnata antiquitus āno
Nunc uoluente die thrasimeni nomina seruant.
Lydius huic genitor tinoli decus æquore longe
Meoniam quondam in latias aduexerat oras
Tyrrhenus pubem: dederatque uocabula terris.
Isque insueta tuba mōstrauit murmura primus
Gentibus: et bellis ignaua silentia rupit.
Nec modicus uoti natum ad maiora fouebat.
Verum ardens puero castūque exuta pudorem
Nam forma certare deis thrasimene ualeres.
Littore correptum stagnis demisit agillæ
Flore capi iuuenum primeuo lubrica mentem
Nympha: nec idalia lenta incaluisse sagitta.
Sollicite uiridi penitus fouere sub antro
Naiades amplexus undosaque regna tremētem.
Hinc dotale lacus nomen: lateque hymeneo
Conscia lasciuo thrasimenus dicitur unda.
Etiam curriculo nigram nox roscida metam.
Stringebat: nec se thalamis titonia coniunx,
Protulerat: stabatque nitens in limine primo.
Cum minus annuerit noctem desisse uiator.
Quam cepisse diem: cōsul carpebat iniquas
Prægrediens signa ipsa uias: omnisque ruebat
Mixtus æques: nec discretis leuia arma maniplis.

Globo:turmæ equestri. Lyxarum uulgus:lyxæ dicunt qui exercitū sequunt questus grā:& sūt proprie qui aquā ministrant exercitui:ut scribit Nonius.nā lyxam antiqui aquā dicebant. Præsago tumultu:quia uidebant præsagire eo tumultu futurā calamitatem. Implere:iplebant. Exhalans:emittens:qm̄ nebula nil aliud ē:nisi uapor aquæ aut terræ humidæ. nebulæ quidē ut inqt philosophus sūt relliquiæ nubiū resolutarum ex aqua fluēte. Amictu:obscuritate. Pressum:obscurum propter nebulas. Picea:obscura. Nec pœnū:pœnorum. Liquere doli:non patuerūt fraudes annibalis:& pœnorum propter nebulas:q properantē flaminiū ab ingressu faucium non arcebāt permittētes ire:ut eos icluderent:ut pisces ī nassa. Properantē:flaminiū cum exercitu. Mox:paulo post. Irremeabile:qm̄ non poterāt redire ppter hostes quos a tergo ī insidiis relinquebāt. Fauces:igressus ad lacū inter montes. Geminū:quoniā ante hēbant aquā:a tergo claustra custodita ab hostibus. Vndæ:aquæ trasimeni. Refugos:redeūtes romanos ad fauces per quas ītrauerant. Haud secus ac uitreas:claustra ad lacū perusinum & annibalis astus cōparat piscatori:& nassæ qui piscator scit piscem includere tuto que capere. Nassa īstrumentū est uimineū ad capiēdos pisces:hēns os patens:& desinēs in caudā ex qua nō possunt pisces redire. Patulo:apto. Fastigās:acuēs. Nectit:ligat. Excussus mentē:idest qui urgēte fato prudētiam amiserat. Diluerat:expulerat. Tūc ales:romani ductores inituri pugnā aduocabāt pullariū:ut offas gallis obiiceret:quibus si ītegris uescerent ratū erat auspiciū:si aliquid excidisset ex ore minime:& tūc diceba terripudiū solistimū:quādo.s.esca in solo cadebat.pauire.n.percutere ē:inde pauimēta Plinius loquēs de gallis ait. hi fasces romanos īpellunt:aut retinēt:iubent acies:aut prohibēt. lege Cice.libro.ii.de diuinatione:qui talia cōfutat:flaminius spreta religione īfeliciter pugnauit. Ales:gallus gallinaceus. Luctus:calamitatis futuræ noluit comedere. Plā ctu:alarum percussione. Nec rauco taurus:aliud ostētum.nā ductus taurus ut imolaret incussa bipēni:in collū aufugit:quod īfœlicitatē portendebat. Signa ēt affusa:aliud portentū:qm̄ uexilla terræ affixa non poterāt euelli. hoc scribit ēt Liuius:& Cice. libro.i. de diuinatōe his uerbis:cū terripudio flaminius auspicaret pullarius diem prœlii cōmittēdi differebat:& paulo post:Itaque signa cōuelli & sequi iussit. quo tēpore cū signifer signū nō posset moue re loco:nec quicq̄ proficeret plures cū accederent:flaminius renunciata suo more neglexit. Itaque tribus his horis concisus exercitus atque ipse īterfectus est. Affusa mole:magna ui & cōatu. Hūo lacera:scissa. Teter:niger. Nitētū:corum q niteban euellere signa. Pares:terra. Atra:nigro sāguie habūdās.

Insertique globo pedites et inutile marti
Lyxarum uulgus præsago cuncta tumultu
Implere:et pugnam fugientum more petebant.
Tum super ipse lacus densam caligine cæca
Exhalans nebulam late corruperat omnem
Prospectum miseris:atque atræ noctis amictu
Squalebat pressum picea inter nubila cœlum
Nec pœnum liquere doli:sedet ense reposto
Abditus:et nullis properantem occursibus arcet.
Incustoditum mox irremeabile littus.
Naque sub angustas arctato limite fauces
In fraudem ducebat iter:geminūque receptis
Exitium hic rupes:hinc undæ claustra premebāt.
At contra umbroso seruabant uertice montis
Hostilem ingressum refugos habitura sub ictu.
Haud secus:ac uitreas solers piscator ad undas:
Ore leuem patulo texens de uimine nassam
Cautius interiora ligat:mediamque per aluum.
Sensim fastigans compressa cacumina nectit.
Ac fraude arctati remeare foraminis arcet
Introitu facilem quem traxit ab æquore piscem.
Ocius interea propelli signa iubebat
Excussus consul fatorum turbine mentem.
Donec flammiferum tollentes æquore currum
Solis æqui sparsere diem:iamque orbe renato
Diluerat nebulas titan:sensimque fluebat
Caligo intereas nitido resoluta sereno.
Tunc ales priscum populis de more latinis
Auspicium cum bella parant:mentesque deorum
Explorant super euentu:ceu prescia luctus
Damnauit uesci:planctuque alimenta refugit.
Nec rauco taurus cessauit flebile ad aras
Inmugire sono:præssamque ad colla bipennem
Incerta ceruice ferens altaria liquit.
Signa etiam affusa certant dum uellere mole
Teter humo lacera nitentum erupit in ora
Exultans cruor:et cædis documenta futuræ
Ipsa parens miseris gremio dedit atra cruento

Ac super hæc diuũ genitor:fingit poeta iouem tũc fulminasse. Cice.libro.ii.de diuinatione ait: Itaque ĩ nostris cõmentariis scriptũ hẽmus ioue tonante:fulminante: comitia populi hr̃e nefas:& postea: Quod idem oĩbus rebus optimũ auspicium hẽmus:si sinistrũ fuit. tñ negat Cice. ex sentẽtia stoicoꝝ iouẽ fulminare ut aliqd prædicat:sed naturale eẽ. placet quippe stoicis anhelitus terræ frigidos cũ fluere cœperit esse uẽtos:cum aũt se in nubẽ induerit:eiusque tenuissimã quanque partem cœperit diuidere: ac disrumpere:idque crebrius facere:& uehemẽtius: tũ & fulgores:& tonitrua existere.si autẽ nubium conflictu ardor expressus se emiserit: id esse fulmẽ.

Ac super hæc diuum genitor terrasque fretũque
Concutiens tonitru cyclopum rapta caminis
Fulmina tyrrenas thrasimeni torsit in undas:
Littus et ætheria per stagna patentia flamma
Fumauit lacus:atque arserunt fluctibus ignes.
Heu uani monitus frustraque morantia parcas
Prodigia:heu fatis superi certasse minores.
Atque hic egregius linguæ:nomenque superbum
Coruinus phœbea sedet cui casside fulua
Ostentans ales proauitæ insignia pugnæ
Plenus et ipse deum:socium terrente pauore
Immiscet precibus mõita: atque his uocibus ĩfit.
Illiacas te per flammas tarpeiaque saxa
Per patrios consul muros suspensaque nostræ
Euentu pugnæ natorum pignora: cedas
Oramus superis:tempusque ad prœlia dextrum
Opperiare dabunt iidem tempusque diemque
Pugnandi tantum ne dedignare secundos
Expectare deos:cum fulserit ora cruentam
Quæ stragem lybiæ posceret:tum signa sequentur
Nulla uulsa manu uescique interitus ales
Gaudebit:nullosque uomet pia terra cruores.
An te præstantem bellis fugit improba quantum
Hoc possit fortuna loco?sedet obuius hostis
Aduersa fronte:ac circa nemorosa minantur
Insidias iuga:nec leua stagnantibus undis
Effugium patet:et tenui stant tramite fauces
Si certare dolis et bellum ducere cordi est.
Interea rapidis aderit seruilius armis
Cui par imperium:et uires legionibus æquæ.
Bellandum est astu:leuior laus indice dextræ
Talia coruinus:primoresque addere passim
Orantum uerba:et diuisus quisque timori
Nunc superos de flaminio:nunc deinde præcari

Heu uani monitus:exclamat poeta in amẽtiam consulis qui tales monitus ac ꝓdigia spnebat magna cũ clade populi romani. Parcas: fatũ illud:& calamitatẽ futuram. Morantia.i.quæ frustra prædicebant:& remorabant̃ cædes futuras:quas parcæ parabant. Minores certare fatis.i.qui non potestis repugnare dispositioni fatoꝝ. Coruinus.L.furio & Appio claudio consu. M.Valerius tribunus militũ adolescẽs ut autor ẽ Liuius pugnauit ĩ agro pomptino singulari certamĩe cũ duce gallorum:& auxiliãte coruo qui rostro: unguibus:planctu alaꝝ os galli ĩpetebat. uictor fuit:& coruĩus cognomĩatus est: & coruinoꝝ familia: quæ romæ nobilissima fuit:multo noĩe ac stẽmate clara. ex hac familia erat hic coruinus de quo nũc agitur. Egregius linguæ:eloquens. Phœbea ales: coruus phœbo dicatus ꝑpter diuinationẽ: quoniã futura significare putabat̃ cantu:& uolatu. Plinius ait: corui ĩ auspiciis soli uidẽt̃ intellectũ habere significationũ suaꝝ. Proauitæ pugnæ:illius q pugnauit cũ gallo:& coruĩus cognomĩatus ẽ. Plenus deũ:diuinationis.uã uidebat̃ præsagire futurã calamitatẽ. Sociũ: socioꝝ:qui iã timebant. Iliacas te per flãmas:oro coruini ad flaminiũ quem obtestat̃ per sacra romana:& templum capitolini iouis: ne uetãtibus auspiciis pugnã ineat. Flãmas iliacas:ignẽ uestalem aduectũ ex ilio ab ænea. Saxa tarpeia: tẽplum iouis capitolini. Cædas superis: oramus te ut uelis parere diis monẽtibus. Dextrũ:propitiũ:fœlix: aptũ. Ales:gallus. An te præstantẽ:captat beniuolẽtiã a flaminio: ante cuius oculos picula proponit: suadetque ab utili pugna eẽ abstĩendũ. An te fugit: an ignoras tu qui hẽs rei militaris præstãtiam:& pugnãdi artẽ calles. Tramite tenui: uia angusta. Si certare dolis: quasi dicat pugnãdũ est aĩo:cõsilio: atque dolis cũ annibale:q astu exuberat. Seruilius:erat collega flaminii:q toti dẽ legiões hẽbat.hic romæ remãserat: ut oĩbus rite pactis ad hostẽ cõtẽderet: flaminius aũt statim ĩiussu patrũ in prouĩciã abiit:& collegã expectare noluit. Bellandũ est astu: gerendũ est bellũ magis consilio q̃ uiribus corpis. nam uirtus aĩ maiorẽ laudem meret̃ q̃ dextræ.

Indice dextræ:uiribus quæ indicantur manu: idest maior laus est pugnare consilio q̃ manu cum hoste confligere: quoniam res magnæ consilio non corporis uiribus aguntur. & locus est ab honesto:ut ostendat flaminium non seruare decorum prudentis imperatoris qui non relinquit locum pœnitentiæ si uellet pugnare solum uiribus corporis: & non uti consilio: & prudentia.

Ne perstet: ne perseueret repugnare uolūtati numinum. Acrius: uehemētius accēdebaƭ propter uerba coruini & alioɋ: qui pugnā dissuadebāt. Siccine nos īquit: uerba flaminii suos īcrepātis q se hoīem bellādi peritū pugna hortabanƭ abstīere: & a præterita felicitate arguit eē pugnandū: ostenditque facilē fore uictoriā: cum prius boios gētem īmanē & efferatā ut quondā fuerūt gigantes nati ex terra irata diis magno prælio suparit: eosque uictos ī triumphū duxerit. Siccine: sic ne: idest an cognouistis me degenerē: & imprudentē ī bello contra boios. Lues: pestis: & magnū malum. i. ipsi boi qui erāt tanq̄ lues. Ingrueret: imineret nobis. Paueret: tīeret ne iteɋ caperet. Irata tellure. i. quæ irata uideƭ produxisse boios īmanes & horrēdos: ut quondā produxit gigantes. Scilicet has sera ad laudes: ironice loquiƭ: & ex stomacho. q. d. debeo ne ego q tot laudes adeptus sū contra boios expectare seruilium qui partē gloriæ meæ accipiat. Decoris: honoris & laudis. Quippe monēt superi: confutat sentētias coruini qui dixerat expectādos eē deos ꝓpitios: & ait. nolite arbitrari deos eē similes uobis: q non mō prælia & hostes tīetis: sed classica etiam. i. signa belli & tubaɋ clāgores: & sic arguit eos timiditatis. ensis īquit ē augur optīus contra hostē non debēus timere si gallus gallinaceus uesci recusat. nā dignum auspiciū romano milite quod dextra armata præstat. seruat poeta decorū uiri fortis: & spernētis religionē. Latio milite: romano: cuius ars militia ē: locus ab honesto. An coruine sedet: locus ē primo ab honesto: cū dicit non decere romanū milité contineri castris tanq̄ pauidū & ignauū cum hostis uageƭ: & insultet. Inde ab utili ne. s. annibal diruat muros & arces socioɋ: apud Liuium sic ait. quinīmo arretii ante mœnia sedeamus. hic. n. patria & penates sūt. annibal emissus e manibus depopuletur italiam: uastādo & urēdo oīa ad romana mœnia perueniat: nec ante nos hic mouerimus: q̄ sicut olī camillū a uehis C. flaminium patres acciuerīt. An sedet: placet. Arces corithi: cortonā appellat corithū: quæ est prope lacū ut dictū est: & adhuc retinet nomen. clusium ēt retinet nomē ubi regnauit porsena. Vana supstitio: seruat decorū hoīs impii: & ī arma furētis. sic capaneus apud Papiniū spretis auguriis dicit: Prius in orbe deos fecit timor. turpe inquit flaminius est hoī armato: propter aliquā religionē nolle pugnare. Superstitio diciƭ uana religio. non solum inquit Cice. in libris de natura deoɋ phīueɋ etiā maiores nr̄i supstitionē a religione separauerūt. nā qui totos dies precabanƭ & īmolabant ut sibi sui liberi superstites eēnt supstitiosi sūt appellati: quod nomē patuit. postea latius. i. ad alia permulta trāslatū est: qui aūt oīa quæ ad cultū deoɋ pertinerēt diligēter retractarēt: & tanq̄ relegerēt sūt dicti religiosi ex relegēdo. alias definitōes religionis lege apud Gelliū: & Macro. non decet īquit flaminius armatos eē supstitiosos: & tīere uanā religionē. nā in pectore militū nulla dea ē præter uirtutem. i. ipsā fortitudinē magnitudinēque aī. Capaneus apud Papiniū ait: Virtus mihi numē: & ensis quē teneo. Aquis eridani: qm̄ trebia emittit ī padum. Aere atque æquorei: describit arma flaminii. Aequorei iuuēci: uituli marini: cuius pellis non tangiƭ fulmine. Crine sueuo: rubicundo: & horrido: qualem hēnt sueui populi germaniæ qui nunc montes incolunt: & quia flaminius boios: ligures: & sueuos uicerat. ideo dicit poeta ipsū habuisse crines sueuos ī cassidis iuba.

Flaminium ne cœlicolis contendere perstet.
Acrius hoc accensa ducis surrexerat ira.
Auditoque furens sotias non defore uires
Siccine nos inquit boiorum in bella ruentis
Spectastis: cum tanta lues uulgusque tremendū
Ingrueret: rupesque iterum tarpeia paueret.
Quas ego nunc animas dextraque corpora fudi
Irata tellure sata: et uix uulnere uitam
Reddentis imo: iacuere ingentia membra
Per cāpos magnisque premūt nūc ossibus arua
Scilicet has sera ad laudes seruilius arma
Adiungat: nisi diuiso uicisse triumpho
Vt nequeam: et decoris contentus parte quiescam
Quippe monent superi similes ne fingite uobis
Classica qui tremitis diuos: sat magnus in hostem
Augur adest ensis pulchrumque et milite dignū
Auspicium latio: quod in armis dextera præstat
An coruine sedet clausum se consul inerti
Vt teneat uallo pœnus nunc occupet altos
Arreti muros corithi nunc diruat arcem.
Hinc clusina petat postremo ad mœnia romæ
Illesus contendat iter deforme sub armis.
Vana superstitio: dea sola in pectore uirtus
Bellantum uiget: umbrarum me noctibus atris
Agmina circunstant: trebiæ qui gurgite quique
Eridani uoluuntur aquis inhumata iuuentus
Nec mora iam medio cetu signisque sub ipsis
Postrema aptabat nulli exorabilis arma
Aere: atque æquorei tergo: flauente iuuenci
Cassis erat munita uiro: cui uertice surgens
Triplex crista iubas effundit crine sueuo.

Sylla:monstrũ erat in freto siculo hñs inguine tenus canes latrantes; scyllam portabat pro insigni flaminius in cono galeæ. Pondera remi:alludit ad naufragia quæ fiebant ad scyllam:quæ est scopulus in freto siculo hñs sub se antra & cauernas; ad quas aquæ impulsu uentorũ illiduntur:& imitantur latratus canum. ideo locus datus est fabulæ. Home. in odyssea sic ait. Duo sũt scopuli cacumen nubes exupat:in quod nemo mortalium ascẽdit unquam. In medio scopulo spelunca he rebi instar hĩtat illic scylla monstrũ immane; cui præter deũ occurreret nemo. aspectu tristis. xii. hẽt pedes:colla perlonga sex:totidem capita:dentes triplici serie pectinatos: capita exerens:beluas ingẽtes piscatur.

Scylla super fracti contorquens pondera remi
Instabat: sæuosque canum pandebat hiatus
Nobile gergeni spolium:quod rege superbus
Boiorum cæso capiti illacerabile uictor
Aptarat:pugnas decus portabat in omnis
Loricam induitur:tortos huic nexilis hamos
Ferro squama rudi:permixtoque aspera tauro
Tum clypeũ quatit:aspersum quẽ cædibus olim
Celticus ornarat cruor:humentique sub antro
Ceu foetũ lupa permulcens puerilia membra
Ingentem assaraci coelo nutribat alumnum.
Hinc ensem lateri dextræque accõmodat hastã
Stat sonipes uexatque ferox humentia frena.
Caucaseam instratus uirgato corpore tigrim.
Inde exceptus æquo qua dant angusta uiarum
Nunc hos:nũc illos adit:atque hortatibus implet.
Vestrũ opus est: uestrũque decus suffixa ꝑ urbẽ
Poeni ferre ducis spectanda parentibus ora.
Vnũ hoc pro cunctis sat erit caput? aspera q̃sque
Hortamenta sibi referat meus:heu meus acris
Ticini frater ripis iacet:ac meus alta
Metitur stagna eridani sine funere natus.
Hæc sibi quisque:sed est uestrũ cui nulla doloris.
Priuati rabies is uero ingentia sumat
E medio fodiant quæ magnas pectus in iras
Perfractas alpes: passamque ĩfanda sagunthum.
Quosque nephas ueti transcendere nomen iberi
Tangere iam tybrin: nã dum uos augur et extis
Quesitæ fibræ uanusque moratur aruspex
Solum iam superest tarpeio imponere castra.
Turbidus hæc uisoque arctis in milibus atras
Bellatore iubas aptante:est orphitæ munus
Est ait hoc certare tuum:quis opima uolenti

Spolium gargeni; gargenus fuit dux boiorum:cui ademerat galeam flaminius insignitam scylla. Squama nexilis hamos tortos; idest habẽs hamos & annulos innexos:ex quibus lorica intexta est. erat inquit illi loricæ squama: ut est illa eminentia parua in pisce; habens hamos tortos:nexiles; nã alter alterum connectit. Rudi:duro; & impolito. Permixto tauro; quoniam in interiore parte loricæ erat corium bubulum. Lupa:erat cælata ĩ clypeo flaminii:quæ sub rupe capitolina præbuit lac romulo & remo illic expositis iussu amulii. Alumnum assaraci:romulum oriundũ ab assaraco pet æneam.

Coelo; quoniam romulus post mortem fuit relatus ĩ numerum deorum: & sacra illi instituta:& flamen quirinalis. Sub antro; Dionysius alicarnasseus ait libro primo antrũ cum scaturiẽte fonte coniunctum palatio ostendit: in quo est imago lupæ præbentis ubera pueris. Ingentem alumnum; alludit ad magnitudinem urbis & famam:cuius ille fundamenta iecit & nomen dedit. Instratus:hñs super dorsum stratam pellem tygridis:quæ capitur ĩ caucaso monte scythiæ. Virgato:maculoso. est enim distincta maculis tygris. Angusta uiarum:fauces quibus erat eũdum ĩ hostem. Vestrum opus est:uerba flaminii hortãtis suos ad pugnam: & locus ẽ ab honesto & utili. Ora ducis; caput annibalis affixum hastæ. Aspera hortamenta:quisque ĩquit pro coĩ salute reuocet in mentẽ ea quæ nos incitare debent ad pugnam; ne ignaui & obliti dignitatis auitæ; ac fortitudinis uideamur. Meus heu meus:duplicatio est ad maiorẽ dolorem exprimendum de morte fratris:& locus est ab honesto:& pio. dicit enĩ se impelli ad arma; pietate quã erga fratrem habebat: & amore quo filiũ prosequebat; quos ulcisci decet. Sine funere; sine honore sepulturæ; & sic mouet affectus. Hæc sibi quisque; scilicec referat:cuius aliquis affinis & propĩquus occisus est ab hostibus:sed si est aliquis uestrũ cui nulla sit rabies priuati doloris sumat iram in hostes a causa publica. s. perfractas esse alpes munimẽta italiæ:euersam esse saguntũ:& poenos iam tãgere tybrim; quibus erat uetitũ transcendere Iberum. Ingentia. s. hortamẽta. E medio:ex causa publica:& damno:quoniã patriæ oĩa debemus:pro qua uitæ nõ est parcẽdũ. ergo locus ab hõesto: decet. n. propulsare iniuriã. Trãscẽdere nephas:qm terminus ĩperii ut dictũ ẽ erat ãnis iberus. Turbidus; iratus flãinius hæc dixit. Est orphite munus:uerba flãinii ad orphitũ se se pugnæ aptãtẽ:quẽ hortatus ẽ ad cædẽ ãnibalis ut referret opĩa spolia ioui feretrio.

Feretro:ramo aut trunca haſta.nam
feretrum ſignificat quicqd ſuſtinet.In
de maūs poteſt appellari feretrum. de
tracta ſpolia duci:feretro ſuſpēdebant
& portabāt ad quercum capitolinam.
feretrum etiam ſignificat lectulū:ſiue
ſandapilam : qua mortuoꝝ cadauera
efferuntur. Romulus autore Liuio fa
bricato ad id apte feretro ſpolia opima
ioui rettulit:quē feretrum appellauit:
& ad quercum paſtoribus ſacram depo
ſuit. Cruento : perfuſo hoſtili ſangui
ne. Quis portet:quis ĩquit hēbit hanc
gloriā:ut referat ſpolia opima. Alia
dextra : q̃ tua o orphite. Martius cla/
mor:bellicoſus. nā muranus hortabaŕ
milites ad pugnam:quem hortatus eſt
flaminius : ut clauſtra illa & fauces ape
riret. Satum ſoracte:ſoracte mons eſt
apud ſabinos dicatus quondā apollini
cuius ſacerdotes nudis pedibus & illæ
ſis ibant per prunas:ſed Strabo dicit:ſa
cra illic ſolita celebrari ſub noīe fero/
niæ deæ:non apollinis.feroniam ĩquit
finitimi magno dignanť honore : quo
in loco ipſius templū eſt mirificum ha
bens ſacrum. nā qui eius numīe afflan
tur : nudis pedibus prunas inambulāt
ſub hac demone:& copioſum nulla læ
ſione cinerem. Pius arcitenens:phœ/
bus:qui fuit pius ĩ matrem Latoniam:
& utiť arcu. Aceruis : accenſa ſtrue li/
gnorum ĩ ſacrificio. Victor uaporis:
caloris:q nō lædit pedes ſacerdotum.
Serenato : placato : & læto. Ad aras:
quoniā aris undique obſeſſis incendio
per medios ignes exta ad arā portaban
tur. Turbæ cyniphiæ : libyſſæ. Fera/
lia : allatura mortem. Claſſica : ipſæ
tubæ dederunt ſignum pugnæ : quod
erat ferale: ac peſtiferū romanis legio/
nibus. Fregit auras:percuſſit aerem.
ſuo clāgore. Heu dolor:exclamat poe
ta:& mouet affectus Nec fere:quaſi di
cat adhuc ploraŕ debemus calamitatē
illam:& ego nunc horreſco referēs : ac
ſi illa clades romanis impenderet.
Aſtur : hiſpanus miles locatus ad inſi/
dias. Torta habena:funda qua utebā
tur balearci. eruperūt etiam inacæ ga/
ramantes & nomades. Tum quo non
alius:eruperunt etiā ipſi cantabri q ha
benť dextrā uenalem:& gaudent cōdu
ci ad militiam. Vaſco:uaſcones popu
li hiſpaniæ galeā ſpernebant. ſupra di
xit:uaſco inſuetus galeæ. Sola appēni
ni:fingit poeta numīa auertiſſe oculos
a tāta crudelitate : & ſolā iunonem ſpe
ctaſſe cædes reſidentē in uertice appen
nini:& eſt imitatio Virgilii q fingit iu
nonē ſpectaſſe pugnā æneæ ac turni.
Primæ picentum:picentes ſunt in ca
labria:quorum metropolis uocabatur
picentia : de quo ſuo loco dicetur.

Dona ioui portet feretro ſuſpenſa cruento
Nam cur hæc alia pariatur gloria dextra.
Hinc prouectus æquo poſtquā inter prœlia notā
Accepit uocem:procul hinc te martius inquit
Murranæ oſtendit clamor:uideoque furentem
Iam tyria te cede:uenit laus quanta:ſed oro
Hæc anguſta loci ferro patefacta relaxa.
Tum ſoracte ſatum præſtantem corpore et armis
Equanum noſcens patrio cui ritus in aruo
Cum pius arcitenens accenſis gaudet aceruis.
Exta ter innocuos latum portare per ignes
Sic in apolinea ſemper ueſtigia pruna
Inuiolata teras:uictorque uaporis ad aras
Dona ſerenato referas ſolemnia phœbo
Concipe ait dignum factis equane furorem
Vulneribuſque tuis:ſocio te cœdis et iræ
Non ego marmaridū mediā penetrare phalangē
Cinyphiæque globos dubitarim irrūpere turmæ
Nec iam ultra monitus et uerba morātia martem
Ferre ualet longo æneadis quod flebitur æuo.
Increpuere ſimul feralia claſſica ſignum
At tuba terrificis fregit ſtridoribus auras:
Heu dolor:heu lachrymæ:nec tot poſt ſæcula feræ
Horreſco ut pendente malo:ceu ductor ad arma
Excitet tyrius latebroſis collibus aſtur
Et libys et torta balearis ſæuus habena
Erūpūt multuſque maces garamaſque nōaſque
Tum quo non alius uenalem in prœlia dextram
Ocior attulerit conductaque bella probarit
Cantaber:et galeæ contempto tegmine uaſco.
Hinc pariter rupes lacus hic:hinc arma ſimulque
Conſona uox urget:ſignum clamore uiciſſim
Per collis tirya circunfundente corona.
Auertere dei uultus fatoque dederunt
Maiori non ſpōte locum:timet ipſe tiranni
Fortunam libici mauros diſiectaque crinen.
Illachrymat uenus et delum peruectus apollo
Triſtem merēti ſolatur pectine luctum.
Sola appennini reſidens in uertice duras
Expectat cædes inimico pectore iuno.
Et uelut erecto metuendi libera cœlo
Ipſa ſuis manibus præſumpta piacula mittit.
Primæ picentum e rupto ceu turbine fuſa

Agmina et annibalem ruere ut uidere cohortes.
Inuadunt ultro et pœnas pro morte futuras
Turbato uictore petunt:accensa iuuentus
Funditur unanimo nisu et concordibus ausis.
Pilorum in pœnos nimbus fixosque repulsi
Submittunt clypeos curuato pondere teli.
Acrius hoc rursum libys et præsentia seui
Extimulat ducis:hortantes se quisque uicissim
Incumbunt:pressoque impellunt pectore pectus
Ipsa facem quatiens ac flauam sanguine multo
Sparsa comam medias acies bellona pererrat.
Stridit tartareæ nigro sub pectore diuæ
Letiferum murmur:feralique horrida cantu
Buccina lymphatas agit in certamina mentes
His iras aduersa fouent crudusque ruente
Fortuna stimulus spem proiecisse salutis.
Hos dexter deus et læto uictoria uultu
Arridens acuit:martisque fauore fruuntur.
Abrectus pulchro cædum lateranus amore
Dum seqtur dextrā ī medios penetrauerat hostis
Quem postquam florens equali lentulus æuo
Conspexit nimium pugnæ nimiumque cruoris
Infestas inter non æquo marte cateruas
Fata irritantem nisu se concitat acri.
Immitemque bagam qui iam uicina ferebat
Vulnera pugnantis tergo uelocior hasta
Occupat:et socium duris se casibus addit.
Tūc alacres arma aglomerāt.geminaque corusci
Fronte micāt paribus fulgent capita ardua cristis
Actus in aduersos casu namque obuia ferre
Arma quis auderet?nisi quem deus ima colētum
Damnasset stygiæ nocti perfracta gerebat
Syrticus excelso decurrens robora monte.
Et quatiens acer nodosi pondera rami.
Flagrabat geminæ nequiquam cædis amore.
Non hic egates infidaque littora nautis
O iuuenes motumque nouis sine marte procellis
Fortunam bello pelagus dabit:equoris olim
Victores media sit qualis discite terra
Bellator libys et meliori cedite regno
Ac simul infesto lateranum uulnere trunce
Arboris urgebat iungens conuitia pugnæ
Lentulus hic frendens ira trasimenus in altos

Turbato uictore:lacessitis hostibus q uidebantur uictores. Libera metuendi:ac si nullum haberet timorem.ipsa iuuentus tanq̄ erepta spe uitæ ruebat in hostes:& suis umbris piacula præsumebant. eos quippe in piaculum futuræ mortis mactabant. Erepto cœlo: erepta uita & luce. Manibus:umbris.
Vnanimo nisu : concordi conatu. Submittunt:ad terrā declinant : & sternunt clypeos hostiles confixos terræ pondere teli:quod curuato ferro repellebatur. Fixos:perforatos. Curuato pondere teli:idest curua pondere teli: quod a se repellebant. nam pondus & ictus teli incuruabant clypeos. Bellona:est dea belli quæ uagabat̃ per utrasque acies portans facem. nam cum ad manus & arma uentum est:sanguis circa præcordia feruet : & furor accendit animos ad pugnam. Diuæ tartareæ: bellonæ infernæ. Ferali cantu:mortali. Lymphatas:furentes ardore belli. His : romanis res aduersæ dabant iras : & pœni accendebant̃ uictoria. Crudus stimulus ruente fortuna : quoniam extrema necessitas animos īpellit ad fortia. Spem proiecisse salutis: Sic Virgi. Vna salus uictis nullam sperare salutem : & qui nullam spem habet salutis:magis ac magis accenditur: cum sciat se moriturum ut honeste cadat Hos:idest hostes acuit uictoria:& romanos ultima necessitas:& desperatio. Lateranus:erat italus:cui se præbuit socium lentulus. Dum sequitur dextram:manum suam cædentem ho hostes. Nimium pugnæ : ualde appetētem pugnā : & cruorem. Non æquo marte:qa erat solus. Bagam : hic erat pœnus. Pugnantis:laterani. Aduersos:lateranū & lentulum. Deus:pluto. Ima:loca inferna. Nocti : morti: quæ est nox perpetua. Syrticus : erat afer:nomenque a syrtibus deductum.
Præfracta robora:dura. nam præfractum dicit̃ durum & inflexibile:ideo dicit Cicero in officiis catonem nimis præfracte defēdisse ærarium. Geminæ cædis:laterani : ac lētuli. Non hic egates:uerba syrtici:quibus insultat romanis iuuenibus dicēs : Non sumus nunc in mari:& pelagus non dabit uobis uictoriam : ut habuistis primo bello punico ad egates : sed discite qualis sit bellator libys in terra. Regno : scilicet nostro libyco conuicia probra : & contumelias Trasimenus in altos: uerba Lentuli ad Syrticum.

Roret: aspersus sit romano sanguíe. Subsidens: inclinās se se ad ictum inferendum. Suspēsa: erecta; quoniam ille erexerat se in pedes ut romanos robore impeteret. Hiertes: erat pœnus. Nereus erat italus; quē interemit hiertes. Generosæ: nobilis & hēns claros natales. Patrio ebore: quoniā ī aphrica sūt elephanti: ex quoꝝ dentibus fit ebur: quo regiæ ornabantur & postes. Vnde dicit Propertius: : Et ualuæ lybici nobile dentis opus. Quid rapta iuuant: uerba poetæ in auaritiā. Rapta: ablata aliis. Nudū: sine opibus quas reliquit tanto studio quæsitas. Nauita: charon portitor ad stygiā paludem.

Appius: erat romanus. Appioꝝ familia cognominata est a corona Appii: quam. L. appius in achaia meruit: quoniam in certaminibus nemeis in honorem archenori uictores apio coronabātur. Vnde Iuuenalis. Graiæque apium meruisse coronæ. Vbi plurīa uirtus: idest irruebat in conferctissimas acies: & inde petebat famam: quo cæteri penetrare non poterant: ut fortitudinem ostentaret suā quæ circa difficilia uersatur. Extremæ harenæ: maris athlātici accola. Impetit: uulnerat os ipsius apii: sed leuiter. Generosum: nobilē cruorem appii genorosi: & alti stēmatis. Diffulminat: dissipat istar fulminis: describit iratum appium. Commendat: ornat: & maioris pulchritudinis facit. Martia: bellicosa. Iuuenē: athlantem qui iam timebat appium in se ruētem. Ceu tygride cerua: athlantem iras appii timētem & latebras quærentem comparat ceruæ fugienti tygridem: & columbæ accipitrem: ac lepori aquilam. In æthra: ipso aere. Librantem uisus: despicientem hinc inde ut desiliat ī leporem. Colla uiri: athlantis. Successu: bona fortuna: quoniam strauerat hostem: & iam properabat in alium. Isalces cyniphius: aphes: & accola cyniphis fluuii hic erat gener magonis: quem appius interemit. Sydonia sponsa: filia magonis fratris annibalis. Vano fœdere: quoniam mortuus est: & uxore potiri non potuit: ideo fœdus promissæ tædæ fuit uanum. Tædæ: matrimonii ac nuptiarum in quibus præferebant tædæ accensæ. Aere in cyniphio: idest galea ipsius isalcis cyniphii. Nec dispar sortis: idest habuit isalces eandem sortem. futilis dicitur ignauus: & nullius momenti. futilis dicit ab effundendo. nā quemadmodū illud uas oīa effundit: sic etiā homo uanus & debilis & qui silēnda tacere nequit. nunc isalces erat futilis: idest sine uiribus contra Appium.

Ascendet citius collis quam sanguine roret
Iste pio ramus subsidens ilia nisu
Conantis suspensa fodit: tum feruidus atro
Pulmone exundat per hiantia uiscera sanguis
Nec minus accensis in mutua funera dextris
Parte alia campi seuit furor altus iertes
Obtruncat nerium rullo: ditissimus agri
Occumbis generosæ uolunx: nec clausa repostis
Pondera thesauris patrio nec regia quondam
Præfulgens ebore et possessa mapalia soli
Profuerint: quid rapta iuuant? quid gentibus auri
Nunquā extincta sitis? modo quē fortūa fouēdo
Congestis opibus donisque referserit opimis
Nudum tartarea portabit nauita cymba.
Iuxta bellator iuuenibus appius ausis
Pandebat cāpum cede: atque ubi plurima uirtus
Nullique aspirare uigor: decus inde petebat
Obuius huic atlas atlas a sanguine ibero
Nequiquam extremæ longinquus cultor harenæ
Impetit os hasta: leuiterque e corpore summo.
Degustat cuspis generosum extrema cruorem.
Intonuere minæ: uiolentaque lumina flammis
Exarsere nouis furit et diffulminat omnem
Obstantum turbā: et clausum sub casside uulnus
Martia commendat mananti sanguine membra.
Tum uero aspiciens pauitantem: et cōdere semet
Nitentem sociis iuuenem ceu tigridæ cerua
Hircana cum pressa tremit: uel territa pennas
Colligit accipitrem cernens in nube columba
Aut dumis subit albenti si sensit in æthra
Librantem uisus aquilam lepus ore citato
Ense ferit tum colla uiri dextramque micantem
Demetit: ac mutat successu seuior hostem
Stabat fulgentem portans in bella bipennem
Cinyphius socerique mīser magonis inire
Optabat pugnam ante oculos spe laudis isalces
Sidonia tumidus sponsa uanoque superbus
Fœdere promissæ post dardana prœlia tedæ
Huic immittit ouans uiolentas appius iras.
Conantique grauem fronti librare securim
Altior insurgens galeam super exigit ictum.
Et fragilis ualido conamine soluitur ensis
Ere in cinyphio nec dispar sortis isalces

V mbonem incerto detorsit futilis ictu.
T um quod humo haud unq̃ ualuisset uellerẽ saxũ
N i uires trux ira daret: torquebat anhelans:
A ppius: et lapsu resupina in terga cadentem.
M ole praemit scopuli: perfractisque ossibus urget.
V idit coniuncto miscens certamina campo:
L abentem socer: et lachrymae sub casside fusae
C um gemitu rapidusque ruit data foedera nuper
A ccendunt animos: expectatique nepotes.
I ãque aderat clypeũque uiri atque ĩmania mẽbra
L ustrabat uisu propiorque a fonte coruscae:
L ux galeae seuas paulum tardauerat iras
H aud secus e specula preceps delatus opaca.
S ubsidens campo summissos contrahit artus:
C um uicina trucis conspexit cornua tauri:
Q uãuis longa fames stimulet leo: nunc ferus alta
S urgentes ceruice toros nunc torua sub hirta:
L umina miratur fronte: ac iam signa mouentem
E t sparsa pugnas meditantem spectat harena.
H ic prior intorquens telum sic appius infit.
S iqua tibi pietas ictum ne desere foedus.
E t generum comitare socer: per tegmina uelox
T unc erisque moras leuo stetit hasta lacerto.
A t contra non dicta libys sed feruidus hastam:
P erlibrat magni donum memorabile fratris.
C aeso quam uictor sub moenibus ille sagunthi
A bstulerat durio: ac spectare nobile pugnae
G ermano dederat portare in praelia pignus
T elum ingens perque arma uiri pque ora doloris
A diutum nisu loetalem protulit ictum
E xanguesque uiri conantis uellere ferrum:
I n uulnus cecidere manus iacet aequore nomẽ
C larum meonio atque italae pars magna ruinae:
A ppius incremuere lacus corpusque refugit.
C ontractis thrasimenus aquis telum ore cruento.
E xpirãs praemit: atque admorsae ĩmurmurat astae
N ec fati melior mamercus corpore toto
E xoluit penas nulli non saucius hosti.
N anque per aduersos qua lusitana ciebat.
P ugnas dira manus raptum cum sanguine teli
S igniferi magna uexillum mole ferebat:
E t trepida infoelix reuocabat signa suorum.
S ed furiata cohors ausisque accensa superbis.

Detorsit umbonem: perstrinxit umbonem appii uano ictu: atque ĩ certo: & quia non penetrauit umbonem ideo dixit detersit ergo utrique fuit eadẽ sors. appius enim fregit ensem in umbone isalcis & isalces debili ictu detersit umbonem appii & sic neuter alteri nocuit.
Saxum: imitatur Virgilium qui canit turnum iecisse in aeneam saxum ingentis magnitudinis. Socer: mago. Foedera: pactum matrimoniũ. Coruscae: fulgentis: & haesit parũper mago cũ cẽt prope appiũ ut facit leo. Haud secus: magonem comparat leoni qui ruens in taurum q̃uis famae stimuletur tamẽ cõspecta ferocitate tauris paulum immoratur & taurum sese ad pugnam expedientem spectat: sic mago spectabat appium qui contra tantum hostẽ animos praeparabat. Toros: tori sunt plicae & eminẽtiae in collo taurorum & musculi lacertorum dicuntur tori. Inde torosus dicit̃ lacertosus: & Valerius flaccus canit herculem fuisse cõspicuum toris & tori ostendunt robur. Molli iuuenes fundunt̃ in alga inquit conspicuusque toris tirynthius. Sparsa: q̃ spargit pedibus uolens inire pugnã. Siqua tibi pietas: uerba appii ad magonem quem uulnerauit in sinistro brachio. postea mago appium interemit. Ictũ foedus: matrimonium cũ isalce. Moras aeris. i. p impedimenta ferri ꝑpter loricã & galeam. Stetit: infixa est. Perlibrat: torquet in appiũ. Fratris: annibalis. Libys: mago. Dario caeso: quẽ interemit apud sagunthũ: & est nomen deductũ a durio fluuio hispaniae. Spectate: ĩsignis & clar̃. Adiutũ nisu doloris: qa dolor amissi generi sui dabat uires magoni. Laethalẽ: mortalem. Aequore meonio: cãpo hetrusco quoniam meonii tenuerunt hetruriã duce tyrrheno ut dictum ẽ. Admorsae hastae: quã mordebat murmurando. Mamercus: iter fectus fuit a lusitanis. Nec melior fati: idest par fatum: quoniam cecidit ut appius. Nulli non saucius: idest a multis uulneratus ꝗ lusitanis dictũ ẽ supra
Signiferi: ferentis signũ. i. aquilã aexilium romanoꝝ. Cohors: lusitanorũ.

Pluresque in corpore nulli: idest nulli fuerunt plures hastæ in corpore. Vix peruia telis: idest uix capax telo℞ propter multitudinem. Aduolat interea: annibal accurrit cum audiuisset uulneratū esse magonem fratrem: illāque referri ad castra iussit ac curari. Gestamine: propria ueste. Synali: synalus erat chyrurgus in castris primi medici fuerunt chyrurgi q̄ uulnera in bello curabant succis herbarum inde alii medici extiterunt. Archagatus lysaniæ filius ex peloponneso ut autor ē Plynius primus romā uenit. L. æmilio. M. liuio consul. eique ius quiritium datū & taberna ī compito accilio empta: gratus fuit primo mox a sæuitia urēdi & secandi carnifex appellatus ē.

Cantu: incantationibus. Exigere: extrahere. Torto: in se replicato: paretonium ē ꝑpe syrtes ut dictum est uersus ægyptum. Ipse olim antiquo: repetit originem huius artis quā & synalus callebat. Hammon garamanticus: idest iuppiter qui colebat᷑ apud garamantes.

Atque is synalus docuit hanc artem filiū suum & sic ꝑ successionis gradū propagata est. Haud læuior fama: quasi dicat hic synalus nō erat leuioris famæ q̄ fuissent maiores sui in hac arte. hoc nomen deductū est a synalo oppido. Solers: diligens. Augebat mōstrata garamantica: idest ipsā artem monstratā ab hammone garamātico. Celestia dona: medicas artes: datas a ioue hammone. Vetustū patrē: illū primū synalū quem iuppiter docuit. Multa imagīe: quoniam apud antiquos ut dictū ē maiorum uultus cera expressi dispōebant᷑ in armariis & atriis & is gaudebat & cēsebat᷑ multa imagīe qui habebat claros natales & altū stemma maiorū. Leni dextra: miti chyrurgus ut scribit cornelius celsus debet esse iuuenis: & habere manum lenem ne. s. tremēdo aut nimium premendo uulnus ultra q̄ oporteat rescindat᷑ aut uexet᷑. Mulcebat lympha: imitat᷑ Virgilium canentē mezentium lauisse uulnera aquis tiberinis. Cæsi hostis: appii. Leuabat casū: magnitudine laudis adeptæ quia strauerat appiū uulnus acceptū compēsabat. Leuabat: leuiorē faciebat: & tolerabiliorē ꝑpter laudem q̄ erat assequutus morte appii. Parce metu: uerba magonis ad fratrem: q̄bus lætat᷑ se īterfecisse appiū multi noīs: ut iā non sit dolendū si moriat᷑ uulneratus a tali hoste: quē iā præmiserat ad stygios lacus: & ē magna laus appii ex ore hostis. Metu: dandi casus est & inclinatur metus: metus metu ut dandi casus non superet casum gingendi sic Vir. curruque uolans dat lora secundo. aliter sic inclinabatur nomen huius formæ autore gellio: metus: metuis: metui: & ideo poetæ ātiquitatis studiosi: metu in casu dādi utunt᷑. nunc dīcimus metui. Maiora: q̄ sit laus parta quoniā straui appium uirū fortissimū Quæ: supradicta uulnus. s. magonis. Pœnum: annibalem linquentē pugnā.

Quodcunque ipsa manu gestabat missile quicq̄d
Præbebat tellus sparsis uix peruia telis.
Iniecit pariter: pluresque in corpore nullo
Aduolat interea fraterni uulneris ira.
Turbatus libyæ ductor uisoque cruore.
Num lateri cuspis num toto pondere telum
Sedisset: fremitque amens sociosque rogabat:
Vtque metum læthi procul et leuiora pauore.
Cognouit proprio tectum gestamine præceps:
Ex aciæ rapit: et tutis a turbine pugnæ
Constituit castris: medicas hinc ocius artes.
Et senioris opem sinali uocat: ungere uulnus
Herbarum hic succis ferrumque e corpore cantu:
Exigere: et somnum toto misisse chelydro
Anteibat cunctos nomenque erat inde per urbes
Perque parethoniæ celebratum littora syrtis.
Ipse olim ātiquo primum garamanticus hāmon
Scire pater dederat sinalo morsusque ferarum
Telorumque graues ictus sedare medendo.
Atque is deinde suo moriens celestia dona
Monstrarat nato: natusque hæredis honori
Transmisit patrias artes: quem deinde sequutus
Haud leuior fama sinalus garamantica sollers
Monstrata augebat studio multaque uetustū
Ammonis comitem numerabat imagine patrē.
Tum proauita ferens leni medicamina dextra
Ocius intortos de more astrictus amictus.
Mulcebat lympha purgatū sanguine uulnus.
At mago exuuias secū cesique uolutans
Hostis mente necem: fraternas pectore curas
Pellebat dictis: et casum laude leuabat.
Parce metu germane meis medicamina nulla
Aduersis maiora feres: iacet appius hasta
Ad manes pulsus nostra si uita relinquat
Sat nobis actū ē: sequar hostem letus ad ūbras
Quæ dū turbatos auertūt equore campi
Ductores: ualloque tenent ex agmine pœnū
Cedentem consul tumulo speculatus ab alto,

Atque atram belli castris se condere nubem.
Turbidus ex templo trepidātes milite mœsto:
Inuadit cuneos:subitoque pauore relaxat
Iam rarescentis acies tum uoce feroci:
Poscit equum:ac mediæ ruit in certamina uallis.
Sic ubi torrentem crepitanti grandine nimbum
Illidit terris molitus iupiter altas
Fulmine nunc alpes:nunc mixta coraunia cœlo
Intremuere simul tellus et pontus et ether.
Ipsaque commoto quatiuntur tartara mūdo
Incidit attonitis inopino turbine penis.
Haud secus improuisa lues:gelidusque sub ossa.
Peruasit miseris conspecti consulis horror
It medius ferroque ruens dēsissima latum.
Pandit iter:clamor uario discrimine uocum.
Fert belli rabiem ad superos et sydera pulsat.
Ceu pater oceanus cum seuior ethere calpen
Herculeam ferit:et exesa in uiscera montis:
Contortum pelagus latrantibus ingerit undis.
Dāt gemitum scopuli:fractasque ī rupibus undas
Audit tartessos latis discrimina terris
Audit non paruo diuisus gurgite lixus
Ante omnis iaculo tacitas fallente per auras
Occumbit bogus infaustū qui primus ad amnē:
Ticini rapidam in rutulos contorserat hastam.
Ille sibi longam cloto turbamque nepotum
Crediderat uanis deceptus in alite signis:
Sed non augurio parcarum impellere metas
Concessum cuiquam:ruit inter tela cruentis:
Suspiciens oculis cœlum:superosque reposcit
Tempora promissæ media iam morte senectæ.
Nec bagaso exultare datur:ne impune relictum:
Consulis ante oculos uictum spoliasse libonem
Laurigeris decus illud auis uanaque iuuenta
Florebat:sed masylus succiderat ensis.
Pubescente caput mala properoque uirentes
Delerat loeto bellator barbarus annos
Flamminium implorasse tamē iā morte suprema.
Haud frustra fuit auulsa est:nam protinus hosti.
Ore simul ceruix:iuu it punire feroci.
Victorem extemplo mōstratum reddere læthum
Quis deus o musæ paribus tot funera uerbis
Euoluens tantisque umbris in carmine digna.

Atram nubem belli: ipsū annibalem qui magnā caliginem hostibus offūdebat istar nubis. Mœsto milite:propter uulgus magonis. Cuneos:acies penorum. Sic ubi torrentē: flaminiū inopinato irruentem ī hostes comparat ioui demittenti subitos nimbos: & fulmine decutienti cacumina montium. Molītus:idest concutiens & feriens.ceraunia sunt montes epyri. Tartara:loca inferorum. Pœnis:ipsis hostibus. Lues ī prouisa:magnū malū.i.ipse flaminius qui erat pœnis magna lues:atque pnicies. Ruens densissima: dissipans confectissimas acies:& globos hostiles. Ceu pater oceanus clamorē pugnantū comparat mugitui maris cōmoti a uētis:aut īpulsi tridente ipsius neptuni: calpe ut dixi mons est ad fretū gaditanum: ubi erāt herculis colūnæ. ideo herculeā calpē dicit. Tartessus:ē urbs prope fretū đ qua supra. Distermina:idest quæ disterminat & diuidit aphricā ab europa:quoniā fretū gaditanum medium ē īter europā & lybiā. Gurgite: freto gaditano. Lyxus:urbs pria anthei ad fretum uersus mauritaniam tartessus est ī europa.Lyxus in aphrica supra dixit rapido mittebat ab æquor lyxus. Bogus: erat augur annibalis q ad ticinū interpretatus est auguriū & ueluti suadente deo primus in romanos iecit hastam. Longā cloto:longam uitā quā dispēsāt parce quarū una est cloto. In alite:augurio. Parcarum:metas: idest extēdere & dilatare terminos fixos a parcis: iō una dicitur atropos quia uerti non pōt: & dicūtur parcæ filiæ necessitatis & appellantur fata.Martialis lanificas nulli tres exorare sorores contigit obseruant quem statuere diem. Laurigeris auis: idest triūphalibus. nam triumphantes lauro coronabant:quæ ē apollini sacra celebrat claros natales libonis:& pauorum stemmata.hūc interemit bagasus: sed ne impune qdem fuit hoc illi relictum. flaminius quippe mortē libonis ulctus est. Hosti:bagaso. Monstratū læthum: idest mortē quā ipse bagasus mōstrauerat. q caput liboni absciderat ideo cōsul bagaso ceruicem ademit: ut suo crudeli exēplo puniret. Quis đus o musæ: repetit uotū poeta narraturus tātā stragē:& casū flāinii cōsulis mouet que affectus ipsa addubitatōne. Vir. qs cladē illius noctis qs funera fādo explicet aut possit lachrimis æquar dolorē:

Crudæ:asperæ. Alternus hostis:nūc romanus:nunc pœnus. Miscebat cam pū:describit uastitatem corporis quam habebat otrys marmarides. Robur mē brorum celsius humano: idest maius q̄ sit iustum robur hominis.i.qui transcē debat humanā staturam & gigas uide/batur. Visa mole:magnitudīe corpo/ris. Marmarides: libycus marmaride ut dictū est sūt populi aphricæ. Alas: romanas acies uertebat in fugā. Lati humeri:describit staturā corporis hu/ius hostis. Hirta: horrēda & pilosa co ma & barba quæ erat longa ut crines. Aspirare uiro:idest ue contra uirū talē nemo audebat. Propiorem martē:co/minus cū illo pugnare. Cuiq̄:alicui.i. ab aliquo. Incessebatᷣ:impetebatur ab omnibus. Vesanos uultus: horrendos & furentes. Palantū:romanoꝝ effuse fugientiū quos otrys insequebatᷣ. Lu/men toruū:horrēdū oculū. Gortinia harundo: cretensis sagitta, nā gortina siue cortina est urbs cretæ. Fugientis: otrys qui fugiebat ad agmina suorum.
Nudas tegmine:sine lorica & clypeo.
Primū mucronem:primam partē ha stæ. Nasci: extare quoniam apparebat ī pectore. Spiritus:idē aīa ipsius otrys egrediens ꝓpter suā magnitudinē per/flauit campū tanq̄ uētus mouitque pul uerem:atque in auras dispersit nubem puluercam:& sic describit ingētem spi/ritum illius. Nec minor interea:dum flaminius ī plano sic fulminaret syche/us nepos annibalis insequatᷣ romanos ꝑ saxa & dumos. Rorātes:respersos cruo re cæsorum. Perculerat:strauerat uul nere muranum qui musicenˀadeo cal/lebat ut orphei æmulus uideretur.
Eagrios neruos: lyram qualis usus est orpheus filius eagri regis thraciæ & calliopes musæ. Pectine: plectro.

Quis lamenta ferat?certantis laude cadendi.
Primæ uos iuuenes mortisque in lumine crudæ
Facta uirum:et fixis rabiem sub pectore telis.
Sternitur alternus uastis concursibus hostis
Nec spoliare uacat:prædæque aduertere mentem.
Vrget amor cædum clausis dum detinet hostem
Fraternum castris uulnus funditque ruitque
Nunc iaculis:nunc ense modo inter milia consul:
Bellantum conspectus equo:modo marte feroci.
Ante aquilas et signa pedes fluit impia riuis
Sanguineis uallis tumulique et concaua saxa
Armorum sonitus flatusque imitatur equorum
Miscebat campum membrorum&in prælia portans
Celsius humano robur uisaque pauentes:
Mole gigantei uertebat corporis alas
Othrys marmarides lati super agmen utrunque
Ingens tollebant humeri caput:hirtaque toru
Frontis cæsaries et crinibus æmula barba
Vmbrabat rictus:squalore huic hispida diro
Et uillosa feris horrebant pectora setis
Aspirare uiro propioremque addere martem:
Haud uisum cuiquam laxo ceu belua campo.
Incessebatur cunctis ex agmine telis:
Tandem uesanos palantum in terga ferenti.
Cum fremitu uultus tacita per nubila penna
Intrauit toruum gortynia lumen arundo:
Auertitque uirum.fugientis ad agmina consul
Intorquet tergo iaculum:quod tegmine nudas
Irrumpit costas hirtoque a pectore primum
Mucronem ostentat rapidus conuellere tētat
Qua nasci ferrum fulgenti cuspide cernit
Donec ambundanter defuso sanguine late
Procubuit moriens:et telum uulnere pressit
Spiritus exundans uicinum puluere moto
Perflauit campum:et nubem dispersit in auras.
Nec minor interea tumulis siluisque fremebat
Diuersus mauors: uariaque per ardua pugna:
Et saxa et dumi rorantes cæde nitebant:
Exitium trepidis lætique et stragis acerbæ:
Causa sicheus erat:murranum ille eminus hasta
Perculerat: quo non alius cum bella silerent
Dulcius oeagrios pulsabat pectine neruos.

Primos montes: surrentinos. Sub ipso letho: in morte Vir. moués reminiscit argos. Aequana felicia baccho: æquana sũt mõtes surrẽtini ubi nascit uinũ quod a surrentino surrentinũ appellarũt: de quo Ply. Itẽ surrentina in uineis tantũ nascentia conualescẽtibus maxĩe pbata ppter tenuitatem salubritatéque. Martialis in distichis. Surrentina bibis: nec myrhina picta: nec aurũ: Sumes dabũt calices. hæc tibi uina suos. Surrentũ ẽ oppidũ autore strabone e regione a syrenas insulas ĩ cãpania hĩc fœlix illa campania inqt Ply. Inde consurgunt massici surrentinique montes. Vinũ surrentinũ autore strabone cũ oĩbus certabat. Molle surrentũ: amenũ & delectabile alludit ad uinũ qd' uetustatẽ accipiebat zephyrus saluber ẽ. Inde dictus fauonius qm̃ satis fuerat & aqlo saluberrimus oĩum est. Auster uero noxius & pestilẽs: & quoniã surrẽtũ a syrenibus nomen accepit quæ suauissime cantabãt ut fabulæ canuut. iõ dicit muranũ cãtilenis & lyra ualuisse ut ad syrenaꝝ suaues modos alludat. Misero: murano. Comitẽ: tauranũ quẽ post muranũ ĩterfecit. Palantes: romanos fugientes. Iuuenẽ: tauranũ. Cuspis sydonia: hasta sythei sydonii affixa ẽ ligno cui adhærebat tauranus. Quid uobis quæ nã ira deũ: uerba poetæ accusantis ignauiã fugientiũ & querentiũ salutẽ non dextra ut fortes uiros decet sed ope arboꝝ. Sinistra mente: pauida & aliena ab oĩ prudentia & fortitudine. Relicto marte: pugna in qua si non uincitis potestis tamen honeste cadere. Non æquus suasor: idest non bene suadet metus ĩ rerũ difficultate & in aduersa fortuna quoniã suadente metu præter decorũ fuga arripit: amittitque uera fortitudinis laus. Rex assyriorũ ut ẽ apud xenophontem li. iii. adhortãs suos ad pugnam dixit stultus ẽ siqs uitæ appetẽs se fugæ cõmiserit cũ nõ sit ignarus uictoria parari salutẽ ac mortẽ fugiẽtes potius oppetere q̃ manẽtes. Nõ æquus: nõ bonus qm̃ ĩpellit hoĩes ad turpia: & id qd' est præter decoꝝ. Arctis rebus: angustis & difficilibus in qbus debet ostẽdi fortitudo iõ dixit supra explorant aduersá uiros. Arguit: idest repræhẽdit ipse malus finis ea quæ fiũt cũ timore quoniã ea suadet timor quæ sit præter honestatẽ quæ ẽ finis cuiuscũque uirtutis. Asper exitus: durus finis: & inhonestus. Consulta: consilia timoris. Praui: deducentis homines ad praua quoniã suadet fugere qd' est contra fortitudinẽ quæ est quædã mediocritas circa difficilia inter metũ & audaciã. Annosa: excelsos describit esculũ cuius opẽ petierant romani fugiẽtes sycheũ. Instar nemoris: idest similis nemori. Si staret campo: idest si fuisset in plano propter amplitudinem ramorum ipsa sola uideretur nemus. Late: diffuse & ample. Tenebat: occupabat: idest quæ multum telluris occupabat nigra umbra sui roboris. Nigra: opaca. Canenti: albicanti. Laxabat: diffundebat. Huc ethnea cohors: idest sicula ab ethna monte siciliæ hos siculos miserat hyeron rex syracusius socius & amicus populi romani sicilia dicta est trinacria: a forma triangulari quam habet lucretius triquetram appellauit. loquẽs enim de empedocle sic ait insula quẽ triquetris terrarũ gessit in oris. Quã fluitat circũ magnis anfractibus æquor ioniis glaucis aspgit litus ab undis. Triquetris: siculis arethusa est fons ortygiæ paruæ insulæ ante syracusas: ex quo emergit alpheus labens ex elide peloponnesi per subterraneos meatus: nec miscetur undis marinis. Defendere dedecus: idest repellere infamiam & potius mori q̃ turpiter fugere. defendere in hac significatione significat auertere & depellere. Vir. solstitiũ pecori defendite: Oratius ĩ sermonibus & toga quæ defendere frigus q̃uis crassa queat &. Qu. claudius autore gellio a p̃inis hostes defendebãt facillime: defendere igitur dedecus morti est honeste mori. hi siculi morituri erãt sed nesciebãt honeste

O ccubit sylua in magna patriosque sub ipso
Q uesiuit montes lœto: ac fœlicia baccho.
E quana et zephyro surrentum molle salubri
A ddiderat misero comitem: pugnæque ferocis:
G audebat tristi uictor nouitate sicheus
P allantis nam dum sequitur: peruaserat altam
I n syluam: et priscæ recliuis ab ictibus ulmi.
T erga tuebatur trunco: frustraque relictos
T auranus comites suprema uoce ciebat.
T ransegit iuuenem: ac perfossis incita mẽbris
H æsit in opposito cuspis sidonia ligno
Q uid uobis quæ nam ira deum uel mente sinistra.
Q uæ sedit formido uiri? qui marte relicto
R omarum quæsistis opem? non equus in arctis
N imirum rebus suasor metus arguit asper
E xitus euentu praui consulta timoris
A nnosa excelsos tẽdebat ad æthera ramos.
E sculus umbrosum magnas super ardua syluas
N ubibus insertans altis caput instar aperto
S i staret campo nemoris lateque tenebat
F rondosi nigram tellurem roboris umbra
P ar iuxta quercus longum monita per euum
V ertice canenti proferre sub astra cacumen
D iffusas patulo laxabat stipite frondens.
V mbrabatque coma summi fastigia montis
H uc ætnea cohors triquetris quam miserat oris
R ex arehtusa tuus: defendere nescia morti:
D edecus et mentem nimio mutata pauore.

ac fortiter mori in acie.f.& pugna sed ignauā morte absumpti sunt cum in ar borem se recepissent. Nimio pauore: qui mouet mentem e loco suo & efficit ut hō decori seruandi obliuiscat᷑.unde dixit ennius pauor sapiam omnē ex aīo meo expectorat. Tulit sese huc:in hāc arborē. Ima peste:idē rescindere quer cū ab imo.nam quercum securi deiecit quod poeta ostendit dicēs corripit bipē nem mutatus tela.i.cum tela mutasset: deposuit clypeū & hastā sumpsitque se curim. Consumere:siculos ima ruina & calamitate deiiciendo quercū. Flu⁄ctuat:agitat᷑. Ceu zephyrus: nutantes & fluctuantes siculos in cacumine arbo ris cōparat aui quæ residēs in sūmitate arborꝝ a uētis una cū nido agitat᷑. Fla⁄mine:flatu. Inhospita: quæ malum præbuit hospitiū siculis. Elisit:cōpræssit & atriuit membra uirorꝝ sua ruina

Inde aliæ cladū facies: nunc dicit de esculo incēsa. Cōtermina:uicina quer cui ubi fuit cædes & ruina siculorum.

Gliscens:crescens. Verticibus sæuis: flāmarum sūmitate. Vulcanus:incen diū. Consul:flaminius ruebat ut igno miniā suorū ulcisceret᷑ morte sychei q primus torsit telum in consulē: & cum nihil proficeret interfectus ē. Iuuenis: sycheus. Euentu: aliquo successu pu⁄gnæ & uictoriæ q̄ sperabat. Cui: flami minio. In ora æris:idē extremitate cly pei arati. Oppositas crates: arma & cæ tera corpis mūimētaq̄ crates cōsul no luit hastā iacere ī sycheū ne frustraret᷑ sed cominus ense iteremit. Cōcreder᷑: cōmitter᷑ fortunā:& euētū ictus hastæ.

Haurit:pforat. Crudæ parmæ:aspi scuti ac duri. Frigore stygio:idest mor te. Longo sōno:morte. Atque ea dū uariis:dū talia agerent᷑ a flaminio & ho stibus annibal:& mago redierūt ad pu⁄gnam. Alternat:uicissim facit. nā ceci derāt siculi:ceciderat ēt sycheus. Aue bant:optabāt. Reponere:restituere & resarcire id qd᷑ pp uulnus magonis ces sando a pugna intermiserāt. Virum: uirorꝝ.i.cæde hostili. Pēsare:repēder᷑ tpus cessatū multa cæde romanorum.

Certatim sese tulit ascendensque uicissim
Pressit nutantes incerto pondere ramos
Moxque alius super atque alius consistere tuto.
Dum certant:pars excussi nam fragmine putri
Ramorum et senio malefida fefellerat arbor
Pars trepidi celso inter tela cacumine pendent
Turbatos ima properans consumere peste
Corripit æratam iamdudum ī colla bipennem
Deposito clypeo mutatus tela sicheus.
Incumbunt sociæ dextræ:magnoque fragore:
Pulsa gemit crebris succumbens ictibus arbos
Fluctuat infœlix concusso stipite turba.
Ceu zephyrus quatit antiquos ubi flamine lucos
Fronde super tremuli uix tota cacuminis hærens:
Luctatur nido pariter luctante uolucris.
Procubuit tandem multa deuicta securi
Suffugium infœlix miseris et inhospita quercus
Elisitque uiros spatiosa magna ruina.
Inde aliæ cladum facies contermina cedis
Collucet:rapidoque inuoluitur esculus igni
Iamque inter frondes arenti robore gliscens
Verticibus seuis torquet uulcanus anhelos.
Cum feruore globos flammarum et lumīa torret.
Nec tela interea cessant semiusta gementum
Atque amplexa cadunt ardentes corpora ramos
Hæc inter miseranda uirum certamina consul
Ecce aderat uoluens iram exitumque sycheo
At iuuenis subito tantæ discrimine pugnæ:
Occupat euentu telo temptare priorem
Cui medio leuiter clypeo stetit aeris in ora.
Cuspis et oppositas uetita est transmittere crates
Sed non et consul misso concredere telo
Fortunam optare cedis parat ac latus ense.
Haurit nec crudæ tardarunt tegmina parmæ
Labitur infœlix atque oppetit ore cruento
Tellurem expirans tum diffundente per artus
Frigore se stygio manantem in uiscera mortem
Accipit:et longo componit lumina somno.
Atque ea dum uariis permixtus tristia mauors:
Casibus alternat:iam castris mago relictis
Iam libyæ ductor properantia signa citato:
Raptabat cursu et cessata reponere auebant
Tempora cede uirum:ac multo pensare cruore

I t globus intorquens nigranti turbine nubem
P ulueris:et surgit sublatis campus harenis:
Q uaque ferens gressum flectit uestigia ductor
V ndanti circum tempestas acta procella:
V oluitur:atque altos operit caligine montis
O ccubuere femur fontanus:buca canorum
T ransfixi guttur:pressoque e uulnere cuspis:
P rospexit terga:hunc tristes misere fregellæ
M ultiplicem proauis hunc mater anagnia fleuit.
H aud dispar fortuna tibi leunie sed auso
N on eadem neque enim tyrio concurrere regi
T emptas:sed lectus par ad certamen hiremon
A utololum moderator erat:quem poplite ceso
D um spoliat:grauis immiti cum turbine costas
F raxinus irrumpit:collapsaque membra sub ictu:
H oste super fuso subita cecidere ruina
N ec sidicina cohors desit uiridasius armat.
M ille uiros:nulli melius uel ponere castra
V el iunxisse ratem:duroque resoluere muros.
A riete:et in turrim subitos immitere pontes
Q uem postq̄ libyæ ductor uirtute feroci:
E xultare uidet:nāque illi uulnere præceps.
T erga dabat leuibus diffisus auraricus armis:
A crius hoc pulchro mauorte accensus in iram.
E t dignum sese ratus in certamine seuo
C ominus ire uiro referenti e corpore telum
A duolat:et fodiens pectus laudande laborum
Q uisquis es:haud alia decuit te occumbere dextra
A d manes leti perfer decus itala gentis
N i tibi origo foret uita donatus abires
H inc fadum petit:et ueterem bellare labicum
C ui siculis quondam terris congressus amilcar
C larum spectato dederat certamine nomen
I mmemor annorum seniumque oblitus in arma
I lle quidem cruda mente et uiridissimus iræ
I bat:sed uani frigentem ī marte senectam
P rodebant ictus stipula crepitabat inani.
I gnis iners crassamque dabat sine robore flāmā
Q uem postq̄ accepit patrio monstrante superbus
A rmigero penum ductor certamina primæ
H ic lue nunc inquit pugnæ te notus amilcar
H ac trahit ad manes dextra:tum librat ab aure
I ntorquens iaculum et uersantem in uulnere sese

It globus:describit annibalis aciem ꝑperantē ad pugnam:& ornat ipsū ducē poeta ne ab ignauo imperatore romāni uiderentur uicti. Buca:est oppidū cāpaniæ a quo nomen hoc finxit poeta q̄uis dicat ipsū fuisse fregellanū quoniā fregellæ non multum distāt a buca. Multiplicē ꝓauis: habentem claros natales:& auos multi & alti nominis Anania est urbs ꝓpe ferentinū caput quodā hernicorū. Non eadē:quæ buca & fontanus qui appetebant annibalem a quo cæsi sunt. Regi:annibali nolebas inqt o leuine pugnare cū annibale sed elegisti hiremonē tibi parem. hiremon autē erat ductor autololū. Fraxinus:hasta fraxinea ipsius annibalis. Sidicina cohors:sidicini populi cāpaniæ.ubi nunc est theanū quod quondā theanum sidicinum uocabatur.uiriasius erat ductor sidicinorum. Auraricus:erat penus q fugiebat uiriasium. Referēti: uiriasio qui educebat telū e corpore rauraci a se cæsi. Landande laborum: uerba annibalis in laudē uiriasi quem interemit. Haud alia dextra: q̄ mea quoniā eras uir fortis & strenuus. Decus læthi: gloriosam mortē quoniam cadis manu annibalis. Ad manes:ad inferos. Labicum:erat oppidū ꝓpe romam uia prænestina:unde hoc nomen finxit.hic labicus primo bello punico singulari certamine pugnauerat cū amilcare: in cuius ulctionē annibal eum nunc mactauit. Oblitus senium: quoniam erat senio confectus animo tantū uiridis: sed uiribus corporis frigebat ī martē. Cruda:forti & audaci. Vani: minime nocentes hosti Prodebant:decipiebant: quoniam nō nocebant cum essent sine uiribus. Inani stipula:translatio est ab igne debili q deficiente nutrimento statim extinguit.hic labicus uerbis tantū iam ualebat corpore effecto: & exhausto tot laboribus ac senio. Prio: q fuerat armiger amilcaris pris & cognoscebat labicum ostēditque annibali. Certamina primæ:uerba annibalis ad labicum:sensus est patere nunc pœnā certaminis tui cū pre amilcare in prio bello punico. Lue:solue certamina idest da pœnā quia ausus fuisti cū pre cōgredi.

Præſago luctu: quia ex luctu eorum qui portabāt ſycheū annibal præſagiuit ali quod malum. Qui nam inqt dolor: uerba annibalis ad ſocios referentes ſycheum mortuū. Properato funere: ce leri morte. Autor: ipſe flaminius. Mœrentibus: ab his qui retulerāt ſycheum cum lachrymis. Cerno ait: laudat mortē ſychei ānibal qui uulnus ī pectore exceperat a flaminio illatum ſic facit æneas de pallante cæſo a turno. Cuſpidis iliacæ: haſtæ romanæ. Seroque emptum: ideſt roma uolet ſed fruſtra poſſe magno prætio emere nō fuiſſe uiolatum corpus ſychei qppe multos in illius ulctionem mactabo. Vt multo accenſis: annibalem ira æſtuantē comparat aquæ frigidæ & incluſæ ī uaſe æneo ſubdita flamma. Exuberat: æſtuat ebullit: et habundat. Aeno: uaſe æneo calefacto ſubdita flāma. Cū ſubditus per ſaxa fragor: deſcribit motū terræ q fuit tunc cū ad traſimenū pugnatum ē quē romani non ſenſere aut non curauerunt ppter ardorē animorum quo ī hoſtes ferebant. meminer huius rei liuius & Ply. & ante hos fabius annalium ſcriptor quē liuius ſequutus eſt cauſa terre motus uenti ſunt incluſi in uiſceribus terræ. Tantus fuit ardor aīorum inqt liuius adeo intentus pugnæ animus ut cum terremotus q multarum urbiū italiæ magnas partes pſtrauit auertitque curſu rapido amnes fluminibus mare ī uexit montes lapſu ingenti pruit nemo pugnantiū ſenſerit tres fermę horas pugnatum eſt & ubique atrociter. Diſſiliens: diuidēs ſeſe. Faucibus patulis: magno apertoque hiatu. Antiquū diem: lucē quā quōdā habuerūt. Lacus ater: īfectus tabo. Sede auita: pprio ſtagno.

T rānſigit extracta fedauit cuſpide ſanguis.
C aniciem: et longos finiuit morte labores.
N ec minus herminium primis obtruncat ī armis
A ſſuetum thraſimene tuos prædantibus hamis
E xaurire lacus patriæque alimenta ſenectæ
D ucere ſuſpenſo per ſtagna latentia lino.
I nterea exanimē mœſti ſuper arma ſicheum.
P ortabant peni: corpuſque in caſtra ferebant.
Q uos ubi conſpexit triſti clamore ruentis
D uctor præſago percuſſus pectora luctu
Q ui nam īquit dolor o ſocii: quæ ue cura deorum.
E ripuit nobis: nū te dulcedine laudis
F lagrantem: et nimio primi mauortis amore.
A tra ſicheæ dies properato funere carpſit?
A tque dato gemitu lachrymæ aſſenſere ferentum
E t dictus pariter cedis merentibus autor
C erno ait aduerſo pulchrum ſub pectore uulnus
C uſpidis iliacæ: dignus carthagine dignus
H aſdrubale ad manes ibis nec te optima mater
D iſſimilem lugebit auis ſtygia ue ſub umbra
D egenerem cernens noſter uitabit amilcar.
A t mihi flaminius tam mœſti cauſa doloris
M orte ſua minuet luctus: hæc pompa ſequetur
E xequias: ſeroque emptum uolet impia roma
N on uiolaſſe mei corpus mucrone ſichei
S ic memorans torquet fumantem ex ore uaporē:
I raque anhelatum perturbat pectore murmur:
V t multo accenſis feruore exhuberat undis
C lauſus ubi exuſto liquor indignatur aheno
T um præceps ruit in medium celumque fatigat
F laminium inceſſens: nec dicto ſegnius ille
B ella capeſſebat: propiorque inſurgere mauors
C epœrat: et campo iunctus iam ſtabat uterque
C um ſubitus per ſaxa fragor motique repente
H orrendum colles et ſumma cacumina totis
I ntremuere iugis: nutant ī uertice ſiluæ
P inifero fracta quæque ruunt ſuper agmīa rupes.
I mmugit penitus conuulſis una cauernis
D iſſiliens tellus: nec paruos rumpit hiatus
A tque umbras late ſtygias immenſa uorago.
F aucibus oſtendit patulis maneſque profundi
A ntiquum expauere diem: lacus ater in altos
S ublatus montis et cede excuſſus auita

Tyrrhenas:hetruſcas ſpargēdo ſuas aq̄s. Reflui:retrofluentes ad ſuos fontes. Fluctus:ipſorum fluminū:quæ in mare emittunt. Tamen:q̄uis omnia motu terræ quaterent̃. Vecordia belli:inſania & furor bellandi: Titubante:mouēte ſeſe & agitata terra. Subducta:ſubtracta ipſis pedibus:ut ē in motu terræ. Daunia pubes:romana a dauno rege ardeatiū. Illata ſtagnis:nā ut ait Liuius pars magna:ubi locus fugæ deerat per prima uada paludis in aquā ꝑgeſſi: quoad capitibus:hūeriſque extare poſſent ſeſe immergunt.fuere quos inconſultus pauor nandi etiā capeſſere fugam impulerit.

Lauit tyrrhenas ignota aſpergine ſiluas
Ianque eadē populos magnorūque oppida regū
Tempeſtas:et dira lues ſtrauitque: tulitque:
Ac ſuper hæc reflui pugnarunt montibus amnes:
Et retro fluctus torſit mare monte relicto
Appenninicolæ fugere ad littora fauni
Pugnabat tamen heu belli uecordia miles
Iactatus titubante ſolo:tremebūdaque tela
Subducta tellure ruens torquebat in hoſtem
Donec pulſa uagos curſus ad littora uertit
Mentis inops:ſtagniſque latebat daunia pubes
Quis conſul terga increpitans:nam turbine motæ
Ablatis terræ inciderat:quid deinde quid oro
Reſtat io profugis? uos en ad mœnia romæ
Ducitis annibalē uos in tarpeia tonantis
Tecta faces ferrumque datis:ſta miles et acris
Diſce ex me pugnas:uel ſi pugnare negatum
Diſce mori:dabit exemplum non uile futuris
Flaminius ne terga libys:ne cantaber unquā
Conſulis aſpiciat:ſolus ſi tanta libido
Eſt uobis rabieſque fugæ tela omnia ſolus
Pectore conſumo:et moriens fugiēte per auras
Hac anima ueſtras reuocabo ad prælia dextras
Dūque ea cōmēorat:dēſoſque obit obuius hoſtis:
Aduolat ora fretus mentemque ducarius acri
Nomen erat gentile uiro:fuſiſque cateruis
Boiorum quondam patriis antiqua gerebat
Vulnera:barbaricæ mētis noſcenſque ſuperbi
Victoris uultus:tu ne inquit maximus ille
Boiorum terror:libet hoc cognoſcere telo
Corporis an tanti manet de uulnere ſanguis
Nec uos pœniteat populares fortibus umbris
Hoc mactare caput:noſtros hic curribus egit.
Inſiſtens uictos alta ad capitolia patres.
Vltrix hora uocat:pariter tunc undique fuſis
Obruitur telis nimboque ruente per auras
Contectus nulli dextra iactare reliquit

Quis:quibus. Inciderat.i.ipſe Flaminius caſu quodā inciderat in ipſos fugientes & conſternatos aīo ꝑpter motum terræ. Ablatis:quos terruerat: ſibique ipſis abſtulerat motus terræ. ordo ē: q̄s ablatis turbine motus terræ īciderat cōſul increpitans terga quæ hoſti iā uerterant milites fugiētes ad lacum. Quid deinde:qd oro:uerba Flaminii increpantis ſuos fugientes. Quid reſtat:q̄ſi di.nil reſtat nobis uictis.& arguit ſuos timiditatis: eoſque hortat̃ ad pugnam ſuo exēplō:& ad mortē honeſtam: ſi uīcer̃ negatū ē. Futuris:poſteritati & nepotibus. Aduolat ducarius ferus ora: circa conſulē inquit Liuius acrior: infeſtiorque pugna erat:eū & robora uiroꝝ ſequebant̃:& ipſe quacūque in ꝑte premi ad laborē ſenſerat ſuos impigre ferebat opē inſigniſque armis & hoſtē ſumma ui petebat & tuebatur ſuos ciues: donec inſuper eques: cui ducario nomē erat:faciemque noſcitās conſul inq̄t hic ē popularibus ſuis qui legiones nr̄as cecidit: agroſque & urbē depopulatus ē. Iā ego hanc uictimā manibus ꝑemptoꝝ ſede ciuium dabo: ſubditiſque calcaribus equo per conferctiſſimā hoſtiū turbam impetū facit:obtruncatoque prius armigero:q ſe īnfeſto uenīēti obiecerat conſulem lancea tranſfixit. ſpoliare cupiētem triarii obiectis ſcutis arcuere. Syllius.autē propenſus in laudē ſuorū canit Flaminiū obrutū multitudine telorū.quippe indecorum uidebat̃ tantū uirum cecidiſſe manu unius eq̄tis. Ferus ora mentemque: ideſt præſe ferens crudelitatem:& mente etiam ferus. Nomen gentile: quoniam eius maiores ducarii appellati ſunt. Vulnera barbaricæ mentis: dolorem quē conceperat tempore quo Flaminius boios attriuit. Tu ne inquit:uerba ducarii ad Flaminium: quibus ironia quadā conſulem deridet:placet inquit expiri hoc telo an ex uulnere tui corporis ſanguis fluat: ut fluxit ex uulneribus boiorum: quos uiciſti. Nec uos peniteat: uertit ſermonem ad ſuos populares ducarius quos ad cædē conſulis hortatur:cū ipſe ſolus non auderet:hoc cāit poeta in laudem conſulis. Nec pœniteat: non parum uideatur mactare Flaminium in ulctionem noſtrorum: & inferias.

Fortibus umbris: animabus illorum qui ceciderunt in bello contra Flaminium. Nimbo:multitudīe telorū.

Cecidisse dextra sua:imitatio ē Virgilii:qui idē de ænea uulnerato canit:cū sagittam crure excepisset.cæso autē Flaminio oēs fugere & primores iuuenum iam infensi superis & dextris:qa non poterant amplius pugnare:cū Annibalē uictorē cernere peius eē arbitrarent̄: & grauius ipsa morte oēs se strauerūt super Flaminiū quē suis cadaueribus tanq̄ tumulo quodā ꝓtegētes tumulauerūt in hac pugna.xv.milia romanoꝝ cæsa sunt.corpus Flaminii inuentū non fuit ab Annibale cū magna cura funeris cā inqri iussisset.hæc ē nobilis ad Trasimenū pugna:atque intra paucas mēorata po.ro.clades annibal post uictoriā comitāte fratre magone cæsos contēplatus ē: & mortes romanorū laudauit:ut canit poeta.

Primores:primi ad subeūda pericula belli ac pugnæ. Pœnus:ānibal. Quas mortes inqt:uerba annibalis laudantis decorā mortē romanoꝝ. Quas.q̄ fortes & decoras. Quæ uulnera: excepta in pectoribus.s.ut decebat romanos milites:& a marte oriūdos. Premit:stringit & retiet. Hos obitus:tā claras mortes:nam circa hoc genus mortis fortitudo laudat̄. Et uereor: uaticinat̄:siue ominat̄ annibal romanis imperiū totius orbis cū Roma tā claros:fortes:& magnanimos uiros procrearet.& his dictis nox īfusa finē cædibus imposuit.

Flaminium cecidisse sua:nec pugna perempto
Ulterior ductore fuit:nanque agmine denso
Primores iuuenum sæua ad discrimina martis
Infensi superis:dextrisque et cernere pœnum
Victorem plus morte rati:super otius omnes
Membra ducis:stratosque artus certamine magno
Telaque corporaque:et non fausto marte cruētas
Iniecere manus:sic densi cædis aceruo
Ceu tumulo texere uirum:tū strage per undas
Per siluas sparsa:perque altā sanguine uallem
In medias fratre inuectus comitante cateruas
Cæsorum iuuenū pœnus:quæ uulnera cernis
Quas mortes inquit: premit omnis dextera ferrū?
Armatusque iacet seruans certamina miles
Hos en hos obitus nostræ spectate cohortes
Fronte minæ durant:et stant in uultibus iræ.
Et uereor ne quæ tanta creat indole tellus
Magnanimos fœcunda uiros hinc fata dicarint
Imperium atque ipsis deuincat cladibus orbē
Sic fatus cessit nocti locumque dedere
Cædibus infusæ subducto sole tenebræ.

PETRI Marsi interpretatio in.vi. uolumen Syllii Italici.

Am tartessiaco quos soluerat æquore titan:Post infœlicē pugnā ad Trasimenū romāi quibus belli fortuna pepercerat:fuga hinc īde salutē ꝑ uarios siluarū anfractus sibi compantes Romā peruenerūt Luctūque matronis renouauere.Seranus filius.M.Attilii Reguli saucius: solusque casu diuertit̄ ad Marum comitē quondā p̄ris sui habitantē in agro perusino:a quo summa caritate susceptus & curatus ē.Romāque reductus poeta nactus oportunitatē introducit Maꝝ narrantē partē primi belli punici: & Reguli suppliciū ānibal īterea mouit a Trasimeno:& agrū picenū depopulatus in cāpaniā peruenit:& apud Linternū picturā primi belli punici magna aī molestia conspexit.Iussitque porticū illā solo æq̄ri:qd' fingit poeta. Tartessiaco: describit principiū diei q primus illuxit post stragē. Tartessiaco:hispāo:& betico:ubi ē tartessus: ubi phœbus emēsus cœlū diurno cursu uidet̄ soluere equos suos:& refouere:ideo ait:diffusus in noctē.Inde rediēs sub terra emergit in orientē:ubi uidet̄ iteꝝ iūgere equos ad currū ut iteret̄ cursus. Eois:orietalibus.i.iā erat dies. Nouo phœtōte:primo solis splēdor̄ phœtontē ꝓ sole ponit.& stella iouis phœton dr̄. Retecti:illustrati. Seres populi oriētis q ab occasu hēnt scythiā: ab ortu & septētrione terrā īcognitā a meridie īdos: iuxta gangem hēnt arbores ferentes lanuginē quā persusa aq̄ depectūt:ea fila quondā Romā allata rursus a matronis disponebantur:& texebantur:fiebantque inde uestes tenuissimæ quibus matronæ in foro pellucebant:ut auctor est Ply.Seres mites quidē sunt:sed & ipsis feris persimiles:cœtum reliquorū mortaliū fugiūt.Virg.Velleraque ut foliis depectāt tenuia seres.ideo ait lāigeris lucis. Soluerat:ī fine iā diei. Diffusus ī noctē:ī occasu. Iūgebat:admōebat orieti & ad currū. Insāi mauor.furētis pugnæ

Am tartessiaco quos soluerat
æquore titan
In noctem diffusus equos
iungebat eois
Littoribus:primique nouo phœtonte retecti
Seres lanigeris repetebant uellera succis.
Et fœda ante oculos strages propiusque patebat.
Insani mauortis opus:simul arma uirique
Ac mixtus sonipes dextræque in uulnere cæsi
Hærentes hastis passim clypeique tubæque:
Atque artus trunci capitū:fractusque iacebat

Orbata tumulis: inſepulta. Nec tamen aduerſis: q̃ſi dicat: quis romani ea clade affecti eẽnt: tamẽ habebãt priſtinã uirtutẽ: quæ in aduerſis cognoſcit̃: & hoc dicit maxĩe ꝑpter hunc Bruttiũ: qui occulucrat uexillũ: ne in mãus ueiret hoſtiles: & illico expirauit: Bruttius hoc erat Volſcus: Volſci ſũt populi latini: quorũ caput ẽ priuernũ de bruttitiis populis dicet̃ loco ſuo. Non æquũ martẽ: iiquã pugnã & aduerſã romanis. Neruis inter labentibus: ſoli nerui retinebant artus: cũ caro eſſet abſciſa: & oſſa fracta: colliſaque. Tenuis opũ: pauper nec hẽbat claros natales: nec erat eloquens: ſed clarus ĩ re militari: & ĩ bello contra boios ſpectatus a Flaminio donatus fuit cura uexilli. Redemit plus æui: ideſt nẽo plus laudis comparauit ſibi & noĩs uirtute bellica: q̃ erat adeptus gloriã ĩmortalem: ille redimit multũ æui: q rebus geſtis memoriã ſui in longũ æuũ extendit: cũ diu uiuere hoĩbus non concedatur. Nec magnanima gena puer. i. ipſe magnanimus: cũ pubeſceret noluit abdere ſeſe caſtris: ſed prodire in aciẽ: & puluerẽ bellicũ. Acri: forti. Spectatus: cognitus ꝑ uiro fortiſſimo. Arma celtica: cũ uicit boios gentẽ gallicã: quæ & celtica appellat̃. Diuis melioribus: quia tunc fauebant Flaminio. Nunc autem aduerſi fuerant. Sacræ alitis aquilæ: ideſt uexilli in quo erat effigies aquilæ: & id inſigne præcedebat legiones. ſequebant̃ autẽ lupi: equi: apri: mĩotauri. & hæc ſigna pilis affixa erant. Subſidere: incliari fata romanorũ militũ: & uinci. & iã non poſſet pœnos ab aqla ꝓhibere uiribus affectis abſconder̃ tentauit: & ſubito uulneratus ſtrauit ſe ſuper aquilã. Illecta morte: ſimulata: & ficta: nã uidebat̃ mortuus. inde cũ illuxiſſet aquilã terræ mandauit ab illiciẽdo illectus. illicere eſt in fraudem deducere ac decipere: inde mors illecta: ſimulata & ficta. Facilem diſcedere: ideſt quæ facile fodiebatur propter teporem ſanguinis & ipſas harenas: quæ facile diſcedunt: ideſt aperiuntur. ideo dixit æquas harenas. Iuxta cernere erat: nunc deſcribit Leuinum priuernatem centurionem: qui hoſtis ora corroſerat: ut fecit Tydeus Menalippo a quo fuerat uulneratus in bello thebano honore latiæ uitis: ideſt qui erat cẽturio: qui habebat uitem pro inſigni apud romanos. Vnde Plynius: Centurionum in manu uitis. Et Lucanus: longo latiã gerit ordine uitem. Martialis: Vare parethonias latia modo uite per urbes. Et Iuuenalis cum uellet oſtendere Mariũ fabrum caſtrenſem ſub Centurione dĩcit: Nodoſam poſt hæc frangebat uertice uitẽ: Si lẽtus pigra mũiret caſtra dolabra. Priuerno: oppido uolſcoꝝ. Ipſe: leuius. In arctis: rꝝ difficultatibus.

Oſſibus in duris enſis: nec cernere deerat
Fruſtra ſeminecum quærentia lumina cœlum
Tum ſpumans ſanie lacus et fluitantia ſummo
Aeternum tumulis orbata cadauera ponto
Nec tamen aduerſis fuerat fracta itala uirtus
Bruttius ingenti miſerandæ cædis aceruo
Non equum oſtentans confoſſo corpore martem:
Extulerat uix triſte caput: truncoſque trahebat
Per ſtragem neruis interlabẽtibus artus
Tenuis opum: non patre nitẽs: l inguaue: ſed aſper
Enſe nec e uolſca quiſquã uir gẽte redemit
Plus æui: nec magnanima puer abdere ſeſe
Pubeſcente gena caſtris optarat: et acer
Flaminio ſpectatus erat: cum celtica uictor
Obrueret bello diuis melioribus arma
Inde honor ac ſacræ cuſtodia marte ſub omni
Alitis hinc cauſam nutriuit gloria lœti
Nanque necis certus captæ prohibere nequiret
Cum pœnos aquilæ poſtquam ſubſidere fata
Viderat: et magna pugnam inclinare ruina
Occulere interdũ: et terræ mandare parabat.
Sed ſubitis uictus telis labẽtia membra
Proſtrauit ſuper atque illecta morte tegebat.
Verũ ubi lux nocte e ſtygia miſeroque ſopore
Reddita uicini de ſtrage cadaueris haſta
Erigitur ſoloque ingens conamine late
Stagnantem cæde: et facilem diſcedere terram
Enſe fodit: clauſamque aquilæ ĩfœlicis adorãs
Effigiem palmis languentibus æquat harenas.
Supremus feſſi tenuis tum ceſſit in auras
Halitus: et magnam miſit ſub tartara mẽtem
Iuxta cernere erat merito ſibi poſcere carmen.
Virtutis ſacram rabiem leuinus ab alto
Priuerno uitis latiæ perſignis honore
Exanimum naſamona tyren ſuper ipſe iacebat
Exanimis: non haſta uiro: non enſis in arctis
Abſtulerat fors arma: tamen certamine nudo
Inuenit marti telum dolor ore cruento

Hiatus:os Lauini. Saucia turba:quoniā decē milia diuersis itineribus euaserunt. Ablati: erepti hostibus clam. Metant͂:lustrāt & perābulant.metari ē metas:idest terminos constituere: siue aliqd locare ad metā:inde dicimus metari castra:assignare cuique locū castroꝝ: & ponere metā: & metari agros idē est ꝙ mensurare:& peragrare. Solos:desertos & sine colonis:nā fugiebāt per siluas. Agit annibal:idest uidebat͂ istis fugiētibus:ꝙ annibal aut mago eos insequeret͂: hastaque urgeret:ac premeret. Seranus clarū nomen:Seranus hic filius erat.M.Attilii Reguli clari ꝓpter fide hostibus seruatam in prīo bello punico.

Pugnatum:ferrique uicem dens præbuit iræ.
Iam laceræ nares:fœdataque lumina morsu.
Iam truncum raptis caput auribus ipsaque diris:
Frons depasta modis:et sanguine abundat hiatus:
Nec saties donec mandentia linqueret ora
Spiritus:et plenos rictus mors atra teneret:
Talia dum præbet tristis miracula uirtus:
Diuerso interea fugientes saucia turba
Iactantur casu:siluisque per auia cæcis.
Ablati furtim multo cum uulnere solos
Per noctem metantur agros: sonus omnis et aura
Exterrent pennaque leui commota uolucris.
Non sopor aut menti requies agit asper acerba
Nunc mago attonitos:nūc arduus ānibal hasta
Seranus clarum nomen tua regule proles:
Qui longum semper fama gliscēte per æuum
Infidis seruasse fidem memorabere pœnis
Flore nitens primo patriis heu punica bella
Auspiciis ingressus erat: miseramque parentē
Et dulcis tristi repetebat sorte penates
Saucius haud illi comitum super ullus et atris
Vulneribus qui ferret opem:per deuia fractæ
Innitens hastæ: furtoque ereptos opacæ
Noctis iter tacitum perusina ferebat in arua
Hic fessus parui quæcunque hic fata darentur:
Limina pulsabat tecti:tum membra cubili
Euoluens non tarda marus uetus ille parētis
Miles et haud surda tractarat prælia fama
Procedit renouata focis:et paupere ueste.
Lumina prætēdens:utque ora agnouit et ægrū
Vulneribus duris ac lamentabile uisu
Lapsantis fulctum trūcata cuspide gressus:
Funesti rumore mali iam saucius aures:
Quod scelus o nimium uitæ :nimiumque ferēdis
Aduersis genitus cerno:te maxime uidi

Regule: appositiue clarū nomē uulneratus ad trasimenū seranus fugiens per arua pusina:casu quodā ueit noctu domū mari q fuerat Reguli comes ī prīo bello punico:q uicem serani indoluit:& uulneribus mederi non cessauit: cuius rei peritus erat:cū diu uersatus esset in bello ubi chyrurgia exercebat͂:ut dictum est. Qui:tu o Regule. Gliscēte: crescente. Primo flore:adolescētia & prīa iuuenta. Patriis auspiciis: idest infœlicitate pr̄na:quoniā militia utrique male cesserat:ea igit͂ infœlicitate seranus ingressus erat secundū bellū punicū:qua pater ingressus fuerat primū. Miserā parentē:matrē noīe Martiā. Tristi forte:quoniā erat uulneratus:nec habebat aliquē q ferret opē uulneribus:sed hasta sustinens gressus ibat in arua perusina. Perusia uero distat a Trasimeno xii.milibus passuum. Hic:in aruis perusinis. Quæcunque fata: siue īde expectaret auxiliū:siue mortē: q̄si dicat: pulsauit fores non curans:etiā si īde hostis erūperet:& se uulneratū penitus cōficeret.Quippe iā desperauerat aggrauante uulnere. Non tarda: quoniam erat īdustrius senex:& hēbat corpus robustū q̄uis esset senex.in iuuenta enim tēperate uixerat: & non effœminauerat corpus:nā intemperantia tradit corpus effœtū senectuti. ideo Ply. lib.iii. epistolaꝝ loquens de frugalitate ac temperātia Spurinnæ ait inde illi post.vii. & lxx.annū auriū oculorūque uigor īteger:inde agile ac uiuidū corpus:solaque ex senectute prudētia. Haud surda fama:idest celebri & memoranda. Paupere ueste:quoniā marus erat frugi & parcus.ut decebat bonū uirū: & ueteranū militē.& sic uestis erat pauper: q̄ prætendebat lumina: Nā ueste lumina tegebat:ne extīguerent͂:ut fit. Aegꝝ: uulneratū seranū. Fulctum lapsantis gressus:qui sustinebat suos gressus labētes propter dolorē trunca hasta fulcire sustinere est: inde fulcra dicunt͂ pedes lecti:quia sustinent. & quicquid sustiet aliquid potest appellari fulcrum. Iā saucius aures rumore: qui iam audierat romāos eē superatos ad trasimenū
Quod scelus:uerba mari ad seranū q bus de sua infœlicitate qui diu uiuēdo has infœlicitates uidebat. Vnde dicit Iuuenalis hanc pœnam esse datam diu uiuentibus:ut nigra in ueste senescant:& domus aliqua noua clade afficiatur.ego.inquit genitus sum ad nimium atque nimiū perferēda incommoda uitæ. Te maxime ductorū:regule q oīs ductores tua uirtute supabas:

Captiuo uultu: magna laus Reguli: qui etiã captiuus pœnos terrebat. Occidere: mori. Crimen culpãque tonãtis: ait poeta mortẽ Reguli magnã fuisse culpã: & crimen iouis: qui nunq̃ debuit pati: ut tantus uir a perfidia pœnoꝝ necaret̃. ordo ẽ: Vidi occider̃ te appositiue crimẽ tonãtis. Hausi: accepi. Sidonia tecta euersa. i. ipsa carthago fũditus euersa: non leniret dolores meos: quos tunc hausi: cũ Regulus supplicio afficeret̃. Estis ubi: uertit sermonẽ ad deos. sensus ẽ: iteꝝ o dii gaudetis ĩsectari: & urgere romãos: & stirpẽ Reguli. Stirpẽ: Seranũ reguli filiũ. Tantæ domus: q̃ta fuit: & erat domus reguli clara non opibus: sed uirtute: ac fide. Nec rudis: ñ ignarus chyrurgiæ. Quippe calebat bellis: quoniã nouerat curare uulnera: & fouere medicaminibus: cũ ab ineũte ætate in bellis uersatus eẽt: in qbus uulnera curabãtur. Vellera: lanã succidã: quæ ẽ optima uulneribus curandis. Ply. ait: Succidæ lanæ plurima præstãt remedia ex oleo: uinoque: aut aceto luxatis m̃bris dolẽtibusque neruis ĩpositæ: & crebro suffusæ: laudatissima ẽ: ex collo succidam imponũt: pcussis. liuidis: contusis: collĩsis: contritis: deiectis. Molli: miti: qm̃ mãus chyrurgi: ut dictũ ẽ debet eẽ leis. Marus q̃uis ãnis eẽt senex: tamẽ peritia medendi hẽbat mollẽ tactũ. Torpentes: frigidos cõtractos dolor̃. Parca mẽsa: frugi cibo. Postquã ꝓperata. s. fuerunt: idest celeriter pacta. Gratum teporem: calorẽ. calefaciebat enĩ quæ uulneribus ĩponebat: ut moris ẽ. Si culmĩna nondũ: uerba Serani: qbus iouẽ precatur: ut Annibalẽ furentẽ sistat: reprimatque: & tueat̃ romanũ imperiũ: qd̃ ruere uidebat̃ o iuppiter inqt si nondũ penitus dãnasti romanũ imperiũ & capitoliũ: sedẽ tuã r̃spice ꝓpitiis oculis romã labantẽ. Sceptra quirini: romanũ imperiũ. Aequos oculos: benignos: & ꝓpitios. Tandẽ: post tot labores: & clades. Iliacis: romãis. Amisimus alpes: quæ erãt munimẽta italiæ. Nec ẽ modus: non ẽ finis: & enũerat clades ad Tĩcinum: trebiã: transimenũ: ac mortem Flaminii. Eridanus: padus in quem emittit Trebia. Tropheis sidoniis: uictoria punica. Tellus: hanni: hetruria ĩ q regnauit Hannus dux pelasgorum.

Ductorum cum captiuo carthaginis arcem
Terreres uultu crimen culpamque tonantis
Occidere: atque hausi quem non sidonia tecta
Expulerint euersa meo de corde dolorem
Estis ubi en iterum superi dat pectora ferro
Regulus at stirpem tantæ periura recidit
Surgentem carthago domus inde ægra repõit
Mẽbra toro: nec ferre rudis medicamina quippe
Callebat bellis: nunc purgat uulnera lympha
Nunc mulcet succis: ligat inde ac uellera molli
Circundat tactu: et torpentes mitigat artus.
Exin cura seni tristem depellere fesso
Ore sitim: et parca uires arcessere mẽsa.
Quæ postquã properata sopor sua munera tandẽ
Applicat: et mitem fũdit per membra quietem.
Necdum exorta dies: marus instat uulneris æstus.
Expertis medicare modis: gratumque teporem.
Exutus senium trepida pietate ministrat.
Hic iuuenis mœstos tollẽs ad sidera uultus
Cum gemitu: lachrymisque simul si culmĩa nõdũ
Tarpeia exosus damnasti sceptra quirini
Extremas italum res ausoniamque ruentem
Aspice: ait genitor: tandẽque aduerte procellis.
Aequos iliacis oculos: amisimus alpes
Nec deinde aduersis modus est ticinus et ater
Stragibus eridanus: tuque insignite tropheis
Sidoniis trebia: et tellus lachrymabilis hanni
Sed quid ego hæc? grauior quãto uis ecce malorũ:
Vidi crescentis transimeni cædibus undas
Prostrataque uirum mole inter tela cadentem
Vidi flaminium: testor mea numina manes
Dignam me pœnæ tum nobilitate paternæ
Strage hostis quæsisse necem ni tristia lœtum.
Ut quondam patri nobis quoque fata negassent.
Cætera acerbantem questu lenire laborans

Virũ. uiroꝝ qui demersi sũt in lacũ. Testor mea numĩa mães. s. pr̃nos quĩ mihi sũt tanq̃ numĩa. Iurat Seranus ꝑ manes pr̃nos se non effugisse mortem: sed fata noluerũt ut cederet: ut facit æneas apd̃ Virg. in. ii. Iliaci cineres & flãma extrẽa meoꝝ: Testor in occasu ur̃o nec tela nec ullas uitauisse uices danaũ: Quæsisse necẽ strage hostis: necando hostes: ĩqt quæsiui illoꝝ mãu mortẽ. Dignã nobilitate pr̃næ pœnæ. i. mortem talem: qualis fuit patris mei Reguli: qui clarus fuit pœna: qua est a pœnis affectus. & illic fortitudinem ostendit suam. ideo Seranus ne uideretur degenerasse: dicit se quæsisse mortem dignam nobilitate paterni supplicii. Non enim decebat Seranum mortem subterfugere pro patria: cum haberet ante oculos exemplum patris. Tristia: infœlicia nobis. Patri: Regulo: qui non cecidit in prœlio: sed uiuus peruenit in manus hostiles.

Patrio fortissime ritu: uerba Mari ad Seranū: cuius fortitudinē laudat: eūque hortat̃ ad dura: & aduersa toleráda: cū lege quadā diuina & fatali oīa eueniāt. & forte uiꝝ frangi calamitatibus non deceat. Patrio ritu: ut erat tuus pater. Duri. i. aduersā fortunā: & inclinatā tolereus. Rerum inclīatā: res ipsas nobis aduersas: & non eūtes recto cursu: nec fluentes nobis ad libidinē siue uotum. Rota æui: curriculus uitæ nr̄æ uoluit̃ præceps per uarios casus: & ꝑ accliuia. Sat tibi: exēplo paterno hortatur illū ad tolerandos labores: & reꝝ incliata. Nullo numīe: q̄si di. oīa numina æq̄bat sua uirtute heroica. i. quæ transcendebat naturā humanā: & uidebat̃ esse diuina. Decora alta: magnā gloriā cum forti aīo pateret̃ aduersa. & quousque uixit nullā deposuit uirtutē. Reluctātes: repugnātes oībus aduersis ꝓ decoro seruādo. Vix puerile mihi: nactus oportunitatē poeta inducit marū recensentē Reguli captiuitatē & suppliciū ī prīo bello punico. uix inq̄t egressus erā e pueris: cum Regulus habebat primā lanuginē: & erat in adolescētia: & sic erant isti æq̄les feræ. Primo æuo: pria lanugine faciei. & fuimus simul inq̄t usque ad Reguli mortē. Cuius sub pectore fides: quoniā pectus Reguli erat q̄si sacellū fidei. Mentē: ipsius Reguli. Virtutis ergo. idest cā uirtutis: idest in præmiū uirtutis. Sordētia: denigrata ꝑpter fumū: Ollis. illis frenis. Nec cuiq̄ est non prælatus: idest multis ē prælatus & āteꝑositus ꝑpter hæc dona: censebar inq̄t his donis quæ uirtutis. ergo accepi a Regulo: quoniā in necando serpēte operā nauaui. Eques: ego marus eques donatus talibus frenis. Hasta: qua uulnerui serpentē secundus post Regulum. Cui: hastæ marus sacrificabat: Nā nī marus uulnerasset serpentē actū de regulo fuisset: ut paulo post dicet: & nactus occasionē narrat ubinā fuerit ille serpens Latices lyei: uinū dicatū baccho q lyeus dr̃. Turbidus arētes: narratio ē bragada fluuius aphricæ ꝑpe uticā magnitudīe exuperās omnis libyæ fluuios: & lēto cursu fluit. ideo ait: lēto pede. Turbidus: harenosus. Arētes: qa maior ps libyæ sicca ē: & laborat penuria aq̄ꝝ. Extēdere: ꝑ cāpos. s. ī quos restagnat aliq̄ndo. Vado: aq̄ stagnāte parua. Hic: apđ bragadā. Laticū: aq̄rū. Tellus: aphricæ ps: quæ uergit ad meridiē. Lucus iners: īutilis erat iuxta bragadā qđ seruabat nemus stygiū. i. obscurū: ut sūt loca īferna: qm̄ ligna illic nō cedebant̃. & ideo hēbat opacā ūbrā: iccirco dicit: Pallētibus ūbris. i. diris: & afferētibus pallorē atque tīorē ingredientibus. Virgilius: Pallētes umbras herebi. Halitus: foetor. Crassus: impurus: & pestilens. Intus: in luco. Dira: infernalis: feralisque. Specus: cauerna. Tristes: obscuræ: & afferentes mœrorem. Horror mente redit: auget rē & facit auditorem attētū. Virgi. ait: horresco referens. Monstrū: serpens horrēdæ magnitudinis. Centū ulnas: brachia. Liuius huius serpētis meminit. Gellius ait li. vi. Tubero in historiis scriptum reliquit bello punico primo Attiliū

E ffatur senior patrio fortissime ritu
Q uicquid adest duri: et rerum inclinata feramus.
T alis lege deum cliuoso tramite uitæ
P er uarios præceps casus rota uoluitur æui.
S at tibi sat magna: et totum uulgata per orbem
S tant documēta domus: sacer ille et numīe nullo:
I nferior tuus ille parēs decora alta parauit:
R estando aduersis: nec uirtutem exuit ullam
A nte reluctantes liquit quā spiritus artus:
V ix puerile mihi tempus confecerat ætas:
C um primo malas signabat regulus æuo
A ccessi comes: atque omnis sociauimus ānos:
D onec diis italæ uisum est extinguere lumen
G entis in egregio: cuius sibi pectore sedem
C œperat alma fides: mentēque amplexa tenebat.
I lle ēsem nobis magnorum en instar honorū
V irtutisque ergo dedit: et sordentia fumo
Q uæ cernis nunc frena: sed est argenteus ollis
F ulgor: nec cuiquam marus ē post talia dona
N on prælatus eques: uerum superauit honores
O mnis hasta meos. cui me libare lyei
Q uod cernis latices: dignum est cognoscere cām.
T urbidus arentis lēto pede sulcat harenas?
B ragada: non ullo libycis in finibus amne
V ictus limosas extendere latius undas.
E t stagnante uado patulos inuoluere campos
H ic studio laticum: quorū ē haud prodiga tellus
P er ripas lœti sæuis consedimus aruis.
L ucus iners iuxta stygium pallētibus umbris?
S eruabat sine sole nemus: crassusque per auras.
H alitus erumpens tetrum expirabat odorem.
I ntus dira domus curuoque immanis in antro
S ub terras specus: et tristes sine lucra tenebræ
H orror mente redit monstrum exitiabile et ira
T elluris genitum: cui par uix uiderat ætas
V lla uirum serpens centum porrectus in ulnas

Ser pens

Loetalem ripam:et lucos habitabat auernos
Ingluuiem immensi uentris:grauidáque uenenis
Aluum deprensi satiabant fonte leones.
Aut acta ad fluuium torrenti lampade solis
Armenta:et tractæ foeda grauitate per auras
Hac tabe afflatus uolucres:semesa iacebant
Ossa solo informi lateque repletus et asper
Vastatis gregibus nigro ructabat in antro.
Isque ubi feruenti concepta incendia pastu
Gurgite mulcebat rapido: et spumantibus undis:
Nondum etiam toto demersus corpore in amnem
Iam caput aduersæ ponebat margine ripæ
Imprudens tantæ pestis gradiebar aquino
Appenninicola:atque umbro comitatus hauēte.
Scire nemus:pacemque loci explorare libebat.
Iamque propinquātum tacitus penetrauit in artus
Horror:et occulto riguerunt frigore membra.
Intramus tamen:et nymphas:numenque precāur
Gurgitis ignoti:trepidosque et multa pauentis.
Arcano gressus audemus credere luco.
Ecce e uestibulo primusque e faucibus antri
Tartareus turbo:atque insano sæuior euro
Spiritus erumpit:uastoque e gurgite fusa
Tempestas oritur:mixtam stridore procellam.
Cerbereo intorquens:pauefacti clade uicissim
Aspicimus resonare solum:tellusque moueri
Atque antrum ruere: et uisi procedere manes.
Quantis armati coelum petiere gigantes
Anguibus:aut quantus lernæ lassauit in undis.
Amphitroniadem serpens:qualisque comātes
Auro seruauit ramos iunonius anguis:
Tantus disiecta tellure sub astra coruscum
Extulit assurgens caput:atque in nubila primam
Dispersit saniē:et coelum foedauit hiatu.
Diffugimus tamē:atque metu conamur anheli
Tollere clamorem frustra:nam sibila totum
Implebant nemus:ac subita formidine cæcus.
Et facti damnandus auens:sed fata trahebāt
Antiquæ quercus ingenti robore sese
Occulit:infandum:si posset fallere monstrum.
Vix egomet credo spiris ingentibus arctæ
Arboris abstraxit molem penitusque reuulsam
Euertit fundo:et radicibus eruit imis.

Regulum consulem in aphrica castris apud Bragadam flumen positis præliũ grande atque acre fecisse aduersus serpentem in illis locis stabulantem inusitatæ immãitatis:eumque magna totius exercitus conflictione balistis atque catapultis oppugnatũ: eiusque interfecti longum corium pedes cẽtum &.xx.romam misisse:hoc idẽ dicit Plynius lib.viii.additque pellem & maxillas usque ad bellum numãtinum durasse Romæ in tẽplo. Lucos auernos: pestilentes & auibus contrarios.auerna enim dicunt loca perniciosa ipsis auibus. Vnde Lucretius in.vi.sic scribit prĩcipio ꝙ auerna uocantur loca:nomen id ab re impositum est:quia sũt auibus contraria cũctis e regione:eo ꝙ loca cum uenere uolantes remigio oblitæ pẽnarum uelare mittunt:continuoque cadũt molli ceruice profusæ. Ingluuiem: esuriem: & uoracitatem. Fœda grauitate: graui fœtore.& ideo locus dicebat auernus.

Hac tabe afflatus:graui fœtore afflatus ipsius serpentis:& etiam loci auerni

Cœpta incendia: sitim quæ oritur ex cibo:qui feruet in stomacho:cum perficitur. Appenninicola: qui appenninũ incoluerat. Vmbro: ex umbria hauens & aquinus erant comites mari. Turbo:impetus inferno similis. Insano:magno. Mães:spiritus & demones inde uidebantur exire. Quantis armati:hunc serpentem comparat gigantibus habentibus pedes serpentinos: & hydræ atque draconi: qui poma aurea hesperidum custodiuit: pugnauitque cum Hercule in gratiam Iunonis: quæ parabat Herculem lædere: obiiciens ipsum monstris. ideo illum draconẽ appellat anguem iunonium. Serpẽs lernæ:hydra: quæ Herculem defatigauit ad lernam paludem. Vndis:aquis lerneis. Coruscum: uibrans. Primã saniem: putredinem alui sui & halitus

Cæcus:nescius quid faceret subito pauor correptus. Dãnãdus facti: uitupãdus ꝙ uoluerit se abscõder ĩ trũco arboris. Ingẽtibus spiris: magnis reuolutionibus spiræ dnr ẽt ruolutões serpẽtũ.

Vidi reſpiciés:rei uiſæ atteſtatõe mouet affectũ. Sic Virg. Vidi egomet duo de numero:cũ corpora modo frágeret ad ſaxum. Ductori:regulo. Igneus: concitatus & acer. Planta:calcaribus.
Scutata manus: multitudo eorum: q gerebant ſcuta. Iuſſo: præcepto Reguli:nunc dicimus iuſſu & iuſſo ſignificabat iubeo. Virgilius: Cætera qua iuſſo mecum manus inferat arma. Muralia tormenta: apta ad deiiciendos muros.
Baliſtas:quæ ſaxa & haſtas emittebát.
Haſtam ſuetam mouere turres:phalaricam de qua dictum eſt. Imméſæ cuſpidis:longitudine trium pedum. Feralem:peſtiferam. Aulam:antrum in quo erat ſerpens. Cornea equina.i.ipſi equi. Percitus:commotus. Stygios æſtus:nam uidebatur emittere quoſdá ardores ſtygios & infernales.& oculi uidebantur fulgurare: & criſtæ ſerpentis arbores proceras ſuperabant. Trifido motu:quoniam lingua ſerpétis trifida eſt:lacerti bifida:& duplex uituli marini:auctoribus Ariſtotele:ac Plynio.
Tergo reſidens: firmans ſe in tergũ ſuum. Cætera:reliquá pté corpis uerſus caudá ĩuoluebat reuolutionibus:ut melius ſeſe erigeř poſſet. Sinuatis:curuatis. Reſolués:explicás ſeipſũ ř uolutis gyris. Vtroque:in utranque partem.

Tum trepidum ac ſocios extrema uoce cientem
Corripit:atque hauſtu ſorbens:et faucibus atris
Vidi reſpiciens obſcœna condidit aluo.
Infœlix fluuio ſeſe:et torrẽtibus undis
Crediderat:celerique fuga iam nabat aquinus:
Hunc medio inuaſit fluctu:ripæque relatus
Heu genus infandum:lœti depaſcitur artus
Sic dirum nobis et lamentabile monſtrum
Effugiſſe datur:quantum mens ægra ſinebat.
Appropero greſſum:et ductori ſingula pando
Ingemuit caſus iuuenum miſeratus acerbos.
Vtque erat in pugnam:et martẽ:et prælia: et hoſtẽ
Igneus:et magno audendi flagrabat amore
Ocius arma rapi:et ſpectatum marte ſub omni
Ire iubet campis equitem ruit ipſe citatum
Quadrupedem planta fodiens ſcutataque raptim
Conſequitur iuſſo manus:et muralia portat
Baliſtas tormẽta grauis:ſuetamque mouere
Excelſas turres immenſæ cuſpidis haſtam.
Iamque ubi feralem ſtrepitu circũtonat aulam
Cornea gramineum perſultans ungula campum
Percitus immani ſerpẽs euoluitur antro.
Et ſtygios æſtus fumãti exilibat ore.
Terribilis gemino de lumine fulgurat ignis.
At nemus arrectæ:et procera cacumina ſaltus
Exuperant criſtæ:trifido uibrata per auras
Lingua micat motu atque aſſultans æthera lãbit.
Vt uero ſtrepuere tubæ conterritus altæ
Immenſum attollit corpus:tergoque reſidens
Cætera ſinuatis glomerat ſub pectore gyris.
Dira dehinc in bella ruit:rapideque reſoluens
Contortos orbes directo corpore totam
Extẽdit molem:ſubitoque propinquus in ora
Lato diſtantum ſpatio uenit omnis anhelans.
Attonitus ſerpentis equus:frenoque teneri
Impatiẽs crebros expirat naribus ignes.
Arduus ille ſuper tumidis ceruicibus altum
Mutat utroque caput:trepidos inde incitus ira
Nunc ſublime rapit:nunc uaſto pondere gaudet
Eliſiſſe premẽs:nunc fractis oſſibus atram
Abſorbet ſaniem:et tabo manante per ora
Mutat hians hoſtem:ſemeſaque mẽbra relinquit
Cedebãt iam ſigna retro uictaſque cateruas

Longius auectas afflatus peſte præmebat:
Cum ductor propere reuocatam in prælia turmã
Vocibus impellens ſerpenti:ne itala pubes
Terga damus::libyciſque parem non eẽ fatemur
Anguibus auſoniam:ſi debellauit inertes
Halitus ac uiſo mens ægra effluxit hiatu
Ibo alacer: ſoluſque manus componere monſtro
Sufficiam:clamans hæc: atque interritus haſtam
Fulmineo uolucrem torquet:primamque lacerto.
Venit in aduerſam:non uano turbine frontem
Cuſpis:et haud paulum uires adiuta ruentis
Contra ardorem feræ capiti tremebunda reſedit.
Clamor ad aſtra datus:uoceſque repente profuſæ.
Etherias adere domos furit ilicet ira
Terrigena impatiens dare terga: nouuſque dolori
Et chalybem longo: tum primum paſſus in æuo.
Nec fruſtra rapidi ſtimulante dolore fuiſſet
Impetus:alato ni regulus arte regendi
Inſtantem eluſiſſet equo:curſuque ſequutum
Cornipedis gyros flexi curuamine tergi
Detortis leua celer effudiſſet habenis.
At non ſpectator marus inter talia ſegni
Torpebat dextra:mea tanto in corpore monſtri
Haſta ſecunda fuit iam: iamque extrema triſulca
Lambebat lingua:feſſi certamine terga
Quadrupedis torſi telum:atque ingentia uelox.
In memet ſæui ſerpentis prœlia uerto.
Hinc imitata cohors certatim ſpicula dextris
Congerit:alternaſque ferum diducit in iras.
Donec murali baliſta cohercuit ictu.
Tum fractus demum uires:nec amplius ægra
Conſuetum adniſus.ſpina præſtante uigorem
Et ſolitum in nubes tolli caput acrius inſtat.
Iamque aluo penitus demerſa phalarica ſedit.
Et geminum uolucres lumen rapuere ſagittæ
Iam patulis uaſto ſub uulnere faucibus aer
Tabificam exſpirat ſaniem ſpecus ultima:iamque
Ingenti cauda:et iaculis:et pondere conti
Hæret humi.laxoque tamen minatur hiatu.
Donec tormentis ſtridens:magnoque fragore
Diſcuſſit trabs acta caput:longoque reſoluens
Aggere ſe ripæ tandem exalauit in auras
Liuentem nebulam fugientis ab ore ueneni.

Victor:ſerpens. Serpenti ne:uerba reguli incepantis milites ſuos fugientes ſerpentem. Effluxit mens:cecidit uobis animus uiſo ore ſerpentis. Inertes: uos ignauos. Primam frontem:in primam partem frontis. Non uano turbine:non fruſtra:quoniam uulnerauit ſerpentem:qui ſuo impetu haſtam adiuuit:quoniam altius inſedit. Terrigena:ſerpens terræ filius. Chalybem: ferrum:quoniam nũquam fuerat uulneratus. Ablato equo:fugiente. Cornipedis gyros:reuolutiones equi currẽtis:ut ſpina ipſius ſerpentis frangeret.

Curuamine tergi:equo in gyros acto: ut diſtineretur ſerpens illis reuolutionibus. Extrema terga:poſtremã partem clunium. Diducit:diuidit & efficit:ut modo ad hunc: modo ad illum ſe uoluat. Ferum:ſerpentem: ſic Virgilius in latus feri dixit: ideſt equi.

Ictu murali:percuſſione quæ murũ deiicere potuiſſet. Ad niſus:ad conatus. Specus ultima: poſtrea cõcauitas alui ipſius ſerpenti. Conti:ligni.

Trabs: emiſſa ſcilicet e tormentis: & maxĩe baliſta. Tãdẽ:poſt multos ictus

Luimus prœlia: expēdimus supplicia pp mortē serpētis. nam uicti fuimus: & regulus captus: & tādē necatus. Pii: casti. & pii erga deū: plenique religione.
Naiadū: nympharū. Princeps: pria. Sacro: dicato naiadibus. Huic si uita duci: uerba serani ī laudē pr̄is. Duci: regulo non habuissemus has clades: q̄s romāo nōi Annibal intulit. Tot nōia: claros ciues: & multi nōis. Tūc senior: Marus sic locutus ē. Præcepit: ꝑsumpsit ante. s. q̄ caperet̄. Tyrio: punico.
Mortis: suæ futuræ: ideſt mactauerat aphros: q fuerāt q̄si piaculū & inferiæ mortis futuræ. Terāpne: urbs ē laconiæ pr̄ia xātippi: quā appellat aīosam ꝑpter bellicā ꝑstantiā lacedæmonioꝝ: & aī uigorē insuperabilē. Defecta: desti tuta & uacua uiris q ceciderāt ī bello.
Sydere dyro: malo omine. Agenore is: carthaginēsibus. Ductorē: xātippū q erat horridus ī aspectu: nec aliquam spēm: aut decorē habebat: eratque breuis staturæ: sed adeo robustus: ut proceros hōies uinceret. Nisu: conatu. i. q robore coporis exigui procera corpora alioꝝ facile suparet. Ciere martē: parare pugnam. instruere acies: & astu pugnare: qm̄ impator exercitus: ut ē apud Xenophontē li. i. debet esse insidiator: dissimulator: dolosus: deceptor: fur & raptor: & omni ī re hostibus ꝑualere.
Per inhospita: loca aspera & difficilia facilē uitā agere. Haud isti. i. nō cederet Annibali: q ē ī bello sollertissimus. & omniū incōmoditatū patiētissimus. & laudat xātippū ꝑpter regulū: qui ab eo captus fuit: ut ostendat fuisse superatū a sollertissimo: fortissimo: atque fraudulentissimo ductore: ordo eſt: Haud isti Annibali cederet ciere Martem: adiungere astus ferro & ducere facilem uitam p inhospita: hæc enī erat laus Annibalis: q nulla difficultate opprimebatur. Taigeta tristia: infelicia nobis de taigeto mōte laconiæ dictum eſt: & etiam eurota: cuius aqua durabātur infantes: ut eēnt robustiores. Phœnissæ: carthaginis: quam phœnissa Dido condidit. Fata: horrendū supplicium reguli. Consertæ campis acies: narrat prœlium: quo captus fuit regulus a Xantippo. Laxabat: patefaciebat dissipabatq; acies hostiles ense: & quoscūque uulnerabat interficiebat. Sic ubi nigrantem: Regulum ruentem in hostes: & omnia ferro sternentem comparat tempestati: qua terrentur agricolæ: pastores ac nautæ in medio mari.
Turbo: tēpestas. Subductis: amotis. & ligatis ad malum. Nectens: parans ipse Xantippus: uertit terga: & hostes insequentes traxit ad loca: in quibus milites in insidiis occultauerat.

Erupit tristi fluuio mugitus: et imis
Murmura fusa uadis subito et lucus et antrum
Et resonæ syluis ulularunt flebile ripæ
Heu quantis luimus mox tristia prœlia damnis
Quantaque supplicia: et qualis exhausimus iras.
Nec tacuere pii uates: famulumque sororum
Naiadum tepida quas bagrada nutrit in unda
Nos uiolasse manu seris monuere periclis.
Hæc tunc hasta decus nobis: preciumque fœcūdi
Vulneris a uestro serrane tributa parente.
Princeps quæ sacro bibit e serpente cruorem.
Iam dudum uultus lachrymis: atque ora rigabat
Serranus medioque uiri sermone profatur
Huic si uita duci nostrum durasset in æuum
Non trebia infaustas superasset sanguine ripas:
Nec trasimene tuus premeret tot nomina gurges
Tunc senior magnas inquit de sanguine pœnas
Præcepit tyrio: et præsumpta piacula mortis
Nam defecta uiris: et opes attrita supinas.
Aphrica tenebat palmas: cum sydere diro
Misit agenoreis ductorem animosa teramnæ
Nulla uiro species: decorisque et frontis ægenum
Corpus at exiguis uigor admirabile membris.
Viuidus et nisu magnos: qui uinceret artus
Iam martem ciere: atque astus adiungere ferro
Et duris facilem per inhospita ducere uitam.
Haud isti: quem nunc penes est solertia belli
Cederet annibali uellem hunc o tristia nobis
Taigeta hunc unum non durassetis opacis
Eurotæ ripis uidissem mœnia flammis
Phœnisse ruere: aut certe non horrida fata
Fleuissem ducis: et nulla quos morte: nec igni
Exutos seruans portabo in tartara luctus:
Confertæ campis acies: multusque per arua
Feruebat mauors: nec mens erat ulla sine ira.
Hic inter medios memorandis regulus ausis
Laxabat ferro: campoque pericla ruebat
Nec repetenda dabat lætali uulnera dextra.
Sic ubi nigrantem torquens stridentibus austris
Portat turbo globum: piceaque e nube ruinam
Pendentem terris pariter: pontoque minatur
Omnis et agricola: et nemoroso uertice pastor
Et pelago trepidat subductis nauita uelis.

Haud secus:xātippū astu trahentē romāos ī cladē cōparat pastori:q agnæ balatu lupū in foueā illi cit. Ocia:securitatē ipsis gregibus:quos lupus īfestat. Velamīe:frōdibus. Positæ agnæ:ligatæ ad foueā.Balatus,ꝑprie ouiū ē,rugitus leonū,mugitus boū,barritus elephātoꝝ,ruditus asinoꝝ,grūnitus porcoꝝ,gānitus uulpiū. Fax:stimulus:& quoddā incitamentū ad gloriā cōsequendā. Mētis honestæ:generosæ & quærētis laudē cū uirtute:& gloriā ad quā nati sumus:&quisqs a natura bene institutus ad illā omni conatu:studioq; contēdit.Gloria igit ē fax mētis honestæ.unde Ouidi.Laudataque uirtus crescit ī immēsum gloria calcar hēt.& Cice.dicit: Trahimur oēs laudis studio: & optimus quisq; maxime gloria ducit: & ideo gloria consequenda traxit Regulū ad insidiarū loca. Nō respicere:non respiciebat suos: sed ardore ī hostes de industria fugientes ferebat. Dēsa nubes:multitudo lacedæmoniorū:q erāt in insidiis. xātippus rei bellicæ peritissimus instructo egregie exercitu elephātos ī hostes immisit:inde simulata fuga ꝑduxit romanos ad insidias:quos circūuentos attriuit:cœpitq; Regulū cū quingentis eqtibus. Insugit pœnæ:ad pœnam & supplicīū Reguli. Vis:uiolētia lacedæmonioꝝ. O dirā latio lucē:exclamat marus præ dolore. O dirā:infelicē diem ipsi italiæ. Notandā fastis: referendā inter dies atros:ac mali ominis.Fasti erāt libri in qbus sacra scribebant.Dies festi & ēt nefasti: in qbus ꝑpter malum omen nihil auspicabant romani:& oēs postridiani dies.i. post nonas idus & calēdas atri habebant:hic igit dies: ī quo Regulus captus fuit erat numerādus inter atros & infelices. Gradiue:mars q tuo regulo fauere debuisti. Nata tibi: ad tuā gloriā:qm̄ erat bellicosa. Tuæ urbi:romæ cōditæ a romulo filio tuo. Sydonus:punicus. Hinc:ex captiuitate Reguli. Sat magna triūpho.i.numina putauerūt carthaginem eē nimis magnā:de qua romani triūpharent:cū tantā gloriā habuisset de Regulo captiuo. Tali marte:insidioso. Laconas: Xantippū & eius milites. At noua elisei: Carthaginēses cupientes ꝑmutare suos captiuos cum regulo ipsum sacramēto astrictū romā miserūt: ut de permutatione ageret: & re infecta rediret ad suppliciū: ille cū Romā uenisset ꝑmutationē ī senatu tāq̄ ꝑniciosam reipu.dissuasit:aīoque forti ad suppliciū reuersus ē. Elisei: carthaginēses ab elisa Didone. Noua fœdera:pacta. Iurato duci:Regulo:quē iureiurādo astrīxerūt:ut rediret. Sequestrē:mediū sequester:ut habet in libris digestoꝝ dr: is apd quē plures eādē rē:d q cōtrouersia ē:deposuerūt. Victā:a regulo añ captiuitatē:& ēt ī Sicilia. Rependere:ꝑmutare. Nauali:portu.hoc nauale cōdidit dido autore Stra. Ratis:qua uectus ē regulus. Stringūt:dolāt.& ꝑparāt ad remigādū:sic Vir.Et strīgere remos. Trāstra:sūt sedilia nauiū ī trāsuerso locata. Curuati ferri.i.anchorā ipam ī prora locabāt. Cothō:ē pua insula añ portū carthagīs:iō poeta hūc nauis gubernatorē cothonē appellauit alludēs ad insulā:& nauale q ē circa īsulā. Claūū:temonē:quo regit nauis. Aereus fulgor:nā rostra fiebāt ex ære. remū inuenit copas. latitudīe eius plātæ. Vela icarus:Malū:& antēnā dædalus:rostra addidit piseus.Tyrrheni anchorā:admini

At fraudem nectens socios ubi concaua saxa
Vertice claudebant uertit subito certamine gyros
Et dat terga celer ficta formidine ductor
Haud secus:et stabilis procurans ocia pastor
In foueam parco tectam uelamine frondis
Ducit nocte lupos positæ balatibus agnæ
Abripuit:traxitque uirum fax mentis honestæ:
Gloria:et incertū fallax fiducia martis
Non socios:comitūue manus non arma sequētū
Respicere:insano pugnæ tendebat amore
Iam solus:nubes subito cum densa laconum
Saxosis latebris intendens prœlia circum
Funditur:et pœnæ insurgit uis sæua uirorum
O diram latio lucem:fastisque notandam
Dedecus o gradiue tuum:tibi dextera:et urbi
Nata tuæ tristi damnatur sorte cathenæ
Haud unquam absistam gemitu te regule uidit
Sydonius carcer: tuque huic sat magna triūpho
Visa est carthago superis:quæ pœna sequetur
Digna satis tali pollutos marte laconas:
At noua ilisei iurato fœdera patres
Consultant mandare duci:pacisque sequestrem
Mittere:poscentes uictam inter prœlia pubem.
Captiuamque manum ductore rependere nostro
Nec mora:iam stabat primus in littoris undis
Nauali propulsa ratis:iam nautica pubes.
Aut syluis stringunt remos:aut abiete secta
Transtra nouant his in tortos aptare rudentes
His studium erecto componere carbasa malo.
Vnca locant rora curuati pondera ferri
Ante omnis doctus pelagi:rectorque carinæ:
Puppim aptat:clauūque cothon:micat æreus alta
Fulgor: aqua trifridi splendentis in æquore rostri
Tela simul: uariamque ferunt contra aspera pōti:

eula gubernādi typhis: classe princeps depugnauit Minos. Cōtra aspa pōti: fortunā & tēpestatē. Ad numerū:ad cōsonātiā & ordinē. Tōsis:remis. Vē ti dedere.pfundū.i.postq̄ cœpert flare uēti utilesad nauigandū. Ducē:regu lū. Pacatus frontē:describit fortē ani mū reguli:cuius uultus nō mutabaṫ in aduersis. Littora sydonia.i. eo uultu erat captiuus:quo fuerat cū in aphricā traiiceret: & classē appulit littoribus li bycis.& laus ē reguli a cōstātia & oīum affectuū: atq3 pturbationū uacuitate: sic Socra.eodē uultu semp fuisse dicit. Illuuiē atq3 īopes mēsas:sensus ē:Puta bā plus esse ac maiori laude dignū pati oēm calamitatē cū ipo regulo q̄ uincer hostes.& sic laus ē mari a fortitudie: q̄ circa dolores uersaṫ & resarduas: labo risq3 plenas. Illuuiē:sordes & squalorē q̄ ī naui cōtrahiṫ. Certare malis:repu gnaṙ aduersis:ut decet uirū fortē. Ma ius: maioris laboris: & laudis fortiter tollerare aduersa q̄ uincere hostes: nec eē tā egregiū mala prudēter cauere: q̄ ipsa forti aīo tollerare. Spes tñ una mi hi:q̄uis inqt uiderē regulū eo uultu:ut nō uidereṫ posse flecti:& atrox fides & cōstās mihi eēt cognita: tamē putaui la chrymas uras:& martiæ uxoris ac ipam domū ab eo cōspectā posse mouer cor da ipius reguli:ut uellet potius in pria remanere:q̄ ad hostiū supplicia rediṙ. Atrox:cōstās & inflexa.und' dicit Ho. ī car.pter atrocē aīum Catonis.i.stoica grauitate subnixū. Vrbē:romā. Mē tē similē īter tristia: ī aduersis hre mē tē q̄ cito moueṫ:ut ē mēs nr̄a: q.aduer sis frāgimur: & lachrymis nr̄oꝝ moue mur. Lumīa pdētia sensū.i. animū q̄ indicāt a uultu & oculis.und' dicit P li. pfecto ī oculis aīus hītat:& neque ulla ex pte maiora indicia aī cūctis aīalibus sed maxīe hōi.i.moderatiōis & clæmē tiæ misericordiæ odii:amoris: tristitiæ lætitiæ.regulus non emittebat lachry mas & signū erat aīum nō moueri. Eo dē obtutu:defixo aspectu & intētis ocu lis.Vir. Obtutuq3 hæret defixus ī uno. Si q̄ fides:hēṫ.s.mihi inqt marus eius dē uultus fuit cū erat puer: & ī pria & ī ter labores:& īter pœnos: & tpe suppli cii:& sic laudaṫ fortitudo & cōstātia re guli:q ī aduersis nō frāgebaṫ: nec pspa fortuna efferebaṫ:sed semp eūdē teno rē seruabat:ut grauē: cōstātēq3 decet ui rū. Vrbe agenoris:carthagīe cōdita ab agenoreis. Tēpore pœnæ:cū supplicio afficiebaṫ. Ausonia.i.oēs romani & ita

Rerū ad tēpus opem: mediæ stat margine puppis
Qui uoce alternos nautarum temperet ictus
Et remis dictet sonitum:pariterque relatis
Ad numerum plaudat resonantia cerula tonsis
Postquam confectū nautis opus:horaque cursus
Atque armata ratis:uentique dedere profundum
Omnis turba ruit:matres:puerique:senesque
Per medios cætus trahit :atque inimica per ora
Spectandum fortuna ducem:fert lumina contra
Pacatus frontem:qualis cum littora primum
Attigit appulsa rector sydonia classe.
Accessi comes haud ipso renuente ratique
Impositus mœstis socium me casibus addo.
Illuuiem:atque inopes mensas:durumque cubile
Et certare malis urgentibus hoste putabam
Deuicto maius.nec tam fugisse cauendo
Aduersa egregium:quam perdomuisse ferendo
Spes tamen una mihi:quāq̄ bene cognitá et olim
Atrox illa fides urbem:murosque: domumque
Tangere si miseris licuisset corda moueri
Posse uiro:et uestro certe mitescere fletu
Claudebā sub corde metus:lachrymasque putabā
Esse uiro: et nostræ similem inter tristia mentem
Cum tandem patriæ tyberino allabimur amni
Seruabam uultus ducis:et prodentia sensum
Lumina:et obtutu perstabam intentus eodem
Si qua fides unum puer inter mille labores:
Vnum etiam in patria: sæuaque in agenoris urbe
Atque unum uidi pene: quoque tempore uultum
Obuia captiuo cunctis simul urbibus ibat
Ausonia:et campum turba uincente propinqui
Implentur colles:strepit altis albula ripis
Ipsi pœnorum proceres immitia corda
Ad patrios certant cultus reuocare:togæque
Addebatur honos:stetit illachrymante senatu
Et matrum turba:iuuenumque dolore profuso
Inter tot gemitus immobilis aggere consul
Tendebat dexteram:et patria uestigia primus
Ponentem terra occursu celebrabat amico.
Collegit gressum:monitusque recedere consul

li pdiere obuiā regulō nauigāti romā uadis tyberinis. Vincēte:implente:qm̄ campus nō capiebat turbā. Albula:tybris:q a colore aquæ cenosæ albula prius dicebaṫ. Ad prios cultus:punicos indu erūt regulū ueste punica. Abdebaṫ honos togæ:qm̄ sup togā indumētū romanoꝝ induxerūt ue stē punicā:tāq̄ pœnoꝝ captiuo. Cōsul.L.Mālius collega ipius reguli:quē senatus ex aphrica reuo cauerat:ābo.n.illuc trāsmiserāt. Celebrabat:ornabat occurrēdo illi:cōsul primus regulū e naui

Egredienté:amplecti uoluit. Collegit gressum:regulus retrocessit:monuitque cõsulé:ut recede ret:ne uiolaret. Decus summũ:dignitaté cõsularé:quæ uidebat uiolari & imminui si captiuo iũ geret:& nõ eé e dignitate uidebat romana consulé ornare:amplectique captiuũ. Ferebat inuidiã cœlo:qm̃ oẽs oderãt superos ac detestabãt:q ĩ tãto:tãq; fido ĩpatore talia ꝑmittebãt. Martia:erat uxor reguli. Geminũ pignus:duos filios:Serranũ & Regulũ. Poetæ filios pignora parentũ appel lãt. Magni mariti:reguli q magna rigiditate:atque cõstãtia ĩ sua uirtute pstabat:& mẽtis ꝓposito.

Nec summum uiolare decus cingente superba
Pœnorum turba:captiuoque agmine septus
Ibat:et inuidiam cœlo:diuisque ferebat.
Ecce trahens geminum natorum martia pignus.
Infœlix nimia magni uirtute mariti
Squalentem crinem:et tristis lacerabat amictus.
Agnoscis ne diem? an teneris non hæsit in annis?
Atque ea postquã habitu iuxta et uelamina pœno
Deformem aspexit fusis ululatibus ægra
Labitur:et gelidos mortis color occupat artus
Si qua deis pietas tales carthago uidere
Dent tibi sydonias matres me uoce quieta
Affatus iubet:et uestros:et coniugis una
Arcere amplexus:patet impenetrabilis ille
Luctibus:et nunquam submissus colla dolori.
Hic alto iuuenis gemitu:lachrymisque cohortis
Magne parens inquit:quo maius numine nobis
Tarpeia.nec in arce sedet si iura querelis
Sunt concessa piis:cur hoc matrique mihique
Solamen?uel cur decus hoc o dure negasti
Tangere sacratos uultus:atque oscula ab ore
Libauisse tuo?dextram mihi prẽdere dextra
Non licitum?leuiora forent hæc uulnera q̃tum
Si ferre ad manes infixos mente daretur
Amplexus uenerande tuos:sed uana recordor
Ni mare nam primo tunc hærebamus in æuo.
Humana maior species erat:horrida cano
Vertice descendens ingentia colla tegebat
Cæsaries frontique coma squalente sedebat
Terribilis decor:atque animi uenerabile pondus
Nil post hac oculis simile incidit:excipit inde
Iã marus:atque inhibẽs cõuellere uulnera questu
Quid cum præteritis inuisa pœnatibus inquit
Hospitia:et sedes pœnorum intrauit acerbas:
Affixi clypei:currusque et spicula nota

Agnoscis ne dié: uertit Marus uerba ad Seranũ. Nõ hæsit:nõ é infixus ille dies:quo patri obuiã cũ matre ꝓdiisti. Si q̃ deis pietas:sẽsus é.si deus mouet aliqua pietate præcor ut carthago:quæ tũc ĩ regulũ sæuiebat: & Martiã tãto lu ctu afficiebat: det mihi spectãdas suas matronas. Tales .i. eo habitu oris & merore:quo erat Martia: cũ uidit regu lũ punica ueste indutũ. Seruit poeta af fectui mari loquẽtis: q Martiã sic affe ctã uiderat. Impenetrabilis:q nõ mo uebat luctu uxoris & filioꝝ. Nũq̃ sub missus colla dolori: q nunq̃ dolori suc cũbebat:ut uirũ fortissimũ decebat:& quoddã fidei sacrum. Hic:tũc. Ma gne parẽs: uerba Serani:ad prẽm: qué adorat:æquatque Ioui capitolio iã mo tus erat ad lachrymas uerbis mari: & q̃ ritur modestissime tñ si queri fas est fi lio de pr̃e:q filio amplexus negauerit. Querelis piis:meis q de te queror: si iure possum de te queri:aut fas é. De cus hoc:tuos amplexus:& tãgere uultus tuos sacratos:q maximo decori & sola tio nobis fuisset. Dure:q nõ moueba ris ad affectũ o pater. Mẽte:mea.i.si recoleré te ꝓbuisse mihi tũc amplexus tuos. Ad manes:ad inferos. Sed ua na recordor:qm̃ inqt erã puer: nec pla ne recordor. Vana:nõ certa: & rem quasi uanã. Humana maior:uidebat inqt Serranus:si uera recordor eé deus & multũ supra hominé eius aspectus: & sic erat in regulo heroica illa uirtus: q trãscẽdit naturã hũanã. Terribilis d cor dignitas: q̃ sua maiestate alios ter rebat: & sic describitur ĩ regulo imago ĩpius uirtutis. Põdus aĩ:grauitas:pru dẽtia:fortitudo:magĩtudo aĩ:q hoẽm ornãt & aĩum celsioré cæteris rebus fa ciũt. Virtus nõ hẽt aliã formã:q̃ hæc q̃ a poeta regulo tribuit:de uirtute ac uo luptate alibi dicet. Excipit:incipit lo qui. Inhibẽs: ꝓhibẽs eũ flere ne læde ret uulnera. Cõuellere:uexare. Que stu:querelis.& lachrymis. Quid cũ ꝑ teritis:uerba mari dicẽtis:qd diceres si uidisses eũ ꝑtereũté domũ suã:und' cõ sul ꝓcesserat: & ubi erãt signa triũphi: quẽ gessit prĩo consulatu domitis non nullis populis italiæ & audienté uerba uxoris ĩmobilé. Præteritis: cũ ꝑteriis set suos pœnates:& ĩgrediret hospitiũ punicũ. Acerbas:crudeles pp ĩpos pœnos acerbos. Magni triũphi:bis cõsul fuit.M.regulus ĩ prĩo cõsulatu domuit salẽtinos:& quosdã alios latios populos:d' qbus triũphauit.& hæc spolia pœnatibus affixa retulerat:sed re uera apd' antiquos talia spolia nõ suspẽdebant:nisi in tẽplis:nec restituebant uetustate labentia:ut posteri cernentes interiere pristi nã suorũ gloriam nouã ipsi compararent: & ut ostenderetur discordias tandé cessare oportere.

Paruis ædibus:domo parua:ut laudet tēperātiā:& modestiam reguli:hoc dicit:q nō quæsierat domū laxā:& magnificā:sed pauper domi diues aūt ī re pu.eē uoluit. Quo fers gressus:uerba martiæ ad regulū ſpernētem ,pprios lares. Patriū larē:geniū huius domus: ideſt hæc ē domus tua inuiolata. Pollutū:erratū:& uiolatū. Ingēs:conſpicuus & cōſul purpura indutus. Oſtro: purpura:qua cōſules utebant. Latios fasces:hinc ,pdiiſti cōſul: q habebat duodecim fasces.& totidē ſecures. Fœdera tædæ ſanctæ: inuiolati matrimonii quaſi dicat nō quero:ut uenias tāq maritus:ut uelim cōcubitum ut uxor: ſed oro ne dānes domū tuā. Abſiſte:deſine aſpernari ,pprios lares: q tibi fuerūt honeſtiſſimi. Fas duc:puta eſſe fas.

Seduxit:remouit ſuos pedes e limine tyrio.i.ingreſſus eſt domū punicā relictis querelis martiæ. Pœnis:carthaginēſibus:q regulū circūſtabāt. Vix dū clara dies:cū illuxiſſet legatis pœnoꝝ ſenatus datus ē ī templo ut moris erat.

Oetha:ē mōs inter theſſaliā: & macedoniā:ī quo Hercules cōbuſtus ē: ideo dicit illic eē monumēta rogi Herculei cuius numini mōs hic poſtea dicatus fuit:iccirco canit Luca. Si tota ē herculis œtha:deſcribit igif poeta principiū diei:quo ſol luſtrat montiū cacumina.

Conſul.L.Mālius. Quæ conſultata ſenatus:ſenſus eſt: regulus ipſe retulit mihi oīa quæ cōſultata fuerūt: & quid ipſe dixerit:& ſic narrarat: q̄ a regulo maurus acceperat. Curia mœrēs:ipſi ſenatores mœſti:q erāt ī curia:quā ædificauit Tullus hoſtilius. Li.ait li.i. Tēplumq; a ſe auctū curiā fecit:q̄ hoſtilia uſq; ad patrū nrōꝝ ætatē appellata ē. Extremū:ī fine orōnis. Solitā ſedē:cōſularē: ī qua prius ſederat:quē locum recuſauit:quaſi eēt nefas hoiēm captiuū illic ſedere. Non ſetius:nō minus.

Prenſare:prēſabāt. Ductorē:regulū tāti noīs:ac famæ. Pēſari:,pmutari cū captiuis. Iuſtitiæ rectique dator: orō reguli in ſenatu ,p utilitate cōi: qua diſſuaſit fieri ,pmutationē arguēs ab utili.

Dator iuſtitiæ:iuppiter. Nec leuior diua:non minoris numinis:ac uenerationis: q̄ ſit iuppiter. Serana iuno:q̄ ſupſtitioſe coleris a ſeranis.i. carthaginēſibus:& illis faues peroſa nomē æneadū. Saluo fœdere pœnæ: hac conditione:ac pacto uenerat: ut ſi re infecta rediret ſupplicio afficeretur. Non ſegnior:nō pigrior q̄ huc ueneri. Stāte: non uiolata fide reditus mei ut iuraui.

Rerū exitio:cū detrimēto pr̄iæ: & calamitate reipu. Tot bellis:confirmatio ē. Fuit ille regulus.q.d. non ſum amplius regulus:ſed confectus ſenio. & captiuus: cuius membra torpent.

A edibus in paruis magni monumēta triūphi
P ulſabant oculos:coniunxque in limine primo
C lamabat:quo fers greſſus:non punicus hic eſt
R egule quem fugias cancer ueſtigia noſtri
C aſtra tori:domus et patriū ſine crimine ſeruat
I nuiolata larem ſemel hic:iterumque quid oro
P ollutum eſt nobis:prolem gratante ſenatu
E t patria ſum enixa tibi tua reſpice ſedes
H æc eſt:unde ingens humeris fulgentibus oſtro
V idiſti latios conſul procedere faſces
V nde ire in martem:quo capta referre ſolebas
E t uictor mecum ſuſpendere poſtibus arma
N on ego complexus:et ſanctæ fœdera tædæ
C oniugium ue peto:patrios damnare pœnates
A bſiſte:ac natis fas duc concedere noctem.
H os inter fletus iunctus ueſtigia pœnis
L imine ſeduxit tyrio:queſtuſque reliquit
V ix dum clara dies ſumma luſtrabat in œtha
H erculei monumenta rogi cum conſul adire
A cciri que iubet libycos:tum limina templi
V idimus intrantem:quæ conſultata ſenatus:
Q uas ue uiri uoces extremum curia mœrens
A udierit:placido nobis ipſe ædidit ore.
I ntulit ut greſſus:certatim uoce:manuque
A d ſolitam ſedem:et ueſtigia nota uocabat
A bnuit:antiquumque loci aſpernatus honorē eſt
A t circunfuſi non ſecius undique dextram
P renſare ac patriæ ductorem nomine tanto.
R edderet:orabant:captiua poſſe redemptum
P enſari turba ac tyrias:tum iuſtius arces
A rſuras dextra:fueritque uincta cathenis.
T um palmas ſimul attollens:ac lumina cœlo
I uſtitiæ:rectique dator:qui cuncta gubernas.
N ec leuior mihi diua fides:ſerranaque iuno
Q uos reditus teſtes iurata mente uocaui:
S it mihi fas me digna loqui:latioſque tueri
V oce focos:ibo ad tyrios non ſegnior inquit
S tante fide reditus:et ſaluo fœdere pœnæ
S ic nobis rerum exitio deſiſtite honorem
T endere tot bellis:totque annis fregimus æuum.
N unc etiam uinclis:et longo carcere torpēt
C aptiuo in ſenio uires:fuit ille:nec unquam?
D um fuit a duro ceſſauit munere martis.

Regulus: exangui spectatis corpore nomen
At non carthago fraudum domus inscia: q̄tum
Et nobis restet iuuenes parat aspera ferro
Pectora captiuos nostra pensare senecta.
Ite dolos contra: gensque astu fallere læta
Discat me capto quantum tibi roma supersit.
Nec uero placeat: nisi quæ de more parentum
Pax erit: exposcunt libyci: nobisque dedere
Hæc referenda pari libeat si pendere bellum
Fœdere: et ex æquo geminas conscribere leges.
Sed mihi sit stygios ante intrauisse pœnates
Talia quam uideam ferientis pacta latinos.
Hæc fatus tyriæ sese iam reddidit iræ.
Nec monitus spernente graues fidosque senatu
Pœnorum dimissa cohors: quæ mœsta repulsa
Ac minitans capto patrias properabat ad oras.
Prosequitur uulgus patres: ac planctibus ingens
Personat: et luctu campis reuocare libebat
Interdum: et iusto raptum retinere dolore.
At trepida: et subito ceu stans in funere coniunx
Vt uidit puppim properantem intrare: tremendū
Vociferans celerem gressum referebat ad undas
Tollite me libyci comitem: pœnæque: necisque
Hoc unum coniunx uteri per pignora nostri
Vnum oro: liceat tecum quoscunque ferentem
Terrarum: pelagique pati: cœlique labores.
Non ego amycleum ductorem in prœlia misi.
Nec nostris tua sunt circundata colla cathenis
Cur usque ad pœnos miseram fugis? accipe mecum
Hanc prolem. forsan duras carthaginis iras
Flectemus lachrymis: aut si præcluserit aures
Vrbs inimica suas: eadem tunc hora manebit:
Teque: tuosque simul: uel si stat rumpere uitam
In patria moriamur: adest comes ultima fati
Has inter uoces uinclis resoluta moueri
Paulatim et ripa cœpit decedere puppis.
Tum uero infelix mentem furiata dolore
Exclamat fessas tendens ad sydera palmas
En qui se iactat libyæ: populisque nephandis:
Atque hosti seruare fidem data fœdera nobis
Ac promissa fides thalamis: ubi perfide nunc est?
Vltima uox duras: hæc tunc penetrauit ad aures.
Cætera percussi uetuerunt noscere remi.

Exangui: iam affecto. At nō Carthago: ab utili suadet non debere fieri per mutationem. Et nobis restet: id est quā parum sim uicturus confectus iam senio. Regulus in senatu dixit: datum sibi a pœnis esse uenenum non præsentaneum: sed ad tēpus ut paulatim corpus tabesceret: ut facta permutatione īteriret. Aspera ferro: apta bellis. Nec uero placeat: locus est ab honesto. Non debetis inquit inire pacē cum pœnis: ut seruetur decorum uestrum: nisi sitis superiores in conditionibus: ut maiores nostri semper cōsueuerunt. De more parentum: quoniā romani semper percutiebant fœdera honestis conditionibus: ut maiestas romani nominis seruaretur. Exposcunt libyci: hæc fuerant mandata pœnorum data Regulo. Pari fœdere: æquis conditionibus: ut sint pares uobis: non inferiores quod nullo modo agendū ēst: ne degenerasse a maioribus uideamur. Ex æquo: ut pari lege sitis cōiuncti. Sed mihi sit stygios: quasi dicat potius uolo mori q̄ uidere romanos percutientes talia fœdera: & cum hoc dixisset reddidit se se pœnis iratis: quos dimisit senatus: cū non sperneret monitus Reguli graues & fidos.

Repulsa: ꝓpter repulsam quippe neque permutationē: neque pacem æquā uolebant romani. Capto: Regulo: quē uulgus interdum rapere cogitabat præ dolore: qui iustus & pius erat. Tollite me: uerba Martiæ orantis pœnos: ut se una cum Regulo in naui acciperent.

Per pignora: filios nostros. Liceat tecū: hoc dicebat Regulo marito. Amycleum: Xantippum lacedæmonium.

Vsque ad pœnos: gentem immanem & infidam. Eadem hora: idem exitus & mors. Si stat: fixum ē in animo. mori omnino: moriamur hic in patria.

En qui se iactat: uerba Martiæ furentis dolore accusantisque Regulum perfidiæ cum uiolaret fidem connubii. fœdera genialia. & sacras tædas. Perfide: q mihi fidem iugalem uiolas. Duras: non admittentes preces & lachrymas.

Ludibriū necis:timens inqͭ Marus ignominiosam mortē quæ Regulū manebat : optabam ut tēpe‑stas nos obrueret:sed uenti secūdo flatu nos ad carthaginis portū impulerūt. Horrescēs : timēs ego inqͭ marus. Reuerti.s.Regulū carthaginē. Dura mercede:acerbissimo supplicio. Narrator pœ‑næ: ut narrarē romanis Reguli suppliciū remissus fui a pœnis romā. Nec tibi nūc ritus:sensus ē.nō narrarē tibi o Serane gentē punicā crudelissimā ritu ferarū : si aliqua uirtus dedisset maius exem‑plū fidei & cōstātiæ:ut fecit uirtus Reguli.q.d.Nunq̄ fuit audita talis fides & cōstātia : ideo ē hoc exē‑plū singulare.& laus ē reguli a fide con‑stātia & fortitudine. Pygmalioneam: carthaginēsem.pygmaliō fuit frater Di‑donis:q̄ cōdidit carthaginē. Pudet ad‑dere quæstus.q.d.pudor ē deflere sup‑pliciū reguli q̄ ille placido uultu tol‑lerauit.& ob id magnā laudē cōsecutus ē. Tu quoque care puer:hortat̄ Seranū marus:ut sese ad imaginē tāti pr̄is effin‑gat.& eā fortitudinē aīque magnitudi‑nem ī aduersis assumat. Præfixo pari‑bus ligno:describit armariū mucroni‑bus circūfixū:ī quo regulus cruciatus ē cōfectū erat ex tabulis ligneis intus infi‑xi:erāt acuti stimuli:ut neque iacere ne‑que stare: neque adhere‑ sine molestia & cruciatu posset. & cū defessus labore cecidisset a tortoribus trahebat̄ : ut acu‑tis clauis motū corpus figeret̄. Tubero ait regulū a pœnis excruciatū fuisse no‑uis exēploꝝ modis.In atras inqͭ & ꝑfū‑dissimas tenebras eum claudebāt: & ad‑uersus ictus solis appositum cōtinebāt: palpebras quoque eius ne cōniuere pos‑set sursū ac deorsū diductas insuebāt. Tuditanus ait sōno diu ꝓhibitū: atque ita uita priuatū:idque ubi romæ cogni‑tū ē nobilissimos pœnoꝝ captiuos libe‑ris reguli a senato deditos & ab his ī ar‑mario muricibus ꝑfixo destitutos:eadē‑que ī sōnia cruciatos interiisse.Sene.de supplicio reguli loquēs ait: figunt cutē claui.& ad uigiliā suspēsa lumīa. Mu‑crōibus:clauis acutis. Crates laterū:ta‑bulæ ipius armarii. Dēsus stimulus:dē‑si mucrones & claui ferrei. Ex ordīe: ꝑ ordinē. Stātis ferri: extātis & fixi cla‑ui. Hac fraude:armarii.s.& clauoꝝ. Perducto tpe: ad postremū cū nō pos‑set amplius stare. Tortor iners:ille cui datū erat hoc negociū:ut regulū torq‑ret. Iners:īutilis & turpe ministeriū ex‑ercēs. Ad uiscera:ꝑcordia.uiscus dr̄ qc‑qd latet sub cute. Absiste lachrymis:ī‑qͭ marus serano dolēti uicē pr̄is. Dux inclyte:o regule. Calcata:superata for‑ti aīo:qm̄ nihil ē tolerātius maloꝝ uiro forti. Minores:posteri. Interea rapi‑das:dū talia agerēt circa trasimenū. & arua perusina tātæ cladis fama ꝑuene‑rat ad urbē.& imitat̄ Vir. in q̄rto famā describētē. Allia & īfādi senones.i.ca‑lamitas accepta ad alliā flu. & urbis ro‑mæ captiuitas.M. Pōpo. ꝑtor paulo añ solis occasum e rostris : ut ait Polibyus: elata uoce ꝓclamauit:Quirites magna pugna uicti sumus. Captæ:obsessi a gal‑lis capitolii & pene capti. Excussit habēas:passi uagat̄. Luctificus:nā post pauorē seq̄t luctus. Tēpe‑stas:hæc calāitas q̄ tiōr augebat̄. Hic aliqs:dſcribit trpidationē q̄ ī urbe fuit ad primū nūtiū cladis

Tum fluuio raptū ad pelagi deuoluimur oras.
Ac legimus pontum:pinuque iuuante cauata
Aequor et immensas curua trabe findimus undas:
Ludibrium necis horrescens uis aspera ponti
Obrueret:scopulisque ratē furor improbus euri
Frangeret optabam:moderato flamine lenes
Vexerūt zephiri:tyrioque dedere furori.
Infelix uidi:patriamque remissus in urbem
Narrator pœnæ dura mercede reuerti.
Nec tibi nunc ritus imitantem:irasque ferarum
Pygmaleoneam temptarem expromere gentem:
Si maius quicquā toto uidisset in orbe
Gens hominum q̄ quod uestri ueneranda parentis
Edidit exemplum uirtus.pudet addere quæstus
Suppliciis quæ spectaui placido ore ferētem.
Tu quoque care puer dignum te sanguine tanto
Fingere ne cessa:atque humentis comprime fletus.
Præfixo paribus ligno mucronibus omēs.
Armantur laterum crates:densusque per artem
Texitur erecti:stantisque ex ordine ferri
Infelix stimulus:somnisque hac fraude negatis
Quoscunque inflexus producto tempore tactor
Incinauit iners fodiunt ad uiscera corpus:
Absiste o iuuenis lachrymis patientia cunctos
Hos superat casus.lōgo reuirescet in æuo
Gloria dum cœli sedem:terrasque tenebit
Casta fides dum uirtutis uenerabile nomē
Viuet:eritque dies tua quo dux inclyte fata
Audire horrebūt a te calcata minores.
Hæc marus:et mœsta refouebat uulnera cura:
Interea rapidas perfusa cruoribus alas
Sicut sanguinea thrasimeni tinxerat unda
Vera ac ficta simul spargebat fama per urbem
Allia.et infandi senones:captæque recursat.
Attonitis arcis facies excussit habenas?
Luctificus pauor:et tempestas aucta timēdo.
Hic raptum ruit in muros uox horrida fertur

Hoſtis adeſt:iaciunt ſudes et inania tela.
Aſt aliæ laceris canentes crinibus alta
Vertunt tecta deum et ſeris poſt fata ſuorum.
Sollicitant precibus requiem tenebræque dieſque
Amiſere.iacent portis ululante dolore
Diſperſum uulgus.remeantumque ordine longo
Seruat turba gradus:pendent ex ore loquentum
Nec letis ſat certa fides.iterũque morantur
Orando:et uultu interdum ſine uoce precati
Quod rogitant.audire pauent. hic fletus ubi aures
Percuſſæ grauiore malo. metus inde negatum
Si ſcire et dubius reſponſi nuncius heſit.
Iamque ubi conſpectu redeũtis uiſa propinquo
Corpora ſollicite læti funduntur et ipſis
Oſcula uulneribus figunt:ſuperoſque fatigant.
Hic inter ſtrepidos curæ uenerandus agebat
Serranũ marus:atque olim poſt fata mariti
Non egreſſa domũ uitato martia cetu.
Et lucem cauſa natorum paſſa ruebat.
In luctum ſimilem antiquo turbata repente
Agnoſcenſque marum fidei comes inclyte magnæ
Nunc certe mihi reddis ait:leue uulnus an alte
Vſque ad noſtra ferus penetrauit uiſcera mucro?
Quicquid adeſt:dũ non uinctum:carthago catenis
Abripiat:pœnæque inſtauret monſtra paternæ
Gratum eſt o ſuperi.quotiens heu nate petebam
Ne patrias iras animoſque in prælia ferres.
Nec te belligeri ſtimularet in arma parentis
Triſte decus.nimiũ uiuacis dura ſenectæ
Supplicia expẽdi.quæſo iam parcite:ſiqua
Numina pugnaſtis nobis.hac cladis acerbæ
Diſcuſſa ceu nube patres conquirere feſſis
Iam rebus meditantur opem atque ad mũera belli
Certatũr pulſuſque dolor grauiore periclo.
Maxima curarum rectorem ponere caſtris
Cui latium et moles rerum quaſſata recumbat
Spectante occaſum patria.iouis illa ruenti
Auſoniæ atque italis tempus protendere regnis
Cura fuit.nam tyrrhenos penumque ſecundis
Albana ſurgens reſpexerat arce tumentem.

Inania:irrita. Canẽtes:canæ.i.matronæ ibant ad templũ ut pro imperio labanti precarent. Vertũt:adeunt templa deoꝝ. Seruant turba gradus remeantiũ: poſtridie q̃ clades nũciata eſt ac deinceps aliquot diebus ad portas maior mulierũ prope q̃ uiroꝝ fuit copia: ut ait liuius quæ aut ſuoꝝ aliquem aut nunciũ de his expectabãt: circũfundebantur obuiis ſciſcitantes neque auelli undique a notis priuſq̃ oĩa ordine inquiſiſſent poterant inde uarios uultus digredietiũ ab nũciis cerneres ut cuique aut læta aut triſtia nunciabant fœminaꝝ præcipue et gaudia inſignia erant & luctus unã in ipſa porta ſoſpite filio repente oblato in cõſpectu eius expiraſſe ferunt alterã cui mors filii falſo nunciata erat meſtam ſedentẽ domi ad primũ conſpectum redeuntis filii gaudio nimio exanimatã. Sine uoce:nã nutu querebant & expaueſcebant audire id quod querebãt timẽtes malũ nunciũ. Grauiore malo: audita nece ſuorum plorabant. Metus inde.ſ.erat ſi nuncius interrogatus heſitabat:dicebatque neſcire. Sollicite leti:quæ fuerant prius anxiæ timentes mortem eorum qui nunc redibant. Fatigant. laſſant uotis & precationibus q̃ pepercĩſſent illis in bello. Venerandus curæ: laudandus quoniam ſeranus fuit illi curæ. Agebat: reducebat romam. Cauſa natorum: id eſt quæ ſolum propter filios uiuebat: nam niſi filios habuiſſet poſt fatum reguli uitam damnaſſet. Lucem:uitam. Antiquo:tempore reguli. Fidei comes inclyte: uerba martiæ ad marum. Fidei comes: reguli q fuit clarus fide pœnis ſeruata. Hunc: ſeranũ filium. Noſtra uiſcera: quaſi dicat: nõ penetrauit in uiſcera filii ſed mea. Quicquid adeſt:ſenſus: gratum eſt mihi hoc q̃uis magnum malum ſit dummodo carthago nequeat uincire cathenis filiũ ut fecit de regulo patre. Monſtra pœnæ paternæ:horrendum ſupplicium & monſtro ſimile. Quotiens heu natæ:uertit ſermonem ad filium. Animos:audientiã ſiue magnanimitatem. Triſte decus:gloria illius & fortitudo atque laus q̃ nobis triſtitiæ fuit:ſed aĩus reguli nũq̃ ẽ deiectus. Expendi ſupplicia .i.diu uiuẽdo hæc ſupplicia paſſa ſum.at ſenatores inquit poeta hãc cladẽ aĩo pollẽtes ꝓ ſalute patriæ conſultabant. Feſſis rebus:reipu. labanti & attritis uiribus romanorum. Grauiore periclo: qm̃ maiora iam timebant patria minitãte ruinã. Protendere tempus:extẽdere & prorogare romanum imperiũ qd' tũc ruere uidebaſ. Albana arce:qm̃ iuppiter latialis albæ colebaſ cuius templũ autore & ſuaſore tarquino latini erexerũt & celebritatẽ in illius honorẽ quã quot ãnis recolebãt ferias latinas appellarunt:qm̃ conueniebãt latini quibus illic carnes dabãſ.uñ Cicero ĩ orõe ꝓ plãco uolẽs oſtẽdeř paucitatẽ latioꝝ dicit:Quibus.ſ.mũicipiis uix iã q carnẽ latinis petãt ĩueniũt Iouis latialis meminit Luca. Tumẽtẽ:ſupbiẽtẽ clade illata romãis.

In muros.s.romanos. Haud unq̄.uerba iouis de annibale quē absentē alloquif. Fas fuerit: esto inquit ꝙ tibi licuerit romano sanguine hetruscas ualles repleuisse. Exire:habūdare. Murisque aspirare ueto.i.tangere muros romanos. Meonidum tellus:hetruscorū qui uenerunt ex meonia. Mentem:prudentiā. Tandē:post clades acceptas. Habenas:regimē & dictaturā quæ reipu.labāti saluti fuit.unde dixit Ennius:unus homo nobis cunctādo restituit rem.Fabius maximus in illa trepidatione romanoꝝ creatus est dictator a populo quod nunq̄ ante illū diem acciderat. Non hunc inquit:uerba iouis in laudem fabii. In uidia: alludit ad id quod postea fuit: nam propter inuidiā populus æquauit imperiū Minutio magistro equitū cū fabio dictatore quā īuidiā fabius ciuili æquoque animo tulit.immo cum opus fuit minutiū e manibus annibalis eripuit nec etiam gloria popularis blādo fuco eum corrupit quippe nulla inani gloria mouebatur. totus erat intentus saluti patriæ quam prope collapsā cunctando restituit. paulo post dicet: Nec non patrum saturnia mites inuidiæ stimulo fodit & popularibus auris. Blando fuco:coloratis blanditiis.Fucus accipit pro colore: & fucare colorē addeř. Non astus fallax:quoniā contra fabiū non ualuerunt astus annibalis. Alius cupido.alia cupiditas genere masculīo protulit ut supra. Vetus bellandi:diu in militia uersatus. Quieta mente.i. qui fortissime ac prudentissime aduersam prosperamque fortunam ferebat. magnanimus.n. nec aduersa fortūa deprimitur:nec prospera extollif sed me diū semper tenet æquo animo ad utrā que fortunam paratus. Quieta:tranquilla secura constanti. & ut decet magnū uirum & prudentia subnixū. Castris & togæ:domi forisque. Circumspectus:prouidus & cum ratione mala declinans qualem describit Horatius ī sermonibus his uerbis.hic fugit omnis īsidias:nullique malo latus obdit aptū cum genus hoc inter uitæ uersetur ubi acris inuidia atque uigēt ubi crimina. Reuersus domum.s. ab ipsa militia. Stirpe clarum genus: repetit celebrat que originem fabiorum. Affinis cælo propter herculē relatum in naturā deoꝝ. Longis oris: hispanis ubi gerionē occiderat cuius armētū in italiā abegit Triplicis mōstri:gerionis tricorporis. Egit:duxit. Ductor arcadius: euāder filius mercurii & nicostrates quā postea carmentē appellauerūt romani ꝓpter uaticinia.euander ex arcadia profugus cū matre in italiā nauigauit. Regia uirgo:uinduna filia euandri:quam aliqui appellant launā:ex qua hercules suscepit fabium a quo fabioꝝ familia propagata est: q̄uis aliqui teneant pallantem natū fuisse ex uinduna & hercule. Hospite sacro:hercule qui erat deificādus Læto crīe:cōcubitu. Semīs:herculei. Arcas:puella arcadici euādri filia. Vētura mř: q̄ erat futura mř. In nepotes herculeos:fabioꝝ fāiliā q̄ erant nepotes et posteritas herculis et ipsius uīdunæ

Qui ferre in muros uictricia signa parabat.
Tunc quassans caput haud unquā tibi iupiter inq̄t
O iuuenis dederit portas transcendere romæ.
Atque inferre pedem.tyrrhenas sternere ualles
Cedibus: et ripas fluuiorū exire latino
Sanguine fas fuerit.tarpeium ascendere collem
Murisque aspirare ueto.quater inde coruscum
Contorsit dextra fulmen quo totā reluxit
Meonidum tellus atramque per æthera uoluens
Abrupto fregit celo super agmina nubem
Nec penum auertisse satis.dat numine magno
Aeneadis mentem gremio deponere tuto
Romuleā tandem.fabioque salutis habenas
Credere ductori.cui postq̄ tradita belli
Iura uidet.non hunc inquit superauerit unq̄
Inuidia aut lybico popularis gloria fuco.
Non astus fallax.non præda aliusue cupido.
Bellandi uetus ac laudum cladumque quieta
Mente capax par ingeniū castrisque togæque.
Sic genitor diuum recipitque ad sydera gressum
Hic circunspectis nulli deprensus in armis
Laudatusque ioui fabius mirabile tantum
Audebat reducem patriæ adnumerare reuersus
Duxerat egrediens quam secū in prælia pubem
Nec membris quisq̄ nato ue pepercit amato.
Acrius aut uidit socium per bella cruorem
Tristior atque idem perfusus sanguine uictor
Hostili plenis repetebat moenia castris
Stirpe genus clarum celoque affinis origo
Nam remeans longis olim tirynthius oris
Et triplicis monstri famā et spestacula captas
Mira boues hac qua fulgent nūc moenia romæ
Egit ouans.tunc arcadius sic fama:locabat
Inter desertos fundata palatia dumos
Paupere sub populo ductor.cum regia uirgo
Hospite uicta sacro fabium de crimine leta
Procreat:et:magni cōmiscet seminis ortus
Arcas in herculeos mater uentura nepotes.

Domus hæc:fabioꝝ.ſēſus ē fabius dictator cūctādo & æq̄n ānibalē ſuperauit oīa geſta maioꝝ ſuorum tātæ molis erat æq̄re ne dū uīcere ānibalē quē laudat poeta:ut maior laus accedat fabio q eū tāto ſucceſſu tumētē cūctādo fregit. Tercentū:q perierūt apud cremerā ī pugna contra uehiētes ut dictū ē. Pœne:annibal tāti momēti eras:ut te æq̄re eēt ſuperare præclara alioꝝ facta. Dū ſe ꝑculſi:fabio dictatori datū ē negociū:ut muros urbis turreſque firmaret:& præſidia diſponeret annibal:īterī recto itinere per umbriā ſpoletū uſque uenit:īde cū populato agro urbem adortus eēt

T ercentum domus hæc fabios armauit ī hoſtem
L imine progreſſos uno:pulcherrima quorum
C unctādo fabius ſuperauit facta: ducēque
A nnibalem æquando tantus nunc pœne fuiſti.
D um ſe perculſi reuouant in bella latini
T urbatus ioue et exuta ſpe mœnia romæ
P ulſandi colles umbros atque arua petebat
A nnibal excelſo ſummum:qua uertice montis
D euexum lateri pendet tuder atque ubi latis
P riecta in campis nebulas exhalat inertes
E t ſedet in gentem paſcens meuania taurum
D ona ioui:tum palladios ſe fundit in agros
P icænum diues prædæ atque errantibus aruis
Q uo ſpolia ut mutet trāſfert populantia ſigna.
D onec peſtiferos mitis campania curſus
T ardauit:bellūque ſinu indefenſa recepit.
H ic dū ſtagnoſi ſpectat tēplūque domoſque
L interni ductor uaria ſplendentia cernit
P ictura belli patribus monumenta prioris.
E xhauſti:nam porticibus ſignata manebant
Q uis inerat longus rerum et ſpectabilis ordo.
P rimus bella truci ſuadebat regulus ore.
B ella neganda uiro:ſi noſcere fata daretur
A c princeps pœnis indictæ moræ parentum
A ppius aſtabat pugnæ:lauroque reuinctus.
I uſtum ſarrana ducebat cedæ triumphum.
E quoreum iuxta decus et nauale trophœum

oppugnare cū magna cæde ſuoꝝ ṙpulſus ē coniectās ex unius coloniæ haud nimis ꝓſperæ tētate uiribus quāta moles romanæ urbis eēt ī agrū picænum: uertit iter auiditate prædæ:demū ī cāpaniā peruenit ubi picturā primi belli punici apud linternū uidit: ut a poeta īgenioſe fingit̃. Perculſi: conſternati accepta clade. Tuder : adhuc retinet nomē oppidū umbriæ porrectū ī dorſo montis:ſupra meuaniā ꝓpe quā eſt clitumnus:ī plano ē meuania ꝓpe fulginiā & ī ualle umbriæ quæ nūc ſpoletina dicitur cuius longitudo ē a peruſia ſpoletū uſque dextra ; læuaque ſūt montes. Inertes:īutiles obſcuras. In gētē taurū:qui mactabat̃ a triumphātibus ioui capitolio. Agros palladios: picænos oliuiferos:inde oliuæ picenæ celebrātur a poetis:& cū traieciſſet ānibal truētum:marrucios & morſos: : atque pelignos depopulatus ī cāpaniā ſe effudit. Errātibus:diſcurrentibus ad prædā. Signa populātia:ſuos milites qui oīa depopulabāt̃. Mitis: pacifica & fertilis:magiſque apta paci q̄ bellis. Indefenſa:qm̄ romani nō poterāt ferre opē tribus cladibus iam attriti. Stagnoſi linterni:linternū ē oppidū campaniæ claꝝ exilio aphricani maioris: & iō poeta finxit illic fuiſſe picturam primi belli punici:fuit ibi ſcipionis ſepulchrū auctore ſtrabone: cuius ruīas ſe uidiſſe liuius teſtat̃: in quo tale fuit epigrāma.d'uicto ānibale capta carthagine:& aucto.imperio hos cineres marmore tectus habes:cui non europæ nō obſtitit aphrica quondā.Aſpice res hominū q̄ breuis urna præmit : līternū ē ꝓpe mare poſt ſinueſſā. Stagnoſi:qm̄ prope erāt paludes:unde dicet poſtea undoſis ſqualida riuis hic linterna palus:adde ꝙ linternū alluit̃ fluuio eiuſdē noīs. Tēplū:hoc fingit poeta: qm̄ ī tēplis talia pingebātur:ut de hiſtoria troiana fingit Virgilius in templo carthaginis. Exhauſti:finiti:quod durauerat per.xxiiii:annos. Primus bella truci:Mamertini:de qbus dictū ē natio campana : & tūc meſſanā freto ſiculo incūbētē habitātes īplorauerūt opē romanoꝝ contra hyeronē regē:a quo obſidebant̃: & poſt uarias ſententias ī ſenatu populus cenſuit & plebs ſciuit ſuadēte.M.attilio regulo illis īplorātibus opē eē ferēdā. Negāda uiro:quæ regulus debuiſſet negare ac diſſuadere ſi ſciuiſſet fatoꝝ uolūtates:qppe ī eo bello periturus erat. Indictæ moræ parētū:qm̄ bellū īdicebat̃ a romanis per feciales priſco ritu:ut habunde dixi ī commentariis officioꝝ:Appius claudius contra hyeronē : & pœnos ī auxiliū mamertinoꝝ primus in ſiciliam exercitum romanum traiecit:& pœnos ſicilia expulit:& appellatus ē claudius caudex:huius apii memīt ſuetonius in tyberio. Reuīctus:corōatus laurea corona ut moris erat triūphantiū. Sarrana:punica:qm̄ pœnos ſicilia expulit. Tropheū: colūna ī q̄ erāt īſignia uictoriæ naualis:& roſtra nauiū ſuſpēſa.C.cornelius:&.C.duilius collegæ ī cōſulatu militauer̃ ī ſiciliā:ī prio bello punico.terreſtribus copiis præerat Duilius & annibal claſſi pūicæ. rōanæ āt cornelius q fraude pūica captus ē:& ad ānibalē ꝑductus duilius relicto exercitu tribunis claſſem adiit : & ad mylas nauali prœlio pœnos uicit ; &.l.naues cæpit ; conceſſumque illi a ſenatu fuit ut reuertenti a cœna tibicines canerent & funale præferretur.

Alto:mari ſiculo. Sacer:qm̄ ĩ ſacris utebãt tibicinibus romãi. Cãtus:ipſoꝝ tibicinū. Læti:iucūdi Scipio.L.cornelius Scipio cõſul ĩ ſardinia & corſica cõtra ſardos corſos:& hãnoné pœnoꝝ ducé proſpere pugnauit:& hãnoni exeqas celebrauit. Ciuis:hãnonis ciuis carthaginenſis. Extreos honores:exequias:& funeris põpa:q̄ cū ſcipio honeſtauit. Videt ĩde ruẽtẽ:uidebat Attiliū regulū appellẽtẽ claſſẽ littoribus libycis& pubẽ romanã diſcurrẽtẽ per agmĩa pœnoꝝ fuſa. Autololes & Homades ſūt populi aphricæ quod ĩ prĩo bello punico regulus uexauit: priuſq̄ caperet: hãmones ẽt & garamãtes. Bragada:nūc de ſerpẽte ĩterfecto ad bragadã. Proiectū puppi:carthaginẽſes cupiẽtẽ redire in pr̄iam xantippū pelago merſerunt fruſtra ĩuocãtẽ numĩa:qppe non pepercerūt pœni atque poeta illū dediſſe pœnas mortis reguli ſed ſeras: nã debuit mori priuſq̄ regulus caperetur. merſerūt xantippū pœni redeūtẽ ĩ pr̄iam ĩ medio mari ne gloriã de regulo capto totã ſibi aſſumeret. Rectoré amycleum:xantippū lacedæmōiū. Perfida manus:ipſi pœni q̄ eū ĩ pr̄iam reducere ſimulauerãt. Pẽdebat:perſoluebat Digni læthi: nã merebat̃ talẽ mortẽ ꝓpter uiolatū regulum. Egates:ĩſulæ duæ ſūt in mari ſiculo apud q̄s luctatius uicit claſſẽ punicã cẽtū &.xx. naues amiſere pœni ad egates.q̄ꝝ duæ de.l. ſubmerſæ ſunt luctatius nauibus captis quæ ſupererant rediit ad lilybeū cū quo amilcar pœnoꝝ legatus fedus percuſſit. Prona aura:ꝓſpero uẽto: & ferẽti. Ad littora:ipſius ſicyliæ ꝓpe lilybeū. Legatus amilcar:poſt uictoriã luctatii ad egates carthaginẽſes ut ſcribit polybius miſſo ad amilcaré q̄ celerrime nūtio poteſtatẽ illi dedere quicq̄d e re pu.uideret̃ faciendi: & ſic fœdus cū luctatio percuſſit. Ductoris annibalis. Verterat ora ĩ ſe.ſe: oĩum oculi relictis aliis imaginibus ĩtuebãt̃ amilcarem. Pacis faciẽ:condictiones pacis de q̄bus dictū ẽ. Pollutas.uiolatas ꝓpter rupta fœdera. Iouẽ:ĩuocatum.ſ. ĩ fœdere. Dictãtes iura: condictiones pacis. Strictas:expeditas & paratas ad ſupplicia nocentium. Horrebat:timebat. Irrita:quæ non ſeruauerunt pœni:excitãtes poſtea bellū hoc punicum ſecūdū. Hæc erice e ſūmo:fingit poeta illic fuiſſe depictã uenerẽ quæ uidebat̃ oĩa ſpectaſ̃ ex eryce monte ſicilyæ ubi colebatur:unde erycina dicitur uenus:dictus autẽ eſt eryx mons ab eryce filio ueneris & butæ illic ſepulto quẽ cæſtibus hercules interemit. Dionæ: uenus poſuit nom̄ m̄ris ꝓ filia. Læta: qm̄ romani erãt uictores ĩ mari ſiculo.

Percẽſuit contẽplatus ẽ & oculis perlegit. Lenta ira:quæ paulatim cuncta oculis luſtrãdo aucta erat. Non leuiora dabis:uerba ãnibalis ad carthaginẽ i.n̄ miora q̄ ſint hæc a romãis depicta ĩ dedecus noſtrum. Captam ſagūthū: enumerat ſuas uictorias annibal quas uult depingi in tectis carthaginis templiſque in dedecus romanorum.

Roſtra gerens niuea ſurgebat mole columna.
Exuuias marti donum quæ duilius alto.
Ante omnes merſa pœnorum claſſe dicabat.
Cui nocturnus honos funalia clara ſacerque
Poſt æpulas tibicen adeſt:caſtoſque pœnates.
Inſignis læti repetebat murmure cantus.
Cernit et extremos defuncti ciuis honores.
Scipio ductoris celebrabat funeſa pœni
Sardoa uictor terra:uidet inde ruentem
Littoribus libycis diſperſa per agmina pubem.
Inſtabat criſta fulgens et terga præmebat
Regulus autololes nōadeſque et maurus et āmō
Et garamas poſitis dedebant oppida telis.
Lentus arenoſo ſpumabat bragada campo
Viperea ſaniæ:turmiſque minantibus ultro
Pugnabat ſerpens:et cum duce bella gerebat.
Nec non proiectum puppi fruſtraque uocantem
Numina amyclæum mergebat perfida ponto
Xantippum manus:et ſæras tibi regulæ pœnas.
Xantippus digni pendebat in æquore læthi
Addiderant geminas medio conſurgere flucttu
Egates laceræ circū fragmēta uideres
Claſſis et effuxos fluitare in gurgite pœnos.
Poſſeſſor pælagi pronaque luctatius aura
Captiuas puppes ad littora uictor agebat.
Hæc inter iuncto lægatus in ordine amilcar
Ductoris genitor cunctarum ab imagine rerum
Totius in ſeſe uulgi conuerterat ora
Sed pacis facies et pollutas fœderis aras
Deceptūque iouem.ac dictantes iura latinos
Cernere erat:ſtrictas trepida ceruice ſecures:
Horrebat libys:ac ſubmiſſis ordine palmis
Orantes ueniam iurabant irrita pacta.
Hæc eryce e ſummo ſpectabat læta dionæ
Quæ poſtq̄ infeſto percenſuit omnia uultu:
Arridens pœnus lenta proclamat ab ira:
Non leuiora dabis noſtris inſcribere tectis
Acta meæ dextræ:captā carthago ſaguntum

Da spectare:pīge ut sit spectaculū oībus. Patres:nā ut habuīus sagunthini se īuicē trucidarūt:& neque pater filiis:neque filii patribus pepcerūt. Alpes:īaccessas & supatas a nobis. Exiguus locus: occupabāt inqt alpes depictæ magnū locū in téplo:cū ipsæ sint maxīæ. Ardua:iuga alpiū supata a nobis. Adde ét ticini.i.uictoriā partā a nobis ad Ticinū:& trebiā. Nostrū.i.nobis fauente. fauit quippe trebia pœnis:ut habuīus. Fugiat cōsul:scipio qué filius ad ticinū humeris ī castra uulneratū ṙttulit: & sic sub uno aspectu syllius oīa posuit:quæ hactenus annibal ī italia gesserat:& priusī hispania.

Da spectare simul flamma ferroque ruentem.
Perfodiant patres natorum mēbra: nec alpes
Exiguus domitas capiat locus.ardua celsis
Persultet iuga uictor eqs garamasque nomasque
Adde etiam ticini spumantes sanguine ripas
Et nostrum trebiā et trasimeni littora thuscis
Clausa cadaueribus:ruat ingens corpore et armis
Flaminius:fugiāt consul manante cruore
Scipio:et ad socios nati ceruice uehatur.
Hæc mitte ī populos:et adhuc maiora dabuntur
Flagrantem effinges facibus carthago libyssis
Romam:et deiectum tarpeia rupe tonantem.
Interea uos ut dignum est ista ocius ite
O iuuenes quorū dextris mihi tanta geruntur:
In cineres monumēta date:atque īuoluite flāmis.
Nterea trepidis fabius spes unica rebus
Ille qdē socios:atque ægrā uulnere præceps
Ausoniā armabat:uiridique ad dura laborum
Bellator senio iā castra mouebat ī hostem.
Sed mens humana maior nec tæla nec ensem
Nec fortes spectabat æquos:tot milia contra
Pœnorum inuictūque ducem tot ī agmina solus
Ibat:et in sese cuncta arma uirosque gerebat.

Hæc:has meas uictorias spge p orbé uulgata pictura. Effinges: poteris depīgere. Facibus libyssis: īcēdio a nobis iniecto. Tonātē.ioué capitolinū & seruat poeta decoꝝ uiri ab oī pietate alieni. Quoꝝ dextris: captat aīos suoꝝ quos tātaꝝ cladū autores dicit:& iussit porticū īcēdio absumi: ṙdigiq; ī cineres:picturæ initia autore plinio īcerta sūt:& ea īquirere superfluū é ægyptii sex milibus ānoꝝ apud ipsos īuentā affirmabāt priusq̄ ī græciā transirēt:græcoꝝ aliqui dicunt apud sicyoné urbé achaiæ : aliq apud corynthū repertā oēs ab umbra hoīs linæis circūdata:hæc fuit prīa: secūda ex singulis coloribus:& eo tēpe quo Demarathus corīthius ī italiā uēit absolutissīa apd romanos pictura erat.& pictor templi quod erat ardeæ donatus é ciuitate : & in pictura tale fuit carmē. Dignus: digna loco picturis cōdecorauit regīæ iunonis supremæ coniugis tēplū: Marcus ludius ælotas ætolia oriōdus. Quē nūc & post sēper ob artē hāc ardea laudat:& hæc erāt scripta ātiquis lr̄is latinis:honor huic arti maturæ apud rōanos contigit.Siquidē ex ea cognomīa pictoꝝ traxerūt fabii gētis clarissimæ & prīceps eiusdē cognominis ædē salutis pīxit āno urbis conditæ. ccccl. quæ pictura durauit ad mēoriā plinii. Troianis tpibus pictura ñ erat:non tñ mirari debemus Virgiliū cecinisse picturā āp carthaginē:poetæ qppe ad tempora sua plerūque respiciūt. Monumēta: hoc templū cum tali pictura:monumēta dicuntur oīa quæ nos alicuius rei præteritæ monent.

Petri Marsi interpretatio in .vii. uolumen Syllii italici.

Nterea trepidis fabius spes unica rebus:fabius dictator a populo creatus: habita ī primis cura sacrorum uotis ét ædibus ut fatales libri monebāt: ut ille. f. uoueret:cuius maximū īperiū in ciuitate eēt de bello atque re pu. rettulit ut quibus quot ue legionibus uictori hosti obuiam eundū eēt pṙes censerent.Inde uia flaminia profectus otriculos uenit:& cum accepisset ānibalē uertisse iter ī apuliā accepto exercitu cōsulis a flacco per agrum sabinum tibur quo die ad conueniendū nouis militibus edixerat uenit.Inde præneste ac trāsuersis itineribus ī uiā latinā transgressus est.Inde itineribus summa cura exploratis ad hostem contendit nullo loco nisi quantum necessitas cogeret fortunæ se commissurus:& eo animo ut cum hoste tam fausti martis nisi necessario manus non consereret:assequutus est igitur annibalem in apulia: & non procul ab arpis consedit annibal cum fabium ad pugnam elicere non posset in campaniam mouit: & deceptus errore nominis clausus est a fabio in falernis:euasit tamen uir solers nouo commento:Inde fabius romam rediit sacrorum causa relicto exercitu Minutio magistro æquitum:cum quo postea æquatū habuit imperium temeritate plebis.Sed Minutius tandem e manibus hostis a fabio ereptus ius suum fabio restituit:& fabio sacrificans eum patrem appellauit. Interea: dum talia agerentur ab hostibus. Rebus trepidis:trepidāti rei pu. romāæ. Vnica:sola magna laus fabii. Aegrā uulnere:affectā & debilitatam calamitate accepta. Præceps:festinus sine aliqua cunctatione quippe res & tempus non patiebantur moram. Viridi senio:adhuc apto laboribus castrensibus. Mens:fabii eroica ; quia transcendebat humanam mentem. Fabius quippe solus prudentia qua erat subnixus reprimere annibalem in armis furentem & iuueniliter exultantem uidebatur.

Sacra uis:hoc aĩ robur:& ſentẽtia. Siſtere: firmare. Fouentẽ aduerſa.i.ipſos hoſtes quibus tũc fortuna belli arridebat.ni fabius ĩquit cũctando annibalẽ fregiſſet:actũ penitus fuiſſet de romano noĩe. Dardanii:romani.fuiſſet deletũ a pœnis nomẽ romanũ. Modũ:finẽ:qm̃ iuno fauebat pœnis. In punica caſtra:pro carthagineſibus. Statuit:finiuit:ſiue firmauit. Lento moderamĩe:cũctando annibalẽ tot cladibus ſupbientẽ repreſſit. Heſperiis:italis. Pœnũ:annibalẽ. Sũme ducũ:uerba poetæ ĩ laudẽ fabii:qui rẽ romanã cunctando reſtituit. Iterũ labentia:hoc dicit,ppter excidiũ troianũ iteꝝ uidebaẗ troia ruere ſi roma que inde hũit originẽ a pœnis capta fuiſſet. Fluxas res:ipſam rẽ pu. labantẽ & ſpectãtẽ occaſũ. Maiorũ labores: oĩa quæ maiores nr̃i magnis laboribus cõpararũt. Carmẽtis opes:romanas. a carmẽte mr̃e euãdri. Emerito cœlo:quod tuis rebus geſtis ac uirtute mereris. At lybiæ ductor: Annibal audito noĩe dictatoris:optabat ſcir̃ qd nã eẽt dictatura:& q̃ fortũa prius uſus eẽt is qui nũc ĩ tãto reꝝ turbĩe tãq̃ uni cũ ſubſidiũ creatus erat:& a cilino quẽ captiuũ hẽbat oĩa accepit. Vigẽt:celebranẗ & ſũt ĩ ore oĩum. Quod decus: quã famã gloriãque hr̃et & quæ maiorũ ſtẽmata:& an eẽt pſtãs in re militari & an fœlici euẽtu pugnauerit:ut ipſũ ĩ tãto reꝝ diſcrimĩe annibali uictori opponerẽt. Vltĩa anchora: ultimũ ſubſidiũ & pfugiũ. Procellas: calamitates pſtat ĩ trãſlatõe:qm̃ dixerat ãchorã. In aperta:quæ ñ poterat decipi pp lõgã reꝝ expiẽtiã. Ritus ducis:mores fabii:& natales. Labores dextræ:res a fabio geſtas ĩ bello. Tyrrhẽis:hetruſcis: qm̃ arretiũ ẽ ĩ hetruria clarum adhuc. Leua hora:mala fortuna: nã fuit captus ad ticinum excuſſus ab equo cuius dorſo ĩſidebat. Hic:cilinus arretinus. Ardẽs extrẽa malis:cupiẽs mortẽ propter mala quæ ĩ uĩculis patiebaẗ. Nõ cũ flaminio uerba cilini ad annibalẽ ĩ laudẽ fabii:qbus annibalẽ ad ſuã necẽ ꝓuocabat poſus uitã ĩ tãtis malis. Feruida cõſulta:temeraria conſilia: & ĩpetus ſempronii gracchi. Tirynthia:nata ab hercule:unde iuuenalis: Natus ĩ herculeo fabius lare. Per ſingula: oĩa geſta fabioꝝ:ſed uno certamĩe illorũ aĩos:& uires cognoſces. Vehiẽtum populi. Narrat pugnã fabioꝝ cũ uehiẽtibus. Conſul:cõſules erãt gneus fabius cæſo: & titus uerginius. Delectus uetiti:qm̃ ñ poterat hr̃i delectus militũ ꝓpter ĩopiã ærarii & alia bella quæ ĩſtabãt:fabius cõſul ĩ ſenatu ꝓ gente ſua loquutus ẽ:cũ q̃ paludatus exiuit ad bellũ contra uehiẽtes ĩfœlici ſydere: quoniã ad unũ oẽs cæſi ſũt ad cremerã fluuiũ. Pœnates herculei:domus fabioꝝ. Rexiſſes bella:ideſt fuiſſet optimus ĩperator exercitus quilibet illorum: unde Ouidius in faſtis:Egreditur caſtris miles generoſus ab hiſdem Equis dux fieri quilibet aptus erat.

Acni ſacra ſeni uis impreſſumque fuiſſet
Siſtere cuntando fortunam aduerſa fouentem
Vltima dardanii tranſiſſet nominis ætas.
Ille modum ſuperis in punica caſtra fauoris
Addidit:et libyæ finem inter proſpera bella
Vincendi ſtatuit:tumefactum cladibus ille
Heſperiis lento pœnum moderamine luſit
Summe ducum:qui regna iterum labentia troiæ
Et fluxas latii res maiorumque labores:
Qui carmentis opes: et regna euandria ſeruas:
Surge age:et emerito ſacrum caput inſere cœlo
At libyæ ductor poſtquam noua nomina læto
Dictatore uigent raptim mutata latinis
Imperia haud fruſtra reputãs:cognoſcere auebat
Quæ fortuna uiro: quod nam decus ultima feſſis
Anchora cur fabius:quem poſt tot roma procellas
Annibali putat eſſe parem:feruore calentes
Angebant anni:fraudique inaperta ſenectus
Ocius accitum captiuo ex agmine poſcit.
Progeniem rituſque ducis:dextræque labores
Cilinus arreti tyrennis ortus in oris
Clarum nomen erat:ſed leua adduxerat hora
Ticini iuuenem ripis:fuſuſque ruentis
Vulnere equi libycis præbebat cola cathenis.
Hic ardens extrema malis et rumpere uitam.
Non cum flaminio tibi res:nec feruida gracchi
In manibus conſulta inquit tirynthia gens eſt
Quam ſi fata tuis genuiſſent annibal oris
Terrarum imperium carthaginis arce uideres
Non ego te longa ſerie per ſingula ducam:
Hoc ſat erit:noſces fabios certamine ab uno.
Vehiẽtum populi uiolata pace negabant.
Acceptare iugum:ac uicino marte furebat.
Ad portas bellum:conſulque ciebat ad arma.
Delectus ueti ti:priuataque caſtra penates
Herculei impleuere:domo mirabile ab una
Patricius iunctis exercitus ibat in armis
Tercentum exilire duces:quocũque liberet
Vno non pauidus rexiſſes bella magiſtro.

Dirū omen:malū & infœlix.f.fuit. Scelerata limina portæ: qm̄ infœlici uia dextro iano portæ carmētalis profecti ad cremerā fluuiū peruenerūt. ex eo tēpore porta illa scelerata & mali ominis hīta est. Ouidius ī fastis: Carmētis portæ dextra ē uia pxīa iano Ire p hāc noli quisqs es omen hēt. Illa fama refert fabios exisse trecētos Porta uacat culpa sed tn̄ omen hēt. dicta ē porta carmētalis a carmēte matre euādri:cui matronæ sacrificabāt sub capitolio ad portā carmentalē:q̧ in ea sors generationis eē existīabaf. euādro latini sacrificabāt ad portā Trigeminā. Maxīa ara:arā extemporalē inqt Dionysius erexit euāder herculi:& ipse hercules ioui inuentori mactauit iuuencū:& populo epulū dedit. hæc ara fuit ī capite circi maximi: ubi supioribus annis effossa fuit statua herculis aurea:& alia illius aræ monumenta:quæ nūc ī capitolio uisūf. Mortales huic aræ decias soluebāt:& prius q hāc cōsuetudinē introduxit: hercules fuit: qui ex oī præda decias ioui dedit. persuasū quippe erat ditissīos eos fieri: q herculi decias soluisset. hīc opes luculli factæ arbitranf:& ipse hercules putatur thesauro℞ deus. a qbusdam īcubo appellatus:quia īcubat thesauris:& cura sacro℞ herculis demādata fuit potitiis & pinariis:quæ familiæ ī latio nobilissimæ erāt. unde appius claudius oculis captus ē:cū huic sacro seruos publicos præposuisset. Aspa uirtus:fabio℞ non permittebat ipsos posse numerari nā tanta erat ī illis uirtus:ut uidereī hi pauci exercitus īnumerabilis:& plures interficiebāt q̄ ipsi eēnt: & nullus īter eos uidebaf secūdus:sed oēs erāt uirtute pares. Vices:uicissitudīes pugnæ. Nulli secūdus ducere triūphos.i.quilibet uidebaf esse prius q mereref triumphū. Ad tarpeia tēpla:iouem capitolinū. illuc.n.curru uidebanf triūphantes. Spes heu fallaces:exclamat poeta. Caducū.f.esse:& momētanū quicqd est ī rebus hūanis: quibus nullo modo fidēdū est:cū sint caducæ & spes fallaces: qm̄ nihil certi hēmus. Publica:a toto populo. Vnus:fabius dictator certabit pro oībus:cōsilio.f.& prudētia. Sollertia:diligētia fabii. erat tecta cauta quiete.i.erat sollertissimus cū opus fuisset:& cuntator ut tēpus poscebat. Nec uero:sēsus ē.q̄uis fabius sit senex o ānibal:tu tn̄ non es ita expeditus ad pugnā:& concitatus sup equū:ut ille ē q̄q̄ es iuuēis:& sāguis ī te feruet. Momorderis ora frenis.i.agitaueris & laceraueris ora equi:uoluēdo illū frenis huc & illuc:quod dexteritatē quandā & agilitatē requirit.i.tu nō agilius tractas habenas:quæ equū mordēt ppter frenū cum cōtrahunf. Quē: cilinū annibal uidens cupidū mortis dixit. Nequiq̄:frustra elicis mihi iram:ut te pdam.uolo.n.te uinculis detineri:ut magis crucieris:cū mors sit tibi solatiū. Hæc iuuenis:annibal dixit psperа fortuna elatus. At patres latiasque nurus:Qu.fabius dictus a populo dictator:ad senatū rettulit peccatū esse a.C.flaminio ī auspiciis iussi id īspicere decēuiri:rettulerūt ex fatalibus libris de ītegro soluendū marti uotū:& Megalesia ioui:& ueneri ericinæ ac mēti uouēdas ædes:& uer sacrū uouendū. Res delegata ē.M.æmilio prætori:qm̄ belli cura fabiū tenebat. hīta triduo lectisternia sūt:& puluinaria facta ioui:& iunoni:neptuno:mineruæ:& marti:& ueneri ericinæ:apollini:& dianæ:uulcano:& uestæ. fabius ueneri ericinæ ædē uouit. Attilius prætor marti:matronæ iunoni ueientani ī auētino uotū fecere. Latias nurus:matronas romanas:& latias. Huc ades:preces matrona℞ ad iunonē:& imitatio est Virgilii.

Sed dirum egressis omen scelerata minaci
Stridentis sonitu tremuerunt limina portæ
Maximaque herculei mugiuit numinis ara.
Inuasere hostem:numerarique aspera uirtus
Haud est passa uiros:et plures milite cædes.
Sæpe globo densi sæpe:et per deuia passim
Dispersi subiere uices:meritique labore
Equato nulli quisquam uirtute secundus
Ducere tercentum tarpeia ad templa triumphos
Spes heu fallaces:oblitaque corda caducum
Mortali quodcūque datur:grex ille uirorum
Qui fabia gente incolumi deforme putabat
Publica bella geri:pariter cecidere deorum
Inuidia:subitis circunuenientibus armis
Nec tamen occisos est cur letere:supersunt
Quod tibi sit libyæque satis certauerit unus:
Tercentum dextris: tam uiuida mēbra laborque
Prouidus:et cauta sollertia tecta quiete
Nec uero calidi nunc tu cui sanguinis ætas
Foderis in pugna uelocius ilia planta
Bellatoris æqui:frenisque momorderis ora.
Quem cernens auidum læti post talia poenus.
Nequiquam nostras demens ait elicis iras.
Et captiua paras moriendo euadere uincla
Viuendum est:arcta seruentur colla cathena.
Hæc iuuenis:diuisque tumens:ausisque secundis
At patres:latiasque nurus raptabat ad aras.
Cura deum:mœsto suffusæ lumina uultu.
Fœmineus matres graditur chorus ordine lōgo
Iunoni pallam conceptaque uota dicabant.
Huc ades ô regina deum gens castra præcamur

Quæcũque est.i.oẽs matronæ latinæ ferimus tibi hoc donũ:& hãc pallam:quæ est honestæ mu/lieris uestimẽtum. Sub tegmĩe fuluo.i.auro. Virgi. Pallam signis auroque rigẽtem. Acu:quoniã acu erat ĩtextũ aurũ in palla ut nũc fit:quod phryges ĩuenere:& ad id poeta alludit ꝓpter romanos a phrygia oriũdos.subtemen ĩ tela dicit id quod subit stamini. dicit etiã trama id.s.quod per trãsuersũ nauicula illa textoria ĩmittit. stamen aũt dicit longitudo ipsius telæ: & filũ liciis ĩnexum. poetæ ĩterdũ ista confundũt:& subtemen pro filio. alia ue re quæ pãno siue telæ ĩtexit accipiunt.

Et ferimus digno quæcũque est nomine turba
Ausonidũ pulchrumque: et acu sub tegmĩe fuluo
Quod nostræ neuere manus uenerabile donum
Ac dum decrescit matrum mœtus:hoc tibi diua
Interea uelamen erit:si pellere nostris
Marmaricam terris nubem dabis:omnis in auro.
Pressa tibi uaria fulgebit gemma corona
Nec non et proprio uenerantur pallada dono.
Phœbũque armigerũque deũ:primãque dionẽ
Tanta adeo cũ res trepidæ reuerentia diuum
Nascitur:et raræ fumant fœlicibus aræ
Dum roma antiquos templis indicit honores.
Iam fabius cauto præcedens agmine:et arte:
Bellandi lento similis præcluserat omnis
Fortunæque hostique uias: discedere signis.
Haud licitũ:sũmũque decus quo tollis ad astra
Imperii romanæ caput parere docebat.
Verum ubi prima satis conspecta in mõtibus altis
Signa procul:fulsitque nouis exercitus armis:
Arrectæ spes sidoniæ:feruetque secundis
Fortunæ iuuenis:uincendi sola uidetur
Quod nõdum steterit acies mora:pergite clamat.
Ite citi ruite ad portas:propellite uallum
Pectoribus:quãtum campi distamus ad umbras
Tantum hosti superest:resides ad bella uocantur
Quis pudeat certare senes:quodcũque uidetis
Hoc reliquũ est:primo damnatum et ĩutile bello.
Heu ubi nũc grachi?aut ubi sũt nũc fulmĩa gẽtis
Scipiadæ?pulsi ausonia non ante pauentes.

Marmaricã nubẽ: ipsos pœnos q oĩa cõfundũt:& italiã lacerant.dabimus ti bi coronã ex auro & gẽmis. Præssa: ornata:& hẽns gẽmas ĩsertas & ĩpræssas. Proprio dono:peplo. est.n.palladis ue lũ.Virgi.Peplũque ferebãt suppliciter tristes. Dionẽ:uenerẽ ericinã. Tanta adeo cũ res:sensus ẽ.in aduersis religio si sumus & pii:& deũ inuocãus. ĩ felicitate aũt pietatis obliuiscĩur: qm̃ pauci utranque fortunã nouerũt ferre mode rate:& aduersa contẽptũ solẽt genera/re:prospera uero insolẽtiam. Fœlici/bus.s.rebus:qm̃ tunc non curãus numẽ flatu ꝓsperæ fortũæ euecti. Præcluse/rat uias:nã fortuna iã contra romanos nihil poterat & hostis. tanta erat fabii prudentia. Vnde Iuue. Nullũ numen hẽs si sit prudentia: sed te nos facimus fortuna deã. Summũ decus:qm̃ mili/taris disciplĩa erat ars romana:& roma noꝝ gloria inde orta ẽ:qui ĩperiũ pro/pagarũt seruata disciplĩa & parẽdo du cibus. Iosepus li.iii.de bello ĩudaico ro manoꝝ militiã describẽs ait. Siquis ro manoꝝ militarẽ disciplinã respexerit: ꝓfecto cognoscet tm̃ eos ĩperiũ nõ for/tunæ munere: sed ꝓpria uirtute cõpa/rasse.Maior inqt romanis militibus di ligentia ex tĩore est. Nãque leges apud eos ẽt minimæ negligẽtiæ capitales sũt ducesq; magis q̃ ipsæ leges terribiles. tã to ãt obseqo rectoribus parẽt: ut ĩ pace ornamẽto sint:& in acie corpus unũ to tius cõspiciat exercitus. sic eoꝝ copula ti sũt ordĩes:ita circũduci sũt mobiles: & acutis auribus ad ꝑcepta oculisque ad signa:& ad opa manibus. qd miꝝ si euphrates ab oriẽte:& oceanus ab occi/dente.itẽque a meridiano tractu lybiæ fertilissĩa regio: & septẽtrione rhenus atque ister sũt impii limites:cũ mino/rẽ eẽ possidẽtibus possessionẽ recte qs dixerit. Torquatus certe ĩ bello latino ad uescrim filiũ suũ q̃q̃ uictorẽ securi pcuti iussit cũ iniussu suo pugnasset ne militaris disciplĩa solueret:quã nũc fabius prudẽtissime si mul & seuerissĩe regebat. In mõtibus altis:quos sẽp occupabat fabius:ut tutior eẽt eius exercitus. Signa:uexilla romana & fabii exercitus. Arrectæ spes sydõiæ:ipse ãnibal cõcepit magnã spẽ uicto/riæ uisis castris fabii:q prope arpos castra posuerat nõ ꝓcul ab ãnibale. Iuuenis:ãnibal ardebat pu gnã ꝓspera fortũa supbiẽs. Clamat:ãnibal:& seruat decoꝝ feruidi ducis: & moræ ĩpatientis. Ad umbras:ad mortẽ.i.tãtũ distãt milites romani a morte:q̃tũ nos distãus ab ipsis: cũ primũ poterĩus cõfererẽ mãus actũ erit de illis:& sic ostẽdit facilẽ uictoriã. Resides ad bella uocant:detrahit fabio ut ostẽdat romãos milites sub tali duce iã senio cõfecto:& pigro ĩ martẽ facile supatũ iri: & trahit fabiũ in contẽptũ pp ætatẽ iã ingrauescentẽ. Quis: qbus. Hoc reliquũ ẽ: hi tantũ inqt milites iam romanis supersunt:q tanq̃ inutiles prius domi remanserant. Heu ubi nunc gtacchi:ut magis detraheret fabio:& suos accenderet:ait. utinam daretur nobis uincendus gracchus:& scipio atque flaminius: qui uictori gloriam afferrent. nam fabius inquit: qui est prope mortem: quid deco/ris mihi afferre potest. Scipiadæ: gneus & publius scipiones: qui tunc erant in hispania.

Ad ultima mūdi:hispaniā quæ est ultima ad occasū. Oceanum:beticū.s.& hispanum. Nostris titulis:laudibus & uictoriis quoniā erat bellicosus unde illius mors mihi gloria fuit nulla uero supare ignauū senē:seruat decorū magnanimi ducis:& ardua quæque apptētis.p decoro seruādo. Crudū nomen:terribile in bello. Quot demere annos:quasi dicat paucos:cū sit iā in limine mortis. Saxo:efficiā ut fabius posthac non possit arma cape. Rapit rapti ducit in hostes quos ad pugnā elicere non potuit. Vt thetidis ples:annibalem irritantē romanos uoce manuque ad pugnā accusantē/

D imisere fugam q̄ terror ad ultima mundi
O ceanumque tulit profugus nunc errat uterque.
N omina nostra tremens:et ripas seruat iberi:
E st etiam cur flaminio mihi gloria ceso
C reuerit:et titulis libeat cur figere nostris
C rudum marte uiri nomē quot demere noster
H inc annos fabio gladius ualet:et tamē audet
A udeat:haud ultra saxo spectetur in armis.
T alia uociferans uolucri rapit agmina cursu.
A c preuectus equo nunc dextra prouocat hostem
N unc uoce increpitat:missa nunc eminus hasta
F ertur ouans pugnæque:agitat simulacra futuræ
V t thetidis proles phrygus uulcania campis:
A rma tulit:clypeo amplexus terramque polūque
M aternumque fretum totūque i imagine mūdū.
C assarum sedet irarum spectator:et alti
C elsus colle iugi domat exultantia corda.
I nfractasque minas dilato marte fatigat.
S ollers cunctandi fabius:ceu nocte sub atra
M unitis pastor stabulis per ouilia clausum
I mpauidus somni seruat pecus:effera seuit
A tque impasta trucis ululatus turba luporum
E xercet:morsuque quatit restātia claustra
I rritus incepti mouet inde atque apula tardo
A rua libys passu legit:ac nunc ualle resedit
C onditus occulta:si præcipitare sequentem.
A tque inopinata detur circundare fraude
N unc nocturna parat cecæ celantibus umbris
F urta uiæ:retroque aditum:fictosque timores
A ssimulat nunc crastra citus deserta relicta
O stentat præda:atque inuitat prodigus hostem.
Q ualis meonia passim meandrus in ora
C um sibi gurgitibus flexis reuolutus oberrat.
N ulla uacant icepta dolis simul omnia uersat.
M iscetque exacuens uaria ad conamina mentem
S icut aquæ splendor radiatus lampade solis.
D issultat per tecta uaga sub imagine uibrans
L uminis et tremula laquearia uerberat umbra.
I amque dolore furens ita secū immurmurat ire:

que illoꝶ ignauiam q̄ se uallo continerent comparat achilli qui in bello troiano cōspicuus armis a uulcano elaboratis præcibus thetidis magna uoce troianos terruit in cuius clypeo erat depictus mundus.in clypeo inqt homerus ī .xviiii.iliados inserebat uulcanus terrā cœlū mare:& solem indefesum & plenum orbē lunæ. Maternū fretū:quoniam thetis achillis mr̄ erat maris nympha. In imagine:illa cælatura clypei.

Cassarum irarū:quoniā in cassū irascebatur annibal Liuius ait.Vbi quieta oīa apd' hostes nec castra ullo tumultu mota uidet:quid tandē increpans quos martios aīos romanis debellatū & concessum.ppalam de uirtute & gloria esse in castra rediit cæterū tacita cura angebatur. Corda exultantia: ipsum annibalem iuueniliter exultantē & milites pœnos. Infractas:insanas minas annibalis. Dilato marte: mora pugnādi & cunctatione. Sollers:peritus.sollers dicitur in omni re prudens. Ceu nocte sub atra:fabiū eludentē uanas iras ānibalis compat pastori qui sic claudit ouilia ut lupis noctu aspirare non detur. Munitis:bene clausis & septis. Impauidus somni:non timens etiā si dormiret quoniā ouilia munita sūt. Effera:crudelis & rapida. Impasta:exuriēs. Truces:ululatus terrentes ipsa ouilia. Restantia:repugnantia lupis uolentibus irrūpere ad oues. Legit arua appula:uagatus est p apuliā lento tamē passu. Dictatoris inqt liuius prudētiā & cōstātiā timuit ānibal: & sæpe castra mouendo agros socioꝶ populabat̄ mō cito agmīe e conspectu abibat modo repente ī aliquo flexu uiæ si excipe digressū hostē posset obsidebat.Fabius p loca alta agmen ducebat modico ab hoste interuallo ut neque omitteret eū:neque congrederet̄ castris nisi q̄tum usus cogeret tenebatur miles pabula & ligna nec pauci petebant:nec passim. Legit: perrat circuit. Præcipitare:traher̄ in īsidias.

Qualis mœnia:flexuosa & uaria ānibalis itinera cōparat flexuosis cursibus meādri fluminis meoniæ a quo oēs flexiones dicūt̄ meādri:unde Vir. ī qnto. Quā plurima circū purpura meandro duplici melibea cucurrit. Sicut aquæ splendor:annibalis mentem uibrātem & uaria cogitantem comparat fulgori qui excitatur radiis solaribus agētibus ī aquā & dissultat p tecta. Tremula:uibranti. Et laquearia trabes ipsius tecti.

Obuia si primus nobis hic tela tulisset:
Nulla essent trebiæ et trasimeni nomina:nulli
Ingererent tituli:nunq̃ phaetontius amnis
Sanguinea pontum turbasset decolor unda.
Inuētum dum se cohibet:terimurque sedendo:
Vincendi genus:quotiēs uelut obuius iret:
Discinxit ratione dolos?fraudesque resoluit.
Hæc secum mediam somni cum buccina noctem.
Diuideret:iamque excubias sortitus iniquas.
Tertius abrupta uigil iret ad arma quiete.
Vertit iter daunique retro tellure relicta
Campanas remeat notus populator in oras.
Hic uero intrauit postq̃ uberis arua phalerni
Diues ea et nunq̃ tellus mentita colono:
Addunt frugiferis inimica incendia ramis.
Haud fas bacche tuos tacitū trāsmittere honores
Quāquā magna incepta uocāt:memorabere sacri
Largitor laticis:grauide cui nectare uites
Nulli dant prælis nomen præferre falernis.
Massica sulcabat meliore falernus in euo
Ensibus ignotis senior iuga:pampinus umbras
Nondum una uirides nudo texebat in aruo
Pocula nec norant succis mulcere lyei:
Fonte sitim et pura soliti defendere lympha
Attulit hospitio pergentem ad littora calpes:
Extremumque diem pes dexter et hora lyeum.
Nec pigitum paruosque lares humilisque subire
Limina:cælicolam tecti cepere uolentem
Fumosi postes:et ritu pauperis eui
Ante focos mensæ:letus nec senserat hospes
Aduenisse deum sed enim de more parentum
Grato cursabat studio:instabatque senectæ
Donec opes festas puris nunc corna canistris
Composuit nūc irriguis citus extulit hortis.
Rorantes humore dapes:tum lacte fauisque
Distinxit dulcis epulas:nulloque cruore
Pollitua castus mensa cerealia dona.

Obuia si primus:uerba annibalis quibus queritur sibi esse rē gerendā cū fabio quē inuitus laudat inquiens si nobis descendētibus ex alpibus romani opposuissent fabiū nullū locū insignē clade hostili fecissemus liuius ait cæterū tacita cura aīum incēsus q̧ cū duce non flaminio sempronioque simili futura sibi res esset ac tum demū edocti malis romani parē annibali ducē quesissent. Phaetōtius amnis:padus ī quē cecidit phaeton.hoc dicit ꝓpter cædē ad trebiā q in padū emittit. Decolor:īfectus romanoꝝ sanguine. Inuētū.s.ē genus uincēdi cūctādo:& mora pugnæ. Distinxit:dissoluit nr̄as fraudes. Ratione:prudētia quæ ī hoīe dicitr recta rō. Hæc secū.s.dixit & media nocte mouit castra ī cāpaniā relicta post tergū apuliā:ubi rgnauit daunus. Excubias:uigilias. Iniqs:quoniā tūc est tēpus dormiendi & sic tertia uigilia mouit īde pœnus. Tertius uigil:ille q debebat uigilare & facer excubias abrupto somno. Notus populator: qm̄ illic iterū fuerat cū apud linternū uidit picturā. Vberis:fertilis falernus est ager campanus uini ferax & tritici hinc Ply. inqt fœlix illa cāpania.ab hoc sinu īcipiunt uitiferi colles:& temulentia nobilis succo per oīs terras inclyto: atque ut ueteres dixere summū liberi priscū uenere certamē. Colono: q inde habuit triticū & uinū. Ramis frugiferis:arbustis annibal īcēdit oīs agros præter agrū fabii cui pepcit ut eū traheret in inuidiam romanoꝝ & ut eum eliceret ad pugnā uolentē hāc maculā delere:qd' minime assequutus ē. Haud fas bacche: fingit poeta bacchū euntē ī hispaniā ꝓduxisse falernū uinū & nomē accepisse a falerno sene q bacchū magna sedulitate hospitio excepat. Sacri laticis: uini falerni. Nectare: optīo uino prælū est torcular quo uinū præmit. Massica:massici cāpi sūt incāpania. In æuo meliore: ætate argētea Ply. ait falernus ager a ponte cāpano incipit. faustianus autem circiter quattuor miliaria a uico ꝓpe sinuessā:nec ulli uino maior autoritas tria eius genera:austerū:dulce:tenue:quidā ita distīguūt summis collibus gauranū gigni:mediis faustianum imis falernū. Ensibus ignotis: qm̄ tūc non erat usus armoꝝ. Nondū una:cū non dum esset una & cū nondū uiridis pampinus texebat ūbras ī aruo.i.cū nondū essent uites. Succis lyei:uino Vir.pocula que īuētis acheloia miscuit uuis. Pura:nō admixto uino. Defendere:repellere. Ad littora calpes:ad fretū herculeū & mare gaditanū. Extremū diē: ultimū quo illd' nectar ꝓduci debebat. Dexter: fœlix. Nec pigitū:nō piguit bacchū subire domum falerni. Ritu paupis æui:ut eo tpe consueuerāt. De more parētū:secundū cōsuetudinē āti quoꝝ & hospitalitatē q̃ plurimū illa āntiqtas gaudebat. Instabat senectæ:pugnabat cū ætate:& adeo sedulus erat circa hospitem ut iuuenis pene uideret. Rorantes dapes:hortēses herbas rore perfusas. Nullo cruore:qa non apponebāt carnes.primus qui īteremit animal fuit hyperbius martis filius boue ꝓmetheus. Cerealia dona:triticea:& pultē qua romani diu uixerunt ut scibit Ply.

Honorem uestæ:igne uestæ dicatū. Deterſit:amouit diſſipauit ut poſſet iacere in mediū liba:& maſſam triticeā ſiue hordeaciā admixtis:melle; lacte; & herbis.populus romanus ferre tātū & frumento.ccc.annis uſus ē & pulte:non pane:longo tpe uixiſſe romanos manifeſtū ē quoniā inde pulmentaria tēpore plinii dicebant̄:& ennius antiqſſimus uates obſidionis famē deſcribēs offā ereptā fuiſſe plorātibus īfantibus commemorat. Libamina:offam ex rebus ſupradictis compoſitā ſiue placentā. Captus:delectatus diligentia ſenis & hoſpitalitate. Fagina:ex fago arbore facta non.n.habebant tunc æra corinthia immo luxurioſoꝶ furores nō uaſa anaglipta & cætera id genus quæ mores pdiderūt. Tuos latices:uinū a baccho reptum. Vilis mulctra: uile uas ex ligno mulctra dr̄ uas quo lac mulgetur. Vir.bis uenit ad mulctrā binos alit ubere fœtus. Vuis: quas expreſſit ī craterē factū ex quercu cauata. Mero rubēti:falerno uino qm̄ falernū dictum ē quaſi flauernū autor̄ Varrone. En cape:uerba bacchi ad falernū ſenē hoſpitēque ſuū. Falerni uiticolæ:tui qui es agricola & iā poteris excolere uites. Haud ultra latuit dus: ſuum numē oſtendit:& deus appuit. Nitentē:quoniā bacchus erat formoſus: & hēbat comas demiſſas Martialis ſic denique non ſint tam longe bromio q̄ tibi phœbe comæ.corymbus ē fructus hederæ q̄ bacchi frōs redimit̄. cātarus erat poculū bacchi.Scyphus herculis autore Macrobio:Thyrſus ē haſta bacchi pāpinis obuoluta.habēs ēt alligatā inſtitam unde papinius in thebayde dicit pallentes hederæ nyſeaque ſerta coronāt.Cādida pampineo ſubnectit̄ inſtita pilo. Nyſeo palmite:uitigineo & bacchico a nyſa urbe baccho ſacra:a q̄ ipſe dionyſius dictus. Nec facilis certaſſe.i.non ualēs certare cū ſapore uini. Læto:qm̄ uinū generat lætitiā. Quaſſatus tpa: quoniā aſcēdēs uapor uini ad caput īducit ebrietatē. Vix ītellectis: quoniā factus iā ebrius non poterat uerba exprimere. Sōnus:ē comes bacchi qa nimio potu generat̄ ſōnus pp uaporē uini ebetantē cerebrū:& iō ebrii ꝓfunde dormīunt. Luctantia:repugnātia ſomno. Vngula phaetōtia.i.currus ſolaris & æq phœbei.i.illuceſcēte die. Prio phœbo:matutio ſole. Maſſicus:mons. It: ſerpit ipſa uitis quæ mōtē illū ornabat. Diues timolus:mons lydiæ uini ferax de quo ſupra dictū ē.Methymna ē urbs leſbi habūdās uini copia Vir.q̄ methymneo carpit de palmite leſbos; & Oui. Gargara quot ſegetes quot habet methymna racemos Ply:ait leſbiū ſponte ſua mare ſapit.Nec tmolio per ſe gr̄a ut uino ſed cuius dulci admixto reliquoꝶ duritia ſuauitatē accipiat ſimul & ætatē; quoniā uetuſtiora ꝓtinus uident̄. Diues:pp uinū & crocū unde Vir.croceos ut tmolus odores. Aruiſiū ē uinū chiū. Ambroſiis:dulcibus & prætioſis. Hæc tū uaſta dabat:ānibal ex arpis ī ſāniū trāſiit beneuētanū que depopulatus ē agrū.Theleſia expugnata fabiū ad pugnā trahere non potuit.Inde cāpanoꝶ uaſtatis agris ad uulturnū caſtra ponit dimiſſo ad prædādū falernū agꝶ.Maharbale:ſed dictator ꝑ iuga maſſici mōtis ducebat exercitū. Dabat uaſta:deuaſtabat & populabat̄. Improba uota caſtris auſoniis fabius nō ānibalē magis īfeſtū tā ſanis cōſiliis hēbat q̄ minutiū magr̄m eqtū q nil alid̄ q̄ ꝙ nō impabat more ad rē.pu.præcipitādā hēbat:ferox rapiduſque ī conſiliis ac līgua īmodicus.prio iter paucos deīde ꝓpalā ī uulgus ꝑ cūctator̄ ſegnē ꝑ cauto timidū affigēs uicia uirtutibꝫ uitia cōpellabat

A ttulit:ac primum ueſtæ deterſit honorem
V ndique et in mediam iecit libamina flammam.
D e eſſe tuos latices hac ſedulitate ſenili
C aptus iacche uetas:ſubito mirabile dictu
F agina pampineo ſpumarunt pocula ſucco.
P auperis hoſpitii præcium uiliſque rubenti
F luxit mulctra mœro: et quercu in cratera cauata
D ulcis odoratis humor ſudauit ab uuis.
E n cape bacchus ait nondum tibi nota ſed olim
V iticolæ nomen peruulgatura falerni:
M unera:et haud ultra latuit deus:inde nitentem
L umine purpureo frontem cinxere corymbi.
E t fuſæ ꝑ colla comæ dextraque pependit.
C autharus:ac uitis thyrſo delapſa uirenti
F eſtas niſeo redimiuit palmite menſas.
N ec facilis lœto certaſſe falerne ſapori
P oſtq̄ iterata tibi ſunt pocula:iam pede riſum:
I am lingua titubante moues patrioque lyeo
T empora quaſſatus grates et præmia digna
V ix intellectis conaris reddere uerbis.
D onec compoſuit luctantia lumina ſomnus.
S omnus bacchis tibi comes additus:hinc ubi prio
V ngula diſperſit rores phaetontia phœbo.
V iniferis late florebat maſſicus aruis
M iratus nemora et rorantis ſole racemos
I d monti decus:atque ex illo tempore diues
T molus:et ambroſiis aruiſia pocula ſuccis
A c metymna ferax latiis ceſſere phalernis.
H æc tum uaſta dabat:terriſque infeſtus agebat
A nnibal:et ſicci ſtimulabant ſanguinis enſes:
L udificante ducem fabio:iamque improba caſtris
A uſoniis uota et pugnandi praua libido.

Proni:deorsum currentes. Monte:massico in cuius iugis fabius castra posuerat. Da famæ da musa uirū:repetit uotū poeta fabii prudentiā magnitudinē aī & constantiā narraturus quē laudat quoniā bina castra uicerat sua.s.& hostilia:da inqt o musa famā & nomē fabio p totum orbē. Geminos furores:annibalis & romanoꝝ militū:qui pugnā ardebant. Feruida si nobis:uerba fabii ad milites pugnā affectantes:qbus eos hortat̃ ut pugna abstineant arguens ab utili & confutās militū libidinē ait.Si pr̄es & senatores putassent me feruidū & ruentē in prælia ,pfecto non dixissent me dictatorem:neque mādassent mihi bellū

Glisscebat proni decurrere monte parabant.
Da famæ da musa uirum cui uincere bina
Concessum castra:et geminos domitare furores.
Feruida si nobis corda abruptumque putassent
Ingenium patres:et si clamoribus inquit
Turbari facilem mentem non ultima rerum:
Et deplorati mandassent martis habenas.
Stat pensata diu belli sententia:uincam
Seruare inuitos:urgentisque ultima fata.
Nulli per fabium e uobis cecidisse licebit.
Si lucis piget:et supremis esse cupido est
Nominis ausonii:tedetque in tempore tali
Nullum clade noua claræque fragore ruinæ
Insignem fecisse locum:reuocandus ab atris.
Flaminius uobis est sedibus:ille ruendi
Iam dudū properās signū auspiciūque dedisset
In nondum præceps uicinaque fata uidetis
Vna ut debellet:satis est uictoria pœno.
State uiri:et sentite ducem:cum optabile tempus:
Deposcet dextras:tunc ista ferotia dicta
Frequentur factis:non est mihi credite:non est
Arduus in pugnas ferri labor:una reclusis
Omnes iam portis in campum effuderit hora.
Magnum illud solisque datum quos mitis euntes:
Iuppiter aspexit:magnum est ex hoste reuerti
Fortunæ libys incumbit:flatuque secundo
Fidit agens puppim dum desinat aura:sinusque
Destituat tumidos subducto flamine uentus:
In rem cuntari fuerit:non ulla peremni
Amplexu fortuna fouet:iam copia quanto
Arctior est nullo tyriis certamine?quantum
Detritum est famæ:quin inter cætera nostra
Haud laude abfuerit:modo qui sed parcere dictis:

iam deploratū & de quo iam desperauerant ut ostendat illos iniussu senatorū & contra cōe commodū pugnā affectar̃ & se non differre pugnā qa timeat sed quoniā tēpus ita poscebat:& in rē erat cūctari. Abruptū:præceps ad pugnā. Martis deplorati:desperatæ iā pugnæ & uictoriæ.Inde dicius corpora deplorata.i.mortua. Habenas:regimē periculosissimi belli. Pensata:.diligenter considerata. Inuitos:uos q optādo pugnā ruitis ad mortē:& urgetis ultima fata:& sic arguit suos temeritatis. Nulli euobis:captat beniuolentiā a militibus dicēs se nunq̄ passurū ut aliqs cadat in pugna se autor̃. Si lucis:si tedet uos uitæ reuocetis ab inferis flaminiū q se & suos detrahit in cladē & taxat imprudētiā militū q optabāt id a quo uel maxīe cauere debuissent calamitate præterita edocti. Supremis:ultimis ex romanis idest si uultis penitus delere nomen romanū.Sic horatius ī sermonibus.atqui licet esse beatis:& mihi licet eē deserto dicimus. Quibus non liceat eē ingratis inqt Ci.in officiis. Fragore ruinæ:strepitu & calamitate magna fragor a frangēdo dicit̃:& ,pprie ī aliq̄ ruina dicit̃. Insignē:notabilē & memorabilē aliq̄ calamitate. Ruendi:cadendi ī prælio magna ruina. Properās:festinans ad præliū sine consultatione:& electione ut bonū impatorē decet qui debet esse prudentissimus. Auspiciū:pricipiū. Præceps.i.præcipitiū & ruinā quæ nobis īminet. Vicina fata:,pximū exitiū nr̄um. Vt debellet:ut expugnet penitus una uictoria iqt satis ē ānibali ut sit dominus urbis & italiæ & locus ē ab utili. Optabile:aptū pugnæ. Nō ē mihi credite:ad illd̕ minutii respondet q fabiū segnē & cūctatorē ,p dictator̃ appellabat. Arduus:difficilis īmo libēter arma īduo sed nūc e re.pu.ē cūctari. Magnū illd̕:cōfutatio ē potuisset dici ddecus ē sedere ac numerare milites ne aliqs īterficiat̃ īmo ait fabius hoc magnū ē & paucis a ioue cōcessū posse.s.ab hoste reuerti. Fortunæ libys incūbit:ab utili suadet:,ppones difficultatē ī prælio cū faueat ānibali fortuna & illius hūeris uehat̃. Libys:ānibal incūbit humeris fortunæ. Agens puppī:metaphorice loquit̃. Figit:firmat naui ipsius ānibalis & agit ut uult. Dū desinat aura:expectemus inqt mutationē fortunæ & tunc pugnabimus quoniā fortuna nil fouet ,ppetuo āplexu sed mutabilis ē. Sinus tumidos:uela īflata ueto ferēti loqt̃ p trāslationē nautaꝝ q ,pspera nauigatione utunt̃. Destituat:derelinquat. Subducto:amoto uēto. In rē fuerit:,pderit differre pugnā. Arctior copia:q̄ fuerit prius. Detritū:ablatū. Inter cætera.i.alia quæ gessimus non deerit hoc a laude nr̄a:& hoc inqt nr̄is titulis ascribet̃. Modo q:laudi mihi dabit̃ fregisse annibalē nullo certamine

S ic melius:iã uos acies et prœlia et hostẽ
P oscitis:o maneat superi fiducia talis.
I nterea exclusa maioris sorte pericli
M e solum quæso toti me opponite bello
H is dictis fractus furor:et rabida arma quierunt
V t cũ turbatis placidum caput extulit undis
N eptũnus:totumque uidet:totoque uidetur
R egnator ponto:seui fera murmura uẽti
D imittunt:nullasque mouent in frontibus alas:
T um sensi ĩfusa tranquilla per æquora pace
L anguẽtes tacito lucẽt in littore fluctus.
S ensit cura sagax peni.fraudisque ueneno
A ggreditur mentes.pauca atque hæc ruris auiti
I ugera:nec multis fabius uertebat aratris.
M assicus uuiferis addebat noĩa glebis
H inc pestẽ placidã moliri.et spargere causas
I n castra ambiguas:ferro flãmisque pepercit
S uspectamque loco pacẽ dedit arte maligna.
C eu clandestino traheretur fœdere bellum.
I ntellectus erat fabio tyriosque uidebat
D ictator seuire dolos at non uacat egre
I nuidiam gladios inter lituosque timere.
E t dubia morsus famæ depellere pugna.
D onec reptantẽ et nequiq̃ sepe trahendo
H uc illuc castra et scrutantem prœlia penum:
Q ua memorosa iuga et scopulosi uertice colles
E xurgunt:clausit sparsa ad diuortia turma.
H inc lestrigoniæ saxoso monte premebant
A tergo rupes:undosis squalida terris
H inc literna palus.nec ferri aut militis usum
P oscebat regio:septos sed fraude locorum
A rcta fames penas misere exactura sagunti
V rgebat.finisque aderat chartaginis armis:
C uncta per et terras et lati stagna profundi
C ondiderat somnus:positoque labore dierum
P acem nocte datã mortalibus orbis agebat.
A t non sidonium curis flagrantia corda
D uctorem uigilesque metus haurire sinebant
D ona soporiferæ noctis:iam mẽbra cubili
E rigit.et fului circundat pelle leonis
Q ua super instratos proiectus gramine campi

q paulo ante oĩa uexabatᷓ obuios quosq; fũdebat:& cui nẽo poterat obsisterẽ: sed utitᷓ fabius rticẽtia ut duitet arrogãtiã: Sic Vir.ĩ qnto.Quãq̃.o.sed supent qbꝫ hoc neptũe ddisti. Sed pere dictis.i.uĩ tarẽ arrogãtiã & tacerẽ melius ẽ. Interea: dũ fortũa fauet pœno. Exclusa:rmota fortũa & piculo tali cũctatione. Me solum:q̃si dicat sinite me solũ regere & cũctando frãgere annibalẽ iuueniliter exultãtẽ. Vt cũ turbatis:fabiũ cõponẽ tẽ furores militũ grauissima õrone cõparat neptũo mitigãti uentoꝝ iras. In frontibus:qm̃ alæ uentoꝝ sũt circa tẽpora & frontẽ. Lãguẽtes: remissi. Sensit cura sagax pœni:cũ a pfugis ãnibali mõstratus ager dictatoris eẽt oĩbus uillis circa solo æquatis fabii agello pepcit ut occulti alicuius pacti ea merces uideri posset. Sagax:astuta cura annibalis. Mẽtes.s.romanorum.In quorum odium:atque ĩuidiã adducere fabiũ uolebat. Auiti: maioꝝ ipsius fabii. Massicus addebat noĩa:nã dicebatᷓ ager massicus a massico mõte. Glebis uuiferis: uino fertilibus. Moliri:moliebatᷓ:parabat. Placidã pestem: fraudem qua fabio inuidiã faceret. Loco:agris fabii ĩ tactis ab hoste. Clãdestino:occulto pacto ĩter fabiũ & annibalẽ qd' fabius cũ eẽt prudẽtissimus optime ĩtellexit. At nõ uacat:nõ placet fabio. Egre:grauitᷓ & moleste timere inuidiã ĩter arma:q̃si dicat nõ egre ferebat id qd' annibal moliebatᷓ fretus uirtute sua & cõsciẽtia. Morsus fãe:ĩfamiã quã illi apđ romãos annibal faciebat parcẽdo agris. Dubia incerto euentu pugnæ:& iõ cõi utilitati intẽtus:malos de se rumores non curabat.Vnde de ipso scripsit Ennius.Non ponebatᷓ.n.rumores añ salutẽ. Dõec reptantem clauso infalernis ãnibal dictator modicis presidiis occupat gallicanũ & casilinũ occupãdi fauces uersus tarracinã minutio dat curã ipse inuia posuit castra q̃ pœnus egressurus erat. Vbi cũ ui exitũ tẽtaret hostis:restitit romana acies:q̃re eũ nõ fefellit suis se artibus petitũ:itaque coactus ẽ:terribile quoddã cõminisci cõsilia maturare ꝓpinqua: hiẽs cogebat deficiẽte cõmeatu quẽ romãis abũde capua & sãniũ suppeditabant. Scrutantẽ:ĩquirẽtẽ pugnã fabius ĩclusit Sparsa turma:eqtibus positis ad custodiã locoꝝ & uias ne hostis exire posset. Ad diuortia:uias. Hic lestrigõiæ formianæ lestrigones tenuerũt formias oppidũ cãpaniæ:unde dicit plinius descrĩbẽs oppida quæ sũt ĩ sinu cãpano. oppidũ formiæ ãtiq̃ lestrigonũ sedes. Literna palus đ literno dictũ ẽ supra:clausus erat ãnibal cũ obstarẽt a tergo mõtes formiãi & caietãi & ab alia pte literna palus:& cũ oĩum reꝝ ĩ opia laboraret ĩ t̃ra hostili:tenebatᷓ ẽt hyeme q̃ iã appetebat. Sq̃lida:ĩculta pp aq̃s illic stagnãtes. Exactura pẽas:acceptura suppliciũ ex hoste ob euersã sagunthũ q̃ obsidiõe pssã đleuerũt. At ñ sidõiũ:

nox erat: ĩquit & oĩa qescebant: sed ãni-
bal præ dolore qetem capere ñ poterat.
Dona noctis: somnũ quẽ nox affert.
Fratris: magonis. Belligeri ritus: mi
litiæ. nã ipse quoque delitias aspernaba
tur: & iacebat sup corium bibulũ. Tri
stia: dolorem quẽ habebat qm̃ erat clau
sus exercitus. Dira: horrenda. Te-
lũ baleare: funda cuius fuerat maxius
usus apud baleares insulas. Pepulere:
expulerũt somnum magõis uestigia an
nibalis. Heus ĩquit: uerba magonis ad
annibalem. Constiterat: e strato surre
xerat. Ad mũera castroꝝ: ad officia &
exercitationes castrenses. Incussa plã-
ta: admoto pede: quo dormientes exci-
tabat. Fabius me noctibus: Verba ãni-
balis ad fratrẽ quibus dolet uicẽ suam
oppositum scilicet eẽ fortunæ suæ: fabi
um cunctatorem et ĩ re militari prudẽ
tissimũ: & ẽ magna laus fabii ex ore ho-
stis. Fabius fabius: ex stomacho loqt̃
excandescẽs ꝙ fabius iã senio confectus
eũ opprimat: & obstet suis uictoriis: fa-
tisque currẽtibus. Meis fatis: quæ impe
dit cursum meæ fortunæ. In orbe: ĩ cir
cuitu. Verũ age: aperit mentem suam
annibal. Res arcte: idest qm̃ in tãta re-
rũ difficultate constituti sumus. Por-
ro: certe. In nectere ramos: ludibrium
oculorum inquit liuius specie terribile
ad frustrandum hostes cõmẽtus ẽ: prin
cipio noctis furtim succedere ad mon
tes statuit: fallacis consilii talis appatus
fuit faces undique ex agris collectæ fa-
scesque uirgarum atque arida sarmẽta
præligãt cornibus boũ quos domitos in
domitosque multos ĩter cæteram agre-
stem predã agebat asdrubalique nego-
cium datum ut primis tenebris noctis:
id armentũ accensis cornibus ad men
tes ageret. Edicam: mandabo. Mani
plos: fasciculos sarmẽtoꝝ. Laxabit: a
periet uiam ãgustam qua nobis eundũ
ẽ si uolumus euadere. Iniquas excubi
as: uigilias nobis aduersas. Maiora: gra
uiora pericula propter noctem. Si cor
di. s. ẽ idest si placet consilium. Extre
ma consulta: ultima consilia & postrea
necessitas non patitur moram. Ad ten
toria: ipsius maraxis: qui erat dux ĩ exer
citu annibalis. Vt dispulit: postq̃ di
mouit somnũ in quo ille agitabat simu
lachra pugnæ. Tenebris fortissime du
ctor: uerba magonis ad maraxem. Te
nebris: in nocte.

P resserat ante toros tũc ad tentoria fratris.
F ert gressus uicina citos nec degener ille
B elligeri ritus taurino mẽbra iacebat
E ffultus tergo: et mulcebat tristia somno.
H aud procul hasta uiri terræ defixa propinquæ.
E t dira e summa pẽdebat cuspide cassis.
E t clypeus circa loricaque et ensis et arcus
E t telum baleare simul tellure quiescunt.
I uxta lecta manus iuuenes in marte probati.
E t sonipes strato carpebat gramĩa dorso.
V t pepulere leuẽ ĩtrantis uestigia somnum
H eus inquit: pariterque manus ad tela ferebat.
Q uæ te cura uigil fessum germãe fatigat
A c iã constiterat: sociosque in cespite fusos.
I cussa reuocat castrorũ ad mũera planta.
T ũ libyæ ductor fabius me noctibus egris.
I n curas fabius nos excitat: illa senectus
H eu fatisque sola meis currentibus obstat
C ernis ut armata circunfudare corona
E t uallet clausos collectus miles in orbe
V erũ age nũc quoniã res arcte nũc ꝑcipe porro
Q uæ meditata mihi latos correpta ꝑ agros
A rmenta assueto belli de more sequũtur.
C ornibus arentes edicam innectere ramos:
S armẽtique leues fronti religare maniplos.
A dmotus cum feruorẽ dispserit ignis:
V t passim exultent stimulante dolore iuuenci:
E t uaga per collis ceruice ĩcendia iactent.
T um terrore nouo trepidus laxabit iniquas.
C ustos excubias: maioraque nocte timebit.
S i cordi consulta moras extrema recursant:
A ccingamur ait. gemino tẽtoria gressu
I nde petunt: ĩgẽs clypeo ceruice reposta.
I nter equos interque uiros interque iacebat.
C apta manu spolia et rorãtia cede maraxes
A c dirum in somno ceu bello capesseret amens
C lamorẽ tum forte dabat: dextraque tremente
A rma toro: et notum querebat feruidus ensem.
H uic mago inuersa quatiens ut dispulit hasta
B ellãtem sõnum: tenebris fortissime ductor
I ras compesce: atque in lucem proelia differ.
A d fraudem occultãque fugam tutosque receptus
H unc nocte utendum ẽ arentis nectere frondes

C ornibus et latis accẽsa imittere siluis
A rmenta oppositi referent quo claustra manipli
G ermanus parat:atque obsessa euellere castra.
E mergamus:et hic fabio persuadeat astus
N on certare dolis.nihil hic cunctante sed actis
I ncepti leto iuuene:ad tẽtoria acherræ
F estinãt:q̃ parca q̃es minimũque soporis:
N ec notũ sõno noctes æquare:feroci
P eruigil ĩseruibat æquo:fessumque leuabat:
T ractãdo:et frenis ora exagitata fouebat.
A t sotii renouãt tela:arẽtemque cruorẽ.
F erro detergũt:et dãt mucronibus iras.
Q uid fortũa loci poscat:q̃d tẽpus:et ipsi
Q uæ nã agitẽt:pãdunt:et ceptis ire ministrũ
H aud segnẽ hortãtur:discurrit tessera castris
I ntẽtique docẽt.quæ sint propanda monẽtque
Q uisque suos:ĩstãt trepidi:stimulãtque ruẽtes
N auus abire timor dũ ceca silẽtia.dumque
M aiores umbræ.rapida iã subdita peste
V irgulta atque altis surgũt e cornibus ignes.
H ic uero ut gliscẽte malo et quassãtibus egra
A rmẽtis capita adiute pĩguescere flãmæ
C epe:et uincens fumos erumpere uertex.
P er colles dumosque lues agit atra p altos
S axosi scopulos mõtis lymphata ferũtur:
C orpora anhela boũ atque obsessis naribus igni
L uctãtur frustra rabidi mugire iuuẽci
P er iuga p ualles errat uulcania pestis.
N usq̃ stãte malo:uicinaque littora fulgẽt.
Q uã multa affixus cœlo sub nocte serena
F luctibus e mediis sulcator nauita ponti
A stra uidet:q̃ multa uidet feruoribus atris
C um calabros urunt ad pinguia pabula saltus
V ertice gargani residẽs incẽdia pastor.
H ac facie subita uolitãtũ ĩ montibus altis
F lãmarũ:q̃s tũc cecidit custodia forti:
H orrere:atque ipsos nullo spargẽte uagari
C redere:et ĩdomitos pasci sub collibus ignes
C œlo ne exciderint:et magna fulmina dextra
T orserit omnipotens:an cecis rupta cauernis

Manipli:milites dispositi a fabio ad cu stodiam uiarũ. Euellere: liberare cũ sint obsessa. Hic astus:quo nũc utẽur psuadeat fabiũ se nõ posse certare nobiscũ dolis. Acris:astuti consilii ãnibalis. Iuuene:maraxe. Achere.q erat alter dux annibalis. Minimũ soporis.parum q̃ppe dormiebat:ut decebat solertem ducẽ.iõ dixit supra.Virg.stãt bella magistro. Equare noctes.i.non erat ei notũ dormire p totã noctem. Inseruibat: inseruiebat & demulcebat ipsum æquũ manu:& ipsius ora exagitata refouebat.i.fracta pp frenũ. Leuabat: fouebat mulcebat. Fouebat:curabat aq̃s aut uino: ut moris ẽ:aut aqua mellita.
Dant iras:exacuũt ut magis ledãt hostes. Tessera:ẽ signũ:& imperiũ ducis quo militibus præcipit̃ ut arma capiãt: aut ut mutent castra. Quod ducis: imperiũ q nũciabãt militibus tesserarii dicebãtur plinius ait.Signi dationẽ. Tesseras:Vigilias inuenit palamedes in bello troiano. Timor nauus.i. q facit homines ĩdustrios & solertes.Nauus dicit̃ strenuus:& diligens inde nauare operã .i.strenue facere nauo ãt ignauus opponitur & timor abire cogit.Vir. pedibus timor addidit alas. Rapida peste.igni oĩa raptim consumẽti. Egra capita: primis tenebris silentio mota sunt hostiũ castra boues aliquanto ante signa acti: ubi ad radices montiũ. uiasque angustas uẽtũ ẽ signũ exẽplo dat̃ ut aceensis cornibus armenta in aduersos concitẽtur montes:& metus ipse relucentis flãmæ ex capite calorque:iam ad uiuum: ad imaque cornuum aduenies uelut stimulatos furore agebat boues.id ait syllius lymphata corpora. Lues atra:incendium. Adiutæ flammæ:nam concitatio bouum:capitumque quassatio flammam excitabat:& hominum passim discurrẽtium speciẽ præbebat. Anhela. cursu defatigata. Luctãtur:conantur mugire:& nõ poterant pter ignem.
Quam multa affixus:hos ignes passim. lucentes cõpat stellis & incẽdiis agrorũ q̃bus terræ pinguescunt. garganus est mõs apuliæ. Ad pĩguia:qm ĩcendio fit solũ pĩguius:q̃d Vir.ĩ georgicis cecinit.
Hac facie:tali apparẽtia igniũ. Sorti: p sortẽ.i.illi q custodiebãt & excubabãt uiso ĩcẽdio timuerũt. Credere credebant. Accenso sulphure:nã cũ montes sunt concaui:& hẽnt sulphur illic accẽdit̃ ignis naturalit̃:ut ẽ in ethna sicula uẽtis.s. ĩtus inclusis flantibus: & flante austro pp hũiditates egredit̃ fumus:flãte ãt aq̃lone pura flãma: cum sit frigidus & siccus:huius rei diligẽtissimus obseruator fuit eolus:& iõ deus uẽtorum fingit̃ a poetis.ĩpante Tito Vesbius mõs cãpaniæ hoc modo arsit:q̃d ĩcendiũ plinius q id tẽporis classi apud misenum præerat spectatũ profectus ẽ:& ad uillam põponiani :æstu suffocatus et aqua balnearum calida est quoniam transit per uenas sulphureas.Ideo dicit poeta illos dubitasse:unde habuerint originẽ illi ignes.

Egestas:emissas egerere ē euacuare & extra gerere. Infelix:damnata incēdiis. Iamque abeunt: qui ad transitus custodiēdos locati erant:ubi in sūmis montibus ac supra se quosdam ignes conspexerūt circunuentos se esse rati presidio excessere:qua ingens emicabat flamma uelut tutissimum iter petētes sūma montiū iuga fugerūt. Abeunt:discedūt ipsi custodes locorum romani dispositi a fabio. Faucesque uiæ:ānibal traducto per saltum agmine:& qbusdam in ipso saltu hostium oppressis ī agro alifano castra posuit:hunc tumultum sensit fabius cæterum & insidias eē ratus a nocturno utique ab horrens certamine suos munimento tenuit:luce prima sub iugo mōtis præliū fuit:fabius mouit castra transgressusque saltum sup alifas loco alto ac mūito cōsedit:ānibal romā petere se simulās usque in pelignos populabundus rediit: fabius mediis intra hostium agmē urbē que romam iugis ducebat exercitū: nec absistens nec congrediens sacrorum cā romam reuocatus:sed īperio modo sed cōsilio ēt ac prope præcibus egit cū minutio magro eqtū ut bello abstineret. Agros:alifanos.f.ab oppido. Huc usque:ad hoc īquit puenerat fabius sua prudentia ut annibali tot uictoriis elato satis eēt iā fugere romanos quos prius temeritate ducum tam facile proflīgebat & insectabat. Pulsi: annibalis. Iuuenē:minutiū magrm æquitū.q absente dictatore reg habebat habenas. Mos:consuetudo & patrius ritus. Si factis nondū minuti.uerba fabii ad minutiū qbus cum mouet suadēs ab utili ut bello absistat:dicens nō parū eē rōanos iā uinci desiisse ab hoste totiens uictore & ab assiduis cladibus respirare: sensus ē.Si nōdū es edoctus laudare cūctatōem meā:nec mea uerba ualuerunt ducere te ad uerā laudem & a prauitate abducere:& si mihi nō credis opibus crede meis & me absente pugna abstineas. Ale:acies nr̄æ:nam ego solus clausi Testor te:uoco te huius rei testem. Libare dapes:sacrificare. Solemnia.i.sacra.solēnia āt sacra dicūt quæ certis temporibus ānuisque fieri solēt. Interea dum ego abero. Egris rbus:afflicto romano impio. Est salus nil mouisse: idest nō cōferere manus cū hoste tali:& locus ē ab utili hēns in se confutatōem. Creditur:cōmittit tuo impio. Gloria:reddere mihi milites ītactos & hæc pars ēt habet cōfutatōem. Iam cernes: libycū:tanq̄ uates fabius prædicit futura minutio cum eēt prudētissimus ut ille magis cauere posset qd minime fecit. Leonē:ipsum ānibalē. Adeo:certe. Respectantē: respicientem ut in insequentes impetū facere possit. Coquentem:miscētem & meditātē. Oranti mihi ueto te tanq̄ dictator capere arma. Pio:sacrosācto qm̄ nō erat prouocatio a dicto dictatoris & oēs magistratus cessabant tēpore dictaturæ preter tribunitiā potestatē:& nō licebat ultra sex menses pferre dictaturam:sed hāc disciplinā Sylla & cæsar frangētes ppetui dictatores esse uoluerunt. Vallarat: muniuerat uerbis & prudentia.

Fuderit egestas accēso sulfure flāmas
Infœlix tellus media in formidine querūt.
Iamque abeunt:faucesque uiæ citus occupat armis
Pœnus:et īpatulos exultās emicat agros.
Huc tamē usque uigil processerat arte regendi
Dictator trebiam et thusci post stagna profundi
Esset ut annibali fabium romanaque tela
Euasisse satis:quin et uestigia pulsi
Et gressus premeret castris ni sacra uocarēt
Ad patrios ueneranda deos: tū uersus ad urbem
Alloqtur iuuenē:cui mos transmittere signa
Et belli summā primasque iubebat habenas.
Atque his præformat dictis:fingitque monēdo
Si factis nōdum minuti te cauta probare
Erudiit fortuna meis:nec ducere uerba
Ad uerū decus: ac prauis arcere ualebant:
Vidisti clausum ānibalē nil miles et alæ.
Iuuere:aut densis legio conferta maniplis.
Testor te solus clausi:nec deinde morabor
Diis sine me libare dapem et solēnia ferre
Nūc iterū atque iterū uinctum uel montibus altis
Omnibus aut rapidis mō pugna absistite tradam.
Interea crede experto non fallimur:egris
Nil mouisse salus rebus sit gloria multis.
Et placeat:quippe egregiū prosternere ferro
Hostē:sed fabio sit uos seruare triūphus
Plena tibi castra atque intactus uulnere miles
Creditur:hos nobis erit hæc tibi gloria redde.
Iam cernes lybicum huic uallo assultare leonem.
Iam predas offerre tibi:iam uertere terga
Respectantē adeo:atque iras cū fraude coquētem
Claude oro castra:et cūctas spes eripe pugnæ.
Hæc monuisse satis:sed si compescere corda
Non datur oranti:magno te iure pioque:
Dictator capere arma ueto:sic castra relinquens
Vallarat monitis:ac se referebat ad urbem.

Ecce autem flatu classis phenissa secundo
Littora caietæ lestrigoniosque recessus
Sulcabat rostris: portusque intrabat apertos.
Ac totus multo spumabat remige pontus
Cum trepide fremitu uitreis e sedibus antri
Equoreæ pelago simul emersere sorores.
Ac possessa uident infestis littora proris.
Tum magno percussa metu nereia turba
Attonite propere refluunt ad littora nota.
Teleboi medio surgunt qua regna profũdo.
Pumiceæque procul sedes immanis in antro
Conditur abrupto proteus: ac spumea late
Cautibus obiectis reiectat cerula uates
Is postquam sat gnarus enim rerumque metusque
Per uarias lusit formas et terruit acri
Serpentis squamis horrendaque sibila torsit:
Aut fremuit toruo mutatus membra leone:
Dicite ait quæ cã uiæ: quis ue ora repente
Peruasit pallor? cur scire futura libido?
Ad quæ cymodoce nympharum maxima natu
Italidum nosti nostros præsage timores
Quid tyriæ classes ereptaque littora nobis:
Portendunt num migrantur rheteia regna
In libyam superis: aut hos sarranus habebit
Nauita iam portus? patria num sede fugate
Atlantem et calpen extrema habitabimus antra?
Tum sic inuoluens repetita exordia retro
Incipit ambiguus uates: reseratque futura
Laomedonteus phrygia cum sedit in ida
Pastor et errantis dumosa per auia tauros:
Arguta reuocans ad roscida pascua canna
Audiuit sacræ lentus certamina formæ.
Tum matris currus niueos agitabat olores
Tempora sollicitus litis seruasse cupido.
Paruulus ex humero coritus et aureus arcus
Fulgebat: nutuque uetans trepidare parentem:
Monstrabat grauidam telis se ferre pharetram.
Ast alius niuea comebat fronte capillos.
Purpureos alius uestis religabat amictus:
Cum sic suspirans roseo uenus ore decoros

Ecce auté flatu: classis punica uẽit ad litus caietæ in subsidiũ annibalis. Vnde poeta fabulat̃ nymphas tyrreni maris illa classe territas adiuisse ꝓtheũ qui tũc apud capreas erat ut cãm huius nauigationis sciscitarent̃ q ẽt huius belli causã euẽtũque apuit. Phenissa: punica caieta ciuitas cãpaniæ ad mare adhuc retĩet nomẽ. Lestrigonios recessus: sinus formionos: quoniã lestrigões tenuerũt formias oppidũ. Infestis: inimicis libycis.

Ad limina nota: i. ad capreas: ubi ꝓtheus habitabat ut fingit poeta ad imitationẽ Virgilii canẽtis Aristeũ ductũ a mr̃e ad protheũ qui tũc patriã pallenẽ ĩ thessalia reuiserat. Teleboi regna: capreaꝝ insula non ꝓcul a neapoli ubi regnauit thelebous. Vir. ait Theleboũ capreas cũ regna teneret insula capreaꝝ tyberii secessu celebrata ẽ Taphius: & thelebous frater fuerunt & reges apud theleboas ĩsulas & taphias: quæ sunt inter ætoliã & Achaiã: q non contenti paterno regno ĩter se pugnarunt ea lege: ut uictor r̃gnaret. Taphius uicit: thelebous capreas nauigauit illicque sedẽ posuit: ideo capreas r̃gna theleboi appellat. Pumiceæ sedes: antra ex pumice. Abrupto: magno & præcipiti. Sat gnarus: sciẽs: cui opponitur ignarus. Formas: protheus transmutabat se in uarias formas. In hoc figmento imitat̃ poeta Vir. in georgicis & homerum ĩ odyssea. Mutatus mẽbra: idest cũ mutasset se in leonem: hæc ẽ loquutio frequẽs apud sylliũ supra mutatus tela sycheus. Dicite ait: uerba ꝓthei ad nymphas. Cymothos: nympha. nã cyma dicitur unda inde cymothos quoniam maris nymphæ nil aliud sunt nisi ũdæ. Nosti nostros: uerba cymodoces ad protheum Menelaus apud homerũ li. iiii. odysseæ sic protheum alloquitur Nosti senex cur hæc dissimulas. Migrãtur: transferuntur regna ad carthaginẽses: rheteia romana. Sarranus: punicus athlas ẽ in finibus mauritaniæ calpe aut ĩ finibus hispaniæ de quibus dictum ẽ. Extrema: in ultima parte terrarũ ad occasum posita. Ambiguus: perplexus & ambagibus uera inuoluens. Laomedõteus: narrat protheus iudicium paridis ĩ ida sylua troiana quod causa fuit ruinæ ilii: & bellorum quibus romani ab ænea originem habentes uexati sunt urgente iunone. Pastor: paris qui fuit pastor in ida troiana. est enim alia ida in creta insula. Errantes: pascentes. Arguta canna: sonora fistula harũdinea & pastorali. Sacræ: diuinæ. Lentus: ociosus.

Niueos olores: qm̃ olores trahebãt currũ ueneris. Coritus pharetra & sagittæ. Est alius. s. cupido qm̃ plures erãt. Comebat: ornabat. Roseo: pulchro.

Teſtis certiſſima: uerba ueneris ad cupidines filios quos hortatur ut ſuam pietatem erga matrē oſtēdāt. Inde cōmemorat oīa quæ illis tribuit ut ſi hoc neglexerīt ingrati atque īpii eē uideanť: & poſſibilitatē oſtendit dicēs illos etiā iouē cogere poſſe. petere q̄ppe debemus poſſibilia: & quæ is preſtare poſſit a quo aliq̄d cōtendimus. Quis credere ſaluis: mouet illos ad affectū cū hoc dicit. ne mr̄em reliq̄ſſe præter decoꝝ & pietatē uideanť certantē & forma: cū ipſa ſit dea pulchritudinis & gratiæ. Saluis: uiuentibus. Forma: pulchritudine totius corp̄is. Ore: uultu. Quid ultra iā ſup̄eſt reꝝ: ex rei indignitate mouet filios. Indignū q̄ppe erat uenerē formoſiſſimā d' forma certare q̄ſi dicat q̄d mihi ſup̄eſt ſi uīcor in forma.

A lloquitur natos teſtis certiſſima ueſtræ
E cce dies pietatis adeſt quis credere ſaluis
H oc auſit uobis? de forma atque ore: quid ultra:
I am ſupereſt: rerum certat uenus: omnia paruis
S i mea tela dedi blando medicata ueneno:
S i ueſter cælo ac terris qui fœdera ſancit:
S tat ſupplex cum uultis auus uictoria noſtra:
C ypron idumeas referat de pallade palmas.
E t iunone paphos centum mihi fumet in aris:
D umque hæc alligeris inſtat cytherea: ſonabat
O mne nemus gradiente dea: iam bellica uirgo
E gide depoſita: atque aſſuetum caſſide crinem
I nuoluit tum compta tamen: pacemque ſerenis
C onniſces oculis ibat: lucoque ferebat:
P rædicto ſacræ ueſtigia concita plantæ.
P arte alia intrabat iuſſis ſaturnia ſiluis.
I udicium phrygis et faſtus paſtoris et idam
P oſt fratris latura toros: poſtrema nitenti
A ffulſit uultu ridens uenus: omnia circa:
E t nemora et penitus frondoſis rupibus antra.
S pirantem ſacro traxerunt uertice odorem:
N ec iudex ſediſſe ualet: feſſique nitore
L uce cadunt oculi: metuit dubitaſſe uideri:
S ed uictæ feras bella deæ uexere per æquor
A tque exciſa ſuo pariter cum iudice troia eſt:
T um pius æneas terris iactatus et undis:
D ardanios itala poſuit tellure penates.
D um cete innabunt ponto: dum ſydera cælo
L ucebunt: dum ſol indo ſe littore tollet:
H ic regna et nullæ regnis per ſecula metæ.
A t uos o natæ currit dum immobile filum:
A driaci fugite infauſtas ſaſſonis harenas
S anguineis tumidus ponto miſcebitur undis.

Omnia paruis: beneficia in filios collata uenus affert. Tela: amoris. ſ. Blando ueneno: amor̄. Auus: Iuppiter pr̄ ueneris. Qui ſancit: firmat. Cū uultis: q̄m̄ oīa ſubiiciunť amori. Vnde ouidius oīa uīcit amor. Cypron: q̄m̄ cyprus erat ſacra ueneri: ubi illa primū īſtituit lupanar. Palmas idumeas: uictoriā quæ p̄ palmas ſignificať: cuius ē magna copia ī idumea regione iudeæ. Vir. primus idumeas referam tibi mantua palmas. Paphos: ē urbs cypri ueneri ſacra. iō canit: Vir. Ipſa paphum ſublimis abit. Aligeris: cupidinibus alatis. Inſtat: inſtando dicit. Bellica uirgo: pallas quæ depoſuerat egida. i. ſcutū in quo erat caput meduſæ ut pulchrior & uenuſtior uideretur. Pacē: tranq̄litatem cū ipſa ſit dea belli: nunc ut mitis uidereť pacē oculis non toruis ſed tranq̄lis atque uenuſtis oſtēdebat. Cōniſcēs. i. ſignificās pacē iucūdo motu oculoꝝ: cū prius toruo obtutu bella minareť cōniuere eſt oculos mouer̄: & itē cōniſcer̄. Luco predicto: nā conuenerat inter eas de loco. i. in ida phrygia. Iuſſis ſyluis: in ſyluas ut iuſſerat paris iudex. Iuno putabat ſe oīo iudiciū habiturā cū eēt ſoror & cōiūx iouis: & tanto magis a pallade ſpreta excāduit. Phrygis: troiani paridis. Faſtus: omnē paridis ſup̄biā aī elationē & ſnīam q̄ ferret p̄ iunone ſine aliquo tīore cū maxīa ābītōe ut illā ſibi deuīciret. Et idā: illud iudiciū q̄d' debebat eē in ida. putabat inq̄t ſe oīa cōmouere poſſe ſua maieſtate. Poſt frīs toros: cū eēt ſoror & cōiūx iouis. Traxerūt odorē: acceperunt odorē qui ſpirabat e ſacro uertice ipſius ueneris. Vir. Diuinū uertice odorē ſpirauer̄ pedes ueſtis d̄fluxit ad imos. Nec iudex ſediſſe ualet: nō poterat reſiſtere tāto ſplēdori & oculi caligabāt tāto ſplēdor̄ uicti. lumē q̄ppe maius offuſcat mīnus. Metuit dubitaſſe uideri. i. ſtatī iudiciū tulit paris uictus pulchritudīe ueneris: nec uolebat uideri d' preſtātia formæ dubitaſſe: cū nulla eſſet īter illas cōpatio: quap̄p̄ uictæ deæ cōmouerūt græcos ad excidiū troianū. Tū: poſt euerſionē ilii. Itala tellure: ī latio. Vir. īferretque deos latio. Dū cete īnabūt pōto: uaticinať p̄theus īperiū romanū for̄ p̄petuū: ſic Vir. His ego nec metas reꝝ nec tp̄a pono. Impiū ſine fine dedi. Cete piſces. ponit cete p̄ oībus piſcibꝫ. Indo litor̄: oriētali. i. dū orieť & occidet ſol. Nullæ metæ: nulli termini. At uos o natæ: uertit ſermonē ad nymphas p̄theus illiſque p̄dīcit cladē cānēſē: & huius belli euētū. Immobile filū: fatū īmutabile. Infauſtas: īfelices & dānatas cruore futuro: quo unda inficieť: ſaſſon eſt īſula īter epyrū & brunduſiū in mari adriaco in quod emittit aufidus in cuius ripis futura erat memorabilis clades. Tumidus: repletus ſanguine ac cadaueribus.

Per carmia deū.i.carmia sibyllina quæ monebāt cauēdū eē ab apulia & cāpis ætolis pollybius descri bēs pugnā cānensē ait. Affectus.n.grauibus ac recētibus cladibus populus romanus nimium in futura uerebat̄.unusqsque ītra se quæ futura ciuiū romanoꝝ fortuna eēt delcto ,pfligatoque exercitu cogi tabat:quæ libri sibyllini minabant̄ ī ore oīum erāt. Cāpo:appulo:& diomedeo quē sybilla dānaue rat ꝓspiciēs cladē illā cānensē. Etolæ ūbræ:diomedeæ illic.n.cōsedit diomedes. Teucris: romanis irūdis a troia ꝑ æneā inimicū quondā diomedis cū quo singulari certamie pugnauit. Mox:post pu gnā ad cānas ānibal cōtēdet ad urbē: cu ius portā asta ꝑcussit:& iaculū ītra moe nia cōtorsit. Romuleos:romāos. Me taurus:fluuius secat appenninū & labit̄ nō ꝑcul ab urbino apud quē īterfectus fuit asdrubal frater annibalis a claudio Nerone: & Liuio salinatore cōsulibus. Ille:Scipio. Genitus furto:occulto cō cubitu iouis cū pōponia mr̄e Scipiōis q: postea cognomīatus ē africanus maior. Scipio natus ē ex pōponia & ioue muta to ī anguē & ī ptu pōponia piit: quæ sic filiū apud īferos alloqt̄. Sola die cape rē medio cū sorte petitos ad requiē som nos. Subitus mihi mēbra ligauit āplexus deīde subiūgit. Vidi crede iouē:nec me mutata fefellit forma dei ꝙ sq̄lentē cō uersus ī anguē īngēti traxit curuata uo lumina gyro. Sic ēt cōceptus ē Alexāder magnus. Patris & patrui. P. Cornelii Scipionis & gnei patrui q ī hispania oc cubuerūt. Implebit litus elisæ:quoniā Scipio ī africā traiiciēs syphacē asdruba lēque uicit incēsis castris q̄ erāt ex hāꝝ dinibus. iō ait īplebit flammis. Auellet pœnū:abstrahet ānibalē ex italia & re uocabit in africā. Torrentē: adurentē uiscera romanoꝝ & totius italiæ. Pro priis oris: libycis.nā uicit illū ad zamā magno prælio. Hinc:postea ob hāc ui ctoriā. Armis:nā uictis pœnis ex cōdi tionibus a Scipione aceptis naues icēsæ sūt & arma deposita ut suo loco habebi mus. Africa cedet nomie: quoniā afri canus cognominabit̄ a deuicta africa. Hic dabit ex sese:de Scipione æmilia no ītelligit q fuit adoptatus ī familiam cornelioꝝ filius qppe supioris africani ualitudīarius & ī becillis Scipionē filiū pauli æmilii adoptauit.unđ scipio æmi lianus dictus est. hic tertio bello punico carthaginē deleuit: & africanus minor cognominatus est. Tertia bella: tertiū bellū punicū. Vates:protheus. Magi ster:minutius oblitus erat mandatoꝝ fa bii. Pascere nec penus: ideſt nō deerat annibal ad pascendū nutriendūque fu rorē prauū ipsius minutii q hēbat mili tū fauorē & plebis:q prauus erat:uolebat.n.pugnare īiussu dictatoris. Nō aliter:ānibalē simulata fu ga & ꝑua iactura suoꝝ militū & īpedimētoꝝ eliciētē minutiū ad pugnā cōparat piscatori q esca pisces allicit & r̄te iacto īuoluit trahitque ad litus. Liqdis penetralibꝫ:aqs. Sinuato:r̄te ī sinū ducto. Fama furit:diuulgabat̄ fama rei bn̄ gestæ a minutio q cū hoste absente Fa.manus cōseruit. Sex milia hostiū cessa st̄:qnque romāoꝝ:nūtiatū ē tn̄ ut iqt Li.ī tā pari ꝑpe clade fama egregiæ uictoriæ cū uanioribꝫ lrīs magr̄i æqtū romā ꝑlata d'his rebus ꝑsæpe & ī senatu & in cōtiōe actū ē. Tū. M. Metellus tribunus plebis ī fabiū inuectus rogationē de īperio æquando tulit. Furit:uulgat̄. Virtutē:ipsius minutii. Ditōne:īperio ac potestate. Repostas:patas & irrogādas a Fabio cuius iniussu minutius pugnauerat. Ducem:fabium cum ad exercitum redierit & iussurum gladios recondi īuagina. Referri:recondi. Saturnia:iuno quæ romanos dare pessum uolebat. Popularibus auris:fauoribus populi ī minutiū.

Aufidus:et rubros impellet ī equore fluctus.
Damnatoque deū quondam per carmina cāpo
Etolæ rursus teucris pugnabitis umbræ.
Punica romuleos quatient mox spicula muros.
Multa quoque asdrubalis fulgebit strage metaurus
Hic ille e furto genitus patruique piabit:
Idem uultor patrisque necem:tum litus elisæ.
Implebit flammis. auelletque itala penum.
Viscera torrentem:et propriis superabit in oris
Hinc carthago armis hinc africa nomine cedet
Hic dabit ex sese q tertia bella fatiget:
Et cinerem libyæ ferat in capitolia uictor.
Quæ dum arcana deū uates euoluit ī antro:
Iam monita et fabiū bellique equitūque magister
Exuerat mentem ac præceps tendebat ī hostem.
Pascer̄:nec pœnus prauum ac nutrire fauorem:
Deerat:et ut paruo maiora ad prælia damno
Elicere:dabat interdum simulātia terga:
Non aliter quā qui sparsa per stagna profundi
Euocat eliquidis piscē penetralibus esca:
Cūque leuem summa uidit iam nare sub unda:
Ducit sinuato captiuū ad littora lino.
Fama furit uersos hostis pœnumque salutē.
Inuenisse fuga:liceat si uicere finem.
Promitti cladum.sed enim ditione carere
Virtutē:et pœnas uincētibus esse repostas
Clausurum iam castra ducem rursusque referri
Vagina iussurū enses:reddatur in armis
Vt ratio purget miles cur uicerit hostem
Hæc uulgus: nec non patrū saturnia mentes
Inuidiæ stimulo fodit:et popularibus auris

Pœno:annibali. Ne penderet:daret pœnas. Patria inconsulta:roma quæ temeritate quadam mi nutium fabio æquauerat. Partitus socias uires:prima & quarta legio minutio secunda:& tertia minu tio euenerũt. Item eqtes pari numero socio℞ & latini nois diuiserũt castris se quoque separe magister equitum uoluit quod annibali gaudio fiũt. Nam & liberam minutii temeritatem se suo modo captu rũ & solertiæ fabii dimidiũ uiriũ discessisse uidebat. Propiqs iugis:nã loca ædita fabius semp elige bat & tumulus qdã erat iter castra minutii & pœno℞. Vecordia minuti.i. ipse isanus minutius suos emisit i hostẽ. Disiecto:sine aliq cõsul tatione apto. Perdẽdi:ut suos pderet. Pereũdi:ut ipse piret. Insubitũ: rẽ re pẽtinã. Ausonius: minutius Romanus emisit i hostẽ ois copias & idẽ fecit anni bal. Dũ dictator abest:uerba annibalis hortãtis suos ad pugnã cũ magna laude fabii:quo præsente nil se posse annibal plane fatet. Sitũ:rubiginẽ. Dabit im probus inqt: loqtur filius dictatoris: q gaudebat minutiũ dare pœnas sui erro ris. Suffragia cæca:iconsulta & temera ria populi suffragia:qbꝰ æquatũ erat il lis a iperiũ. Nostros fasces:dignitatẽ & iperiũ. Insanæ tribus:quæ minutiũ fa bio æqstis spectate hãc pugnam & ex sto macho loqt. Proh lubrica rostra: o le uis & icõstans multitudo quæ i foro uer saris. Viris uanis:leuissimis:& sine ali q grauitate aut prudẽtia. Munera mar tis:officia belli regẽdi & ius æquũ in ca stris regẽdis. Imbelles:nullã i armis pe ritiã habẽtes:& ẽ concessio p qdã stoma chationẽ. Sciscant: iudicẽt & statuant scire ẽ iudicare & decernere ũde legĩus apud Liuiũ populus sciuit:& plebiscita plebiscito minutius habuerat iperiũ fa bio æqtũ:Vnde dicit apd Liuiũ restitu ens fabio dignitatẽ. plebiscitũ quo ma gis oneratus q̃ oneratus sũ tibi restituo & depono. Solẽ cõcedere nocti.i. iudi cẽt fabiũ p̃rem meũ tanq̃ solẽ ceder mi nutio q ẽ tanq̃ nox:qppe nullã hẽt pru dentiã. Piabũt psoluent:& purgabunt hũc errorẽ magna calamitate. Sãguĩe pœno℞:respõdet fabius qui e natura at que boni uiri p̃scripto uiuẽs nũq̃ p̃riæ succẽsendũ putauit. Liuius ait. Tũc Fa bius prio clamore pauẽtiũ audito:dein de cõspecta pcul turbata acie ita ẽ inqt: nõ celerius q̃ timui deprehẽdit fortuna temeritatẽ. Fabio æqtus iperio anniba lẽ & uirtute & fortũa supiorẽ uidet:sed aliud iurgãdi succẽsendique tẽpus erit: nunc signa extra uallũ pferte uictoriã hosti extorqueamus cõfessionẽ erroris ciuibus relinqmus. Iuuenis o fili cæde hostis delẽ debes id qd cõtra p̃riam di xisti. Tristia dicta:patriæ tristitiã affe rẽtia. Patiar ne:locus ẽ ab honesto. nõ enĩ decebat fabiũ pati ãn eius oculos de leri acies romanas. Nos æquisse miori: sẽsus ẽ si pmiserimus nr̃os pire hoc qd romãi iprudẽter egerit purgabit nr̃a cul pa. ergo melius est succurrere nostris p pe oppressis: ut iure de populi romani icõstãtia & temeritate quæri possimus:

Tunc indigna fide censent optandaque pœno
Que mox haud paruo luerẽt damnata pido
Diuiditur miles:fabioque equitumque magistro:
Imperia equantur. penitus cernebat et exps
Irarum senior magnas ne penderet alti
Erroris pœnas patria inconsulta timebat:
Actum multa putans secum ut remeauit ab urbe
Partitus socias uires:uicina propinquis
Signa iugis locat:et specula sublimis ab alta
Non romana minus seruat q̃ punica castra.
Nec mora disiecto minuti uecordia uallo
Perdendi simul et pereundi ardebat amore:
Quem postq̃ rapidum uidit procedere castris.
Hinc libys hinc fabius simul accendere sagacis:
In subitum curas propere capere arma maniplis
Edicit:nulloque tenet munimine turmas.
Ausonius torquet totas in prælia uires:
Pœnorum ductor:propellitque agmina uoce
Dum dictator abest rape miles tempora pugnæ:
Non sperata diu plano certamina campo
Offert ecce deus:quoniam data copia longum
Detergete situm ferro:multoque cruore:
Exatiate uiri plenos rubiginis enses.
Atque ea cuntator pensabat ab aggere ualli:
Perlustrans campos oculis tantoque periclo
Discere quis nam esset fabius te roma dolebat.
Cui natus iuncta arma ferens dabit improbus inqt:
Quas dignum penas:qui per suffragia cæca.
Inuasit nostros hæc ad discrimina fasces:
Insanæ spectate tribus proh lubrica rostra
Et uanis fora læta uiris nunc munera martis
Equent imperio:et solem concedere nocti
Sciscant imbelles magnas mercede piabunt
Erroris rabiem:et nostrum uiolasse parentem.
Tum senior quatiens hastã lachrymisque cohortis
Sanguine pœnorum iuuenis tam tristia dicta
Sunt abolenda tibi:patiar ne ante ora manusque
Ciuem deleri nostras? aut uincere penum
Me spectante sinam?nos æquauisse minori.

Talia corda: eadē s̄nia quæ tibi ē: nolle. s. opē ferr̄. Succēser̄ nefas p̄riæ: uerba digna Fabio salutis patriæ studioso: quā etiā rūoribus de se malis sēper præposuit. patria enī oīum caritates complectit̄ cui etiā uitā debēus: & nullo modo succēsendū esse patriæ ostendit exēplo Camilli: q post captos ue hios a. L. Apuleio accusatus fuit tribuno. pl. q̄ apud eū eēnt por tæ æneæ: q̄s tacuisset: cū prædæ bellicæ ratione redderet p̄rbus: & q̄ decimā partē mittendā apollini delphico cēsuisset: unde dānatus ardeā ī exiliū missus ē. Inde postea romāis in capitolio obsessis reuocatus patriā asseruit: fugatis: trucidatisque gallis senonibus. Fœdior: turpior: & magis uituperāda: quoniam patriæ oīa debēus pro q̄ uir bonus nū q̄ dubitauit occūbere: si illi sit ꝓfuturus. Lare: domo. Extorris: extra terram ꝓpriā: idest Romā situs. Curru: triūpho: quē egit de gallis. Dānata: in exiliū acta. Viro: Camillo. Pacata: sine ira. i. si fuisset iratus patriæ ob dedecus acceptū Roma penitus corruisset. Iras meas: q̄s ego haber̄ deberē q sū læsus. Classica tubæ: iā inqt consertæ erāt acies: & māus. Postes: ianuas castroꝝ. Nō grauiore mouēt: Fabiū magno īpetu in plana decurrētē: ut Minutiū e faucibus hostiū eripet: compat uētis q sæuo flatu in diuersos fluctus mare distrahūt. Odrysius: threicius: nā odrysæ s̄t populi Thraciæ. Pollens: potēs. Aequor: ūdas. Haud ꝓrsus: s̄ēsus ē: Fabius non eēt assecutus maiorē laudē deuicta carthagine: q̄ adeptus ē prælio quo minutianos milites liberauit: nā Annibalem metū: irā: inuidiā: & fortunā uno prælio uicit: & est magna laus Fabii. Iniuria: q̄ romāi affecerāt Fabiū ob īuidiā: igit̄ hæc iniuria cā fuit ut Fabius aī sui magnitudinē ostēderet: quæ īiuriæ illatæ n̄ memīt: ꝓniorque ē ad ignoscēdū: q̄ ulciscendū: si magnaīus fueris: inqt Sene. Nūq̄ iudicabis tibi contūeliā fieri ab īimico: dices: non nocuit mihi: sed animū nocēdi hūit: & cū illū ī potestate tua uideris: uīdictā putabis uīdicare potuisse. Scito enī honestum & magnū genus uīdictæ eē ignoscer̄. Decoris: honoris: & gloriæ. Metus: quoniā nō timuit irruere ī hostes. Iræ: quoniā deposīta ira: ī Minutiū hostes repressit: & sic uicit īuidiā aliorū in se: famā ēt & rūores de se ī alios. dicebāt enī īuidi Fabiū sētire cū annibale: uicit ēt fortunā: quoniā Fabio ruēti ad pugnā: aut cūctāti nihil nocere potuit. Pœnus ab excelso: Annibal uiso Fabio ruente ad pugnā tīmuit: cecinitque receptui professus minutium quidē se uicisse: sed a Fabio se esse superatū. Orbe: corona militum. clauserat minutiū & suos. Hausturus: consūpturus. Dardāius du. minutius. Iā styga: īferos apd̄ quos ē styx palus: iā inqt minutius mēte mortuus erat: & eū pudebat opem Fabii implorare: quē læserat. Mente: animo suo: iam enim desperauerat de uita. Gemino cornu: alis utrinque locatis. Vlteriore corona: idest circunuallauit acies hostiles: quæ minutianos milites clauserant:

S oluet ur culpa si sint mihi talia corda.
I anque hoc ne dubites longeui nate parentis
A ccipe: et æterno fixum sub pectore serua.
S uccensere nefas patriæ: nec fœdior ulla
C ulpa sub extremas fertur mortalibus umbras
S ic docuere senes: quantus: qualisque fuisti
C um pulsus lare: et extorris capitolia curru
I ntrares exul tibi corpora cæsa camille
D amnata quot sunt dextra pacata fuissent.
N i consulta uiro mensque impenetrabilis iræ.
M utassentque solum sceptris æneia regna.
N ullaque nunc stares terrarum uertice roma.
P one iras o nate meas: sotia arma feramus.
A cceleremus opem: ianque intermixta sonabant
C lassica: procursusque uiros colliserat acer
P rimus claustra manu portæ dictator et altos
D isiecit postes: rupitque in prælia cursum.
N on grauiore mouent uenti certamina mole.
O drysius boreas: et syrtim tollere pollens
A fricus obnixi cum bella furentia torquēt.
D istraxere fretum: ac diuersa ad littora uoluūt
A equor quisque suum sequitur stridente procella
N unc huc: nunc illuc raptim mare et intonat ūdis.
H aud prorsus dar̄t ullus honos: tellusque subacta
P hœnicum: et carthago ruens iniuria quātum
O rta ex inuidia decoris tulit: omnia nanque
D ura simul deuicta uiro metus annibal iræ
I nuidia atque una fama: et fortuna subactæ.
P œnus ab excelso rapidos decurrere uallo
V t uidit tremuere iræ: ceciditque repēte
C um gemitu spes haud dubiæ præsumpta ruinæ.
Q uippe aciem denso circūuallauerat orbe.
H austurus clausos coniectis undique telis.
A tque hic dardanius paruo certamine ductor.
I am styga et æternas intrarat mente tenebras.
N am fabiū: auxiliumque uiri sperare pudebat.
C um senior gemino complexus prælia cornu
V lteriore ligat pœnorum terga corona.

Claudentis:hostis. Extima: ultimas acies:idest ipsos extremos clausit: ab extra fit exterior:inde extimus:idest ultimus qui est extra. clausit igitur hostes ab extra qui iam erãt medii inter minutianos milites:& fabianos. Tirynthius:hercules Fabio iam seni uires & animum augebat. Ingerit: iacit in hostẽ: tanq̃ in flore ætatis. Nubibus: multitudine. Qualis post iuuenẽ: Fabium iuuenili uigore hostes lacessẽtem comparat Nestori in secunda ætate. Nestor filius Nelei fuit ex Clori filia Amphionis thebani. In prima ætate agrum eleum inuasit:ut ipse narrat Patroclo apud Homerum. In media ætate bellum gessit cum centauris. In tertia profectus est ad bellum troianum: trecẽtos annos uixit Nestor:si Ouidio credimus. Post iuuenem:post primam ætatem. Inde ruens thuryn :describit poeta quos Fabius interfecit. Conferre manus: ausum pugnare cum Fabio. Decus insigne:quoniam appetiit Fabium cuspide quod erat illi magnũ decus. Aeris stridore:sono tubæ. Cornus: hasta ex corno arbore. Hic:tunc bibulus cupiens uitare saxum resupinus cecidit: & ferrũ quod ex uulnere occisi extabat: eius lateri ĩfixũ ẽ:& sic piit. Sociũ: sociorum Laxata: aperta. Morsus: coniunctionem : & nexus ubi ligatur lorica cum ipsis fibulis. Adegit: immisit: impulit. Heu sortem necis :exclamat poeta ĩ tali sorte necis. Niger sõnus:mors.

E t mõ claudentes:aciẽ nunc extima cingens:
C lausos ipse tenet:maiorem surgere in arma:
M aioremque dedit cerni tirynthius alte
S cintillant cristæ:et mirum uelocibus ingẽs
P er subitum membris uenit uigor:ingerit hastas:
A duersumque premit telorum nubibus hostem.
Q ualis post iuuenẽ nondum subeunte senecta
R ector erat pylius bellis ætate secũda.
I nde ruens thurin::et buten:et marin:et arsen:
D at lœto:fisumque manus conferre maleon:
C ui decus insigne:et quæsitum cuspide nomẽ.
T um garadũ largũque comæ:consternit adherbẽ
E t geminas acies superantem uertice tylin
Q ui summas alto prensabat in aggere pinnas.
E minus hos:gladio sapharũ:gladioque monesũ.
E t morinũ pugnas æris stridore cientem
D exteriore gena sedit cui lœtifer ictus.
P erque tubam fixæ decurrens uulnere malæ.
E xtremo fluxit propulsus murmure sanguis.
P roximus huic iaculo nasomonius occidit idmõ.
H anque super tepido lapsantẽ sãguine et ægra
L ubrica nitentem:ne quicquã euadere planta
I mpacto prosternit equo:trepideque leuantẽ
M embra afflicta solo:pressa uiolentius hasta
I mplicuit terræ:telumque in cæde reliquit.
H æret humi cornus motu tremefacta iacentis
E t campis seruat mandatum affixa cadauer.
N ec non exemplo laudis furiata iuuentus
S ylla ruunt:crassusque simul iũctusque metello
F annius ac melior dextræ torquatur inibant
S pectari fabio:miser hic uestigia retro
D um rapit:et molem subducto corpore uitat
I ntorti bibulus saxi:atque in terga refertur:
S trage superlapsus sotium qua fibula morsus.
L oricæ crebro laxata resoluerat ictu
A ccepit lateri: penitusque in uiscera adegit.
E xtabat fixo quod forte cadauere ferrum
H eu sortem necis euasit garamantica tela
M armaridumque mãus:ut inerti cuspide fusus
O cciderent telo non in sua uulnera misso.
V oluitur exanimis:turpatque decora iuuenta
O ra nouus pallor:membris dimissa solutis
A rma fluunt:erratque niger per lumina somnus:

Venerat ad bellū:canit poeta ueīsse ex Sidone urbe phœniciæ Cleadá in auxiliū annibalis:quem Brutus interemit. Nepotū:carthaginenſiū oriūdis ex phœnicia. Ala eoa:militibus quos duxerat ex phœnicia:quæ ē ad orientē. Tumidus:ſuperbiēs. Gens cadmi. Cadmus fuit filius Agenoris regis phœniciæ:ad quē hic Cleadas ſuos natales & ſtemma referebat. Fulua :aurea. Valis: ubi oceani:cleadá auro:purpura:& gēmis conſpicuū compat lucifero:qui ē ſtella ueneris: hanc comparationem ab Homero accepit qui in Iliade in hanc ſentētiā de Lucifero ſic ait:Qualis phoſphorus nouo ortu fulgēs olympū aſcēdit: & Veneri placet. Renouatus:nā uident̄ reſumere uires & ſplendorē ſtellæ: cū tendunt ad oceanū:fictio tamē ē poetica.tantū/dem.n.diſtant ab aqs cū occidūt:& cū oriunt̄:& cū ſunt in medio cœlo maio/ribus aſtris.ideſt certat ſuo ſplēdore cū ſole & luna. Agenoreis ahenis:uaſis tyriis:& colore:nā in tyro purpura tinge/bat̄.Tyria purpura inquit Strabo optia oīum perhibet̄: ac piſcatio ipſa proxia ē:& cætera omnia quæ ad inficiēdas ueſtes pertinent: abunde hēt. & quæque maxima huiuſmodi officinarū multi/tudo urbē reddūt paulo grauiorē: tamē ob hāc uirtutē locupletior efficit̄.& ty/rii a regibus & romanis libertate dona/ti ſunt. Micabat:fulgebat. Tá clarū nomē:quoniā cleadas ſignificat glorioſū. Ludificatus:cū eluſiſſet. Per ter/ga.i.emiſit ſagittam Cleadas poſt terga ſua quæ Caſtam Bruti armigerū interemit. Achemenio ritu:parthico.par/thi enī fugientes poſt terga emittūt ſa/gittas: quoniā ut Trogus ſcribit diu in pugna ſtare nequeūt.alibi canit Syllius Pennaque citatior ibat:Quæ redit ī pugnas fugiētis harūdine parthi.Achemenii dicunt̄ parthi ab Achemene rege & Achemenide: atque magi q honeſtum quoddā uiuendi genus ſectabant̄ nationes parthorū erāt auctore Strabone.

Detrectās:uitans:fugiēs. Nec dāna/ta:non fuit irrita:ſed ictū intulit. Hæſit:fixa eſt. Subrecta: ſurſum erecta ad palatū. Vuēti:hūido. Auſū multa uirū:Cleadē auſū appetere Brutū ſagitta. Nodo:amēto. Sūmū:ſūmā ptem pectoris.i.ppe guttur inter monile:& pectus. Laxa:larga. Tráſmittit: pforat. Intēto cornu: arcu parato: ad excutiendā ſagittā. Vda:pfuſa ſanguine. Non tā triſti:tā aduerſo & īfœlici.

Phœbei:ſoractis:nā ſoracte ut dictū ē apollini dicatum erat:cuius ſacerdotes nudis pedibus p prunas īpūe ābulabāt

Honor:hoc dicit ppter nomē: nā charmelus ſignificat pugnacē. Bragada: nomē uiri ē ddūctū a flu. Iubæ po.mau rorū:nā Iuba ptolemei pr̄ prius utrique mauritāiæ īpauit. Eidē: ab eodē charmelo. Zeuxis:q erat filius phaláti. Stirps īpa.q erat turbulētiſſius. Amyclei pha.lacedæmonii:nā traiecerat in aphricā cū Xantip.i.i.bel.pu. & alludit ad illū phalá.quo duce lacedæmōii am pliauerūt tarētū.Vn̄ Hora.ī carmibus:

V enerat ad bellum tyria ſidone nepotum.
E xcitus prece:et auxilio ſotia arma ferebat
E oa tumidus faretrati militis ala
G ens cadmi cleadas fulua cui plurima paſſim
C aſſide et aurato fulgebat gemma monili:
Q ualis ubi oceani renouatus lucifer unda
L audatur ueneri:et certat maioribus aſtris:
O ſtro ipſe ac ſonipes:oſtro totūque per agmen
P urpura agenoreis ſaturata micabat ahenis.
H ic auidum pugnæ:et tam clarū excindere nomē
B rutum exoptantem uariæ nunc læuus in orbē
N unc dexter leuibus flexo per deuia gyris
L udificatus equo uolucrem per terga ſagittā.
F undit achemenio detrectās prælia ritu.
N ec damnata manus medio:ſed flebile mento
A rmigeri caſce penetrabilis hæſit harundo
O bliquumque ſecās ſubrecta cuſpide uulnus
V uenti ferrum admouit tepefacta palato:
A t brutus diro caſu turbatus amici:
A uſum multa uirū:et ſpargētē in uulnera ſæuos.
F raude fuge calamos:iā nullis curſibus inſtat
P rendere cornipedis:ſed totam pectoris iram
M andat atrox haſtæ:telumque uolatile nodo
E xcutit:et ſummū qua laxa monilia crebro
N udabant curſu:tranſmittit cuſpide pectus:
L abitur intento cornu tranſfixus et una
A rcum læua cadens dimiſit dextra ſagittam.
A t non tam triſti ſortitus prælia marte
P hœbei ſoractis honor charmelus agebat
S anguine quippe ſuo iā bragada tinxerat enſem
D ux rectorque iubæ populi:iam fuſus eidem.
Z euxis amyclei ſtirps impacata phalanti.
Q uem tulerat mater claro phœniſſa laconi.
T alia dum metuit:nec pugnæ fiſus in hoſte
T am rapido:nec deinde fugā ſuadēte pauore
P er dumos miſer.et uicina cacumina quercus.
R epſerat:atque alta ſeſe occultabat in umbra.
N ampſicus inſiſtens tremulis ſub pondere ramis:

Et r̄gnata petā lacōi iura phaláto. Mr̄ phœ.carthaginēſis. Lacōi:phaláto:q carthaginēſē duxerat uxorē ut ſupra ēt cecinit d̄ xātip.& barce ſidōia. Talia:q̄lia paſſi fuerāt braga.& zeuxis. In ho.char.

Hunc:nampsicū interemit hasta qui repserat in quercū. Vt q uiscatos:Charmelū hasta deiiciētem nampsicū comparat aucupi deiicieti uolucrē uiscata canna. Subtracta meta:superato iā spatio inter auē & haundinē:tūc subtrahit meta cū ad illam peruenit:& subtrahit meta inter auē & harūdinem:cū harundo uiscata auē attingit:& ipsā deiicit uisco irretitā. Calamo surgēte: nūc declarat se.i.harundine attollente sese uersus auē erigente māu aucupis:ut auis improuida tangat. Palātes: fugiētes. Terrificus:incutiēs terrorē mole sua horrenda:& nigro colore. Fului:cornipedis equi nigri. Concolor:eiusdē coloris qppe oīa erant nigra. Arte nouæ formidis: hoc qppe ad hostiū formidinē excogitauit. Liuentia:nigra. Aequabat:in color: quoniā currus erat uiger: & pēnæ in galea nigræ erāt. Ater amictus:pulla uestis. Ceu quondā æternæ: maurum nigrū:nigroque curru uectū compat Plutoni qui rapuit proserpinā ex Enna sīcula. Aeternæ noctis:īferoꝝ ubi est æterna caligo. Stygia caligīe:inferna:& nigra:talis quippe color diis īferis dicatus ē.ūde in alicuius morte pullam uestem induimus. At cato.M.Cato q postea censorius cognoīatus ē Tusculanus fuit:& priusq̄ ad rēpu. atque militiam se conferret in agro pr̄no circa sabinos uixit: priscus uocabat:postea Cato appellatus ē:Mā romani eū in quo multarū reꝝ usus & experiētia eēt Catonē uocabant:hic fuit q̄si uiua imago uirtutū & optimus orator: optimus agricola:optimus senator:scripsit etiā origines: & principiū nobilitatis:& famæ gēti portiæ dedit:ab hoc uticēsis Cato habuit originem :seriē generis lege apud Gellium. Circeo dorso:tusculāo colle: qm̄ Tusculū oppidum non longe ab urbe condidit.Telegonus filius Vlyxis & circes & nepos Laertis patris Vlyxis: Propertius de Tusculo loquens dicit: & eei mœnia Telegoni. Nepoti: Telegono. Turbata fronte: quoniam turbati erant omnes latini horrendo aspectu ipsius mauri. Ferrata calce: calcaribus. Alipedem currum:uelocem. Cato ex equo desiliēs saltu currum mauri ascēdit:& ipsum a tergo occupatum interemit:& caput abscissum hasta circuntulit. Volanti:mauro celeriter currenti:& statim maurus amisit lora & stimulum:quo equos impellebat. Ferrum: ensem Fabii super caput suum timuit maurus. Ora:cupit: abscidit. Ductorem:Minutium. Fœda:quæ non decebant romanum imperatorem. Genis:per genas ipsius Fabii dolentis uicē Minutii. Hanc labem:hoc dedecus:& īfamiam qua nos Annibal affecit: cum nostris agellis pepercit:ut nos in suspitionem populi traheret. Ob mitia facta:ironice loquitur:quoniam annibal non tanquam mitis pepercit agris Fabii:sed ut illū faceret suspectū romāis.

Hunc longa multa orātem charmelus et altos
Mutātem saltu ramos : transuerberat hasta.
Vt qui uiscatos populatur arundine lucos
Dum nemoris celsi procera cacumina sensim
Subtracta certat tacitus contigere meta
Sublimem calamo sequitur crescēte uolucrem
Effudit uitam:atque alte manāte cruore
Membra pependerūt curuato exanguia ramo.
Ianque in palantes ac uersos terga feroces
Pugnabant itali subitus cum mole pauēda
Terrificus nigris prorumpit maurus in armis:
Nigra uiro membra:et fului iuga celsa trahebant.
Cornipedes:totusque nouæ formidinis arte
Concolor æquabat liuentia currus equorum
Terga:nec erectis similes imponer cristis
Cessarat pennas: aterque tegebat amictus.
Ceu quōdam æternæ regnator noctis ad imos:
Cum fugeret thalamos:ennea uirgine rapta
Egit nigrantem stygia caligine currum.
At cato tum prima sparsus lanugine malas
Quod pepere decus circeo thuscula dorso
Mœnia laerte quondam regnata nepoti
Quanquā tardatos turbata fronte latinos.
Collegisse gradum uidet:imperterritus ipse
Ferrata calce:atque effusa largus habena
Cuntantem impellebat equum:negat obuius ire
Et trepidat cassa sonipes exterritus umbra
Tum celer in pugnam dorso delatus ab alto
Alipedem planta currum premit atque uolāti
Assilit a tergo: cecidere et lora repēte
Et stimuli ferrumque super ceruice tremiscens
Palluit infœlix subducto sanguine maurus
Ora rapit gladio:præfixaque cuspide portat.
At sæuo mauorte ferox perrumpit anhelum.
Dictator cum cæde globū miserabile uisu.
Vulneribus fessum:ac multo labēte cruore
Ductorem cernit suprema ac fœda precantem
Manauere genis lachrymæ clypeoque pauentem
Protegit :et natum stimulās fortissime labem
Hanc pellamus ait pœnoque ob mitia facta

Arte paterna.i.obire pclara.& gaudens uerbis:qbus eũ Fabius accenderat. Pœnũ:pœnorũ. Relaxat:aperit uiã ad Minutiũ. Sidonius ductor:donec Annibal cessit: q iã Minutiũ habebat sub ictu. Aequore:cãpo. Ceu stimulante fame:Annibalẽ cedentẽ:deferentẽque Minutiũ iam ,ppe captum cõparat Lupo q superueniẽte pastore agno reiecto a faucibus fugit iam sibi ipi timẽs. Martius:marti dicatus. Auerso:nõ aspiciẽte. Fœtũ:agnũ. Spirantẽ:adhuc uiuã. Aeger:mœstus ob amissam pdã. Stygiæ tenebræ.i.ipe timor mortis:quo afficiebaт Minutius circũuallatus a pœnis:q illas tenebras effundebãt:cũ eẽnt tãq̃ tẽpestas: q tenebras inducit. Torpebãt:ipsi minutiani milites ,pter periculum: q euaserãt:& insperatũ bonũ adepti:torpentes habebãt manus:quasi attoniti tali euentu:quẽ nõ meruerãt. Aegra:quasi alienata ,pter psentẽ lætitiã. Natabat:sibi ipi nõ cõstabat.& ita agitabaт:ut is q natat. Vñ oculi dicũт natare in morte: qm̃ cõniuẽt.lubryci sunt:& reuoluũtur natura faciẽte ultimũ conatũ. Vt qui collapsa:minutiãos milites a morte receptos cõparat his q aliq̃ ruina oppressi tãdẽ emerserẽt. Eruta:extracta. Nox atra:illa obscuritas. Cõniuẽt:cõcutiũt oculorũ palpebras. Quis:qbus. Tũ q partitis:Minutius cũ ad castra rediisset cõuocatis militibus orõnẽ habuit:illosque hortatus est:ut Fabio parerent hõi prudẽtissimo castra cũ Fabio iũgamus dixit:ad ptoriũ eius signa feramus: ubi ego parentem appellauero q beneficio eius erga nos:ac maiestate dignũ ẽ. uos milites eos:quorũ uos mõ ãrma dexteræ que texerunt patronos salutabitis: & si nihil aliud gratorũ certe aĩorũ nobis gloriã dies hæc dederit:inde ,pfectus ad castra dictatoris his uerbis usus: parẽtibꝫ meis dictator uitã tm̃ debeo tibi cũ meam salutẽ:tũ omniũ hominũ: & q tibi mihique & exercitui cõseruato:ac cõseruatori sit fœlix sub impio auspicioque tuo redeo.& signa hæc legiõesque restituo. Partitis mãiplis:diuiso exercitu. Sãcte ait o gẽitor:uerba Minutii ad Fabiũ. Reuocati:mei.quẽ a mo te reuocasti. Sit fas uera queri: modestissime loqт:fateturque ingenue se nõ meruisse Fabio æq̃ri: q solus milites regere ac gubernare callebat. Hoc mũere:tali iperio. Aeternas umbras:mortẽ. Hic pria ẽ:magna laus Fabii: i cuius hũeris pria rcũbebat. Tuque dolos:uertit sermonẽ ad Annibalẽ. Mũera lyei:uina: .i.nõ licuit alicui tãgere panẽ aut uinũ priusq̃ fabio eẽt litatũ. In mẽsam:i papyrião iure inqt ptextatus apd' Macro. euidẽter relatũ ẽ a re uicẽ pstare posse mẽsam dicatã: ut i tẽplo inqt Iunõis populoniæ augusta mẽsa ẽ libauit ẽt inqt Dido in mẽsa triclinari: qa nõ erat religiosa: sed usurpata libatio. & iõ sola regina libauit:i cuius psona nulla erat obseruationis necessitas. & multa ad usurpãdũ in ptãte pmissio:iõ Syllius Virg: imitatus canit Minutiũ Fabio i mẽsam libasse sacrum honorem.

Quod nullos nostris ignis dispserit agris.
Dignum expendamus precium: tunc arte paterna
Ac stimulus gaudens iuuenis circundata pœnum
Agmina deturbat gladio:campumque relaxat.
Donec sidonius decederet æquore ductor.
Ceu stimulante fame rapuit cum martius agnum
Euerso pastore lupus:fretumque trementem
Ore tenet præsso:tum si uestigia cursu.
Auditis celeret balatibus obuia pastor.
Iam sibimet metuens spirantem dentibus imis.
Reiectat prædam:et uacuo fugit egere hiatu
Tum demum terris:quas circunfuderat atra
Tempestas:stygiæ tandem fugere tenebræ.
Torpebant dextra:et sese meruisse negabant
Seruari:subitisque bonis mens ægra natabat.
Vt qui collapsa pressi iacuere ruina
Eruta cum subito membra:et nox atra recessit
Conuenient:solemque pauent agnoscere uisu.
Quis actis senior munerato milite lætus.
Collibus:et tuto repetebat in aggere castra.
Ecce autem e media iam mortte renata iuuentus
Clamorem tollens ad sydera:et ordine longo
Ibat ouans:fabiumque decus:fabiumque salutẽ.
Certatum:et magna memorabat uoce parentem.
Tum qui partitis discesserat ante maniplis:
Sancte ait o genitor reuocati ad lucis honorem
Si fas uera queri:cur nobis castra:uirosque
Diuidere est licitum: patiens cur arma dedisti:
Quæ solus rexisse uales:hoc munere lapsi
Aeternas multo cum sanguine uidimus umbras.
Ocius huc aquilas:seruataque signa referte.
Hic patria est:murique urbis stant pectore in uno.
Tuque dolos pœnæ:atque astus tandẽ exue notos.
Cum solo tibi iam fabio sunt bella gerenda.
Hæc ubi dicta dedit:mille hinc uenerabile uisu
Cespite de uiridi surgunt properantius aræ.
Nec prius aut epulas:aut munera grata lyei
Fas cuiquam tetigisse fuit:quam mulra præcatus.
In mensam fabio sacrum libauit honorem.

Rrimus agenoridũ cedẽtia terga uidere: Creati sunt noui cõsules: Paulus Aemilius: &.M. Terentius Varro rei militaris penitus ignarus: sed aura populari uir temerarius. & lingua uenali ad cõsulatũ ĩ medio rerũ discrimine deuenit: ut eius furor cãnas uicũ apuliæ noua clade insigniret. Habitus ẽ militũ delectus p omnẽ Italiã. & ẽt insulas Italiæ adiacẽtes. Tãtis agminibus coactis pdigia multa fuerũt: qbus futura clades ptendebaẽ: sed Varronis uesania cœlestes monitus neglexit: eoque aĩo ĩ hostem cõtẽdit: ac si oĩa signa fausta fuissent. nactus oportunitatẽ poeta narrat aduẽtũ Annæ sororis Didonis ĩ Italiã. Terga agenoridũ: pœnoꝝ: q a phœnicibus ducũt originẽ ubi regnauit cadmus. Aeneadis: romanis. Fata uiri: mortẽ Fabii: quo spirante dicebat annibal se frustra romanum sperare sanguinẽ. Auxiliũ parcarũ: ut parcæ abrũpãt uitã Fabii. Spirãte: uiuẽte. Lẽtando: differẽdo: & pducẽdo bella: quæ prius fauebant: qm̃ uictorias tres habuerat Annibal. Quin ẽt: hoc erat aliđ malũ annibalis q galli domos iam cũ nõ eẽt copia pugnæ. repetere cogitabãt. Fluxi ingenio: natura instabiles & leues. Sed prima. i. primo tm̃ impetu & furore pstãtes: ĩde deficiũt & fugiũt tãq̃ fœminæ. Vaniloquiũ: uentosum & iactabũdum. Respectare: respectabãt. Siti: positi ĩ ipis armis & armati: paratique ad pugnã. Hebescere: pigras fieri. & nihil facere. His sup: ultra hæc. Internæ labes: domesticũ malũ. & gentile odiũ Hãnonis. Vulnus: dolorẽ: quẽ habebat cũ pugnãdi copia nõ eẽt. Leuis cõtrarius conatibus Annibalis: erat. n. princeps alterius factiõis. Pres carthaginẽses senatores. Extrẽa: ultimam calamitatẽ. & pericula. Præscia cãnarũ: Iuno tanq̃ numẽ poterat p scire calamitatẽ: quã romani ad cannas passuri erãt. Vñ aĩo elata euocauit Annã e numico flu. ut Annibalẽ moneret eundẽ eẽ ĩ apuliã: ubi romanos memorabili clade afficeret. Elata: supbiens ob ea q futura erãt. Stagnis laurẽtibꝰ: numico flu. in quo latuit fugiẽs noctu domũ æneæ monitu didonis sororis p nocturnã quietẽ. Vñ dicit apud Oui. in fastis: Amne perẽne latens anna perẽna uocor. Sãguĩe cognato iuuenis: uerba Iunonis ad annã: quã mouet ad affectũ arguẽs ab honesto. & ẽ imitatio Virgi. apud quẽ Iuno euocat e stagnis iuturnã sororẽ turni: quam monuit ut fratrem morti eriperet. A nostro belo: ad quẽ annibal suã referebat originẽ. In prĩo lib. dixit: a belo numerabat auos. Insanos: maximos. Excute fabiũ: pelle ex aĩo annibalis timorẽ: quẽ habet de Fabio: quoniam creati sunt noui cõsules. Sollicito: anxio annibali. Discingiẽ: priuaẽ exercitus Fabi. q impediebat tuã uictoriã: q̃ mitteres romanos sub iugũ.

Rimus agenoridum cedentia terga uidere
Aneadis dederat fabius: romana parentem.
Solum castra uocant. solum uocat annibal hostem.
I mpatiensque moræ fremitent sit copia martis:
E xpectanda uiri fata: optandumque sub armis
P arcarum auxilium: nãque hæc spirante senecta
N equiquam sese latium sperare cruorem.
I am uero concors miles: signisque relatis
I ndiuisus honos: iterumque et rursus eidem
S oli oblu ctandum fabio maioribus ægrum
A ngebat curis lentando feruida bella
D ictator cum multa adeo: tum miles egenus
C unctarum ut rerum tyrius foret arte sedendi
E gerat: et quanq̃ finis: pugnaque manuque:
H aud dum partus erat: iam bello uicerat hostem:
Q uin etiam ingenio fluxi: sed prima feroces
V aniloquium celtæ genus: ac mutabile mentis
R espectare domos: merebant cede sine ulla
I nsolitum sibi bella geri: siccasque cruore
I nter tæla siti mauortis hebescere dextras.
H is super internæ labes: et ciuica uulnus
I nuida angebant. leuis conatibus hanno
D uctoris non ulla domo submittere patres
A uxilia aut ullis opibus iuuisse sinebat.
Q uis lacerum curis: et rerum extrema pauentem
A d spes armorum: et furialia uota reducit
P ræscia cannarum iuno: atque elata futuris
N amque hac accitam stagnis laurẽtibus annam
A ffatur uoce: et blandis hortantibus implet.
S anguine cognato iuuenis tibi diua laborat
A nnibal a nostro nomen memorabile belo
P ergẽ: age. et insanos curarum comprime fluctus.
E xcute sollicito fabium. sola illa latinos
S ub iuga mittendi mora iam discingitur armis
C um uarrone manus: et cum uarrone ferenda.
P rœlia: ne desit fatis ad signa mouenda

Iamdudū:cito. Cāpū iapyga:appulū Martius uates autore Liuio cecinerat fore ut romani ad au fidū apuliæ uincerent.hoc idē multo ante Sibylla pdixerat. Diua:anna. Cōtermina:uicina. Castis lucis:inuiolatis & sanctis,ppter numina. Indigetis:æneæ quē Iouē indigetē appellabant. Vicina igit erat æneæ:qm̄ eiusdē fluminis ambo numina hēbāt;erat.n.anna nympha numici:in quo æneas submersus nunq̄ cōparuit.Situs ē inquit Liui. quēcunque eum dici ius:fasque ē super Numicū fluuiū Iouē indigetē appellāt. Haud inqt tua uis:uerba Annæ ad Iunonē. Antiquæ patriæ:carthaginis.

Ipsa adero.tendat iamdudum in iapyga campū
Huc trebiæ rursum:et thrasimeni fata sequentur.
Tum diua indigetis castis contermina lucis
Haud inquit tua uis nobis præcepta morari
Sed fas sit cautum quæso retinere fauorem
Antiquæ patriæ:mandataque magna sororis:
Quamquam inter latios annæ stet numē honores.
Multa retro rerum iacet:atque ambagibus æui
Obtegitur densa caligine mersa uetustas.
Cur sarrana dicent ænotri numina templo.
Regnisque æneadum germana colatur elisæ.
Sed præssis stringam reuocatā ab origine famam
Narrandi metis:breuiterque antiqua reuoluam.
Iliaco postquam deserta est hospite dido:
Et spes abrupta e medio:in penetralibus atram
Festinat furibunda pyram:tum corripit ensem
Certa necis profugi donum exitiale mariti.
Despectus tædæ regnis se imponit hyarbas:
Et tepido figit arma rogo:quis rebus egenis
Ferret opem nomadum late terrente tyranno:
Battus cyrenen molli tum forte fouebat
Imperio mitis battus:lachrymasque dedisse
Casibus humanis facilis:qui supplice uisa
Intremuit regum euentus:dextramque tetendit:
Atque ea dum flauas bis tondet messor aristas
Seruata interea sedes:nec longius uti
His opibus:battoque fuit.nam ferre per æquor
Exitium miseræ iam pygmaliona docebat.
Ergo agitur pelago diuis inimica:sibique
Quod se non dederit comitem in suprema sorori:
Donec iactatam laceris miserabile uelis
Fatalis turbo in laurentis expulit oras.
Non cœli:non illa soli:non gnara colentum
Sidonis in latia trepidabat naufraga terra.
Ecce autem æneas sacro comitatus iulo
Iam regni compos noto sese ore ferebat:
Qui terræ defixam oculis:et multa timentem
Ac deinde ad lapsam genibus lachrymantis iuli

Sororis:didonis:quæ mādauit bellū eē gerendū cū æneadis:q̄q̄ inquit color a latinis. Cur dicēt:uenerent & colāt. Aenotri:latini. Numia sarrana:punica. Elisæ:didonis: sed perstringā inqt oīa præssis metis.i.paucis repetam hāc antiquitatē. & sic captat attentionē Præssis metis:breui narratione. Iliaco postq̄:incipit narrare. Iliaco:troiano æneа:q fuit hospes didonis. Abrupta: sublata spes cōnubii post illius discessum. Penetralibus: secretiori parte domus. Despectus tædæ:prius reiectus a matrimonio didonis. Tædæ:ad tædā.i.connubiū. Regnis se imponit: Oui.ait in fastis:Protinus inuadūt Numidæ sine uidice regnū. & potit capta maurus hyarba domo. Tepido rogo: qm̄ paulo ante illic dido arserat. Tyrāno:hyarba.q.d.qs nobis opē attulisset cōtra hyarbā:qui maximā habebat potētiā. Battus cyrenen:Oui. canit battū excepisse annā apud melitē insulā: q ē ppe cosyrā inter Siciliā & Aphricā: de Batto sic scribit Trogus lib.xiii. cyrene cōdita fuit ab Aristeo:cui nomē Battus ppter linguæ obligationē fuit.Aristeus aūt filius fuit Apollinis.& cyrenes nymphæ. Molli:miti & ab oī crudelitate alieno. Facilis dedisse lachrymas:q mouebat ad affectū & misericordiā erga illos:q aduersa fortuna laborāt. Supplice: anna quæ opem suppliciter implorabat iam pfuga. Euētus regū:calamitates:quas possunt subire reges uolente fortuna pulsi regno. & ideo rex regem afflictū miserari debet: timēs & ipē talē euentū: cū fortūa temeraria sit & cæca. Bis tōdet aristas.i. fuit hospes Batti p duos annos:Oui.ait: Signa recēsebat bis sol sua: tertius ibat. Annus & exilio terra petēda noua ē. Docebat:ostēdebat ipē battus annæ adnauigar illuc ex phœnicia pygmalionē:Oui. Sed timuit magnas pygmalionis opes. Sibique: nā se ipam detestabat:q non cū sorore occubuisset. In supma:mortē:quæ est ultimū omniū terribiliū. Turbo fatalis:uis uentoꝝ:quæ fato quodā ad litus laurentinū nauim annæ impulit. Sidonis:anna phenissa. Comitatus iulo: Ouidi.dicit achatem fuisse tunc æneæ comitem. Sacro:dicit propter Iulium Cæsarem:& alios ab eo descēdetes: qui sacri fuerunt:ut supra dictū ē. Noto ore:quoniam agnoscebatur ab Anna.

Hospicii honos:quo excepta humanissime fuerat ab Aenea. Pro tempore:temporis conditione:adulabatur.n. uerbis æneæ:quem animo oderat. Natæ dea:uerba Annæ: quibus captat beniuolētiam. Lucis fuisti: totum oppositum Anna sentiebat. Aeneas quippe mortis didonis causa fuit: & euersionis imperii. Stetit interdum:amatoria inconstantia exprimitur. Sacrum cubile:ī quo tu iacueras: quod te iam absente tangere nefas ducebat. Amens:furēs amore. Effigiem: imaginem ceream: quoniam heroinæ mulieres apud antiquos seruabāt amantium imagines; ut in illis cum uiri abessent se oblectarēt: ut de Laodamia scribit Ouidius. Nō nunquam: idest nunquam amor deponit spem:sperat enim semper id se adepturum:quod cupit. Ad magicas artes:hoc canit Virgilius ī quarto. Sacri: execrabiles:ac detestabiles. Numina noctis:deos manes & infernos. Eliciunt:euocāt. Nouis curis:magno amori. Decepta:quoniam ablegauit Annā Dido:ut canit Virgilius: simulans quædam sacra. Dona:ensem quo se peremit. Tum sic Aeneas: percussus animum amore Aeneas:interrupit sermonem Annæ. Tellurem hanc iuro:uerba annæ ad æneam. Auditam uobis: nam dixerat Italiam quæro patriam & Italiam non sponte sequor. Aeger animi; mœstus. Cyllenius; Mercurius missus a Ioue ad æneam. Alto; mari.

Nigro forte Ioui:uerba annæ. Nigro ioui:Plutoni:qui habet tertia regna:id est loca inferna. Iuppiter habet cœlum Neptunus mare. Laborant:seruiunt & parent. Sociæ atri thalami; Proserpinæ uxori Plutonis.

Attolit:mitique manu intra limina ducit.
Atque ubi iam casus:aduersorumque pauorem
Hospicii leniuit honos:tum discere mœsta
Exposcit cura lætum infelicis elisæ.
Cui sic uerba trahens largis cum fletibus anna
Incipit:et blandas addit pro tempore uoces.
Natæ dea solus regni:lucisque fuisti
Germane tu causa meæ mors testis:et ille
Heu cur non idem mihi tunc rogus:ora uidere.
Postquam est ereptum miseræ tua: littore sedit
Interdum stetit:interdum uentosque sequuta
Infelix oculis magno clamore uocabat
Aeneam:comitemque tuæ se imponere solam.
Orabat parere rati.mox turbida anhelum.
Rettulit in thalamos cursum: subitoque tremore
Substitit:et sacrum timuit tetigisse cubile.
Inde amens nunc sydeream:iuliique:tuamque
Effigiem fouet amplexu:nunc tota repente.
Ad uultus conuersa tuos ab imagine pendet.
Conqueriturque tibi:et sperat responsa remitti.
Nonnunq̄ spem ponit amor:iam tecta:domūque
Deserit:et rursus partus furibunda reuisit:
Si qui te referant conuerso flamine uenti.
Ad magicas etiam fallax:atque improba gentis.
Massilæ leuitas descendere compulit artes.
Heu sacri uatum errores:dum numina noctis
Eliciunt:spondentque nouis medicamina curis.
Quod uidi decepta nefas:congessit in atram.
Cūcta tui monumēta pyram:et nō prospera dona
Tunc sic æneas dulci repetitus amore
Tellurem hanc iuro uota inter nostra frequēter.
Auditam uobis:iuro caput anna:tibique:
Germanæque tuæ dilecti mitis iuli
Respiciens:ægreque animi tum regna reliqui
Vestra:nec abscessem thalamo ni magna minatus
Meque sua ratibus dextra imposuisset et alto
Egisset rapidis classem cyllenius euris.
Sed cur heu seri monitus cur tempore tali
Incustodito sæuire dedistis amori:
Contra sic infit uoluens:sic murmur anhelum
Inter singultus:labiisque trementibus anna
Nigro forte ioui:cui tertia regna laborant:
Atque atri sociæ thalami noua sacra parabam.

Quis ægram mentem: et trepidantia corda leuaret
Infelix germana tori: furuasque trahebam
Ipsa manu properans ad uisa pianda bidentes:
Nanque asper somno dirus me impleuerat horror:
Terque suam dido: ter cum clamore uocarat.
Et læta exultans ostenderat ora sicheus.
Quæ dū abigo menti: et sub lucem: ut uisa secūdēt
Oro celicolas: ac uiuo purgor in antro
Illa cito passu peruecta ad littora mute.
Oscula qua steteras bis: terque infixit arenæ:
Deinde amplexa sinu late uestigia fouit
Ceu cinerem orbatæ præssant ad pectora matres.
Tum rapido præceps cursu: resolutaque crinem
Euasit propere in celsam: quam struxerat ante
Magna mole pyram: cuius de sede dabatur
Cernere cuncta fræta: et totam carthaginis urbem.
Hic phrygiam uestem: et bacatum induta monile
Postquam illū infelix hausit: quo munera primū
Sunt conspecta diem: et conuiuia mente reduxit:
Festasque aduentu mensas: teque ordine troiæ
Narrantem longos se peruigilante labores:
In portus amens rorantia lumina flexit.
Dii longæ noctis: quorum iam numina nobis
Mors instans maiora facit: precor inquit adeste
Et placidi uictor ardore admittite manes.
Aeneæ coniunx ueneris nurus ulta maritum.
Explicat haud longe tellus huc dirige signa.
Dixit: et in nubes uiuentia substulit ora.
Cui dux promissæ reuirescens pignore laudis.
Nympha decus generis: quo non sacratius ullum
Numen ait nobis fœlix oblata secundis.
Ast ego te compos pugnæ carthaginis arce.
Marmoreis sistam templis: iuxtaque dicabo
Aequatam te gemino simulacri numine dido.
Hæc fatus socios stimulat: tum festus ouantes
Pone graues curas: tormentaque lenta sedendi
Fatalis latio miles. placauimus iras.
Coelicolum: redeunt diui: finita maligno
Hinc fabio imperia: et mutatos consule fasces.
Nuncio nūc dextras mihi qsque: atque illa referto

Furuas: nigras: qm̄ nigra hostia macta batur dyti. Quis: qbus sacris pelleret amoris sollicitudinē. Leuaret: solueret. Aduisa piāda: expurgāda illa: q. p nocturnā quietē uisa fuerāt. Sub luce: mane. i. ī aurora. Secūdent: ꝓspera faciāt. Antro uiuo: aqua uiua in antro: qm̄ sacrificātes aqua spargunt. aliter sacra tāgere nō audebāt. apud Vir. ait Dido suæ nutrici de anna: Dic corpus properet fluuiali sꝑgere lympha. Magna mole: alta. Phrygiā uestem: quā æneas muneri dederat. Bacatū monile: margaritis ornatū: Virg. Colloque monile bacatū. Bacas appellāt ipsas margaritas & gēmas monili insertas. Postq̄ illū infelix: postq̄ reuocauit in mentē suā diē quo te excepit: & cōuiuium celebrauit. Munera: quæ tu obtulisti. respiciēs litora deos manes ꝑcata ē: ut animā susciperēt. Dii lōgæ noctis: hæc fuerūt uerba Didonis morituræ: sed apud Vir. loquit. Dii noctis: inferoꝝ: quoꝝ numina mihi iam sunt maiora: cū sim ꝑpe mortē. Manes: animā meā uictā amore. Admittite: recipite. Victa maritū: Sycheū interfectū a pygmalione: iō ait apud Vir. Mea mœnia uidi ulcta uirū: & pœnas scelerato a fratre recepi. Explicat: hic plurima syllii carmīa desiderant illius in curia: ut arbitror: q hoc opus escripsit apud cōstātiā urbē: galliæ: ubi hoc poema iam amissum a Pogio uiro: id ætatis litteratissimo reptū fuit tēpore diui Nicolai pōtificis maximi: cuius fœlicissimi pōtificatus auspiciis latina lingua: quæ uādalū gothicū que sapiēbat ꝓpriū decus resumere cœpit. desiderat hic deificatio annæ apd' latinos: & oro quā habuit apd' annibalē Iunonis iussu: supersunt tm̄ ultima oro nis uerba explicat: &c. Haud lōge tellus. s. ē inqt anna. Huc: ad hāc tellurē .i. apuliam. Sustulit ora ī nubes. i. euanuit ī auras. Dux: annibal gaudēs promissis. Nympha decus: uerba annibalis ad annā: a q̄ beniuolētiā captat. inde si uictor fuerit diuinos illi honores in pria pollicet. Generis. s. nr̄i. Oblata: q te mihi cum ꝓsperis rebus obtulisti. Ast ego: pollicet remūeratione: si fuerit cōpos ꝓmissæ pugnæ. Sistā: locabo. Iuxta. s. te dicabo. Dido: sororē tuā. Aeq̄tā gemino nuīe simulacri. i. uolo ut dido hēat ꝑpe te simulacrū: tuo simile tāq̄ numē: q̄uis n̄ sit relata adhuc ī numeꝝ deoꝝ: sed tua gr̄a hoc illi pstabit. Dido ē accusandi casus: Vir. mise rāque reliquer dido: hæc noīa n̄ mutāt nisi ī gtō: cū sic ad imitatiōnē græcoꝝ placet īclinare: ut dido didus ī gtō: ī aliis casibus dido semp. & sic d' similibus. Dicabo. cōsecrabo: & sic ꝑpōit utile: ut sit ī gener dliberatiuo: ī quo hæc uersāt. Gemino: duplici: sine simili statua: simulacroue. Festus: gaudēs. Tolle graues curas: uerba annibalis ad milites: quos ad futurā pugnā hortat: & accēdit. Tormēta sedēdi: dolorē quo sedēdo & cessando a pugna afficiebāini. Fatalis latio: q es italiæ perniciosus. Redeūt: fauēt: ut prius. Mutatos fasces: qm̄

creati erãt noui cõsules Paulus & Varro. Referto:referat. Numẽ patriũ:anna. Infauſtũ:infelicẽ romanis oriũdis a phœnicibus.i.eamus in cãpos diomedeos:q erũt infelices romanis. Arpos: oppidũ apuliæ cõditũ a diodemede aliter dr̃ argiripa. Subnixus:elatus & ſuperbus. Oſtro rapto.i.purpura & dignitate cõſulari:inuidioſo uerbo uſus ẽ:qm̃ Var.rapuit cõſulatũ:nõ accepit fauore plebis. & munere. Roſtris:romæ:& illis q ſe cõſulẽ creauerãt:iõ dixit alibi:Proh lubrica roſtra.& uanis fo ra læta uiris. Genus ſine luce:Var.inqt nõ hẽbat claros natales:ſed patrẽ laniũ.& ipẽ mercis pĩnæ

Quæ marte excluſus promittere magna ſolebas:
En numen patrium ſpondet maiora peractis.
Vellantur ſigna:ac diua ducente petamus.
Infauſtum phrygiis diomedis nomine campum.
Dumque arpos tendunt inſtructi pectora poeni:
Subnixus rapto plebei muneris oſtro
Sæuiciam roſtris uarro:ingen‸tique ruinæ:
Feſtinans aperire locum fata admouet urbi.
Atque illi ſine luce genus: ſurdumque parentum.
Nomen:et immodice uibrabrat more canoro
Lingua procax.hic auctus opes:largusque rapinæ.
Intima dum uulgi fouet:oblatratque ſenatum.
Tantum in quaſſata bellis caput extulit urbe:
Momentum ut rerum et fati foret arbiter unus.
Quo conſeruari latium uictore puderet.
Hunc fabios inter:ſacrataque nomina marti.
Scipiadas:interque ioui ſpolia alta ferentem.
Marcellum faſtis labem ſuffragia cæca
Addiderant:cannaſque malum exitiale fouebat.
Ambitus et graio funeſtior æquore campus.
Idem ut turbarum ſator:atque attendere ſolers
Inuidiam prauuſque togæ:ſic debilis arte
Belligera:marteinque rudis uerſare:nec ullo
Pectatus ferro lingua ſperabat adire.
Ad dextræ decus:atque e roſtris bella ciebat.
Ergo alacer:fabiũque moræ increpitare profeſſus
Ad uulgum in patres:et ouantia uerba ferebat
Vos quorũ imperiũ ẽ conſul præcepta modũque
Bellandi poſco ſedeo:ne an montibus erro?
Dum mecum garamas:et aduſtus corpore maurus
Diuidit italiam:an ferro quo cingitis utor?

aliqñ inſtitor fuerat:ide ad maiorẽ fortunã aſpirãs ĩ foro ꝓ ſordidis hoĩbus uenalẽ ꝓcacẽque linguã exercuit: fauenſque plebi:& nomẽ ſenatus allatrans ad cõſulatũ euectus ẽ:ut rem romanã peſſundaret. Surdũ:ſine fama. Procax: petulãs:loquax. Hinc:ex ꝓcacitate linguæ. Intima uulgi: opiniões uulgariũ & ſentẽtias Liuius ait:Haud parũ calli de auram fauorabilis populi ex dictatoria inuidia petit: ſicque plebis gratiã tulit. Quaſſata: attrita tot cladibus.
Momẽtũ ut rerũ: ut ipe Var. eẽt iam dominus:oĩaqua mouere poſſet. & proſternere rempub.& eſſet arbiter: ideſt iudex: & rector fati: ideſt ut omnia in ſua ptãte haberet ex ſtomacho loquit̃ poeta:populũque latenter imprudẽtiæ accuſat:qui uirũ ſordidũ & temerariũ ad cõſulatũ euexerat: a quo noluiſſet roma cõſeruari ꝓpter dedecus. Hunc fabios inter:ſenſus ẽ.Maximũ dedecus uit & labes faſtis:ĩ qbus noĩa cõſulum ſcribebãt̃:ut inter clariſſimos prĩcipes ciuitatis:& uirtutũ imagines tam ſordidus:tãque fatilis & incõſultus Var.eẽt aſcriptus. Sacrata marti: ꝓpter rei militaris ꝑſtãtiã.& intelligit̃.P.& Gneo Scipiõe fratribus:q i hiſpania occubuerũt:de ſpoliis opimis Marcelli dictũ ẽ:
Suffragia cæca:inconſultus fauor plebis. Ambitus: quo ille cõſulatũ fuerat adeptus:prẽſando.ſ. plebẽ ut ad cãnas nomẽ romanũ pene deleret̃. Cãpus.ſ. martius:in quo erãt comitia:ubi magiſtratus creabant̃. Aequore graio: cãpo diomedeo:illic.n.habitarũt græci.& illa pars italiæ q nũc calabria dr̃ olĩ magna græcia dicebat̃. Idẽ:Var.turbarũ ſeditionũ. Iuuidiã:ducer̃ aliquẽ ĩ inuidiã:ut d̃ fabio fecerat. Prauus togæ:ut erat prauus domi:ſic erat ineptus foris. & rei militaris penitus ignarus. Dextræ decus:ad ueram fortitudinis laudẽ & imperatoriam: quam ſcilicet imperator & conſilio & dextra meret̃. E roſtris:e foro:ĩ quo cauſis orandis fuerat uerſatus:non autem ĩ caſtris: itaque cũ nullã rei militaris experientiã haberet.putabat eo pacto geri bella:quo in roſtris declamauerat:hoc idem dicit Iuuenalis de Cornelio fuſco:qui periit apud dacas. Fuſcus marmorea meditatus prœlia uilla. Ciebat:mouebat e foro:non ex diſciplina militari.quæ uſum requirit:ideo dixit ſupra: Pubeſcit caſtris miles. Alacer:concitatus ad bellũ ſine aliquo conſilio. Profeſſus:cum palam dixiſſet & decreuiſſet inſectari Fabium:qui pugnam diſtulerat: priuſquam cõſules ab urbe diſcederẽt. Varronis multæ:ac feroces conciones fuerunt denunciantes bellum accerſitum a nobilibus manſurumque in uiſceribus reipu.ſi plures fabios imperatores haberet: ſe quo die hoſtes uidiſſet perſecturum. Ad uulgum:apud plebem. Ouantia:elata & magna: ac ſi uictoriã haberet in manibus.
Vos quorum imperium eſt:uerba Varronis ad patres cõſcriptos: apud quos erat ſumma rerum. & ex quorum ſentẽtia omnia agebant̃ ẽt a cõſulibus.Peto inqt a uobis o patres: quo pacto pugnaturus ſim.& an debeam cunctari: ut fecit Fabius. Aduſtus corpore niger:quo cingitis me armatis.

Exaudi bone dictator: ironice uertit sermonē ad fabiū. Martia: romana: & inclinat̄ plebs plebei sic Lucanus: Nescit plebs ieiuna timere. Num festinant: respondet obiectioni: potuisset. n. dici nō est festinandum. i. nū festinant illi quos iam per tres annos attriuit hostis. Ite igitur: seruat decoꝝ uiri temerarii & ad ruinā properantis sine aliqua consultatione. Patrum regna: inuidiose loquit̄ in optimates quos dicit his bellis quęrere sibi regnū & imperiū in plebem quam bellis occupatā exhauriebat: & ideo dicebat trahi bellum a fabio ut magis obnoxiam senatus haberet plebem. Patrū

Exaudi bone dictator quid martia plebes
Imperitet. bello libyas romamque leuari
Hoste iubet. num festinant. quos plurima passos.
Tertius exurit lachrymosis casibus annus?
Ite igitur capite arma uiri. mora sola triumpho
Paruum iter est quæ pria dies ostēderit hostem.
Et patrum regna et penorū bella resoluet.
Ite alacris latia deuinctum colla cathena
Annibalem fabio ducam spectante per urbem.
Hæc postq̄ increpuit portis arma incitus effert.
Impellitque moras. ueluti cū carcere rupto.
Auriga indocilis totas effundit habenas.
Et præceps trepida pendens in uerbera planta
Impar fertur equis. fumat male concitus axis.
Ac frena incerto fluitant discordia curru.
Cernebat paulus: nanque huic comitia campus
Iura atque arma tulit labi mergente sinistro
Consule res pessumque dari. sed mobilis ira
Turbati uulgi: signataque mente cicatrix.
Vndantis ægro frenabat corde dolores.
Nam cū perdomita est armis iuuenilibus olim.
Illyris ora: nigro tunc allatrauerat ore
Victorem inuidia. et uentis iactarat iniquis:
Hinc inerat metus et duræ reuerentia plebis.
Sed genus ad motum superis summūque p altos
Attingebat auos cœlum numerare parentem.
Assaracū retro præstabat amulius autor.
Assaracusque iouem. nec qui spectasset in armi.
Abnueret genus. huic fabius iam castra petenti.
Si tibi cum tyrio credis fore maxima bella
Ductore inuitus uocem hanc e pectore rumpā:
Frustraris paule ausoniam te prælia dira

regna: potentiā senatoꝝ qui plebem opprimunt. Portis: romanis. s. Veluti cum carcere rupto: uarronē temerariū & incōsulte ruentē in hostes comparat indocili aurigæ qui effusis habenis ruit in præceps. Carcere: loco in quo continentur priusq̄ admittant̄ ad cursū sed hunc locum nūero multitudinis appellare solemus cum proprie loquimur. Planta: calcaribus. Impar: qm̄ non potest eos retinere. Discordia: discordantia. In certo: uaganti. Cernebat: uidebat ruinam ad quā festinabat eius collega. Campus. i. ipsa comitia quæ erant in campo martio & suffragia quibus paulus æmilius creatus fuerat consul cū uarrone. Sinistro: cōtrario & temerario. Pessūque dari: in ruinā uarrone impellente. Sed mobilis ira est turbati uulgus. i. uulgus mobilis & incōstans erat ira turbati pauli. i. erat causa iræ & cicatrix. i. ignominia qua fuerat notatus cum bellum cōtra illyricos gessit quibus per id tempus teutana mulier imperabat: & cū aliq̄diu bono euētu pugnasset deceptus demū insidiis ptē exercitus amisit: & ab hoc a plebe ignominia notatus. Liuius ait. L. paulus æmilius qui cum. M. lelio consul fuerat ex dānatione collegæ & sua prope ambustus eu iserat ifestus plebi diu ac multum recusans ad petitionē compulsus iuris proximo comitiali die cōcedentibus omnibus qui cum uarrone certauerant pars magis aduersa q̄ collega dat̄ consuli. Vndantes: magnos estuantes Nigro ore. inuido & maligno hic niger est inquit Horatius: hunc tu roma necaueto. Ventis iniquis: malo iudicio & dānatione translatio est a naui q̄ iniquo uento agitatur. Hinc: ex priori inuidia & liuore plebis. Duræ: inexorabilis. Sed genus admotū superis: repetit altius stēma & genus pauli æmilii quē dicit habuisse originē ab amulio rege albanoꝝ q fuit fr̄ nūitoris & amulius habebat originē ab assaraco troiāo p eneā & assaracus a ioue ergo paulus æmilius ad iouē gēus r̄ferebat suū: hoc tn̄ fingit poeta. aliter. n. scribit Plutarchus ī uita pauli æmilii. Abnueret genus. i. nec aliqs negaret illū haber̄ originē a ioue q illius res strēnue gestas uidisset. Numa pōpilius autore plutarcho q̄tuor filios habuit: pōponē: pinū: calpū: mamercū: a pōpone pōponii cognoīati sūt. a pino pinarii: a calpo calphurnii: a mamerco mamerci q & æmilii dicti sūt: a sermōis lepiditate & suauitate quā ille prius hūit q huic fāiliæ cognomētū reliqt. Si tibi cū tyrio: uerba fabii ad paulū æmiliū euntē ad bellū quē monet ut suo exēplo pugnā fugiat & cūctādo rē romanā tueat̄ quā uarro pdere ꝓperabat apud liuiū sic fabius loqt̄: erras. L. paule si tibi mius certamis cū uarrōe q̄ cū Annibale futuꝝ cēses: nescio an īfestior hic aduersarius q̄ ille hostis mācat & cū illo ī acie tm̄ cū hoc oīb3 locis ac tpib3 certaturus sis aduersus ānibalē tibi sit pugnādū: uarro dux tuis militib3 te sit oppugnaturus Frustraris: dcipis

Teque hostis castris grauior manet: aut ego multo
Nequiq̄ didici casus pernoscere marte.
Spondentē audiui: piget heu: tedetque senectæ:
Si quas prospicio restat passura ruinas.
Cum duce tam fausti martis qua uiderit hora
Sumpturū pugnā. q̄tū nunc paule supremo.
Absumus exitio: uocem hanc si consulis ardens
Audiuit penus? iam latis obuia credo
Stat campis acies. expectaturque sub ictu.
Alter flaminius. quantos insane ciebis
Varro uiros? tu proh superi tu protinus arma.
Tu campū noscas ante exploresque trahendo
Quantū hostis ritus ualeat: quæ copia rerum.
Quæ natura locis quod sit rimabere sollers.
Armorum genus. et stantem super omnia tela
Fortunam aspicies. fer paule in deuia recti
Pectora. cur uni patriam si affligere fas est:
Vni sit seruare nephas? eget improbus arcto
Iam uictu libys. et belli feruore recluso.
Laxa fides sociū est. nō hic domus hospita tecto
Inuitat patrio. non fide mœnibus urbes.
Excipiunt: renouatque pari se pube iuuentus.
Tertia uix superest crudo quæ uenit ibero
Turba uirū: presta: et cauti medicamina belli
Lentus ama. si qua interea inuitauerit aura
Annueritque deus uelox accede secundis.:
Cui breuiter mœsto consul sic ore uicissim
Mecū erit hæc prorsus pietas: mentēque feremus.
In penos inuicte tuā. non me unica fallit
Cuntandi ratio qua te grassante senescens
Annibal oppressum uidit considere bellum.
Sed quæ nam ira deū? consul datus alter opinor.
Ausoniæ est: alter penis. trahit omnia secum.
Et metuit demens alio ne consule roma
Concidat e tyrio consortem accire senatu.

Aut ego multo: sensus est: si uarro ut dicit ex templo cum hoste pugnauerit aut ego hoc genus belli & hostē ignoro aut aliū locū insignem noua clade cernemus. q. d. scio futurū esse quod prouideo & sic prudentia fabii laudat quæ sine longa rerū experientia esse non potest: cuius propriū est uerum in omni re uidere: bene consulere: & quid sit agendū imperare. Nequiquā: frustra. Multo marte: longa experientia in re militari. Spondentem: promittentē uarronē plebi se sūpturū pugnā cum duce tam fausti martis. i. qui uictoriosissimus erat & fœlicissimus in pugna. Quantū nunc. q. d. si annibal hoc audiuit actū est de re romana & parum absumus ab exitio. Ardens pœnus annibal concitatus ad pugnam & furēs bello. Tu proh superi: orat paulū fabius ut sua prudētia rem romanā tueat & caute agat oīa prius explorando q̄ pugnam capessat. Ritus: mos bellandi punicus. Copia rerū: cōmeatus & alia exercitui alendo necessaria. Quæ natura: ne. s. parent insidiæ. Si rimabere: si considerabis cognosces fortunā eē sup ipsa pœnoꝝ arma. q. d. pœni sunt in armis solertissimi & utūtur nūc secunda fortuna: & sic ab utili ostēdit cunctandū esse donec fortuna mutet. In deuia: quæ a recto nō discedant. in primo dixit sed deuius æqui. i. alienus ab æquitate: sic igit indeuius recti: nō alienus a recto. i. qui rectū honestūque sequit: noli inquit a recto discedere ut bonū uiꝝ decet & salutis patriæ studiosū quā nūc uarro pessūdare nitit & pperat: locus ē ab honesto. Cur uni: cōfutatio est. q. d. si est fas uarroni pdere patriā: multo magis fas ē tibi eā liberare. Eget īprobus arcto uictu. i. laborat inopia cōmeatus hostis qui ē in terra hostili neque illi terra neque mari ē pax: nullæ urbes eū accipiūt. in diē rapto uiuit partē uix tertiā eius exercitus habet quē ab hispania duxit: dubitas ergo quin eū sedēdo superaturi simus qui senescit in dies nō supplementū: non cōmeatus: non pecuniā habet. Pari pube: nouis militibus p supplemento missis. Mecū erit: uerba pauli respōdētis fabio. Pietas: erga. s. patriā ut nitar eā seruare cui pietatē debemus. Tuā mentē: sentētiā & institutū: i. cūctabor ut tu fecisti q̄tū ī me erit. Qua te grassante. i. qua te bellū gerēte aduersus hostē. Cōsidere: languescere ac debilitari. Sed quæ nā ira deū: ostendit sibi esse maximā difficultatē ad patriā tutandā cū habeat collegā hostē: putatque iratis numinibus illū esse creatū ut rem romanā pdat. Pœnis: hostibus. Trahit oīa secum. i. ipse tendit in præceps & trahit secum rem romanā & metuit esse insanus ne romana respublica alio consule quam se ruat: nam cupit eam præcipitem dare & cito uellet assumere sibi collegam punicū ut citius & facilius nullo aduersante quod cupit efficere possit romam scilicet euertere. Consortē: collegā carthaginensem. Sera: pro sero. i. non tarde sed cito uellet carthaginensē collegā. Accire: aduocar: eliger: & ut exprimat uarrōis temeritatē & incōsultā pugnæ auiditatē ait nullus equus sufficit uarroni insano q eū cito portet in hostē. q. d. adeo pperat ut nō uideat posse equus repiri q eius affectui & amētiæ seruiat: adde q dolebat icceder tenebras noctis q cursū rtardēt

Tantũ non :quaſi eductis enſibus euagina: hac locutione uſus eſt tranquillus in tyberio his uerbis tm̃ non ſtatim a funere ad negocioꝝ conſuetudinẽ rediit iuſtitio longiore inhibito. Tarpeiæ rupes: uertit ſermonẽ ad rupem tarpeiã.i.capitolium: pollicet̃ ſe iturũ paulus in omne diſcrimẽ pro patria. Cognata tecta: qm̃ æmilii referebant genus ſuũ ad iouem per amuliũ regem albanũ ut dictũ eſt. In ſua arce: robore ac dignitate. Mihi monenti ſurda.i.ſi uarro affectans pugnam noluerit audire me monentẽ. Haud ultra morabor: hypallage eſt in ſenſu.i.patria non morabitur me ideſt nõ expectabit qm̃ nolo mori. De gente afferat: ad quẽ genus ſuũ referebat paulus. Saucia.calamitatibus affecta. Tumidi: irati. Verſa: diuerſa.

Non iam ſera uolet: nullus qui portet in hoſtem
Sufficit inſano ſonipes incedere noctis
Quod tardent curſũ tenebras dolet itque ſupbus.
Tantũ non ſtrictis mucronibus ulla retardet
Ne pugnas mora dum uagina ducitur enſis.
Tarpeiæ rupes cognataque ſanguine nobis
Tecta iouis. quecque arce ſua nũc ſtãtia linquo
Moenia fœlicis patriæ.quocũque uocabit
Summa ſalus: teſtor ſpreto diſcrimine iturũ.
Sed ſi ſurda mihi pugnabunt caſtra monenti
Haud ego uos ultra nati dulcemque morabor
Aſſaraci de gente domum: ſimilẽ ue uidebit.
Varroni paulũ redeuntẽ ſaucia roma.
Sic tumidi uerſa turbati mente petebant
Caſtra duces: ac prædictis iam ſederat aruis
Etolos penus ſeruans ad prælia campos.
Non alias maiore uirum maiore ſub armis
Agmine cornipedũ concuſſa eſt itala tellus.
Quippe extrema ſimul gentique urbique timebãt.
Nec ſpes certãdi plus uno marte dabatur.
Faunigenæ ſocio bella inuaſere ſicano.
Sacra manus rutuli ſeruãt qui daunia regna
Laurentique domo gaudent et fonte numici
Quique immite nemus triuiæ: quique oſtia thuſci

Aruis prædictis: appulis ut anna prædixerat. Non alias maiore uirum: ait poeta nunq̃ italiã maioribus pugnaſſe uiribus q̃ ad cãnas & nũq̃ fuiſſe tm̃ roboris & uiroꝝ & equoꝝ.timebant qppe ſuprema ideo omnis italia in armis fuit: cũ nõ eſſet aliqua ſpes certandi niſi uno marte. Faunigene ſocro: deſcribit populos latinos qui ad pugnã cãnenſẽ milites miſerunt: inde uagatur poẽm italiã deſcribens noĩa etiã imperatorũ alludẽs ut plurimũ ad illos qui poſtea multi noĩs fuerunt aut prius fuerãt ut romanoꝝ noĩa quocũque modo celebraret. faunus filius pici filii ſaturni rex aboriginũ fuit in latio a quo fauni gene latini dicti ſunt: inter quos erant rutuli quoꝝ caput ardea erat quæ adhuc extat retinetque nomen condita a perſeo & danaæ eius matre filia acryſii ut quibuſdam placuit.ardeates autore ſtrabone curam habebant ſacroꝝ & tẽpli ueneris quod erat lauini cõe latino nomini ideo rutulos ſacrã turbã appellat: adde etiã ꝓ ardeates ob id ſacrani appellabant̃. Socio ſicano: ſicani fuerunt antiqui habitatores latii uenerũtque ex hiſpania dicti a ſicori amne: indẽ pulſi traiecerunt in ſiciliã & ſicaniã appellarũt cũ prius triquetra a triãgulari forma diceret̃.de ſicanis in latio Virgilius meminit dicens fines ſuper uſque ſicanos. Daunia regna: ardeã & oram illã ubi regnauit daunus pater turni.

Laurentum oppidũ fuit latii ubi regnauit latinus ſocer eneæ a lauro denominatũ.Numicus eſt fluuius prope laurentum in quem eneas ſubmerſus eſt & ſacratus: cuius fons eſt in ſylua aricina quæ ẽ poſt albanũ montem uerſus forum appii. Caſtrum: fuit oppidũ latii colonia deducta a romanis una cum ſena: & adria poſt triumphum curii dẽtati de ſamnitibus. Ardea quondam grauis: ideſt moleſta & inimica troianis propter turnum qui cũ enea pugnauit: cauſaque fuit phrygibus multoꝝ laborum propter lauiniam ſibi ante aduentum eneæ pactam unde dolẽs aduenã ſibi præponi acerrimum mouit bellum: & manu eneæ occubuit. Lauinum.oppidum latii in colle ſitum conditum ab enea: & a nomine uxoris lauiniæ denominatum.ſyllius dicit illic fuiſſe templum iunonis quod coſmographi non tradunt: ſed dicunt illic fuiſſe templum ueneris in quo erat celebritas latinorum atque conuentus. Collacia: oppidum fuit latii prope romam uia tiburtina: in quo ſex. tarquinius lucretiam uiolauit cuius dedecus & mortem: M.brutus qui ad eum diem ſtulticiam ſimulauerat cũ eſſet uir prudentiſſimus & fortis ulctus eſt: eoque autore romani tarquinos expulerunt ideo caſtũ appellat brutum alludens ad caſtitatem lucretiæ quam ducem romanæ pudicitiæ ualerius appellauit cuius pater tricipitinus appellatus eſt.maritus autem tarquinius collatinus. Immitte nemus triuiæ: ideſt aricini uenerunt ad bellum in quorum ſylua erat templum dianæ cum ritu barbarico ut dictum eſt.quoniam is qui templo preeſſe uolebat cum aliis digladiari cogebatur: & uictori honor per uulnera quæſitus cedebat cum aliis poſtea pugnaturo; & hic dicebatur rex aricinus. ideo dicit flaccus.Solique immitis aritia regi. Triuiæ: dianæ que quondam in triuiis apud græcos colebatur: & inde nomen adepta. Oſtia tuſci amnis: ciuitatem hoſtienſem conditam ab anco martio prope oſtia tiberina.Tybris autem uenit ex hetruria. ideo thuſcum amnem appellat.

Tepido almone.i. aqua tepida ipsius almonis qui est riuus potius q̄ fluuius ante portam capenam cuius aqua chorybantes lauabant simulachrū cybelis aduectū ex pessinunte urbe phrygiæ concedē te attalo rege pergami: huius rei meminit etiā lucanus. Catylle: catyllus filius amphiarai condidit tibur porrectū in dorso mōtis adhuc celebre. Horatius: tibur argeo positū colono. Tres habuit filios catyllū: coracem: & tiburtū a quo tibur denoīatū & tiburtes dicti: & multo tpe ante cōditā urbē fuerūt quippe amphiaraus una ætate ante bellū troianum fuit apud tiburtes inquit plinius extant ilices tres etiā tiburto cōditore eoꝝ ue/tustiores apud quas inauguratus tradit̄. Preneste: oppidū latii quod adhuc retinet nomē in excelso monte situ: habuit quondam illustre templū fortūæ illic etiā repertæ fuerunt sortes: Numerio suffusio autore cicerone in.ii. de diuinatiōe græca est ciuitas queadmodū & tibur Antemna: oppidū latii uetustissimū: fuit autē antemna sub mario oppido quā romulus cōloniū romano/rū una cū cecinna & crustumero fecit. Crustumio: crustumiū seu crustumerū oppidū latii fuit albanoꝝ colonia. Labici: dicti sunt a labico oppido nō longe a tusculo quod nomē dedit uiæ labicanæ. Sceptriferi: alludit ad am/plitudinē & maiestatē urbis romæ quæ totius pene orbis habuit sceptrum.i.ue nerunt in arma omnes accolæ tiberis & amenis qui orit̄ in montibus trebulāis & per descensus tiburtinos deuoluitur in planū & prope urbē tiberi miscetur. Symbriuio: symbriuiū flumē est apd̄ equiculos qui sūt supra tibur: & adhuc retinent nomen. Gelido: propter regīonem montosam & frigidā horum militū ductor erat scaurus tunc adolescēs hic postea uir prudens fuit & grauis ac sepe autor publici consilii: tātæque autoritatis in senatu ut ciuitatis princeps diu habitus sit. scauri dicuntur qui ha/bent talos extantes: inde scauroꝝ familia cognominata: Horatius in sermonibus ait: illū balbutit scaurū prauis fulctū male talis. Cris/pare: mouere. Pila: hastas graues: pilum erat hasta romanoꝝ. Ere: galea ex ere cum cristis quibus agmina suoꝝ superabant. Setia: urbs latii in monte sita nō procul a pomptinis paludibus: nobilis uino quod ab ea setinū appellat̄: & id diuus augustus cunctis prætulit & fere sequutus principes ut īqt plinius ꝑpter cōfessa experimēta ad uetustatē perueniebat. Martialis in distichis: Pendula pomptinos quæ spectat setia campos: Exigua uetulos misit ab urbe cados. poeta laudans setinū uinū di/cit setiam esse sepositā mensis ipsius lyei: q.d. adeo prestans est ut non debeat misceri nisi baccho.

Amnis amant tepidoque fouent almone cybelē.
Hinc tibur catille tuum sacrisque dicatum
Fortunæ preneste iugis antemnaque prisco
Crustumio prior atque habiles ad aratra labici:
Nec non sceptiferi qui potant tybridis undam:
Quique a nienis habent ripas gelidoque rigātur
Symbriuio: rastrisque domant equicula rura.
His scaurus monitor tenero tūc scaurus in euo
Sed iam signa dabat nascens in sæcula uirtus.
Non illis solitū crispare hastilia campo
Nec mos pennigeris faretrā impleuisse sagittis.
Pila uolūt: breuibusque habiles mucronibus ēses
Ere caput tecti surgunt super agmina cristis.
At quos ipsius mensis seposta lyei.
Setia: et in celebri miserunt ualle uelitræ
Quos cora quos spumans inimico signia musto:
Et quos pestifera pontini uligine campi
Qua sature nebulosa palus restagnat et atro
Liuentes ceno per squalida turbidus arua
Cogit aquas ufens: atque inficit equora limo.
Ducit auis pollens nec dextra indignus auorum.

Velitre: oppidum latii adhuc retinet nomen: ignobile quondā erat & infrequens: iō ait ualle ince/lebri. Cora: oppidū latii adhuc retinet nomē & etiā signia. Inimico musto: propter nimiā auste/ritatē: Plinius ait: nā quod signie nascit̄ austeritate nimia continēde utile aluo inter medicamenta numerat̄. Martialis: Potabis liquidū signina morantia uentrē: Ne nimiū sistant sit tibi parca sitis. Pomptini campi: dicunt̄ a pometia urbe prope pomptinas paludes sita: Plinius ait: prope circeios est palus pomptina quē locum.xxiiii. urbiū fuisse mutianus ter consul prodidit. Uligine: humiditate & nebula: uligo autē significat humorē terræ: & in illis palludibus est perpetuus humor. hāc pa/ludē efficiunt duo amnes astura & ufens quī tandē in mare inferum euoluit̄ multo limo turbidus. Satura fuit urbs in pomptinis palludibus. Vir. Qua sature iacet atra palus. Liuētes aquas: turbidas Cogit: congregat. Inficit: maculat pomptinæ paludes a cornelio cethego consule cui ea ꝓuincia euenerat siccate sunt agerque ex his factus est. Ducit auis pollens: alludit ad illū sceuolam qui tpe porsenæ manū igni sacroꝝ iniecit a quo hic originē ducens illius historiā in clypeo cælatā habebat Pollens: clarus. Dextra auoꝝ: laude quā ille comburendo dextram adeptus est & etiam non indignus dextra auorum idest cognomine scæuolæ qui a scæua scæuola cognominatus est: scæua sini/stra dicitur cum porsena iuuenem amoueri ab altaribus iussisset & ensem illi porrigeret. mutius leuam intendit manum ut ensem caperet & scæuola cognominatus est: siue quia amissa dextra manu sinistra usus est ille qui plus sinistra quam dextra ualet scæuola appellatur: uocabatur ille Iunius gaius mutius cordo. natus.xx. annos cum hoc facinus ausus est.

Diræ laudis: qm̄ manū igni iniecit quod marcialis appellat sæuū miraculū. Tyrrhenū: tyrrhenorum & idest hetruscorum qm̄ porsena erat hetruscus & rex clusii. In semet: in suā manū deceptā in scriba ipsius regis quē occiderat regem arbitratus. Seuit: uidet seuire: laus est sculptoris. Virtus fortitudo ipsius mutii qui manū fortiter igni sacrorum ussit. Icti: prouocati & cōmoti. Specie: tali imagine & apparētia. Ruere: ruebāt in prelia. Acri magistro: forti duce mutio qui suo exemplo & uirtute iuuentutē romanā ad præclara facinora ꝓuocabat. Cernit effugiens: qm̄ porsena nō potuit spectar ardentē manū mutii. Martialis. Vrere quam potuit contēpto mutius igni. Hanc spectare manū porsena non potuit. Quis circea iuga: circei quondam insula mons ad mare quodā finis antiqui latii habitauit illic circe. Theophrastus ait: circeiū esse excelsū promōtoriū robore lauro myrto refectum tradūt circen in eo habitasse: cingit mari fere paludoso. Quis: quibus Anxur: oppidum situm quondam in mōte aspero aliter dicit tarracina. Horatius in sermonibus: Atque subimus impositū saxis late candētibus anxur. Hernica saxa: hernici populi in latio quorum caput est anagma: & fuerūt colonia sabinorum pinguis dicit anagma propter soli fertilitatē. Virgi. hernica saxa colūt quos diues anagma pascit. Iulius grecinus ouidii comes ait li. ii. urbium italicarum hernicos fuisse pelasgos ab hernico duce denominatos. Putri gleba: resolubili ac per hoc frugifera. Ferentinos: ferentinū oppidum adhuc retiet nomē inter anagmā & alatrum. priuernū est oppidū uolscorum non longe a setia a quo priuernates. Sora ē urbs ultra uerulas quā lyris alluit. Scaptia oppidū latii quod tempore plinii interciderat. Fabrateria oppidū non longe ab aqno cuius meminit Iuuenalis: aut fabrateriæ domus: adhuc retinet nomen. Atina oppidum adhuc extat & nomen retinet non longe a fabrateria in monte situm qui niue obducitur cū sit regio frigida. Suessa: oppidū prope uenafrum quod bello attritum dicit alludens ad tempora tarquinii superbi qui hernicis in societatem acceptis & antiatibus templum in monte albano ædificauit: & ioui latiali dedicauit: inde cum sabinos bello uicisset agrum eorum depopulatus est: hinc pometiam & suessam obsedit & ui expugnauit & armatis omnibus trucidatis in bellem turbam fortunasque omnis militibus diuisit decimā quam ex ea præda recepit ædificādo templo ioui destinauit: frusino adhuc retinet nomē oppidum est prope alatrū uersus fundos cuius incolæ boni erāt milites boni agricolæ. Fibreno: fibrenus fluuius labit inter forā & arpinū & miscet lyri ad uillam ubi natus est Cicero q̄ nunc dicitur uilla sancti dominici cuius cicero meminit in dialogo de legibus. Arpinū autem distat ab hac uilla fere tribus milibus passuū & est situm in monte. Sulphureū: qm̄ aqua lyris sulphurea est. Tacitis uadis: aqua non obstrepenti quoniam lyris non est sonorus sed habet aquas & ripas amoenas & poetis aptas. Accita: euocata uenafrū oppidū non longe ab arpino & minturnis in uertice montis sitū. unde optimū affertur oleū: martialis: Hæc tibi cāpani sudabit baca uenafri: Vnguentū quotiens sumis & istud olet. Larinatū: larinates fuerunt antiqui habitatores lacii quorū nulla nunc extat memoria. Hispidus: horridus & pilosus. aquinū oppidū inter arpinū & caietam adhuc retinet nomē Iuuenale satyro & diuo thoma sacrarum litterarum interpreti alūnis clarum. Ab alto tullo: tullus fuit antiquus rex uolscorum ad quē aliqui tulliorum familiā referunt in gratiam ciceronis cuius natalibus prope obscuris aliquod lumē generis & stemma maiorum addere uolebant. nā si id uerū fuisset cicero uentosus & iactabundus aliqn̄ usque ad reprehensionē minime tacuisset cū ilii humilitas nataliū exprobaretur ac nouitas. Regia ꝓgenies: propter tullū uolscorum regem. Pro q̄ta: q̄ amplissima uirtute alludit ad. M. tulliū ciceronē quē ab hoc tullio habuisse originem dicit. Quantū ciuem: quantus fuit cicero fons æloquii uberrimus & omniū disciplinarū deus.

S ceuola cui diræ celatur laudis honora
E ffigie clypeus: flagrant altaribus ignes.
T yrrhenum ualli medio stat mutius ira
I n se met uersa seuitque in imagine uirtus.
T unc icti specie ruere acri in bella magistro
C ernitur effugiens ardentem porsena dextram
Q uis circea iuga et scopulosi uerticis anxur
H ernicaque impresso raduntur uomere saxa.
Q uis putri pinguis sulcaris anagnia gleba.
S ylla ferentinos priuernatumque maniplos.
D ucebat simul excitos soræque iuuentus.
A ddita fulgebat telis: hic scaptia pubes.
H ic fabraterie uulgus nec monte niuoso.
D escendens a tina aberat. detritaque bellis
S uessa atque duro frusino haud imbellis aratro.
A t qui fibreno miscentē flumina lyrim.
S ulphureum tacitisque uadis ad littora lapsum.
A ccolit arpinas accita pube uenafro.
A clarinatum dextris socia hispidis arma
C ommouet: atque uiris ingens exhaurit aquinū
T ullius eratas raptabat in agmina turmas.
R egia progenies et tullo sanguis ab alto.
I ndole proh quanta iuuenis quantūque daturus.
A usoniæ populis uentura in secula ciuem.

Ille ſuper gangem laudat.M.tulliū romanæ eloquētiæ autorem & principē:de quo Plinius: ſed
quo te.M.tulli.piaculo taceā quoue maxime excellentē iſigni predicē quo potius q̄ uniuerſi populi
& illius gētis āpliſſio teſtionio.& tota uita tua: cōſulatus tñ operibus electus te orante ꝓſcriptorū
liberos honores petere puduit tuū catilina fugit ingeniū Tu.m.tulli antoniū proſcripſiſti: Salue
prime oīum parens primæ appellatæ:primæ in toga triumphum linguæque laureā mente & facun
diæ:litterarūque latinarū parens æque ut dictator ceſar hoſtis quondā tuus de te ſcripſit oīum tri⁄
umphorū lauream adepte maiorē q̄to
plus eſt ingenii romani terminos ꝓmo
uiſſe q̄ imperii. Ganges eſt fluuius in⁄
diæ. Voce: eloquentia & fœliciſſima
ingenii ubertate. Bella furialia:catili⁄
næ & alioꝝ cōiuratoꝝ. nam Cicero cō⁄
ſul catilinæ furores repreſſit qui romā
ad ſeruitutē redigere nitebatꝰ. Fulmīe
linguæ:impetu dicēdi & uberrimo elo
quii fonte. Ecce inter prīos: hactenus
de latinis: nunc de ſabinis loquitꝰ quos
tibris a latinis & thuſcis diuidit:hos du
cebat claudius nero.quod iō poeta fin⁄
git: qm̄ claudioꝝ familia habuit origi⁄
nem a ſabinis:& nero lingua ſabina for
tis dicitꝰ. Theramneo:ſabino.nā laco⁄
nes mixti fuerunt cū ſabinis & therāne
urbs ē laconiæ. Clauſi: actius clauſus
qui poſtea claudius dictus ē ex ſabinia
cū coniugibus liberis oīque fortūa ſua
dente ualerio publicola romā cōmigra
uit:& claudiæ familiæ prīcipiū dedit;
Vir.li.vii.ecce ſabinorū priſco de ſan⁄
guine magnum.Agmen agens clauſus:
magnique ipſe agminis inſtar. claudia
nunc a quo diffunditꝰ & tribus & gens
per latiū poſtq̄ in partem data roma ſabinis:hæc familia claris uiris floruit:inter quos fuit hic clau
dius nero q collega liuii ſalinatoris in conſulatu & annibali oppoſitus in apulia relictis caſtris inſcio
annibale iuuentutis electo robore maximis itineribus in picenū contendit: & ad metaurum iūctus
collegæ aſdrubalē uicit:ꝓpriaque manu interemit:inde citato curſu ad caſtra rediit & caput aſdru
balis ante annibalis tentoriū proiici iuſſit: ideo dicit poeta neronē non eſſe imitandum in rapidis
auſis. Amiterna cohors:amiternum fuit oppidū ſabinoꝝ clari ſunt amiternini natalibus criſpi ſa⁄
luſtii qui primus in romana hiſtoria habetur quā deſideramus. Caſperula:oppidū ſabinoꝝ quodꝰ
dicit traxiſſe nomen ab aſtris alludens ad caſpias portas quæ ſunt in oriente ubi eſt bactriana regio
& clauſtra regni parthici dicūtꝰ ēt portæ caucaſeæ qm̄ ſūt ad caucaſū: hoc finxit poeta propter no⁄
men ſabiniæ regionis quæ habet ſimilitudinē quandam cum ſaba capite arabiæ unde thus aduehe⁄
batꝰ ſacrificiis aptum:& ſabini autore plinio a religione ac ſacris dicti ſunt. Foruli:oppidū ſabīoꝝ
in rupe ſitū.unde dicit Strabo: ſabinoꝝ quoque ſunt foruli petræ ad rebellandū quā ad habitādū
aptiores. Reatæ:ciuitas ſabiniæ adhuc retinet nomēn dicata erat quondā cybeli:& erat umbilicus
italiæ ut uoluit uarro quēadmodū delphi umbilicus totius orbis. Nurſia:adhuc retinet nomen ci⁄
uitas eſt in montibus ſupra ſpoletū. Vir.quod frigida miſit nurſia: prima fuit ſertorii & gentis fla⁄
uiæ. A tetrica rupe:tetricus autore ſex.pompeio mons ſabinoꝝ aſper a quo duri hoīes & aſperi te⁄
trici dicuntꝰ.Vir.qui tetricis horrētis rupes montēque ſeuerū. Haſta:omnes hi ſabini erant haſta⁄
ti & clypeū habebāt rotundū de haſta non ſine cauſa finxit poeta: qm̄ quiris lingua ſabina dicebatꝰ
haſta:unde quirinus romulus quē haſtatū appellat ouidius in faſtis. Implumes:ſine criſtis quæ fi
unt ex pennis ſtrutii:ſed eſt locutio nimiū affectata & poetica:imitatꝰ tñ Virgiliū de quibuſdā popu
lis ſic canentē.Tegmina quis capitū raptus de ſubere cortex æratæque micant peltæ: ideo hic poeta
dixit: clypeus refertꝰ in orbē & omnes erant implumes. Leui tegmine cruris: hoc cōuenit cū dicto
Ariſtotelis qui in libro de poetis ait: etolos & pelagos dextro pede nudo ſeu crure ac ſiniſtro tecto
prodire in aciē ſolitos: pelagi autē mixti fuerūt cum ſabinis:iō hoc dicit poeta alludens ad ſabinoꝝ
antiquitatē. Canebant:laudibus celebrabant.ſanctus fuit deus ſabinoꝝ & autor. nā cōdidit cures
ſabinoꝝ quondā caput & dicebatꝰ ſanctus ſidius ſemper:ouidius in faſtis ait:querebā nonas ſancto
fidio ne referrē: an tibi ſemipr̄ cum mihi ſanctus ait cuicūque ex iſtis dederis ego munus habebo'.
Noīa terna fero ſic uoluere cures:& reate in porticu cuiuſdā templi in lapide marmoreo de eodem
deo ſic tale eſt inſcriptū epigramma: quod pōponius præceptor meus antiquitatis ſtudioſiſſimus
& latinaꝝ litterarū uel maximū decus atque delitiæ romam attulit:interfuitque cū illud marmur
effoderetꝰ.De decuma uictor tibei lucius mūmius donū moribus antiqueis pro uſura hoc dare ſe ſe
uiſum aīo ſuo perfecit tua pace rogans te cogenda diſſoluēdei tu ut facilia faxeis.perficias decumā

I lle ſuper gangem ſuper exauditus et indos:
I mplebit terras uoce: et furialia bella.
F ulmine compeſcet linguæ:nec deinde relinquet
P ar decus eloquio cuiq̄ ſperare nepotum.
E cce inter primos theramneo a ſanguine clauſi
E xultat rapidis nero non imitabilis auſis.
H unc amiterna cohors et bactris nomina ducens
C aſperula hunc foruli magnæque reate dicatū.
C œlicolum matri nec hoc habitata pruinis:
N urſia et a tetrica comitantur rupe cohortes.
C unctis haſta decus clypeuſque refertur in orbē
D enique et implumes at leui tegmine cruris
I bant:et leti pars ſanctum uoce canebant
A utorem gentis:pars laudes ore ferebant.
S abe tuas:qui de patrio cognomine primus.
D ixiſti populos magna ditione ſabinos.

ut faciat ueræ rationis ꝓpter hoc atque alieis doneis des cuncta merenti:& apud Varronem de antiq rate sabinorum legitur medium fidium condidisse cures:referente dionysio q̄q̄ apud dionysium pro fidio fabidius legitur:unde puto illic eē mendam scriptorum in curia.M.cato ait nomen eē impositum sabinis ex sabo diui sagni gētilis filio:quod corruptum esse uidetur: nam sagni pro sancti legit: & id sentire uidetur syllius ut sanctus dederit originem & sabus filius nomē ipsis sabinis: strabo dicit sabinos esse īdigenas:& a sabinis eē picenos & sabellos per dimunitionem. Quid qui picene:describit nūc picenos qui sunt ad mare adria cum cōtermini umbris orti a sabinis:uoto uere sacro ut scribit plinius dicti a pico marcio:qui uexillum insedit sabinorum illuc ꝓficiscētium ex uoto:& ideo poeta alludens ad historiam dicit picū saturni filium demutatū postea in auē sui nominis a circe: amatorio poculo: & medicata uirga condidisse asculum & picene regioni dedisse nomen: recusauerat picus ut ē in fabulis amorem circes quæ illū ter baculo tetigit:ter carīa dixit: demutauitque in auem picenoꝝ ductor erat curio. Squamis:lorica sq̄mosa. Equina:ex crinibus æquorum: ex quibus cristā galleæ effinxerat: horridāque effecerat ut hostibus terrori eēt Nō æquore uerso:exercitum qui suo curione militabat:comparat fluctibus marinis & ēt amazonibus quæ in ripis thermodōtis fluuii se se bellando exercent. Verso: cōmoto a uentis. Leui ore:agiliore ad pugnā. Martia uirgo bellicosa amazoni: Thermodon ē fluuius in ponto in cuius ripis uagabantur amazones.de piceno sic scribit strabo picenū igitur post :umbriæ ciuitates quæ iter ariminiū anconemque iacent extēditur ꝓfecti sūt piceni a sabinoꝝ terra. Numane:numana oppidum a siculis cōditum iuxta marī scopulo ut autor ē plinius. Cupræ litoreæ:cupra oppidū ad mare habebat quondam templum Iunonis Tuscorum edificium qui iunonem cupram nominabant ergo a dea nomen accepit:ideo dicit illuc fumasse altaria quoniam cuprenses iunonis sacris operabantur. Quis.quibus. Truentinas turres:Truentum ē fluuius diuidens picenos a marrucinis qui adhuc retinet nomē:& labitur prope asculum:& urbs fuit illic eiusdem noīs de qua syllius intelligit dicens turres truentinas cum flumine.

Quid qui picenæ stimulant telluris alūnos.
Horridus:et squamis et eq̄na curio crista
Pars belli q̄ magna uenit:nō æquore uerso
Tam creber fractis albescit fluctus in undis.
Nec cetu leuiore.ubi mille per agmina uirgo
Lunatis acies imitatur martia peltis.
Perstrepit:et tellus et amazonius thermodon.
Hic et quos pascunt scopulosa rura numanæ
Et quis littoreæ fumant altaria cupre.
Quique truentinas seruant cū flumine turres
Cernerē erat clypeata procul sub sole corusco
Agmina sanguinea uibrāt in nubila luce.
Stat fucare colus nec sidone uilior aneon.
Murice nec libyco statque humectata uomano
Adria et inclemens hirsuti signifer ascli.
Ve picus quondā nomē memorabile ab alto
Saturno statuit genitor:quem carmine circe
Exutū formæ uolitare per ethera iussit.
Et sparsit plumis croceum fugientis honorem:
Ante ut fama docet tellus possessa pelasgis.

Clypeata agmina:nam oēs ferebant clypeos rotūdos ex ere qui solis repercussu uibrabant.Vir.æratæque micant peltæ. Luce sanguinea: radiis solaribus. Ancon:ciuitas ad mare portu nobilis adherens cunero ꝓmontorio condita a syracusanis fugientibus tyrannidē dionysii:habebat quondam in uertice promontorii ubi nūc ē arx templum ueneris:iō dicit iuuenalis rhombū muneri datum domitiano captū ante domū ueneris quā dorica sustinet ancon:ē hæc ciuitas uini et frugum feracissima:poeta dicit illic solitā tingi purpurā qđ alii nō tradiderūt:tingebatur purpura maxime tribus in locis apud phœnices libycos & lacones. Fucare:colorare. Colus fila quæ nentur colu. Sydone:idest purpura tyria & sidonia. Murice libyco:purpura getulica cuius meminit plinius ex sanguine muricis tīgitur purpura:unde muricem ꝑ ipso colore ponit: murices āt sūt ex genere aquatilium quæ testa itegūtur. Vomano:uamanus fluuius agri piceni:labitur ꝓpe adriā quæ mari adriatico nomen dedit: colonia fuit hetruscorum distabatque a mari autore plinio.vii.milibus passuum. Ascli :asculū picenum adhuc retinet nomē denoīatum a pico qđ hyrsitum appellat alludens ad plumas pici: cuius auspicio id oppidum cōditum fuit:& denominatum picenum & illum qui ferebat uexillum appellat:inclementē alludens ad seueritatem pici qui se circe amanti noluit indulgere. Inclemens: bellicosus: & asper. Vepicus puus picus:qm̄ ex hoīe fuit diminutus in auem:ue pticula aliqñ auget ut uehemēs: aliqñ diminuit:ut ue iuppiter:i.puus iuppiter:& uepicus puus picus:hic fuit filius saturni:cui formā humanam circe ademit. Statuit:dedit nomē asculo piceno. Fugiētis:pici qui fugiebat ui carminis a natura humana ad naturam auis. Honorē croceū:pulchritudinem ipsius pici. Tellus:picena regio possessa fuerat a pelasgis quoꝝ rex fuit esis qui esi fluuio nomē ddit :hic fluuius picēos ab ūbris distermīnat labēs īter anconē & senogalliam ī mare adriacū quōdā erat terminus italiæ postea fuit rubico.

m

Populos asilos:hoc fingeř poeta uidetur cū nulla de hoc mētio fit apud cosmographos. Sed non ruricolæ: describit nūc umbros q usq; rauennam extendebāť quondā & tiberi dirimūtur a thuscis appēnino & esi fluuio a picēis sita ē umbria inter sabinos:thuscos & picenos. Vmbroꝝ gens antiqssima existimať. Inquit plinius ut quos imbros a græcis putent dictos ꝙ inundatione terrarū imbribus supfuissent. habitabant quondam in cauernis montium. ideo poeta dicit illos uenisse ex cauis montibus alludēs ad illorum antiquitatem qua in mōtibus uitam degebāt cum plana aquis natarent. Nō deteriore robore: nō minoribus uiribus militū: esis ut dictū ē diuidit umbros a picenis: sapis est fluuius ppe rubiconē & ariminū: metaurus fluuius ūbriæ q labēs confragosus p saxa secat appenninū & in mare adriaticum euoluiť clarus cede asdrubalis. Vertice: aqua. Clitunnus: fluuius de quo supra labiť ppe meuaniam & ulginiam cuius aq̄ quondam loti tauri ioui capitolio mactabāť ab his q triūphabant. Nar fluuius ūbriæ sulphureus labiť ppe narniā & īter ānē: & tyberi misceť. Tiniæ: tinias ē fluuius ppe meuaniam & clitūnū quo ut inqt strabo collectos fructus ex agris deuehebant staphis ī tiberim: iō appellāt ipsum inglorīū qm̄ non erat nauigabilis: nec hēbat nomē cū eēt potius riuus quā fluuius. clanis ēt ē fluuius umbriæ. Rubico: ē fluuius īter ariminū & rauennā quondam finis italiæ: ab eo. n. cisalpina gallia īcipiebat. Senæ: urbs cōdita fuit a gallis senonibus appellataque ē senogallia & adhuc retinet nomen. Albula q alio noīe diciť tibris umbros ab hetruscis diuidit: influūt in eū tinias & clāis augeturque aliis postea nūero. xl. inter quos sunt nar: & anio ambo nauigabiles labiť & appēnino in primo ortu tenuis & mitis in cursu q̄uis subitis aliqñ ī cremētis augeať restagnat: interdū ī urbe qđ cū accidit famē pestemque portēdit. Perstringit: alluit mœnia romana immota ripa: qa lento pede fluit: & nō uexat ripā. Arma: oppidū umbriæ cuius nulla extat memoria: plinius recēsens populos umbriæ ponit ēt arnates.

Meuania: ē urbs in plano sita nobilis ciue suo ꝑpertio & clitumno fluuio qui a poetis celebratur. Lætis: fertilibus. Hispellū: ē oppidū ūbriæ īter asisiū & fulgmiā ad radicē mōtis sitū adhuc retinet nomē. Narnia: urbs ūbriæ in mōte sita: nomē accepit a fluuio cū prius neqnū appellaretur. Inginū: oppidum umbriæ in loco palustri quondam situm: ideo dicit fuisse infestum ac pestilens ꝑpter nebulas: strabo dicit inginum esse montē: hic accipitur pro urbe: urbs certe & mōs eiusdem nominis esse debuit. Fulginia: ubrs sita in medio campi qui ē inter spoletum & perusiam quondam sine mœnibus erat: nunc autem muris ægregie cincta & edificiis ita ornata ut umbriæ ciuitates facile superet. Amerinus: ab amerio oppido umbriæ in monte sito quod adhuc retinet nomē.

Camers: camertes sunt populi umbriæ ī montibus qui umbros a picenis diuidunt: erant camertes boni agricolæ ac boni milites. Sarsina: retinet etrānum nomen nobilis copia lactis: ac plauto alumno.

Tudertes: appido quod etiam nūc dicitur tuder in mōtibus umbriæ situm uersus hetruriā a quo tudertes denoīantur qui quōdam fuerunt bellicosi. Piso: fingit hoc poeta ꝑpter illū pisonem q postea fuit: & Marci antonii auspicio cōtra parthos ꝑfectus ē. Arsacidū: parthorum. arsaces ut scribit strabo libro. xi. Vir scytha parthiam īuasit occupauitque: & ab eo parthoꝝ reges arsacidæ dicti sūt. Sagaci: prudenti in ea quippe ætatæ uidebatur habere prudentiam senilem. Ignea gemma: lucidus lapis præciosus. Fuluo: aureo monili: ut moris est parthorū. Iamque per hetruscos: describit hetruscos. hetruria diuitur a liguribus amme macra: & extenditur usque ad ostia tiberina ex altera parte cōtingit umbros & sabinos uarios habuit quondam habitatores pelasgos. scilicet et thyrrhenos qui ex lydia uenerunt Thusci appellati sunt græcorum lingua a sacrifico ritu.

Quis esis regnator erat fluuioque relinquit.
Nomen: et a se se populos tum dixit asilos.
Sed nō ruriculæ firmarūt robore castra.
Deteriore cauis uenietes mōtibus umbri
Hos esis sapisque lauāt: rapidasque sonanti
Vertice cōtorquēs ūdas p saxa metaurus.
Et lauat ingētem pfūdens flumine sacro.
Clitūnus taurū: narque albescētibus undis
In tybri properās: tiniæque inglorius humor.
Et clanis et rubico et senonū de noīe sene.
Sed pater ingēti medios illabitur amne
Albula: et īmota pstringit mœnia ripa.
His urbes arna et latis menania pratis.
Hispellum: et duro mōti psaxa recūbēs
Narnia et infestū nebulis humētibus olim.
Inginum patuloque iacēs sine mœnibus aruo.
Fulginia: his populi fortes amerinus et armis
Vel rastris laudāde camiers his sarsina diues
Lactis et haud parci martem coluisse tudertes.
Ductor piso uiros spernaces mortis agebat.
Ore puer: puerique habitu: sed corde sagaci
Equabat seniū: atque astu supauerat annos.
Is primam ante aciē pictis radiabat in armis.
Arsacidum: et fuluo micat ignea gemma monili
Iamque per hetruscos legio completa maniplos.

Galbam: alludit ad galbam qui Neroni successit i īperio & factus īpator autore tranqllo stemma i atrio ꝓposuit quo pr̄na originē ad iouē maternā ad pasiphaen minois uxorē referebat ad hāc: igitur iactātiam poeta respexit. Orditur: inchoat & dat initium. Clari pr̄es: quoniam familia sergiorum clarissima fuit quā galba imperator illustriorem reddidit: & sergius galba cōsularis tempoꝝ suorum eloquētissimus. Cere: oppidū hetruriæ adhuc retinet nomen: prius uocabatur agilla. cām nōis lege apud strabonē. Cortona: oppidū hetruriæ domus tharcontis: ut ait poeta a quo tarquinii oppidum nomen accepit hic ciuitates. xii. condidit. Venerat. n. ex lydia cum tyrrheo ab ineunte ætate canus fuit: qua re illius prudentia significabatur: cortona non multū distat ab arretio & lacu perusino. Supbi: nobilis & clari. Grauiscæ: oppidū ad mare situm qd' ab aeris grauitate nomē accepit: Vir. intempestas grauiscas appellat. Alsium: oppidū nō longe a pyrgis in ora maritima conditū ut uult poeta ad imitatōnem Virgilii ab haleso agamēnonis auriga seu filio: ut quidā uolunt: Vir. hinc agamemnonius troiani nōis hostis: curru iungit alesus æquos. Argolico: græco. Fregene: oppidum ꝓpe alsium obsessū paludibus: ideo ait campo squalente idest īcul to & paludoso. Fesula: oppidum ī mōte supra florentiā quondam erat domiciliū augurum: iō dicit ipsam fuisse interpretē fulminis. i. cognouisse qd tacta de cœlo portenderent p aues. Sacris alis: auibus facientibus augurium.

Rectore, magno spectat noīe galbā.
Huic genus orditur: minos inuisaque tauro,
Pasiphæs: darique de hinc stāt ordine patres
Lectos cere uiros lectos corona superbi
Tarcontis domus et ueteres misere garuisce.
Nec nō argolico dilectum littus alcso
Alsium: et obsessē cāpo squalente fregenæ
Affuit: et sacris interpres fulminis alis.
Fesula: et antiquus romanis mœnibus horror
Clusinum uulgus: cū porsena magnæ iubeba
Nequiq̄ pulsos romæ imperitare supbos.
Tūc quos a niueis exegit luna metallis
Insignis portu: quo nō spaciosior alter
Innūeras cæpisse rates: et claudere pōtum.
Mœniæque decus quōdam uetulonia gentis.
Bissenos hæc prima dedit præcedere fasces.
Et iunxit totidem tacito terrore secures.
Hæc altas eboris decorauit honore curules
Et princeps tyrio uestem pretexuit ostro

Clusinum uulgus: clusiū oppidū hetruriæ adhuc retinet nomen ubi regnauit porsena: qui romanis timorē incussit cū tarqnos pulsos in regnū reponerē uellet: & ianiculum occupauit. Superbos: tarquiniū supbum & filios. Lūa: oppidū hetruriæ uersus ligures amplissimum habēs portum græci autore strabone portum & urbem selenes idest lunæ appellant: urbs non sane magna: portus uero magnus ē & pulcherrimus multos intra se portus amplectens magnæ profunditatis: ut omnium qui quondam maris imperium tenebant facile receptaculum fieret. Illic: effodiuntur marmora candidissima & translucida. Niueis metallis: marmore lunensi albo. metallum significat uenā: ex qua exciditur aurum argentum es marmur & cætera: id genus. Exegit: emisit. Vetulonia: oppidum hetruriæ unum ex xii. conditis a tarchōte memoriæ proditum est inquit strabo triumphalia ornamenta insigniaque cōsularia & omnium magistratuum ornamenta romā ex tarquiniis allata esse. Virgas sæcures tubas sacrorumque ritus: auguria & musicem dionysius quem alii sequuntur scribit hæc ornamenta totius hetruriæ consensu allata fuisse tarquinio prisco ī signum pacis: ornamenta data a thuscis fuerunt: sceptrum eburnum: in cuius uertice aquila erat. Sella curulis eburna: corona aurea pretexta insigne magistratuum. Vestis triumphalis quæ picta erat. uicti hetrusci regum suorum insignia tarquino attulerunt quibus reges romani usi sunt & consules & prætores aliqui dicunt hæc insignia fuisse accepta a romulo poeta non sine ratione dicit uetuloniam dedisse ornamenta quoniam erat regia regum hetruscorum & illarum urbium caput quæ & populonia dicebatur. Virgilius populoniam matrem appellat: sita erat in promōtorio. Meoniæ gentis: hetruscæ quoniam meonii tenuerunt hetruriam: ut dictum est. Tacito terrore: nam secures uisæ terrorem omnibus incutiebant quanuis nihil dicerent præferebantur quippe ad terrorem & etiam fasces quibus supplicio afficiebantur nocentes. Curules sellas prætorum & edilium curulium. erant enim ediles populares & curules qui reddebant iura et de quibusdam rebus proponebant edicta. unde est edilitium edictum in libris digestorum & horum dī cebatur maior ædilitas: lege plutarchum in uita Marii. gællius ait libro quarto senatores qui curullem magistratum gessissent curru in curiam uehebantur honoris gr̄a. In quo curru sella esset supra quam considerent quæ ob eam causam curulis appellaretur. Princeps: prima. Ostro: purpura: quoniam prætexta quæ erat insigne magistratuum dicta est qm̄ purpura pretexebaē. iō dicit poeta pretexuit ut prætextam intelligeret: Macrobius ait: tullus hostilius debellatis hætruscis sellam curulem lictores: et togam pictam atque prætextā quæ insignia magistratuum hetruscorū erant primus ut romæ haberētur instituit: sed prætextam illo sæculo puerilis nō usurpabat ætas: erat. n. ut cætera quæ enumeraui honoris habitus lictores apud antiquos ferebant fasces: apparitores uero secures.

H æc eadem pugnas accendere protulit ære
H os iuxta nepesina cohors eqque falisci
Q uique tuos flauia focos. sabatia quique
S tagna tenẽt: ciminique lacũ: q̄ sutria tecta
H aud procul et sacrum phœbo soracte frequentãt.
S picula bina gerunt caput his cudone ferino.
S tat cautum lycios damnant hastilibus arcus.
H æ bellare acies norant. ac marsica pubes
E t bellare manu: et chelydris cãtare soporem.
V ipereumque herbis hebetare et carmine dentem.
A eetæ prolẽ anguitiam mala gramina primam
M onstrauisse ferũt: tactuque domare uenena.
E t lunam excussisse polo: stridoribus amnes.
F renãtem: ac siluis montem nudasse uocatis.
S ed populis nomen posuit metuentior hospes
C ũ frigeret phrygios trans æquora marsia crenos
M ygdoniam phœbi superatus pectine loton.
M arruuium ueteris celebratum noĩe marri
V rbibus ẽ illis caput interiorque per udos:

Aeræ: tuba ænea quam romani acceperũt ab hetruscis. Nepetina: nepe oppidum prope sutriũ q̄d adhuc retinet nomen. Equique falisci: æquum faliscum oppidum in uia flaminia cuius ruinæ adhuc uisuntur: & uestigia corrupto uerbo apud strabonem: habet enim impressus codex eaci linfaliscum. Virgilius dicit æquosque faliscos. Flauina: oppidum fuit hetruriæ quod intercidit sabatia stagnã sunt ad mare prope romam quorum meminit strabo: lacus cimini & sylua est. inter roncilionẽ & uiterbium: nunc dicitur lacus uici: illam syluam fabius peruiam fecit romano militi: Virg. & cimini cum monte lacus: Sutrium adhuc retinet nomen oppidum uetustissimum distat ab urbe. xxiiii. mi. pass. Soracte: mons phœbo sacer: in confiniis sabinorum: & thuscorum: ideo poeta dicit hetruscos frequẽtare soracte in ea parte. s. montis quæ uergit ad thuscos: quoniã in altera habitant sabini. Codone: pelle. nã codon significat pellem feræ crudam. Lycios arcus: appollineos a lycia ubi appollo colebatur: hi populi hẽbãt hastas & dampnabant arcus. Cautum: munitum & tectum. Marsica pubes: post truentũ fluuium asculi de quo dictum ẽ ad meridiem sũt marrucini: frẽtani: uestini: peligni: & marsi cõtermini latinis: qui quondam bellicosi fuerunt & a Virgilio inter acies italiæ populos ĩ primis commemorant : his uerbis: hæc genus acre uirum marsos pubemque sabellam. aduersabãtur ẽt serpẽtibus quẽadmodum psyli in aphrica & oblongenes in ĩsula cypro: callebant ẽt uires herbarum quæ plurimæ in marsis montibus gignuntur: nomen acceperũt ut uoluit plinius a marso cyrces & ulyxis filio syllius dicit denoĩatos fuisse a marsia q̄ cum appolline certauit: & uictus migrauit ad populos quos a se marsos appellauit: aliqui uolũt appellatos a marsia duce lydorum qui illic condidit archippe oppidum haustum quõdam a fucino lacu: hiagnis autore apuleio pater fuit marsiæ eumque musicen docuit: erat marsias uultu ferino trux: hispidus multibarbus spinis: & pilis obsitus: marsias ẽ fluuius phrygiæ apud celenas in cuius ripis optime harundines ad cantum nascuntur. ideo nata est fabula de marsia musico. Anguitia soror fuit circes & medeæ filia eæte regis colchoꝝ & tenuit loca uicĩa fucĩo q̄ ẽ lacus apud marsos: docuitque marsos remedia aduersus serpẽtes: carminibus eos sopire & tactos carmĩe: & suctu leuare: docuit etiam magicem deducere lunam e cœlo quod in primis exercuerunt thessalæ mulieres. unde thessalicus rhombus apud poetas & atraciam artem idest magicen thessalam apud papinium in thebaide. Cantare: carminæ immittere sõnum serpentibus. Hebetare: obtusum reddere ut nocere nõ posset. Prolem: filiam. Mala grãia. herbas ueneficiis aptas quas herbas nocẽtes appellat Horatius. Domare: uincere & liberare læsos tactu.

Excussisse: deduxisse ut herbas despumaret ueneficiis præparatas. unde iuuenalis notans garrulitatẽ mulierũ ait: una laboranti poterit succurrere lunæ: & Papinius qualis per nubila phebes a tracia rubet arte labor: & Horatius ĩ sermonibus: serpentes atque uideres infernas: errare canes lunamque rubentem ne foret his testis post magna latere sepulchra. Metuentior: metuens comparatiuum pro positiuo: nam timebat apollinem. Phrygios crenos: idest locum & uallem phrygiæ inqua uictus fuit marsias ab apolline quæ aulocrene dicitur autore plinio prope urbem celenas: plinius ait marsias ibi creditur ortus ac paulopost conditus. Vbi certauit tibiarum cantu cum apolline aulocrene uocatur uallis. Lucanus: & quæ tua numĩa pallas lugẽt dãnate phebo uictore celene: & Herodotus libro septĩo scribit apud celenas fuisse pellem marsie detractam ab apolline formatam in utrem. Loton: lotos arbor ex qua optimæ fiebant tibiæ Mygdonia est prouincia phrygiæ ubi fuit prĩa marsiæ: ideo tibiam marsiæ appellauit lotõ mygdoniã. Pectĩe phœbi: plectro: & cithara apollinea. Superatus loton. idest uictus ab apolline in certamine musices. Marruuium: oppidum marsorum conditum a marro caput erat marsorum. Alba: urbs inædito loco sita: ubi plurima antiquitatis monumenta: extãt: pomis habundat & propter siccitatem soli non magnam uim habet tritici: distat nunc a fucino lacu tribus milibus passuum quondam erat propinquior: cum fucinus ad ueterem ripam se extenderet et antequam agri essent desiccati emissario claudii principis. Interior: uersus latinos.

Ludos: perfusos aqua fucini qui quondã excrescebat in campos albenses: ut uetus ripa ipsius testatur

occupabantur uicini agri incrementis aquarum:quæ per .vii.annos fiebant:aliqui ex romanis uoluerunt effosso monte lacum emittere in lyrim amnem:si agri siccati cōcederent: claudius prīceps emissarium fecit magis:ut inquit Tranquillus spe gloriæ quæ cōpendii:ager albensis cum sit glareosus nō multum est aptus cereri sed potius croco:& pomis alba:quondam numerabatur inter urbes latinas: Ideo dicit Strabo alba marsis finitima:oppidulum quod cesas appellant indigenæ meum natale solū quattuor milibus passuum ab alba distat:ad radices montis situm:in quo dictamnum nascitur: hæc

Alba sedet campos:pomisque repēdit aristas:
Cætera in obscuro fame et sine noīe uulgi
Sed numero castella ualēt:cōiungitur acer:
Pelignus:gelidosque rapit sulmone cohortes.
Nec cedit studio uicinus sanguine miles.
Quem genuere cales:nō paruus cōditor urbi.
Ut fama ē callais boreæ quem rapta per auras
Orithyia uago geticis nutriuit in antris.
Haud illo leuior bellis uestina iuuentus.
Agmina dēsauit uenatu dura ferarum.
Qui fiscelle tuas arces pinnamque uirentem
Pascuaque haud tarde redeūtia cōdet auellæ:
Marrucina simul frētanis emula pubes
Corsini populos magnūque teate trahebat.
Omnibus in pugna fertur sparus.oībus alto
Assuete uolucrem coelo dimittere fundæ.
Pectora pellis obit cesi uenatibus ursi.
Iam uero quos diues opū:quos diues auorum
Et toto dabat ad bellum campania tractu.
Ductorum aduentum uicinis sedibus osci
Seruabant:sinuessa tepens:fluctuque sonorum:
Ulturnum:quasque euertere silētia amiclæ.

dixi ne ingratus erga patriā uiderer me am:qua nil mihi est iucundius: nil antiquius. Acer pelignus:peligni sūt post marsos:quorum caput nunc est sulmo patria Ouidii:sita est ea urbs in plāo circundata montibus:aquis irrigua qbus locus ille in æstate amenus efficitur in hyeme autē frigidissimus: Ouidius appellat sulmonem aquasum. Acer:bellicosus. Vicinus miles sanguine: idest qui erat ex castello sanguinis:quod adhuc retinet nomen & celebre est: nundinis quæ illic quot annii celebrantur: poeta dicit castellum sanguinis habuisse originem a calibus:quæ sunt in campania nomenque sortitæ sunt a calai cōditore ut canit syllius:a calibus uinum calenum dictum:ubi etiam autore Catone in re rustica fiebant optimi centones:calais fuit filius boreæ: & orthie filiæ erithei atheniensis:quam rapuit boreas siue thraces nomine boreæ. Vnde Ouidius in heroidibus. Nomine cæperūt aquilonis ericthida thraces & alibi. Tam gelidus cum sis:nec te tamen ipro be quōdam. Ignibus atticis incaluisse neges. Geticis: threiciis quoniā getæ mixti fuerunt thracibus. Vago: quoniam uenti uagantur. Vestina iuuentus: uestini sunt contermini pelignis: & marrucinis:qui usque ad truentum extēdūtur ex alio latere sunt confines samnitībus & campanis:apud uestinos erat quōdam copia casei qui uestinus appellat: de quo Martialis.si sine carne uoles ientacula sumere frugi.Hæc tibi uestino d grege massa uēit:fiscellū fuit oppidum uestinorum. Pinnam uirentem:pinna adhuc retinet nomē quoniam dicit ciuitas pinnæ urbs uetustissima ultra pelignos uersus mare adriacum clara oliuetis & olei copia ac pascuis:ideo pinnam uirentem appellauit. Auella:oppidum uestinorum a quo auellana dicitur autore Macrobio:hēt etiam ea urbs pascua uiridia:& quæ attonsa statim resurgūt. Marrucina simul:marrucini & frētani accolunt orā maris adriaci usque ad appullos:& ab alio later picenos:a quibus truēto fluuio separantur:frentani dicūtur a frentano oppido quod erat prope theanum appulum. Corsini:corsinium caput aliquando pelignorum fuit quod samnites commune uniuersis demōstrantes trāslato noīe italicam appellantes contra populum romanum receptaculum propugnaculumque constituerunt.Syllius corsinium ascribit marrucinis. Magnum theate:theate caput fuit marrucinorum. ideo ait magnum adhuc retinet nomen:dicitur enim ciuitas theatis. Sparus:est telum agreste:habebant etiam fundas quibus aues ex aere deiiciebant. Obit:circundat. Iam uero quos diues opū: post lyrum amnem est campania dicta a capua:quondam in campanie erant populosæ urbes: quæ capuam perinde ac earum caput appellarunt:fœlix regio uini præstantia & tritici: unde Plinius ait hinc felix illa campania:quam ueteres dixerunt summum liberi patris cum cerere certamen. Toto tractu:tota regione.tractus proprie dicit cōuallis. Osci:fuerūt populi cāpaniæ antiquissimi & liguā p se oscā hēbāt ex qua et qbusdā aliis facta ē romana. Sinuessa:adhuc retinet nomē hēns aqs callidas uoluptati & curādæ ualitudini aptas.iō sinuessā appellat tepentē. Vulturnū: oppidū & fluuius eiusdē noīs ī cāpania. Amyclæ.ī cāpania deletæ fuerūt a serpētibus autor Plinio.iō poeta dicit silētia illas euertisse qm̄ nullo clamor hostiū deletæ sūt.qre Vir.tacitas dixerit amiclas seruius rōes refert.

Fundi ciuitas campaniæ adhuc retinent nomē. Careta: appellata est a curuitate littoris: quoniam lacones qui illic habitarunt careta curua appellant. aliqui uolunt denominatam a nutrice æneæ illic regnauit Lamus rex lestrigonū: a quo lamiarum familia romæ Horatius. In carmnibus heli ueru sto nobilis ablamo. Domus antiphate: idest formiæ: nam phormiis regnauit antiphates rex lestrigonum: phormias Lachonei condiderūt: Plinius ait: post caietam est oppidum phormiæ antiqua lestrigonum sedes. Compressa freto: quoniam est ad mare inferum. Linternum: oppidum est prope sinuessam habens stagna & paludes. Cumæ oppidum campaniæ cōditū a chalcidensibus qui ex euboia uenerunt & et cumeis a quibus nomen accepit: clarum oraculo sybillæ quā cumeam appellant & templo Apollinis qđ dedalus posuit ideo Virg. arcem cumeam chalcidicam appellat prope cumas ē palliaria sylua: aliqui uolunt cumas a fluctibus dictas: cymata enim græce fluctus dicūtur latine. Nuceria: oppidum cāpaniæ adhuc retinet nomen. Gaurus: oppidū ad mare cum optima statione nauium eriplea etiam dicitur: idest bōa nauigātibus: Papinius in syluis: & placidum limen numēque euplea carinis: etiam est illic gaurus mons uitibus consitus. Idē papinius spectat & Icario nēorosus palmite gaurus. Naualibus: nauale dicitur proprie locus in quo naues fiunt: & continentur priusq̄ in aquam deducantur. Prole dicarchea: idest puteolanis colonis: puteoli prius uocabanť dicarchia quoniā ea ciuitas quondam iustissime regebatur. Inde a puteorū frequentia nomen accepit: ut aliqui uoluerunt ab aquarum putore quæ sulphureæ per totum illum tractum scatent. Graia parthenope: neapolus quam cumei: inde chalcidenses incoluerūt & ex pithercusis athenisque uenietes. Vnde neapolis idest noua ciuitas appellata: & ideo graram parthenopen appellauit: hoc nomen a partheno pe una ex syrenibus sortita est cuius sepulchrum neapoli ostendebatur. Nola: clara ciuitas adhuc nomen retinet quam annibal post pugnam cannēsem expugnare adortus a Marcello qui erat ītus a muris pulsus fugatusque est: tūc primum annibal didicit se posse in italia uinci. nola est prope uesuuium montem qui nūc dicitur mons summæ: ubi nascitur uinum græcum arsit ille mons imperante Tito in qua conflagratiōnē duo uiri clarissimi desiderati sunt Saleius bassus & Plinius qui naturalem scripsit historiam. Poeno: ānibali. Aliphe: oppidulū campaniæ & etiam acerræ quas clanius amnis inundationibus infestat. ideo dicit Virgilius: & uacuis clanius non æquus acerris. sunt acerræ ꝑpe nolam: & nuceriam. Sarrastis populos: Sarnus fluuius adhuc retinet nomen a quo sariastes populi: iō poeta mittem appellat: sarnum quoniam non ē præceps in cursu nec accolas inundationibus uexat. Phlegrei sinus: campus phlegreus ē in campania in quo hercules: ut uolunt fabulæ prope acherusiam paludem deleuit gigantes & a pompa triumphi pompeios oppidum appellauit quod ideo fictum est autore Strabōe quoniam terra illa suapte uirtute præliorum concitatrix erat: sulphureus est ille tractus & ideo calidas habet aquas & aliquando naturali incendio flagrat. Misenus: est promontorium ꝑpe cumas denomīatum a miseno comite æneæ ut placet Virgilio. Sedes bai: baius socius ulyssis ithacensis nomen dedit bais ubi erant balneæ ab omnibus celebrate fingunt poete typheum gigantem fulmine deiectum sub his locis esse sepultum. Ithacesia: ab ithaca patria ulyxis. Prochyta: est īsula ante ausenum prope quam est in arimæ quæ & ænaria dicitur a statione nauium eneæ sub qua diciť sepultus typheus gigas. Insula telonis: capreæ ubi telon ut dictum est regnauit: saxosa ē insula non procul a neapoli. Calacia: oppidum campaniæ prope surrentum. Vnde pocula quondam afferebantur. Martialis Surrentina bibis: nec myrrhina picta nec aurum. Sume dabunt calices hæc tibi uina suos Auella oppidum non ꝓcul & nuceria quæ angustos habet campos ad Triticum ferendum. Capua est caput campaniæ ut dictum est quæ fortunæ indulgentia elata post pugnam cannensem desciuit ad poenos. Serenis: prosperis. Modum: mēsuram. Prauo tumore: superbia ut habebimus demū romāi cāpanos ui subactos calamitatibus affecerūt: & eoꝝ agros forte diuiserūt. Scipio: q postea cognoīatus ē aphricanus: hos populos formabat ad prælium: & uoluit ut pilis idest hastis utereť.

E undique et regaciata lamo caieta domusque
A ntiphate cōpressa freto: stagnisque palustræ
L釋 internū: et quōdam fatorum cōscia cumæ
I llic nuceria et gaurus naualibus apta
P role dicarche a multo cum milite graia
I llic parthenope ac peno nō puia nola
A lise et clanio cōtempte semp acerræ
S arrastis etiam populos totasque uideres
S arni mitis opes: illic quos sulfure pingues.
P hlegrei legere sinus misenus et ardens
O re gigāteo sedes ithacesia bai.
N on prochyte nō ardentem sortita typhoea
I narime non antiqui saxosa telonis.
I nsula: nec paruis haberat calatia muris
S urrentum et pauper sulci cerealis auella
I n primis capua heu rebus seruare serenis.
I nconsulta modum et prauo peritura tumore.
L ectos rectoris formabat scipio bello.

Ferro:thorace ferreo de more parentū nā cāpani gerebāt tela leuia Vir. de campanis ait teretes sūt aclides illis tela:sed hæc lēto mos est aptare flagello. aclis ē tælum breue qd'a mēto iuuat. Ad rura: ad usū ruris & agriculturæ ipse Scipio quē laudat poeta. Vibrare:uibrabat. Murales:fossas murorū. Vadū:fluuiū. Alite planta:pede celeri.i.cursu supabat equū q admotis calcaribus īpellebatur ad cursū. Præuertit:transit Vir.dixit uolucreque fuga præuertit ebrum:& horatius ī sermonibus illuc præuertamur.i.transeamus. Spatiū:distantiā quæ erat ab uno latere castrorū ad aliud. Martia:belli

Ille uiris pila et ferro circundare pectus
Addiderat leuiora domo de more parentum
Gestabant tela ambustas sine cuspide cornos:
Aclidis usus erat:factæque ad rura bipennes.
Ipse inter medios uenturæ ingentia laudis
Signa dabat:uibrare sudem transmittere saltu
Muralis fossas undosum frangere nando
Indutus thoraca uadum:spectacula tanta
Ante acies uirtutis erant:sæpe alite planta
Ilia perfossum et campi per aperta uolantem
Ipse pedes præuertit equum:sæpe arduus idem
Castrorum spatium et saxo transmisit et hasta.
Martia frons facilesque comæ:nec pone retroque
Cæsaries breuior:flagrabant lumina miti
Aspectu gratusque inerat uisentibus horror.
Affuit et samnis nondum uergente fauore
Ad penos:sed nec ueteri purgatus ab ira.
Qui batalum mucrasque metunt bouiania quique
Fatigant lustra aut caudinis faucibus herent.
Et quos aut rufre aut quos esernia:quosue
Obscura incultis herdonia misit ab agris.
Bruttius haud dispar animorum:unaque iuuentus
Lucanis excita iugis:hirpinaque pubes
Horrebat telis:et tergo hirsuta ferarum
Hos uenatus alit:lustra incoluere sitimque
Auertunt fluuio:somnique labore parantur.
Additur his calaber:salentinæque cohortes.

cosa & seuera. Faciles:molles nō retortæ. Flagrabant lumina:ad imitationē Virgilii tribuit hoc Scipioni poeta q de Augusto sic cecinit ī octauo: geminas cui tpa flāmas Læta uomunt.Suetonius de oculis augusti sic scribit. Oculos habuit claros:& nitidos qbus ēt existimari uolebat inesse quiddā diuini uigoris gaudebatque siqui sibi acrius intuēti quasi ad fulgorē solis uultū suū submitterēt. ad qd' alludit syllius dicens: gratusque inerat uisētibus horror. Affuit & samnis:describit nūc samnites q sūt post cāpanos orti a sabinis uoto uere sacro.ide sabelli dicti p diminutionē opicos q uicatim habitabant eiecerunt sedesque illic posuere suas:nunc ad bellū uenerūt p romanis sed ignominiæ acceptæ cum scilicet sub iugum missi sūt illis ī mētē ueniebat.post cladē ad cānas defecerūt ad annibalē.L.sylla tādem eos deleuit. Veteri ira:samnites bellum gerētes cū romanis.T. Veturio caluino.&.sp. Veturio consf.ad furcas caudinas quæ sūt ī samnio exercitū romanum insidiis:& fraude locorum circumuētum cum magno romani nominis dedecore sub iugū miserunt:& ipsos consules prope seminudos.Inde papyrius cursor sānites magno prælio uicit.& ut ignominiam acceptam ulcisceretur septem milia hostiū sub iugum misit:& adempta signa recuperauit & pontius herennii filius samnitum imperator ut consulum ignominiam expiaret sub iugum cum cæteris missus est.aliq dicūt non a papyrio sed a.L. Cornelio dictatore samnites sub iugum missos fuisse.hæc aūt erat uetus ira quā samnites habebant erga romanos. Batalum:mucræ & bouianum fuerūt oppida samnitum.bouianum fuit oppidum caput samnitum opulentissimū armis uirisque.ide bouiania lustra dicit.i.syluas:& pascua lustra sūt cubilia ferarū: & latebræ. Fatigant:exercent uenando & colendo. Caudinis faucibus:furcæ caudinæ sunt in samnio saltus duo sunt inquit Liuius alti angusti syluosique:mōtibus circa perpetuis inter se iuncti iacet iter eos satis patens clausus in medio campus herbidus aquosusque per quem medium est iter:sed antequā uenias ad eum intrādæ primæ angustiæ sunt:& aut eadem qua te insinuaueris retro repetenda uia ē: aut si ire porro pergas per alium saltum arctiorem impeditioremque euadendum. Rufre:esernia:& herdonia fuerūt oppida in samnio samnites nunc dicuntur beneuentani. Bruttius haud dispar aīorū:bruttii sūt post samnites usque ad fretū siculū ita denoīati autore Strabone ad cōtumeliā a lucanis quorū fuerāt pastores a qbus aufugerunt:nā bruttius lingua lucana significat rebellē. Trogus tamē dicit denoīatos fuisse a bruttia muliere quæ illis tradidit lucanorum oppidum. lucani sūt finitimi bruttiis:quorum caput erat petilia cōdita a philoctete.lucani habuerūt originē a samnitibus.hirpini sunt finitimi lucanis:qui etiā samnitica gens sunt:& ex lupo nomē acceperunt: qui illis in deducenda colonia dux oblatus est.Lupum.n. samnites uocant hirpum. Additur his calaber:Calabria dicta est etiā messapia a messapo duce.& peucetia a peucetio fratre œnotri:qui ueniens ex arcadia in iapygiis mōtibus cōsedit.œnotrus uero ī alia parte italiæ:quæ uergit ad mare tyrrhenū. & a se denoīauit œnotros.

Quondam hæc regio magna græcia dicta est. Salentini fūt post appulos appellati a salo idest mari. In quo idomeneus ueniens ex creta cum illyricis amicitiam iniuit. Coaluerunt enim salentini ex creta illyrico:& italia. Brundusium: est oppidum in finibus italiæ uersus peloponnesum, portu nobile nomen accepit a situ & natura loci ac portus: forma enim ipsa cornibus ceruinis simillima est. lingua quippe messapiorum brundusium dicitur caput cerui. Cethego audaci: alludit ad illum cethegum qui in rem pu. coniurauit una cum aliis corruptissimis ciuibus duce catilina. & tandem in carcere tulliano necatus est. Indiscreta: indiuisa quoniam erant omnes permixti. Leucosia: insula est e regiõe ad sinum possidoniatem. nomen ab una ex syrenibus sortita. Picentia: erat caput picentum q sunt prope lucanos & samnites. pestū oppidum lucaniæ aliter possidonia dicitur. ubi rosaria bis in āno geminabāt. Vnde Martialis biferique rosaria pesti.
Cerille: oppidum picentum quod ānibal deleuit cum nimia pertinacia romanorum amicitiam coleret:& illis fidem seruaret. Sylarus: est fluuius inter picētes & lucanos: cui proprium illud ī esse traditur inquit Strabo ut ī eius aquam demissa uirgulta durentur in saxū forma tamen: coloreque seruato. Inolescere: indurari salernum oppidum paulo supra mare quod pugnax ideo appellāt quoniam romani propter picentes lucanos: & bruttios salernum custodiæ gratia muniuere falcatos curuos instar falcis Vir. Falcati quominus enses. Buxētum: est oppidum lucaniæ: a quo buxentia pubes. ipse cethegus. Exertus: nudatus. Gentili more: quoniā cethegi nudo humero ibant ad bellum. unde cinctuti dicebātur: hic mos auspicium habuit a. L. cethego qui in pugna usus est humero exerto Lucanus exertique manus uesana cethegi. Duro: aspero qm̄ non timebat frena. Robur iuuētæ: suæ scilicet ipse cethegus exercebat ī ore æq duro:& non parente lupatis. Vos etiam attritæ: describit nūc gallos cisalpinos quos dicit bello attritos quoniā huius regionis populi gallicum ante ea pertulerant furorem:& in transitu annibalis multa incommoda acceperant. Desolatæ: destitutæ & exhaustæ uiris ī bello desyderatis. eridanus alio nomīe dr̄ padus. qui ut scripsit sceptius metrodorus nomen accepit a picea arbore quæ plurima est ad ipsius fontem & a gallis pades dicitur. Inde cum phaeton qui & eridanus dr̄ ardens ī ipsum decidisset eridanus appellatus est.

Nec non brundusium quo desinit itala tellus
Parebat legio audaci permissa cethego.
Cui socias uires atque indiscreta maniplis.
Arma recensebant: nunc sese ostendere miles.
Leucosie e populis: nunc quem picentia peste
Misit: et exhauste mox peno maste carille
Nunc silarus quos nutrit aq̄s: quo gurgite tradunt:
Duriciem lapidū mersis inolescere ramis.
Ille et pugnacis laudauit tela salerni.
Falcatos enses et quæ buxentia pubes.
Aptabat dextris irrasæ robora clauæ.
Ipse humero exertus gentili more parentum:
Difficili gaudebat æquo: roburque iuuentæ
Flexu cornipedis duro exercebat in ore.
Vos etiam attritæ desolatæque uirorum.
Eridani gentes nullo attendente deorum
Votis tunc uestris: casura ruistis in arma.
Certauit mutinæ quassata placentia bello.
Mantua mittenda certauit pube cremonæ.
Mantua musarum domus: atque ad sydera cantu
Euecta andino: et smyrneis emula plectris.
Tum uerona atesi circunflua: et undique sollers.
Arua coronantem nutrire fauentia pinum.
Vercellæ fuscique ferax pollentia uilli
Et quondam teucris comes in laurentia bella

Votis: desyderiis. Placentia quassata bello: quoniā ppe placentiā ānibal uicit romanos ut dictū ē. quā expugnare ēt tētauit. placentia:& mutina retinēt adhuc nomen. Mantua urbs insignis Vir. alūno ideo dicit ipsam esse domum musarum. Cātu andino: tuba Virgiliana quoniam Andes uicus est distans a Mātua duobus milibus passuum quem pletulas nunc appellant: Vbi natus est Virgilius ut scribit Valerius probus. Plectris smyrneis: homericis uersibus. smyrna est ciuitas meoniæ in asia patria homeri quem Virgilius imitatus est:& æquauit. ideo dicit Iuuenalis dubiam facientia carmina palmam. æmulus dicitur eiusdem rei studiosus. uerona est ad radices montium ultra quos habitant germani quam atesis fluuius ingreditur & magnam ipsius partem ambit. ideo ueronam athesi circunfluam dicit. Veronæ adhuc uisitur amphitheatrum cum gradibus. Fauentia: est urbs inter forum liuii.& forum Cornelii idest imolam. In agro fauentino quondā erāt pinus: quæ agris ornamento fūt.
Vercellæ: urbs adhuc retinet nomen. ubi erant aurifodinæ. Pollentia: urbs oues nigras & ad lanā optimas hēbat ideo ait pollentiā eē feracem fusci uilli: idest lanæ nigræ. uillus significat pilū. Inde uillosum animal pilosum dicimus. In laurentia bella: quæ fuerunt ī agro laurenti inter Turnū & æneā.

Hocni priſca domus paruique bononia theni.
Quique graui remo:limoſis ſegniter undis
Lenta paludoſæ perſcindunt ſtagna rauennæ
Tum troiana manus tellure antiquitus orti
Euganea profugique ſacris antenoris oris.
Nec non cū uenetis aquileia ſuperfuit armis:
Tum pernix ligus et ſparſi p ſaxa uageni
In decus annibalis duros miſere nepotes.
Maxima tot populis rector fiducia brutus.
Ibat:et hortando notum accendebat in hoſtem.
Leta uiro grauitas.et mentis amabile pondus
Et ſine triſtitia uirtus non ille rigoris.
Ingratas laudes:nec nubem frontis amabat.
Nec famam leuo querebat limite uitæ.
Addiderat ter mille uiros in marte ſagittæ
Expertos fidus ſicula regnator ab etna.

Hocni priſca domus:hocnus filius fuit tyberis & mantus filiæ tyrheſiæ uatis thebani .hītauit prius ī his montibus ī qbus tybris eius pr̄ oritur:& hæc erat patria domus hocni qui & bianor dictus ē: a quo arbitror denominatū eſſe oppidū bianorū quod eſt prope bononiā.hocnus compata manu ſuorum ī ſubſidiū æneæ ,pfectus eſt.unde Vir.in decimo canit.Quin etiā patriis agmen ciet hocnus ab oris.fatidicæ manthus & thuſci filius amnis:diſcedens ex his montibus q ſunt inter bononiam & florētiam hocnus in loco plano urbē condidit & a nomīe matris mantuā appellauit.Ideo dicit:Vir. Qui muros matriſque dedit tibi mātua nomē . Mātua coaluit ex thuſcis thebanis:& uenetis unde Vir.canit.Gēs illi triplex. Bononia:olī felſina dicebat̃ad radices appennini:eratque princeps hetruriæ īde facta eſt romanoꝝ colonia nomen accepiſſe arbitror a bois barbara līgua noīe paulum uiolato quoniā in eo tractu boi habitarunt quorū tribus centum &.xii. fuiſſe ſcripſit cato ī originibus claris uiris bononia cenſet̃.& īprimis Ruffo poeta cuius mortem d̄plorat Martialis. rhenus eſt fluuius bononiæ cuius pars urbē nunc ingreditur ī cuius ripis calami naſcunt̃ ſed ſagittis aptiores q̃ chartis.paruum rhenum bononiēſem appellat ad driām rheni germanici. Rauēna: īter paludes poſita eſt a ſabinis cōdita:quondā illic erat optīa gladiatorū educatio.
Tū troiana manus:nunc de euganeis: & patauinis loquit̃:qui ab Antenore troiano habuerūt originem q euerſa troia mare cōſcendit:& heneti cū eo qui occiſo eorū rege philomene ad troiā anthenoris auſpicia ſequuti ſunt ; ſuperato egeo mari ionium ingreſſus ad litus ad intimum maris adriaci ſinum peruenit & euganeis q ea loca īcolebant pulſis patauium cōdidit: & ab henetis ueneti dicti ſunt.h.mutato in.u. conſonū: ut heneti: ueneti : ſtrabo tamē ſuſpicatur ortos eſſe hos populos a uenetis qui ſunt ad oceanum gallicum:euganei ſunt appellati a præſtantia & nobilitate generis.Inde q honeſtos habet natales eugenius dicitur. Sacris oris:fatalibus. Profugi:a troia:ſcilicet unde ad euganeos nauigauit. Aquileia : urbs ultra fines uenetiæ condita a romanis contra imminentes barbaros. Tum pernix ligus : nunc deſcribit ligures qui ſunt inter galliam & thuſciam quorum caput genua eſt incolunt montes: quondam uicatim habitabant terram arantes aſperrimam . fatiganteſque ligonibus:ideo dicit uagenos liguriæ populos eſſe ſparſos per ſaxa : quondam ligures non multum æquo militabant ; ſed pedites in tumultuariis præſertim pugnis optimi erant: ideo poeta ligures pernices appellat ideſt ueloces incurſu : & agiles ad prælia utebantur æreis parmis.
Indecus annibalis : quoniam ſuperati fuerunt ad cannas : quæ uictoria annibalem ornauit. Duros :patientes laborum Virgili.dicit . Aſſuetumque malo ligurem . Brutus : alludit ad brutum nepotem catonis uticenſis ex ſorore ſeruilia : Virum grauiſſimum & in philoſophia ſecundum a Cicerone : qui autor fuit cædis cæſarianæ.brutus inquit Plutarchus bonarum artium diſciplina :& philoſophiæ ſtudiis imbutus moreſque ſuos & natura graues : & humiles ciuilibus negociis excitans ad bonum & æquum modeſtiſſime ferri uiſus eſt : & alibi dicit : brutum ferunt uirtutibus ſuis a pleriſque amatum ab amicis deſyderatum etiam maxime clemens fuit atque magnanimus ab omni iracundia uoluptate auaritiaque alienus ; mentem etiam rectam & inflexibilem ad bonum & æquum conſeruās maximam ſibi gloriam auxit. Grauitas læta:adiuncta facilitati ; & clementiæ . Pondus mentis: prudentia grauitas fortitudo ſeueritas: magnitudo animi : cum gratia ; & humilitate ut ab omnibus amaretur . . Sine triſtitia : nam tanta uirtute præditus & grauitate inſita præſe ferebat hilaritatem: & nolebat laudari a rigiditate ; nec amabat frontem obductam ; & nubilam ſed ſerenam ; & candidā ideſt nolebat uideri grauis ; & ſtoicus ſqualore uultus & habitu horrido atque inculto: nec quærebat famam ſimulatione ſed mera uirtute:& talis erat qualis uideri uolebat. Leuo limitæ uitæ: ideſt nō ſimulatiōe uirtutis:ſed uera uirtute quærebat famā cū nihil ſimulatū poſſit eē diuturnū:ille quærit famā nō r̃cto limite uitæ q puerſa agit:& uult uideri bonus atque laudari ut ſūt philoſophi ficti quos taxat Iuue.& glaucus apd̃ platonē in.ii.de re.pu . dicit poſtremā iniuſtitiā eſſe hoīem malum bonum apparere. Fidus regnator ab ethna hyeron rex ſyracuſanorum miſit hos ſagittarios: & fonditores.
Fidus:nam ſeruauit fidem romanis:& in amicitia & officio uſque ad exitum uitæ perſeuerauit.

Ilua inſula ē prope litus tyrrhenum e regione ad uolateras ubi ferrū effodiť qď redigi nō pōt ī maſſā niſi deuchať ī continentē. erat in ilua portus argous dictus ab argonautis q illac nauigauerant cū medea ſororē circen uiſere cuperet iluam græci appellāt ethaliā. Patrio metallo: ferro qď illic effodiť:

Ignoſcet q̄uis auido. i. qcunque uidiſſet tot agmina pepciſſet Varroni q̄tumuis auido pugnæ. Tantis agminibus: exercitū romanū compat claſſi græcoꝝ: q tranſmiſſo helleſponto troiā inuaſerunt naues græcoꝝ ut ex homero colligiť mille. c. lxxv. fuerūt hoīum uero. c. et. xxvi. milia biſcentū additis: ut colligit heuſtachius homeri īterpres.

Rhetæo: troiano. Feruere: celebrari & frequentari. Helleſpōtus: ē illď mare anguſtū qď diuidit aſiam ab europa: nomē accepit ab helle ſorore phryxi illic ſubmerſa ē ad helleſpontū urbs callipolis unde illud mare appellāt nūc āguſtias callipolis cū incipit dilatari appellať p pontis iteꝝ cōſtringiť & appellať boſphorus thracius: ubi ē cōſtantinopolis. Inde eſt mare pōticū ubi ſūt cyaneæ petræ q̄s ſymplegades appellāt. Leandrius: a leandro q cū ex abydo p illud mare ad hero puellā enataret: quæ erat apud ſeſton ſubmerſus ē. Diro uallo: ira ſuperum romanis infelici qm̄ hoſtes paulo poſt eo ſūt potiti. Nec tāta miſeris: deſcribit pdigia quæ fuerūt ante pugnā cānēſē priuſq̄ nouæ legiōes ab urbe ſigna mouerent decēuiri libros adire ac inſpicere iuſſi ſūt pp territos hoīes nouis pdigiis. nā & romæ in auētino & ariciæ nūtiatū erat codē tpe lapidibus pluiſſe. Prodere: pdigiis ſignificare. Maniplis: militibus. Pinnæ: eminentiæ ac ſumitates caſtroꝝ. Nutāti: mouēti ſeſe garganus mōs ē apuliæ aufidus fluuius ī cuius ripis fuit illa pugna. Ceraunia: ſunt montes epyri a crebris fulminibus denominati. Lato ponto: mare adriaco: tamē non multū diſtant ab hydrūte ac brūduſio. Sipus: oppidū apuliæ denominatū a ſepiis quæ illuc fluctibus īpelluntť. Bubo: ut inqt Pli. publicis auſpiciis maxime funebris ē uolat trāſuerſus. unde deuia auis diciť ab ouidio colitque loca auia & deſerta nec canit ſed gemit ſemel intrauit cellā iouis capitolini & tota urbs luſtrata ē. Aqlis: uexilis romanis. Rubuit lætale: qa portendit ī felicitatem regnis. Gallorū buſtis: buſta galloꝝ erant pꝑe capitolium dicta a gallis q cum capitolium obſiderent & peſte cōficerenť aggerati & cremati ſūt autor ē Varro: & Li. li. v. ab urbe condita. Templis iouis: ex æde capitolina iouis: & albana. Quirini pr̄is: romuli urbis conditoris. Alia: fiuuius de quo ſupra ubi romāi cū gallis īfeliciter pugnauerunt. Horrificis: incutiētibus horrorē. Nō ſedere loco: qm̄ mouebantur.

A parte libyes: quoniā libyci calamitatē tūc romanis afferebant: iō ait ueniſſe faces a parte libyes: & ipſe annibal erat fax quæ italiā adurebat. Pli. ait emicant & faces non niſi cum decidunt uiſæ.

Non totidem ilua uiros ſed lectos cingere ferrum
Armarat patrio quo nutrit bella metallo.
Ignoſcet quāuis auido committere pugnam
Varroni: quicunque ſimul tot tela uideret.
Tantis agminibus rheteo littore quondam:
Feruere cum magnæ troiam inuaſere micenæ.
Mille rates uidit leandrius helleſpontus.
Vt uentū ad cannas urbis ueſtigia priſcæ
Defigunt diro ſigna infœlicia uallo.
Nec tanta miſeris iamque impendente ruina
Ceſſarunt ſuperi uicinas prodere clades
Per ſubitum attonitis pila exarſere maniplis.
Et celſæ toto ceciderunt aggere pinnæ:
Nutantique ruens proſtrauit uertice ſiluas
Garganus: fundoque imo mugiuit anhelans
Aufidus: et magno late diſtantia ponto
Terruerunt pauidos accenſa ceraunia nautas.
Quæſiuit calaber ſubducta luce repente
Immenſis tenebris et terram et littora ſipus
Obſeditque frequens caſtrorum limina bubo.
Nec denſæ trepidis abſunt ſe inuoluere nubes.
Ceſſaruntque aquilis: non unus crine coruſco
Regnorum euerſor rubuit lætale cometes
Caſtra quoque et uallum rabidæ ſub nocte ſilēti
Irrupere feræ: raptique ante ora pauentum
Adiunctos uigilis ſparſerunt membra per agros.
Ludificante etiam terroris imagine ſomnos
Gallorum uiſi buſtis rupere nitores.
Terque quaterque ſolo penitus tremuere reuulſæ
Tarpeie rupes: atque atro ſanguine flumen
Manauit iouis in templis: lachrymæque uetuſta
Effigie patris large fluxere quirini
Maior et horrificis ſeſe extulit alia ripis.
Non alpes ſedere loco: non nocte dieue
Ingentes interſtetit appenninus hiatus
Axe ſuper medio libyes a parte coruſcæ.

Vultus tonantis:factus ē cæli hiatus fit & cæli hiatus inquit plinius quem uocant chasſma. Lēnius: uulcanus a lemno insula denominatus faber eſt iouis in lipare insula. Ignes: fulmina. Ethneos:ab ethna monte ſiciliæ qui emittit flāmas. Scopulis:pumicibus. Vertex phlegreus:ſummitas flāmmæ. Phlegreus:ardens. Trepidantia:propter ignem qui admouebatur. Ecce inter medios:fingit poeta militem quendam insanum uaticinantem romanis cladem futuram ad cannas:ubi tunc caſtra hēbāt. Præſagus:cognoſcens euētum belli ſpiritu:quo erat repletus. Anhelat:anxius ē præſagiens cladē.

I n latium uenere faces:ruptuſque fragore
H orriſono polus et uultus patuere tonantis
E tneos quoque contorquens e faucibus ignes:
L emnius intonuit:ſcopuliſque in nubila iactis.
P hlegreus tetigit trepidantia ſydera uertex.
E cce inter medios belli præſagus et ore.
A ttonito ſenſuq͡ȝ ſimul clamoribus implet.
M iles caſtra feris:et anhelat clade futura.
P arcite crudeles ſuperi:iam ſtragis aceruis.
D eficiunt campi:uideo per denſa uolantem
A gmina ductorem libyæ:curruſque citatos.
A rma uirum ſuper atque artus et ſigna trahentem:
T urbinibus furit inſanis et prælia uentus.
I nque oculos inque ora rotat:cadit immemor cui
N e quiq̄ thraſimene tuis ſeruilius oris.
S ubductus:quo uarro fugis?proh iuppiter ictu
P rocumbit ſaxi feſſis ſpes ultima paulus
C efferit huic trebia exitio rogus ecce cadentum.
C orporibus ſtruitur:tacituſque cadauera fundit
A ufidus:ac uictrix inſultat belua campis.
G eſtat agenoreus noſtro de more ſecures
C onſulis:et ſparſos lictor fert ſanguine faſces:
I n libyam auſonii portatur pompa triumphi.
O dolor:hoc etiam ſuperi uidiſſe iubetis:
C ongeſto læue quodcunque auellitur auro
M etitur latias uictrix carthago ruinas.

Parcite crudeles ſuperi:uaticiniū militis furentis. Ventus:uulturnus q romanis pugnātibus plurimum nocuit. Rotat:intorquet. Seruilius:qui fuerat collega flaminii: & nō interfuit pugnæ ad traſimenum.ſubductus igitur ab ea pugna fruſtra fuit qm̄ paulo poſt periit ad cānas erat præfectus legionis in minorībus caſtris. Quo fugis:quoniam Var. cum uidiſſet aciē inclinatam cū.L.æq- tibus uenuſiam ſe recepit paulus āt eius collega cū magno īpetu ferret' in ānibalem ſaxo in eius caput adacto cecidit.

Pons cadētū: quoniā annibal ex cadaueribus romanorum pontem in aufido fecit. Belua:.i.ipſi elephanti. Pōpa triumphi:poſt pugnam cānenſem ānibal capua potitus magonem fratrē carthaginē miſit q ad fidem uictoriæ q̄ nuntiabat in ueſtibulo curiæ anulos aureos effudit:adiecit īde uerbis quo maioris cladis indiciū eēt neminē niſi æqtū atque eoꝝ ipſorum primores id gerere īſigne: qđ falſū erat. romani.n. autore plinio ꝑmiſcue tunc anulos gerebāt: qui dicit tris modios anulorum miſſos carthaginem ab annibale poſt pugnā cannēſem. Auellit' leuæ:anulos intelligit manus inquit Pli. & prorſus ſiniſtræ maximā autoritatem cōciliauere auro. Metit': contemplatur: & cōſyderat uiſis anulis ademptis illis qui in pugna ceciderant.

Vrbato monſtris latio
cladiſque futuræ
Signa per auſoniam
prodentibus irrita diuis
H aud ſecus ac ſi fauſta forent et proſpera pugnæ
O mnia uenturæ:conſul traducere noctem
E ſomnis:telumque manu uibrare per umbras.

Petri Marſi Interpretatio In nonum uolumen ſyllii Italici.

Vrbato monſtris latio: deſcribit initium pugnæ cannenſis fingitque numina ad tantum ſpectaculū deſcēdiſſe: quorū aliqua pro romanis: aliq̄ pro pœnis ſtabant. Varroniſque ueſania deſcribit' q uetantibus auſpiciis. & collega ītercedēte pugnā īniuit ut noua clade romanū nomen afficeret. Mōſtris: ꝓdigiis quæ futuram cladem portēderant. Prodētibus:manifeſtātibus. Irrita:neglecta a romanis & Varrōe īprimis: q ī hoſtē ita ꝓperabat ac ſi oīa ſigna felicia fuiſſēt: & ſic eius īprudentia taxat'. Fauſta: felicia. Oīa:ſigna. Conſul:Varro. Exſōnis:uigilās. Traducere: traducebat.

Ac modo ſegnicie paulum increpitare:modo acres
Exercere tubas:nocturnaque claſſica uelle.
Nec minor in peno properi certaminis ardor.
Erumpunt uallo fortuna urgente ſiniſtra:
Conſertæque manus:nam ſparſi ad pabula campis.
Vicinis raptanda mace fudere uolucrem
Telorum nubem:ante omnis inuadere bella
Mancinus gaudens hoſtilique ungere primus.
Tela cruore cadit:cadit et numeroſa iuuentus:
Nec pecudum fibras uarro et contraria paulo.
Auſpicia incuſante deum compeſceret arma
Ni ſors alterni iuris quo caſtra reguntur
Arbitrium pugnæ properanti in fata negaſſet.
Quæ tamen haud ualuit perituris milibus una
Plus donaſſe die:rediere in caſtra gemente:
Haud dubie paulo: qui craſtina iura uideret
Amenti ceſſura uiro fruſtraque ſuorum.
Seruatas a cede animas:nam turbidus ira
Inſenſuſque more dilata ob prælia ductor:
Siccine nunc inquit grates præciūque rependis
Paule tui capitis?meruerunt talia qui te
Legibus atque urnæ dira eripuere minanti.
Tradant immo hoſti reuocatos ilicet et enſes:
Tradant arma iube:aut pugnantum diripe dextras
Sed uos quorum oculos atque ora humentia uidi
Vertere cum conſul terga et remeare iuberet
Ne morem et pugnæ ſignum expectate petendæ
Dux ſibi quiſque uiam capito:cum ſpargere primus
Incipiet radiis gargana cacumina phœbus.
Pādam egomet prope portas:ruite ocius: atque hūc
Ereptum reuocate diem:ſic turbidus ægra
Peſtifero pugnæ caſtra incendebat amore.
At paulus iam non idem nec mēte nec ore:
Sed qualis ſtratis dilecto milite campis.
Poſt pugnam ſtetit ante oculos:atque ora futuro
Obuerſante malo:ceu iam ſpe lucis adempta
Cum ſtupet exanimata parens natique tepentes
Nequiq̄ fouet extremis amplexibus artus
Per totiens inquit concuſſæ mœnia romæ
Perque has nox ſtygia quas iā circunuolat umbra
Inſontis animas cladi parce obuius iræ.

Acres:pugnā indicentes & bello aptas. Claſſico:ſigna belli. Velle:pro uolebat. Mace:populi libyæ de qbus ſupra. Volucrē nubē:multitudinē ſagittaꝝ. Mācius:erat ex romāis & prius ceidit. Nec pecudum fibras: ſenſus ē & ordo. Var. nō abſtinuiſſet eo die pugna:quis auſpicia eēnt cōtraria niſi paulus timēs īſidias obſtitiſſet penes quē eo die īperium erat alternis qppe diebus impabāt paulus ergo accuſabat fibras.i. mala ſigna quæ ī extis appebāt & auſpicia quæ uetabāt pugnā.nā cū Varro extēplo pugnaturus eēt & pulli non ederēt.paulus ei nūtiari iuſſit ut caueret. Deū:deorū ſigna romanis cōtraria portēdebāt.n. īfelicitatē. Arbitriū:uolūtatē & poteſtatē pugnādi. Propanti in fata: Varroni temere eūti in aptū diſcrimē. Quæ: ſors. Plus una die:quoniā ſequenti die pugnatū ē. Amenti: inſano Varroni. Ductor:Varro. Siccine nūc inqt:cōuicia Varronis ī paulū uociferātis emiſſū hoſtē emanibus debellarique potuiſſe īceſſatū eēt & paulū īgratitudinis accuſat & p interrogationē exprobrat populi beneficiū:qſi dicat cum deberes oībus te piculis exponere ut grām po.ro. referres q te eripuit urnæ.i.iudicio differs nō mō bellū ſed ipſā uictoriā & ſic trahit illū in inuidiā tanq̄ cū ānibale ſētiret & rē pu.ro.ſupatū iri cuperet. Rependis:rfers grām. Tui capitis:uitæ tibi cōceſſæ a populo: cū ī bello illyrico male ut dicebat̄ rē geſſiſſet paulus adeo ut pene dānaretur. Dira:mortē aut exilium. Vrnæ:iudicio quoniā urna ī iudiciis utebant̄:ut nūc fit in liberis ciuitatibus. Tradāt hoſti:ironice loquit̄:& ex ſtomacho ī paulū. Reuocatos: quoniā paulus ſuis uolentibus pugnare obſtitit: timens pœnoꝝ inſidias. Sed uos quorum oculos: uertit ſermonē ad milites Varro qbꝫ pugnā pollicet̄ q̄ affectabāt. Conſul:paulus.ordo eſt:ne expectate morē & ſignū pugnæ:qd' ſolet ab impatore dari:ſed qſque ſit ſibi dux:& uiam capiat ad præliū.ſeruat decorū temerarii conſulis:q morē pugnādi ac diſciplinā militarē frangebat. Portas:caſtroꝝ ſcilicet. Egra caſtra:paulo poſt perituros milites qd' uidens paulus non aliter merebat q̄ parens mortuo filio: & boni impatoris decoꝝ ſeruat poeta:q militū non ſecus ac filioꝝ curā habere debet talis erat paulus & eo habitu oris quo fuit poſtea cū uidiſſet cāpū ſtratū cadaueribus romanoꝝ. Obuerſante:obiiciente ſeſe:malū qppe futuꝝ.puidebat paulus quē laudat ſyllius a prudentia. Spe lucis: uitæ. Exanimata:predolore qſi extra ſenſus & pene mortua. Tepentes:pene deſtitutos calore naturali ideſt prope mortem tepidū qppe eſt inter calidum & frigidum. Per totiēs inqt:præces pauli ad Varronē & incipit a calamitatibus acceptis ut arguat ab utili bello abſtinendum. Totiens cōcuſſæ:quaſſatæ bellis & calamitatibus.

Nouus miles:sensus ẽ.Si milites nostri:q paulo ante in militiã nomẽ dederũt:discũt sedẽdo non timere Annibalẽ tot uictoriis terribilẽ satis ẽ. Nec frigidus:nõ timẽs:qm̃ q timet friget. Cũctator & æger:cõfutatio ẽ.& ait:Nisi Fabius fuisset cũctator:quod uos uitio uertitis iam hos milites nõ haberemus:sed Marte absumpti iam pridẽ fuissent:ut accidit flaminio:& suis ad Thrasimenũ. Culpatis:reprehensis a uobis q appellatis eũ timidũ & cunctatorẽ. Aeger:timidus: debilis in martem. Haud quos flaminius:capessunt inqt arma:q fuerũt sub Fabio:sed nõ illi:q fuerũt sub flaminio.

Dum transit diuum furor:et consumitur ira.
Fortunæ.nouus annibalis sat nomina ferre.
Si discit miles:nec frigidus aspicit hostem.
Nonne uides cum uicinis auditur in aruis:
Quam subitus linquat pallentia corpora sanguis:
Quãque fluant arma ante tubas cũctator et æger:
Vt rere in pugnas fabius quoscunque sub illis
Culpatis duxit signis:nunc arma capessunt.
Haud quos flaminius:sed dira auertite diui.
Si in nr̃is animus monitis:precibusque repugnat.
Aures pandæ deo:cecinit grynea per orbem
Hæc olim uates:et te præsaga:tuosque
Vulgauit terris proauorum ætate furores.
Iamque alter tibi:nec perplexo carmine coram.
Fata cano uates.sistis ni crastina signa:
Firmabis nostro phœbeæ dicta sybillæ
Sanguine:nec graio posthac diomede ferentur:
Sed te si perstas insignes consule campi.
Hæc paulus:lachrymæque oculis ardentibus ortæ.
Necnon et noctem sceleratus polluit error
Xantippo captus libicis tollerarat in oris.
Seruitium satricus mox inter præmia regi
Autololum dono datus ob uirtutis honorem
Huic domus:et gemini fuerant fulmone relicti
Matris in uberibus nati mancinus:et una
Nomine rheteo solymus:nam dardana origo
Et phrygio genus a proauo:qui sceptra secutus.
Aeneæ claram muris fundauerat urbem.
Ex sese dictam solymon:celebrata colonis.
Mox italis paulatim attrito nomine sulmo.
Ac tum barbaricis satricus cum rege cateruis:
Aduectus:quo non spretum:si posceret usus.
Noscere getulis latias interprete uoces.
Postquam posse datum peligna reuiscere tecta
Et patrium sperare larem:ad conamina noctem

Sed dira auertite diui:hoc adiecit: ne uidereť patriæ imprecari. Aures pãdæ deo.i.si nõ credis mihi saltem crede Sybillæ:quæ cecinit:ut caueremus a cãpis ætolis:iõ dixit supra : Dãnatoque deũ quondã p carmina cãpo. Deo:Sybillæ masculino genere ꝑtulit more Virgiliano supra de Iunone cecinit: Laude supꝰ tãta monitor deus:respiciẽs ad ip̄m numẽ. Grynea apollinea:a gryneo nemore:ubi Apollo colebatur : Grynia ẽ ciuitas ĩ finibus eoliæ:& ioniæ.Pli.ait: Gryneũ esse ꝑmontoriũ regnãte Tarqnio supbo anus quædã romã uenit afferens nouẽ libros:quos diuina oracula eẽ dicebat:eos dixit se uendere uelle.& magnum ꝑ illis exigebat preciũ repudiata tres igni absumpsit.& cũ idẽ peteret ꝑ reliquis:& obaudireť tres alios cõbussit & ꝑ eodẽ precio instabat Tarqnius:eos emit cõsultis prius auguribus: nõ minore precio:q̃ q erat petitũ ꝑ oĩbus discessit anus & nũq̃ postea comparuit : libri tres in sacrariũ cõditi:Sybillini appellati.Seruata fuerũt hæc carmina diligenter:& imminente aliquo periculo decẽ uiri iussu senatus illa inspiciebãt : quæ seruabanť ĩ arca lapidea ĩ tẽplo Iouis capitolini. Præscia:ꝓscia rerũ futurarꝫ.
Tuos furores:hoc dicit:ut deterreat Varronẽ a pugna: ne ĩ se carmina sybillina uideãť dicta.& locus ẽ ab honesto.
Aetate ꝑauorꝫ:regnãte Tarqnio superbo. Nec ferẽť:ñ dicẽť posthac cãpi diomedei :sed denoĩabũť a calamitate:cuius tu cõsul autor eris. hæc omia eo spectãt:ut pugnã dissuadeat ab honesto & utili. Ardẽtibus:accẽsis nimio dolor̃.
Sceleratus error.nã solymus p̃rem suũ satricũ p errorẽ interemit satricus sulmonẽsis erat :cui duo filii fuerũt:Mãcinus & Solymus. Captus:ĩ primo bello punico lybia a xãtippo lacedæmonio & datus fuit regi autolũ:de qbus dictũ ẽ.
Seruitiũ:seruitutẽ. Noĩe rheteo:troiano:uocabať.n.Solymus a Solymo troiano : q uenit cũ ænea:hoc idem canit Oui. in fastis:Huius erat solymus phrygia comes unus ab ida : a quo sulmonis mœnia nomẽ hñt. Proauo:Solymo comite æneæ. Clarã urbẽ:hoc dicit ꝑpter Ouidiũ multi noĩs poetã quo sulmo plurimũ censeť & fulget. Attrito: quoniam o mutať in u & y aufertur.& sulmo dicitur. Cum rege:scilicet autololum.cui dono fuerat datus ob rem bñ ĩ prœlio gestã : erat que interpres Satricus:cũ iam utramque linguam calleret:sed cũ noctu fugeret ad romanos a filio per errorẽ interfectus ẽ. Getulis:libycis.ordo ẽ:Quo interprete nõ erat spretũ getulis noscere latiãs uoces si usus.i.necessitas posceret. Ad conamina:ad id ꝙ efficere conabatur: redire .s. ad suos.

Iniquis:hoſtibus ĩ quibus ſeruiuerat. Nuda:quoniã ut expeditior eſſet arma dimiſit:& ſic properabat ad romanos. Armis mancini: qui erat filius Satrici.& priore die in pugna ceciderat.
Macæ:libyco:quoniam macæ populi ſunt libyes. Viciſſim quoniã uiciſſim fiebant excubiæ in caſtris: & ad portas caſtrorum. Componere:humare clã.
Aggere ſidonio:caſtris punicis. Oetoli thoantis:huius meminit Strabo libro ſexto his uerbis: Prima urbs eſt Temeſa:quam auſonii condiderunt: noſtræ autem ætatis hoĩes Tempſam uocarunt:poſt illos eã habitauerunt thoãtis comites œtoli:quos eiecere brutii.
Pone:poſt ipſum ſatricum: qui ſolus ueniebat. Triſtis:ab effectu: quoniam Solymo triſtitiã afferebat. Vmbo fraternus:clypeus Mancini:quem Satricus nunc habebat. Non ſum equidem: uerba Solymi indignantis Satricũ: quẽ hoſtem putabat geſtare arma Mancini fratris.& ait ſi hinc euades impune fatebor me degeneraſſe a maioribus meis.
Pergameo: troiano. Nepotẽ:unum ex ſucceſſoribus.Nomine quippe nepotum ueniũt poſteri. Tu nobile geſtes: ſic Aeneas apud Virgilium de Turno: Tu ne hinc ſpoliis indute meorũ eripere mihi. Spirante:uiuo. Superba: clara. Aſt illi: Satrico cadebant ob nimiũ dolorẽ tæla e manibus auditis uerbis Solymi. Parce ꝑcor:uerba ſatrici ꝑcãtis:ſolymũ:ne in ſe ulterius ſæuiat.

Aduocat:ac furtim caſtris euadit iniquis.
Sed fuga nuda uiri ſumpto. nam prodere cœpta
Vitabat clypeo:et dextra remeabat inermi.
Exuuias igitur:proſtrataque corpora campo
Luſtrat:et exutis mancini cingitur armis.
Iamque metus leuior:uerum cui dempta ferebat.
Exangui ſpolia:et cuius nudauerat artus
Natus erat paulo ante mace proſtratus ab hoſte.
Ecce ſub aduentum noctis: primumque ſoporem
Alter natorum ſolymus ueſtigia uallo
Auſonio uigil extulerat:dum ſorte uiciſſim.
Alternat portæ excubias:fratriſque petebat
Mancini ſtratum ſparſa inter funera corpus.
Furtiua cupiens miſerum componere terra.
Nec longum celerarat iter:cum tendere in armis
Aggere ſydonio uenientem conſpicit hoſtem.
Quodque dabat fors ĩ ſubitis:nec opina ſepulchro
Oetoli condit membra occultata thoantis.
Inde ubi nulla ſequi propius pone arma: uirũque
Incomitata uidet ueſtigia ferre per umbras:
Proſiliens tumulo contorquet nuda parentis
In terga:haud fruſtra iaculum:tyriãque ſequẽtũ
Satricus eſſe manum:et ſydonia uulnera credens
Autorem cæci trepidus circunſpicit ictus.
Verum ubi uictorem iuuenili robore curſus.
Attulit:et notis fulſit lux triſtis ab armis
Fraternuſque procul luna prodente retexit
Ante oculos ſeſe:et radiauit cominus umbo:
Exclamat iuuenis ſubita flammatus ab ira:
Non ſum equidẽ ſulmone ſatus tua ſatrice proles:
Nec frater mancine tuus:fatearque nepotem
Pergameo indignum ſolymo:ſi euadere detur.
Hinc noſtra te impune manu.tu nobile geſtes
Germani ſpolium ante oculos:referaſque ſuꝑba
Me ſpirante domus pelignæ perfidus arma.
Hæc tibi cara parens apta ad ſollatia luctus
Dona feram nati:ut figas æterna ſepulchro:
Talia uociferans ſtricto mucrone ruebat.
Aſt illi iam tæla manu:iamque arma fluebant
Audita patria:natiſque coniuge et armis.
Ac membra:et ſenſus gelidus ſtupefecerat horror.
Tum uox ſemianum miſeranda effunditur ore.
Parce precor dextræ:non ut mihi uita ſuperſit.

Quippe nefas hoc uelle frui:ſed ſanguine noſtro:
Ne damnes o nate manus.carthaginis ille
Captiuus patrias nunc primum aduectus ĩ oras
Ille ego ſũ ſatricus.ſolymi genus:haud tua natæ
Fraus ulla eſt:iaceres in me:cum feruidus haſtam:
Pœnus eram.uerum caſtris elapſus acerbis
Ad uos:et care properabam coniugis ora.
Hunc rapui exanimi clypeum:ſed iam unice nobis.
Hæc fratris tumulis arma excuſata reporta.
Curarum tibi prima tamen ſit nate referre.
Ductori monitus paulo producere bellum
Nitatur:pœnoque neget certamina martis:
Augurio exultat diuum:immẽſamque propinqua
Stragem acie ſperat.quæſo prohibete furentem
Varronem:namque hũc fama eſt impellere ſigna.
Sat magnum hoc miſeræ fuerit mihi cardine uitæ
Solamen cauiſſe meis nunc ultima natæ
Inuento ſimul:atque amiſſo redde parenti
Oſcula.ſic fatus galeam exuit:atque rigentis
Inuadit nati tremebundis colla lacertis.
Attonitoque timens uerbis ſanare pudorem.
Vulneris impreſſi tælum excuſare laborat.
Quis teſtis noſtris:quis conſcius affuit actis.
Non nox errorem nigranti condidit umbra:
Cur trepidas?da natæ magis:da iungere pectus.
Abſoluo pater ipſe manum:atque in fine laborum
Hac condas oculos dextra precor.at miſer imo
Pectore ſuſpirans iuuenis non uerba:uiceſque
Alloquio uocemue refert:ſed ſanguinis atri
Siſtere feſtinat curſum:laceroque ligare
Ocius illachrymans altum uelamine uulnus:
Tandem inter gemitus miſeræ erupere querelæ.
Siccine te nobis genitor fortuna reducit
In patriam:ſic te nato:natumque parenti
Impia reſtituit:fœlix o terque:quaterque
Frater cui fatis genitorem agnoſcere ademptum.
Aſt ego ſidoniis impercitus ecce parentem
Vulnere cognoſco.ſaltem hoc fortuna fuiſſet.
Solamen culpæ:dubia ut mihi ſigna dediſſes
Infauſti generis.uerum linquetur iniquis
Non ultra ſuperis noſtros tollerare labores.
Hæc dum amens queritur:iam deficiente cruore
In uacuas ſenior uitam deſperſerat auras.

Ne damnes: ne macules tuas manus mea cæde. Ille ſatricus: quem modo nominaſti. Eram pœnus;poteram uideri hoſtis;cum ab illis uenirem: & me noſſe non poteras: hoc dicit ut excuſet filium:timens quod accidit: ne dolore admiſſi ſceleris ſibi mortem inferret.

Curarum tibi prima: laus eſt Satrici a pietate in patriam;qui in tanto rerum diſcrimine;ac limine tam acerbæ mortis de patriæ ſalute cogitabat; qua uiro e natura uiuenti nil debet eſſe antiquius. Impellere ſigna: ideſt dicitur cras Varronem daturũ militibus ſignũ pugnæ.Impellere autem dixit ſigna;ideſt uexilla: ut temeritas Varronis oſtenderetur. Cardine:fine. Rigentis;ſtupidi iam cognito errore. Attonito ipſi Solymo filio attonito. Quis teſtis nr̃is: uerba Satrici nitentis excuſare uulnus illatum a filio. & incipit a confutatione;ut res ipſa poſcebat. Nemo inquit affuit:qui factum prodat: quod tibi aliquando poſſit obiici. In fine laborũ: in morte. Condas:claudas:& componas:ut moris erat.unde penelope apud Ouidium: Ille meos oculos cõprimat: ille tuos.. Siccine te nobis:quærimoniæ Solymi ad fortunam. Sidoniis impercitus:ideſt ualde cõcitatus. & iratus ipſis hoſtibus ob mortẽ fratris. Dediſſes ſigna dubia: ideſt ſaltem hoc mihi dediſſes fortuna ut parentem nõ agnouiſſem: qm̃ arbitrarer me ſcelus nõ admiſſe. Infauſti:infelicis. Iniqs ſuperis: q pmiſerũt ut tm̃ ſcelus admitterem.

Pollutæ dextræ:uerba Solymi ad lunā testē sui sceleris. Dextræ meæ: quā pollui sanguine pr̄no. Titania:luna. Dānato uisu:oculis meis iam dānatis:quasi dicat: Iam nō ē æquū me uiuere pollutū cæde patris:& fodiens pcordia ense.Scripsit sanguineis litteris in clypeo hæc uerba: Fuge prœlia Varro. Tegmē:clypeū:in quo erant illa uerba signata cruore. Roseo eoo.i.aurore & crepusculo matutino. iam illucescebat inqt cū uterque suas copias in aciē eduxit. Nō uerborū inqt:orō Annibalis hortantis suos ad pugnā:qua suadet ab honesto & utili totis uiribus nūc enitendū:ne tot labores exhausti frustra suscepti uideant: enumeratque res gestas ac difficultates maximo labore superatas:inde pponit pmiū:ut sit ī genere deliberatiuo:Non opus ē inqt exhortationibus meis ea: q̄ a uobis acta sunt me duce uos hortant. & puocāt ad operā in hac pugna nauandam:qm̄ aliter decorum nostrū nō seruaret o milites. Pœnus:Annibal. Stimulantū:eorū q uos irritent uerbis ad pugnā. Herculeis metis:a gadibus usque ad apuliā. Animosa:p hæc epitheta laudat suos milites: qbus nihil aniosum & difficile superatū imperiū fuit.

Supbus aquarū ausonidū: superans copia aquarū omnis italiæ fluuios.unde dicit Vir. Fluuiorū rex eridanus.

Captiuo: quē nos cœpimus & superauimus. Mersus:repletus cadaueribus romanorū:qm̄ illic fuit secunda pugna.

Ora lydia:regio illa circa trasimenū: ubi cecidit flaminius. Lidia:hetrusca qm̄ lydi ut dictū ē eam tenuerūt duce Tyrrheno. Clarior his: clara sunt inquit quæ gessimus: sed nihil ad ea quæ sequunt. Titulis:laudibus & rebus pclare gestis. Sit gloria imperatori:satis debet esse gloria præda militibus distribuēda ē:ut seruet ab ipso iustitia distributiua:quæ sine cæteris uirtutibus esse non potest:Vestra inquit sunt omnia: quæ uincendo capietis.locus ab iusto & utili. Diti ibero:ex hispania auri feracissima: ut dictū ē. Aetneis triūphis: uictoriis: qbus romani superarunt carthaginenses ī Sicilia prīo bello punico. & hoc dicit: ut suos ad hoc dedecus pellendum impellat & recuperandā laudem:quam romani extorserant pmendo carthaginenses iniquis fœderibus.

Iactauit:ad pompam ostendit. De litore libyco: quoniam.M.Attilius regulus cū collega in aphricam traiecerat.

Sine fortibus: Nō erit opus inquit Annibal forte inter uos diuidere manubias:& prædam: quæ quisque acceperit pugnādo sua sint. Raptor dardanus: ipse po.ro.quem trahit ī odium: atque inuidiā a tyrānide:ac rapinis. Vobis: ad uestrū commodum. Edomitum orbem: ad tempora sua respexit poeta.

Qui ducis nomen ab tyria origine:id est uobis carthaginensibus:qui originē habetis a tyriis:& sarranis progenitoribus nostris dabo agros laurētes feracissimos. Arridet:placet:sic Horatius:Ille terrarū mihi pter oīs angulus ridet. Sigeo colono:troiāo & romano cui dedit originē æneas sigeus.

Tum iuuenis mœstum attollens ad sydera uultū
Pollutæ dextræ:et facti titania testis
Infandique nocturno mea lumine tæla
Dirigis in patrium corpus:non amplius inquit
His oculis:et damnato uiolabere uisu.
Hæc memorat.simul ense fodit præcordia et atrū
Substentans uulnus mananti sanguine signat
In clypeo mandata patris:fuge prœlia uarro.
At summi tegmen suspendit cuspide tæli.
Defletumque super prosternit membra parentem.
Talia uenturæ mittebant omnia pugnæ
Ausoniis superi:sensimque abeuntibus umbris
Conscia nox sceleris roseo cedebat eoo.
Ductor in arma suos libys:et romanus in arma
Excibat de more suos:pœnisque redibat
Qualis nulla dies omni surrexerit æuo.
Nec uerborum inquit stimulantum pœnus egetis.
Herculeis iter a metis ad iapigis agros
Vincendo emensi nusquam est animosa saguntos
Concessere alpes.pater ipse superbus aquarum
Ausonidum eridanus captiuo defluit aluco.
Strage uirum mersus trebia est:atque ora sepulto
Lydia flaminio præmitur:lataque refulgent
Ossibus:ac nullo sulcantur uomere campi.
Clarior his titulis plus allatura cruoris
Lux oritur.mihi magna satis sat uero:superque
Bellandi merces sit gloria.cætera uobis
Vincantur.quicquid diti deuexit ibero.
Quicquid in ætneis iactauit roma triumphis.
Quin etiam libyco:si quid de litore raptum
Condidit:in uestros uenient sine sortibus enses.
Ferte domos:quod dextra dabit.nil uictor honoris
Ex opibus posco.raptor per sæcula longa
Dardanus edomitum uobis spoliauerit orbem.
Qui tyria ducis sarranum ab origine nomen.
Seu laurens tibi sigeo sulcata colono

Buxetia rura:Buxentū oppidū lucaniæ:quæ ē regio fertilissima ꝑpe brutios: ideo ait poeta: Cētū fruticantia culmis.Buxentia igit̄ rura.i.lucana. Pli.ait Oppidū buxētum græciæ prius magnæ nūc lucaniæ. Cereri:ad cererē.i.triticū & fruges.& ē metonymia figura:quæ est nominis tropus autore Fabio:cuius uis ē ꝑ eo quod dicit̄ causam ꝑpter quā dicitur ponere.hæc figura inuēta ab inuentore: & subiecta ab obtinētibus significat:ut cererē corruptā undis. Optare:eligere. sic Hora. in sermo. Optaret sibi quisque. Qui uero extremo:ideſt uos milites:q non estis ciues carthaginis donabo ciuitate. Extremo sanguine.i.qui es mihi socius in bello quadam affinitate remota.s.qa solummodo cēseris sub imperio byrsæ.i.carthaginis: imperiū qppe ē tanq̄ corpus & subditi membra: & carthago erat caput:cuius ciues iūgebātur cū peregrinis & aliis imperio subditis q̄dā remota affinitate: prima quippe affinitas ē ciuiū īter se postea alioꝝ. sed hæc Syllii locutio ē nimis affectata: nisi sit hic aliqua menda: quod ego arbitror difficile: nāque ē elicere sensum ex his uerbis. Hinc:posthac. Neu uos garganus:cōfutatio ē: Non putetis uos inquit eē nunc in apulia: sed ad portas urbis.parta quippe hac uictoria ad urbē recta ꝑperabimus. Ora dauni:apulia:ubi regnauit daunus. Licet a uia.i. quamuis roma hinc ultimū distet. Ex acie:post hanc pugnam tendite in capitoliū:& erit uobis finis laboꝝ. locus est ab utili. Moras fossarū:aggerē:uallū: & ipsas fossas:quæ impediebāt exitum. Cōsilio locoꝝ: qm̄ Annibal pugnaturus ad ripas aufidi habuit rationē loci. romani in meridiē:pœni ī septētrionē uersi erāt:ut Vulturnus esset romanis impedimēto. Accōmodat ripis:Annibal prima luce p̄missis balearibus ac leui armatura flumē traiecit.& quos trāsmiserat in acie locauit gallos & hispanos ꝑpe ripā ī læuo cornu: fuerūtque ī castris pœnorū & acie.xl.peditū milia decē equitū duces omnibus præerant. sinistrū asdrubal dextrū cornu Maharbal regebat mediā aciē Annibal cū fratre magone. aliter canit poeta q̄ Liui. narret. Nasamon:nasamonii milites. Immanior arctus: habēs uasta & immania mēbra. Lætū uiuere ferro: qm̄ adrimachidæ populi aphricæ sunt bellicosissimi:q autore Herodoto ab ægypto usque ad portū plyren pertingunt: quorum uxores armillam æream utroque crure gestabant. nupturas uirgines regi:in primis offerebant: ut quam uellet uirginitate spoliaret. Accola nili: ægyptii & æthyopes: quorum corpora sunt nigra ob nimium solis ardorem. Quis:quibus nealces imperabat. Parte dextra:dextro cornu. Subiere:subditi fuerūt imperio magonis ipsi hispani. Leues: expediti ad pugnam. Horrida pirenæ:bellicosa hispania & gallia.pyrenen mōtem ꝑ hispania & gallia posuit. Effulget:qm̄ ut ait Liui.hispani linteis prætextis purpura tunicis cādore mire fulgentibus cōstiterāt. Cetrata:habēs cetras.i.scuta. Fulmineū latus:dextrū cornu robustissimū. Vasco:uascones nō utebāt̄ galea.supra dixit:Vasco insuetus galeæ. Tēpora:caput. Balearis:baleares milites:q fundā utebāt̄. Torto plūbo:nā torquet̄ ī gyrū funda cū emittit̄ plūbū.Instar glādis. Betigenæ:hispani gēiti ad beti flu. Ipse:annibal q ut dixi mediā aciē regebat. Patrio milite: carthaginēsi ac libico

A rridet tellus:seu sunt buxentia cordi.
R ura magis:centum cereri fruticantia culmis:
E lectos optare dabo inter prœlia campos.
A ddam etiam flaua tybris:quas irrigat unda
G urgitibus late captiuis pascere ripas.
Q ui uero extremo socius mihi cardine byrsæ
S igna moues:dextram ausonia:si cæde cruentam
A ttolles hinc iam ciuis carthaginis esto.
N eu uos gargani:daunique fefellerit ora
A d muros statis romæ:licet a uia longe
V rbs agat:et nostro procul a certamine distet:
H æc hodie ruet:atque ultra te ad prœlia miles
N ulla uoco:ex acie tende in capitolia cursum.
H æc memorat:tum propulso munimine ualli
F ossarum rapuere moras:aciemque locorum
C oncilio curuis accommodat ordine ripis.
B arbaricus leno stetit ad certamina cornu
B ellator nasamon:unaque immanior arctus
M armarides:tū maurus atrox:garamasque:macesque.
E t massylæ acies:et ferro uiuere lætum.
V ulgus adrimachidæ pariter gens accola nili
C orpora ab immodico seruans nigrantia phœbo.
Q uis positū agminibus caput:imperiūque nealces
A t parte in dextra sinuat:qua flexibus undam
A ufidus:et curuo circumerrat gurgite ripas:
M ago regit.subiere leues:quos horrida misit
P yrenæ populi:uarioque auxere tumultu
F lumineum latus effulget cetrata iuuentus.
C antaber ante alios:nec tectus tempora uasco
A c torto miscens balearis prœlia plumbo:
B etigenæque uiri celsus media ipse cohercet
A gmina:quæ patrio firmauit milite quæque

Cateruus celtarū:gallorum:qui accolebāt padū:ideo dixit in primo:Per celtica rura. Eridano: pado.& hi erāt boi. Perfusis:madefactis aqua eridani:quē incolebāt.Ille fluuius sæpe cāpos inun/dat trāscēdens ripas cū magna iactura colonoꝝ. Sed qua se fluuius:idest ea parte qua fluuius retro cedebat.& nō claudebat suos munimine.ac suis uadis Annibal posuit elephantos. Eripit:subtrahit se:quoniam ē flexuosus. Cuneos:agmina. Belua:elephas q in dorso gestat turres cū pugnatori/bus domiti:Militāt elephāti Pli.inqt.& turres armatoꝝ i dorsis ferūt: magna ex parte oriētis bella conficiūt: ꝓsternūt acies: ꝓterūt armatos.Iidē inimico stridore terrēt uulne/rati retro semp retrocedūt.haud minore partiū suarum pernicie. Sutrius ele/phas in hac acie cannēsi fortissime pu/gnauit: de quo Pli. Certe cato cū impe/ratoꝝ noīa annalibus describeret eū: q fortissime ꝓliatus in punica acie Sutriū tradidit uocatum altero dente mutila/to. Nutat:mouet. Mobilis agger:ac si eēt cumulus quidā munitus:q posset moueri.& quoddā uallū : quod posset circūferri. Mures:turres dorso impo/sitas. Cætera.s.loca.i.numidis conces/sit discurrere p cætera loca: ut usus po/sceret. Feruere:feruore quodā uaga/ri. Dū libys:dū Annibal inqt suos instrueret ad pugnā : & illis se testē ī ꝓlio fore ostēderet. Varro iam copias ī aciē educebat suas temere pugnaturus. Exa/cta:exclusa e castris. Vnda pallēti:pa/lude stygia. Laxabat: patefaciebat.

Portitor:charon q sua cymba ferruginea umbras trāsuehebat. portitores di/cūt illi q portus custodiūt: & exigūt ue/ctigal.inde portoriū. Stāt primi:illi q erāt ī prima acie uidētes scutū Solymi cū carmine uetāte pugnā steterūt : nunciauerūtque Varrōi : sed ille imprudēs talia neglexit. Notæ:litteræ sanguine notatæ. Omine:tali ostēto. & ideo nolebāt ꝓgredi:sed torpebāt in Martem. Facies terribilis:qm̄ filius sup mortuū patrē exāīmis iacebat. & manu tegebat uulnus patris. Reuersus dolor:qm̄ prius doluerant morte Mancini:nūc mortuo fratre solymo īnouabat ille dolor.

Triste:quod uidebat ominari romanis pugnaturis infelicitatē cū tali ostē/to pugnā auspicarent. Similes uultus: qm̄ filius Solymus referebat satricū patrē ī uultu. Ductori:Varroni. Arma: clypeū:in quo scriptum erat:Fuge ꝓlia Varro. Ardens aī: quodā insano ardore commotus ad pugnam. Ferte hæc paulo:obiicit Paulo æmilio timorem. & ignauiam muliebrem. Manus:hæ litteræ ac notæ in clypeo uetantes pu/gnam. Nefanda:qm̄ occidit patrē Sa/tricū. Describit:assignat cuique suū munus ad prœlium:& opposuit se Ne/alci:qui erat in sinistro cornu. Tempe/rat:moderat :& regit. Iapygæ:appulo milite seruiliū āt opposuit Annibali:ꝗ picētibus dictū ē supra & ēt picenis. hi .n.sūt ꝓpe umbros.illi āt in lucania.& calabria: quoꝝ metropolis est in picentia dextro cornu erat.P.Aemilius.

Celtarum eridano perfusis sæpe cateruis.
Sed qua se fluuius retro labentibus undis
Eripit:et nullo cuneos munimine uallat.
Turritas moles ac propugnacula dorso:
Belua nigranti gestans:ceu mobilis agger
Nutat:et erectos attollit ad æthera muros.
Cætera iam numidis circumuolitare:girosque
Ferre datum cursus:et toto feruere campo.
Dum libys incenso dispensat milite uires:
Hortādoque iterū:atque iterum insatiabilis urget.
Factis quemque suis:et se cognoscere iactat
Qua dextra ueniant stridentis sibila tæli:
Promittitque uiris nulli se defore testem:
Iam uarro exacta uallo legione mouebat
Cladum principia:at pallenti lætus in unda
Laxabat sedem uenturis portitor umbris.
Stant primi:quos sanguineæ pendente uetabant
Ire notæ clypeo:defixique omine torpent.
Iuxta terribilis facies miseranda iacebant
Corpora in amplexum:natusque in pectore patris
Imposita uulnus dextra letale tegebat.
Effusæ lachrimæ:mancinique inde reuersus.
Fraterna sub morte dolor.tum triste mouebat
Augurium:et similes defuncto in corpore uultus.
Ocius erroris culpam.deflendaque fata
Ductori pandunt:atque arma uetantia pugnam.
Ille ardens animi ferte hæc ait omina paulo.
Namque illum:cui fœmineo stant corde timores
Mouerit ista manus:quæ cæde imbuta nefanda
Cum furiæ expeterent pœnas:fortasse paterno
Signauit moriens sceleratum sanguine carmen.
Tum minitans propere describit munera pugnæ.
Quaque feras sæuus gentes:aciemque nealces.
Temperat hac sese marso cum milite:cumque
Samnitum opponit signis:et iapigæ alumno.
At campi medio:namque hac in parte uidebat
Stare ducem:libyæ seruilius obuia adire

Arma et picentes umbroſque inferre iubetur.
Cætera paulus habet dextro certamina cornu
His ſuper inſidias contra nomadumque uolucrẽ
Scipiade datur ire manum quaque arte doliſque
Scindent ſe turmæ prædicit ſpargere bellum
Iamque propinquabant acies: agilique uirorum
Diſcurſu mixtoque ſimul calefacta per ora
Cornipedũ hinnitu et multũ trepidãtibus armis
Errabat cecũ turbata per agmina murmur.
Sic ubi prima mouent pelago certamina uenti
Incluſam rabiem: ac ſparſuras aſtra procellas
Parturit unda freti: fundoque emota minaces:
Expirat per ſaxa ſonos: atque acta cauernis
Torquet anhelantẽ ſpumanti uertice pontum.
Nec uero fati tam ſeuo turbine ſolum.
Terrarum fuit ille labor. diſcordia demens
Itrauit celos ſuperoſque ad bella coegit.
Hinc mauors hinc gradiuũ comitatus apollo
Et domitor tumidi pugnat maris hic uenus amẽs
Hinc ueſta et capte ſtimulatus cede ſagunti
Amphitryonides pariter ueneranda cybele.
Indigeteſque dei faunuſque ſatorque quirinus
Alternuſque animæ mutato caſtore pollux.
Contra cincta latus ferro ſaturnia iuno.
Et pallas lybicis tritonides edita lymphis.
Ac patrius flexis per tempora cornibus ammon.
Multaque præterea diuorum turba minorum
Quorũ ubi molæ ſimul ueniẽtũ et greſſibus alma
Intremuit tellus: pars impleuere propinquos.
Diuiſi montes. pars ſedem nube ſub alta
Cœperunt. uacuo deſcenſum ad prælia cœlo.
Tollitur immenſus deſerta ad ſydera clamor
Phlegreis quantas effundit ad æthera uoces
Terrigena in campis exercitus. aut ſator eui
Quanta cyclopas noua fulmina uoce popoſcit
Iuppiter: extructis uidit cũ montibus iræ
Magnanimos raptũ cæleſtia regna gigantes
Nec uero prima in tantis concurſibus haſta
Vlla fuit. ſtridens nimbis certante furore
Telorum ſimul effuſus cupidæque cruoris
Hinc atque hinc animæ gemina cecidere procella.
Acrius inſanus dextra qua ducitur enſis

His ſuper: preterea inquit ſcipionem oppoſuit numidis: quibus dederat annibal feruere toto campo ut qua parte opus eſſet ferret opem ſuis laborãtibus ſcipio. Scipiadæ: ſcipiõi filio. p. cornelii ſcipionis. Manũ: multitudinẽ. Doliſque qm̃ numidæ in ipſa pugna dolos cõmiſerunt. Volucrẽ: expeditũ ađ diſcurrendum. Turmæ: nomadũ. ſ.

Spargere: paſſim uagari ac pugnare.

Agilique diſcurſu: clamore ſublato ꝓcurſum eſt & pugna leuibus primũ armis cõmiſſa. Cæcũ murmur: ipſi cæci ardore pugnæ & ſtudio murmure qđdam oĩa cõplebant & turbabãt: & ꝓbat cõparatione maris quod murmur qđđã & ſonitũ emittit futura tẽpeſtate. Parturit: more parturientis uidet̃ uelle tẽpeſtatẽ emittere: & incluſam rabiẽ parturire eſt uelle pareret̃. Expirat: expirando emittit ſonos ꝑ ſaxa & montes: reſonat quippe illud murmur in cauis montibus: ſic murmur militũ incluſũ propter galeas reſonabat quæ obſtabãt ut liber̃ exiret. Spumãti uertice: undis ſpumoſis: unde aqua cõmota alba uidetur ꝓpter undas fractas. Anhelantẽ: aquã cõmotã & impulſam ui uentoꝝ.

Nec uero fati: fingit poeta in hoc tãto fatoꝝ turbine non ſolũ mortales fuiſſe ſollicitos uerũ etiã numina quæ tanto ſpectaculo interfuerũt. Diſcordia demens: ab effectu qm̃ facit hoĩes dementes. Cœlos. i. ipſos cœlicolas. Stimulatus: qm̃ ægre ferebat hercules: ſolo æqtã fuiſſe ſagunthũ a poenis. Venerãda: qm̃ erat mater iouis. Indigetes: dei pœnates de qbus dictũ eſt. Sator qrinus: romulus urbis cõditor. Alternus: pollux: quoꝝ ſtellæ alternis mẽſibus lucent: nam cũ caſtor cecidiſſet in pugna quã canit Ouidius in faſtis: Et polluci uia in cœlũ pateret: orauit iouẽ ut duobus cœlũ partiret̃: unde factũ eſt ut alternis mẽſibus uiuerẽt. unđ Aeneas uirgilianus: Si fratrẽ pollux alterna morte redemit. ſupradicta numina ſtabant ꝓ romanis: quæ aũt ſequũtur pro annibale. Edita: nata ad tritonidẽ paludẽ.

Hammon patrius: iuppiter q in lybia colebat̃ ſub effigie arietis iõ dicit patrius. Deſerta: a diis. ſ. qui ad hæc ſpectacula deſcenderãt: unde cœlũ euacuauerant ad terrã deſcendẽtes. Phlegreis quãtas: clamorẽ militũ pugnã ineũtiũ clamoribus gigantũ & horrendæ uoci iouis fulmĩa poſcẽtis cõtra terrigenas. phlegra eſt uallis in macedõia ubi fuit pugna gigãtea cũ cœlicolis. Sator æui: iuppiter pꝛ parens ætatis & tépoꝝ. Cyclopas. miniſtros uulcani ad lipareã tabernam fabricãtes ioui fulmina. Nec uero: tantus erat ardor bellandi poeta inquit ut haſtæ ſimul iacerentur nec dignoſci poſſet quæ prima fuerit. Procella: impetu & concurſu utrinque hoſtili. Nimbus: multitudo telorum inſtar nimbi.

Iacet: prostrata est magna pars pugnantũ ense cominus:ordo est:ea patre qua ducit̃ ensis dextra iacet pars bellantũ & stabant pugnantes sup cadauera suoꝝ & calcabãt adhuc gemẽtes. Nec magis aut libyco:pertinaciã militũ in pugna & studiũ ne loco cedant:cõparat mõti qui fluctibus impactis resistit & loco moueri non potest. Protrudi:retro impelli pubes romana conatu hostili & econtra Auerti:cogi ut det terga. Sarrana manus:pœni milites. Suo ordine:acie & pugna stataria. Põtus:mare illisis fluctibus.calpe mons ad fretum gaditanũ. Amisere spaciũ:adeo confecta erat ac

Bellantum pars magna iacet super ipsa suorum
Corpora:consistunt auidi:calcantque gementes.
Nec magis aut libyco protrudi dardana nisu
Auerti ue potest pubes:aut ordine pelli
Fixa suo sarrana manus q̃ uellere sede
Si temptet calpen impacto gurgite pontus.
Amisere ictus spacium.nec morte peracta
Arctatis cecidisse licet: galea horrida flictu
Aduersæ ardescit galeæ.clypeusque fatiscit
Impulsu clypei:atque ensis contunditur ense.
Pes pede:uirque uiro teritur:tellusque uideri
Sanguĩe operta nequit:cœlũque et sydera pẽdẽs
Abstulit in gestis nox densa sub ethere telis.
Quis astare loco dederat fortuna secundo
Contorum longo et proceræ cuspidis ictu:
Ceu primas agitent acies:certamina miscent.
At quos deinde tenet retrorsum inglorius ordo
Missilibus certant pugnas æquare priorum.
Vltra clamor agit bellum:milesque cupiti
Martis inops seuis impellit uocibus hostem.
Nec ullum desit teli genus.hi sude pugnas
Hi pinu flagrante cient:hi pondere pili.
At saxis fundaque alius iaculoque uolucri
Interdumque ipsis metuenda falarica muris
Interdum stridens per nubila fertur arundo
Speramus ne deæ quarum mihi sacra coluntur.
Mortali totum hunc aperire in secula uoce
Posce diem?tantum ne datis confidere linguæ:
Vt cannas uno ore sonem.si gloria uobis
Nostra placet neque uos magnis auertitis ausis.
Huc omnis cantus phœbumque uocate parentẽ
Verũ utinã post hac animo romanæ secunda

densa acies & pugna ut non esset locus & spaciũ ad ictus inferendos: sed alter alterũ impellebat nec post mortẽ licebat cadere ad terram. Arctatis:dẽsis. Flictu:conflictu. Ardescit: uidebat̃ ardere & scintillas emittere impulsu alterius galeæ. Fatiscit.aperit̃ & frangit̃ impulsu alterius clypei. Retunditur: ebes fit & frangit̃: & multitudo telorũ in aere solis radios repellebat. Nox densa:obscuritas quã tela iacta faciebãt Quis:quibus. Secũdo loco:post primã aciem pugnabant hastis: conti sunt hastæ longiores & obustæ. Proceræ:lõgæ. Ceu primas.i. ac si essẽt in prima acie. At quos.i.tyrones qui erant in ultimo ordine.inglorius ille dicit̃ qui nõdum gloriã consequutus est.tyrones cũ sint noui milites sunt inglorii. Missilibus: telis quæ mittebant in hostes & nitebant̃ æquare pugnas eoꝝ qui erant in prima acie. Vltra.i.illi qui erant ĩ ulteriore ordine adeo ut nõ possent telis hostes contingere clamore bellũ gerebãt. Inops cupiti martis: illi q nõ poterãt cominus pugnar̃ ut cupiebãt seuis & horrendis clamoribus ĩpellebãt hostes. Non desit: non deest antique dictum est. Vir. Lac mihi non æstate nouum nec frigore desit. Sude:palo obusto. Pinu flagrante: tæda ex pinu ardente seu face. Pili:haste: pilum erat hasta romãoꝝ. Iaculo uolucri: ueloci uolucre est quicquid uolat, unde sagittam appellamus uolucrem. Harũdo: sagitta harũdinea: de phalarica dictũ est supra ubi cecinit:uix muris toleranda lues. Speramus ne deæ: huius horridæ pugnæ euentũ narraturus: poeta uotũ repetit ad uirgilii imitationẽ: ex horatii præcepto in arte poetica & utit̃ addubitatione ut deuitet arrogãtiam: possumus ne dicit sperar̃ o musæ ut cõcedat̃ hanc pugnã monumẽtis lraꝝ & carmĩbus pósteritati trader̃ fauorẽque musaꝝ emerer̃ cũ illaꝝ se sacra colore dicit. Mortali uoce:hũano carmĩe nõ diuino. Diem:pugnam huius diei ad cannas. Aperire in secula:mãdare lr̃is ut p oĩa sæcula huius pugnæ memoria habeat̃. Datis:cõceditis ne hoc meæ linguæ ut uno ore canã hoc pliũ ad cãnas uicũ apuliẽ. Si gloria uobis:si uideor uobis dignus hac gloria & si uobis placet adẽ mihi una cũ apollĩe q ẽ poetaꝝ numẽ. Magnis ausis:his meis prĩcipiis qm̃ audẽus res magnas & q̃si supra uires. Parẽtẽ:phœbus nõ fuit pr̃ musaꝝ sed dr̃ ad uenerationẽ:sic ẽt pr̃ poetaꝝ. Veꝝ utinã post hac:optat poeta ut rõani eo aĩo deĩceps ferãt ꝓsperitatẽ fortũæ quo illã calamitatẽ ad cãnas tulerũt:romani qppe secũdis rebus elati:potitique reꝝ ad luxũ se tota mẽte uerterunt & sic ceciderẽ: luxuria romãoꝝ cœpit euersa coritho A.L.mũmio & allata p̃da ex cypro & catõe. lege Liuiũ li.ix. de cadis belli macedõici:& Pliniũ. Posthac:post hoc tp̃us. Aĩo tãto.s.& tã cõstãti qm̃ ĩ rebꝫ secũdis demus ẽẽ modrati.nã ĩpiũ ut ĩqt Salu. Facile his artibꝫ retinet̃ qbꝫ ĩ inicio partũ ẽ:ueꝝ ubi ꝓ labore desidia ꝓ continentia atque æquitate libido atq; supbia ĩuaser̃ fortũa simul cũ moribꝫ ĩmutat̃

Secundare: ꝓsperitatem fortunæ quæ solet facere hoīem insolentē & ignauū. & rectius in malis sapimus. secunda uero rectū auferunt. unde dicit Seneca: Esto in aduersis firmus: in ꝓsperis cautus & humilis. non. n. habuerūt romani eā constantiā in secūda fortuna quā in aduersa habuerant: & iō gloriā & imperiū paulatim amisere. unde exclamat Iuuenalis: Nunc patimur longæ pacis mala sæuior armis luxuria incubuit uictūque ulciscit orbem: opto inquit poeta ne deinceps romani similē calamitatē patiant. uidens. n. mollitiē tempoꝝ suoꝝ ꝓspiciebat illos tale uulnus pati non posse qui ludis & conuiuiis indulgebant. Troia proles: romani oriūdi a troia. Tuque anxia fati: alloquit romā poeta anxiā & incertā dispositionis fatoꝝ cum tot calamitatibus premeret. nullo inquit tempore maior eris q̄ eo quo tales calamitates magno aīo pateris. unde in. iii. officioꝝ li. Cicero scribit post hanc pugnā ad cannas fractū fuisse aīum annibalis cum romani rebus afflictis tam excelso aīo fuissent. Mox: postea. Labere: cades & rues. Secundis: prosperitate fortunæ. Nomina cladum: calamitatū quas accepisti magno aīo & ab honesto nunq̄ discedente. Sola fama: nōre ipsa nō uiribus iam effœminatis: sed sola fama quam prius habebas: laudē inquit quā meruisti o roma propter aī magnitudinē & robur ciuiū tuoꝝ in rebus aduersis sola fama tueberis: cum luxus: & uitia mores & optima instituta prostrauerint ut uix credibile sit ꝙ de tuoꝝ constantia prædicat. Nuper inqt Liuius diuitiæ auaritiam & abundātes cupiditates desideriū per luxū atque libidinē pereundi perdendique omnia inuexere. Iamque inter uarias: redit ad narrationem a qua digressus fuerat: sensus est: fortuna belli primo congressu coīs fuit & nunc romani nunc pœni uicissim superiores uidebant inde irruente nealce inclinata est romanorū acies. Alternata quæ uicissim mutabatur. i. cū fortuna uicissim elusisset iras & impetus uirorum. Eluserat: uanas & irritas fecerat qm̄ in cassum utrique milites seuiebant cū belli fortuna par esset. Euētu: exitu pugnæ. Pendēte spe: dubia & faciente utrosque suspensos. nam dubio marte pugnabat. Flagrabat: ardebat cum marte ancipiti dimicaretur. Mitia ceu uiridis: æquam romanorum & pœnorum pugnam segeti comparat quæ leui uento impulsa æqualiter agitatur.

Quanto tunc aduersa feras. sitque hactenus oro
Nec libeat temptare deis an troia proles.
Par bellum tolerare queat: tuque anxia fati
Pone præcor lachrymas: et adora uulnera laudes
Perpetuas paritura tibi: nam tempore roma
Nullo maior eris: mox sic labere secundis
Ut sola clade tuearis nomina fama.
Iamque inter uarias fortuna utrinque uirorum
Alternata uices incerto eluserat iras
Euentu. mediaque diu pendente per ambas
Spe gentes: paribus mauors flagrabat in armis:
Mitia ceu uiridis agitant cū flammina culmos.
Nec dum maturas impellit uentus aristas
Huc atque huc it sūma seges: mutansque uicissim
Alterno lente motu incuruata nitescit.
Tandem barbaricis ꝑfractam uiribus acris
Dissipat incurrens aciem clamore nealces:
Laxati cunei. perque interualla citatus
Irrupit trepidis hostis: tum turbine uirgo
Sanguinis exundat torrens nullumque sub ima
Cuspide procumbit corpus: dū uulnera tergo
Bellator timet ausonius: per pectora seuas
Exceptat mortes: et læto dedecus arcet.
Stabat cum primis mediæ certamina pugnæ
Aspera semper amans et par cuicunque periclo
Scæuola. nec tanta uitam iam strage uolebat.

Mitia flamina: mites uenti. Virides culmos: uiridem segetem. Nec dum maturas: nondum aptas ad messem. arista dicitur ab ariditate. Summa seges: summa pars segetis quæ a satu dicitur: interdum accipitur pro terra. Vir. in georgicis: Illa seges demū uotis respondet auari agricolæ. Nutans. moriens se per uices. Nitescit: resplendet. Tandem: post ancipitem belli fortunam. Laxati cunei: patefactæ & relaxatæ romanorum acies. Interualla: per ipsos cuneos iam laxatos ut esset inter acies prius densas quoddam interuallum. Trepidis: romanis. Sub ima cuspide: idest nullus cadebat incumbens super imā partem cuspidis: omnes quippe in pectus excipiebant uulnus & cadebant resupini: si accepissent uulnus in tergo ore ad terram cecidissēt super imam cuspidem quæ extitisset ex uulnere accepto post tergum. ideo subiungit dum uulnera tergo timet bellator ausonius idest romanus & italus. Arcet dedecus læto: defendit morti ignominiā: nam dedecus ē uulnera tergo excipere: ergo romani dedecus a morte pollebant generose ac fortiter cadētes ut illos decebat q martē genti inscribebāt & fortissimi habebant & erant. Aspera semp amās: alludit ad illū scæuolā qui manū iniecit cremādā igni cū porsenæ scribā interfecisset. Par periclo: ad oīa picula ꝓmptus. Tāta strage: cū tot romani caderēt nolebat amplius uiuere sed honeste ꝓ patria mortē oppetere.

Proauo: illo scæuola qui fuit tpe porsenæ ad quē hic originē referebat suam. Sub nōie.i.uolebat mortem cū laude ac fama.i.fortiter pugnando cadere: etenim circa tale genus mortis est ipsa forti/tudo. Extendamus: quadam uelut imortalitate proferamus. Plinius in epistolis ait: Cū tam augu stis terminis uita nostra concludat studiis memoriā extendamus. Nā uirtus futile nomen: uirtutis laus in actione consistit cū actus sit pstabilior habitu & nomen uirtutis sine actu est futile & nullius momenti: & tunc homo habet humanā fœlicitatē: more philosophoꝝ loquor cū exercet uirtutem

Sed dignum proauo lætum: et sub nomīe mortē.
Is postq̄ frangi res atque augescere uidit
Exitum. breuis hoc uitæ quodcunque relictum
Extendamus ait. nam uirtus futile nomen
Ni decoris adsint patiendo tempora læti.
Dixit: et in medios qua dextera concita poeni
Limitem agit: uasto connixus turbine fertur.
Hic exultantem calarim. atque erepta uolentem
Inducere excelso cesi gestamina trunco
Ense subit: capuloque tenus ferrum impulit ira.
Voluitur ille ruens. atque arma hostilia morsu
Appetit: et mortis premit in tellure dolores.
Nec gabari sichæque uirum tenuere furentes
Concordi uirtute manus. sed perdidit acer
Dum stat decisam gabar inter prælia dextram.
At sicha auxilium magno tnrbante dolore.
Dum temere accelerat calcato improuidus ense
Succidit: et unde ferro uestigia plantæ
Damnauit. dextraque iacet morientis amici.
Tandem conuertit fatalia tela nealce.
Fulminei gliscens iuuenis furor. exilit ardens
Nomine tam claro stimnlante ad præmia cædis.
Tum silicē scopulo auulsum quē montibus altis.
Detulerat torrens raptum contorquet in ora
Turbidus incusso crepuerunt pondere malæ.
Ablatusque uiro uultus concreta cruento
Per nares cerebro sanies fluit: atraque manant
Orbibus elisis et trunca lumina fronte.
Sternitur unanimo marius succurrere caspro
Conatus: metuensque uiro superesse cadenti.
Lucis idē auspiciū ac patriū et cōmune duobus.

& aliquid ex illius præscripto agit: & fortitudinis nomen futile est nisi ille q dicit se fortem exerceat fortitudinē ubi oportet: & qn̄ oportet. & quia forti/tudo proprie est circa mortem quæ ac/cidit in bello: ideo subiūgit nisi adsint tempora. Decoris lethi: claræ mortis honestæ & i qua qui uult fortis haberi decorū seruat suum. fortis si opus est & usus exigit non debet ꝑ patria mortem recusare aliter nō erit appellandus for/tis sed potius timidus. Futile: uile & fere nullius precii & estimationis nisi ponat in actu in quo consistit laus cum finis eo sit præstabilior quod ē ad finē.
Patiendo: tolerādo incōmoda & ad/uersa circa quæ uersat uirtus. Limitē agit.i. imisit se in medios ea parte qua dextra poenoꝝ faciebat limitē & uiam inter acies romanas: supra dixit laxant cunei & interualla irrūpit hostis. Fert sceuola quadam animi robore ac impe tu in medios hostes qui ꝑ acies roma/nas limitem agebant. Gestamina: spo lia ronanis adēpta quæ uolebat effiger hastæ & circūferre ad pompā. Subit: ferit. Tenus: usque ad capulū ensis te/nus iungit cū ablatiuo singulari & geni tiuo plurali. Vir. Et crurū tenus amēto palearia pendent. Hostilia: hosti adē/pta. Concordi uirtute: pari fortitudīe ac robore. Dum stat: dū exigit contra scæuolam. Succidit: cecidit succiso & uulnerato pede ense quem calcauerat.
Dānauit: maculauit pedē ense. Ami ci: gabaris quē scæuola ense cōfoderat.
Tādē: post hos interēptos furor & im/petus scæuolæ cōuertit i se tela nealce.
Fatalia: mortē allatura scæuolæ. Ful mine: fulminātis ipsos hostes. Exilit: ruit ad pugnā. Ardēs: ipse nealces. Tā claro noīe: scæuolæ. s. & alludit ad illū scæuolā q dictus ē. C. mutius cordo: & xx. annos natus rē admirabilē ausus est ut dixi. Ad præmia cædis: qm̄ magnū putabat præmiū nealces si necē tā clari noīs uiro intulisset quod iactu silicis as sequutus est. Torrens: aufidus q labit ex monte gargano: & est qsi torrens qm̄ in estate fere desiccat: in hyeme aūt auget. Malæ: maxillæ ipsius scæuolæ. Vultus: facies: hæc uocabula poetæ cōfūdūt: nā facies ad corpus: uultus ad aīum re fert & a uolūtate fingit: inde dicimus irato & mæsto uultu & longa lataque facie. Sanies concreta: sanguis ipse mixtus cū cerebro instar saniei: nā sanies ꝑprie putredo ē & sanguis putrefactus. Atra: obscura iā in morte. Manāt: decidūt & fluūt. Elisis orbibus. exclusis oculis: elidere est excludere extraque eiicere. Virgi. Ter spumā elisam & rorantia uidimus astra. Trunca fronte: priuata oculis.
Vnanimo: eiusdem uoluntatis.i. amico suo caspro. Metuens superesse: hic erat uerus amicus qui nolebat uiuere mortuo caspro. Lucis idem auspicium: principium uitæ auspicium dicitur uel a pa stu auium uel ab auium inspectione: & quia consul capiebat priusq̄ prælium iniret factum est ut di camus auspicia ductum atque principium & auspicari non modo auspiciū capere sed etiam incipe.

P aupertas:sacro iuuenes prænestæ creati
M iscuerant studia et iuncta tellure ferebant:
V elle ac nolle ambobus idem.sociataque toto
M ens euo.ac paruis diues concordia rebus.
O ccubuere simul.uotisque ex omnibus unū
I d fortuna dedit iunctā inter prælia mortem.
A rma fuere decus uictori bina simeto
S ed longū tanto lætari munere casus.
H aud licitū pœnis.aderat terrore minaci
S cipio conuersæ miseratus terga cohortis.
E t cuncti fons uarro mali.flauusque comarum
C urio.et a primo descendens consule brutus.
A tque his fulta uiris acies repararet ademptū.
M ole noua campū:subito in turbine pœnus
A gmina frenasset iam procurrentia ductor.
I sque ut uarronem procul inter prælia uidit
E t iuxta sagulo circūuolitare rubenti.
L ictorem.nosco pompam atque insignia nosco:
F laminius modo talis ait. tum feruidus acrem
I ngentis clypei tonitru prænunciat iram.
H eu miser æquari potuisti funere paulo
S i tibi non ira superum tunc esset ademptum
A nnibalis cecidisse manu. q̄ sepe querere
V arro deis quod sidoniū defugeris ensem.
N am rapido subitam portans in morte salutem
P rocursu incepta sese in discrimina uertit
S cipio.nec penū quāq̄ est ereptus opimæ
C edis honor:mutasse piget maiore sub hoste
P rælia:et erepti titina ad flumina patris
E xigere oblato tandem certamine pœnas.
S tabant educti diuersis orbis ab oris
Q uanto non alias uidit concurrere tellus
M arte uiri.dextraque pares.sed cætera ductor
A nte ibat latius melior pietate:fideque.
D issiluere caua turbati ad prælia nube
M auors scipiade metuens tritonida pœno
A duentuque deum intrepidis ductoribus ambæ
C ontremuere acies.ater qua pectora flectit
P allas:gorgoneo late micat ignis ab ore.

Sacro prænestæ:dicato fortunæ ut dictum est. Miscuerant studia:excoluerant agros simul & seminabant in coniunctis fundis. Diues concordia: qm̄ cōcordia res augent:discordia uero minuunt. Paruis rebus: humili fortuna qm̄ in rebus magnis rara est concordia: unde ait Cicero ī officiis: Nā quicquid eiusmodi est in quo non possunt plures excellere in eo plerunque fit tanta contentio ut difficillimū sit sanctā seruare societatē. Votis ex omnibus: qm̄ optauerant simul mori cum pariter uiuere cœpissent. Simetho:hosti q hos duos amicos interfecit. Primo cōsule qm̄ brutus exactis regibus fuit primus consul apud romanos. Fons:origo & causa illius calamitatis qm̄ temere pugnā iniuit paulo collega uiro prudentissimo etiā dissuadente. Mole noua: nouo impetu. Frenasset: repressisset agmina romanorꝝ qui iam procurrebāt in poenos. Sagulo rubenti:paludamēto consulari quod erat coccineū. Pōpam:cōsularem.s. sed pompa proprie est spectaculū in prosperis rebus & etiā in aduersis qualis est in triūpho & ī funere.& est pompa solennis quidā apparatus & ostentatio:Cicero:sed iam e pōpa in uerā aciem descendamus: & Vir. solēnes ducere pompas ad delubra iuuat. Insignia:cōsularia.s. Heu miser ait poeta uarronem tunc fuisse miserū cui non licuit mori manu annibalis. Funere: pari laude mortis:sed nō merebatur qm̄ fortis non erat sed audax quod postea ostendit fugiēs ex acie tāq̄ lepus. Opime credis:qm̄ spolia opima erāt quæ dux duci detrahebat ut dictū est. Sub hoste maiore:scipione quem poeta uarroni consuli merito præpōit. Erepti patris: qm̄ ad ticinū fluuiū humeris patrem uulneratū in castra retulit. Stabant:parati.s.ad singulare certamen annibal & scipio. Educti:nutriti in diuersis regiōibus: Annibal enim apher: Scipio romanus erat:tales uiros inquit nunq̄ uidit tellus concurrere. Marte: peritia militari. Dextra robore ac uiribus:sed scipionem præpōit annibali propter pietatem & fidem cū annibal esset impius & perfidus. Dissiluere caua:fingit poeta martem fauētem romanis & palladem poenis descēdisse ad certamen. Caua:concaua qm̄ nubes est corpus rarum & dat locū quē Aristoteles dicit esse ultimam superficiem corporis ambientis locatum. Scipiade:scipiōi. Poeno:annibali qm̄ ī tritonide palludē repta fuit pallas & mars fuit pr̄ romuli. Intrepidis ductoribꝫ:scipiōne & ānibale nō timētibus ābæ acies hostiles.s.& romāæ timuerūt ī aduētu martis & palladis:ornat hos duos clarissīos ī toto orbe impatores poeta ad laudē scipiōis q postea uicit ānibalē. Micat ignis:uidebat micar̄ ignis ex ore meduseo.Egis:scutū pallidis.

Sibyla: qm̄ caput medusæ quod erat in egide habebat capillos serpentinos ad quod poeta alludit: & oculi uidebātur esse cometes adeo uibrabant. Vertex: conus galeæ. At mauors: nunc descri-bit martem. ethnea incendia: flammas ethneas fingūt poetæ cyclopes uulcani ministros elaborare arma sub ethna monte propter flammas quæ exire ui-dent ex cratere illo ethneo naturaliter

Incendia: splēdorē cū esset ex auro.

Fulua: aurea crista quæ erat super ga-leam. Mensi .i. cum cognouissent q̃tū quisque auderet. Vicissim: mutuo in illa pugna quæ cominus parabatur .i. alter mensus est q̃tum alter auderet cū esset prope hostem tūc .n. animi robur cognoscitur cū ad manus uentum est: qm̄ audaces & timidi fugiūt. Spectari uideri a diis: inde spectatores dicuntur in theatris. In obliquū: scipionem op-positū. Pœni: annibalis. Ferocis: bel-licosæ pallados. Porgebat: porrigebat scipioni ensem elaboratū manibus cy-clopū sub ethna. Maiora: q̃ iussisset pallas .i. iubebat interficere annibalem

Suffudit ora: inflāmata est & præ se iram tulit. Gorgona .i. irata superauit toruitatē uultus ipsius medusæ. Mon-tis: gargani. Sasson: insula e regiōe ad aufidū de qua dictū est. Regem: iouē hæc omnia finguntur ad imitationem uirgilii. Iris fuit filia thaumantis ut fa-bulæ canūt & conuersa in arcum cœle-stem nuncia est iunonis & iouis: alas ha-bet autore Homero ex auro: pedes etiā & quia plerūque mittit̄ ad discordiam dicit̄ iris. Succinctam nubibus: alludit ad rationē naturalē qm̄ iris non fit nisi in nube: lege Aristotelē & Pliniū. Mo-tus: perturbationes & discordiā martis & palladis. Idea: uerba iouis ad irim.

Enotris terris: appulis & italis ab æno-tro fratre peucetii ut dictum est. Iras germanæ: iunonis inimicæ romanis.

Leges parcarū: fatū ipsum quod erat ut roma eēt caput orbis. Virus & estus: uenenatā rabiē & excandescēriā. Egi-de p̄cellant .i. dic palladi ꝙ nisi desistat cognoscet plus posse mea fulmina quā egis .i. scutū quod habet & quo freta su-perbit & tm̄ audet. Absistemus: disce-demus inquit pallas. Sed pallade pul-sa: ex affectu quem habebat erga suos loquitur pallas & seruat decorum per-sonæ poetarum. introducit illam dubi-tantem de euentu pugnæ & timentem an se iuppiter permitteret spectare aci-es ex alto cœlo cum parēdū esset ioui.

Nū auertet fata: an auertet hanc cala-mitatē a romanis q̃ se presēte haud du-bie iā q̃si illatā cernebat pallas. Arua gargani: appulia ubi est mons garganus

Sibilaque horrificis torquet serpentibus egis:
Fulgens sanguinei geminū uibrare cometen
Vt credas oculi summaque in casside largus
Vndantes uolunt flāmas ad sydera uertex.
At mauors moto perturbans aera telo:
Et clypeo campum inuolens etnea cyclopum
Munere fundentē loricam incendia gestat.
Ac pulsat fulua consurgens ethera crista.
Ductores pugnæ intenti quantūque uicissim
Audere et propius mensi tamen arma ferentis
Sensere aduenisse deos: et lætus uterque
Spectari superis: addebant mentibus iras.
Iamque ictu ualido libratā a pectore pœni
Pallas in obliquū dextra detorserat hastam:
Et gradiuus opem diue portare ferocis
Exemplo doctus porgebat protinus ensem
Etneum in pugna iuueni ac maiora iubebat.
Tum uirgo ignescens penitus uiolenta repente
Suffudit flāmis ora: atque obliqua retorquens
Lumina turbato superauit gorgona uultu.
Erexere omnes immania mēbra chelydri
Egide commota. primique furoris ad ictus.
Retulit ipse pedem sensim a certamine mauors.
Hic dea conuulsam rapido conamine partem
Vicini montis scopulisque herentia saxa
In martē furibunda iacit longeque relatos
Expauit sonitus tremefacto littore sasson.
At non hæc superū fallebant prælia regem.
Demittit propere succinctam nubibus irim
Quæ nimios frenet motus ac talia fatur.
Idea et oenotrus uelox allabere terris
Germaneque truces dic pallas mitiget iras.
Nec speret fixas parcarum uertere leges.
Dic etiā ni desistis. nam uirus et estus.
Flāmiferæ noui mentis nec colligis iram
Egide præcellant q̃tū horrida fulmina nosces
Quæ postq̃ accepit dubitans tritonia uirgo
Nec sat certa diu patriis an cederet armis.
Absistemus ait campo. sed pallade pulsa
Num fata auertet: cœloque arcebit ab alto
Cernere gargani feruentia cedibus arua.

Hæc effata caua pænum in certamīa nube.
Sublatū diuersa tulit:terrasque reliquit.
At gradiuus atrox remeantis ī ethera diuæ
Abscessu reuocat mētes.fusorque p equor.
Ipse māu magna nebula circūdatus atra
Restituit pugnā:cōuertunt signa:nouamque
Instaurāt itali uersa formidīe cedem.
Tum uētis positus custos q flamina carcer
Impio cōpressa tenet cœlūque ruētes
Eurique et boreæ parēt chorique notique
Iunonis precibus promissa haud parua ferentis
Regnātem eolus uulturnū ī prelia cāpis
Effrenat:placet hic ire exitiabilis ultor.
Qui se postq̄ etnæ mersit cadente baratro
Côcepitque ignes et flāmea protulit ora
Euolat horrēdo stridore:ac daunia regna
Perflat agēs cecā glomerato puluere nubem:
Eripuere oculos aure:uocēque manusque
Vertice harenoso cādentes flebile dictu.
Torquet ī ora globos italum:bellare maniplis
Iussa lacerātur rabie tum mole ruinæ
Sternuntur tellure et miles et arma tubæque
Atque omnis retro flatu occusante refertur
Lancea:et interdum rutulis cadit irritus ictus.
Atque idem flatus penorum tela secundat.
Et uelut amēto contorta hastilia turbo
Adiuuat:ac tyrias īpellit stridulus hastas:
Tum dēso fauces præclusus puluere miles
Ignauā mortem compresso meret hiatu
Ipse caput flauum caligine conditus atra
Vulturnus multaque comā perfusus arena
Nūc uersos agita tergo stridētibus alis
Nunc mediā ī frōtem ueniēs clamāte procella
Obuius arma quatit patuloque īsibilat ore.
Inerdū ītentos pugnæ et iā iamque ferentes:
Hostili iugulo ferrū conamine et ictu
Auertit:dexterāmque ipso de uulnere uellit.
Nec satis ausonias passim fedare cohortes
In martem uomit immixtas mugitibus auras
Bisque dei summas uibrauit turbine cristas.
Quæ dum romuleis exercet prelia turmis

Poenū annibalē: hoc fingit poeta ad imitatōem. Vir. Diuersa:in diuersam ptē.i.abstulit annibalē a cōspectu scipionis. Fusor:q fundebat. Aequor:cāpos. Manu:globo romanoꝝ instaurat pugnā mauors. Signa:aqlas quæ iā retro cedebāt. Versa:qm̄ iam poeni tiebant. Cum uentis positus custos .i.eolus qui precibus iunonis emisit uulturnum afferētem maxīas calamitates romanis. Cui : eolo custodi carcer tenet cōpressos uētos. Ruētes cœlū : eruētes ac oīa p auras uerrētes:si eolus pmitteret:& ponit noīa uentoꝝ. Cāpis eoliis: planis ac expositis uēto cui eolus imparat:unde Martialis balnea uētosa lupi: eolam appellat.eoliis ergo cāpis. i. uēto obnoxiis.nā pp planitiē uulturnus in apulia maxīe regnat:qppe nō opponitur aliqs mōs flanti uulturno :inde sine īpedimēto tāq̄ rex totā pflat apuliā:de hoc uēto liuius ait Romanis ī meridiem uersis poenis ī septētrionē uētus quē uulturnum incole regionis uocāt aduersus romāos cohortus multo puluere ī ipsa ora uoluēdo pspectam ademit. Effrenat: emittit & freno soluit. loqtur p translationē. Hic ultor:uentus. Iræ: ipsius iunonis quæ nūq̄ romanoꝝ calamitatibus satiabat̄. Baratro ethnæ:in craterē illū pfundū q ē in sūmitate ethnæ mōtis siciliæ baratrū ē uorago pfunda: unde Martialis imā ptē stomachi baratrum appellat: dicens extrēo ructus cū uēit a baratro. Cōcepit ignes: in ipso baratro qm̄ nisi in illā uoraginē uētus ingrederet̄ nō generaret̄ illic ignis. Flammea: īflāmata igni quē cōceperat.

Daunia regna:apuliā. Cecā nubem: ab effectu qa obcæcare uidet̄ hoīes : iō ait eripuere oculos aure. Agens : impellens. Globos cadentes:ardentes cumulos harenæ. Vertice harēoso. cumulo harenæ. Iussa:precepta:& mādata bellādi soluūt̄ rabie uulturni:qm̄ nō poterant iussa duoꝝ exequi milites īpediti flāme uulturni. Occursāte:īpediente suo curso:retorquebat hastas romanoꝝ uulturnus. Irritus:uanus īpediente uēto. Rutulis:romanis. Secundāt:adiuuāt. Turbo:īpetus ipsius uulturni adiuuabat hastas poenoꝝ tāq̄ amēto quodā.amentū ē ligula qua iaculū ualidius emittimus. Ignauā mortē:turpē : nam turpe erat puluer̄ suffocari : contra quē fortitudo n̄ pōt extēdi. Meret:dolet ꝙ tā ignaua morte cadat. Hiatu:ore clauso. Ipse:uulturnus. Agit : īpellit ipsos romanos uersos ī fugā. Clamāte:stridēte. Ferētes:romāos inferētes ferrum iugulo hostiū quos uulturnus auertebat: nec sinebat poenos uulnerari. Vōit:uomēdo emittit. Vibrauit:cōcussit.

Eolius furor: ipse uulturnus qui parebat eolo. Virgo: pallas. Quantos gradiuus: uerba palladis ad ioue: qbus modestiā seruat & martē in inuidiā trahit. Fluctus: motus: & ruinas mouet mars. Se cædibus iplet: ex stomacho loqtur & martē in odiū trahit a crudelitate. Nunc queso: modeste que ritur de ioue qui p irim reuocauerat palladem a pugna. Quāquā ego: cōfutatio ē: nō parabam īquit delere romanos: sed subtrahere annibalem fato. Nrō cū pignore: probatio ē cōfutatōis: & ait: nō odi romanos quippe roma regnat cū nr̄a imagine. i. palladio: qd' diomedes eneæ restituit: & tam diu duraturū erat īperiū q̄diu in urbe eēt palladium. Lumē: ipsū annibalē. Alumnæ libyæ: quæ me aluit: locus ē ab honesto. Excipit hæc iuno: introducit poeta iunonem loquētē: & cōcedentem per quādā ironiam ioui ut euertat arces carthaginis: tñ id negat qd' cōcedere uidetur. Excipit: subiūgit ad hec uerba palladis. Immo ait: cōcessio p ironiam tñ arguit ab honesto iouem non debere in poenos seuire: cū ait ut noscant gentes q̄tum ualeāt regna iouis immania: quasi dicat: si hoc feceris oēs dicēt te eē immanē: & facere preter decoꝝ qd' alienū a ioue eē debebat: artificiose loqtur iuno ut iouem ex snīa deiiciat. Antistet: antecellat q̄si dicat nō debes hoc facere ut oñdas quā sit prestantior tua potentia cæteroꝝ uiribus cū oīa sint sub tuo nutu: uideris quippe moueri affectibus qbus iuppiter penitus uacare debet & ē locus ab honesto. Telo flagranti: fulmine. Nil oramus: negat qd' concedere uidetur & seruit poeta affectui iunonis quæ irata erat. Certatis fatis: uerba iouis ad iunonem & palladem q̄s carpit tanq̄ īprudētes cū uellent repugnar̄ fatis qbus ēt ipse iuppiter subiicit̄. Spes egras: debiles: nā speratis impossibilia.

Ille: scipio. O nata: uertit sermonem iuppiter ad palada filiā: cui predicit uictoriam scipionis: quē pallas delere pauerat. Noia gētis: qm̄ appellabit̄ aphricanus. Libycā laurū: triūphabit de libya lauro coronatus. At cui tu cōiunx: predicit annibalis exitiū iunoni. Vertet arma: reuertet̄ in aphricā & auertet sua arma a populis latinis: & optabit tādē nūq̄ trāscēdisse alpes. Metæ: termini. Nec luctatus: nō repugnauit mars iussis. Iuuarēt: delectarent. i. discessit quanuis gauderēt illa pugna: & clamgore tubarum. Deo: marte. Celestia: martis. s. Feræ turrigeræ: elephanti q dorso fert turrim cū pugnatoribus. Labores. i. tormenta & īstrumenta bellica Quo: ut. Sensim: paulatim. Leuiores caterua: milites leuioris armaturæ. Iuuenē: minutiū: cesi fuerunt ī eo prælio questores cōsulū. L. Acilius &. L. furius: &. xx. de tribunis militū: cōsulares qdam & ædilitii: īter eos Gneus seruilius: & hic. C. minutius qui magr̄ eqtū fabii dictatoris fuerat: quē ut supradictū ē fabius ānibali eripuit: cū æqtū hērent imperiū qd' nūc ānibal obiicit: minutō. Cruentis: cruore suffusis propter irā. Scintilauit: accensa est.

E olius furor et martē succēdit in iras:
A ffatur uirgo socia iunōe parētem
Q uātos graduus fluctus ī punica castra
R espice agit: quātisque furēs se cedibus īplet:
N ūc quæso terris descēdere nō placet irim
Q uāq̄ ego nō teucros nr̄o cū pignore regnet.
R oma et palladio sedes hac urbe locarim.
N on teucros delere aderā: sed lumē alumnæ
H ānibalem libyæ pelli florētibus annis
V ita atque extingui primordia tāta negabā.
E xcipit hæc iuno: lōgique laboris ab ira
I mmo ait ut noscāt gētes īmania q̄tū
R egna iouis ualeāt: cūctisque potētia q̄tum
A ntister cōiunx supis tua: discute telo
F lagrāti: nil oramus: carthaginis arces.
S idoniāque aciē uasto telluris hiatu
T artareis īmerge uadis: aut obrue pōto
C ōtra quæ miti respōdet iuppiter ore.
C ertatis fatis: et spes extēditis egras.
I lle o nata libēs cui tela inimica ferebas
C ōtundet tyrios iuuenis: ac noia gētis
I nduet. et lybicā feret in capitolia laurū.
A t cui tu cōiunx cui das aīosque decusque
F ata cano: uertet populis laurētibus arma.
N ec lōge cladis mete uenit ora: diesque
Q ua nullas unq̄ transisse optauerit alpes
S ic ait. atque irim propere demittit olympo
Q uæ reuocet martē: iubeatque abscēdere pugna
N ec uetitis luctatus abit gradiuus in altas
C um fremitu nubes: quanq̄ lituique tubæque
V ulneraque et sanguis et clamor et arma iuuarēt.
V t patuit liber superū certamine tandē
L axatusque deo campus: ruit æquore ab imo.
P enus: quo sensim celestia fugerat arma.
M agna uoce trahēs eqtemque uirosque fereque
T urrigeræ molē: tormētorumque labores.
A tque ubi turbantē leuiores ēse cateruas.
A gnouit iuuenē scintillauitque cruentis.

Ita genis quæ nā furiæ:q̄ſue egit ī hoſtem
En minuti deus ut rurſum te credere nobis?
Auderes īquit:genitor tibi natus ab armis.
Ille meis ubi nūc fabius?ſemel īprobe nr̄as.
Sit ſatis euaſiſſe manus:atque īde ſuꝑbis
Haſta comes dictis murali turbīe pectus
Trāſforat:et uoces uēturas occupat ictu.
Nec ferro ſeuire ſat ē:appellitur atra
Mole fera:et mōſtris cōpōitur itala pubes.
Nā prouectus equo moderātē cuſpide lucas.
Maurū ī bella boues ſtimulis maioribus ire
Ac raptare iubet libycarū armēta ferarū
Immāe ſtridēs agitur crebroque coacta
Vulnere bellatrix properos fert belua greſſus.
Liuēti dorſo turris flāmaque uiriſque
Et iaculis armata ſedet:procul aſpera grādo
Saxorū ſuꝑ arma ruit:paſſimque uolāti
Celſus telorū fūdit libys agere nimbū
Stat niueis lōgum ſcipata ꝑ agmīa uallū
Dētibus atque ebori prefixa cominus haſta
Fulget ab īcuruo deiecta cacumine cuſpis.
Hic īter trepidos rerū ꝑ mēbra ꝑ arma
Exigit uſentis ſceleratū belua dētem.
Clamātēque ferēs calcata ꝑ agmīa portat.
Nec leuius radio leuū qua tegmine thorax
Multiplicis lini claudit latus īproba ſēſim
Corpore nō læſo penetrarūt ſpicula dentis
Et ſublime uirū clypeo reſonāte tulerūt.
Haud excuſſa noui uirtus terrore ꝑicli
Vtitur ad laudē caſu:geminūque citato
Vicinus fronti lumē trāſuerberat enſe
Extimulata graui ſeſe fera tollit ad auras:
Vulnere:et erectis excuſſam cruribus alte
Pene iacit uoluens reflexo pōdere turrim.
Arma uirique ſimul ſpoliataque belua uiſu
Sternūtur ſubita miſerandum mixta ruina
Spargere flagrantes contra bellantia monſtra
Dardanius tædas uictor iubet:et facis atræ
Quos fera circunfert compleri ſulphure muros.
Nec iuſſo mora collectis fumantia lucent
Terga elefantorum flāmis:raptuſque ſonoro
Ignis edax uēto per propugnacula fertur.
Non aliter pindo rhodope ue incendia paſtor

Quæ nā furiæ:uerba annibalis increpantis miutium. Genitor:fabius quē minutius genitorē appellauit. Murali:qui murū potuiſſet ſternere. Appellit:adiūgit. Fera:elephantus. Cōponitur:obiicit. Lucaſboues:elephātos:q tēpoř pyrrhi primū uiſi fuerūt ī lucania:īde elephātus lucabos ē appellatus.
Libycarū ferarū:elephantorū. Vulnere:uerbere ac pulſatōe. Liuēti:ſub nigro. Sedet:locata eſt turris in dorſo elephanti. Grando:nimbus ac multitudo ſaxorū. Aggere:currente elephāto qui habebat aggerē ac turrim ī dorſo. Celſus:qm̄ erat ſuꝑ elephantum.
Libyis:pœnus miles. Stat uallum:elephanti erant tanq̄ uallum inter ipſa agmina cōdenſa. Prefixa haſta ebori:prefixa erat haſta in molē elephanti:cuius cuſpis obuios cōficiebat. Ebori:elephanto ex cuius dētibus fit ebur. Cominus:ꝓpe. Deiecta:deorſum miſſa.
Ab incuruo cacumine:a curuitate dorſi ipſius elephanti. Hic:tunc elephantus exigit dentē:inter toracē & membra uſentis quem ſublimē portabat. Radio:illo īſtrumento quo textores utūť ad telam conficiendā:eo quippe tramā inter ſtamina īmittunt:quēadmodum radius penetrat ſtamina:& nō frāgit:ſic dens elephanti penetrauit īter toracem & mēbra corpore nō leſo. Haud excuſſa:ideſt non excidit uirtus uſenti in tanto ꝑiculo:ſed cū portareť a belua oculis illius uicinus eos enſe fodit:iō ait uicinus fronti:qm̄ portabat eum belua dēte. Citato enſe:celeriter:adacto ī oculum beluæ quæ turbata uulnere turrim e dorſo excuſſit:& propugnatores ſtrauit. Spargi:iuſſit uſens uictor tunc illius beluæ immitti tedas ardentes in machinas quas ſupra dorſum habebāt beluæ. Monſtra:ipſas beluas mōſtroſas:& macchinas in dorſo earū. Muros:tabulata & turres īſtar murorū Edax:q oīa conſumit. Partus:cōꝑatus & auctus. Non aliter pindo:incendiū īmiſſum per propugnacula comparat incendio ſyluarum:& mōtium immiſſo a paſtoribus.pindus eſt mons theſſaliæ:rhodope mons thraciæ

Pestis: incendium. It: currit elephas. Candenti bithumine: bithumē ē acer suapte natura liquor: & sparso aceto cō crescit: nascitur in aspaltite lacu iudeæ certo āni tempore: quod ardet. iō dixit Virg. in bucolicis incende bitumie lauros: faces nūc immisse in feras & macchinas erant circumlite bithumine. Candenti: accenso. Torrente: adurente. Diducit: diuidit. Laxo limite: ampla uia. Fluminis: aufidi in cuius ripis pugna erat. Maurusia pestis: idest ea parte qua non erāt elephanti ex mauritania ducti qui portabant incendiū. Rheteia pubes: iuuentus romana. Alite plūbo: glandibus quas efunda emittebant. Manus monstri: ipsa promuscis q̄ utitur elephas ut māu. Aristoteles libro primo de historia aīalium ait. Nasus bipartito distinctus ē tramite elephantis prolixa ualidaque naris augetᷣ eiusque usus idem qui manus: ea namque cibos tā siccos q̄ humidos colligunt capiunt: & ad os admouent soli aīantium oīum. Quin imus cominus inquit: uerba pauli increpantis uarronem qui uinctū annibalē plebi ꝓmiserat. Quin: cur non imus: ad ipsum ānibalem. Plebes: sic Lucanus. Nescit plebes ieiuna timere. Haud unq̄ expedies. i. non poteris affirmare & cum uterque tibi eēt noxius. Consulis: uarronis. Excessus mētē: idest iā desperās & aīo cōsternatus. Das patria pœnas: incusat amētiā suā Varro & patriā quæ se cōsulē creauerat

C um iacit et siluis spaciatur feruida pestis
F rondosi ignescūt scopuli: subitoque ꝑ atua
C ollucet iuga dissultans uulcāius ardor.
I t fera candenti torrēte bitumine corpus
A mēs: et laxo diducit limite turmas
N ec cuiq̄ uirtus propiora capessere bella.
L ōginquis audēt iaculis et arūdinis ictu
V ritur impatiens et magni corporis ictu
D onec uicini tandē se fluminis undis
P recipitē dedit: et tenui decepta loquore
S tagnatis per plana uadi tulit incita longis.
E xtantē ripis flāmam. tū denique sese.
G urgitis īmersit molē capiente profūdo.
A t qua pugna datur nec dū maurusia pestis
I gne calet circūfusi rheteia pubes:
N ūc iaculis: nūc et saxis: nūc alite plūbo
E minus īcessunt: ut qui castella per altos.
O ppugnat munita locos atque obsidet arces
A usus digna uiro fortūa digna secūda
E xtulerat dextrā atque aduersū cominus ensem
M inicius īfelix ausi. sed stridula anhelū
F eruorē effundens mōstri manus astulit acri
I mplicitū nexu. diroque ligamine torsit.
E t supas alte miserum iaculata ꝑ auras
T ellure elisit: ac flexit flebile mēbris.
H as īter clades uiso uarrone sub armis
I ncrepitās paulus: quin imus cominus inquit
D uctori tyrio quē uinctū colla cathenis.
S taturū ante tuos currus promisimus urbi.
H eu patria heu plebes scelerata et praua fauoris
H aud unq̄ expedies tam dira sorte malorum
Q uem tibi nō nasci fuerit per uota petēdum
V arronē: annibalē ue magis: dū talia paulus
V rget precipitās libys atque in terga ruentum
A nte oculos cunctas ductoris concitat hastas
P ulsatur galea: et quatiūtur cōsulis arma
A crius hoc paulus medios ruit asper ī hostes
T um uero excussus mētē ī certamina paulo
A uia deducto cōuertit uarro: manuque
C ornipedē inflectēs das īquit patria pœnas
Q uæ fabio incolūi uarronē ad bella uocasti.
Q uæ nā aūt mentis uel quæ discordia fati?
P arcarūque latens fraus ē abrumpere cuncta

Et quo sæuius:qm̄ non potuisset concipere Varro maius dedecus q̄ fugere cum timidi sit in discrimine fugā arripere & ānibal nil crudelius potuisset optare Varroni ipsa fuga qua nihil ē fedius. Egere:impulere ad fugam & cum.L.æqtibus uenusiam se recepit:quæ ē inter appulos & lucāos:unde Horatius uenusinus in sermonibus ait.Lucanus an appulus anceps.Nā uenusinus arat finem sub utrumque colonus. Rapuit:raptū abstulit e conspectu hostiū fugiens effusis & relaxatis habenis:& sic Varronis ignauia notaꝰ suos in discrimē relinquentis cuius ipse cā fuerat.& sibi fuga præter romani īperatoris decorum salutē cōparantis.

Iamdudum cū luce libet:sed cōprimit ensē.
Nescio quis deus:et me me ad grauiora reseruat
Viuā ne:et fractos sparsosque cruore meorum
Hos referā populo fasces?atque ora ꝑ urbes
Iratas spectāda dabo?et quo seuius ipse
Hannibal aut poscat:fugiā et te roma uidebo.
Plura indignātē telis propioribus hostes
Egere:et sonipes rapuit laxatus habenas.

Petri marsi interpretatio in decimū uolumen Sylii Italici.

Aulus ut aduersam uidet
increbrescere pugnam:
Ceu fera quæ telis circuncin-
gentibus ultro
Assilit ī ferrū et per uulnera colligit hostē
In medios fert arma globos:seseque piclis
Ingerit:atque omni lætū molitur ab ense:
Increpat horrēdum ꝑstate et fortiter oro
Pectoribus ferrū accipite:ac sine uulnere terga
Ad manes deferre uiri:nisi gloria mortis
Nil supest:idem sedes adeūtibus imas
Hic uobis dux paulus erit:uelocius inde
Hemonio borea pennaque citatior ibat
Quæ redit in pugnas fugiētis arūdine parthi.
Atque ubi certamen primi ciet immemor æui
Petus gradiuus mente cito fertur ī hostes.
Ac iuuenē quē uasco leuis quē spicula densus
Cantaber urgebat letalibus eripit armis.
Abscessere retro pauidique in terga relatos
Abduxere gradus:ut letus ualle remota

Aulus ut aduersam:post fugā Varronis paulus æmilius collega fortitudinem & magnanimitatem ostendit suam:ut bonum imperatorem & uere ciuem romanum decebat:qui pugnando mori maluit quā turpiter fugiēdo uiuerē: & ignauus uarro fecerat:celebratur igiꝰ in hoc uolumine fortis aīus pauli & decori studiosus:qui cū uidisset suos hostili furore ac rabie urgeri suum corpus opponēs in enses ruebat hostiles ut fera undique telis circundata cecidit tandem & rōanæ acies fusæ: Annibal q̄uis pœnus & īpius pauli uirtutem pompa funeris ac laudatione honestauit.mētes romanorū tantæ cladis nuntio cōsternatas fabius maxīus erexit pretextatos ꝓ cōi salute armauit & uarrōi cōsuli romā redeūti ab omnibus ordinibus obuiā itum est & grāæ actæ ꝙ in tanto rerū turbine đ re publica & noīe romano nō desperasset: Paulus emilius autore liuio q̄uis primo statim congressu fūda grauiter ictus fuisset:tamē occurrit sæpe annibali & aliquot locis prælium restituit:ꝓtegentibus eum equitibus romanis omissis postremo equis quia consulē ad regendū equum uires deficiebant pœni tandem romanos supatos populerunt. Labore ac uulneribus fessos:inde dissipati oēs sunt equosque ad fugam q poterāt repetebant. Increbrescere:augeri. Assilit: saltat & ruit. Per uulnera:qm̄ ab uno quoque uulneratur. Globos:acies hostiles. Ingerit exponit obiicit. Moliꝰ:querit & cupit uulnerari ab omnī ense ut honestius caderet. Perstate et fortiter oro: uerba pauli ad suos quos orat:ut pectore nō tergo uulnera excipiant:ut romāos fortes uiros decet:ne laudem ueræ fortitudinis amitterent; Ad manes:ad inferos. Nisi gloria mortis:locus est ab honesto: & ait:nil superest nobis nisi ut gloriam clara & honesta morte consequamur:ad quod inquit paulus: erit uobis dux. Imas sedes:īferos. Inde:cū talia dixisset paucis:qm̄ tēpus ꝓlixam orōem nō patiebatur:irruit ī hostes uelocior uēto & sagittis. Hemonio borea:q spirat a thracia cui cōtermīa ē hemōia quæ & thessalia diciꝰ. Quæ redit impugnas:parthi q sūt ultra euphratē arcu utūꝰ ut alii fere oēs populi ad oriētē & fugiēdo sagittas ex equis ī hostes īsequētes emittūt.iō ait.quæ redit ī pugnas.nā cū ipse uideaꝰ fugerē penna.i.sagitta pēnata reuertiꝰ ī pugnā. Immemor æui:qm̄ supra uires ætatis pugnabat uidebaturque eē alter mars mēte:ac aī robore:hūc a cātabris:& uasconibus circūuētū paulus liberauit.Peti dicūꝰ q hn̄t oculos leuiꝰ decliātos ad lasciuiā:ūde oculi ueneris dicūꝰ peti:iō scribit Horatius ī prīo sermonū:strabonē appellat petū pr̄.Strabo.n.is diciꝰ q hēt oculos distortos.Plinius loquēs de oculis ait uni animaliū homini deprauātur:unde cognomina strabonum & petorū. Leuis: agilis ad pugnā:et sine gallea ut supra dictū ē. Læthalibus:quæ læthū ipsi peto afferebāt. Vt lætus ualle

remota:paulū eripiētē peto hostibus cō parat leoni q suo occursu uēatori iā ,ppe captā eripit prædā. Fetus:terribilis:& crudelis. Tela minora:qm̄ nihil ualēt cōtra leonē a quo piculū imminet:& si bi iā timēs fugit ac deserit prædā. Vrget:iniicit. Nūc:īterdū in illos q pau lo resistebāt. Mala:turpi & quæ ē citra decorū. Decorare:ornare qm̄ ī aduer sis uirtus nitet:si fuisset inqt illic alter paulus nō fuisset illa clades illata rōa nis.quæ a uico cānēsis dicta ē. Cornu: acie romana. Sine more:sine aliq̄ rōe: & ritu militari romanoꝝ:qm̄ romanæ acies nō cōsueuerant fugere:sed ēt illuc alacri aīo cōtēdere unde se non redituros sciebant ,p decoro seruādo. Nō parca:ideſt effusa ī fugā:ocres & opiter erāt setini:de setia & eius uino dictum ē. Cingula alludit:ad labienū q fuit tē pore Iulii cæsaris & sub eo meruit propriaque pecunia cingulū oppidū in piceno edificauit. Cornu:hasta cornea. Fratres:ocres & opiter. Mecenas:allu dit ad mecenatē q fuit tēpore Augusti cæsaris:& habuit originē a regibus hetruscis: unde Horatius: Mecenas atauis edite regibus & in sermonibus.Non qa mecēas lydoꝝ qcquid hetruscos icoluit fines nemo generosior ē te. Meonia terra:hetrusca qm̄ meonii ut dctū ē hetruriā tenuerūt. Sceptris:regibus hetruscorū ad quos referebat suos natales mecenas. Amore lucis:uitæ ideſt cum nō curaret uitā paulus ut honeste caderet Annibalem oculis lustrabat:ut cum eo congredereť:uidebať.n.Paulo mors dura supstite Annibale. Quā molem: fortitudinē Pauli. Impūe.i.nō fuisset frustra. Quid uāos īquit:uerba Iuno nisuersæ ī formā metelli hoc fingit ad imitatōem Virgilii & seruat poeta deco rum personæ quippe nō decebat aliter loqui metellum pauidum nisi suadere fugam:nulla habita rōne decori captat beniuolentiam metellus:suadetque ab utili fortunæ cedēdū:& ēt ab hōesto cū sit imprudētis fato pugnare. Si secus: ideſt si Paulus cadet: ruet imperiū ro. Tumentē: supbientem prospero flatu fortunæ. Rebus turbatis:re romana la bante et nutanti imperio. Tonanti:ideſt auderet pugnare cum ioue. Sit spatiū fatis:permittamus ut spatiū habeant ip sa fata:et ipsis cedamus:quæ postea mu tabuntur:et nobis arridebunt. Mox: postea pugnabis meliore fato.

Cum capream uenator agit:fessamque propinquo
Insequitur cursu:et sperat iam tāgere dextra.
Si ferus aduerso subitum se protulit antro
Et stetit āte oculos frēdens leo:deserit una
Et color et sāguis et tela minora periclo:
Nec iā speratæ cura ē ī pectore predæ.
Nūc īrestātes mucronē cominus urget.
Nūc trepidos ac terga mala formidie uersos
Assequtur telis furere ac decorare labores
Et seuire iuuat:cadit īgēs nōis expers
Vni turba uiro:alter si detur ī armis
Paulus dardanius amittāt nōia cānæ
Tādem īclinato cornu sine more ruebat
Prima acies:nō parca fuge:labienus et acres.
Sternūtur leto atque opiter quos setia colle
Vitifero celsis labienū cingula saxa
Miserūt muris:iūxit fera tēpora leti
Sidonius nō cōsimili discrimine miles.
Nam labienus obit penetrāte p ilia cornu
Fratres hic nūero cecidere hic popolite cesi
Oppetis et tyrio sup īguina fixe ueruto
Mecenas cui meonia uenerabile terra
Et sceptris olim celebratū nomē etruscis
Per medios agitur proiecto lucis amorē
Hānibalē lustrās paulus sors una uidetur
Aspera si occūbat ductore supstite pœnō
Quā metuēs molē:neque enim certamine sūpto
Tēpestas tāta et rabies īpume fuisset.
In faciē pauidi iuno cōuersa metelli
Quid uanos inquit latio spes unica cōsul:
In cassum reuouas fato renuēte furores?
Si supest paulus restāt eneia regna:
Si secus ausoniā tecū trahis:ire tumētem.
Tu cōtra iuuenē et caput hoc abscindere rebus
Turbatis o paule paras?nūc ānibal ipsi
Iam letus bello ē ausit certare tonāti.
Et iam cōuersis uidi nam flectere habēis
Euasit uarro:ac sese ad meliora reseruat.
Sit spacium fatis:et dum datur eripe leto
Hanc nostris maiorem aīam:mox bella capesses;

A d quæ suspirans ductor mortem ne sub armis
C ut poscam causa ista parum est: quod talia nostræ
P ertulerint aures suadentem monstra metellum.
I demens: i carpe fugam: non hostica tela
E xcipias tergo superos precor integer oro
I ntactusque habeas: atque intres mœnia romæ.
C um uarrone simul: talin pauidissime dignum
M e uita pulchraque indignum morte putasti?
Q uippe sinit penus qui nunc contraria bella
I psi ferre ioui ualeat: proh degener alte
V irtutis patrum: quando certamen inire
C ui ne uiro mallem memet componere: q̄ qui
E t uictus dabit et uictor per secula nomen.
T alibus increpitat: mediosque aufertur in hostis:
A c retro cursum tendentem ad crebra suorum
A gmina: et in densis furantem membra maniplis
P er conferta uirum et stipata umbonibus arma
C onsequitur melior planta: atque obtruncat acerrā.
V t canis occultos agitat cum belgicus apros
E rroresque fere sollers per deuia mersa
N are legit: tacitoque premens uestigia rostro
L ustrat inaccessos uenantum indagine saltus.
N ec sistit nisi conceptum sectatus odorē
D eprehendit spissis arcana cubilia dumis.
A t coniunx iouis ut paulū depellere dictis
N e quiq̄ fuit: et consul non desinit ire.
I n faciem mauri rursus mutata gelestæ
A duocat ignauum seua ad certamina pœnū.
H uc tela huc inquit dextrā implorantibus affer
O decus eternum carthaginis: horrida iuxta
S tagnantes cōsul molitur prælia ripas
E t laus haud alio maior datur hoste perempto:
H æc ait: et iuuenem diuersa ad prælia raptat.
F lumineo libycam turbabat in aggere pubem
C hristæ nomē erat: bisterni iuncta ferebāt
A rma senē circa nati: pauperque penatū
S ed domus haud obscura tuder: notusque p ūbros.
B ellator populos factis et cæde docebat.
N atorum armigerā pugnas tractare cohortem.
V nanima inde phalanx crudo ducente magistro
P ostq̄ hominum satiata necem prostrauerat ictu
I nnumero cum turre feram facibusque sequuta.
A rdentem monstri spectabat læta ruinam.

Mortem ne sub armis: sensus ē. Si nulla alia causa esset cur deberem nūc mortem oppetere hæc esset maxima: q̄ te fugam suadentē audiui: & non fū auersatus. Monstra: fugā & ea quæ sunt cōtra honestatē: ac decorū. Sub armis: armatus in acie. I demēs: uerba digna paulo: qui p patria mori non recusabat. Pulchra: honesta & digna uiro forti ac magno. Penus: annibal. Proh degener: exclamat paulus in metellū q tantum a suis maioribus degenerauerat. Componere: opponere ac pugnar̄ cum illo q & uictus: & uictor erit mihi honori. Aufertur: equo. s præcipiti & obtruncauit Acerram fugientē ad suos. Cōfercta: densa. Belgicus: gallicus: belge sunt in gallia. paulum inuestigantem annibalē compat cani q nare sagaci inuestigat feram. Errores: ipsam feram errantem. Sollers: diligēs: & sagax. Mersa: inclinata ad terrā & demissa ut melius sagiat. Tacito rostro: rictu sine latratu: sic enim canis tacitus currit per uestigia ut feram citius assequatur quæ uelocius fugeret audito latratu. Inaccessos: difficiles: & dumosos mōtes & syluas. Indagine: inuestigatione. Arcana cubilia: secreta lustra ubi feræ degunt & cubāt. At coniunx iouis: iuno sumpsit formā gelastæ q uenerat ex mauritania & monuit annibalem ut suis opem ferret qd̄ facile persuasit cum diceret paulū æmylium illic omnia ferro uastare. Non desinit: non cessat ire in annibalem quem uel maxime appetebat. Penū: annibalē. Stagnantes: repletas iā cadaueribus ut aqua non posset fluere. Flumineo libycam: canit poeta christam tudertē cum sex filiis in ripis aufidi fortiter pugnantem ab ānibale una cū filiis fuisse interfectum. Pauper penatum: habēs rem domesticā angustā: sed patria erat clara. tuder. s. oppidū in mōtibꝰ ūbriæ de quo dictū ē. Crudo magro: pr̄e acri bellatore ferā elephātū quē strauer̄t cū ipsis hominibus qui turrim ascēderāt.

Cono: summitate galeæ. Virum: annibalem cognouit impiger senex & illico filios ad pugnam hortatus est. Monuitque ne galeæ ardorem timerent. Armiger haud aliter: christam filiorum indolē explorantē cōparat aquilæ pullos explorāti ad solis radios. Pli. ait li. x. haliettus tantū implumes pullos pcutiens subīde cogit aduersos ītueri solis radios: & si cōniuentē flentēque animaduertit præcipitat e nido uelut adulterinū & degenerem illum cuius acies firma contra steterit educat. haliettus est de gener aqlarum clarissima oculorum acie dicitur aquila ministrare fulmina ioui. non sine ratione quoniam ut ait Plinius fulmīe nō tangitur. Dignos: non degeneres. Ora ad phaetōtia: ad ipsum solem qui ut fabulæ uolunt pater fuit phaetontis. Obuersam: expositā radiis solaribus. Auro: clypeo annibalis. Qui nā ad cassos: uerba annibalis ad senem. Cassos: futiles & uanos. Callaici: quoniam habuerat ānibal arma a callaicis populis ut dictum est. Propria cornu: hasta q̄ senex torserat in annibalē. Haud secus: filios christæ irruentes in annibalem compa rat catulis leonum pugnantibus pro matre obsessa. Iam dudū: statim sic Vir. Iam dudū sumite pœnas. Consumit: excipit annibal tela illorū clypeo suo.

Collectus. i. colligēs se ac tegēs clypeo. Aut per tot cædes. i. q̄uis tot cædes peregisset annibal: tamē putauit nihil actū eē nisi sex illos trucidaret quod effecit.

Suppedita: subministra suggere. Vadis auerni. i. demittā hos fratres ad aq̄s stygias. Pietatis: q̄ illi patriæ, patrique præstabant: quæ stulta uidebat̄ esse cū tātū appeterēt ducē. Resupino: ruolu to ad aerē. Pilo: hasta. Strage iacētum corporibus eorum q ceciderāt pilo cōfossi.

Cum subitus galeæ fulgor conoque coruscæ
Maiore intremuere iubæ: nec tarda senectus.
Agnouit hac luce uirū: rapit agmine natos.
Seua parens ultro in certamina et addere passim
Tela iubet: nec manantes ex ore feroci
Ut quæ flagrarent galea exhorrescere flāmas.
Armiger haud aliter magni iouis anxia nido
Cum dignos nutrit gestanda ad fulmina fœtus:
Obuersam spectans ora ad phaetontia prolem
Explorat dubios phebea lampade natos.
Iamque suis daret ut pugnæ documēta uocatis
Et medias hasta uelox præteruolat auras.
Hesit multiplici non altæ cuspis in auro.
Atque senem inualido dependens prodidit ictu.
Cui penus: qui nam ad cassos furor impulit ictus
Exanguem dextram senio? uix prima momordit
Tegmina callaici cornus tremebunda metalli.
En reddo tua tela tibi: memorabilis ista
A nobis melius discet bellare iuuentus.
Sic propria miseri transfigit pectora cornu.
At contra horrendum bis terna spicula dextra
Torta uolant: paribusque ruunt conatibus hastæ.
Haud secus ac libyca fetam tellure leenam
Inuadunt rapidi iamdudum et inania temptāt
Nondum sat firmo catuli certamina dente.
Consumit clipeo tela: et collectus in arma
Sustinet ingentes crepitantibus ictibus hastas
Sidonius ductor: nec iam per uulnera credit
Aut per tot cedes actum satis: iraque anhelat
Ni leto det cuncta uirum iungatque parenti
Corpora: et excidat miseros cum stirpe penates.
Tunc abarim affatur: nāque una hic armiger ira
Flammabat martē atque omnis comes ibat in actus.
Suppedita mihi tela uadis liuentis auerni
Demitti globus ille cupit: qui nostra lacessat
Tegmina: iam stultæ fructus pietatis habebit.
Hæc fatus iaculo lucam qui maximus æui
Transegit pressa iuuenis cum cuspide labens
Arma super fratrum resupino concidit ore.
Mortiferum inde manu properantem uellere ferrū
Pilo uolsonem nāque hoc de strage iacentum
Fors dabat: affixa sternit per tegmina nare.
Tum uesulum calido lapsantem in sanguīe fratrū

Ense metit rapido:plenāque heu barbara uirtus:
Abscisi galeam capitis ceu missile telum
Conuersis in terga iacit:telesinus ad ossa:
Illiso saxo qua spina interstruit artus
Occumbit:fratrisque uidet labentia membra
Quaerentis quem funda procul per inane uoluta
Sopierat:dum supremam telesinus inauras.
Exalat lucem:et dubitantia lumina condit
At fessus moerore simul cursuque metuque
Et tamen haud iræ uacuus non certa per equor.
Interdum insistens perusinus membra ferebat.
Hunc sude quam libyci raptam per terga iacentis
Armiger obtulerat monstri super inguina fixum
Obtruncat:quercuque præmit uiolentus obusta:
Temptarat præcibus seuum lenire furorem.
Sed stygius primos impleuit feruor hiatus
Et pulmone tenus depressit anhelitus ignem.
Tantum cum toto cecidit grege nomen ī umbro
Clarum crista diu populo ceu fulmine celsa
Esculus aut proauus ab origine cognita quercus
Cum fumat percussa ioui sacrosque per euum
Ethereo ramos populantur sulfure flammæ.
Donec uicta deo late procumbit: et omnem
Collabens operit spatioso stipite prolem.
Atque ea dum iuxta tyrius stagna aufida ductor
Molitur paulus numerosa cæde futurā
Vultus iā mortē ceu uictor bella gerebat
Inter mille uiros iacet ingens phorcus ab antris
Herculeæ calpes celatus gorgone parmā.
Vnde genus tristisque deæ manabat origo·
Hunc obiectantem sese:atque antiqua tumentē
Nomina saxificæ monstrosa ex stirpe medusæ:
Dum leuum petit incūbens uiolentius inguem
Detrahit excelsi correptum uertice coni.
Afflictūque præmens tergo qua balteus imo
Sinuatur coxaque sedet munimen utraque
Coniecto fodit ense.superuenit ille calentem
Sanguinis effundens per hiantia uiscera riuum.
Et subit etolos atlanticus accola campos:
Has inter strages rapido terrore cohorti.

Heu barbara uirtus:detestat̄ poeta cru
delitatē annibalis. Cōuersis:fugienti
bus. Spina:quæ ē in medio dorsi & cō/
nectit artus. Annibal illisit saxū dorso
fugientis:& fregit spinā lūbo℞. Inter/
struit:diuidit & cōnectit. Fūda:plūbū
qd̄ funda uoluta supra caput emiserat.
Sopierat:occiderat qm̄ mors est ꝑpetu
us sopor. Vnde Oui. Stulte qd est sōnus
gelidæ nisi mortis imago. Nō certa mē
bra:quoniā erat uulneratus. Armiger:
ab aris armiger ānibalis. Libyci mōstri:
elephanti paulo āte strati. Quercu:ha
sta ex quercu obusta. Stygius feruor:ipa
hasta accēsa īpleuit os ipsius thelesini &
ignis penetrauit usque ad pulmonem.
Proauis cognita:ānosa quercus cū mul
tis ramis. Ethereo sulphure: fulmine.
Deo:fulmīe dei. Prolē:ramos & stolo
nes aptissima comparatio. nā pr̄is ruina
traxit ēt filios ut quercus trahit suam so
bolē. Atque ea dū:nūc redit ad paulū
æmyliū suæ mortis piacula præsumētē
atque īferias. Phorcus fuit pater medu
sæ rex mauritaniæ siue phorcinus ut di
ctum ē in primo uolumīe. ibi phorcinī
dos antra medusæ. Antris:ex maurita
nia ubi ē calpe mōs ad fretū gaditanū.
licet calpe sit ī europa. illuc ꝑuenit her
cules:& posuit ibi colūnas q̄si terminos
laboris:& expeditiōis:de colūnis hercu
leis alibi dictū ē. Celatus gorgōe ꝑmā:
habēs scutū ī quo erat cælatū caput gor
gonis.i.medusæ. Tristis:ab effectu qm̄
conuertebat aspicientes in saxa.adde ēt
ꝙ ipsa fuit cæsa a perseo.hūc phorcum
paulus interemit. Tumentē:supbiētē:
pp nomē medusæ ad q̄ suam referebat
originē hic phorcus sed nimis dure di/
xit & affectate:tumētē antiq̄ noīa cū di
cendū fuisset antiquo noīe. Saxifice:
uertentis hoīes in saxa. Monstrosa stir
pe:qm̄ medusa capillos habuit serpenti
nos. Paulus hunc phorcū cepit ꝑ conū
galeæ terræque affixū atque illisū præ
mes ense uulnerauit inter baltheū & co
xam.i.in inguine. Sinuat̄:curuat̄ in sī
num.i.in ima ꝑte balthei. Munimen:
tegmē. Accola athlanticus:phorcus q
uenerat ex mauritania ubi ē athlas. Su
bit cāpos etolos: apuliā.i. cecidit ī cāpis
diomedeis phorcus maurus. Has inter
strages:d̄ numidis q romanā aciem frau
de punica atergo adorti sūt:sic ait Liui/
us quingēti ferme milites numidæ præ/
ter cōsueta arma telaque:gladios ac cul
tros sub loricis habebāt specie quadam
transfugarum cum ab suis parmas post
terga habentes adequitassent repēte ex
equis desiliunt parmisque & iaculis an
te pedes hostium proiectis in mediam
aciem accepti ductique ad ultimos cōsi
dere a tergo iubentur ac dum præliū ab oī parte conseritur quieti manserūt postquam omnium ocu
los aīumque occupauerat certamen tum arreptis scutis quæ passim īter aceruos cæso℞ corpo℞ strata.

erant uersam adoriunť romanā aciem: tergaque ferientes ac poplites cædentes stragē ingentē dederūt: ac maiorem aliquādo pauorē ac tumultū fecerunt cū alibi terror ac fuga, alibi pertinax mala iam spe prælīū esset. Strages: cedes q̄s romani faciebant:& maxīe paulus. Viri:numidæ. Rector:annibal instruxerat eos ad insidias. Aciem: romanam ī tentam prælio. Viro:numidæ. E strage:nā scuta & tela ex aceruis cæsorū accipiebant numidæ. Raptum galba procul:cum galba uidisset ab hoste auferri uexillum romanorū irruit in eum q ab stulerat:nec aduersa fortuna galbe uirtus imminuta ē. Aduersa:res aduersæ. nā explorant aduersa uiros. Exemisse: abstulisse.i.nō frangebať aduersis:& nitebaťad uirtutē per omnia picula ut decebat ciuem romanū sed dum galba eriperet uexillū e manu hostis moriētis ab amorgo fuit īterfectus. Prædam:uexillū. Tarde remittit: nam egre poterat euelli e manu. Non p̄sperus:cui non p̄spere cessit id qd' facere ē ausus. Enio: furor belli & ponitur p̄ ipsa bellona describit poeta calamitatē illatā romanis a uulturno qui torquendo harenas ad aufidū stantes in ripa demersit in amnē inter quos fuit curio: qui iacuit insepultus in harenis adriacis. Candētes:calidas. Tumidū:repletum iam cadaueribus. Tacito lætho: ingloria morte ac ignaua. Consternata:territa & uersa ī fugam quæ curio retinebat. hortabaťque ad pugnā:& decorū seruādū. Oppositu:oppositione.i.opponēdo sua mēbra suos fugientes sistere nitebať. Sine nomine mortis:sine fama quoniam nō potuit ostendere fortitudinem suam cōtra aquas. Ingens ferre mala: idest paulus consul fortis ad tolerandos labores nesciens cædere fortunæ: sed suis fugiētibus ipse fronte aduersa ruebat ī arma.

Martius:bellicosus ardor cadēdi in pugna. Aīos:audaciā. Fiducia mortis:libenter q̄ppe cadebat p̄ p̄ria, unde senes animosiores sunt decurso iā spatio uitæ ac morte propinqua, unde interrogatus solon a pisistrato tyranno atheniensi q̄ tandē spe fretus sibi tam audacter obsisteret respōdisse diciť senectute. Viriathus:de hoc dictū ē supra: q fuit lusitanus & occidit seruilium. In cuius decus laudat uiriatum ne uideřtur cæsus a futili hoste. dicit ēt seruiliū pugnādo fuisse iā fessum & ideo supatum hic fuerat collega flaminii ut dictū est. Tristem iram:quā conceperat ex morte seruilii.

Exarmat:debilitat contrario flatu.

Obtendit: obnubilat solē atque offuscat. Toruus: horrendus ipse paulus.

Inuadunt terga:atque auerso turbine miscent
Bella inopima uiri:tyrius quos fallere doctos
Hanc ipsam pugnæ rector formarat ad artem
Succinctique dolis fugerent:ceu punica castra
Dediderant dextras:tum totis mentibus actam
In cædes aciem pone atque in terga ruentes
Præcipitant:non hasta uiro:non deficit ensis
Estrage est ferrum:atque auulsa cadauere tela.
Raptum galba procul: neque enim uirtutis amorē
Aduersa exemisse ualent:ut uidit ab hoste
Auferri signum connixus corpore toto
Victorem assequitur:lætalique occupat ictu:
Ac dum comprensam ceso de corpore prædam
Auellit:tardeque manus moribunda remittit:
Transfixus gladio propere occurrentis amorgi
Occidit immoriens magnis non prosper in ausis.
Hæc inter ueluti non dum satiasset enio
Iras seua truces sublatum puluere campum
Vulturnus rotat:et candentes torquet harenas:
Iamque reluctantes stridens immane procella
Per longum tulit ad campi suprema:cauisque
Afflictos ripis tumidum demersit in amnem.
Hic tibi finis erat metas:hic aufidus æui
Seruabat tacito non fœlix curio leto.
Namque furens animi dum consternata moratur
Agmina et oppositu membrorum sistere certat:
In præceps magna propulsus mole ruentum
Turbatis hauritur aquis:fundoque uolutus
Adriaca iacuit sine nomine mortis harena.
Ingens ferre mala et fortunæ subdere colla
Nescius aduersa fronte incurrebat in arma
Vincentum consul:pereundi martius ardor
Atque animos iam sola dabat fiducia mortis.
Cum uiriatus agens telis regnator iberæ
Magnanimus terræ iuxta atque ante ora furentis
Obtruncat pauli fessum certaminis hostem.
Heu dolor heu lachrymæ seruylius optima belli
Post paulum belli pars optima corruit ictu
Barbarico:magnamque cadens læto addidit uno
Inuidiam cannis:tristem non pertulit iram
Consul et insani q̄q̄ contraria uenti
Exarmat uis atque obtendit puluere lucem
Squalentem rumpens ingestæ toruus harenæ

Ingreditur nimbum ac ritu iam moris iberi
Carmina pulſata fundentem barbara cætra
Inuadit: leueque fodit uitalia mammæ.
Hic fuit extremus cædum labor addere bello.
Haud ultra licuit dextram: nec tanta relictum.
Vti roma tibi poſt hac ad prælia paulo
Saxum ingens uaſto libratum pondere ceca.
Venit in ora manu et perfractæ caſſidis era
Oſſibus infodiens compleuit ſanguine uultus:
Inde pedem referens labentia membra propinquo
Impoſuit ſcopulo: atque undanti puluere anhelās
Sedit terribilis clypeum ſuper ore cruento.
Immanis ceu depulſis leuioribus haſtis
Accepit leo cum tandem per pectora ferrum:
Stat teli patiens media tremebundus harena
Ac manante iubis rictuque et naribus unda.
Sanguinis interdum languētia murmura torquens
Effundit patulo ſpumantem ex ore cruorem.
Tum uero incubuit libyes ſuper ipſe citato
Ductor equo qua flatus agit: qua peruius enſis:
Qua ſonipes: qua belligero fera belua dente.
Obrutus hic telis ferri per corpora piſo
Rectorem ut uidit libyæ: connixus in haſtam
Ilia cornipedis ſubrecta cuſpide tranſit.
Collapſoque ſuper nequiq̄ incumbere ceptat.
Cum penus propere collecto corpore quēq̄
Cernuus inflexo ſonipes effuderat armo:
Vmbræ ne auſoniæ rediuiua imbella retractant
Poſt obitum dextras? nec in ipſa morte quieſcunt?
Sic ait: atque ægrum ceptanti attollere corpus
Arduus inſurgens totum permiſcuit enſem.
Ecce cydonea uiolatus arundine plantam
Lentulus effuſis campum linquebat habenis:
Cum uidet in ſcopulo rorantem ſaxa cruore
Toruoque obtutu labentem in tartara paulum
Mens abiit: puduitque fugæ tum uiſa cremare
Roma uiro tunc ad portas iam ſtare cruentas
Annibal: et toti tum primum ante ora fuere
Sorbentes latium campi: quid deinde relictum eſt?
Craſtina cur tyrios lux non deducat ad urbem?

Nimbum: uim pulueris. Ritu moris iberi: de hoc ritu dictum eſt ſupra: ubi poeta de his cecinit. Ad numerum reſonas gaudentē plaudere cetras. Viriatus poſt mortem ſeruilii inſignum lætitiæ pulſabat clypeū: ac barbara carina canebat. quē ſic geſtiētē paulus uulnerauit.

Vitalia læuæ. i. uulnerauit cor ī quo uita conſiſtit. Vitales partes dicunt̄ illæ q̄bus læſis non eſt ſpes uitæ ī læua p̄te pectoris iacet cor. iō dixit uitalia læuæ mām̄æ. Saxū ingēs: ictus fuit paulus autore liuio funda: ſed aliter canit poeta.

Cæca manu: quæ nō uidebat̄: & occulta atque inſidioſa: magna laus pauli cōtra quem nemo audebat apto marte pugnare. Imitatio ē Virgilii canētis uulneratū fuiſſe æneā ſagitta īcerto autor̄: nemin̄eque fuiſſe q̄ ſe autorē uulneris profiteret̄. tantæ molis erat æneā uulnerare. Terribilis: forti aīo & magno ſeruat decorū fortis & magnanī ducis. Immanis ceu: leoni uulnerato cōparat paulū.

Patiens teli: nō curās uulnus aut dolorem. Vnda: copia ſanguinis. Tum uero: annibal inſtabat romanis cedentib9.

Flatus: ipſe uulturnus. Peruius: q̄ uiā faciebat. Belua: elephantus qui dente obuios cōficit. Piſo: qui fuerat obrutus telis ut uidit annibalē ferri ſup̄ cadauera citato equo haſta trāſfixit ilia eq̄ quo ille uehebat̄ & fruſtra ī ipſum ruentem piſo tētauit irruere deficiētibus uirib9.

Subrecta: ī altū erecta. Sup̄ collapſo: annibale q̄ dorſo equi ruentis ferebat̄: ſed ānibal colegit ſe. Cernuus ſonipes: equus procūbens ad terrā. Armo: dorſo inclinato. Vmbræ ne auſoniæ: uerba ānibalis ad piſonē. Rediuiua: renouata. rediuiuū dicit̄ ex uetuſto renouatum: & hæc ānibalis uerba ī laudē romanorum ſūt: q̄ etiam mortui pugnare uidebantur. unde interrogatiue ſimul ac admiratiue dicit. Vmbræ ne auſoniæ.

Permiſcuit enſem: īmiſit & adegit totum enſem piſoni uolenti attollere corpus debile. Vir. capulo tenus abdidit enſē. Cydonea: cretēſi. Toruo obtutu: terribili aſpectu. Tūc. ſ. paulo uiſo qui iā erat prope mortē & ē magna laus pauli cuius morte uidebat̄ roma cremari: ut ſolus paulus uideretur obſtare hoſtibus. Cruentos hoſtes: perfuſos ſanguine cæſorum. Cāpi ſorbentes latium. i. campus ille appullus qui clade tali latium ſorber̄ uidebatur: ideſt illa ruina & clades uidebatur ſorbere romam: cum tot romani caderent. Quid deinde relictum: quaſi dicat mortuo paulo nil obſtat pœno quin tendat īcapitolium.

Deseris in tantis: uerba lentuli ad paulū sic loqtur apud Liuiū. L. æmyli quem unū insontē culpæ cladis hodiernæ dii respicere debēt cape hunc equū dū & tibi uiriū aliqd superest & comes ego te tollere possum & ,ptegere. ne funestam hanc pugnā morte cōsulis feceris: ēt sine hoc lachrymarū satis est luctusque. Puppim: loquit̄ p translationem: & ,p puppi rē romanam intelligit: & inquit ni gubernas hæc damna & rē romanam labentem plus noces romanis q̄ Varro: & locus est ab honesto. Dolor dictat: reiicit oīa in dolorē lentulus cum paulo talia dicat. Macte o uirtute paterna: uerba pauli ad lentulum: sic loqtur apd' Liuiū. Tu quidē Corneli macte uirtute esto: sed caue frustra miserādo exiguū tēpus e manibus hostiū euadendi absumas: abi nūcia publicæ p̄ribus urbem romam muniant ac priusq̄ hostis uictor adueniat præsidiis firment. priuatimque. Qu. Fabio æmyliū præceptorū eius memorē extitisse & uixisse. Macte: magis aucte. Qua: id est eatenus accelera q̄tenus pmittit uulnus: qd' lētulus exceperat. Pestis: annibal cū exercitu. Pugnauit: obstitit meis monitis furor Varronis collegæ. Cæce: imprudenti cum talē elegit cōsulē.

Ferar an: seruat decorū pauli syllius: qui uolebat potius mori q̄ in urbem cōfossus redire nuntius calamitatis: & ait. hoc magno ānibal mercaret̄ ut ego fugerē qd' preter meū decoꝝ esset. Vir. Hoc ithacus uelit & magno mercent̄ atridæ.

Nec talia pectora. s. sūt mihi q̄si dicat Varro fugiat timidus. ego āt fortiter restando aduersis oppetā mortē ac descendā ad manes. Ille ego: reticētia utit̄: ut apd' Vir. In qnto. Quanq̄. o. sed supent qbus hoc neptune dedisti q̄si dicat ille ego sū paulus: q in senatu ,pfessum sū si fortuna urgeret me āplius nō uisurū romam: sic. n. fabio monēti respōdit: at si qd aduersi accideret hostiū se telis poti usq̄ suffragiis iratorū ciuiū caput obiectuꝝ. Nec paulus īulctū. i. priusq̄ paulus caderet fortitudinē suā ostētauit nc īulctus cadēt: quē tygridi compat quæ læthifero uulnere percussa sæuit ī pcussorem ac uenabula. Luctatur: pugnat cū morte quæ ē ultimum oīum terribiliū: & q̄ omne aīal fugit quoad eius fieri pōt. Iāque coruscanti: paulus e saxo surgēs uulnerauit quēdā in se irruentē & annibalē lustrabat oculis: ut illius dextra caderet. Coruscāti: hosti iā uibrāti telū & ferenti ,ppius gressum exultantem. Securo necis: q iā uidebat̄ esse certus de nece paulo uulnere affecto īserēda. Inerti: ignauo. Defixerat: adegerat atque infixerat ensem suum paulus nō expectatum: quoniam ille erat q̄si securus d' nece pauli uulnerati. ordo est surgēs. s. paulus defixerat ensē hosti. s. coruscāti telū: & ferēti gressū securo cædis.

Ducē: ānibalē īuestigabat oculis. Certantē: reluctantē mori. Sed uicere uiꝝ: ornat paulū syllius dicens illū fuisse oppressū tot telis simul cocūtibus ut ōnderet maximæ difficultatis fuisse paulū superare. Liuius ait. hæc exigentem prius turba fugientium ciuium: deinde hostes oppressere consulem ignorantes quis esset obruuntque telis: lentulum in tumulum abripuit equus.

Deseris in tantis puppim sic paule procellis?
Testor celicolas inquit ni damna gubernas
Crudelis belli: uiuisque in turbine tanto
Inuitus plus paule dolor uerba aspera dictat.
Plus uarrone noces: cape quæso hunc unice rerum
Fessarum: cape cornipedem: languentia membra
Ipse leuabo humeris et dorso tuta locabo
Hæc inter lacero manantem ex ore cruorem
Iectans consul macte o uirtute paterna
Nec uero spes angustæ cum talia restent
Pectora romuleo regno: calcaribus aufer:
Qua uulnus permittit equum atque hic ocius urbis
Claudantur portæ: ruet hæc ad mœnia pestis.
Dic oro rerum fabio tardantur habenæ
Nostris pugnauit monitis furor: amplius acta
Quid super est uita nisi cæcæ ostendere plebi
Paulum scire mori ferar an consumptus eidem
Vulneribus: quanti ue emptum uelit annibal ut nos
Vertentes terga aspiciat: nec talia paulo
Pectora: nec manes tam parua intramus imago:
Ille ego: sed uario quid enim te demoror egræ
Lentule conquestu: perge atque hinc cuspide fessū
Eripe quadrupedem propere: tum lentulus urbē
Magna ferens mandata petit: nec paulus inultum
Quod super est de luce finit: ceu uulnere tigris
Letifero cedens tandem proiectaque corpus
Luctatur morti: et languentem pandit hiatum
In uanos morsus: nec sufficientibus ire
Ictibus extrema lambit uenabula lingua.
Iamque coruscāti telum propriusque ferenti
Gressum exultantem: et securo cedis inerti
Non expectatum surgens defixerat ensem.
Sidoniumque ducem circūspectabat in illa
Exoptans animam certantem ponere dextra
Sed uicere uirum cœuntibus undique telis
Et nomas et garamas et celte et maurus et astur

Hic finis paulo.iacet altum pectus:et ingens
Dextera:quem ſoli ſi bella agitanda darentur:
Aequares forſan fabio.mors additur urbi
Pulchra decus:miſitque uiri inter ſydera nomen.
Poſtquam ſpes italum:menteſque ī conſule lapſæ:
Ceu truncus capitis ſæuis exercitus armis
Sternitur:et uictrix toto furit aphrica campo.
Hic picentum acies:hic umber martius illic
Sicana procumbit pubes:hic hernica turma.
Paſſim ſigna iacent:quæ ſamnis belliger.et quæ
Sarraſtes populi: marſæque tulere cohortes.
Tranſfixi clypei:galeæque:et inutile ferrum:
Fractaque conflictu parmarum tegmina:et ore
Cornipedum direpta fero ſpumantia frena.
Sanguineus tumidas in campos aufidus undas
Eiectat:reditque furens ſua corpora ripis.
Sic lagea ratis uaſto uelut inſula ponto
Conſpecta illiſit ſcopulis:ubi nubifer eurus.
Naufragiū ſpargens operit freta.iāque per undas:
Et tranſtra:et mali:laceroque apluſtria uelo.
Ac miſeri fluitant reuomentes æquora nautæ.
At pœnus per longa diem certamina ſæuis
Cedibus emenſus:poſtquam eripuere furori
Inſignem tenebræ lucem: tum denique martem.
Dimiſit:tandemque ſuis in cæde pepercit.
Sed mens inuigilat curis:noctiſque quietem
Ferre nequit:ſtimulat dona inter tanta deorum:
Hortatur dudum portas intraſſe quirini.
Proxima lux placet.hinc ſtrictos ferre otius enſes
Dum feruet cruor:et perfuſæ cæde cohortes
Deſtinat.ac iam clauſtra manu:iam mœnia flāma
Occupat:et iungit tarpeia incendia cannis.
Quo turbata uiri coniunx ſaturnia cœpto
Irarumque iouis:latiique haud neſcia fati:
Incautum ardorem:atque auidas ad futile uotū
Spes iuuenis frenare parat.ciet inde quietis
Regnātem tenebris ſomnum:quo ſæpe miniſtro
Edomita inuicti componit lumina fratris.
Atque huic arridens:non te maioribus inquit
Auſis diue uoco:nec poſco ut mollibus alis.
Des uictum mihi ſomne iouem:nō mille premēdi

Altū pectus:forte ac magnum. Si ſoli:ſi nō habuiſſet Varronē collegā potuiſſet æquari Fabio: q putabat neminē ſibi æquari poſſe ī bello. Pulchra:honeſta:& digna impatore fortiſſimo ideo dicit Hora. Animæque magnæ ꝓdigum paulum ſuperante pœno. hæc mors fuit quoddam decus urbi:quæ tales tāque fortes hēbat uiros. Ignauia uero Varronis dedecori fuit romano nomini.& ideo hæc tam clara mors in bello Paulū honeſtauit:eiuſque nomē ad ſidera miſit. Trūcus capitis:priuatus capite.i.duce. Hic picentum acies:deſcribit cædis uarietatē: de his populis dictū ē ſupra. Martius:bellicoſus miles ex umbria. Sicana:ſicula miſſa ab Hyerone. Sarraſtes:accolæ ſarni fluminis cāpaniæ. Sāguineus:repletus cadaueribus:ac ſanguine romanoꝝ. Sic lagea ratis:Aufidū reiicientē cadauera ad ripas cōparat naui impactæ ſcopulo & naufragiis:in qbus oīa diſſipant͛.& nautæ aquā uomūt. Lagea ratis:ægyptia.nā danaus autore Plinio nauē prīmus in græciā ex ægypto duxit:ante.n. ratibus nauigabat͛ inuētis in rubro mari inter inſulas a rege erithra. Lagus fuit pater ptolæmei regis ægyptii:inde lagea ratis.& ſic poeta alluſit ad nauis inuentorē danaū uelut inſula ita magna ut ē inſula in uaſto mari. Illiſit:impulit ipſos nautas:q ipſa naui uehunt͛:cū Eurus mari incūbit & ipſum concitat.

Trāſtra:ſedilia nauis.apluſtria:ut īqt Sextus Pōpeius ſunt nauiū ornamenta quæ quia erāt amplius q̄ eſſent neceſſaria uſui apluſtria dicta ſunt. Mali:arbores nauis. At pœnus:nunc redit ad Annibalē. Inſignē:diem notabilē calamitate romanoꝝ. Tandē:poſt longos labores Annibal ſuos in caſtra reduxit:

Sed mens inuigilat:cogitabat pœnus de aduentu ad urbē.Liui.ait Annibali uictori cū cæteri circūfuſi gratularēt͛: ſuaderentque ut tāto perfunctus bello diei:quod reliquū eſſet: noctiſque inſequētis quietem:& ipſe ſibi ſumeret & feſſis daret militibus. Portas quirini: ideſt romanas. Mœnia:romana. Occupat:mēte ac cogitatione capit. Cannis:pugnæ cānenſi & ſtragi. Coniunx ſaturnia:Iuno filia Saturni coniunx iouis. Fati:ut.ſ.roma imparet. Ad futile uotū:inane deſideriū. Regnantē:tenebris.i.noctu.nā tūc dormit͛:& ſōnus regnat. Fratris:Iouis. Non te maioribus inqt:uerba Iunōis ad ſomnū: qbus oſtēdit facile id poſſe pſtari q petitura erat. Diue:ſōne. Mollibus:ſuauibus. qm̄ ſōnus ē ſuauis:& uires reparat. Nō mille oculi.i. non petam ut immitas ſoporem mille oculis: aut argo centroculo: qui cuſtodiebat Io conuerſam in uaccam datus cuſtos a Iunone argum ſopitum e ſaxo præcipitauit Mercurius iuſſu Iouis Propertius.Sed ſic intentis hærebam fixus ocellis.Argus ut ignotis cornibus inachidos.

Spernens tua numina:quoniam sem per uigilabat. Medicata papauera:pa pauer nigrum inducit somnum : inde papauera læthea dicũtur a poetis som/nus pingebatur cum cornu:nõ sine ra/tione.nam cornu attenuatum trãsluci/dum est : propter sui raritaté. Somnia quæ erant uera comea dicebantur. Barcei iuuenis Annibalis: q a barca co/mite Didonis hébat originé Soporas: afferentes somnũ. Læthea uirga:som nifera & papauerea. Iamque uideba/tur:hoc erat in somnium Annibalis.

Ipse refulgebat:hoc postea fuit:ut ha/bebimus. Anio:fluuius ĩ cuius ripis an nibal castra métatus est. Ignes:flumi/na. Sat magna: ideſt satis magnã ade/ptus es gloriam in pugna cannensi : nõ enim potes ingredi Romam. Muris: romanis:quos nefas est tangere hostili/ter. Dedita castra:romana scilicet de/didisse se hostibus:Liuius ait spoliis ad multum diei lectis Annibal ad mino/ra ducit castra oppugnanda. & omniũ primum brachio flumís obiecto eos ex cludit.Cæterorũ maturior ipsorũ spe deditio facta est: postea maiora castra a sauciis:qui remanserãt: & timidis tra dita sũt. Mago:frater ipius Annibalis.

Huic:Magoni.Liuius ait Maharbalé talia suasisse Maharbal inquit præfe ctus equitũ minime cessandum ratus. immo ut quid hac pugna sit actũ scias die quinto inqt uictor in capitolio epu laberis. Sequere cum equite ut prius te uenisse q̃ uenturum sciant. & cum An nibal recusaret dixit: Non omnia eidé dii dederunt : Vincere scis annibal ui ctoria uti nescis. Celatis monuitis:his quæ p nocturnam quietem monuerat illa uox audita. Clauso:quoniam oc cultabat pauorem:qué ex illa uoce cõ ceperat.Timebat quippe bella maiora cum superis:scilicet & uulnera militũ causabatur. Lætis:ad uoluptatem flũ entibus:cũ fortuna sit inuida uiris for tibus. Tanta mole:uerba Magonis q bus fratrem accusat : quod tam fausto tépore iter ad urbem differat : quæ sta tim uires reparabit. Patriam moraris: ideſt tua cunctatione fraudas imperio iam prope comparato. Exultet:ueniat celeriter: si Romam ibimus inquit illi co eã capiemus.patét.n.portæ urbis tot cladibus exhaustæ.locus est ab utili.

Fremit:cũ fremitu atque ira dicit ea: quæ Annibal cautus non credebat.

Sunt oculi tibi:nec spernens tua numina custos
Inachiæ multa superandus nocte iuuencæ.
Ductori precor immittas noua somnia poeno:
Ne romam:et uetitos cupiat nunc uiscere muros:
Quos intrare dabit nunquam regnator olympi:
Imperium celer exequitur:curuoque uolucris
Per tenebras portat medicata papauera cornu.
Astubi per tacitum allapsus tentoria prima
Barcei petiit iuuenis:quatit inde soporas
Deuexo capiti pennas:oculisque quietem
Irrorat tangens læthea tempora uirga.
Exercent rabidã truculenta insomnia mentem:
Iamque uidebatur multo sibi milite tybrim.
Cingere:et insultans astare ad mœnia romæ.
Ipse refulgebat tarpiæ culmine rupis
Elata torquens flagrantia fulmina dextra
Iuppiter:et lati fumabant sulphure campi.
Ac gelidis anio trepidabat cærulus undis.
Et densi ante oculos:iterumque:iterũque tremẽdũ
Vibrabant ignes:tunc uox effusa per auras
Sat magna o iuuenis prensa est tibi gloria cannis:
Siste gradum: neque enim sacris irrumpere muris.
Pene magis dabitur nostrum q̃ scindere cœlum.
Attonitum uisis:maioraque bella pauentem
Post confecta sopor iunonia iussa reliquit.
Nec lux terribili purgauit imagine mentem:
Quos inter motus somni:uariosque tumultus
Dedita per noctem reliquo cũ milite castra
Nunciat:et prædam pleno trahit agmine mago:
Huic ductor lætas tarpeio in uertice mensas
Spondenti:cum quinta diem nox orbe tulisset
Celatis superum monitis:clausoque pauore
Vulnera:et exhaustas sæuo certamine uires
Ac nimium lætis excusat fidere rebus.
Tum spe deiectus iuuenis:ceu uertere ab ipsis
Terga iuberetur muris:ac signa referre:
Tanta molæ inquit:non roma ut credidit ipsa:
Sed uarro uictus:quo nam tam prospera martis
Munera destituis fato:patriamque moraris.
Mecum exultet eques:iuro caput hoc:accipe muros
Illiacos:portasque tibi sine marte patentes.
Dumque ea mago fremit cauto: non credita fratri

Iam latius miles:dum in oppugnādis minoribus caſtris tempus ab hoſte terreret ex maioribus caſtris ad quattuor milia hominū:&.xx.equites alii ī agmine:alii,palati paſſim p agros.P.Sempro.Tuditano tribuno militū eos increpāte:hortāteque ut euaderēt canuſiū perfugerunt:quos paula frugi mulier clara diuitiis frumēto:ueſte uiatico etiā iuuit;p qua munificētia ei poſtea bello perfecto honores a ſenatu habiti ſunt.Tuditanus apud Liuiū ſic milites alloquiſ;Capi ergo mauultis ab auariſſimo & crudeliſſimo hoſte æſtimari capita ueſtra exquiri precio ab interrogantibus romanus ciuis ſis:an latinus ſocius:ut ex tua contumelia & miſeria alteri honos quæratſ. Canuſiū:oppidū eſt apuliæ. Colligere:colligebat ſe. Facies inhonora:apparētia turpis:& ignominioſa romanoꝝ militum:qm̄ non habebāt uexilla:nō alia ornamēta:qbus prius cenſebanſ. Subnixæ:impoſitæ humeris littoꝝ. Trūca:milites ſine duce.iam attritos clade accepta comparat corporibus eliſis aliqua ruina:quæ tamen ingredi nituntſ. Trūca:mutilata. Eliſa:obruta attrita. Repēs:repentina uociferatio erat. Martis honores:oīa ornamēta militaria depoſuerūt in ſignū mœroris & luctus. Torax:munimentum pectoris. Mauruſia:hoſtica emiſſa.ſ.a mauro hoſte. Interdū meſto:imitatio ē Vir. canentis:Amiſſos lōgo ſocios ſermone requirūt.& recēſet præſtātiores poeta:q in pugna ceciderant. Inerti:lætho:ignaua morte:qm̄ ſubmerſus ē in auſidū. Hos paſſim:uulgo:& generaliter requirebāt:ſed maxime deplorabāt caſum Pauli Aemilii. Canere:prædicere & reprimere furorem Varronis:& laus eſt Pauli a prudentia. Ne qq̄:fruſtra.qm̄ non potuit auertere hāc calamitatē ab urbe. Dextra:uiribus & animi robore ī bello. Cura futuri:illi q futuris rebus pſpiciebant.cœperūt ſeſe munire apud canuſiū. Vt rerū ē copia:ut poterāt p tēporis conditione:qm̄ fere omniū rerū inopia in tāto rerū turbine laborabāt. Imitātes cornua.i.occuluntur furcæ ex ramis ambuſtis:quibus læderentur hoſtes in pedibus.& ipſi equi nūc iaciunſ tribuli ferrei habentes undique aculeos:ſuper quos incedere periculoſum eſt. Silus:ut ait ſextus Pompeius appellatur naſus ſurſum uerſus.& repandus:unde galeæ quoque a ſilæ dictæ ſunt.Silus ergo ē tælū:quod in terra defixū aciem ſurſum uerſam habet:qua incedentes lædantur. Ecce ſuper clades:cum eſſent canuſii quattuor tribuni militum.Fabius Fabii dictatoris filius.Bibulus.P.Scipio.& Appius pulcher omnium conſenſu:ut inqt Liuius ad Scipionē & Appiū Claudiū ſūma imperii delata ē:qbus cōſultātibus de ſūma rerū inter paucos.P.Furius nunciauit:Ne quiq̄ eos cōſultare dicens:Nobiles iuuenes principe.L.Metello mare ac naues ſpectare:ut deſerta italia ad regum aliquem tranſfugiant;quod malum præterquā quod atrox ſuper tot clades etiam nouum cum ſtupore:ac miraculo trepidos defixiſſet;& qui aderant concilium aduocandum de eo cenſerent:negat concilii rem eſſe Scipio:agendum:atque audendum:non conſultandum eſſe in tanto malo ait.Inde ire perrexit ad hoſpicium Metelli;& cum ibi concilium iuuenum inueniſſet:de quibus allatum erat:Stricto ſuper capita conſultantium gladio etiam iuuare coegit ſe patriam non deſerturos. Relliquias:milites relictos ab hoſtibus in prœlio.

Imperdita:non interfecta ab hoſte.Nam Canuſium ſe receperunt:ut dictum eſt.

I am latius ſeſe canuſia in mœnia miles
C olligere:et profugos uicino cingere uallo
C œperat:heu rebus facies inhonora ſiniſtris
N on aquilæ:non ſigna uiris:non conſulis altum
I mperium:non ſubnixæ lictore ſecures.
T runca:atque ægra metu:ceu magna eliſa ruina.
C orpora debilibus nituntur ſiſtere membris
C lamor ſæpe repens:et ſæpe ſilentia fixis
I n tellurem oculis.nudæ pleriſque ſiniſtræ
D etrito clypeo deſunt pugnacibus enſes.
S aucius omnis eques.galeis carpſere ſuperbum
C riſtarum decus:et damnarunt martis honores
A t multa torax perfoſſus cuſpide:et hærens
L oricæ interdum mauruſia pendet harundo.
I nterdum mœſto ſocios clamore requirunt
H ic galba:hic piſo:et læto non dignus inerti
C urio defletur.grauis illic ſceuola bello.
H os paſſim.at pauli pariter:ceu dira parentis
F ata gemunt:ut uera mali præſentia nunquam
C eſſarit canere:et uarronis ſiſtere mentem.
A tque idem hunc totiens ne quiq̄ auerterit urbi
A tque idem quantus dextra:ſed cura futuri:
Q uos præmit:aut foſſas inſtant producere muris:
A ut portarum aditus:ut rerum eſt copia firmant:
Q uaque patet campus planis ingreſſibus hoſtis
C eruorum ambuſtis imitantes cornua ramis
E t ſilus occulitur cæcum in ueſtigia tælum
E cce ſuper clades:et non medicabile uulnus
R elliquias belli:atque imperdita corpora pœnis
I mpia formido:ac maior iactabat erynnis
T rans æquor tyrios enſes:atque arma parabant
P unica:et annibalem mutato euadere cœlo.

Exilio:fugæ militum:qui illic de fuga consultabant. Stirpe: familia metellorum:quæ clarissima erat. Degenerem:uilem. Stetit in campis:nam uoluit singulari certamine congredi cum Annibale:ut habuimus:sed Mars & Pallas uetuerunt. Vbi:in hospicio Metelli. Conquebant:consultabant. Extrema:allatura finem romano imperio. Viri:Metellus & socii. Tarpeia pater:inuocat magna numina Scipio:per quæ iurat.& caput paternum:se nunquam deserturum patriam: nec permissurum:ut alii deserat.uerba Scipione digna iuuene fatali & duce:atque futuro uictore illius belli: incipit a Ioue. postea inuocat Iunonem:inde Palladem: postea poenates. Tandem per caput patris: quod apud Scipionē nullo numine inferius erat.

Tarpeia:capitolina. Secundam sedē:laus Romæ ac capitolii: quod dicit esse secūdam sedem Iouis: cum prima sit in cœlo. Saturnia: Iuno nondum mutata calamitate romanorum : q ab Ilio habuerunt originem. Nondum erat mitigata Iuno:aut satiata tot cædibus. Aspera pectus:pallas habens pectus horrendū propter egida: idest scutum: in quo erat celatum caput Gorgonis Medusæ. Furores.i.capillos serpētinos. Indigetes dei:penates: quos Aeneas auexit ex phrygia.ideo dicit sponte inter numina nostra:quoniam erant prius numina externa. Indigetes ꝓprie ut inquit Sextus Pompeius dicunt dii: quorum nomina uulgari non licet. Leuius nullo numine: quod caput nullo numine mihi est inferius. Otius en testare deos:imperat Metello ut iuret se non discessurum:apud Liuium sic loquitur:Ex mei animi sentētia iuro ut ego rempublicam nō deseram : neque aliū ciuem romanū deserere patiar:si sciēs fallo tum me Iuppiter optime maxime domum:familiam:remque meā pessimus leo afficiat in hæc uerba.L. Cecili iures postulo:cæterique q adestis: q nō iurauerit in se hunc gladium strictum esse sciat:haud secus pauidi : quā si uictorem Annibalem cernerent iurant omnes custodiendosque semetipsos cōtra Annibalem Scipioni tradunt. Ni sancis:ni iuras in hæc uerba ego ero tibi Annibal:quē tremis. Nec ullo:qua si dicat : Nisi iuraueris te interficiam: quod erit mihi maiori gloriæ:quam si aliquem ex hostibus interfecissem.

Excussa incepta:timore Scipionis deposuit Metellus concilium discedēdi. Ordine iusso:ut Scipio iusserat. Dictata: a Scipione.s. nam dixit in hoc uerba iures postulo. Culpa:qua tenebantur cogitantes patriā deserere. Atque ea dum rutulis: dum talia agerentur a romanis Canusii Annibal stragē contemplatus est & uisit.Postero die īquit Liuius:ubi primum illuxit ad spolia legēda : fœdāque ēt hostibus spectādam stragem insistunt iacebant tot Romanorum milia pedites & equites passim. Recensebat:recognoscebat. Dulcia:iucunda: quoniam cum essent crudeles tali spectaculo delectabantur.& in primis Annibal: qui erat crudelissimus. Trucibus:crudelibus. Quas strages inter: hoc quod de clelio : & ipsius equo poeta canit fictio quædam est:ut nactis oportunitatem cleliæ facinus celebre:ut supra de Mutio Sceuola fecit.

Dux erat exilio collectis marte metellis
Sed stirpe haud parui cognominis is noua bello
Pectora:degenerēque manū ad deformia agebat
Consulta:atque alio positas spectabat in orbe.
Quis sese occulerent terris:quo nomina nulla
Pœnorum:aut patriæ penetraret fama relictæ:
Quæ postquam accepit flammata scipio mente
Quantus sydonium contra fera proelia miscens
Ductorem stetit in campis.rapit ocius ensem.
Atque ubi turpe malū:latioque extrema coquebāt
Cœpta uiri.ruptis foribus sese arduus infert
Tum quatiens strictum cum uoce ante ora parētū
Mucronem tarpeia pater:qui templa secundam
Incolis a cœlo sedem:et saturnia nōdum
Iliacis mutata malis:tuque aspera pectus
Egide gorgoneos uirgo succincta furores:
Indigetesque dei spōte inter numina nostra:
Perque caput nullo leuius mihi numine patris:
Magnanimique iuro nunquam lauinia regna
Linquam:nec linqui patiar dum uita manebit
Otius en testare deos:si mœnia tædis
Flagrabunt libycis:nullas te ferre metelle
Ausurum in terras gressus:ni talia sancis:
Quem tremis:et cuius somnos formidine rumpis
Annibal hic armatus adest.moriere nec ullo
Pœnorum melior parietur gloria cæso.
His excussa incepta minis:iamque ordine iusso
Obstringunt animas patriæ:dictataque iurant
Sacramenta deis:et purgant pectora culpa:
Atque ea dum rutulis turbata mente geruntur
Lustrabat campos:et sæuæ tristia dextræ
Facta recensebat pertractans uulnera uisu
Annibal:et magna circunstipante caterua
Dulcia præbebat trucibus spectacula pœnis.
Quas strages inter confossus pectora tælis

Extremo munere: morte quæ est ultimum munus naturæ: quamuis ipsa mors non sit finis noster uerum potius impedimentum finis. Aegro nisu: debili conatu. Dubia: nutanti collo. Bagesum: qui eius dorso insidebat. Captiuo: qm̃ fuerat ab illo captus cum Clelius cecidisset. Stante cruore: nondũ desiccato. Soli: terræ pinguis sanguine récés fuso. Mutata: quæ amiserat speciẽ in morte. Domini: clelii. Colla. i. cum collũ inclinasset. & armos: ut Clelius ascéderet flectebat crura. Trepidabat: quodam tremore & affectu æquus uidebaſ Clelio blandiri: & illi timere ut de cane scribit Plinius q domino in gradus genitorios abiecto cibum afferebat. Milite nõ illo: laudat Cleliũ a peritia equitandi: dicitque illũ superasse omnis: alludẽs ad Cleliam uirginem: quæ a romanis statua equestri honestata fuit: quam in sacra uia statuerunt: unde dicit Seneca Clelia equestri insidens statuæ in sacra uia celeberrimo loco exprobrat iuuenibus nostris plurimũ ascẽdẽtibus ĩ ea ur be illos sic ingredi: in qua ẽt fœminas æquo donauimus. Acri: forti & bellicoso. Proiectus dorso membra resupina. i. habens membra sua inclinata in dorsum equi. & hoc faciebat: ut agilitatem ostẽderet suam: atque per peritiã resupinus diciſ in tergum reuolutus. Nudo tergo: sine ephippio. Transigeret: transgrederet: percurreret. Certamina campi: spatiũ campi: in quo certatur cursu. At libys: Annibal plurimũ miratus est equũ habentem prope sensus humanos. & quæsiuit a Cynna: Quis nã esset ille iuuenis cui equus sit blandiebatur. Depugnet morti: qui luctetur adhuc morti. i. repugnet: qm̃ nõdum plane mortuus erat. Cõpendia læthi. i. mortẽ quæ clelio laboranti uidebatur eẽ salus: itaque Annibal misceratus fortẽ iuuenis iussit illũ confici: ut tali pœna solueref. cõpendiũ diciſ breue iter: inde cõpendiũ mortis diciſ ipa acceleratio mortis. Credulus aduersi: q putauit aduersam illã fortunã nõ recessuram amplius a romanis ideo uertit se ad Annibalẽ: q tũc fortunæ incũbebat. Ouãti: Annibali: q tunc secũda fortuna utebaſ. Auribus huic inqt: repetit altius Cynna originem Clelii: a clelia scilicet uirgine: quæ cum obses data esset Porsenæ ad suos enatauit.

Semineccem extremo uitam exhalarat in auras
Munere deficiens iam clelius ora: nisuque
Languida uix ægro: et dubia ceruice leuabat
Agnouit sonipes: arrectisque auribus acrem
Hinnitum effundens sternit tellure uagesim:
Quem tunc captiuo portabat in agmina dorso
Hinc rapidũ glomerans cursum p lubrica pinguis
Stante cruore soli mutata cadauera cæde
Euolat: ac domini consistit in ora iacentis
Inde inclinatus colla: et subnixus in armos
De more inflexis præbebat scandere terga
Cruribus: ac proprio quodam trepidabat amore
Milite non illo quisquam fœlicius acri
Insultarat æquo: uel si resupina citato
Proiectus dorso ferret cum membra: uel idem
Si nudo staret tergo, cum rapta uolucris
Transigeret cursu sonipes certamina campi
At libys humanos æquantem pectore sensus
Haud parce miratus æquum qui nam ille sinistræ
Depugnet morti iuuenis: nomenque: decusque
Erogitat: læthique simul compendia donat.
Hic cynna ad tyrios: namque is sua uerterat arma
Credulus aduersi: et tum comes ibat ouanti
Auribus huic inquit ductor fortissime origo est.
Non digna tuis quondam sub regibus illa
Quæ libycos renuit frenos sub regibus olim
Roma fuit: sed enim solium indignata superbi
Ut sceptra exegit confestim ingentia bella
Clusina uenere domo: si porsena fando

Renuit frenos libycos: quæ recusat seruire carthagini. paruit aliqñdo regibus: qui septem fuerunt: Romulus. T. tatius: qui simul regnauerunt. Numa Põpilius: Tullius hostilius. Ancus Martius. Tarquinius Priscus. Ser. Tullius: & Tarquinius superbus: qui roma pulsus porsenæ opem implorauit: q infesto agmine Romã pperãs ianiculũ occupauit. In ipso primo aduẽtu pons sublicius iter in urbẽ pene hostibus dedit: nisi unus uir obstitisset Hora. cocles. Id munimẽtũ ĩ illa die fortuna urbis romæ habuit impetũ quippe sustinuit hostilẽ quoad pons incideref. inde armatus in tybrim desiliẽs ad suos enatauit. Rẽ ausus inqt Liui. plus famæ habiturã ad posteros q̃ fidei statua Coclitt in comitio posita fuit. Coclites dicuntur autore Plinio: qui altero lumine cæci nascunſ. unde scribit Plautus in curgulione de coclitum pro sapia te esse arbitror. nam hi sunt unoculi. Solium: sceptrum & regimen: siue dominationem Tarquinii superbi: quem expulit. Exegit: eiecit illũ e regno. Fando: sic Virgi. Fando aliquid si forte tuas peruenit ad aures. & talia agẽtis & patientis habeſ significationẽ: ut cantando rumpit anguis. i. dum incantatur: & urit uidendo fœmina. i. dum uidetur. & fando aliquid dum dicitur: Quis talia fando actiuam habeſ significationem. Fando. i. dum aliquid dicebatur de romanis historiis

Lydia castra:hetrusca. Ope meonia:auxilio hetrusco. Ille:porsena. Succinctus:armatus:septus. Reponere:restituere in regnum. Adeo:certe. Nequiquam:frustra. Pressit:insedit fixis illic tẽtoriis. Pace probata:sancita:& constituta:ut pacis cõditiones inquit Liuius ultro ferret romanis iactatum in conditionibus:nequiquam de Tarquiniis in regnum restituendis magis:quia id negare ipse nequierat Tarquiniis:quam quod negatum iri sibi a romanis ignoraret de agro uehientibus restituẽdo impetratum fuit:expressaque necessitas obsides dandi romanis:si ianiculo præsidium deduci uellent. his conditionibus composita pace exercitum ab ianiculo abduxit. Porsena ex agro romano excessit. Fœdere:pacto. Positum:depositũ. Fides:ut fœdus seruaretur. Obses est qui traditur imperio alterius ea conditione:ut si dator obsidis a fide recedat recipienti ius sit in corpus:& uitam obsidis. Pro laude pati:celebrat romanorum uirtutem poeta & constantiã: quorum agere ac pati fortia erat. Clelia: Liuius ait. Et clelia uirgo una ex obsidibus cum castra hetruscorũ forte haud procul ripa tyberis locata essent frustrata custodes dux agminis uirginum inter tæla hostium tyberim transnauit. Sospitesque omnis Romam ad propinquos reduxit:atque r̃stituit. romani nouam in fœmina uirtutem nouo genere honoris statua equestri donauere. In summa sacra uia fuit posita uirgo insidens equo. Iuueni:Clelio est nomen a uirgine Clelia. Talia dum pandit: Iam canet poeta funus Pauli: cuius cadauer repertum fuit a pœnis eruẽtibus cadauera suorum ut cremarentur. Liuius ait: Tum sepeliẽdi causa in unum corpora suorum cõferri iussit: ad octo milia fuisse dicuntur fortissimorum uirorum consulem romanum conquisitum: sepultũque quidã autores sunt quos poeta nũc sequit̃: affirmãs crematũ fuisse ab hostibus cadauer Pauli:qui ob ingentẽ uirtutẽ uisus ẽ id mereri ẽt hostibus: & crudelissimis pœnis. Clamor:eruentium cadauera suorum: & sic laudat Paulum: qui cecidit inter cõfertissimas acies:ut etiam de Catilina legitur apud Salustium. Heu quis erat: deplorat poeta mortem & squalorem consulis ad imitationem Virgilii: apud quem Aeneas de Hectore dicit: Hei mihi qualis erat: quantum mutatus ab illo Hectore: qui redit exuuias indutus achilis. Modo:paulo ante. Taulantia:illyrica. huius uictoriæ supra meminit poeta. nam cum perdomita est illyris ora. Taulantii dicti sunt a Taulantio filio illyrii: a quo Illyria denominata est. Tyranno illyrico:demetrio: qui tunc regnabat in Illyria. Trogus ait: Demetrius rex illyriorum nup a Paulo romanorum cõsule uictus supplicibus precibus aggreditur iniuriam romanorum querens. Squalebat:squalida & sordida erat. Muralis saxi:magni quod potuisset deiicere muros:ut non sit mirum si Paulum strauerit. Geminatus gaudia: qui geminata gaudia suscepit tanti fecerat Paulum: & nunc eius mortem. Sedenti: cunctatori.

Auditus tibi:si cocles:si lydia castra
Ille ope meonia:et populo succinctus hetrusco
Certabat pulsos per bella reponere reges
Multa adeo nequiquam ausi:pressitque tyrannus
Ianiculum incumbens ubi mox iam pace probata
Compressere odia:et positum cum fœdere bellum:
Obsidibusque obstricta fides:mansuescere corda
Nescia proh superi:et nil non immite parata
Gens italum pro laude pati. bis clelia senos
Nondum compleuerat primeui corporis annos
Vna puellarum laurentum:et pignora pacis
Inter uirgineas regi transmissa cateruas
Facta uirum sileo rege hæc:et fœdere:et annis
Et fluuio spretis mirantem interrita tybrim.
Tranauit frangens undam puerilibus ulnis:
Cui si mutasset sexum natura reuerti
Forsan tyrrhenas tibi non licuisset in oras
Porsena:sed iuueni ne sim tibi longior huic:
Et genus:et clara memorandum a uirgine nomen.
Talia dum pandit uicinus parte sinistra
Per subitum erumpit clamor permixta ruina
Inter et arma uirum:et lacerata cadauera pauli
Eruerant corpus. media de strage iacentum
Heu quis erat: q̃ non similis modo punica tælis
Agmina turbanti:uel cum taulantia regna
Vertit:et illyrico sunt addita uincla tyranno
Puluere canicies atro:arentique cruore
Squalebat barba:et perfracti turbine dentes
Muralis saxi tum toto corpore uulnus:
Quem postq̃ aspexit geminatus gaudia ductor
Sidonius. fuge uarro inquit. fuge uarro superstes.
Dum iaceat paulus. patribus:fabioque sedenti

Et populo conſul totas ediſſere cannas
Concedam hanc iterum ſi lucis tanta cupido eſt
Concedam tibi uarro fugam: at cui fortia et hoſte
Me digna haud paruo caluerunt corda uigore
Funere ſupremo et tumuli decoretur honore
Quantus paule iaces: qui tot mihi milibus unus
Maior leticiæ cauſa es: cum fata uocabunt
Tale precor nobis ſalua carrhagine læthum
Hæc ait: et ſocium mandari corpora terræ
Poſtera cum thalamis aurora ruebat apertis
Imperat: armorumque iubet conſurgere aceruos
Arſuros gradiue tibi tum munera iuſſa
Deſeſſi q̄q̄ accelerant ſparſoſque propinquos
Agmine proſternunt lucos ſonat acta bipenni
Frondoſis ſylua alta iugis: hinc ornus et altæ
Populus alba comæ ualidis acciſa lacertis
Sciditur: hinc ilex proauorum condita ſæclo
Deuoluunt quercus et amātem littora pinum.
At ferale decus mæſtas ad buſta cupreſſos
Funereas: tum deinde pyras certamine texunt
Officium infelix et munus inane peremptis
Donec anhelantes ſtagna in tarteſſia phœbus
Merſit equos: fugienſque polo titania cecam
Orbita nigranti traxit caligine noctem
Poſt ubi fulxerunt primis phaetontia frena
Ignibus atque ſui terræ rediere colores:
Supponunt flammam: et manantia corpora tabo
Hoſtili tellure cremant ſubit horrida mentem
Formido: incerti caſus tacituſque pererrat
Intima corda pauor: ſi fors ita martis iniqui
Mox ferat ac ipſis inimica ſede iacendum
Aſt tibi bellipotens ſacrum conſtructus aceruo
Ingenti mons armorum ſurgebat ad aſtra
Ipſe manu celſam pinum flammaque comantem
Attollens ductor gradiuū in uota ciebat.
Primitias pugnæ et læti libamina belli
Annibal auſonio cremat hæc de nomine uictor
Et tibi mars genitor uotorum haud ſui de meorū
Arma electa dicat ſpirantum turba uirorum
Tum face coniecta populatur feruidus ignis
Flagrantem molem: et rupta caligine in auras
Actus apex claro perfundit lumine campos
Hic citus ad tumulum donataque funera paulo

Ediſſere: manifeſta canenſem ſtragẽ ſenatui. Quantus: q̄ fortis omnique uirtute decorus cuius morte magis lætor q̄ tot milium romanorum & optat pœnus ſic mori: ſed incolumi carthagine: & in hoc laudat annibalẽ patriæ ſtudioſum ſuæ. At ferale decus: extruuntur pyræ a pœnis ut cadauera cremẽtur. Meſtas cupreſſos: quoniam erant dicatæ pyris & ante ianuam inſignũ luctus ponebantur. Officium infelix: Virgi. ait Triſte miniſterium. Inane: quod mortuum cadauer non ſentit.

Tarteſia: occidua quoniam apud tartaſſum uidetur ſol equos ſuos ſoluere: ſupra dixit tarteſſum eſſe conſciem ſtabulanti phœbo. Titania orbita: ſemita & curſus ipſius ſolis. orbita ꝓprie eſt ueſtigium currus & phœbus dicitur habere currus & equos. Poſt ubi: illuceſcente ſequenti die. Phaetontia: frena phœbea: nã phœbus pater fuit phaetontis. Sui: ꝓprii colores. Supponũt incendunt pyras. Subit horrida mentem: cogitabant de euentu fortunæ & illorum qui ceciderant caſu. Tabo: ſanguĩe putrefacto. Ita: hoc modo ut illi ceciderant ſit etiam ipſis moriendum in terra hoſtili ac ſede inimica. Aſt tibi bellipotẽs: imitatio eſt uirgilii apud quem æneas tropheum marti erexit ſuperato melentio. Mons: aceruus & cumulus. Comantem: emittentem flammã inſtar comæ. Libamina: deguſtationes & principia. De nomine auſonio: de gente romana. Electa: præcioſiora. Spirantum: uiuentium. Tum: poſt talia uerba annibal coniecit facem in rogum. Populatur: conficit conſumit. Molem: pyram. Actus: emiſſus in aerem. Rupta calagine: diſcuſſo fumo qui eſt in principio poſtea emicat flamma. Apex: ſummitas flãmæ. Hic citus: peracto funere ſuorum properauit annibal ad funus pauli celebrandũ

Donata: conceſſa ab annibale qui pauli uirtutem põpa funeris dignatus eſt & iactabat ſe ꝙ hoſti pararet funus.

Molles toros: ſtratũ molle ſuper gramina uirentia: & ornatur rogus pauli enſe clypeo ſecuribus

& faſcibus. Expertis:uulneratis a paulo. Terror.qm̄ ſecures conſulares præferebant ad terrorem: Modo:paulo ante. Inſigne:qm̄ faſces & ſecures erant inſigne conſulis. Superbum:nobile. Non coniunx naturæ aderant:poeta querit non interfuiſſe funeri ipſius conſulis filios uxores & alios ꝓpinquos qui funus ornaſſent corpuſque rogo intuliſſent. Celſis feretris:eleuatis ſuper humeros ſerentiū. feretrum ut dixi dicit̃ quicquid ſuſtinet: unde ea quibus imagines ſuſtinebant̃ cum circūferentur feretra appellat. Imago.omnia ſtémata & imagines maiorum preferebant̃ apud antiquos in funere gentilitio:priſca dicuntur ea quæ ſuperioribus ſeculis aut ſuperiore ætate fuerunt ut priſca tempora.priſtina uero quæ fuerunt ſuperioribus annis menſibus diebus:& quæ noſtra memoria fuerunt ut priſtina noſtra amicitia. Nudo: paulo priuato & nudo oī honore ac pōpa gentilitia: ſed annibal paulum celebrabat cui maior laus accedebat a perſona hoſtili q̃ honore gentilitio.Ille.n.ſola uirtute ad paulum celebrandum ducebat̃. Pingui murice purpura tincta ſanguine muricis. I decus auſoniæ: laudatio annibalis in funere pauli. Superbas: claras uirtute: Quo:ad campos helyſeos. Inſigni læthi:clara morte ac digna principe magnanimo. Fama dehinc: nullas reliquas eſſe ciuium ſociorumque: ſed ceſos cum duobus exercitibus conſules deletaſque eſſe copias allatum fuerat romā unde magnus pauor & tumultus intra mœnia romana fuit. Gliſcente ſono: qm̄ fama uires acquirit eundo. Vrbē: romā. Arcem:capitolinam.ſ. ut fecerant tpe galloꝝ. Sine corpore:qm̄ dicebat̃ neminē in pugna relictū eſſe. Cōtēptu: dicebāt nulla alia eſt cauſa quaꝛ nondū hoſtis inuaſit romam niſi quia nos & urbē contēpnit. Rapi:ſpoliari. Septē arces:montes quos roma cōplexa eſt capitoliū:palatiū:auentinū: cœliū: exquilias: uiminalē: & quirinalē. Lux una euerſas:ſenſus eſt:clades unius diei ad cannas deplorabat caſū multoꝝ q magiſtratus geſſerāt & angebat̃ romā amiſiſſe ſexcenta milia iuuenū & magnū numerū ſociorū. Lux una: unius die calamitas. Biſcentū curules ideſt eos q magiſtratu aliquo inſignes erāt ꝗ ſella curuli & edilibꝫ curulibꝫ dictū ē ſupra. Nutātia:trepidātia. Exhauſtæ: euacuatæ tāto robore uiroꝝ. Atq; ea:ſ.dies gemebat tot ſocios romāi noīs periiſſe. Poſt trebiā:poſt cladē acceptā ad trebiā ubi alii ceciderāt. Thuſci ꝓfūdi ſtagna.i.traſimenū ubi ceciderūt.xv. milia hoīū & flaminius. Sociū:ſocioꝝ Nec leuioꝛ:nō minore nūero q̃ eēt nūerus rōanoꝝ. Sed uero:ſedeni cōduplicatio ē ad oſtēdēdā roānoꝝ ſollertiā in aduerſis.P.furius philo. &.M.pompo. ꝓtoꝛs ſenatū ī curiā hoſtiliā uocauerūt ut de urbis cuſtodia cōſulerēt. neq;.n. dubitabāt īqt Liuius deletis exercitibꝫ hoſtē ad oppugnādā romā qđ unū opus belli reſtaret uētuꝝ. Reliq ſēatus:q cladi ſupfuerat. Sortito p ſortes officia cuſtodiēđ urbis accipiētes. Lūſtrās aīo.ſ.circūſpiciēs cū eēt prudētiſſius. Nō ulla relicta:uerba digna fabio.nō ē cūctādū īqt ſed ꝓperādū anq̃ hoſtis ueiat Attōitus:tāta clađ ꝑculſus.

Ibat et hoſtilis læthi iactabat honorem
Sublimem eduxere pyram molleſque uirenti
Stramine compoſuere toros ſuperaddita dona
Funereum decus expertis inuiſus:et enſis
Et clypeus terrorque modo atque inſigne ſupbū
Tum lateri faſces:captæque in marte ſecures
Non coniunx natiuæ aderāt nō iuncta propiquo
Sanguine turba uirum:aut celſis de more feretris
Præcedens priſca exequias decorabat imago
Omnibus exequiis nudo: iamque annibal unus
Sat decoris laudator erat fulgentia pingui
Murice ſuſpirans iniicit uelamina et auro
Intextam clamydē ac ſupremo affatur honore
I decus auſoniæ quo fas eſt ire ſuperbas
Virtute et factis animas tibi gloria læto
Iam parta inſigni noſtros fortuna labores
Verſat adhuc:caſuſque iubet neſcire futuros
Hæc libys:atque repēs crepitātibus undique flāmis
Aethereas anima exultans euaſit in auras
Fama de hinc gliſcente ſono iā ſydera adibat
Iam maria ac terras:primāque intrauerat urbem
Diffidunt muris ſolam pauitantibus arcem
Speraviſſe ſat eſt:nec enim ſupereſſe tumentem
Ac ſtare auſoniū uacuū ſine corpore nomen
Quodque adeo nondum portis irruperit hoſtis
Contemptu ceſſare putant iam tecta cremari
Ac delubra rapi:cædeſque ante ora nefandæ
Natorū: ſeptemque arces fumare uidentur
Lux una euerſas:bis centū inſtare curules
Ac iuuenū bis tricenos orbata gemebat
Milibus exhauſtæ nutantia mœnia romæ
Atque ea poſt trebiā:poſt thuſci ſtagna profundi
Nec ſociū numero pariter leuiore perempto
Sed uero ſedeni reliqui pia turba ſenatus
Munera ſortito inuadūt celer omnia luſtrans
Clamitat attonitus fabius:nō ulla relicta

Nequiq̄:frustra. Armatos:bene a nobis munitos. Dura:aduersa quæ metu augetur: sed illi oc/currendū est animo forti prudentique.unde dicit Ouidius: Audaces fortuna iuuat timidosque re/pellit.& Seneca: Vincit nos fortuna nisi tota uincat. Iuuenalis etiā de fortuna dicit: Nullum numē habes si sit prudentia. Alitur:nutritur. Sedendo:nihil agendo contra temeritatē fortunæ cui ob standum est cum nihil possit contra prudentiam. Gliscunt:crescunt res aduersæ in metu. Tem plis: Liuius ais Item ad socios: latinūque nomen ad milites ex formula accipiendos mittunt arma tela alia parari iubent & hostiū ueterū spolia detrahunt templis porticibus.

Credite cunctandi ratio: approperemus ut hostis
Nequiq̄ armatos ausit sucedere muros
Dura inter pauidos alitur fortuna sedendo
Et gliscunt aduersa metu:ite ite ocius arma
Diripite o pubes templis: uos atria raptim
Nudate:et clypeosq; in bella refigite captos
Sat patriæ sumus e numero: si ad prælia nostræ
Nil minuit pauor: in patulis illa horrida campis
Sit metuenda lues:muros haud fregerit unq̄
Exultare leuis nudato corpore maurus.
Dum fabius lapsas acuit formidine mentes
Varronē aduentare uagus per mœnia rumor
Spargit: et occulto perfundit pectora motu.
Haud secus ac fractæ rector si forte carinæ
Litoribus solus uacuis ex æquore sospes
Adnatet incerti trepidant tendant ne negent ue
Iactato dextras:ipsamque odere salutem
Vnius amissa superantis puppe magistri
Quam restare uiro labē qui accedere portis
Audeat:ac dirum ueniat pauitantibus omen
Hos mulcens questus fabius deforme docebat
Cladibus irasci:uulgūque arcebat ab ira
Aduersis etenim frangi non esse uirorum
Qui martem inscribant genti non posse dolores
Condere:et ex pœna solatia poscere luctus
Si uero exprobrare sinant sibi tristius illum
Illuxisse diem quo castris uiderit ire
Varronem q̄ quo uideat remeare sine armis
His dictis sedere minæ: et conuersa repente
Pectora:nunc fati miseret.nunc gaudia pœno
Consulibus repetant cæsis erepta duobus.

Atria:in quibus etiam defigebāt spo lia hostiū:atriū est prima pars domus. Refigite: euellite ex atriis & templis porticibusque. satis inquit Fabius su/mus ad defensionē patriæ si non time mus:timor inquit Aristoteles in rhetoricis facit homines cōsiliatiuos. Lues: annibal cū exercitu tanq̄ lues & pestis. Exultare leuis: agilis ad exultandum non mœnia expugnāda:& hoc dicit ut minuat pauorem romanis & hostes in contemptum trahat. Lapsas:consternatas timore. Varronem aduentare: cum patres in urbe tumultum sedarēt litteræ A.M.uarrone cōsule allatæ sūt quibus mortem pauli ac cædem exerci tus patribus aperuit.Motu:animi affe/ctu & ira. Haud secus: romanos odio habentes uarronem cladis autorem & superstitem comparat illis qui nauis re ctorem naufragium quasi auersantur & oderūt amissis nautis quibus ipse cō sulere debuisset. Trepidant:dubitāt. Iactato:naufragio. Superantis:super stitis. Quam labem:maculam & notā infamiæ:hæc oīa rumor uagus sparge/bat restar uarroni labem qui audeat ro mam redire amisso eius temeritate ex ercitu: & sic romanis timentibus malū omē. Irasci cladibus: fracto animo pa ti clades quoniā explorant aduersa ui/ros ut supra cecinit.calamitas inquit Se neca est uirtutis occasio. Deforme:tur pe & indecorum fortibus uiris. Qui martem inscribant genti.i. romanorū qui originem suam referunt ad martē belli numen:non debent frangi aduer sis.romani inquit qui parentem appel lant martem. unde ait Liuius: Et si cui populo licere oportet consecrare origi nes suas & ad deos referre autores: ea belli gloria est populo romano ut cum suum conditorisque sui parētem mar tem potissimū ferat. Condere: dissi mulare. Querere solatia luctus ex pœna.i.supplicio alterius.uerba digna fabio: nam uir fortis & magnanimus pronus est ad ignoscendum & clemen tiam:& sic locus est ab honesto. Si ue ro:si permittitis inquit me exprobrare atque obiicere culpam uestrā uobis o romani uos causa estis huius calamitatis qui uarronem temerariū fecistis consulem & ille dies quo ad castra ꝓfectus ē ma gis ē uobis plorādus q̄ hic quo redit sine armis & cæso exercitu & sic fabius modeste tn̄ obiecit uar/ronē plebi. His dictis:uerbis fabii:ex cuius ꝑsona ostēdit qd ualeat auctoritas:grauitas & eloquētia q̄ īperitā multitudinē ita tumultuātē circūegit & flexit.uñ Cice.i orator dicit: Neq; uero mihi qcq̄ ꝓstabilius uidet q̄ posse dicēdo tener hoīum cetus:mētes allicer:uolūtates īpeller quo uelit:uñ aūt nolit dducer. Couersa:mota ad effectū uerbis fabii. Nūc:īterdū. Fati:calamitatis ipsius uarrōis

Gratantum: Liuius ait quo in tempore adeo magno aio ciuitas fuit ut consuli uarroni ex tanta clade cuius ipse maxime causa fuisset redeunti & obuiam itum frequenter ab oibus ordinibus sit: & gratiæ actæ q̃ de repu. non desperasset qui si carthaginensiũ ductor fuisset nihil recusandũ sup plicii foret. addit etiam q̃ romani dictaturam uarroni obtulerunt plena exemplo℞ inquit Cicero in. iii. de officiis Est nostra respu. tum sæpe tum maxime bello punico secundo quæ cannensi cala/ mitate accepta maiores aĩos habuit q̃ unq̃ rebus secundis: nulla timoris significatio: nulla mentio pacis. Magna mente: aĩ magnitudine.

Auis: maioribus romanis & romão℞ aĩo inuicto qui malis minime succum/ bebant. Sceptris superbis: poteti & cla ro imperio romão℞. Vrbi: romæ quæ habuit originem a laomedonteis idest troianis. Reduci: liberato a periculis.

Non gratari: idest uidebant non ire gratulatũ uarroni sed repetitum illos qui sua culpa ceciderant gratulari: & gratari est uerbo testari læticiã qua affi cimur de alicuius salute aut fœlicitate

Consulis: uarronis. Muto: non præ se ferente aliquod signũ læticiæ & ipse aspernabatur honorẽ a superis dãnatũ

At patres: clade nunciata romanis di/ ctator ex auctoritate senatus Iunius di ctus est &. T. sempronius magister equi tum delectu edicto iuniores ab annis xvii. & quosdam prætextatos scribunt quatuor ex his legiões & mille equites effecti. Item ad socios latinũque nomẽ ad milites ex formula accipiẽdos mit/ tunt. formam noui delectus inopia li/ berorũ capitum atque necessitas dedit octo milia iuuenũ ualidorum ex serui tiis prius sciscitantes singulos uellẽt ne militare empta publice armauerunt.

Seruitia: serui quos elegerunt fortes & robustos. Pudor: non puduit roma nos armare seruos ꝓ salute patriæ qm̃ non militabãt nisi liberi & nobiles quo rum ars militia erat. Infixũ. s. erat ro manis reuocare in pristinã dignitatem quacunque dextra romanũ imperiũ.

In leges parca℞: in pristinũ fœlicita/ tis cursum ut parce uolebant: qm̃ fatũ erat romanos imperare. Vel: etiã ar/ mare seruos. Pretexto uelamine: ipsa pretexta qua usque ad. xiiii. annũ ute/ bãtur: nunc autẽ prætextatos armaue/ runt præter antiquũ patriæ institutũ.

Cede hostis: idest pubescere cedendo hostes. Iidem obsecrantes: Annibal post cladem ad cannas copiam fecit re dimendi captiuos: decẽ elegerunt ipsi captiui qui romam ad senatum uenere senatus autẽ captiuos redimere noluit.

Pensarent: redimerent delectum ex omni ætate haberi: Inquit. M. iunius captiuorum legatus apud Liuium octo milia seruorũ armari audio non minor numerus noster est nec maiori precio redimi possumus q̃ hi emuntur. Dura/ runt: passi sunt & sustinuerunt reddere pœno idest annibali qui tantam romanorum constãtiam mirabatur: & ob id illius animus fractus est. Cuncta adeo scælera: affert rationem quare senatus captiuos redimendos non censuit: quia scilicet superauerunt omnia scælera & omnem culpam per miserunt se armatos capi: nam potius erat moriendum fortiter quam turpiter uiuendum. Dam natis: ipsis qui uerterant terga hosti & ex pugna fugerant fuit impositum a senatu ut militarent in sicilia usque ad finem belli. Damnatis: quos senatus damnauit quoniam terga uertissent hostibus præter decorum romani nominis. Meritare: militate.

Ergo omne effundit longo iã se agmine uulgus
Gratantum magnaque actũ se credere mente
Testantur quod fisus auis. sceptrisque superbis
Laomedontiadũ non desperauerit urbi
Nec minus infœlix culpæ: grandique pudore
Turbatus consul titubantem ad mœnia gressum
Portabat lachrymans deiectũ attollere uultũ
Ac patriã aspicere: et luctus reuocare pigebat
Quod uero reduci tum se populusque patresque
Offerrent. nõ gratari sed poscere natos
Quisque suos: frẽsque simul. misereque parẽtes
Ire uidebantur laceranda ad consulis ora.
Sic igitur muto lictore inuectus in urbem
Damnatum superis aspernabatur honorẽ.
At patres fabiusque simul mœrore remoto
Præcipitant curas raptim delecta iuuenta
Seruicia armantur: nec claudit castra saluti
Postpositus pudor infixum æneia regna
Parcarũ in leges quacunque reducere dextra
Proque arce: et sceptris et libertatis honore
Vel famulas armare manus primeua suorũ
Corpora prætexto spoliant uelamine et armis
Insolitis cingunt: puerilis casside uultus
Clauditur: atque hostis pubescere cede iubetur
Idem obsecrãtes captiuũ uulgus ut auro
Pensarẽt paruo nec pauca fuere precantum
Milia miranti durarunt prodere pœno
Cuncta adeo scelera et noxã superauerat omnẽ
Armatum potuisse capi: tunc terga dedisse
Damnatis siculas longe meritare per oras.

Donec.f.annibal esset in italia. Talis inquit erat status reipu. romanæ talesque erant mores & tāta seueritate res romana regebatur sed euersa tandem carthagine in tertio bello punico luxuria urbē inuasit. unde exclamat Iuuenalis: Nunc patimur longæ pacis mala seuior armis. Luxuria incubuit uictumque ulciscitur orbem: optat poeta carthaginē nō fuisse sublatā e medio si romani mutaturi erant mores quibus respu. eo℞ steterat. unde cecinit Ennius: Moribus antiquis res stat romana uirisque. stante quippe carthagine æmula romani imperii armo℞ studia quibus plurimum ualebant non omisissent: & id cēsebat scipio nasica cum cato ī omni senatu securitatis nepotū anxius delendam carthaginē clamaret. Post te: tuam euersionem o carthago. Cui: romæ. Si stabat fatis: si placebat fatis romanos mores mutatum iri post carthaginē fūditus deletā utinā maneres inquit poeta qm̄ talem ī moribus iacturam non fecissemus. Initiū tertii belli punici fuit altero & sexcentesimo ab urbe condita anno & intra quintū annū quā erat ceptū consumatū est scipionis æmiliam auspiciis q minor aphricanus appellatus est.

I mpositum donec latio decederet hostis.
H æc tum roma fuit: post te cui uertere mores
S i stabat fatis. potius carthago maneres.

Petri Marsi interpretatio in. xi. uolumen Sillii italici.

Vnc age quos clades insignis iapyge cāpo
Verterit ad libyā populos: sarranaque castra
Expediā. stat nulla diu mortalibus usquam
F ortuna titubante fides. adiungere dextras
C ertauere palam rumpenti fœdera pœno
H eu nimium faciles læsis diffidere rebus.
S æuior ante alios iras seruasse reposcas
A tque odium renouare ferox in tempore samnis
M ox leuis: et sero præssurus facta pudore.
B ruttius ambiguis fallax mox appulus armis
T um gens hirpini uana indocilisque quietem
E t rupisse indigna fidem: ceu dira per omnis
M anarent populos fœdi contagia morbi
I amque atella suas: iamque et galatia abegit
F as superante metu pœnorum in castra cohortes
I nde phalanteo leuitas animosa tarento

Vnc age quos clades: acceptæ cladi ad cannas defectio soci o℞ accessit quod magno aīo tulerunt romani. non enim hæ clades defectionesque sociorū eos mouerūt ut aliqua mētio pacis fieret: populos qui defecerūt poeta describit cāpanos in primis qui quadā proauo℞ affinitate romanis coniuncti erāt inde cōuiuia ipsius annibalis quē Teuthras sono cytharæ & heroum laudatiōibus delectauit magonemque carthaginem a fratre missum cuius petitiōibus anno princeps alterius factiōis aduersatus ē. Nunc age: hortantis est: expediam inquit & canā quos populos uerteret ad libyā clades cannensis. Insignis magna: Iapyge: appulo. Sarrana: punica de sarra dictum ē: aliqui tn̄ autore gellio tyrum ante fuisse appellatam sarrā uolunt: Tittubante: nutāte & cum mutatur. Certauere palam: aperte sine aliqua dissimulatione iunxerunt se pœnis nec ullam romanorum habuere rationem. Rumpenti federa: trahit annibalem in odium ut illos taxet qui ad hominem infidum ac fedifragum defecerunt. Læsis rebus: aduersæ fortunæ. Faciles: leues & inconstantes in aduersa fortuna quæ uiros explorat. Ferox samnis: bellicosus: de ira samnitum in romanos dictum est. In tempore: occasione temporis cum scilicet romani laborarent accepta clade. Odium: quo romanos prosequebantur sero inquit pudebit eos hoc fecisse. nam deleti fuerunt. Facta: defectionem hanc ad pœnos. Ambiguis: dubia fortuna. Hirpini: populi lucani oriūdi a samnitibus. Indocilis: idest minime idonea ad quietem. Indigna: dolet poeta hirpinos rupisse fidem cum antea fuerint in officio. Contagia: quoniam uno populo deficiente alii deficiebant. contagium est morbus qui tactu contrahitur: inde per translationem malam exemplum contagionem dicimus. Cicero in. ii. officiorum ait: Nec uero solum ipsa cecidit sed etiam reliquam grætiam euertit contagionibus malorum quæ a lacedemoniis profectæ manarunt: latius atella & galatia urbes campaniæ. Fas superante metu: nam fas erat has urbes esse in officio ac seruare fidem romanis in quacunque fortuna sed metus superabat illud fas: desperare enim ceperant de imperio ut ait Liuius: nulla alia re moti ad defectionem nisi metu. Leuitas animosa: quæ leuiter ausa est remouere a se iugum idest imperium romanū. Phalantheo: tarentum ut ait Strabo nomē accepit a quodam heroe: phalantus autē postea ampliauit q fuit sextus ab hercule. Taras neptuni filius lacedemon ex saturia minois regis cretēsiū filia genuit tarentū qui delatus in italiā urbē condidit: & a noīe matris saturiā appellauit & alterā ex se tarentū

Ausonium laxare iugum.patefecit amicas
Alta croton portas.aphrisque ad barbara iussa
Thespiadum docuit submittere colla nepotes
Idem etiam locros habuit furor: ora uadosi
Litoris:argiuos maior qua grætia muros
Seruat.et ionio luitur curuata profundo
Lætas res lybiæ et fortunam in morte sequuta
Iurauit pauitans tyrio sua prælia marti.
Iam uero eridani tumidissimus accola celte
Incubuere malis iterum:ueterisque doloris
Tota se socios properarunt iungere molæ
Sed fas id celtis.fas impia bella referre
Boiorum fuerit populis.capuæ ne furorem
Quem senonū genti placuisse et dardana ab ortu
Mœnia barbarico non dum sociata tyranno
Quis nam mutato tantum nunc tpe credat
Luxus.et insanis nutrita ignauia lustris
Consūptusque pudor peccādo unisque relictus
Diuitiis probrosus honor lacerabat hiantem
Desidia populū.ac resolutam legibus urbem
Insuper exitio truculenta superbia agebat
Nec uitiis deerant uires.non largior ulli
Ausoniæ populo sic tum fortuna fouebat
Auri argentique modus madefacta ueneno
Assirio manibus uestis medioque dierum

unde saturcianū caballum appulū & calabrū appellat Horatius in sermōibus:Non ego circū me sa/tureiano uectari rura caballo. Laxare:reiicere. Alta croton:croton urbs in ædito loco sita in ma/gna grætia condita a myscello achiuo autore strabone auxilio archiæ qui syracusas condidit:ciuitas fuit quondā reipu.peritissima nec paruā exercēdis athletis operā dedit.ex hac fuit athletaꝝ celeberrimus milo crotonias. Ad barbara iussa:mādata barbaroꝝ & sic carpit crotoniates & eoꝝ leuitatē qui cū essent quasi oriūdi ab hercule qui omnes barbaros mores pro uirili pte sustulit & monstra barbaris parere sustinuerint. croto no/men accepit a crotone latrōe quē olim hercules interfecit: & ideo istos appel/lat nepotes thespiadum.i.filioꝝ herculis. Thespis habuit:l.filias ex quibus.l.filios hercules suscepit:& dicti sūt thespiadæ sed minus affectate loquit poe/ta. Locri: populi in magna græcia ue/nerunt: ex græcia in italiā pulsi ,ppter mortem aiacis.Vir. Hic & naritii posuerunt mœnia locri. Vadosi: habētis uada. Curuata:propter sinus quos habet. Lætas res:prosperā fortunā anni/balis. Marti tyrio:ipsis pœnis. Sua ꝑlia.i.misit milites ad pœnos. Iā uero eridani:nunc describit gallos cisalpios qui ad annibalē defecerūt. Celtæ:ipsi galli qui accolebant padum. Malis: defectioni. Iterum:quia prius rebellauerant. Veteris doloris:concepti cum romani deduxissent nouas colonias in agrum gallicū. Tota mole: omnibus uiribus. Sed fas id celtis:esto īquit po/eta concedat gallis hæc defectio & bois sed capuæ nūq̄ concedetur quæ romā affinitate quadam contingebat. Re/ferre:tractare ac remoliri. Ne: an est fas placuisse capuæ furorem deficiēdi ad pœnos: quem furorem fas fuit pro/pter ueterem irā placuisse gallis. Mœnia.s.campana. Dardana ab ortu: q̄ originem habuerunt a troianis:nam ut quibusdam placet a capi troiano capua est appellata. Tyranno: annibali bar/baro. Tempore:conditione temporis clade.s.romanis illata. Luxus & insa/nis:describit luxuriam campanorum: inde capuam flexit iter inquit Liuius luxuriantem longa fœlicitate ac indulgentia fortunæ maxime tamē inter corrupta omnia licentia plebis sine modo libertatem exercentis. Lustris: locis ubi gulæ indulgetur & uentri. Lustra inquit Sex. pompeius sunt latebræ lucanæ ideſt cubilia ferarum qua similitudine hi qui in locis abditis & sordidis uētri & desidiæ operam dant:dicunt in lustris uitam agere.unde Plautus in cassina ubi in lustra iacuisti & Horatius in sermonibus:Si neque auaritiam neque sordes ac mala lustra obiiciet uere quisquam mihi. Ignauia:inertia & uita ociosa. Vnis:solis diuitiis habebat honor nec erat aliqua ratio uirtutis. Probrosus:turpis & cum dedecore.honor enim debet esse premium uirtutis nō diuitiarum quæ nullius precii sunt cōparatione uirtutis honoratis in urbe diuitiis:Inquit Plato in.viii.de repu. atque diuitibus boni atque uirtus in primis negliguntur.exerceturque continuo quod in honore ē iacentque ea quæ apud quosque improbantur:hanc sententiam Cicero in principio tusculanarum disputationum posuit.In.iii.li.scribit idem Plato:Tum demum urbem esse perituram cum es aut ferrum cōtinget eas custodire. Lacerabat:uexabat:hic luxus & mollem reddebat. Hiantem: ostitantem pigrum inertem ignauū & delitiis deditum atque uoluptati. Resolutā.i.sine legibus:erat enim illic licentia qua omnes deteriores sumus & contēnebantur leges & magistratus: Truculenta quæ facit homines truces:habebant insuper campani uitia & opes quæ essent instrumenta uoluptatis & luxus & uitiis adderent maiores uires. Exitio:ad exitium impellebat eos superbia & diuitiæ uoluptatū ministræ. Modus:mēsura copia. Veneno:purpura assyria. Manibus:uestes cāpanoꝝ erant manicatæ qd apud antiquos ,pbrobrat.unde Vir.ait: Et tunicæ manicas & habēt redimicula

mithræ:lege Gelliū. Illita:turpata maculata. Nō nulla macula:omnī scelere ac flagitio. Sæui:ira ti:erat inquit seditio inter p̄res & plebē. Collidens:concutiens. Dissona:discordia & contraria iuicē Pubes:campana iuuētus. Pollutior:magis polluta q̄ eēnt iuuenes. Origo lucis: obscuri & ignobiles natales. Habenas:regimen capuæ perituræ. Cede:nā adhibebant gladiatores conuiuiis qui se mutuis uulneribus conficiebant, ideo ait spectacula dira. Has mentes:cāpanorū:dicit poeta patullonē cāpanum fuisse cām defectionis qppe in illa tēporis difficultate suasit petendū eē a romanis ut alter ex consulibus eēt campanus. Quo:ut.

R egales epulæ atque ortu cōuiuia solis
D eprensa: et nulla macula nō illita uita
T um populo sæui patres plebesque senatus.
I nuidia et lacera collidēs dissona corda
S editio. sed enim interea temeraria pubes
D elicta augebat pollutior ipsa senectus
N ec quos uile genus despectaque lucis origo
F edabat sperare sibi deposcere primi
D eerāt impio ac patriæ peuntis habenas
Q uin ēt exhilarare uiris conuiuia cæde
M os olim:et miscere epulis spectacula dira
C ertātum ferro sæpe et sup ipsa cadētum
P ocula:respersis nō parco sāguine mensis
H as astu aggressus quo uerteret acrius egras
A d tyrios mentes quæ nulla sorte daturā
C ertus erat romā:neque enim tempata uolebat
P actulo fuit haud obscurum crimine nomen
H ortatur summi ptem deposcere iuris
A tque alternatos sociato consule fasces
E t si partita renuāt sedisse curuli
E quatumque decus geminasque uidere secures
V ictorem āte oculos atque ora astare repulsæ
E rgo electa māus gressu fert dicta citato
A ntistat cunctis præcellens uirius ore.
S ed genus obscurū nullique furore secundus
I mpia demētis uulgi:et uix tota profudit
C onsulta timidis incēdit uocibus aures
C oncordi fremitu renuētum effunditur asper
T oto e concilio clamor:tum quisque fatigat
I ncrepitans: uocūque tremit certamine tēplum
H ic torquatis auum fronte æquauisse seuera
N obilis heu capua portātes talia dicta
R omuleis durastis ait succedere muris
A d quos non ausi carthago atque anibal arma
P ost cannas afferre suas:nunq̄ ne per aures

Acrius:uehemētius & celerius. Egras: dubias & iam de defectione cogitantes. Nulla sorte:nullo mō. Tēpata.i.excedebat modū in uotis & petitōne:nō.n. erant tempata quæ petebātur. Crimine:quia eo scelere effectum est clarū nomen patullonis. Sūmi iuris: consulatus huius ait Romā legatos missos a cāpanis in qbusdam Annalibus iuenio postulātes ut alter consulum cāpanus fieret si rem romanā adiuuari uellēt:indignatione orta e curia pulsos; missūque lictorem qui ex urbe eos educeret atque eo die manere extra fines romanorum iuberet qa nimis compar postulatiōi latinorū erat. Curuli:sede cōsulari. Equatū decus:parem honorem consulatus. Geminas:diuisas romano consule & campano. Victorem:Annibalem. Electa manus: legati campanorū missi romam ut talia peterent. Antistat:antecellit omnibus eloquētia. Ore:eloquio. Furore: īsania Liuius ait Virriū impulisse plebem ad defectionem dicētem tēpus uenisse quo campani non solum agrū quondā a romanis per iniuriam ademptū recupare:sed imperio italiæ potiri possint. Profudit:dixit ut ostenderet uirrii loquacitatem. Tumidis:inflatis & superbis. Incendit:commouit aures romanorū ad iram. Fatigat:carpit uirrium talia petentem. Tēplum:in quo senatus habebatur. Hic Torquatus auū: latini suadente annio petierunt ut alter consulum eēt ex latinis: dicebat annius si quādo unq̄ cōsociandi imperii:usurpandæ libertatis tēpus optastis en hoc tēpus adest:& uirtute ur̄a & deum benignitate uobis datum:dixitque in senatu romano ānius consulem alterum ex roma:alterum ex latio creari oportet:Sēatus ptē æquā ex utraque gente eē:Tum Manlius Torquatus irā nō tenuit inquiens. Si tanta d̄mētia.P.cōscriptis cepisset ut ab setino homine leges acciperent gladio cinctum ī senatum uenturum se eē diceret & quēcunque latinum in curia existentem sua manu interēpturū Annius prætor ira commotus cum se a uestibulo tēpli citato gradu proriperet:lapsus per gradus capite grauiter offenso īpactus imo ita ē saxo ut sopiret:Torquatus missus a senatu ad dimittēdos legatos cum iacentem annium uidisset exclamauit bene hēt:dii pium mouere bellum:lege historiam apud Liuium libro octauo primæ dæcadis. Hic:tunc. Equauisse: qm̄ ille torquatus de quo dixi fuit seuerissimus. Durastis:passi estis ingredi romam hos legatos campanos. Nunquam ne per aures,exemplo mouet pellendos campanos ne a maiorum grauitate ac seueritate

degeneraſſe uiderēt:locus ē ab hōeſto. Tarpeia: capitolina. Paria:parē honorem in conſulatu. Acri dextra:Liuius dicit annium lapſū fuiſſe.non impulſum dextra. Qui:annius prætor. Piaret:expurgaret:exclamat Torqtus apud Liuiū es Iuppiter magne aut fruſtra te prēm deum hominūque hac ſede ſacrauimus. Progenies eius: ab illo Torquato ducens originem qui latinos expulit. Palmas:manus iniicientem in oculos campanoꝝ. Pro auita facta: uolebat imitari torquatū ꝓauum qui ut canit poeta manu ꝓpria Annium e capitolio deturbauit. Proh cūcta pudēdi:uerba Fabii obiicientis impudentiā campanis talia petentibus o campani iquit oīum ex parte impudentes: uacat nunc ſedes conſulis cæſi in bello quem nā ex ueſtris in locum demortui ſubrogari uultis.commotus erat Fabius:& iō crebris utitur interrogatōibus. An tua uiri:uertit ſermonē ad uirium an īquit es tu primus eligendus conſul. Citat: uocat ad conſulatū. Brutis: cōſulibus nam primus conſul fuit Brutus. Faſces ſuos:ſuffetes uocabātur conſules apud chartaginem Quæ tādem:uerba Marcelli quibus uarronem carpit anio conſternatum calamitate cannenſi. In ſomnia poſtulata campanoꝝ. Exturbatos:eiectos & extra limen templi cōpulſos. Semiuiros:effemīatos et luxui ſeruientes campanos. Faceſſe: diſcede abi. Conſurgere:conſurgebant romani in campanos. Fuluius:īgenioſe uerba hæc fuluio tribuit ſyllius qm̄ paulo poſt cum appio claudio collega capuā obſedit:iō ait preſagia ſpōdebant futurum decus. Non ſi:uerba fuluii dicētis o uirri nō īgredieris poſthac romā ēt ſi annibalem uictum duceres.

It ueſtras:in tarpeia cū ſede latini
Orarent paria:haud uerbis:haud uoce ſed acri
Propulſū dextra q̄ tū mādata ſupbo
Ore aſportabat:tāto p limina tēpli
Turbine præcipitē reuoluti corporis actū
Vt ſæuo afflictus ſaxo ſpectāte piaret
Triſtia dicta ioue et lueret uerba īpia lætho
En ego progenies eius q̄ ſede tonātis
Expulit orātem et nuda capitolia cōſul
Defendit dextra:rabidū hūc:palmaſque uirorum
Intentātem oculis proauitaque facta parantē
Vt uidit maiore adeo cruděſcere motu
Excipit his frēdens fabius:proh cūcta pudēdi
Sedes ecce uacat belli uiduata procella
Quē queſo e uobis huic īpoſuiſſe patis
Inque locū pauli quē nā datis an tua uirri
Prima atque ante alios ſors cōcedēte ſenatu
Te citat.ac nr̄is æquat iam purpura brutis
Idemēs: quo tēdis ait:tibi pfida faſces
Det carthago ſuos:medio feruore loquētis
Impatiens ultra gemitu cohibere furorē
Fulminea toruum exclamat marcellus ab ira
Quæ tādem et q̄ lenta tenet patiētia mentē
O cōfuſe nimis gradiui turbine uarro
Vt perferre queas furibūda īſomnia conſul
Non ne exturbatos iādudum limine tēpli
Præcipites agis ad portas et diſcere cogis
Semiuiros quod ſit nr̄o de more creati
Conſulis īperium tr:nō unq̄ ſobria pubes
Et peritura breui moneo ocius urbe faceſſe
Muros ante tuos ut par ē debita ductor
Armatus reſponſa dabit cōſurgere cuncti
Hinc pariter magnoque uiros clamore premebant
Nec nō et foribus propere:campana iuuētus
Extulit ipſa gradū:tantæque dolore repulſæ
Cōcitus annibalem uoluebat uirrius ore
Fuluius huic iam ſpondebant preſagia mentis
Venturū decus et capuæ peuntis imago
Iam tum erat ante oculos nō ſi tarthaginis īquit
Ductorem ueſtris deuictum colla cathenis

Romā uictor agas posthac intrare quirini
Sacratas dabitur sedes: tēde ocius oro
Quo mēs egra uocat referūt hæc inde citati
Mixta minis et torua trucis respōsa senatus
Tāta ne omnipotēs caligine mersa latere
Fata placet: ueniet quondā fœlicior etas
Cum pia cāpano gaudebit cōsule roma
Et per bella diu fasces perque arma negatos
Vltro ad magnanimos referat secura nepotes
Pæna supborum tamē hæc durabit auorū
Quod nō ante suos capua ad suffragia mittet
Quā carthago suos postq̄ nūc dicta senatus
Nūc facta exposuit tū ueris falsa p̄ artem
Virrius admiscēs cecinit fatale cruēti
Turbati signū belli furiata iuuētus
Arma annibalēque uolūt: ruit undique uulgus
Et pœnos incerta uocāt īgentia facta
Sidonii iuuenis celebrāt ut uicerit alpes
Herculei socius decoris diuisque propinquas
Trāsierit cursu rupes ut cede refecta
Clauserit eridani uictor uada uictor ut idem
Lydia romāo turbari stagna cruore
Et trebiæ ripas æterno noīe famæ
Tardiderit paulūque idē īter prælia et idem
Flaminiū proceres rerū demiserit umbris
His sup excisam primori marte seguntū
Et iuga pyrenes et iberum et sacra parentis
Iuratūque uiro bellū puerilibus ānis
Accumulāt unū ducibus tot cæde perēptis
Tot fusis acie stare īter prælia nullis
Attactum telis superū cum munere detur
Huic sociare uiro dextras et fœdera iungi
Fastus: et exanguis populi uanūque tumorem
Nimitum capua et dōiatum perferat urbis
Ceu famulis fasces æquata que iura negātis
Prorsus enim tanto potiorē noīe habendum
Varronē ut fugiat cōsul fulgētior ostro
Talia iactātes iā lectā sorte parabāt
Mittere quæ tyrios adiūgat fœdere pubē:
Sed nō inuictum ponebat pectore robur
Tum solū decius capuæ decus isque receptus
In medios cetus: neque enim differre dabatur
Itis ait ciues uiolāda ad iura parentum

Sacratas sedes: romā: Ouidius ī fastis. Dignus roma locus quo deus oīs eat. Tanta caligine: ignoratione futurorū.

Fata: dispositiones fatorum. Vltro: sponte datos fasces .i. consulatum. Secura: nihil timēs. Nepotes: ipsis cāpāis posteris: roma inquit ultro dabit fasces nepotibus istorum quibus nūc tāto furore dederunt repulsā tamen hāc pœnam hēbunt campani ꝗ nō ante habebunt ius latii & consulatum q̄ ipsa carthago quæ nunc erat inimica. ignorāus āt hunc primum cōsulē cāpanum Annalium inopia. Postq̄ exposuit. s. Virrius ipsis cāpanis ad quos redierat dicta ac facta romani senatus Annibalem in urbem uocarūt a romāisque defecere. Fatale signum: quod attulit fatum & calamitatem ipsis campanis. Ingētia facta in contemptum romāorum campani gesta annibalis extollebant. Herculei decoris: laudis quam meruit hercules alpes trāscēdēs. Diuis: cœlo eiectas.

Vada eridani ꝓpter pugnam ad Ticinum qui emittit in padum. Lydia stagna: trasimenū. Proceres rerum: impatores & consules qui habebant habenas rerum. Parentis: Amilcaris qui annibalem nouē annos natum iurare coegit bellum contra romanos. Vnum: solū annibalem. Exanguis populi: romani .s. iam prope cōsumpti quem trahit ī cōtemptum. Prorsus. n. tanto: Ironice & ex stomacho dicebant hoc cāpani post repulsam digniorem eē Varronē nomine consulari q ostro effulgens fugit ex acie ut femina: q̄si dicerēt nos essemus longo digniores & sic ex rei īdignitate mouētur ad defectionem. Inuinctum robur: fortitudinem & magnanimitatē laudat poeta robur animi & officiū ipsius decii: de quo Liuius ea ne fierēt neue legatio mitteret̄ ad pœnum summa ope Decius Magius uir cui ad summam auctoritatem nihil preter sanā ciuium mentē defuit: restiterat. Itis ait ciues: oratio decii ad campanos q̄ eos accusat pluribus rōibus cum uiolarent federa quibus romanis iungebantur & annibalē fœderis uiolatorē ī odiū trahit.

Caput: Annibalis dánati a superis qm̄ fœdera rupit. Obliuio recti: locus ẽ ab honesto adeo ne inqt estis obliti iusticiæ & officii ut tantá turpitudinem non fugiatis. Rutulis: romáis. Res tepidæ: loquit̃ p translationẽ, ná dum uulnus adhuc ẽ tepidum debemus adhibere fomenta: sic recens calamitas rõanorum subsidium efflagitabat. Is locus officio: optima snía qm̄ in aduersis amici cognoscũtur & officium ẽ prestádum aícis aliqua calamitate laborãtibus, unde Ouidius ait: scilicet ut fuluum spectat̃ i ignibus aurum, Tẽpore sic duro ẽ inspicienda fides. Dũ iuuat & uultu ridet fortuna sereno: Indelibatas cuncta sequũtur opes, hæc eadẽ snía ẽ apud Plautum in sticho. Fouere: læta; eẽ in officio erga illos qui secunda utũtur fortuna non ẽ opus & decus uiri magnanimi q uersat̃ circa magna & ardua laboris difficultatibusque plena. Animas: romanorum. Nunq̃ ãgusta: laudat fortitudinem romanorum quorũ pectora nunquá erant angusta malis quoniá quicquid aduersi accidisset erecto animo tolerabant & suscipiebant: nec frangebant̃ aduersis. Iccirco inquit Horatius in sermonibus: uiuite fortes fortiaque aduersis opponite pectora rebus. pectora dicũtur angusta malis quæ mala suscipere ac tolerare ñ possunt: ut sũt ignaui & molles: fortes aũt malo fruuntur. Capiũt: delectant romãos ipsæ calamitates quæ sũt uirtutis occasio. capio interdum significat delecto Martialis. Te fortasse magis capiet de uirgine porca: Me materna graui de sue uulua capit. Canne: pugna cannẽsis & ad trasimenum & mors pauli æmilii. tantum abest inquit ut sint consternati romani cladibus acceptis ut ẽt maiores animos sumant. Hi sunt qui uestris: commẽorat beneficia romanorum in campanos ut ostendat eẽ ingratos si a romanis ad pœnos defecerint. Hostem: ipsos samnites supra dixit. Vos & campana tueri mœnia depulso samnitum robore dignum Sigeis duxistis auis. Iura: ideſt q restituerũt nobis libertatem prope adẽptam a samnitibus. Remorunt: propulsarunt bella quæ inferebant nobis sánites propter sidicinos qui ad opem cãpanorum confugerãt. samnites omissis sidicinis omnem belli molem in campanos uerterunt quos romani liberarunt pulso robore Samnitũ. Quos socios: imprudentiæ accusat campanos deficiẽtes a romáis uiris clarissimis & optimis ad pœnos sedifragos & barbaros. Additis: adiũgitis uobis pœnos crudeles & infidos. Dardanius: troianus de capua & eius nomine dictum est: Suetonius ĩ cæsare idem sentit qđ poeta dicẽs: ĩmonumento tabula ænea inuenta ẽ in quo dicebatur capis conditor capuæ sepultus conscripta lr̃is uerbisque græcis in hãc sníam, Quãdocũque ossa capys detecta essent fore ut Iulo prognatus manu consanguineorum necaretur. A Ioue ducta: qm̄ reges troiani a ioue habuerunt originem. Cognatus iulo: & sic oñdit cãpanos eẽ coniunctos sanguine cum romáis quibus dedit originem. Magno iulo: alludit ad magnitudiuẽ romãi imperii. Sceuum: crudelẽ ritu ferarum. Rictum: os ferinũ. Marmarico: libyco. E solo sanguine crudelitate nõ iusticia cæterisque uirtutibus. Nõ ita decio: ego ĩquit nõ sum talis ut nullũ discrimẽ faciá ĩter fas & nefas. Hæc: defectionẽ ad pœnos. Nullo uos ĩuida tãto: sensus potius ẽ moriẽdũ q̃ admittẽdũ tm̄ scelus. Inuida natura: quæ creauit nos mortales. Tãto bono: & sic ĩtelligit mortẽ eẽ bonũ quoddá & munus naturæ: fortes uiri stoicique potissimũ hẽnt mortẽ ꝓ ualidissimo telo quo aduersus hostes utãt̃ ut fecit cato uticẽsis Nõ equa: iniq̃ & molesta q̃ ñ placet qm̄ patet ianua mortis & ptás exire & uita ñ æqua. Ast dilecta

D amnatũque caput temerati fœderis aris
I iungitis hospitio quæ tanta obliuio recti
M agna: atque ĩ magnis populisque uirisque
A duersã ostentare fidẽ: nũc tẽpus inire
P rælia pro rutulis: nunc signa aciẽque mouere.
D um tepidæ res et medicinã uulnera poscunt.
I s locus officio cũ cessant prospera cũque
D ura ad opem fortuna uocat: nã leta fouere
H aud q̃q̃ magni ẽ aĩ decus: hic age adeste
N oui diis aĩas similes et pectora magnis
N unq̃ angusta malis capiunt mihi credite cãnæ
E t trasimena uada et pauli memorabile læthũ
H i sunt q uestris ĩfixum mœnibus hostẽ
D eiecer̃ manu et capuã eripere supbis
S amnitũ iussis: hi sunt qui iura dedere
T errore expulso: sidicinaque bella remorunt
Q uos fugitis socios odiis quosue additis ille
D ardanius cui sacra pater cui noĩa liquit
A ioue ducta capis magno cognatus iulo:
I lle ego semihomines ĩter nasamonas et inter
S euum atque æquãtem rictum garamanta ferarũ
M armorico ponã tẽtoria mixtus alũno
Ductoremque ferã cui nũc pro federe proque
I ustitia ẽ ensis solæque e sanguine laudes:
N on ita nõ decio ꝑmixtum fasque nefasque
H æc ut uelle queat nullo uos inuida tãto
A rmauit natura bono q̃ ianua mortis
Q uod patet e uita non æqua exire potestas
Hæc uana auersas deci us iactauit ad aures.
A st delecta manus iungebat federa pœno

Iamque aderat premiſſa duci turbante tumultu
Autololes numeroſa cohors ipſe agmine magno
Feſtinata citus per campos ſigna mouebat
Et decius nūc hora uiri:nūc tēpus adeſte
Dū capua dignū dū me duce dextera uindex
Molitur facinus procūbat barbara pubes
Pro ſe quiſque alacres rapite hoc decus hoſtis adire
Si parat obſtructas præbete cadauere portas
Et ferro purgate nefas:hic denique ſolus
Eluerit ſāguis maculatas crimine mentes.
Dumque ea nequiq̄ nō ulli leta profatur
Audita aſperitate uiri.ceptoque feroci
Multa feta gerēs ira præcordia pœnus
Aſtabat muris:propereque accerſere lectos
Immittē caſtris deciū iubet horrida uirtus
Armatūque fide pectus rectique cupido
Et maior capua mēs imperterrita mole
Inuicta ſtabat toruoque minātia uultu
Iuſſa ducis uerbiſque ēt īceſſebat amaris
Quem libyæ rector tot ſigna tot arma ferētis
Spernētem īcrepitās magno clamore profatur.
Poſt paulū poſt flaminiū cōponimur heu heu
Vecordi decio mecū certaſſe uolēti
In decus et famā læthi rapite:ite citati
Signa duces:pateatque mihi cāpana uetātæ
Vrbs decio explorare libet noua bella mouēti
Cui patuere alphes ſaxa īpellētia cœlū
Atque uni calcata deo ſuffuderat ora
Sanguis:et atoruo ſurgebāt lumine flāmæ.
Tum rictu ſpumas et āhelis faucibus acta
Verſabāt pœnitus dirū ſuſpiria murmur
Sic urbem inuectus tāto comitāte ſenatu
Et uulgo ad ſpectāda ducis ſimul ora ruēte
Effundit cūctam rabiē irarūque procellas
Nec nō et decio propiora pīcula mētem
Flamarāt:tempuſque adeo cernebat adeſſe
Quo laudes ducis inuicti ſuparet īermis
Non illū fuga nō clauſi occuluere penates
Sed liber ueluti nullus penetraſſet ī urbē
Annibal ītrepido ſeruauerat ocia uultu
Cum iuuenē ſæuis horrēdū cōcitus armis

manus:ideſt legati campano⁊ miſſi ad
Annibalē ut cū eo fœdus percuterēt Li
uius ait legati ad Annibalē uenerūt pa/
cemque cū eo his cōditionibus fecere.
Neqꝫ impator magiſtratuſue pœnorū
ullum ius in ciuem campanū haberet:
ne ue ciuis campanus īuitus militaret
munuſue faceret:ut ſuæ leges:ſui magī
ſtratus cāpanis eēnt:ut.ccc. ex romanis
captiuos pœnus daret campanis quos ip
ſi elegiſſent cū quibus æquitum campa
norum q in Sicilia ſtipēdia facerent p
mutatō fieret. Autololes:populi aphrī
cæ đ quibus dictum ē. Ipſe:annibal ſe
quebatur cohortem autololum & deci
us iterū hortatus eſt ad egregiū facinus
campanos:ſed nihil ꝓfecit. Vindex:
quæ ulciſceꝭ clades illatas romanis: Li/
uius ait:ut uero præſidium mitti ab an
nibale audiuit primo ne recipereꝭ uo/
ciferatus ē:deinde ut receptum aut reiī
cereꝭ:aut ſi malū facinus ꝙ a uetuſtiſſi/
mis ſociis conſanguineiſque defeciſſē
purgare uellēt forti:ac memorabili facī
nore ut īterfecto punico præſidio reſti/
tuerent ſe romanis. Eluerit:purgabit
mentes noſtras maculatas crīe iā admiſ
ſo. Profatur:palam loquitur palā in/
quit Liuius uociferatus ē decius. Feta:
plena. Pœnus:Annibal. Accerſeꝛ de
cium iubet:hæc cum eēnt relata anniba
li qui uocarent decium ad ſe īcaſtra pri
mum miſit ut ait Liuius: deinde cū eis
ferociter negaſſet ſe iturum nec anniba
li ius eē diceret in ciuem campanū con/
citatus ira pœnus comprehendi hoīem
uīnctunque ad ſe trahi iuſſit: miſitque
nūtium ad Marium bloſium prætorē
cāpanū poſtera die ſe capuæ futurū ali
ter cāit poeta. Inceſſebat: taxabat aſpe
ris uerbis. Decius in ſenatu cām dicere
iuſſus ē q cum manente ferocia aī nega
ret lege fœderis id cogi poſſe: tū iiectæ
cathenæ:ducique in caſtra ē iuſſus:q cō
cionabundus inceſſit ad circunfuſā un/
dique multitudinem uociferans: hētis
libertatem quā petiſtis cāpani foro me
dio luce clara:uidētibus uobis: nulli cā
pano⁊ ſecūdus iūctus ad mortem rapi
or. Poſt paulum:uociferatō annibalis
ī deciū poſt mortē inquit pauli æmilii
clariſſimi ducis & flaminii cædē ē mihi
pugnādū cū decio uecordi quem deri/
det. Cōponimur:opponimur & pugnā
dū ē nobis: Mecū certaſſe uolēti:q̄ ſi
dicat:uult mecū certare ut a me īterfi/
ciaꝭ:& gloriā ob id ſibi cōpet. Libet:
placet decio mouenti noua bella expirī
me cui patuere alpes quæ ad cœlum erī
gūtur. Deo:herculi Irarū præcellas:
maxīas iras. Nō clauſi penates:annibal
inquit liuius ingreſſus urbē ſenatū ex
templo poſtulat præcātibuſque ī de pri/
moribus ciuitatis ne qd eo die gereret

dicmque ut ipse aduētu suo festum læ tus ac libens celebraret q̄q̄ præceps inge nio ī iram erat tn̄ neq̄d in principio ne garet uisendo urbē magnā diei ptem cō sumpsit decius Annibali urbem īgredi enti obuiam pdire noluit: seque tenuit in foro cū filio clientibusque paucis oci ose inābulauit. Globus: milites missi ab Annibale. Solus ne ruentē: uerba Annibalis ad decium. Illatus ueluti: annibalem spuentē in deciū compat le oni mandēti iuuencū. Illatus: cum se se intulit armentis. Anhelatē: timē tem mugiētē. Sanguine humano: allu dit ad ritum punicum: illic.n. numina sanguine hūano placabātur: romæ ut ī quit Plinius Herculi qui erat ī pantheo pœni quot annis hūana uictima sacrifi cabāt. En dextra: carpit Annibalis pfi diam & crudelitatē non dū inquit: pa tet tibi curia campana & pāditur carcer apud Liuium sic loqtur: quid uiolenti us capua capta fieret ite obuiam anniba li exornate urbē diēque aduentus eius cōsecrate ut hūc triūphum de ciue ue stro spectetis: hæc eo uociferante cū mo ueri uidereť uulgus obuelatum caput ē ociusque rapi extra portam iussus est.

Obnubitur: uelatur nigra ueste caput decii. Ferox: decius aī atrocis: & inuicti trahebatur ui ante oculos campanorū.

Exin uictor: Annibal compos uoti uin ctoque decio lustrat urbem ac templa.

Serenos: placidos benignos. Quis sa sator: cōditor capuæ. Acies frenata: æ questris feruet decorum bellicosissimi ducis q non querebat quot eēnt in urbe templa: sed quot acies armatæ & quot ad bellum fouendum talenta. Capi tolia: erat.n. capuæ aliud capitolium.

Stellates campos: cāpi stellates erāt in agro campano fertilissimi: cāpum stella tem maioribus consecratū autore Trā quillo agrūque cāpanū ad subsidia rei pu. uectigalem relictū cæsar diuisit ex tra sortem. xxv. milibus ciuium quibus terni plures ue liberi eēnt. Cererem be nignam: cāpos fertiles & magnam uim fruméti. Iamque diē ad metas: descri bit occasum solis. Hesperus: stella quæ subseqtur solem occidētē: hesperū lu ciferum esse anaximāder primus inue stigauit. Instituunt æpulas: describit conuiuium qď campani pararūt anni bali. De more: consueto luxu. Festā: ornatam & lætā aduētu annibalis. Re gifice: regio luxu: Virg. Regales īter mē sas. Diuersatus est annibal: inquit Liui us apud Mumos celeres sceniū pacuui ūque inclytos nobilitate ac diuitiis. Di gnatus: quem dignum iudicauerunt.

Ostro: purpura: Virgilius stratoque super discumbiť ostro.

I nuadit globus et pedibus sublime sedētis
D uctoris sistit: tonat īde ferocibus alte
I ncessens uictor dictis: solus ne ruētē
F ulcire ac reuocare paras a funere romā
O demēs: en q diuum mihi mūera tāta
E ripiat decio prorsus seruabar ierti
V incēdus decio ībelli cui fœmina nulla
O rta in agenoreis nr̄æ carthaginis oris
C esserit huic agedū: nā cur īdigna feraus
M agnanimo miles meritas īnecte cathenas
D ixerat: hæc nō dum finē cōuicia norāt
I llatus uelut armētis sup ardua colla
C um se se īposuit uictorque īmane sub ira
I nfremuit leo: et īmersis grauis ūguibus hæsit
M ādit āhelātem pēdens ceruice iuuēcum.
A t decius dū uincla ligāt necte ocius īquit
N am sic ānibalē decet intrauisse cathēas
F œderis ī fausti præciū: sic uictima prorsus
D igna cadit decius: nec enim te sāguine lætū
H umano sit fas cæsis placasse iuuētis
E n dextra: en fœdus: nōdū tibi curia nec dum
T ēplorum intrāti postes iā pāditur acri
I mpio carcer: perge ac primordia tāta
A ccumula paribus factis mihi fama sub umbris
T e feret oppressum capuæ cecidisse ruinis
N ec plura effari cōcessum: obnubitur atra
V este caput: trahiturque ferox āte ora suorū
E xin uictor ouās sedato pectore tādem
S pectādis: urbis tectis: tēplisque serenos
L ætus circumfert oculos et singula discit
Q ui muris sator: et pubes sit quanta sub armis
Q uotque auri bello pateant argentique talēta
N ūc qualis frenata acies nūc deinde pedestris
C opia quāta uiris monstrant capitolia celsa
S tellatesque docēt campos: cererēque benignā
I amque diē ad metas defessis phœbus olympo
I mpellebat æqs: fuscabat et hesperus umbra
P aulatim īfusa properātem ad litora currū
I nstituunt de more æpulas festāque per urbē
R egifice extructis celebrant cōuiuia mēsis.
I pse deū cultu et sacro dignatus honore
P ræcipuis multoque procul splendentibus ostro

Toris:lectis discubitoriis. Sublime:in sublimi loco sic æneas accipitur a didone iō Vir. ait. Inde toro pr æneas sic orsus ab alto. Adolere: īcendere adolere inquit Nonius proprie est uerbū sacra red dentium qd significat uotis, uel supplicationibus numen auctius facere. Papinius in thebaide descri bens conuiuium adrasti sic canit. Canis ēt num altaribus ignes sopitū cinerem & tepidi libamīa sacri seruabant adolere focos:epulasque recētes instaurare iubet. Pœnus:inqt sceuola ē quicqd recondi tur ad annuum usum:& dicūtur penora eo q̄ nō in promptu sint:sed itus & penitus habeanť penus apud antiquos autore gellio uariis gene ribus dictum:& uarie declinatū est. nā & hoc penus & hæc penus:& huius peni & peniris:& penitiris:& penoris ueteres dictitarunt. Aspera pōdera:uasa argē tea:& aurea cælata. Antiqtus. i. uasa ar chetipa. Stupet:admirať ,ppter diffue tudinē. Opimæ: luxuriosæ & magnifi co apparatu structæ. Aurit: accipit ui det luxū cāpanū. Ipse:ānibal. Dānat: accusat cū fuisset in uictu ad eā diē par cissimus. Faciles:quæ faciles eē debent ex rbus nō cōparatis ad luxū ,pabiie.n. est & facile qd natura desyderat. Tāto agmine: tāto luxu & apparatu cū seruo rū strepitu epicurus dicebat naturales diuitias faciles eē atque parabiles:q̄ par uo esset natura contenta. Laxarunt:ex hylararunt seueram & uoluptatibus pri us rebellē annibalis mentē horatius ait ī sermonibus explicuit uino contractæ se ria frontis. Personat euboica: hoc fin git ad imitationē Virgilii & ex ueteri in stituto quoniā tūc poetæ canebant in cō uiuiis laudes herōu. Cymes. i. cumarū diciť. n. cyme cymes & cume cumaꝝ op pidū cāpaniæ pr̄ia theutrantis. Testu dine:cythara. Euboica:cumea. nam ex chalcide oppido euboiæ uenerunt q in italia cumas cōdiderunt. Vnde Vir. ait chalcidicaque leuis tandē superastitit. Iāque iouē:theutras uult ostendere ca pyn capuæ cōditorē habuisse originem a ioue. Athlas. vii. filias habuit quæ ī cæ lo plyades dicunť. harū electra ex ioue genuit iasiū & dardanum. Iasius celebs māsit dardanus duxit chrysen pallātis filiā Vnde nati ideus & dymas: q regna uerunt ī arcardia. Dardanus nauigauit in asiā & ibi posuit sedē. Ideus cū pte co piaꝝ sedit in mōtibus q ab eo idei dicū tur cybeli extructo templo initiādi mo dum instituit: & orgia Dardanus acce pto agro a teucro rege loci teucriam ur bem sui nominis cōdidit phanodemus ait ex attica profectum dardanum qui mortua chryse duxit batheam filiam teucri: ex qua genuit erictonium qui fuit fortunatissimus ex erictonio & cal liroe filia scamandri natus est tros. ex troe & callanide heumedis filia assaracus: ex quo & clitodore Laomedontis filia natus est capys: cuius & nymphæ naidis āchises filius fuit anchise ac ueneris æneas. Furta:cōcubitus. Athlantidos: filiæ athlantis. Oui. in fastis. Dardanon electra quis nescit athlantide natum. Scilicet electram concu buisse ioui. Magna stirpe:diuina a ioue. Ilus:filius assaraci condidit ilium. Muris:capuæ. Hono ri nominis: ad honorem capys conditoris. Augusto: sacrifico. Carchesia:pocula. Libat: sa crificat. Irrorat mensis:sacrificat super mensas. de hoc ritu dictum est supra. Ardescit:calet uino hausto post libationem in honorem capys. Interea tyrio:dum annibal epulis operam daret perolla fi lius eū confodere destinauit:sed pr non pmisit lege patris & filii uerba apud Liuiū. Iuuenis:perolla.

A ccipitur sublime toris:non una ministri
T urba gregis:posuisse dapes his addita cura
H is adolere focos:his ordine pocula ferre
N ec non et certis struitur penus:aspera mensa
P ondera celati fulgent antiquitus auri
E ripiunt flammæ noctem strepituque mouentum
M urmurat alta domus:stupet inconsuetus opimæ
S idonius mensæ miles:faciemque superbi
I gnotam luxus oculis mirantibus haurit
V estitur ipse silens:et tantos damnat honores
I pse epulis facilesque coli tanto agmine mensas
D onec pulsa fames:et bacchi munera duram
L axarunt mentem:cum fronti reddita demum
L ætitia:et positæ grauiores pectore curæ
P ersonat euboica teuthras testudine cymes
I ncola:et obtusas immiti murmure sæuæ
I nter bella tubæ permulcet cantibus aures.
I amque iouem et lætos per furta canebat amores
E lectræque toros athlantidos:unde creatus
P roles digna deū tum dardanus:isque tonanti
V t det erictonium magna de stirpe nepotem
H inc tros:hinc ilus generis tunc ordine longo
A ssaracus:nulloque minor fama ue manu ue
T ū capys ut primus dederit sua noīa muris
C oncelebrāt plausu pariter sidonia pubes
C ampanæque manus ante oēs ductor honori
N ominis augusto libat carchesia ritu
C ætera quē sequitur bacchique ex more liquorē
I rrorat mensis turba ardescitque lyeo
I nterea tyrio resoluta in gaudia cetu
C onuerso neque enim iuuenis non digne sileri

Vna mens:unus inquit Liuius nec do/minorum inuitatione:nec ipsius iterdū Annibalis perolla uinci potuit. Vene nis:uino qđ appellat uenenum. Plinius ait li.xiiii. Androcides sapientia clarus ad alexandrū magnū scripsit intempe/rantiam eius cohibens uinū potaturus. Rex memento te bibere sanguinē terræ sicuti uenenū ē hoī cicuta ita & uinum. Necis sidoniæ:mortis ānibalis sidonii. Sacra libido:laudabilis uolūtas perollæ. Patrias artes: quoniā pacuuius siue pactulus suaserat defectōnē ad pœnos. Pone:post patrē inquit Liuius ex cōuiuio egressū sequutus filius ubi ī secretū hortus erat.consilium inquit perolla affero pater: quo non ueniam solū peccati impetraturi:a romanis sed in multo maiore honore & gratia simus campani quā fuimus unquam. A tergo:in posticis edium. Meæ menti:sine me perficere id quod meditor. Erit maior:quoniam supabo annibalem. Persiquid sup est uitæ:uerba pacuuii ad filium: apud Liuium ait,per ego te fili quæcūque iura liberos parētibus iungūt precor quæsoque ne ante oculos patris facere & pati omnia infanda uelis. Potiorem:cariorem. Viso ense: tuo scilicet inquit Pacuuius. Fallit te mēsas:cōfutatio ē.

T ransmittam tria cepta libens:famāque negabo
Q uamq̄ imperfectis magnæ tamē indolis ausis.
M ens una inuiolata mero nullisque uenenis
P otando exarmata decus pugnæque necisque
S idoniæ tacito uoluebat pectore molem
Q uoque esset miranda magis tum sacra libido
P actulo genitus patrias damnauerat artes
I s uariis oneratum epulis:atque atria tardo
L inquentem gressu comitatus pone parentem
P ostq̄ posse datū meditata aperire nouosque
P andere conatus:et liber parte relicta
T ectorum a tergo patuit locus:accipe digna
E t capua:et nobis inquit consulta togaque
A rmatum amota nudat latus:hoc ego bellum
C onficere ense paro:atque auulsum ferre tonanti
R ectoris libyci uictor caput.hic erit ille
C ui polluta dolis iam fœdera sanciet ensis
S i perferre nequit spectacula tanta senectus
E t tremit inceptis lasso maioribus æuo
E t tu securis concede penatibus:et me
L inque meæ menti:summum tu credis et æquas
A nnibalem superis:o quantum nomine maior
I am peno tibi natus erit:uibrabat ab ore
I gnis atrox:animusque uiri iam bella gerebat
C um senior tauri pondus conaminis egra
I amdudum uix aure ferens tremebundus ibidem
S ternitur: et pedibus crebro pauida oscula figēs
P ersiquid superest uitæ:per iura parentis
P erque tuā nostra potiorem nate salutem
A bsiste inceptis oro:ne sanguine cernam
P olluta hospicia:ac tabo repleta cruento
P ocula:et euersas pugnæ certamine mensas.
T u ne illum quem non acies:nec mœnia et urbes
F erre ualent:cum frons propior: lumēque corusco
I gne micat:tu ne illa uiri quæ uertice fundit
F ulmina pertuleris:si uiso intorserit ense
D irā qua uertit per campos agmina uocē
F allit te mēsas īter quod credis inermē
T ot bellis quæsita uiro:tot cædibus armat
M aiestas æterna ducē:si admoueris ora
C ānas et trebiam āte oculos trasimenaque busta
E t pauli stare ingētem miraberis umbram
Q uid tāto in casu comitum iuxtaque iacentum

Torpebunt dextræ:parce oro:et deſine uelle
Cui nequeas uictor ſupereſſe:an triſtia uincla
Et decius non erudiunt componere mentem
Talia commemorans famæ maioris amore
Flagrãtem ut uidit iuuenem:ſurdumque timori
Nil ultra poſco:refer in conuiuia greſſum
Approperemus ait:nõ iam tibi pectora pubis
Sidoniæ fodienda manu tutantia regem:
Hoc iugulo dextram explora:nãque hoc tibi ferrũ
Si penum inuaſiſſe paras:per uiſcera ferrum
Noſtra eſt ducendum tardam ne ſperne ſenectam
Opponam mẽbra atque enſem extorquere negatũ
Morte mea eripiam lachrymæ tũc ore profuſæ
Et magna ſuperum cura ſeruatus in arma
Scipiade penus:nec tantum fata dederunt
Externa peragi dextra pulcherrimus iræ
Et dignus fieri compos memorabilis auſi.
Amiſit quantam poſito conamine laudem
Cui tantum eſt uoluiſſe decus:tum reddere ſeſe
Feſtinant epulis:et triſtia fronte ſerenant.
Donec læta uirum ſoluit conuiuia ſomnus.
Poſtera lux phætontis equos proferre parabat
Iam rapidos:omni curru ſplendente ſub undis
Et iuuenis magno generatus amilcare duras
Iamdudum exercet curas:carthaginis arces
Ire ferox mago:et patribus portare iubetur
Nuntia facta ducis:præda et captiua leguntur
Corpora:direptæque uiris ſub marte cruento
Exuuiæ fauſti ſuperis libamina belli.
Altera curarum libycis dimittitur oris
Heu decius:reduci lentas ſeruatus ad iras
Ni pene iuuenem indigne miſeratus ab alto
Iuppiter antiquam batti uertiſſet ad urbem
Hic pellea uirum ptolemei ſceptra uehentũ
Eripuere minis:reſolutaque uincula collo
Atque eadẽ uitæ cuſtos:mox deinde quieto
Accepit tellus oſſa inuiolata ſepulchro
Nec uenerẽ interea fugit exoptabile tẽpus
Pœnorũ mentes:cæco per læta premendi
Exitio:et luxu corda importuna domandi.
Spargere tela manu paſſim fallentia natis
Imperat:et tacitas in pectora mittere flammas
Tum pueris dulce arridens:eat improba iuno

Supereſſe:ſuperuiuere ẽt ſi annibalẽ uiceris:quoniã illius comites te cõficiẽt apđ Liuiũ ait unus aggreſſurus es annibalẽ:qd illa turba tot libertoꝝ ſeruorũque.qd ĩ unũ intenti oĩum oculi:quid tot dextræ torpeſcent:uultũ ipſius ãnibalis quẽ armati exercitus tremunt quẽ horret populus ro.tu ſuſtinebis:tali auxilia deſunt. Scipiade:Scipioni qui de annibale triũphauit. Externa dextra:cãpana.fata noluerẽt ãnibalẽ cadere manu externa. Serenãt frõte.i.celẽt triſtitiam:& dolorẽ ſimulata lætitia. Et iuuenis mago:dũ hæc ĩ italia agerentur mago ad carthaginem miſſus eſt nuntius uictoriæ:cũ anulis qui dimidium ſup tres modios ĩpleuerũt. Exuuiæ:anuli & cætera ſpolia. Libamina ſuperis:pro his inqt Liuius tot tantiſque uictoris reꝝ ſacrum diis immortalibus agi haberique mandauit. Libycis oris:nã extemplo ĩpoſitus fuit in nauem & carthaginem deſtinatus:nauim cyrenas impulit tempeſtas quæ tum in ditione regum ægyptiorum erat.ubi cũ decius ad ſtatuam ptolemei cõfugiſſet deportatus a cuſtodibus ad ptolemeũ cum eum docuiſſet contra ius fœderis uinctum ſe ab ãnibale eſſe uinculis liberatur:& ibi remanſit cũ redire poſſet ꝑmittẽte ptolemeo uindice ſuæ libertatis. Reduci:reuerſo annibali in patriam. Lentas iras:ut eũ puniret cũ maxima uoluptate aĩ. ſupra dixit lentæ mãdauerat iræ. Vrbẽ batti:cyrenas de qbus dictũ eſt. Pellea ſceptra:ptolemeus rex ægypti & alexãdriæ denominatæ ab alexandro pelleo.i.macedone:pella.n.fuit urbs macedoniæ.unde alexandex pelleus.Iuuenalis unus pelleo iuueni non ſufficit orbis. Minis uehentũ:eorum qui decium uehebant naui carthaginẽ. Nec uenerem ĩterea:imitatio eſt uirgilii apud quẽ Venus cupidĩs opa didonẽ amoris ſagitta cõſauciauit:nunc mentes pœnoꝝ emollirẽ parat. Exitio:amore. Importuna:rigida bellicoſa. Natis:cupidinibus. Flãmas:occultũ amorem.Vir.occultum ĩſpires ignem fallaxque ueneno. Eat improba iuno:uerba ueneris ad filios in contemptum iunonis:quæ nõ poterat cladibus romanorum ſaciari.

Acta:elata rebus illi ad uoluptatē fluētibus. Profliganda:debellanda q̄ non potuit sternere romanus ensis. Gradiuus:qui pugnauit ad cānas ꝓ romanis.

Amomo:unguento aduecto ex syria. Amomū est frutex nascit̄ in syria. & armenia odorē hēt optimum somnosque suauificat. Madenti:ebrio. Numine: amore. Liquefacta:quadā suauitate cātata. Pieria:phoebea. Lymphæ:aquæ igni calefactæ. Miseris bonis: uoluptatibus:quæ hoīes faciunt miseros. Liuius ait itaque quos nulla mali uicerat uis ꝑdiderē nimia bona:ac uoluptates īmodicæ & eo īpensius quo auidius ex insolentia in eas se immerserat. Somnus.n.& uinū & epulæ;& scorta & balnea & ocium cōsuetudine indies ita eneruauit corpora aīosque ut magis deīde uictoriæ eos q̄ præsētes tutarēt uires. Patrias artes: duros ritus bellādi. Sagitta:cupidinea inficiente mentē ipsius ānibalis. Secūdæ:ꝓsperæ. Quassant:cōcutiunt emolliunt. Mersæ: demersæ ī libidinē & addebant cāpani ludos scenicos ad maiorē oblectationē. Vt strepit assidue: luxū lusūsque cāpanorum cōparat luxui quo diffluebāt ægyptii ad canopū: canopus autorē Stra.c.&.xx.stad.distat ab Alexādria pedestri itinere euntibus dicta a canobo rectore classis menelai iō ait canopo amycleo.i. lacedæmoniæ quoniā menelaus rēgnauit apud lacedæmonios ubi sunt amyclæ. Menelaus ī ægyptum nauigauit post euersū illiū ad proteum ut canit homerus ī odyssea canobꝯ illic mortuus est &.b.mutat̄.in.p.& dicitur canopus.in ea est serapidis tēplū inqt Strabo cultu ac religione excellēs: sed anteoīa ingens est eorū turba qui ad solemnia ꝑ fossam passim ab alexandria descēdūt. nam interdiu noctuque plena est uirorum ac mulierum impudenter canentium & saltantium cum omni dissolutione & his præterea qui diuersoria habēt fossæ imposita ad huiusmodi relaxationem ac celebritatē idonea. Vt strepit: saltatiōibus uacat. Memphis nilotica: ægyptia. Memphis erat regia regū ægyptiorum:q̄ ꝓ ægyptiis ponit. Ad phrygiam loton:ad tibiam quam īuenit marsias ī phrygia apd' celenas:& tibia optīa est ex loto arbore supradixit de marsia mygdoniā phœbi supatus pectīe loton.

Et nos nec mirum quid enim sumus acta secundis
Despiciat ualet illa manu :ualet illa lacertis
Paruula nos arcu puerili spicula sensim
Fundimus:et nullus nostro de uulnere sanguis
Verum agite o mea turba precor:nunc tēpus adeste
Et tyriam pubem:tacitis exurite telis
Amplexu:multoque mero:somnoque uirorum
Profliganda acies:quam non perfregerit ensis:
Non ignes:non immissis gradiuus habenis:
Combibat illapsos ductor per uiscera luxus
Nec pudeat picto fulctum iacuisse cubili
Nec crinem assyrio perfundere pugnet amomo.
Ille sub hyberno somnos educere telo
Iactator tectis malit consumere noctes
Ac ponat ritus uescendi:sæpe citato
Dum residet sub casside equo discatque lyeo
In bellem donare diem:tum deinde madenti
Post epulas sit grata chelys segnisque sopores
Aut nostro uigiles ducat sub numine noctes.
Hæc postq̄ uenus:applaudit lasciuus: et alto
Mittit se cælo niueis exercitus alis:
Sentit flammiferas pubes maurusia pennas
Et pariter fusis tepuerunt pectora telis:
Bacchi dona uolunt:epulasque et carmina rursus
Pieria liquefacta lyra non acer aperto
Desudat campo sonipes:non ulla per auras
Lancea nuda tos exercet torta lacertos.
Mollite flammis lymphæ languentia somno
Membra fouēt:miserisque bonis ꝑit horrida uirtus.
Ipse etiam afflatus fallente cupidine ductor
Instaurat mensas dapibus:repetitque uolentum
Hospicia:et patrias paulatim decolor artes
Exuit: occulta mentem uitiāte sagitta
Altera iā patria:atque æquo sub honore uocatur
Altera carthago capua:intactumque secundæ
Fortunæ ingeniū uitia adlatrantia quassant
Nec luxus ullus mersæque libidine uitæ
Campanis modus:accumulant uariasque per artes
Scenarum certant epulas distinguere ludo.
Vt strepit assidue phrygiam ad nilotica lonton
Memphis amycleo passim lasciua canopo
Imprimis dulcem peno letante per auras
Nunc uoce infundit teuthras:nunc pectine cantum

Superbas:claras & inclytas. Aoniæ testudinis:lyræ amphionis thebani de quo horatius in arte poetica. Dictus & amphion thebanæ cōditor urbis. Saxa mouere sono testudinis:& prece blanda ducere quo uellet. Orsus:incipiens inde exordia. Mouit linguā.i.cœpit canere ad sonum tibiæ ut sonus conueniret cum uoce. Olores cygnos:qui in morte dicuntur canere amene. Martialis cantator cygnus funeris ipse sui & Oui. in heroidibus. Sic ubi fata uocant udis abiectus in herbis. Ad uada meandri cōcinit albus olor. Carpsit:delegit ad oblectationē audientium. Molissima: aptissima. Argolicis:græcis: argolicos ponit pro thebanis. Ducere: ad extruendos muros thebanos Papinius. In thebaide penitusque sequar quo carie muris iusserit Anphion tyrios accedere montes. Chelis:lyra. Vallauit:muniuit muris:& circūdedit. Cātatas:cantu ædificatas. Altera turbatū:nūc de lyra Arionis methymnei. Ariō citharedus optimus ex methymna urbe lesbi pitia suæ artis & gra periādro corīthio gratus fuit. postea in sicilia italiaque diuitiis cōparatis ad p̄riam ꝓperans cū nautæ q eū uehebant ut diuitiis potirent̄ pdere uellent lyra canens delphinū exciuit cuius dorso exceptus ad tenarū laconiæ ꝓmontoriū delatus ē. & corinthū concessit. Vbi oīa recupauit nautis supplicio affectis. Pectine: plectro quo fides tāgunt̄. Moderata:quæ mitigauit uitulos marīos. In oī forma: quoniā ꝓteus ut dictū est uertebat se in uarias formas. Portauit: effecit ut portaret̄ a delphino. Martialis. Sic methimneo gauisus ariōe delphin. Nā quæ peliaca:nunc de lyra chironis cētauri. chiron fuit filius saturni ex phylira. unde phyllirides cognominat̄. Magister fuit achillis. & lyra eū canere docuit laudes herou̅: Iuuenalis cui nō elicerēt risum citharedi cauda mr̄i apd' Valeriū Flaccū peleus nauigaturus cum argonautis sic

I sque ubi mirantem resonantia pollice fila
D uctorem uidit libyæ:canere inde superbas
A oniæ laudes sensim testudinis orsus
C oncordem citharæ mouit per carmina linguam
V incere linquentes uitam quæ possit olores
A tque hæc ex multis carpsit mollissima mensæ
A rgolicis quondam populis mirabile dictu
E xaudita chelys:lapidem testudine fœlix
D ucere:et in muros posuisse uolantia saxa
H æc amphonio uallauit pectine thebas
A c silice aggeribus per se scandente uocatis
I ussit in immensum cantatas surgere turres
A ltera turbatum plectro moderata profundum
E t tenuit phocas:et in omni prothea forma
T raxit:et æquoreo portauit ariona dorso:
N amque peliaca frenabat rupe canendo
H eroum mentes:et magni pectora achillis
C entauro dilecta chelys cōpescere et iras
P ercussa fide uel pelagi uel tristis auerni.
N amque chaos cæcam quōdam sine sydere molem

chironem alloquitur. Sub te puerilia tela magistro. Venator ferat: & nr̄am festinat ad hastam. chiron non modo centauros sed omnis homines suæ ætatis bonitate ac iustitia supauit. Peliaca rupe:in pelio mōte. Cētauro:chironi. Fide:corda. Tristis auerni: iferorum.i. compescebat mitigabatque suauitate cantus mare ac inferos. Nāque chaos:canebat chiron principia rerū de quibus tractat naturalis philosophus:sed omissis pluriū philosophantium opinionibus de principiis rerum uariis:atque diuersis eas opiniones in mediū adducam quæ ad præsentem interpretationē spectant:& faciunt. Aristotelis opinio de principiis reꝝ hæc fuit. ad quā quæque opinio relata uera esse aliq̄ ex pte comprobatur quattuor principia rerum posuit. Materiam ut subiectum ad omnem mutationem suscipiendam formam:quæ ex ipsa emergit effectricem causam. Vnde est principium motus productionis:& generationis:finem ob quem natura agit:siue ille sit forma:siue quod a tota re composita fieri emergereque per formam uidetur. omitto priuationem:quam ipse cum materia connexam generationis nec omnium principium esse dixit. Plato philosophiæ princeps & si in nō nullis locis eadem principia posuit quæ post eum. Aristoteles:& insuper instrumentalem causam atque exemplarem. nonnūquam tamē paruum & magnum atque unum dicit principia rerum esse. per magnum & paruum materiam. p unā formam intelligebat. in quibus maxime sequutus est pythagoreos asserentes in dualitatis. uniusque ratione principia rerum consistere:quoꝝ rationem dualitatis inq̄ atque unius ad ideas formasque rerū ipse accommodauit:& quæ conditiones materiæ tribuendæ sunt. eadem paruo magnoque tribui possunt. quod si materia omnium rerum formas suscipere potest & nunc parua: nunc magna esse uidet̄. & definitæ quantitatis per indefinitam suam molem susceptrix est. cōstat per magnum atque paruū accommodatissime materiei naturam Platonem innuisse. Hesiodus uero ante aristotelem poetice loquens cum translationibus inquam quas poetæ sibi professione sua non iniuria uendicant. principium rerum chaos esse dixit:quo materia indicatur. chaos enim a capacitate capiendoque descendit. quod officium materiæ uidetur esse. Materia enim prima nihil est rerum sed omnes res suscipere atque capere potest. ad quam omnes hæ conditiones accommodātur quas syllius ad ipsū chaos assignat. chaos ut ait. Sex. Pompeius appellat hesiodus confusam quandam ab initio Vnitatem hiantem. patētemque in profundum unde nos hiare dicimus: & ianus detracta. h. nominatur eo ꝙ fuerit primus omnium cui primo supplicabant uelut parenti: & aquo rerum omnium factum putabant initium.

Vnde ait apud Oui.li.i.fastorum me chaos antiq nam sum res prisca uocabant. Cæcá molé:obscurá quandá congerié rerum & globú. Sine sydere:sine lumie. Mundú sine luce:qm tenebræ erant ubique. Discussit:diuisit. Deus:& sic cócordat cum libris mosaicis & intelligit menté diuinam effectricem cám. Anaximander putauit unú esse principium ex quo omnia orirentur sequestratione. Anaxagoras clazomenius posuit principium congeriem rei in qua sunt infinitæ partes.& oía permixta atque indi screta. Empedocles agrigétinus posuit globum unum in quo eént.iiii.eleméta.Ignis: aer: aqua:terra: ex quo globo omnia orirentur. In congerie illa dicebat Anaxagoras esse res simi liú partium ex quibus orirentur res dis similes & dicebat hoc fieri semp. & qd' libet esse in quolibet & oía esse in oíbus sed uideri talia quia í uno plura insint a qbus denominatur. ut caro:quia ibi é plurimú carnis:& sic de singulis & ex sequestratione dicebat oía oriri. & posuit mentem quæ intelligeret omnia cófusa & segregaret p suam operationem & intellectioné & dicebat aliquando menté cepisse sequestrar. Empedocles dicebat ñ icepisse cócordiá atque discordiá: sed fuisse semp ut núc fit cócordia núc discordia. Naturales philosophi ante Platonem partim unú partim plura principia rerum esse ponétes:ut aerem aut aquá: aut ignem aut unum quid inter ipsa:& preter hæc aut qttuor elementa uel congerié rerú aut ífinita corpuscula p hæc materiale principiú omnes ínuebát hác eandem rationé sníamque de prícipiis pductionis creationisque rerú nostra relligio fidesque clarissima sanctissimaque amplectitur deum:náque uniuersa & materiam ipsam ex nihilo pduxisse atque ob finem aliqué creasse tenet. Ná deus gloriosus oía creauit oíbus locum præscripsit. globum terræ í medio uniuersi librauit supra hanc aquam & aeré & ignem super aeré collocauit. oíaque hæc cæli nobilissimo corpore cóplexus est in quo solem lunam: stellas posuit: animalia in terris uolucres. & reptilia

N on surgente die:ac mundum sine luce canebat
T um deus ut liquidi discussit stagna profundi
T ellurisque globum media compage ligasset:
V t celsum superis habitare dedisset olympum:
C astaque saturni monstrabat sæcula patris.
S ed quos pulsabat clypeum ad strimona nerui
A uditus superis:auditus manibus orpheus
E merito fulgent clara inter sidera plectro.
H unc etiam mater tota comitante sororum
A onidum turba:mater mirata canentem
N on illo pangea iuga:aut mauortius hæmus
N on illo modulante sonos stetit ultima thrace
C um syluis uenere feræ:cum montibus amnes.
I mmemor et dulcis nidi:positoque uolatu
N on mota uolucris captiua pependit in ethra.
Q uin etiam pagasea ratis cum cerula nondum
C ognita terrigenis:pontoque intrare negaret
A d puppim sacræ cithara eliciente carinæ
A dductum cantu uenit mare pallida regna
B istonius uates flammisque acheronta sonanté
P lacauit plectro et fixit reuolubile saxum.
O dire ciconum matres:genticique furores

produxit. pisces í aquis. demum formauit hominem cuius potestati omnia subiecit: hæc quæ dixi libri genescos uere copioseque explicant. Stagna profunda: maria.congregationes quippe aquarum maria appellauit. Ligasset:quodam libramento in medium uniuersi collocasset. Globum:ipsam terram globosam. Media compage:media mundi machina. Casta sæcula:auream ætatem quæ fuit sub Saturno:quo tempore pudicitia in terris degebat: Iuue.credo pudicitiam Saturno rege moratam í terris uisáque diu. Sed quos pulsabat:núc de lyra orphei loqr.qui fuit thr.y filius eagri & calliopes musæ.hic doctrina & suauitate cantus cæteris uiris memoriæ illius antecelluit:citharáab Apolline accepit ad similitudiné testudinis factá a mercurio cuius dulcedíe nó solú hoíes uerum & syluas.lapides alliciebat. Mortua eury dice uxore ad íferos descédit q recupatá iterum amisit. Ad strymona rhypheú.i. threiciú. Strymon é fluuius thraciæ q a macedonia diuidit.labit ex rheno móte. rhyphei sť mótes scythiæ cótermini thraciæ. Manibus:diis íferis & úbris. Emerito:qd' meruit cælú. Sororú:musarum. Aones fuerút antiq hitatores boetiæ ubi é helicon musis sacer unde aonides musæ. Vltía thrace.i.illi q hitát í ultía ora thraciæ. In etra nó mota:í aere qeto sed etra pprie é splédor aeris ut dixi. Captiua:capta & illecta suauitate cátus. Quí ét pagasea ratis:argonauis.pheræ inqr Stra.époriú hént pagasas quo ex loco pelias iasoné & naué argo foras emisit orpheus cátu & pulsu lyræ magna ex pte leuauit argonautarum laboré & cú difficile eét uiribꝫ hoíum thrai nauí ipe cátu traxit quo moduláte syluæ mótes ac flumia sequebát. Val. Fla.ait. Nó clamor anhelis nauticus.aut bládus testudíe ďfuit orphe. Pallida regna:íferos. Vates:orpheus. Getici:threicii. Sisyphi saxú:sisyphus eoli filius isthmú latrociniis ifestás a theseo íterfectus é & hac pena urgeť apď íferos ut saxú ígés ad mótis cacumé erigat qď stati ad ima ďuoluiť. Oui.aut petis aut urges rditum sisyphe saxú Lucre.ait sub pſóa sisyphi ábitioses itelligi. Odire ceonú manus:destatur Theutras cicones mulieres quæ orpheum descripserunt cicones: sunt in thracia mulieres post amissam euridicé spreuit orpheus & illud genus nefádissimæ libidinis apud thraces excogitauit. Vnde Ouidius. Ille etiam thracum populis fuit autor amorem In teneros

E t damnata deis rhodope tulit ora reuulsa
I n põtum ripis utrinque sequentibus hebrus.
T um quoque cum rapidi caput a ceruice recisum
P ortarent fluctus:subito emicuere per undas.
A d murmur cetæ toto exultantia ponto.
S ic tum pierius bellis durata uirorum
P ectora castalio frangebat carmine teutras.
I nterea placida attulerant iam flamina terris.
M agonem libycis lauro redimita subibat
O ptatos puppis pontus pelagoque micabant
C aptiua arma procul celsa fulgentia prora.
A t patulo surgens iamdudum:et æquore late
N auticus implebat resonantia littora clamor.
E t simul adductis percussa ad pectora tonsis
C enteno fractus spumabat uerbere pontus.
N ec lentum in medios rapienda ad gaudia uulgus
P rocurrit fluctus:elataque turba fauore
C ertatim ingenti celebrant noua gaudia plausu.
A equatur rector diuis.illum undique matres
I llum turba minor.moniti gaudere nepotes:
E t senior manus:et iuxta:populusque:patresque
M actatis superum dignantur honore iuuencis.
S ic patriam mago:et portas ingressus ouantes
F raternæ laudis fama.ruit inde senatus.
E t multo patrum stipatur curia cetu.
T um diuos ueneratus auum de more uetusto
M artem ait egregium:et fractas quis itala tellus
N itebatur opes:pars ipse haud parua laborum.
N uncio pugnatum superis in uota secundis.
E st locus cetoli signat:quem gloria regis.
P ossesus quondam prisca inter sæcula dauno.
H umentis rapido circundat gurgite campos
A ufidus:et stagnis intercipit arua refusis
M ox fluctus ferit adriacos:magnoque fragore
C edentem impellit retrorsum in æquora pontum.
H ic uarro:et magnum latia inter nomina paulus.
N omen quis rerum ducibus permissa potestas:
V ix dum depulsa nigræ caligine noctis
I nuadunt campum:et late fulgentibus armis
A ccendunt ultro lucem surgentis eoi.
N os contra.nã germanũ furor acer agebat
O ptatæ pugnæ castris cita signa mouemus.

transferre mares:citraque iuuentam. Aetatis breue uer:& primos carpere flores. Vnde mulieres furore accensæ inter orgia bacchi ab ipso orpheo instituta lacerarunt:& caput in hebrum deiecerũt. Damnata: propter mortem Orphei. Sequentibus: referẽtibus uocem ipsius Orphei: Virgilius:Eurydicen toto referebant flumine ripæ. Pierius: musicus & pieridum sacra colens. Castalio:phœbeo. Frangebat:mollia reddebat. Lauro:quæ est signum uictoriæ. Tonsis:remis.exprimit morem remigantium. Verbere:percussione remorum. Dignatur:dignum iudicat Annibalẽ sacrificio. Martem ait egregium:oratio magonis in senatu punico cum senatus Magoni datus esset res gestas ĩ italia a fratre exponit sæpenumero acie conflixisse occidisse supra ducenta milia:supra quingenta milia coepisse. Secũdis:prosperis & fauentibus ad uotum.. Est locus:describit locum ĩ quo fuit pugna cãnẽsis. Oetoli regis: Diomedis. Dauno:q regnauit in apulia.&eius filiã diomedes duxit uxorẽ. Intercipit:occupat restagnãs p agros cũ augetur pluuiis. Ferit:percutit:quoniam in mare adriacum emittit. Surgentis eoi:auroræ. Accendunt: splendore scilicet armorũ. Acer:uehemẽs.

Mugit: expulsu ungularũ.& clamoribus pugnãtium: ululatuque cadentiũ. & sonitu armorũ cœlũ uidebatur mugire. Abscondit fluuiũ: quoniam aufidus repletus fuit cadaueribus. Degener: ignauus & uilis. Egates: calamitatem acceptam a patribus nostris ad egates ĩ primo bello punico. Fœdera seruilia: quibus erant astricti tãq̃ serui de his fœderibus dictũ est. Dexter propitius & fauens. Testes hi stragis: ad fidẽ inquit Liui. Tam lætarũ rerũ effundi iussit in uestibulo curiæ anulos aureos: quorum tantus fuit aceruus ut metiẽtibus uisum fuerit dimidiũ super tris modios explesse. Trimodia anulorum missa ab Annibale carthaginem ex cannensi clade scribit Plinius. Superbis: nobilibus. nam quo maioris cladis indicium eẽt neminem: nisi ex primoribus equitum id gerere insigne: sed hoc non erat uerũ: quoniã tũc promiscue gestabant romani anulos. Pateãt æraria: dentur pecuniæ. Dextris: manibus nostris: ut pugnãdo meruimus. Belua: Elephas. qui romanis terrorem incutit. Alimenta: commeatus: quorum inopia laboramus. Quem Annonẽ torquebat crescẽs gloria Annibalis. Acerbo: studio: praua uoluntate. Annæ iterum: nam prius censuerat dandum esse Annibalem romanis ad suppliciũ. Vndantia: plena. Titulis: uictoriis & laudibus. Tropheis: uictoriis. Littora: maris adriaci infecta sanguine: quem illic euoluebat aufidus. Amnes: trebiam ticinum & aufidũ. Talia uesani: oratio annonis: qua prius Magonem insaniæ accusat. inde illius dicta refellit: docens ab utili non esse mittẽdum annibali supplemẽtum. Haud tumet ingenio: nõ superbit Mago: quia habebat ingeniũ & uirtutes: sed quoniam hæc maledicẽtia illi est ingenita. Virus futile: cõuicia uana. ex ipsis uerbis inquit istorum corda possumus cognoscere. Qui ne credas. i. ut ne credas o Mago me mutatum uanis tuis conuiciis. & rebus: quas narrasti. dico & contendo nunc: uel maxime petendam esse pacem a romanis.

I ntremuit tellus: et pulsus mugit olympus.
H ic fluuium: et campos abscondit cede uirorum
D uctor quo nunquam maiorẽ ad bella tulerunt
R ectorẽ terræ. uidi cum turbine sæuo
A usonia: et sonitu bellantis fusa per agros
V ni terga daret. uidi cum uarro citato
A uferretur equo proiectis degener armis.
Q uin et magnanimũ perfosso corpore tælis
S tare super socium uidi te paule cadentem.
E gatis ille: et seruilia fœdera larga
V ltus cæde dies: non plus optasse liberet.
Q uantũ concessit dexter deus. altera iam lux.
S i redeat: populis certe sis omnibus una
T um carthago caput: terrasque colere per oẽs.
T estes hi stragis: quos signum illustre superbis
M os leua gestaret uiris. tum funditur ante
O ra admirantum præfulgens annulus auro.
D atque fidem uerbis: haud paruo insignis aceruo:
H inc iterum repetens. restat nunc sedibus imis
V ertenda: atque æquanda solo iam subruta roma.
A dnitamur ait. uires refouete tot haustas
C asibus: et pateant non parca æraria dextris:
Q uas eminus bellis. desit iam belua tristis
A usoniis terror: necnon alimenta fatigant.
A tque ea dum memorat toruo cõuersus in ora
H annonis uultu quem gliscens gloria prauum
D uctoris studio iamdudum agitabat acerbo:
I ãque tibi dextras: inceptaque nostra probamus.
I am fas dardanio me non seruire colono.
A n ne iterũ annibalẽ dedi placet? atra ueneno
I nuidiæ: nigroque undantia pectora felle
T andẽ tot titulis: totque exornata tropheis
I nfelix muta. dextra hæc en dextera quam tu
A eneadis lacerare dabas: et litora: et amnes
E t stagna: et latos impleuit sanguine campos.
H æc mago: atque aĩos fauor haud obscurus hẽbat:
C ui simul inuidia: atque ira stimulantibus hanno
T alia uesani iuuenis conuitia miror:
H aud equidẽ tumet ingenio: fraternaque corda
N on tarde agnoscas: et uirus futile linguæ
Q ui ne mutatum uanis absistere credas:
N unc pacem orandã: nunc improba fœdere rupto

A rma reponenda:et bellum exitiale cauendum
A utor ego:atque adeo uosmet perpendite quæso
Q uid ferat.haud aliud nobis censere relictum est.
T æla uiros:aurum:classis:alimenta precatur.
B elligeramque feram.uictus non plura dedissem.
S anguine dardanio rutulos saturauimus agros.
E t iacet in campis latium.deponere curas
T andem ergo bone da uictor:liceatque sedere.
I n patria liceat non exhaurire rapacis
I mpensis belli uacuatos sæpe pœnatis
N unc en nunc inquam falsa ut præsagia nostra
S int oro:mensque augurio ludatur inani.
H aud procul est funesta dies.atrocia noui
C orda:ac prospicio natas e cladibus iras.
V os ego uos metuo cannæ submittite signa.
A tque adeo temptate agedum:et deposcite pacē.
N on dabitur.parat ille dolor mihi credite maius
E xitium accepto:citiusque hæc fœdera uictor.
Q uam uictus dabit:atque adeo qui tanta superbo
F acta sonas ore:et spumanti turbine perflas.
I gnorantum aures:dic en germanus in armis.
I lle tuus par gradiuo per sæcula tellus:
C ui similem nunquam ductorem in bella creauit
M œnia romuleæ:cur nondum uiderit urbis.
S cilicet a gremio maturum rapiamus in hostem
N ondum portandis habiles grauioribus armis.
E ratas iussu texamus mille carinas.
A tque omnis libyæ quæratur belua terris:
V t longa imperia:atque armatus proroget annos
A nnibal:et regnum trahat usque in tempora fati.
V os uero:neque enim occulto circundamur astu:
N e dulcis spoliate domos:castrisque potentum:
A tque opibus sancite modum.pax optima rerum.
Q uas homini nouisse datum est.pax una triūphis
I nnumeris potior.pax custodire salutem
E t ciues æquare potens reuocetur in arces
T andem sidonias:et fama fugetur ab urbe.
P erfidiæ phœnissa tuæ:si tanta libido
A rmorum tenet:atque enses non reddere perstat
P oscenti patriæ:nil suppeditare furori
H ortor:et hæc fratri magonem dicta referre.
P lura adnectentem:neque enim satiauerat iras

Autor ego:censeo sic esse agendum.
Feram:elephantum. Funesta dies: allatura nobis calamitatem. Atrocia: fortia inuicta: & nō cedentia malis.unde Horatius animum Catonis atrocem appellat. Cladibus: quas acceperunt. & ob id magis irascuntur nobis.Metuo inquit uictoriam nostram ad cannas.
Submittite signa:cedamus romanis:ī clinemus uexilla ad pacem. Hæc fœdera:quæ dico petēda a romanis: quos a fortitudine: animique magnitudine laudat. Perflas aures: qui tonas in aures istorum & ifluis:qui ignorāt te mēdacia dicere. Rapiamus:raptim mittamus contra romanos. Proroget:dilatet:producat. Tempora fati: usque ad mortem. Dulces domos: propter filios:qui dulces sunt parentibus: qui erant mittēdi ad annibalem: ut Mago petebat. Sancite:constituite:imponite. Modum:finem.nam aliter efficietur tyrannus annibal.locus est ab utili: & laudat pacem: qua nihil ē in uita melius. Aequare: ut pari & æquo iure uiuant:in bello enim sunt factiones.& emergunt tyranni.& omnis æquabilitas inter ciues peruertit̄. Reuocetur:ipsa pax in urbem nostram. Tandem:post tot discordias:& bella contra fœdus.
Et fama perfidiæ: ignominia qua notamur ex perfidia:quoniam fœdera uiolamus.locus est ab honesto. Phœnissa:Dido:quam ideo inuocat: quoniam mori potius uoluit: q̄ uiolare fidē datā Sycheo. Libido:effrenata cupiditas.

Libyæ decus: sic dicebant diuersa uolentes laudando Annibalem. Est tibi iræ: facit tibi iram glo ria Annibalis & uirtus o Anno. Destituemus: relinquemus: quasi dicat: Debemus ne dimittere an/ nibalem iam properantem ad metas & uictoriam. Vnius: annonis. Sceptra parta: imperium iam prope comparatum. Tribuūt: ipsi senatores ea: quæ Mago petebat ad usum belli. Sub teste: Mago ne ingenti consensu: ut inquit Liuius fit senatusc̄osultum: ut Annibali. xl. numidarum milia: &. xl. elephanti in supplementum mitterentur. & argēti multa talenta: Dictatorque cū Magone in hispa/ niam p̄missus est ad conducenda. xxx: milia peditum: quattuor milia equitū: quibus exercitus: qui in italia quippe ī hispania erant supplerentur. Tradu/ cere: transmittere in hispaniam. Li/ uor: ipsius annonis inuidia deprimit fa cta annibalis: nec sinit eius laudes adiu tas crescere.

Petri Marsi interpretatio in duode/ cimum uolumen Sylii Italici.

Am terra glaciale caput: dum ta/ lia a pœnis agerentur romani mi/ nime cunctabant. Consul quippe Var ro nulli rei deerat: quæ per eum agen/ da esset. & dictator. M. Iunius rebus di/ uinis rite peractis. & æquo illi auctori tate senatus concesso: ausos capitalem fraudem armauit. & uinclis detentos & sic cum. xxv. milibus armatorum ex ur be proficiscitur: annibal ineunte uere neapolitanorum animos partim spe: partim metu cum frustra tentasset in agrum nolanum exercitū traduxit. & cū urbem oppugnaret: a Marcello pul/ sus ē. Torquatus ī Sardinia rem strenue gerit. Capua tandem obsessa annibal infesto agmine romam uenit. & irritus incepti magnis itineribus in brutios cō tēdit. Iam terra: describit initium ue ris: quo hyems sub terra conditur: quo niam adueniente calore frigus ad uisce ra terræ pellitur: & ideo in æstate aquæ puteorum sunt frigidæ: quoniam fri/ gus ad ima contrario suo deprimitur: in hyeme autē calidæ. Fœcunda: ple/ na uentis. nimbus est uis uenti cum plu uia. Austrifero: uentoso. austrum po nit pro quocunque uento. Vertice: ca pite. Blandis zephiris: miti fauonio: qui uer inchoat. sic dictus: quoniam fa ueat satis. Zephiri uer inchoant. Vnde Virgilius in georgicis: Vere nouo geli dis canis cum montibus humor liqui/ tur. & zephiro putris se gleba resoluit.

Pœnus: annibal cum exercitu. Præ misso terrore: præmissis militibus le/ uis armaturæ: qui populos terrerent. Nam ubi fines neapolitanorum intra uit Numidas in insidiis occultos dispo suit. alios præ se actam prædam osten tantes portis obequitare iussit. Ceu cō dita bruma: annibalem serpēti compa rat: quæ hyeme sub terra latuit. Vere āt ineūte egreditur: mica tque ad solē positis exuuiis. Rhyphea flamina: uēti septētrionales flātes rhypheis mōtibus: q sunt ī scythia. No uus: deposita pelle. Saniē: uirus. Fluctus meonios: trasimenū lacū hetruriæ. Fluebāt: mutabāt .i. nō erāt robusta mēbra: sed fluida luxu cāpano effœmīata. Ioue nō æquo: aere nimboso & frigido

D icendo: clamor turbat diuersa uolentum:
S i libiæ decus: haud ulli superabilis armis
A nnibal est iræ tibi: destituemus ad ipsas
V ictorem metas: nec opum adiumenta feremus:
I nuida unius sceptra: ut iam parta retardet.
I nde alacres tribuunt: quæ belli posceret usus.
A bsentique suum iactant sub teste fauorem.
M ox eadem terris placitum traducere iberis.
D um malus obtrectat facta immortalia liuor.
N ec sinit adiutas ductoris crescere laudes.

Am terra glaciale caput: fœcunda que nimbis
Tempora: et austrifero nebulosam uertice frontem
I mmitis condebat hyems: blandisque salubre
V er zephiris tepido mulcebat rura sereno.
P rorumpit capua pœnus uicinaque late
P ermissa terrore quatit. ceu condita bruma
D um riphea rigent aquilonis flamina tandem
E uoluit serpens arcano membra cubili.
E t splendente die nouus emicat: atque coruscum
F ert caput: et saniem sublatis faucibus efflat.
A t libyci ducis: ut fulserunt signa per agros
D esolata metu cuncta: et suadente pauore
V allo se clausere simul: trepidique salutis
E xpectant ipsis metuentes mœnibus hostem.
S ed non ille uigor: qui ruptis alpibus arma
I ntulerat: dederatque uias: trebiaque potitus.
M eonios italo scelerauit sanguine fluctus.
T unc inerat. molli luxu madefacta: meroque
I llecebris somni: torpentia membra fluebant.
Q uis gelidas suetum noctes thorace grauatis
S ub ioue non æquo trahere: et tentoria sæpe
S pernere ubi hyberna ruerent cū grādine nimbi
A c ne nocte quidem clypei enses ue repositi

Pro mēbris arma:qm̄ nō aliter ferebāt arma:q̄ mēbra.adeo erāt assueti armis gestādis.Cice.in secū da tuscula.dicit:Nā scutū:gladiū:galeā ī onere nostri milites nō plus numerāt q̄ humeros:lacertos: manus:arma enim mēbra militis eē dicūt: quæ qdē ita gerūt apte: ut si usus foret abiectis oneribus expeditis armis & mēbris pugnare possint.Prima instaurātē:a Liuio dissentit poeta scribēte anniba lē cōcessisse parthenopen:priusq̄ capua potiref:& post capuā receptā iterū neapolitano℞ aīos tētas se.Ipe inqt p agrū cāpanū mare inferū petit neapolim oppugnaturus:ut urbē maritimā hr̄et. Instaurātē:annibalē renouātē bella ineū te uere. Mitis:non belli studiosa:sed apta otio eo℞:q littera℞ sacra colebāt. Nō spreta uigoris:non hēbat inqt ma gnas opes:tn̄ nō erat sine uigore portus trahebat annibalē:ad quē naues puni cæ appellerent. Molles:dulces.& sine strepitu armo℞. Hospita musis:Stra. lib.qnto ait: Plures uero e roma Nea polim secedētes græco uiuūt ritu quie tis:aut otii causa: p̄sertim q eruditioni dāt operā:aut remissioris uitæ deside rio:ideo ait poeta: Exēptū curis grauio ribus æuum. Maxime inqt Strab. quos senectus affligit:uel aduersa ualitudo plerique ēt romani eodē uiuendi gene re delectati: cū tātā mortaliū multitu dinē in simili degentē instituto ī ciuita te uersari cōtēplenf studiose:ac libēter urbē incolūt ibi ætatē agētes. & Vir.in geor. Illo uirgiliū me tpe dulcis alebat parthenope. studio florentē ignobilis oci dicta ē parthenope: ut ēt Stra.dicit a parthenope una ex syrenibus:cuius se pulchrū illic ostēdebaf: tres fuerūt sy renes:parthenope: leucosia & ligia fi liæ acheloi.& calliopes musæ tenuerūt insulas ꝑpe pelo℞:& e regiōe ad surrē tū:ut dictū ē. Acheloias:filia acheloi syrenes cātus suauitate eos alliciebāt.& naufragio perdebāt q p̄teruehebāf: sic inuitāt Vlyxē apud Homerū: O decus argolicū qn puppim flectis ulyxe. Auribus ut nostros possis cognoscef cātus. Nā nemo hæc unq̄ ē trāsuectus cerula cursu:qn prius astiterit uocū dulcedīe captus.Post uariis auido sacratus pecto ra musis.Doctior ad patrias lapsus per uenerit oras. Nūc graue certamē belli: cladēque canemus. Græcia quā troiæ diuino numine uexit.Omīaque e latis regū uestigia terris. Aequor:qm̄ neapo lis mare alluif. Inglorius:nō expugna ta neapoli. Graia ad munimina: mu ros partheonopes quā græci chalciden ses incoluerūt.& ex pythecusis athenis que uenietes.Vn̄ neapolis uerbo græco i.noua ciuitas appellata:iō ait graia mu nimīa.adde ēt ꝙ illa munima nō erāt similia romanis:& iō cū annibal urbē minime bellicosam expugnare non posset:multominus expu gnasset romā tātis uiribus subnixā.& armo℞ matrē:græcari erat molliter uiuef:qm̄ ut autor ē Plu. ī qstiōibus:n̄ aliud seruitutē ac mollicié attulit græcis:q̄ gymnasia & palestræ:qbus relāguescūt ado lescētiū aī:& penitus effœmināf.hic amores gigūf:hic sono & deābulationibus iuuenū corpa corrūpi necesse ē.Vn̄ scribit Hora.ī ser.uel si romana fatigat militia.Assuetū græcari:iō Syllius mollia munimina & parū ualida parthenopes mitis & ociosæ urbis.graia appellauit. Euētu:fine & tali exi tu. Dauni regna:apuliā. En q nos segnes:uerba annibalis ad milites.O uos inqt q me segnē uoca batis: & nesciētē uti uictoria expugnetis neapolim:quā graia manus ꝑtegit. Sede tonātis: capitolio. Graia manus:mollis nō bellicosa:ut ē romæ. Fraudibus: qm̄ noctu clam tentauit scalis admotis

N on pharetræ:aut iacula:et pro mēbris arma fuere
T unc graue cassis onus maioraque pondera uisa
P armarum.ac nullis fusæ stridoribus hastæ
P rima instaurantem sensit certamina mitis
P arthenope non diues opum: non spreta uigoris:
S ed portus traxere ducem.secura uolentem
A equora:quæ peteret ueniens carthagine puppis
N unc molles urbi ritus:atque hospita musis
O cia:et exemptum curis grauioribus æuum.
S irenum dedit una suum memorabile nomen
P arthenope muris acheloias.æquore cuius
R egnauere diu cantus:cum dulce per undas
E xitium miseris caneret non prospera nautis.
H æc pone aggressus.nam frontē clauserat æquor
M œnia:non ullas ualuit perfringere pœnus
T ota mole uias:frustraque inglorius ausi:
P ulsauit quatiens obstructas ariete portas.
S tabat cannarum graia ad munimina uictor:
N equiquam.et cautæ mentis cōsulta probabat
E uentu qui post dauni stagnantia regna
S anguine tarpeias ire abstinuisset ad arces
E n qui nos segnes:et nescire addere cursum
F atis iactastis:quod uobis scandere nuper
N on acie ex ipsa concessum mœnia romæ
I ntrate:atque epulas promissas cede tonantis
H is quæ graia manus defendit reddite tectis.
T alia iactabat:fameque pudore futuræ
I rritus incepta primus si absisteret urbe
A udebat cuncta:atque acuebat fraudibus enses.
S ed subitæ muris flammæ: totoque fluebāt
A ggeris anfractu tæla improuisa per auras
H aud secus occuluit saxi:quos uertice fœtus

trāsilire in urbē:sed neapolitani se tutati sunt:ut aqla defendit pullos suos a serpētibus repentibus ad nidos. Ales fulua:aqla fuluus color inqt Gellius uidet̄ de ruffo:atque uiridi mixtus.i aliis plus uiridis:in aliis plus ruffi hr̄e.Sic poeta uerbo℞ diligētissimus fuluā aquilā dicit.& iaspidem fuluos galeros.& fuluū aurū.& harenā fuluā & fuluū leonē:sic.Qu.Ennius in annalibus eræ fuluo dixit. Fulmina:qm̄ aquila ministrat Ioui fulmina. Incessens:lacessens:impetēs circuit nidū:sic parthenopei uidētes hostē scādere muros circūibant urbē. Tādē ad uicinos:annibal irritus incepti casilinū pfectus ē. & obsidione ad ultimā inopiā adduxit. Poeta canit cōtēdisse cumas ubi erat grachus magister equitū Iunii dictatoris. Subigit: cogit milites ire cumas. Sed custos urbi gracchus: Liui.ait:castris romanis tūc Sēpronius perat dictatore auspicio℞ repetendo℞ causa iam pfecto romā casilinū defendere nō potuit:nō.n.ī iussu dictatoris pugnandū erat:tn̄ ad eos qui obsidebā tur p fluuiū uulturnū noctu dolia frumenti misit:quod cum pœni cognouissent phibuerūt custodia.& sic casilinū annibali portas aperuit. Dictator in senatu cū magistratu abiret pauca de se locutus ī magistrū equitū.T.Sēproniū Gracchū magnā partē uertit. Vel:ēt certior ipsis muris. Lustrat:circuit urbē annibal inops cōsilii. Alite:ueloci. Infit:loqt̄:ut agitet suos. Proh dii: uerba annibalis ad suos quos hortat̄ ad opem nauandā:ne laus tātis parta laboribus amittat̄.Locus ē ab honesto. Vrbes graias:habitatas a græcis.& uiuentibus græco ritu.& has urbes graias quasi molles.& litteris potius q̄ armis aptas appellat. Alpibus astat:ironice loquitur.q.d.pudor ē post supatas alpes cunctari ad mœnia græca:Non iubeo inqt nūc ascēdere alpes ad cœlū erectas:sed muros eo℞ qui uiuūt græco ritu. Hiātē:oscitātē & ignauū. Agger:ipe murus cumanus. Gracchusque.s.te militem nō ausum moueri portis.i. ad portas n̄ solum ad muros impetu deiiciendos. Paruo in discrimine cerno an uobis gētes:sensus ē.In hoc paruo periculo ꝙ timetis ostēditis omnibus gentibus ea: quæ a uobis gesta sunt casu quodam ac fortuna contigisse: non aūt nostris uiribus:quod credibile est: si hoc paruū discrimē uos retardat.& unus gracchus: quos hactenus nō alpes: nō Scipio:non flaminius:nō paulus:nō tot romanorū milia ad cānas cæsa terruerūt: & sic p has uictorias milites obtestat̄ suos: hortaturque ad urbis oppugnationē decorumque præstandum. locus est ab honesto. Stagna: trasimenum. Fauentum deum: deorum qui nobis fauerunt: quoniam numen trasimeni lacus fauit pœno: ut dictum est. Dignos fama: non decebat milites tot uictoriis claros paruo discrimine retineri:ideo Annibal honesti ac decori studiosus ait: Testor me reddere uos dignos uestra fama:quā post uos trahitis.& hactenus comparastis.Si operam mihi nauare studueritis efficiam:ut digni ea fama uideamini:quam uobis tot præteritæ uictoriæ compararunt. totus hic locus est ab honesto. Sistere:confirmare ad pugnam milites effœminatos luxu.& illecebris campano℞. Templa:appollinis.s.posita a dedalo:ut canit Vir.i.vi.Redditus his primū terris.tibi phœbe sacrauit remigium alarū. Alte:ab initio:idest altius repetiit principiū tēplo℞. Immitis:supbiētis tūc secūda fortuna:d'hoc Virrio supra habuimus. Suspicis: admiraris.

Ales fulua ioui tacito:si ad culmina nisu.
Euasit serpens:terretque propinquus hiatu:
Illa hostem rostro:atque assuetis fulmina ferre
Vnguibus incessens uidi circumuolat orbem.
Tandem ad uicinos cumarum uertere portus:
Defessus subigit:uarioque lacescere motu
Fortunam:et famæ turbando obstare sinistræ:
Sed custos urbi gracchus tutela uel ipsis
Certior arcebat muris:iterumque sedere
Portis:atque aditus iterum sperare uetabat.
Lustrat inops animi rimatur omnia circum
Alite uectus æquo:rursusque hortatibus infit
Laudum agitare suos proh dii:qui terminus inqt
Ante urbes standi graias oblite tuorum
Factorum miles quis erit modus?alpibus astat
Nimirum maior moles:et scandere cœlum
Pulsantis iubeo scopulos:quanq̄ altera detur:
Si similis tellus:aliæque repente sub astra
Exurgant rupes:non ibis:et arduus arma
Me ducente feres?tenet heu cumanus hyantem
Agger adhuc:murusque tenet:gracchusque moueri
Nō ausum portis:paruo ī discrimine cerno
An uobis gentes quæcunque labore parastis
Casu gesta patent per uos tyrrhena fauentum
Stagna deum per ego et trebiā:cineresque sagunti
Obtestor:dignos iam uosmet reddite uestra
Quam trahitis fama:et reuocate in pectore cannas.
Sic ductor fessas luxu attritasque secundis
Erigere:et uerbis temptabat sistere mentem.
Atque hic perlustrans aditus fulgentia cernit
Arcis templa iugo:quorum tum uirrius alte
Immitis ductor capuæ primordia pandit.
Non est hoc inquit nostri quod suspicis æui

Maiores manus:dedaleæ. Dictei regis:cretensis minois nota est historia fabulosa de dedalo & icaro apud poetas:& diodorum siculum. Librans:sustinens alis. Vidit:dedalus icarū plaudentē.i.percutientē suo casu & corpore mare cui dedit nomē icarium quippe dictū ē. Irrita tecta:cumana quæ non expugnauerat defendēte graccho. Vrbe dicarchea:puteolis supra dixit prole dicarchea. Defensantū eorum qui poteolos defendebāt. Obsepta:munita. Tepētes baiæ:ꝓpter aquas calidas quæ illic scatēt:Strabo dicit baias habere aquas calidas & ad uoluptatē & ad sanādos morbos aptissimas:

M aiores fecere manus cum regna teneret
D ictei regis sic fama est linquere terras
D edalus inuenit:nec toto signa sequenti
O rbe dare:etherias aliena tollere in auras.
A usus se penna:atque homini monstrare uolatus.
S uspensum hic librans media inter nubila corpus
E nauit superosque nouos conterruit ales
N atum etiam docuit falsæ sub imagine plumæ
A ttemptare uias uolucrū:lapsumque solutis.
P ennarum remis et non fœlicibus alis.
T urbida plaudentē uidit freta.dumque dolori
I ndulget subito motis ad pectora palmis:
N escius heu planctu duxit moderante uolatus.
H ic pro nubiuago gratus pia tēpla meatu
I nstituit phœbo:atque audaces exuit alas:
V irrius hæc:sedenim ductor numerabat inertes
A tque actos sine marte dies:ac stare pudebat.
I ngemit aduersis. respectansque irrita tecta
V rbe dicarchea parat exatiare dolorem.
H ic quoque nunc pelagus nūc muri saxea moles
O fficit audenti:defensantumque labores
D umque tenet socios dura atque obsepta uiarum
R umpere nitentis lentus labor:ipse propinqua
S tagnorum terræquæ simul miracula lustrat
P rimores adsunt capuæ docet ille tepentes
V nde ferant nomen baiæ comitemque dedisse
D ulichiæ puppis stagno sua nomina monstrat.
A st hic lucrino mansisse uocabula quondam
C ocyti memorat:medioque in gurgite ponti
H erculeū cōmendat iter:qua discidit equor
A mphitryoniades armenti uector iberi
I lle olim populis dictum stygia nomine uerso
S tagna inter celebrē nunc mitia mōstrat auernū
T um tristi nēore atque umbris nigrātibus horrēs
E t formidatus uolucri lœtale uomebat
S uffuso uirus celo stygiaque per urbes.
R eligione sacer seuum retinebat honorem:
H inc uicina palus fama est acherontis ad undas
P andere iter:cecas stagnante uoragine fauces

baiæ nomen habuerunt a baio ulixis socio. Dulichiæ puppis:ulixis dulichii:dulichiū.n.est ꝓpe ithacā ulixis natale solū. Ast hic:alius cāpanus:lacus lucrinus quē cæsar dictator muro circūdedit ingēti īpēsa olī stagnū erat & appellabaꝛ cocytus a ꝓpīqua aq̄ q̄ in eū sinū scatebat:cuius fontē apud inferos credidere quidā græci appellarūt acherusiā paludē:quidā auernū:sed tn̄ ista loca sepata sūt a lucrino cū difficilē trāsitū peditibꝫ pberet:ferūt herculē intradu cēdis bubus hispanis duxisse p cocytū aggerē lōgitudinis mille passuū:latitudinis q̄tū currus occuparet. Discidit:diuisit:erat.n.agger cōstructus īter mare & ipsū lucrinū. Ille:alius cāpanus. Noīe uerso:qm̄ prius dicebaꝛ stix postea auernus q ē lacus ī sinu baiano:supercilia q̄dā inq̄t Strabo ardua auernū undiqꝫ cingunt pter ostiū:olī aūt referta nemoribꝫ & ꝓceris arboribꝫ īuia q̄ umbris obscurū sinū reddebāt aues supuolātes odor exhalās exanīabat:fons uero ibi fluuialibꝫ scatēs aqs excurrit ī maꝛ ab eius usu abstinebāt oēs stygias opinātes eē aq̄s:& hæc loca Plutōi dicata opinabāꝛ. Nūc celebrē:qm̄.M.agrippa ut inq̄t Strabo auernū purgauit & lucos q obscuris umbris locū dirū ꝛddebāt succidit:locūqꝫ illū pulchris ædificiis ornauit celebrēque ꝛddidit fossāqꝫ subterraneā inde cumas usqꝫ effodit:qđ opus aliq cocceio:neruæ ascribūt cuius meminit Hora.in ser. Nūc mitia:cū prīus eēnt horroris plena ꝓpter ūbras obscuras & quādā supstitionē. Tum:cū styx diceret & nō eēt purgatus ab agrippa. Tristi:obscuro & tristitiā atqꝫ horrorē ingrediētibꝫ īcutiēti. Horrēs:terribilis & horrorē faciens ipse lucrinus. Formidatus uolucri:qm̄ auernus dꝛ auibꝫ cōtrarius. Suffuso:īfecto pestifera exhalatiōe q̄ erat tāq̄ uirus ipsis maxime auibꝫ. Stigya religiōe:euocatiōe maniū & umbrarum q̄ illic fiebat.in auerno aūt īq̄t Strabo maiores nostri homerica defūctorum uaticinia fuisse crediderꝛ illucque ulixē nauigasse tanq̄ ad stygiū oraculū placatisque prius p sacrificia diis māibꝫ eo ītrabaꝛ aderāt sacerdotes ad id duces locorum fructus pcipiētes:iō dicit poeta auernū fuisse sacrū stygia ꝛligiōe. Seuū honorē:crudelē qm̄ mactabanꝛ hoīes & tali uictima euocabāꝛ manes. Vicia palus:acherusia dicta ab acherōte fluuio illic erat dꝛscēsus ad īferos. Cecas fauces:occultū ingressum.

Laxat:aperit. Nouo:qm̄ illic est ꝑpetua caligo & ipsa palus aliqñ hiatu solis lumen trāsmittit ad manes quod est illis nouū. Situ:squallore offuscāte occultāteque domos cymmerias: ephorus aūt quidā inqt Strabo uicinus cymmeriis habitās in subterraneis eos habitare domiciliis cōmemorauit eosque p fossas quasdā inter se cōmeare & aduenas ad oraculū uenietes admittere cymmerii nō aspiciebant solē noctu egrediebant̃ de quibus sic scripsit Homerus in odyssea eos sol phæton nullo intuetur in tpe. Per longū euū.fuerāt quippe illi meatus subterranei detecti tpe Agrippæ: Strabo ait: his aūt annis cū auerni lucū succiderit agrippa effossaque cumas usque subterranea fossa oīa de cymmeriis figmenta apta sunt: Cicero ī academicis ait: & cymmeriis quidē qbꝰ aspectus solis siue deus aliquis siue natura ademerat siue eius loci quē incolebant situs ignes tñ aderāt. Tartareæ:subterraneæ Sulphure: qm̄ in tractu illo sinuque cāpano sulphuris & aquarū calidarum plena sunt oīa. Anhelantes: estuantes Vapore:fumo. Stygios: graues & male olētes ꝑpter sulphur. Medullis:terræ uisceribꝰ. Parturit:īmergit ipsa tellus & tremit. Cauas sedes.qm̄ ignis cōceptus in subterraneis meatibus querit maiorē locū & luctat̃ exire: cū autē nō potest egrdi generat magnū murmur. Fretis:mari qm̄ aqua igni cōtraria oponit̃. Mulciber: ignis qui est ualidissimū elementū qm̄ oīa conuertit in suī naturā:unde futura est resolutio huius uniuersi per ignē quod & sacræ lr̃æ attestant̃ & nōnulli philosophātes maxīe Heraclitus: fore tñ aliqñ īquit Cice.in academicis ut oīs hic mūdus ardore deflagret.unde Parmenides: principium rerū dixit esse ignē. Mandit:cōsumit qa domat oīa ignis. Tradūt herculea: cāpus est inqt Strabo noīe phlegreus in quo res a gigātibus gestæ fabulæ diuulgāt nullā aliā ob cām ut credi fas est q̄ ꝙ terra ipsa suapte uirtute ꝑlioꝝ concitatrix est:poeta fingit gigātes illic sepultos subter anhelare sed est rō naturalis nam cū oīs ille tractus sit sulphureus & cauernosus īpulsu uentoꝝ illic causat̃ ignis q q̃rēs maiorē locū egredi luctat̃ & cum habeat obstaculū fit murmur & motus terræ ut est in aere cū ignis cōceptus cōflictu uentoꝝ in corpe nubium erūpēs facit tonitrūū & coruscatiōes ex modico aere multū gignit̃ ignis ꝑpter extenuationē:iō poetæ fingūt uulcanū habere suā officinā ī lipare insula & gigātes fulmīe deiectos & flagrātes suppositos mōtibus & īsulæ cāpaniæ & siciliæ qm̄ ignis naturaliter cōceptus inde egredit̃.

Laxat:et horrendos aperit telluris hiatus
Interdūque nouo perturbat lumine manes
Ac iuxta caligante situ longūque per euum
Infernis pressas nebulis pallente sub umbra
Cymmerias iacuisse domos:noctēque profundā
Tartareæ narrant urbis:tum sulphure et igni
Semper anhelantes coctoque bitumine campos
Ostentat tellus atro exundante uapore
Suspirans:ustisque diu calefacta medullis
Estuat:et stygios exalat in aera flatus.
Parturit.et tremulis metuendū exibilat antris.
Interdumque cauas luctatus rumpere sedes
Aut exire foras sonitu lugubre minaci
Mulciber immugit:laceratque uiscera terræ
Mandit.et exesos labefactat murmure montis.
Tradunt herculea prostratos mole gigantes
Tellurē iniectam quatere: et spiramine anhelo.
Torreri late campos:quotiensque minantur
Rumpere compagē impositā expalescere cœlum.
Apparet prochyte seuum sortita numanta.
Apparet procul inarimæ quæ turbine nigro
Fumantem premit iapetū flammasque rebelli
Ore eiectantem:et siquando euadere detur
Bella ioui rursus superisque iterare uolentem.
Monstrantur ueseua iuga.atque in uertice sūmo
Depasti flāmis scopuli:fractusque ruina
Mons circū:atque etnæ fatis certantia saxa
Nec non misenum seruantem idea sepulchro
Nomina:et herculeos uidet ipso in littore baulos.

Torreri:coburi. Cōpagā:terrā supīpositā. Expalescer̃: fieri pallidū egrediēte fumo.prius.n.egredit̃ fumus inde pura flāma. Prochyte:añ misenū:ꝑchyta iacet īsula a pythecusis qñq; diuulsa un̄ nomē accepit sub q̄ fingit poeta urgeri & cōprimi numāta gigātē. Inaryme insula ē cāpaniæ sub q̄ iacet iapetus. Veseua iuga:ueseuus mōs cāpaniæ q Tito cæsare īperāte cōflagrauit:Strabo ait his locis īcūbit mōs uesuuius amœnissimis habitatus agris excepto cacumīe id magna ex pte planitiē habet nullū fructū ferētē hēt cineres cauernosaque mōstrat antra cōbustis ex petris ut color indicat q̄s ignis abroserit:dr̃ ueseuus uesbius & uesuuius: de cuius cōflagratiōe Martia. extat epigrāma.Hic ē pāpineis uiridis modo uesbius ūbris. Saxa certātia:pumices q ēr ex etna euomūt. Fatis ethnæ:saxis & pumicibꝰ quos appellat fata ethnæ qm̄ cū ille mons comburit̃ & pumices emittit uidetur consumi & fato quodā affici.i. interitu. inde fatū appellamus interitū.Martia. Hanc mortem fatis magni præferre catonis.fama potest certo tibi dicimus & tecum. Misenum:est promontoriū prope cumas denominatū a miseno troiano illic sepulto ut canit Virgilius. Idea nomina:troiana. Baulos: bauli oppidum campaniæ conditum ab hercule ac denominatū a bubus.

Miratur pelagique minas terræque labores
Quæ postq̄ perspecta uiro regressus ad altos
Inde pherecyadum muros et frondentia lœto
Palmite deuastat nisea cacumina gauri
Hinc ad chalcidicā transfert citus agmina nolam
Campo nola sedet crebris circūdata in orbem
Turribus. et celso facilē tutatur adiri
Planiciem uallo. sed qui non turribus arma
Defendenda daret: uerum ultro mœnia dextra
Protegeret marcellus opem auxiliumque ferebat
Isque ubi agenoream procul aduētare per equor
Et fere ad muros nubem uidet arma cruentus
Hostis adest: rapite arma uiri clamatque capitque
Circūstant rapidi iuuenes. aptantque frementi
Sanguineas de morte iubas: sonat inde citato
Agmina disponens passu tu limina dextræ
Seruabis porte nero: tu conuerte cohortes
Ad leuam patrias et larinatia signa
Clarum uolscorum tulli decus. ast ubi iusso
Per tacitum ruptis subita ui fundite portis
Telorum in campos nimbum. ferar ipse reuulsa
In medios: equitūque traham certamina porta
Dūque ea marcellus iam claustra euellere pœni
Et scalis spretos temptabant rumpere muros
Insonuere tubæ passim clamorque uirorum
Tinnitusque simul litui raucoque tumultu
Cornua et in membris concussa furentibus arma
Fertur acerba lues disiectis incita telis
Effusæque ruunt inopino turbine turmæ
Improbus ut fractis exundat mollibus amnis:
Propulsum ut borea scopulis impigitur equor:
Vt rupto terras inuadunt carcere uenti.
Nec terrente libys uisu armorūque uirumque
Deiectū sperare ualet dux dardanus instat
Attonito progressus equo tergisque ruentum
Incūbens hasta. socios nūc uoce fatigat
Perge age fer gressus: dexter deus horaque nr̄a ē:
Hac iter in muros capuæ. nunc rursus in hostem
Conuersus sta quo raperis? nō terga tuorum
Te ductor libyæ increpito. stat cāpus et arma
Et mars in manibus dimitto a cede cohortes
Spectemur soli: marcellus prælia posco

Muros pherecia dū: cumanoꝝ neapolitanorūque a pherecide duce coꝝ qui in italiā nauigātes ea loca incoluerunt. Gauri: gaurus mons cāpaniæ supra nolā uitibꝫ cōsitus: iō ait Nysea cacumīa. i. bacchica qm̄ a nysa urbe bacchus appellatus est dionysius. Nolā chalcidicam quā tenuerūt chalcidēses qui sūt in euboia. Cāpo nola sedet: describit situm nolæ. Celso uallo: alto muro. Sed q nō turribꝫ. i. aderat marcellus p̄tor qui dextra nō muris tutari nolam audebat erupit. n. e portis īstructa acie ac hostes ī fugā uertit. Agenoreā: pūicā. Equor: planitiē. Nubē: globū militū. Hostis: annibal. Fremēti: marcello hostibus irato. Nero: de hoc nerone habebīus ī morte asdrubalis. ad tres portas in hostes uersas inqt Liuius tripartito exercitū instruxit media porta robora legionū: ac romāos equites duabꝫ aliis portis nouos milites leuēque armaturā ac sociorꝫ eqtes statuit: & ita īstructi intra portas stabāt. Larinatia signa: larinates ē populi: ī latio de qbus dictū ē. Tulli đ hoc tullio rege uolscoꝝ supra hūimus a quo habuit originē. M. T. Ci. Iusso: iubeo siue iussero īusitatū ē uerbū iusso sed imitat̄ Virgi. apud quē eneas ait Cætera q̄ iusso mecū manus īferat ardens. Insonuere tubæ: successit ad muros acies punica īqt Liuius patefacta repente porta marcellus signa canere clamorēque tolli ac pedites primū deinđ eqtes q̄to maxīe possēt impetu in hostē erūpere iubet satis terroris tumultusqꝫ ī aciē mediā ītulerūt. Lues cōcita: ipsi milites moti ad irā erūpebāt afferētes luē & dānū hostibus. Ruūt: cū duabꝫ circa portis īqt Liuius. P. ualerius flaccus. &. C. aurelius legati in cornua hostiū erupere addidere clamorē lixæ calonesqꝫ & alia turba custodiæ īpedimētū apposita duo milia &. cc. hostiū cæsa qdā autores sūt nō plus uno romanos amisisse ānibal spe potiūdæ nolæ adēpta cū accerras recessisset marcellus ex tēplo clausīs portis custodibusqꝫ dispositis neqꝫ egrederet̄ q̄stionē in foro de his q clā ī colloqis hostiū fuerāt habuit supra. lxx. dānatos ꝑditiōis securi percussit bōaque eoꝝ publicauit & sūma reꝝ senatui tradita cū oī exercitu profectus supra suessulā castris positis consedit.

Improbis ut fractis: marcellū magno īpetu erūpētē in pœnos cōparat fluuio trāscēdēti ripas & mari uēto īpacto in scopulos. Molibꝫ: aggere & ripis. Improbus: noxius & īundatiōe agros deuastās. Deiectū: deiectionē. i. nō poterat annibal deiicere romāos ac reprimer̄ q īstabāt urgēte marcello. Dux dardāus: marcellus rōanus. Attonito: currenti. Perge age. uerba marcelli hortātis suos. Dexter: ꝓpitius. Stat: uerba marcelli prouocātis annibalem fugiētem ad singulare certamen.

Iuueni barceo:annibali qui habebat originem a barca:adde etiam q eius pater amilcar barca co/gnominabatur. Honor:erat quippe honor congredi cũ marcello & preciũ periculi magnũ erat ui ctoria.s.de marcello qui retulerat spolia opima ioui feretrio:& erat uir fortissimus & multi nois. Suprema fata:mortem. Sistere:retinere. Perculsos:aĩo cõsternatos & uertẽtes terga. Sinistris: infœlicibus nobis qm̃ nimia capuæ bona & luxus uires nostras perdiderunt. Est dedecori: qm̃ fu/giendo amittitis gloriam partam. Nil fidum:rex assyrio℞ adhortans suos ad pugnam ut est apud xenophontem li.iii.dixit:Stultus est si quis uitæ appetens se fugæ cõmiserit cũ non sit ignarus uictoria parari salutem ac mortẽ fugiẽtes magisq̃ manentes op petere. Meruistis.s.opera uestra & re/bus fortiter gestis ut omnis italia in nos irueret & ita romãos attriuistis ut nullã spem pacis habeatis:& locus est ab utili ergo fortiter pugnandũ est quia fugien tibus nullũ est tutũ perfugiũ. Pacis.s. faciendæ cũ romanis. Iuuenis pedia/nus:alludit ad pedianũ asconiũ qui pa tauinus fuit & originẽ ducebat a poly/damãte troiano.is habitus est orationũ Ciceronis uerissimus interpres & Vir/giliani operis acerrimus defensor. An tenorea:qm̃ antenor cõdidit patauiũ. Haud leuior.q.d.gloria ipsius pedia ni respondebat famæ maio℞ suo℞ qui clari fuerunt. Timauus nascit̃ in nori/corũ alpibus secat deinde aquileienses agrosquẽ usurpãt poetæ pro prentelia fluuio patauino. Sacro:propter troia/nos qui per timauũ ingressi sunt eam oram italiæ sacraque intulerunt. euga nei dicunt̃ genere præstãtes de quibus dictum est.aponus fons in agro patauino Martialis censet aponi liuio suo tel lus:& Lucanus:colle sedens aponus. Silentia:ipsa studia & ocia lrarũ: qm̃ ualebat ingenio ac dextra alludens ut dixi ad pedianũ asconiũ uirũ litteratis simũ. Aonios labores: cantus pierios & uersus. Doctoris:annibalis qui cinyphi galeam æmilii pauli donauerat. Quale micat: huius pulchritudinem ac uenustatem cõparat ebori ac marga ritis. Tiburis aura:qm̃ fiebat candidi/us ebur aura tiburtĩa:Martialis: Tibur in herculeum migrauit nigra liquoris. Oĩa dũ fieri cãdida credit ibi. Miro honore candoris.qm̃ margarita℞ omis dos ẽ i cãdore ut scribit Plinius:sũt aũt partus cõcha℞ ut idẽ dicit ꝓ q̃litate ro ris accepti unio & margarita idẽ:qm̃ ut ait Plinius.ĩ una cõcha nulli duo repe/riũt indiscreti nomẽ unionũ romanæ ĩposuer̃ delitiæ.ĩpositũ aũt fuit hoc no mẽ magnis margaritis rõæ bello iugur thino ut Helius stilo scriptũ reliqt. In aure:qm̃ mulieres quõdã ĩ auribꝫ suspẽ debãt ad luxũ & magnificẽtiæ ostẽtati/onẽ & ꝓcerioribꝫ ĩqt Pli. sua gr̃a ẽ elẽ cos appellãt fastigiata lõgitudĩe hos bi nos ac ternos auribꝫ suspẽder̃ fœmĩa℞ gloria ẽ:unũ dicit Hora.ĩ ser.filiũ esopi deluisse aceto insignẽ bacã detractã ex aure metelle:& đ cleopatra hoc idẽ scribit Pli. Rubris undis:a mari rubro ꝓcipue ĩqt Pli. Laudãt margaritæ circa arabiã ĩ ꝑsico sinu maris rubri. Cassiđ nota:qm̃ fuerat pauli æmilii Extrẽo in margĩe:ĩ ultĩo ordĩe ubi cinyps puer erat tyro:hoc nomẽ sũptũ ẽ a cinyphi flu. aphricæ.

S ic rector latius:iuuenique inuadere pugnam
B arceo suadebat honor:preciumque pericli.
S ed non hæc placido cernebat pectore iuno.
C eptoque auertit suprema in fata ruentem.
S istere perculsos ille et reuocare laborat.
T ales ne e gremio capuæ tectisque sinistris
E gredimur?state o miseri quis gloria summa
D edecori est: nil uos hodie mihi credite terga
V ertentes fidum expectat.meruistis ut omnis
I ngruat ausonia:et seuo mauorte parastis
N e qua spes fusos pacis uitæque maneret.
V incebat clamore tubas:uocisque uigore
Q uamuis obstructas seuus penetrabat in aures.
P olyclamanteis iuuenis pedianus in armis
B ella agitabat atrox:troianaque semina et ortus
A tque antenorea sese de stirpe ferebat.
H aud leuior generis fama: sacroque timauo
G loria et euganeis dilectũ nomen in oris.
H uic pater eridanus uenetæque ex ordine gentes
A tque apono gaudens populus seu bella cieret
S eu musas placidus doctæque silentia uitæ
M allet: et aonios plectro mulcere labores.
N on ullum dixere parem:nec notior alter
Q ui postq̃ effusis urgens uestigia frenis
P œnorũ iuxta galeã atque insigne perempti
A gnouit spoliũ pauli:puer illa gerebat
N on paruo lætus ductoris munere cinyps.
D ilectus pœno cinyps.quo gratior ora
N on fuit:ac nulla nituit plus fronte decoris.
Q uale micat sẽpque nouũ est: quod tyburis aura
P ascit ebur:uel qui miro candoris honore
L ucet in aure lapis rubris aduectus ab indis.
Q uem postq̃ egregiũ cristis et casside nota
F ulgentem extremo pedianus in agmine uidit
C um subita ante oculos pauli emersisset imago

Sedibus infernis:amissaque posceret arma:
Inuadit frendens tu ne ignauissime sacri
Portabis capitis? que non sine crimine uestri
Inuidiaque deum gestaret tegmina ductor.
En paulus.uocat inde uiri ad spectacula manes.
Et fugientis agit costis penetrabile telum.
Tum delapsus equo galeã atque insignia magni
Consulis abrumpit dextra:spoliatque uidentem.
Soluitur omne decus lœto: niueosque per artus
It stygius color:et formæ populatur honores
Ambrosiæ cecidere comæ. uiolataque ceruix
Marmoreum in iugulũ collo labente recumbit.
Haud secus occeano rediens cythereius ignis
Cum sese ueneri iactat splendore refecto
Si subita inuadat nubes hebetatur et atris
Decrescens tenebris languentia lumina condit:
Ipse etiam capta pedianus casside nudos
Attonitus stupet ad uultus.irasque cohercet.
Tum galeam magno sotium clamore reportans
Immitem quatiebat equum spumantia seuo
Frena cruentantem morsu:cui turbidus armis
Obuia marcellus rapido tulit ora tumultu.
Agnoscensque decus:macte o uirtutis auitæ
Macte antenoride nunc inquit rapta petamus
Quod superest lybici ductoris tegmina:et ardens
Terrificis seuam fundit stridoribus hastam.
Nec forsan uoti uanus foret:obuia ni uis
Gestaris opposito tenuisset corpore telum:
Qui dum uicinis ductorem protegit armis
Transabiit non hunc sitiens grauis hasta cruorẽ.
Ingentesque minas mutata morte peregit
Auehitur raptim ductor discrimine lœti
Turbatus:cursumque ferens ad castra capessit:
Iamque fugæ immodicus tendit certamine gressũ
Præcipitem uersis pœnorũ exercitus armis.
Assequitur telis hostis longaque uiritim.
Exatiant iras cladum:cœloque cruentos
Certatim ostentãt et diis ultoribus enses.
Ille dies primo docuit quod cedere nemo
Auderet superis martis certamine sisti
Posse ducem libyæ.raptant currusque uirosque
Massylamque feram:et uiuis auulsa reportant

Vester ductor.i. non modo tu indi-
gnus es galea pauli sed etiã annibal nisi
cum magno crimine ac inuidia deorũ.
En paulus: irõice & ex stomacho ecce
ĩquit qui uidetur dignus spoliis pauli.
Manes.animam pauli. Fugictis:cyni
phis. Stygius: niger quia moriebatur.
Ambrosiæ:diuinæ:sic Virgi.de uene
re. Ambrosiæque comæ diuinũ uertice
odorem spirauere. Ambrosia sumitur
a poetis pro poculo diuino.est etiã fru
tex dẽsum ac ramosum. Haud secus:
morientem puerum & decus formæ læ
tho amittentẽ comparat lucifero cuius
fulgor nubium oppositione hebetatur
Cythereius ignis: lucifer qui dicitur
stella ueneris. Cui:pediano. Macte o
uirtutis auitæ: uerba marcelli in laudẽ
pediani. Antenoride:patauinæ & qui
habes originem ab antenore. Feram:
elephantum.

Sub cuspide ictu: quoniã uiderunt an
nibalem fugientem. Ingens eo die inqt
Liuius res ac nescio an maxima illo bel
lo gesta sit: nõ uinci.n.ab annibale uin
ci solitis difficilius fuit q̃ postea uicer̃.
Decori martis.i.dicebãt marcellũ eẽ
similẽ marti. Quãto hanc: quærimo-
nia & indignatio annibalis de turpi fu
ga. Eluerim: purgauerim hoc dedecus.
Statius: iudicas me dignũ tam turpi
morte post uictorias mihi hactenus cõ
paratas. Vosq;: uertit sermonẽ ad mi
lites effemĩatos cãpano luxu. Nõ dege
ner ipse: inqt annibal ego nõ degenera
ui a meis gestis & non uerti signa uictri
cia romanis: nec illis dedi terga sed uo
bis quos prælium fugere uidebã p̃ter de
co℞. Prisci martis: uictoriæ & aĩ quẽ
prius in marte habuisti o miles. Euen
tus graues: clades: nã in cæteris præliis
romani succubuerãt. Primo muner̃:
uictoria quæ uidebat̃ esse munus dei.
Tollit: erigit aĩos & bene sperare inci
pit. Ante oĩs: illi dederũt pœnas qui se
absconderãt ne ad bellũ mitterentur.
Dulcedine uitæ: tãgit historiã de cap
tiuis in pugna cannẽsi a quibus scribit
Liuius missos fuisse legatos romã ut re
dimerent̃: quod cũ renuissent patres
unus ex his domũ abiit q; fallaci redi
tu in castra iureiurãdo se exoluisset qđ
ubi innotuit relatũque est senatui oẽs
consuerũt cõpræhẽdendũ & custodib;
publice datis deducendũ ad annibalẽ
alia fama est inquit decẽ remansisse q;
per causam recognoscendi noĩa capti
uo℞ ad annibalẽ ex itinere regressi reli
gione exsoluissent sese de his dedẽdis
magna contentione actũ in senatu esse
uictosque paucis sentẽtiis &c. meminit
etiã Cicero huius rei in .iii. de officiis.
Iurata: qm̃ iurauerant se redituros.
Gentẽ.s.romanã qm̃ illos ad pœnum
remiserunt qui iusiurandũ uiolauerãt
fuere etiã puniti milites qui cogitaue
rãt patriã deserere suasu metelli. De
cus capitis.i.oĩa ornamenta muliebria
ut annulos armillas & cætera id genus.
Haud tãta fecisse uiros: sensus ẽ: uiri
nõ ægre ferebant se in tali tp̃is conditi
one superari a mulieribus quæ ꝓ cõi sa
lute ꝓpria cõferebãt ornamẽta ad usũ
belli: & ideo ait bellaque ministrant.
Sorte laudis: nã maiorẽ laudẽ fortitæ
uidebant̃ mulieres q̃ hoĩes. Lætant̃.s.
romani cessisse facto mulierũ ituro in
sæcula. In mediũ: ĩ cõe & ad belli usũ
queãdmodũ fecerant mulieres. Vitæ
melioris: lautioris nil relinquebant do
mi quo lautius uiuerent: coĩs quippe sa
lus priuata uoluptate & lautia erat illis
antiquior qui etiam uitam propriã ef
fundere cupiebant. Sine noĩe.i. igno
biles & uulgares.

Tegmina bellantũ: atque abeũt sub cuspide terga
Contenti uidisse ducis tum martis adæquant
Marcellũ decori: graditur comitante triũpho
Maior q̃ ferret cum uictor opima tonanti.
Inde furens postq̃ uallo uix depulit hostem
Ductor agenoreus quãdo hanc quãtoque cruore
Hostili labem eluerim: mea terga uidere
Contigit ausoniæ: me ne inquit summe deorum
Post trebiam statuis iam tristi funere dignum?
Vosque inuicta diu nunc heu sine marte iuuẽtus
Debellata bonis capuæ non degener ipse
Gestorum ausoniis uerti uictricia signa
Vobis terga dedi: uidi cũ ad bella uocarem:
Non secus atque italo fugere a ductore pauentes:
Quid reliquũ prisci martis tibi: qui dare terga
Me reuocante potes? fundebat talia pœnus
Et latiæ se se nolana ad mœnia turmæ
Portantes spolia insigni clamore ferebant
At consueta graues per longum audire suorum
Euentus roma: et nunq̃ recreare secundis.
Allato tandem faustæ certamine pugnæ
Erigitur: primoque deum se munere tollit.
Ante omnes pigra in martẽ fugiensque laborũ
Dum bellũ tonat: et sese furata iuuentus
Dat pœnas latebræ: tum qui dulcedine uitæ
Inuenere dolos iurataque fœdera pœno.
Corrupere notant: et purgant crimine gentem:
Punitur patriã meditantũ linquere terram.
Cõsilium infelix. sceleerataque culpa metelli
Talia corda uirum: sedenim non fœmina cessit
Mente æquare uiros. et laudis poscere partem
Omnis præ sese porrans capitisque manusque
Antiquũ decus ac direpta monilia collo
Certatim matrona ruit: belloque ministrant.
Haud tanta cessisse uiros in tempore tali
Laudis sorte piget: factoque in secula ituro
Lætantur tribuisse locum tum celsa senatus
Subsequitur turba. in medũ certamine magno
Priuatæ cumulantur opes: nudare penates
Ac nihil arcanos uitæ melioris et usus
Seposuisse iuuat. coit et sine nomine uulgus
Corpore sic toto ac mẽbris roma omnibus usa

Addunt spem miseris: Liuius ait. Qu. Fabius prætor legatus a delphis Romā rediit: respōsumque ex scripto recitauit: diuinaque: quæ in eo erant: qbus quorque modis supplicaret. Tum si ita facitis romani uestræ res meliores: fortioresque erunt: magisque ex sententia respu. uestra procedet: uictoriaque duelli populi romani erit apollini donū mittitote: deque præda manubiis: ac spoliis honoré habetote. hæc ubi ex græco carmine interpretata recitauit senatus decreuit: ut hæ res diuinæ: supplicationesque primo quoque tépore fierét. Antrū: Stra. loqués de téplo apollinis delphici ait: Autores certi memorát diuinū ipsum domicilium ꝓfundam & curuam esse spelūcā: non admodū lato ore patenté unde aura refert sacro efflante numine. Intrata phœbo. i. hausto diuinandi spiritu. Soluite gens ueneris: oraculum datū romanis ab apolline delphico. Exhaustum: finitum. Libate. i. mactate oues ád aras apollinis. Sternunt: fiūt lectisternia in templo Iouis capitolini: & apollinis. Peana: laudes appollinis. Interea assuetis: transit nunc poeta ad bellum sardoum: cū nunciatum esset punico senatui in hispania ré male gestam: omisque ferme hispanos ad romanos defecisse: erant q Magonem cū classe cōparata: & copiis omissa italia in hispaniā auerterent: cū sardiniæ recuperandæ repētina spes iniecta est. paruū ibi exercitū romanum esse. nam discedebat Cornelius ptor: & fessi animi sardoꝝ erant diuturnitate imperii. nam graui tributo: & iniqua frumenti collatione opprimebant. clamdestina legatio ad pœnos p principes sardiniæ missa fuerat maxime eam rem moliéte amsagora: q tum auctoritate atque opibus lōge prius erat: his nūciis ꝓpe uno tempore turbati: erectique Magoné cū classe sua: copiisque in hispaniam mittūt in sardinia Asdrubalé cognométo caluum eligunt ducem. & tm̄ ferme copiarū quātum Magoni decernūt: cū romā esset allatū sardos ad defectionem spectare missus é eo Titus Mālius Torquatus: qui bis consul: céforque fuerat: subegeratque ī cōsulatu sardos: ideo dicit poeta assuetis armis. Interea: dū talia ī italia gerunt. Patrio milite: romano & italo. Nāque ortū iliaca: narrat poeta queādmodū amsagoras missa legatiōe uocauerat carthaginéses. Iliaca: qm̄ qdā ilięses sardiniæ pté habitarūt celeberrimi inqt Pli. in ea populoꝝ iliéses. Reuocata: rnouata qm̄ prius fuerat bellū: amiserāt. n. carthaginéses sardiniā & Sciciliā. Proles pulchra uiro: ipi amsagoꝝ filius erat noīe oscus. Cuius: osci. s. iuuenili ætate ac robore fretus pr̄. Asper paci: inimicus paci. Studio barbarici ritus: ut barbari faciūt. Stra: ait cū pestilétibus in locis exercitū assidue nutrire minime cōducat. reliquū āt é illis impatoribus: ut exercitus ducāt artibus quibusdam & quidem barbarorum morem obseruantes. nam hi post latrocinium dies complurimos prædæ nundinas celebrant tum incursant: multosque mortales in manus retrahunt. Compendia: breue iter.

Exangues rursus tollebat ad æthera uultus.
Addunt spem miseris dulcem parnasia cyrrha
Portantes responsa uiri. nam læta ferebant
Exaudisse aditis sacra cum uoce tonaret
Antrum: et mugiret phœbo iam intrata sacerdos.
Soluite gens ueneris grauiores corde timores.
Aduersa: et quicquid duri sub marte manebat
Exhaustum est uobis. restant leuiora laborum.
Et sine pernicie terror. diis uota: precesque
Ferte modo: et tepidos aris libate cruores
Neu date terga malis. aderit gradiuus: et ipse
Delius auertet propiora pericula uates:
Troianos notus semper minuisse labores.
Sed uero: sed enim ante omnes altaria fument
Centum festa ioui centum cadat hostia cultris.
Ille trucem belli nubem: sæuasque procellas
In libyam uiolenter aget. spectabitis ipsi
Egida turbato quatientem in prœlia mundo.
Astea parnasi postquam clamata sub antris
Allatum: uulgique deus peruenit ad aures:
In capitolinas certatim scanditur arces.
Sternūturque ioui: et delubrū sanguine honorāt.
Tum peana canunt: responsaque fida precantur
Interea assuetis senior torquatus in armis
Sardoas patrio quatiebat milite terras.
Namque ortum iliaca iactans ab origine nomen
In bella hampsagoras tyrios renouata uocarat
Proles pulchra uiro: nec tali digna parente.
Oscus erat cuius fretus fulgente iuuenta
Ipse asper paci crudos sine uiribus annos
Barbarici studio ritus refouebat in armis:
Isque ubi torquatum raptim properata ferentem
Signa uidet: pugnæque auidas accedere dextras:
Fraude loci nota latebrosa per auia saltus
Euolat: et profusa fugæ compendia carpens
Occulta tegitur ualle: et frondentibus umbris

Insula fluctisono: describit sardiniã. Profũdo: mari sardoo. Enormes: uiles. & interdũ pestilẽtes. Sub imagine plãtæ: nã sardinia ẽ ad similitudinem humani uestigii: & iõ ichnusa dicta ẽ: ichnos. n. græce latĩe sĩgificat uestigiũ. unde sardiniã sandaliotim appellauit Timeus ab effigie soleæ. Myrsilus autẽ ichnusam. sardinia a sardo filio herculis: q e libya ueniẽs insulã occupauit: & nomẽ dedit. Inde: ex hoc: qa hẽt formã uestigii. Libyci herculis: qm̃ sex fuerũt hercules: ut scribit Ci. ĩ li. de na. deo. Secũdus fuit ægyptius nilo natus: quẽ aiunt phrygias l̃ras cõscripsisse: de hoc intelligit poeta. Teucri: troiani: q ĩ sardinia dicti sunt iliẽses. Classe paterna: memoriæ ꝓditũ ẽ ĩqt Stra. Iolaũ plerosque adducẽtẽ herculis filios huc applicuisse: & cũ insulæ accolis barbaris cohabitasse: q natione tusci erãt. ide ioleẽses uocati sunt. Thespiadũ: filiorꝫ herculis: de qbus dictũ ẽ. illic tespiadũ docuit submittere colla nepotes. Fama ẽ: nũc dicit aristeũ uenisse in sardiniã filiũ cyrenes nymphæ & apollinis. Acteon fuit filius Aristei ex autonoe filia cadmi: q cũ uidisset dianã nudã cõuersus ẽ ab ea ĩ ceruũ: & a ꝓpriis laceratus ẽ canibus: ut canit Oui. Spectatæ: uisæ a se ĩ fonte. Oui. Insciusacteon uidit sine fraude dianã. Nouitate mali: qm̃ acteonẽ uersum in formã cerui canes lacerarũt. Sardoos: recessus: secessisse ĩ sardiniã. Pura serpẽtũ: nõ sunt serpẽtes in sardinia. Tristis cœlo: pars sardiniæ nõ modica aspera ẽ: minime que trãqlla inqt Stra. Magna quoque pars agrũ hẽt rebus oĩbus fœlicẽ pcipue tritico locorꝫ quoque uirtuti malignitas quædã obstat. Insula. n. æstiuo tp̃e morbosa ẽ ĩ locis maxime fecũdis. Viciata: corrupta ꝓpter paludes: quarũ exhalatio insulã inficit. Torrida: sicca in ea parte quæ uergit ad italiã. Pallida: ꝓpter nimios æstus sole cãcrũ ascẽdẽte. & flãte austro: q ẽ calidus & humidus. Cætera. s. pars est cereri docilis. Hoc habitu: qualitate ac natura soli. Hostis: amsagoras. & filius oscus. Sidonia tæla: subsidiũ punicũ. Iberos: hispanos: q cũ uenissent aĩos amsagoræ auxerũt. & iam apto marte pugnare cupiebat: cum prius p inuia & saltus latuisset. Lõgũ: uidebat amsagoræ longũ illud tẽpus: quo tẽdebat ĩ hostẽ tantus erat ardor pugnæ. Coire: simul ire ĩ hostẽ coimus. Expertos: quos in aliis ꝓliis fuerãt experti: cũ torquatus insulam subegisset in consulatu. Inde: postquam uentum est ad enses. Sed uos calliope: repetit uotum Syllius narrãturus laudem Ennii: q per id tẽpus in sardinia sub Torquato militabat cẽturio. Facta uiri: Ennii messapus fuit rex apuliæ & calabriæ: a quo messapia. Latiæ uitis: erat centurio Ennius. centuriones uitem ꝓ insigni gestabant.

I nsula fluctisono circumuallata profundo
C astigatur aquis: compressaque gurgite terris
E normes cohibet nudæ sub margine plantæ.
I nde ichnusa prius grais memorata colonis
M ox libyci sardus generoso sanguine fidens
H erculis ex sese mutauit nomina terræ:
A ffluxere etiam: et sedes posuere coactas
D ispersi pelago post eruta pergama teucri.
N ec paruum decus aducto cum classe paterna
A gmine tespiadum terris iole dedisti.
F ama est cum laceris acteon flebile membris
S upplicium lueret spectatæ in fonte dianæ
A ttonitum nouitate mali fugisse parentem
P er freta aristeum: et sardoos isse recessus.
C yrenen monstrasse ferunt noua littora matrem.
S erpentum tellus pura ac uiduata uenenis.
S ed tristis cœlo: et multa uitiata palude:
Q ua uidet italiam: saxoso torrida dorso:
E xercet scopulis late freta: pallidaque intus
A rua coquit nimium cancro fumantibus austris:
C ætera propensæ cereris nutrita fauore.
H oc habitu terræ nemorosa per inuia crebro
T orquatum eludens hostis sidonia pugnæ
T æla expectabat: sociosque laboris iberos
Q ui postq̃ appulsis animos auxere carinis:
H aud mora prorumpit latebris: aduersaque late
A gmina inhorrescunt: longumque coire uidetur.
E t conferre gradum media interualla patentis
C orripiunt campi properatis eminus hastis.
D onec ad expertos enses fidissima tæla
P eruentum. dura inde lues: ceduntque: caduntque
A lternique animas sæuo in mucrone relinquunt.
N on eqdẽ innumeras cædes: totoque horrida facta
S perarim tanto digne pro nomine rerum
P andere: nec dictis bellantum æquare calorem.
S ed uos calliope nostro donate labori
N ota parum magni longo tradantur in æuo
F acta uiri: et meritum uati sacremus honorem:
E nnius antiqua massappi ab origine regis
M iscebat primas acies: latiæque superbum

Hiſpida:inculta. Rudiæ:oppidũ calabriæ patria Ennii:ut ẽt Stra.ſcribit: Cato cenſorius didicit litteras græcas ab Ennio;q ſcripſit annales:quos ꝑ cõpita urbis.Qu. Vargũteius ꝓnunciare ſolebat: huius Ennii meminit Lucre.lib.primo:Ennius ut noſter cecinit:q primus amœnã detulit ex helicone peréni flore coronã. Vates ut thracius:Orpheus tpe quo nauigauit cũ argonautis. Cyricus rex ĩ ꝓpontide:a quo cyzicus nomẽ accepit.inſula duobus põtibus quondã iuncta cõtinenti. hoſpicio excepit argonautas:ut canit. V.Flaccus:in quos ꝓfectionẽ parantes:cũ nondũ ſoluiſſent eportu cyziceni furore impulſi: cũ arbitrarent adeẽ hoſtes:q ꝓpinqui erant impetũ feceñt: quo ꝑlio cyzicus rex cecidit dolentibus poſtq̃ res cognita ẽ argonautis ferũt orpheum ea nocte pugnaſſe fortiter. Argo:ipſos argonautas. Pectine:ipa lyra. & plectro. Sperãs fore æternum.i. magna laude dignũ:ſi enniũ interficeret.

V itis adornabat dextra decus.hiſpida tellus.
M iſerunt calabri.rudiæ genuere uetuſtæ.
N unc rudiæ ſolo memorabile nomen alumno:
I s prima in pugna uates:ut thracius olim
I nfeſtam bello quateret cum cizicus argo
S picula depoſito rhodopeia pectore torſit.
S pectandum ſeſe non parua ſtrage uirorum
F ecerat:et dextræ gliſcebat cedibus ardor.
A duolat æternum ſperans fore pelleret oſcus
S i tantam labem:ac perlibrat uiribus haſtam.
R iſit nube ſedens uani conamina cœpti
E t tælum procul inuentos dimiſit apollo.
A c ſuper his nimium iuuenis:nimiumque ſuperbi
S perata hauſiſti.ſacer hic:ac magna ſororum
A onidum cura:et dignus apolline uates.
H ic canet illuſtri primus bella itala uerſu.
A ttolletque duces cœlo.reſonare docebit
H ic latis helicona modis:nec cedet honore
A ſcreo fama ue ſeni.ſic phœbus:et oſco
V ltrix per geminum tranſcurrit tempus arundo
V ertuntur iuuenis caſu perſculſa per agros
A gmina:et effuſæ pariter dant terga cateruæ.
D um pater audita nati nece turbibus iræ
B arbaricũ:atque immane gemẽs:trãſfigit anhelũ:
P ectus:et ad manes urget ueſtigia nati.
A t libyæ ductor marcello fractus:et acri
C ontuſus pugna:campos damnarat:et arma
V erterat ad miſeras:non æqui martis acerras.
I nde ubi permiſit flammis:atque enſibus urbem
N uceriæ nihilo leuior:nec partior ira
I ncuſſit ſeſe:atque æquauit mœnia terræ
P oſt caſilina ſibi multum obluctatus iniquis.

Sacer hic:laus ennii ex ore Apollinis. Bella itala: quæ annalibus celebrauit ſuis:quos deſideramus. Pli.in .vii. ait: Sed & noſtrorꝫ gloriã pcẽſeamus prior Aphricanus. Qu. Ennii ſtatuam ſepulchro ſuo imponi iuſſit :clarũque illud nomen: immo uero ſpoliũ ex tertia orbis parte raptũ in cinere ſupremo cum poetæ titulo legi. Nec cedet honore: maieſtate.ſ.carminis:ut in illo ſæculo: quo poeſis nitorẽ latinæ linguæ nõ habebat:fuerũt quippe poſt Enniũ limatiores:politioreſque.& magis ex arte:q̃ ennius caruit poeticã excoluerũt:ut enniũ tanq̃ quercũ annoſam: ut inqt Fa. religionis tm̃ cauſa miremur & antiquitatis Ennius primus apd' latinos carmẽ exametrũ fecit. Aſcreo ſeni:heſiodo. Aſcra uicus ad heliconem patria heſiodi:quã ipſe patri illic cõmorãti his uerbis exprobrauit:Aſcrã rus miſerꝫ penes hic helicona colebat.hiberno dirũ triſte æſtu.Optabile nũq̃ helicon mõs eſt boetiæ phocidi uicinus apollini: ac muſis ſacer. Latis modis: ſonoro carmine ac heroo pede:cantuque pierio:& ſagitta trãſfixit caput Oſci:quo mortuo ſardi terga uerterũt. Barbaricũ:nomen ꝓ aduerbio: ideſt barbare ac immane gemens mortẽ ſibi cõſciuit. Anhelũ: æſtuans dolore. Vrget:ſequitur. At libiæ ductor: nunc redit ad Annibalẽ & Marcellum. Acerras:acerræ ſunt in cãpania quas clanius alluit. unde Vir. Et uacuis clanius nõ æquus acerris.conatus eſt Annibal acerranos ad deditionem allicere. Poſtquam uero obſtinatos uidit oppugnationem parauit.Acerrani plus animi quam uirium habentes deſperata tutela urbis per intermiſſa munimenta:neglectaſque cuſtodias ſilẽtio noctis dilapſi ꝑ uias: inuiaque ut terror ducebat in urbes cãpaniæ:quas in fide & officio eẽ ſciebant confugerũt.Annibal acerras incẽdit: atque diripuit.

Non æqui martis:qm̃ parum uirium habebãt acerrani contra tot Annibalis copias. Incuſſit ſeſe nuceriæ.i.quodam impetu nuceriã inuaſit:cuius præda militi data ẽ:urbſque direpta: atque incenſa. Caſilina:caſilinũ oppidũ cãpaniæ:quod annibal obſedit:quo præneſtini milites & cohors peruſina cõfugerãt audita cãnenſi ſtrage.Peruſini erãt.cccc.&.lx.q ad tantã cõpulſi ſunt inopiã annonæ:ut lora detractaſque ſcutis pelles:ubi feruida molliſſent aqua mãdere conarentur:nec muribus alioue animali abſtinerẽt:& omne herbarũ radicũque genus aggeribus infimis muri eruerint:& cũ hoſtes obaraſſent qcquid herbidi terreni extra murũ erat raporꝫ ſemen iniecerunt:ut Annibal ego

Defendentum armis ægre reseruauerat astu
Limina:et obsessis uitam pensauerat auro.
Iamque in dauniuagos perfundēs agmina cāpos
Flectebat rabiem:quo præda uel ira uocasset
Fumabat uersis incensa petilia tectis.
Infelix fidei:miseræque secunda sagunto.
At quondam herculeam seruāre superba pharetrā
Verterat:et mentem tyria ad conata tarentus:
Portisque intrarant pœni: sed enim arce corusca
Fisa loco manus ausoniæ stipata sedebat
Hic miranda mouens classem: quæ condita portu
Astabat:namque angustis e faucibus æquor
Erumpit scopulos inter:patuloque recessu
Effundit campis secretum gurgite pontum.
Inclusas igitur:quibus haud enare dabatur
Arce superposita claustris maris extulit astu:
Perque auersa tulit portatus arua carinas.
Lubrica roboreis aderant substramina plaustris:
Atque recens cæsi tergo prolapsa iuuenci
Aequoream rota ducit per gramina puppim.
Etiam per colles:dumosque ad littus:ad acta
Innabat pelago ueniens sine remige classis.
Nuncius interea uectis non more carinis.
Terrentem freta curarum feruoribus implet.
Dum procul œbalios amet expugnare nepotes
Et primus rostris sulcet naualibus arua
Obsessos capuæ muros:claustra ipsa reuelli
Portarum.ac totum miseris incurrere bellum

ne usque dum ea nascātur ad casilinū sessurus sum exclamaret:q nullam antea pactionem auribus admiserat tum demū secū agi passus ē de redemptione liberoꝝ capitū. Obluctatus:ipe Annibal cū diu obluctatus eēt his:q defendebāt.obluctor tibi dicimus.i.pugno siue conor cōtra te.Virgi.Genibusque aduersæ obluctor harenæ. Iniqs:imparibus:qm̄ pauci erant intus cōparatione hostiū. admouerat Annibal urbi uineas:cuniculosque fieri iussit:sed q casilinū defendebāt trāsuersis cuniculis hostiū cuniculos interrupere. Egre:cum difficultate. Astu:astutia:qm̄ auro eos dimisit. Vagos cāpos:diffusos & amplos. Petilia: urbs cōdita a philoctete. Virgi. Parua philoctete subnixa petilia muro.Liui. ait:Petilia ī brutiis aliquot post mensibus q̄ cœpta oppugnari erat ab himilcone p̄fecto annibalis expugnata ē:multorūque sanguine ac uulneribus ea pœnis uictoria fuit: nec ulla magis uis obsessos q̄ fames expugnauit: absumptis .n.alimētis:carnibusque omnis generis quadrupedū: scutorūque postremo coriis:herbisque & radicibus & corticibus teneris uescebant: ideo ait poeta: Infelix fidei:qm̄ ꝑpter fidē id passi sunt petiliani:ut sagunthini. Herculeā pharetrā: ꝑpter Philocteten conditorē: q habuit sagittas herculis tinctas sāguine hydræ. Supba:nobilis & clara. Verterat & mētē:nūc d' tarētinis agit:q ad annibalē defecerūt.Philomenus & nicō tarētini ꝓditores fuerūt:& cū portæ ānibal appropinq̄ret, editus ex cōposito ignis ab annibale ē. idē redditū a Nicone signū extinctæ:deinde utrinque flāmæ sunt. Annibal silētio agmen ducebat ad portā.Nicon ex improuiso sopitos uigiles ī cubilibus suis obtrūcat:portāque aperit. Annibal cū peditū agmine ingreditur.Equites subsistere iubet ut quo res postularet occurrere libero cāpo possent. Arce corusca:alta. Manus:multitudo arx tarētina ī modū peninsulæ maiori parte circūluit præaltis rupibus ab ipa urbe muro:& fossa ingēti separat. Salinator urbis præfectus primo exercitus tumultu in portā effugit.inde acceptus scapha in arcē confugit.& romani oēs q cædibus supfuerāt ī arcē se receperūt.Postea Fabius Maximus Tarētū recuperauit: cui cū Salinator diceret:ut autor ē Cic.ī Catone maiore mea opera.Qu.Fa. Tarentū recepisti:certe inqt ridēs. nā nisi tu amisisses nunq̄ recuperassem. Hic miranda moriēs:naues tarētinoꝝ ī sinu exiguo interclusæ erāt.claustra quippe romani tenebāt: q ī arcē cōfugerāt:nec inde euadere poterāt:quas annibal plaustris trāsuexit: cōtracta.n. extēplo undique plaustra:iūctaque inter sese.& machinæ ad subducēdas naues admotæ:munitumque iter: quo faciliora plaustra:minorque moles in trāsitu eēt inuēta inde.ac hoīes cōtracti & opus impigre cœptū:paucosque post dies classis instructa:atque parata circūuehit arcē:& ante ipsum portū ancoras iacit. Mirāda:rem mirā. Faucibus:claustris ipsius portus:ubi erat arx. Recessu patulo:amplo receptaculo & sinu. Pōtū secretū:aquā diuisam. Errare:exire ī mare ultra fauces:qbus arx imminebat. Portatus:plaustrū siue uehiculū tulit naues p oppositū mōtē. Substramīa:dicūt oīa;quæ alicui rei substernunt. Lubrica substramina:rotæ & lapsus.Vir.Pedibusque rotarū subiiciūt lapsus. Nūcius interea:dum hæc tarenti agerentur.Nunciatum est annibali:qui terrebat maria nauibus uectis: nō more: idest præter consuetudinem: obsessam esse Capuam a romanis. Dum procul œbalios: hæc fuerunt uerba nuncii. Oebalios:Tarentinos:qui habuerunt originem ab œbaliis:idest lacedæmoniis.Oebalii dicti sunt lacedæmonii ab œbalo puero:& Tarētus colonia lacedæmoniorum fuit.

Haud secus:ānibalis ferociam & celeritatē cōparat tygridi cōmotæ raptis catulis.tygris ē uelocitatis tremendæ lege Pliniū:& Aristotelem. Emicet:saltet & currat. Ganges:fluuius indiæ. Centenius: hic octomilia hoīum accepit a senatu & in lucaniā ꝓfectus est & ab annibale oppressus. Prauus audē di:audax sine prudentia. Facilis periclis:qui sese facile periculis exponebat.M.centenius cui penula cognomen fuit:& centurio militauerat inter primipili centuriones insignis & magnitudine corporis: & animi perfunctus militia p.P. Cornelium prætorem ī senatum introductus petiit ut sibi exercitus daret; pollicitusque ē si hoc īpetrasset de annibale uictoriam. Agrestis:cum data essent centenio pro quinque mili/bus octomilia militum pars dimidia ci/ues:pars socii & ipse aliquantum uolun/tariorum ītereūdum ex agris asciuit ac prope duplicato exercitu in lucanos per uenit.Vbi annibal nequiquam claudi/um sequutus substiterat. Honore uitis: quoniam fuerat cēturio. Nec substitit agmen.i.annibal uictor cum suo agmīe non substitit:sed celerrime ad alios op/primendos aduolauit. Milia bis septē: hæc fuit clades altera quā ī cursu ānibal raptim peregit. Gneus Fuluius prætor male aduersus ānibalē pugnauit ī quo prælio ut ait Liuius.xx.milia hoīum ce ciderunt ipse cū æquitibus ducentis au fugit. Nō sollertior ense:nō clarior & prudentior cētenio in re militari. nam male acies instruxit:etenī cū ānibal pri/ma luce in aciē copias eduxisset fuluius non tam sua spe ꝙ impetu militū fortui to tractus pugnam non detrectauit ita/que eadem temeritate qua processum ī aciem est instruit ipsa acies ad libidinē militum forte procurrentium consistē tiumque quo loco ipsorum tulisset aīus deinde per libidinē:aut metum deserē tium locum dux stultitia: & temeritate centenio par.animo nequaquam cōpa/randus.Vbi & rem inclinatam ac trepi/dantes suos uidit equo arrepto effugit. In armis iustis: quoniam erat prætor. Insignis genus: habens claros natales: & maiorum stemmata. Aeque:simili/ter ut fuerat centenio fuso. Exequiæ tā tum.T.Sempronius gracchus ab hospi/te suo lucano deceptus a magone inter/fectus est hospes.autem erat Flauius Lu canus.Liuius ait.Flauius mutata repēte uoluntate locum gratiæ apud penum quærens neque transire ipse: neque tra/here ad defectōnē Lucanos satis habuit nisi imperatoris et eiusdem hospitis proditi capite:ac sanguine fœdus cū hoste sanxisset: funeris grac chi uaria est fama autore liuio.alii in castris romanis sepultum a suis tradunt; alii ab annibale; & ea uulgatior fama est:quam poeta sequitur.In uestibulo punicorum castrorum rogus extructus fuit; & armatus exercitus accurrit; cum tripudiis hispanorum motuque armorum & corporum suæ cuique genti assuetis.ipso annibale omni rerum uerborumque honore exequias celebrante. Horrificæ mē tis:idest quærebat laudem humanitatis:& pietatis erga mortuos quamus haberet mentem horrificam & quasi ab omni humanitate alienam. Læto funere; quoniam cum tripudiis; & motibus militum annibal funus gracchi celebrauit. Hospite:flauio lucano. Cæsus:ductus ad locum insidiarum ubi cæsus fuit nam flauius non interfecit gracchū solus.Immo gracchus hospitē irruit cognita fraude:cui parci sine multorum sanguine non potuit:lege liuium. Ceco astu:insidiis nam mago pedites: equi/tesque armatos in latebras occuluit monitus a flauio. Libys:annibal. Ad mœnia: capuam. Vter que consul:consules erant fuluius Flaccus:& appius claudius a quibus capua obsessa est. Prætores au/tem Gneus Fuluius Flaccus:claudius Nero.M.Iunius syllanus.P. Cornelius. Vis omnis:omnes mi lites qui nolæ erant ad consulem uenerunt.

Linquit cepta ferox pennasque addēte pudore
Atque ira simul immani per proxima motu
Euolat:et minitans auida ad certamina fertur
Haud secus amisso tigris si concita fetu.
Emicet:attonitæ paucis lustratur in horis
Caucasus:et saltu transmittitur alite ganges.
Donec fulmineo partus uestigia cursu
Colligit et rabiem prenso consumit in hoste
Obuius huic sparso centenus agmine raptim
F undatur:audendi prauus facilisque periclis.
Sed paruum decus annibali:nam uitis honore
Perfunctus latiæ subito stimularat agrestis
Semermēque manū sternendā obiecerat hosti.
Bis septem demissa neci nec substitit agmen.
Milia bis septem quæ non sollertior ense
Sed genus insignis iustis ducebat in armis
Fuluius asteque per corpora fusa iacentum
Raptum iter est uictorque moram non passus eūtis
Exequiæ tantum famā nomēque uolentem
Horrificæ mentis tenuerunt funere leto.
Namque per insidias infandum et ab hospite cesus
Colloquium et promissa petit:dum perfida gentis
Lucanæ gracchus ceco circundatus astu
Occiderat:laudēque libys rapiebat humandi.
Sed non ut scitum celerare ad mœnia penū:
Astabat res ulla loco:iā consul uterque
Præcipites aderant:nola uis omnis et arpis.

Acui floridior Fabius: filius fabii maximi dictatoris q filio cõsuli legatus fuit. Arpis: ex apulia ubi consul pugnauerat. Huic nero: claudium Neronẽ prætorem a sueſſula ex claudianis caſtris exciuerũt: nam claudio neroni prætori ſueſſula obuenit. M. Iunius ſyllanus prætor ꝓuinciam hẽbat inter consules: ut quo uſus uocaret preſto eẽt. Ductores: cõſules & prætores. Vni iuueni: Annibali tãtæ molis erat eo tẽpore annibal. Arduus: idest Annibal locum arduũ occupauit: tifata. s. collem prope capuã. Obſtantum: romanorum. Auia cõſilia: uaria & diuerſa. Arctatis: obſeſſis. Quo mens egra uocas: dubitabat annibal qdnam faceret: & ipſius mens dubia & mœſta erat: inopſque conſilii. Pericula: debeo ne iterum ſubire pericula ĩ hac locorum difficultate ut feci ad nolam cũ dedecore. Non æquus. impar qm̃ romani iuuãtur loci oportunitate. Nõ ita me experti: ab eo qđ fecit tẽpore Fabii ſumit aĩos annibal qui ab illo clauſus euaſit ut dictum ẽ. Magiſter: minutius qui fuit magiſter equitum fabio dictatori. Turbarum exptor: qui meas perturbatõẽs ẽ expertus. turba hic ſignificat perturbatõem: ut apud Terẽtium. Tum illæ turbæ fient: inde pturbare: expertor ẽ deductum ab experior ut amator ab amo: & ſequitor a ſequor: ſed inuſitatũ ẽ: & poeta ĩterdum nimis affectate loqtur. Colles: ad caſilinum ſcilicet & campum ſtellatẽ. Victor: cõpos uoti. In agmen: concionem & unã multitudinẽ ut mentem apiret ſuam. Perge age: uerba annibalis hortãtis ſuos ad iter quo romã perituri erant: premium laborum & cuius cã tranſcenderant alpes. Iliacis: romanis mõ romam uideamus & capiãus de ruina capuæ curandum non ẽ: ſic Martialis: Nũc & dãna iuuant ſunt ipſa pericula tanti. Stãtia nõ poterant tecta ꝓbare deos: nõ. n. poſſumus ad magna premia ſine laboribus & incõmodis peruenire & quocunque piculo res diu optata bene emitur: cadat igitur inqt capua dũ roma potiamur. Aptius id ceptum: commodius eſſe inſtitutum hoc iter ad urbẽ nũc q̃ ſtatim poſt pugnã cannẽſem. Sollertibus actis: rebus ab annibale geſtis magno cõſilio & ſecũdo euentu. Fatali: perniciofo romanis. Vulturna uada: uulturnus fluuius non longe a capua qui caſilinum alluit: quem annibal ratibus ĩ ipſo fluuio comprehenſis traiecit.

A eui floridior fabius rapida arma ferebãt.
H inc nero et hic uolucres ſyllanus nocte dieque
I mpellebat agẽs properata ad bella cohortes
V ndique cõueniũt pariterque opponere cũctos
V ni ductores iuuẽi placet: arduus ipſe
T ifata ĩuadit propior: qua mœnibus ĩſtat:
C ollis: et e tumulis ſubiectã deſpicit urbẽ.
V erum ubi tot ſeſe circũfũdẽtibus armis
V allatas ſociũ portas: unãque negari
I ntrauiſſe ſibi: capuæque erũpere cernit
A nxius aduẽtus: nũc ferro frãgere cetũ
O bſtãtum meditatur: et huic nũc auia cepto
C õſilia: atque aſtu querit tot milia portis
A bſtrahere arctatis: cũctoſque reſoluere muros:
S ic igitur ſecũ curaſque ita corde fatigat.
Q uo mẽs ægra uocas: rurſuſne pericula ſumã:
N on æquus regiõe loci? capuaque uidẽte.
T erga dabo? an reſidẽs uicini uertice mõtis.
E xcindi ãte oculos patiar ſotialia tecta?
N on ita me expti fabius fabioque magiſter
T urbarũ expertor cũ clauſos milite colles
E uaſi uictor: ſparſoſque p arua iuuẽcos
I actare accẽſis ſtimulaui cornibus ignes:
H aud dũ oẽs abiere doli: defẽdere nobis
S ic capuã ereptũ ẽ: dabitur circũdare romã:
H æc poſtq̃ placita: et tenuit ſentẽtia mẽtem
N on expectato titã dũ gurgite lucẽ
S pirãtes proferret æquos: impellit ĩ agmẽ
V oce manuque uiros: et cepta immania pãdit.
P erge age: uice oẽm miles uirtute laborẽ
E t quãtum humãi poſſũt ſe tẽdere paſſus.
A rduus accelera. romam petis hoc iter alpes
H oc cãnæ ſtatuere tibi: eia ĩcute muris
V mbonẽ iliacis: capuæque repẽde ruinas.
Q uam tãti fuerit cadere: ut palatia cernas
E t demigrãtem tarpeia ſede tonãtem
I nſtructi glomerãt greſſus: roma auribus hæret.
R oma oculis: credũtque ducis ſolertibus actis
A ptius id ceptum: q̃ ſi dixiſſet ab ipſo
F atali aeneadis campo uulturna citata
T ranſmittunt aluo uada: poſtremique relinquunt.

T ardandis italis corruptas igne carinas.
T um sidicina legunt pernicibus arua maniplis.
T hreiciamque calen:uestras a nomine nati
O rithyia domos:hinc alisanus iaccho
H aud inaratus ager:nymphisque habitata casini
R ura euastantur:mox et uicinus aquinas
E t quæ fumantem texere giganta fregellæ
A gmine carpuntur uolucri:fert concitus inde
P er iuga celsa gradum:duris qua rupibus hæret.
B ellator frusino et surgit suspensa tumenti
D orso: frugiferis cerealis anagnia glebis.
I amque adeo est campos ingressus et arua labici
L inquens telegoni pulsatos ariete muros.
H aud dignam inter tanta morã:nec amœna retẽtãt
A lgida:nec iuxta iunonis tecta gabinæ.
P ræceps ad ripas immani turbine fertur
S ulphureis gelidus qua serpit leniter undis
A d genitorem anio labens sine murmure tybrim
H ic ut signa ferox dimensaque castra locauit
E t ripas tremefecit eques perterrita pulsis
I lia prima uadis sacro se coniugis antro
C ondidit et cunctæ fugerunt gurgite nymphæ.
A t matres latiæ ceu mœnia nulla supersint:
A ttonitæ passim furibundis gressibus errant.
Ante oculos astant laceræ trepidantibus umbræ.
Q uæque grauem ad trebiã quæque ad ticina fluẽta
O ppetiere necem paulus gracchusque cruenti
F laminiusque simul miseris ante ora uagantur.
C lausit turba uias:stat celsus et asper ab ira.
I ngentemque metum toruo domat ore senatus.
I nterdum tamen erumpunt sub casside fusæ.
P er tacitũ lachrymæ.quid nam fortuna minetur.
Q uid ue parent superi pubes dispersa per altas
S tat turres:atque huc uentum sub corde uolutat.
V t iam roma satis credat defendere muros.
P enus ut ad somnos uix totam cursibus actæ.
I ndulsit pubi noctem uigil ille nec ullam
A d requiem facilis:credensque abscedere uitæ.
Q uod sopor eripiat tempus:radiantibus armis
I nduitur.nomadumque iubet prorũpere turmas.

Corruptas igne:Liuius ait fuluium romam ꝓperãtem uulturnus tenuerat annis nauibus ab annibale incensis. Sidicini populi cãpaniæ de qbus dictũ ẽ. Legunt:prætereunt uelocibus maniplis.
Calen threiciam:cõditam a zeto & calai filiis boreæ & orithiiæ q post reditũ argonautarum uenerunt ĩ italiam & boreas flat ex thracia iõ threiiciã calen appellat. Alife oppidum campaniæ cuius ager uitibus consitus est: ideo dicit ipsũ baccho haud ĩaratum casinum oppidũ campaniæ sub casinũ biduo statiua habuit annibal & passim populationes factæ:ut ĩquit Liuius. Fregellæ oppidũ: non procul ab aquino quod fingit poeta denominatum fuisse a fregello gigante illic ab hercule interfecto ac sepulto.
Cerealis:frugifera anania est in ædito loco sita. labicũ oppidum fuit uia præ nestina uia labicana incipiebat ad portã scĩ laurentii supra & picti scuta labici.
Thelegon muros:tusculum conditũ a thelegono filio Vlyssis. Pulsatos ariete:quoniam annibal tusculum cõcessit ut urbe potiretur quod cum non successisset gabios descẽdit. Algida amœna: sylua prope ariciam algidum est sylua amœna iter tusculum & ariciam Mar. & quodcũque iacet sub urbe frigus. Gabinæ iunonis:quoniã iuno a gabiis colebatur. Sulphureis undis: qm̃ in agro tiburtino aqua est sulphurea. Ad genitorem:tyberim supra dixit. Qua ꝓpter acceptis amœnis ditior undis in pontũ flauo descendit gurgite tibris. Ilia perterita pulsis uadis:ilia rhea mater romuli nupsit amœni ut poetæ fabulanť:sed nõ sine cã fictum est.nã demersa fuit in amœnẽ ilia iussu amulii ut scripsit ẽni us autoř porphyrio horatio interprete.
At mr̃es latiæ:Liuius ait ploratus mulierum nõ ex priuatis solũ domibus exaudiebať:sed undique matronæ impublicum effusæ circa deũ delubra discurrunt crinibus passis aras uerrentes nixæ genibus.supinas manus ad cælũ:ac deos tendentes orantesque ut urbem romãe manibus hostium eriperent matresque romanas: ac liberos iuiolatos seruarẽt.
Stat celsus:erecto animo & magno ĩ tãtis periculis. Toruo ore:feroci aspectu supabat timorẽ. Stat p turres:iuue.ac stantes collina turre mariti Senatus in quit Liuius magistratibus præsto est: si quid consulere uellet. Pubi actæ cursibus:militibus defatigatis celeri cursu: a.capua romam. Abscindere uitæ:putabat ãnibal illud tempus amitti quod sõno tribuiť. Nomadũ turmas:Liuius ait quo ꝓpius hostis accedebat maior cædes fiebat fugiẽtũ ꝑcedẽtibꝰ nũidis. plu resque oĩum geneꝝ atq; ætatũ capiebãť

Circũ fert: ãnibal statiuis positis ad anienem cum duobus milibus equitũ a porta collina usque ad templũ herculis progressus est atque unde maxime poterat situm urbis contemplat. Portas: nam pulsauit portam collinã & hastam ut ait Plinius in urbẽ primus hostium intorsit. Causas locorum: unde.s. nomina accepissent singula urbis loca: & imprimis colles. Fuluius: cum nunciaretur. Qu. fuluiũ flaccum proconsulem romam aduentare post annibalem ne minueretur imperium si in urbẽ uenisset decreuit senatus ut. Qu. fuluio par imperiũ consulibus esset cũ tumultus romæ esset: fuluius porta capena romam ingressus media urbe per carinas in exquilias cõtendit: inde digressus inter exquilinam & collinã portã castra posuit consules senatusque in castra uenerunt. Haud relicta obsidione: nam remanserunt duces ac militum magna uis ad obsidionẽ capuæ elegit fuluius xv. milia peditũ & mille equites. Turmas ouantes: suos milites gaudentes tali spectaculo reduxit in castra. Effundit rupto: postero die transgressus anienem annibal in aciẽ copias omnis eduxit pugnaturus nec flaccus consulesue pugnam detrectauere inquit Liuius instructis utrinque exercitibus in eius pugnæ casum in qua urbs roma præmiũ uictori eẽt. Per plurima nostra: hortatur ãnibal suos ad pugnã & præmiũ cuius causa tot labores difficultatesq; superauerant. Milibus senonũ: quos non gloria belli non cura imperii propagandi sed carice ac dulcia uina in italiam traxerunt. Fortasse curulibus: historiam tangit gallis properantibus ad urbem senes relicti sunt in domibus cum iuuenes in arcem confugissent q eorum inquit Liuius curules gesserãt magistratus ut infortunæ pristinæ honorumque aut uirtutis insignibus caderet in medio ædium curulibus sellis sederũt quos tandem ad unũ galli trucidarũt.
Oenotria pubes: iuuẽtus romana non expectabat ducum exhortationes.

I nde leuis fremis circũ pauitantia fertur
Q uadrupedante sono perculsæ mœnia romæ.
N unc aditus lustrat clausas nunc cuspide pulsat
I nfesta portas: fruitur quod timore pauentum.
N unc letus celsis astans in collibus intrat
V rbem oculis: discitque locos: causasque locorũ
A c legeret uisu cuncta et penetraret in omnis
S pectando partes: ni magno turbine adesset
F uluius: haud tota capuæ obsidione relicta
T um demũ castris turmas infœlix ouantes
S pectata ductor satiatus pectora roma.
A tque ubi nox depulsa polo primaque rubescit
L ampade neptũnus reuocatque aurora labores:
E ffundit rupto persultans agmina uallo
E t quantũ clamare ualet: per plurima nostra
O socii decora: et sacras in sanguine dextras
V obis ite pares: et tantum audete sub armis
Q uãtum roma timet: reliquã hãc excindite molem
N il quod uincatis toto restabit in orbe.
N eu populi uos martigine tardarit origo.
I ntratã senonum capietis milibus urbem:
A ssuetãque capi: fortasse curulibus altis
I am uos exẽplo proauorũ ac nobile letum
E xpectãt de more senes: mortique parantur.
T alibus hic penus: sed contra oenotria pubes
N on ullas uoces ducis aut præcepta requirit.
S at matres stimulant: natique et cara supinas
T endentũ palmas lachhrymãtiaque ora parentum
O stentãt paruos: uagituque incita pulsant
C orda uirum: armatis infigunt oscula dextris.
I re uolunt: et pro muris opponere densi
P ectora respectãtque suos: fletumque resorbent.
V t uero impulso patefactæ cardine portæ
E t simul erupit iunctis exercitus armis:
F unditur immixtus gemitu precibusque per altos
A d cælum muros clangor: sparsæque solutis
C rinibus exululant matres: atque ubera nudãt
F uluius anteuolãs agmen: quis nesciat inquit
N on sponte ad nostros penum uenisse penates?
A portis fugit capuæ: subnectere plura
C onãtem tristis celi cum murmure uasto
T urbauit fragor: et subita de nube procellæ.

Iuppiter æthyopum remeans tellure minantem
Romuleo pœnum ut uidit ſuccedere uallo:
Cœlicolis raptim excitis defendere tecta
Dardana: et in ſeptem diſcurrere iuſſerat arces
Ipſe e tarpeio ſublimis uertice cuncta
Et uentos ſimul et nubes et grandinis iras
Fulminaque et tonitrus et nimbos conciet atros
Concuſſu tremuere poli: cœlumque tenebris
Clauditur: et terras ceco nox condit amictu.
Inſtat tempeſtas oculis: hoſtique propinquo
Roma latet. iactæ in turmas per nubila flammæ
Stridorem ſeruant: mẽbris inſibilat ignis.
Hinc notus: hinc boreas: hinc fuſcis africus alis
Bella mouent: quantis animos et pectora poſſint
Irati ſatiare iouis: fluit agmen aquarum
Turbine confuſum piceo et nigrante procella.
Atque omnis circa campos ſpumantibus undis.
Inuoluit: celſus ſummo de culmine montis
Regnator ſuperum ſublata fulmina dextra
Librauit: clypeoque ducis non cedere certi
Incuſſit: ſumma liquefacta eſt cuſpis in haſta.
Et fluxit ceu correptus fornacibus enſis.
Ambuſtis ſed enim ductor ſidonius armis
Siſtebat ſocios et cecum e nubibus ignem
Murmuraque a uentis miſceri uana docebat.
Tandem poſt clades ſocium cœlique ruinā
Non hoſte in nimbis uiſo non hoſte referri
Signa iubet caſtris: mœſtaſque reſuſcitat iras.
Ventis debebis nimirū hyemiſque procellis
Vnū roma diem: ſed non te craſtina nobis
Lux unq̄ eripiet: deſcendat iuppiter ipſe
In terras licet infrendens dum talia fatur
Ecce ſerenato clarum iubar emicat axe.
Purgatuſque nitet diſcuſſis nubibus æther
Aeneade ſenſere deum: teliſque repoſtis
Summiſſas tendunt alta ad capitolia dextras.
Et feſta cingunt montis penetralia lauro.
Tum uultus modo non paruo ſudore madentes:
Nunc lætos iouis aſpectant: da ſumme deorū
Da pater ut ſacro libys inter prælia telo
Concidat: haud alia potis eſt occumbere dextra.
Sic adeo orantes preſſere ſilentia: poſtq̄

Arces: ſeptem colles urbis de quibus dictum eſt. Senſere deum: iouem fauentem romanis. Penetralia montis: templum iouis capitolini.

Sacro telo: fulmine tuo cum non poſ ſit mortali manu ſiſti. Obruit:priuat ſplendore ipſe ſol exoriēs. Lampada: ſuum ſplendorem cum oritur poſtero die annibal iterum ſe ad pugnam expe diuit. Vſus uitæ:dies quo mortales ſe exercēt ad uſum uitæ. Enotria: roma na. Hebeſcere: fieri nigrum. Dies: ſplendor diei. Regna cœleſtia: cogno uit bella iouis tanq̄ expertus: nam ful mine gigātes deiecit iuppiter. Notus: auſter qui coegit annibalem caſtra repe tere: poſtero die eodem loco inquit Li uius acies inſtructas eadem tempeſtas diremit ubi recepiſſent ſeſe in caſtra ſe renitas cum trāquillitate oriebatur: in religionem ea res apud pœnos uerſa ē.

Tyrrhena ſtagna: traſimenus. Clypeoque tremendum increpat:concutie bat clypeum uocans ſuos ad pugnam & collidebat arma ad ſtrepitum faciēdū ut imitaretur iouem tonantem. Vt ue ro accepit: dum annibal ad mœnia ur bis armatus ſederet milites ſub uexillis ſupplementum his qui erant in hiſpa nia profectos audiuit. Oras betis:hiſ paniam.

A bſtulerat terras nigrantibus heſperus umbris.
Q uem ſimul attollens rutilantem lampada titan
O bruit:et uitæ rediit mortalibus uſus:
P œnus adeſt.nec ſe caſtris œnotria pubes
C ontinet.haud dū enſes ſtricti mediūque iacebat
T antum ad bella loci:quantū tranſmittere iactæ
S ſficerent haſtæ:cū fulgor hebeſcere cœli
P er ſubitum cœpit:denſæque ſubire tenebræ:
A tque dies fugere:atque armari ad prælia rurſus
I uppiter:incumbunt uenti.craſſuſque rotante
A uſtro nimborū feruet globus.intonat ipſe
Q uo tremat et rhodope tauruſque et pīdus et atlas
A udiuere lacus herebi.merſuſque profundis
A gnouit tenebris cœleſtia bella typheus
I nuadit notus.ac piceam cum grandine multa
I ntorquens nubem cuntantem et uana minantē
C ircūagit.caſtriſque ducem ſuccedere cogit.
V erum ubi depoſitis ſepſit ſeſe aggere telis:
L æta ſerenati facies aperitur olympi.
N ullaque tam mitem credas habuiſſe tonantem
F ulmina:nec placido cōmota tonitrua cœlo.
D urat et affirmans non ultra ſpondet in ipſos
V enturam crebroque diem modo patria uirtus
I n dextras redeat:nec romam excindere pœni
C redant eſſe nefas.ubi nam tunc fulmina tandē
I nuicti iacuiſſe iouis cum ſterneret enſis
E tolos campos ubi cum tyrrhena natarent
S tagna cruore uirum?pugnat pro mœnibus inq̄t
S i rector ſuperum tot iactis fulmine telis
I nter tot motus cur me contra arma ferentem.
A ffluxiſſe piget uentis hyemique fugaces
T erga damus.remeet quæſo mens illa:uigorquē
Q ua nobis cū pacta patrū cū fœdera adeſſent
I ntegrare acies placitū.ſic pectora flammat
D onec æquū titan ſpumantia frena reſoluit.
N ec nox compoſuit curas:ſomnus ue frementem
A uſus adire uirum et redeunt cum luce furores.
R urſus i arma uocat trepidos:clypeoque tremēdū
I ncrepat:atque armis imitatur murmura cœli.
V t uero accepit tantum confidere diuis
A uſonios patres ſummiſſaque betis ad oras
A uxilia:et noctu progreſſum mœnibus agmen

Sic agitare fremens obſeſſos ocia iamque
Securam annibalis romam uiolentior inſtat.
Iamque propinquabat muro: cũ iuppiter ægram
Iunonem alloquitur curis mulcetque monendo
Nulla ne ſidonio iuueni coniunxque ſororque
Cara mihi non ulla unq̃ ſine fine feroci
Addes frena uiro? fuerit delere ſaguntum.
Exequare alpes imponere uincula ſacro
Eridano fedare lacus: etiam ne parabit
Noſtras ille domos noſtras perrumpere in arces?
Iſte uirum. namque ut cernis iam flagitat ignes.
Et parat accenſis imitari fulmina flammis.
His dictis grates agit: ac turbata per auras
Deuoluat: et prenſa iuuenis ſaturnia dextra
Quo ruis o uecors? maioraque bella capeſſis
Mortali quam ferre datur? iuno inquit et atram
Dimouit nubem: utroque apparuit ore.
Non tibi cũ phrygio res laurenti ue colono.
En age nanque oculis amota nube parumper
Cernere cuncta dabo: ſurgit qua celſus ad auras.
Aſpice montis apex uocitata palatia regi
Parrhaſio plena tenet et reſonante pharetra
Intenditque arcum: et pugnas meditatur apollo.
At qui uicinis tollit ſe collibus altæ
Molis auentinus uiden ut latonia uirgo
Accenſas quatiat phlegetontis gurgite tædas
Exertos auidæ pugnæ nudata lacertos.
Parte alia cerne ut ſeuus gradiuus in armis
Implerit dictum proprio de nomine campum.
Hic ianus mouet arma manu: mouet inde q̃rinus.
Quiſque ſuo de colle deus. ſed enim aſpice quãtũ
Egida commoueat nimbos flammaſque uomẽtẽ
Iuppiter: et quantis paſcat ferus ignibus iras.
Huc uultus flecte: atque aude ſpectare tonantem
Quas hyemes quantos concuſſo uertice cernis
Sub nutu tonitrus oculis qui fulgeret ignis.
Cede deis tandem: et titania deſine bella.
Sic effata uirum indocilem paciſque modique
Mirantem ſuperum uultus et flammea membra
Abſtrahit. ac pacem terris cœloque reponit.
Reſpectans abiit: et caſtris auulſa moueri
Signa iubet ductor: remeaturumque minatur.

Vincula: qm̃ ponte traiecit padum. Lacus: traſimenũ. Flagitat ignem: quoniam annibal dolebat imitari iouẽ ſonitu armorum & poſcebat iam ignes ut fulmina imitaretur ut de ſalmoneo canit Virg. Vecors: imprudens qui id audes quod mortalibus non concedit.

Regi parrhaſio: euandro qui fuit arcas: & arcadia parrhaſia dicitur: & palatium dictum eſt a phalanto urbe arcadiæ ut alias opiniones omittamus. Latonia uirgo: diana cuius templum erat in auentino. Hinc: ex ianiculo. Inde ex colle quirinali. Titania: gigãtea. i. noli pugnare cum ſuperis more gigantum. Modi: moderationis et menſuræ. Terris & cœlo: hominibus & ſuperis: nam romani pacẽ adepti ſunt profectione annibalis. & ſuperi etiam qui urbem defendebant.

Hammon: idest ipsi nasamones mili tes. Lustratis: uisis circũ: lustrare hic significat circũire: sic Virgi. Et dum lustrabimus agros.

Petri marsi interpretatio in .xiii. uolumen Sillii italici.

Egne iter emẽso: Annibal deposita spe urbis potiundæ ad templum feroniæ illa tempestate diuitiis inclytum profectus est: capenates id templum accolebant diuitias eo aliaque dona pro facultate portantes: hoc templũ annibal spoliauit: inde in brutios magnis itineribꝫ se recepit romani capua potiti sũt duo fulmina belli scipiones .P. & gneus in hispania ceciderunt quorum casu Scipio P. scipionis filius ut par erat & filii pietatem decebat concussus ad inferos descendit ut patris patruique umbrã aspiceret: tandẽ ad superas rediẽs oras portum sociosque reuisit. Segne iter: qm̃ annibal respiciebat ad urbem. Turia: est riuulus uia appia qui distat ab urbe sex milibus passuum. Tuscis undis: tyberinis. Iussa deorum: ipsius iunonis quæ monuit annibalem ut non speraret id quod non esset fas homini. Primores socium: ipsos duces. Lydia stagna: trasimenus. Creuerunt: sanguine cæsorum .s. Turrita figura: qm̃ est in ædito loco sita & in summitate habet byrsam. Abitus: discessus. Illesæ: intactæ uulneribus. Labem: dedecus fœmineum.

R eddītur ex templo flagrantior ætheræ lampas.
E t tremula infuso resplendent cerula phœbo.
A t procul e muris uidere ut signa reuelli
A eneade: uersumque ducem tacita ora uicissim
O stentant: nutuque docent quod credere magno
N on audent hærente metu: nec abire uolentis
S ed fraudem insidiasque putant: et punica corda
A c tacitæ natis infigunt oscula matres:
D onec procedens oculis sese abstulit agmen
S uspectosque dolos dempto terrore resoluit.
T um uero passim sacra in capitolia pergunt.
I nque uicem amplexi permixta uoce triumphum
T arpeii clamant iouis: ac delubra decorant.
I amque oẽs pandunt portas: ruit undique lectum
N on sperata petens dudũ sibi gaudia uulgus
H i spectant quo fixa loco tentoria regis
A stiterint: hi qua celsus de sede uocatas
A ffatus fuerit turmas. ubi belliger astur
A tque ubi atrox garamas seuusque tetẽderit hãmõ
C orpora nunc uiua sparguntur gurgitis unda.
N unc anienicolis statuunt altaria nymphis.
T um festam repetunt lustratis mœnibus urbem.

Egne iter emẽso uix dũ tarpeia uideri
Culmina desierant: toruos
cum uersus ad urbem
Ductor agenoreus uultus
remeare parabat.
C astra locans nulla ledens ubi gramina ripa
T utia deducit tenuem sine nomine riuum.
E t tacite tuscis inglorius affluit undis.
H ic modo primores socium modo iussa deorum.
N unc sese increpitat. dic o cui lydia cede
C reuerunt stagna. et concussa est daunia tellus
A rmorum tonitru: quas exanimatus in oras
S igna refers? qui mucro tuũ: quæ lancea tandem
I ntrauit pectus: si nunc existeret alma
C arthago ante oculos turrita celsa figura
Q uas abitus miles causas illese dedisses
H ymbres o patria et mixtos cũ sanguine nimbos.
E t tonitrus fugio: procul hanc expellite gentis
F œmineam tyriæ labem nisi luce serena

Nescire ac liquida mauortem agitare sub æthra
Terror adhuc inerat superum:ac redolentia ī armis
Fulmina:et ante oculos irati pugna tonantis.
Parendi tamen:et cuicunque incumbere iusso
Durabat uigor:ac sensim diffusus ad aures.
Signa reportandi crescebat in agmine feruor.
Sic ubi perrumpit stagnantem calculus undam
Exiguos format per prima uolumina gyros.
Mox tremulum uibrans motu gliscente liquorem
Multiplicat crebros sinuati gurgitis orbes.
Donec postremo laxatis circulus oris
Contingat geminas patulo curuamine ripas
At cōtra agrippæ:haud paruū decus inclyta nāque
Semina ab æneí ductoris stirpe trahebat
Oetolidas interfuit:haud ignobile nomen:
Lætus opum:sed clauda fides:seseque calenti
Addiderat pœno latiæ diffisus habenæ.
Is uoluens ueterum memorata antiqua parentū
Longo miles ait quateret cum teucria bello
Pergama:et ad muros staret sine sanguine mauors
Sollicitis calchas:nam sic fortissimus heros
Poscenti socero sæpe inter pocula dauno.
Narrabat memori diomedes condita mente.
Sed calchas danais:nisi clausum e sedibus arcis
Armisonæ curent simulacrum auellere diuæ
Nonnunquam affirmat theramneis ilion armis
Cessurum:aut ledæ rediturum nomen amiclas.
Quippe deis uisum:ne cui perrumpere detur
Effigies ea quas unquam possederit urbes.
Tum meus adiuncto monstratam euasit in arcem
Tydides ithaco:et dextra molitus in ipso
Custodes aditu templi celeste reportat
Palladium ac nostris aperit mala pergama fatis.
Nam postquam œnotris fundauit finibus urbem
Aeger dilecti phrygium placare colendo
Numen:et iliacos parat exorare pœnates
Ingens iam templum celsa surgebat in arce.
Laomedonteæ sedes ingrata mineruæ.
Cum medios inter somnos:altamque quietem:
Nec celata deam:et minitans tritonia uirgo:
Non hæc tydide tantæ pro laudis honore
Digna paras non garganus:nec daunia tellus.

Liqda æthra:puro ac sereno aere. Cuicūque iusso.i. parere annibali optabāt in oībus:quæ ille iussisset: q̄uis adhuc timerent fulmina iouis. Sic ubi perrupit:feruorē militū paulatim diffusum per oīa castra: comparat circulo q fit iacto lapide in aquam:& dilatat sese quousque ad extremū perueniat marginē.
Calculus:lapillus. Gyros:circulos. Vibrans:cōmouens aquam. Sinuati:aquæ uoluētis sese ī sinū. Laxatis oris:diffusis extremitatibus. nā.dilatant sese circuli usque ad ipsum marginem.
A stirpe ænei ductoris:Diomedis filii Aenei.supra dixit: Aeneæ miseræ domus œtolaque tyde. Oetolidas:appulos:qbus imperauit Diomedes œtolus. hic Agrippa docuit annibalē romā nō posse capi ꝑpter palladium. Pœno:annibali:q tunc prospera fortuna utebatᷣ desperās dᷣ romano imperio.& narrat militibus historiam de palladio.
Heros:Diomedes. Socero:Dauno.
Inter pocula:in ipā mēsa. E sedibus arcis:uaria ē opinio de palladio.Callistratus & Satyrus dicūt autore Dionysio palladiū accepisse dardanū a chrysæ filia pallātis:quā duxit uxorē. & ex samothracia secū ī phrygiā asportauit:isque oraculo accepit urbē illam ī æternum duraturā; ī qua palladium seruaretur.postea iliēses ilium traduxerūt:& in arce locauerunt.capto Ilio ferunt æneam ex adytis sustulisse. aliqui scribunt noctu a Diomede ac Vlyxe furto ablatū. Arretinus ait palladium datū fuisse Dardano a ioue:ac locatū in loco inaccessibili:sed fabricata alia in eius similitudinē:& posita in aperto: & hæc græcos eripuisse. Illud accepisse æneā:quod Romæ uirgines uestales custodiebāt:& ignem troianum. Diue:dianæ deæ belli. Teramneis:lacedæmoniis:quorum tunc reges erant Agamennō:& Menelaus. Nomen ledæ:helenā filiam Ledæ. Amyclas:urbem laconiæ:ex qua rapta fuit Helena a Paride. Papinius.Soluerat œbalio classem de littore pastor.Dardanus incautas blande populatus amyclas. Meus tydides:Diomedes:a quo ē mea origo inquit agrippa. Molitus:cū interfecisset.Vir. Cæsis summæ custodibus arcis. Nostris fatis:dispositioni fatoꝝ:quæ græci expectabāt:nostris āt dicit; qm̄ ipe agrippa:ꝑpter Diomedē græcum se ꝓfitebatᷣ.
Nā postq̄: narrat agrippa ut diomedes palladiū æneæ rēstituerit. Vrbē:argiripā. Aeger delecti: mœstus ꝙ palladiū rapuerit. Phrygiū numē:palladiū troianis datū. & ipam palladā. Ingrata:qm̄ illic noluit pallas locari palladiū.

Troiæ:quam Aeneas cœpit ædificare in agro laurenti. Penetrale:palladiũ quod in penetrali seruabatur. Saturnia regna:latium ubi latuit Saturnus.

Phryx uictor:æneas superatis rutulis ac mezentio. Fluminis tyrrheni:tyberis. Pignora pacis:ramum oliuæ:quæ erat signum pacis. Canentis:albicantis. Pone anchisiade:uerbum Diomedis ad æneam. Sceæ portæ: hæc erat una ex portis troianis. Vir. Sceas sæuissima portas prima tenet. Haud nostrũ: scilicet fuit: quasi dicat pugnauimus ad Troiam uolentibus diis: nunc autẽ tempus est pacis: & sic reiicit illud bellum ad deos & sorores duras: idest parcas inexorabiles. Aegre: impulerunt nos fata. Auspiciis:pace quæ est bello melior: quoniam ad pacem & concordiam nati sumus. Celtas:gallos senones:quos tandem deleuit Camillus.

His:uerbis agrippæ commotus annibal discessit. Feronia:templum feroniæ erat ultra pontinas paludes prope Tarracinam: circa quod capenates habitabant. Horatius in sermonibus describens iter suum a Roma brundusiũ dicit:Ora manusque tua lauimus feronia lympha. Sacer:custos & accola ipsius templi. Fauni: antiquissimi regis ĩ latio. Pauore: reuerentia numinis.

Auia longinqua: regiones ab urbe remotæ. Porrectis:se extendentibus usque ad fretum siculum:ubi est rhegiũ. inde littora rhegina. Fuluius:Capua inquit Liuius & si nihil segnius oppressa per eos dies fuerat: tamen aduẽtum Flacci sensit:& admiratio orta est: nõ simul regressum Annibalem. inde per colloquia se derelictos intellexerunt. Fuluius omnis: qui in castris romanis erant alicuius nominis in bello prensabat:& ad capuæ euersionẽ prouocabat.

Iura consulis: nam perierant ut alter consulum esset campanus.

D ebentur nobis:quære in laurentibus aruis.
Q ui nunc prima locant melioris mœnia troiæ
H uc intra captũque refer penetrale parentum.
Q uis trepidus monitis saturnia regna capessit.
I am phryx condebat lauinia pergama uictor:
A rmaque laurenti figebat troia luco.
V erũ ubi tyrrheni peruentũ ad fluminis undas:
C astraque tydides posuit fulgentia ripa:
P riamidæ intremuere metu:tum pignora pacis
P rætendens dextra ramũ canentis oliuæ
S ic orsus dauni gener inter murmura teucrũ.
P one anchisiade memores:irasque:metusque.
Q uicquid ad idæos xanthũ:simoentaque nobis
S anguine sudatũ:sceæque ad limina portæ.
H aud nostrũ est:egere dei:duræque sorores:
N unc age quod superest cur nõ melioribus æui
D ucimus auspiciis?dextras iungamus inertes.
F œderis en hæc testis erit:ueniãque precatus
T roianã ostentat trepidis de puppe mineruã.
H æc ausos celtas irrũpere mœnia romæ
C orripuit læto:neque tot de milibus unum
I ngentis populi patrias dimisit ad oras.
H is fractus ductor conuelli signa maniplis
O ptato lætis abitu iubet:itur in agros
D iues ubi ante omnis colitur feronia luco.
E t sacer humectat fluuialia rura capenas.
F ama est intactas longæui ab origine fauni
C reuisse in medium congestis undique donis.
I mmensum per tẽpus opes:lustrisque relictum
I nnumeris aurũ solo seruante pauore.
H æc auidas mentes:et barbara corda rapina
P olluit:atque armat contẽptu pectora diuum:
A uia tunc longinqua placent:quæ sulcat aratro
A d freta porrectis triuacria bruttius aruis.
D um libys:haud lætus rhegina ad littora tendit
V ictor summoto patriis a finibus hoste
F uluius infaustam campana ad mœnia clausis
P ortabat famã:miserique extrema mouebat.
D um prẽsans passim cuicunque est nomẽ ĩ armis
D edecus hoc defende manu:cur perfida et urbi
A ltera carthago nostræ post fœdera rupta
E t missum ad portas pœnum post iura petita
C onsulis alterni stat adhuc:et turribus altis

Annibalem ac libicas expectat lenta cohortes:
Miscebat dictis facta:et nunc robore celsas
Educi turres:quis uinceret ardua muri
Cogebat?nunc coniunctas adstringere nodis
Instabat:ferroque trabes:quo frangeret altos
Portarum postes:quateretque morantia claustra.
Hic latera intextus stellatis axibus agger.
Hic grauida armato surgebat uinea dorso.
Ac postq̄ properata satis:quæ commonet usus:
Dat signum:atque alacer scalis trāscendere muros
Imperat:ac sæuis urbem terroribus implet.
Cum subito dextrum effulsit conatibus omen.
Ceruа fuit raro terris spectata colore:
Quæ candore niuem:candore anteiret olores:
Hanc agreste capis donum cum mœnia sulco
Signaret:grato paruæ mollitus amore
Nutrierat:sensusque hominis donarat alendo.
Inde exuta feram:docilisque accedere mensis.
Atque ultro blanda attactu gaudebat herili.
Aurato matres assuetæ pectine mitem
Comere:et humenti fluuio reuocare colorem.
Numen erat iam cerua loci:famulamque dianæ
Credebant:ac thura deum de more dabantur
Hæc æui:uitæque tenax:fœlixque senectam
Mille indefessos uiridem duxisse per annos.
Sæclorum numero troianis condita tecta
Aequabat:sed iam longo mors uenerat æuo.
Nam subito incursu feruorum agitata luporum:
Qui noctis tenebris urbem miserabile bello
Prodigium intrarant:primos ad luminis ortus.
Extulerat sese portis:pauidaque petebat
Consternata fuga positos ad mœnia campos.
Exceptam læto iuuenum certamine ductor
Mactat diua tibi:tibi enim hæc gratissima sacra
Fuluius:atque adsis orat latonia cœptis.
Inde alacer:fidensque dea circundata clausis.
Arma mouet:quaque obliquo curuantur in ore
Meonia flexa sinu spissa uallata corona
Alligat:et tælis in morem indaginis ambit:
Dum pauitant spumantis equi fera corda fatigans
Euehitur porta sublimis taurea cristis.
Bellator:cui sidonius superare lacerto

Lenta:ociosa:& nihil times. Educi: erigi quæ urbis muros æquarent. Ferro: clauis ferreis parabat arietem Fuluius ad deiiciendas portas. Stellatis: affixis:ut stellæ. Agger:uallum.uinea erat instrumentum militare ex tabulis connexum: cuius dorsum erat adeo munitum:ut noceri non posset illis: q intus pugnassent. Dextrum omen:fœlix ostentum. Tenax æui: quoniam cerua diu uiuit. Vita inqt Pli.ĩ cōfesso longa est. Troianis: a capi troiano qui cōdidit Capuam. Positos ad mœnia: uicinos muris. Ductor:fuluius mactauit ceruam Dianæ. Taurea: iubelius taurea. Campanus singulari certamine cum Claudio asello romano pugnauit: sed tauream fugientem Claudius per mediam urbem est insectatus: perque alteram portam intactus euasit.

Ductor: Annibal præponebat taureã cæteris. Autololes & mauri erant cum Annibale. Aeneade: Claudio asello romano. Daret auspicium: faceret ful uius potestatem pugnandi: & pugnam auspicaretur. Vetitum enim ante fue rat: ne aliquis iniussu ducis pugnaret sub pœna capitis. Soluit imperio: quo niam iam poterat pugnare cũ ductor auspiciũ dedisset. Nudis: nullo amen to adiutis. Rutulo: Claudio romano. Ferrata calce: admotis calcaribus.
Nec pronum cuiquam: non erat faci le alicui posse alios superare: quoniam unusquisque uolebat eẽ primus: & iræ æquarũt dextras: qbus ferebãtur ĩ cãpa nos. Dictea harundo: sagitta cretẽsis.

D uctor: et autololas dedit: et maurusia tæla.
I s trepido alituum tinnitu stare neganti
I mperitans uiolenter æquo postq̃ auribus hostis
V icinum sese uidet: ac clamore propinquo
C laudius: huic inquit præstabat claudius arte
B ellandi: et merita mille inter prœlia fama:
H uic inquit solum: si qua est fiducia dextræ
D et sese campo: atque ineat certamina mecum.
V na mora æneadæ: postquam uox attigit aures.
D um daret auspicium: usque in certamina ductor
P ræuetitum namque capiti committere martem
S ponte uiris: erumpit ouans ut fuluius arma
I mperio soluit: patulumque inuectus in æquor
E rigit undantem glomerato puluere nubem.
I ndignatus opem amenti: socioque iuuare
E xpulsum modo iaculum: atque accessere uires
T aurea uibrabat nudis conatibus hastam.
I nde ruens ira tælum contorquet in auras.
A t non idem animus rutulo spectatur: et omni
C orpore perlustrat: qua sit certissima ferro
I n uulnus uia: nunc uibrat: nunc cõprimit hastã.
M entiturque minas: mediam nunc transigit ictu
P armam: sed grato fraudata est sanguine cuspis.
T um strictum propere uagina detegit ensem
E t iam ferrata rapiebat calce uolantem.
T aurea cornipedem fugiens minitantia fata.
N ec rutulus leuior cedentis perdere terga.
N am profugo rapidus fusis instabat habenis.
V tque metus uictum sic ira: et gloria portis
V ictorem immisit: meritique cupido cruoris.
A c dum uix oculis: uix credunt mentibus hostem
C onfisum nullo comitante irrumpere tectis
P er mediam propere trepidantum interritus urbẽ
E git equum: aduersaque euasit ad agmina porta.
H inc ardore pari: nisuque incurrere muris
I gnescunt animi: penetrataque tecta subire.
T æla simul: flãmæque micant: tunc saxeus hymber
I ngruit. et summis ascendunt turribus hastæ.
N ec pronum audendi uirtutẽ excellere cuiq̃.
A equarunt iræ dextras: dictea per auras.
T ranat: et in medium perlabitur urbis arundo.
L ætatur non hortandi: non plura monendi

F uluius esse locū: rapiunt sibi quisque laborē.
Q uos ubi tam erectos animi uidet: et superesse
F ortunam sibi quemque ducem ruit impete uasto
A d portam: magnæque optat discrimina famæ
T res claustra æquæuo seruabant corpore fratres.
Q uis delecta manus centeni cuique ferebant.
E xcubias: unaque locum statione tenebant.
F orma ex his numitor: cursu plantaque uolucri
P ræstabat laureus: membrorum mole laburnus.
S ed non una uiris tæla: hic mirabilis arcu.
I lle hastam quatere: ac medicatæ cuspidis ictu
P rœlia moliri: et nudo non credere ferro.
T ertius aptabat flammis: ac sulfure tædas.
Q ualis athlantiaco memoratur littore quondā
M onstrum geryones immane tibi corporis iræ:
C ui tres in pugna dextræ uaria arma gerebant.
V na ignes sæuos ast altera pone sagittas.
F undebat ualidam torquebat tertia cornum.
A tque uno diuersa dabat tria uulnera nisu
H os ubi non æquis uariantes prœlia consul:
C onspexit tælis: et portæ limina circum:
S tragem: et perfusos subeuntū sanguine postes:
C oncitat intortam furiatis uiribus hastam.
L ætum triste ferens auras secat itala taxus.
E t qua nudarat: dum fundit spicula ab alto
A rcum protendens numitor latus: ilia transit.
A t non obscepto contentus limine martem
E xercere leuis bello: sed turbidus ausi
V irrius incauto feruore eruperat amens
R eclusa in campum porta: miserāque furori
V incentū obtulerat pubem: ruit obuia in arma
S cipio: et oblatum metit insatiabilis agmen:
T ifata umbrifero generatū monte celenū
N utrierant audere trucem: nec corpore magno
M ens erat inferior: subsidere sæpe leonem.
N udus inire caput pugnas certare iuuenco.
A tque obliqua trucis deducere cornua tauri
A ssuerat: crudoque oblique se attollere fato.
H is dum præcipites expellit uirrius urbe
S eu spreto: seu ne fieret mora: nudus in æquor
T horace exierat: leuiorque præmebat anhelos
P ondere loricæ: et palantes uictor agebat.

Tres claustra æqueuo: nunc canit de Numitore laurente: ac Laburno fratribus custodiētibus portam campanam. hi erant tergemini: & quisque habebat sub se centum homines. Membrorū mole: magnitudīe corporis apta ad pugnam statariam. Medicatæ: carminibus & ueneno imbuto. Qualis athlātiaco: hos tergeminos comparat gerioni: quem Hercules interemit: ut dictū est. Cornum: hastā ex corno arbore.
Consul: fuluius: qui erat illic cum cōsulari potestate. Tifata: mōticulus iuxta Capuam: ut dictum est: in quo hic Calenus fuerat educatus: qui exiens cū Virrio sine lorica cum interfecisset Veliternum & Marium socium Scipionis ab ipso in ulctionem amici interfectus est. Audere: ad audendum terribilē.
Subsidere: sternere. Nudus caput: sine galea. Anhelos: romanos defatigatos cursu. Palantes: effuse fugientes.

Perculerat:uulnerauerat. Scopulus: ideſt ſaxum. Quanta eſt uis agili:haſtam Scipionis uelociter perforantem pectus Caleni: comparat liburnicis nauibus:quæ ſūt uelociſſimæ. tale genus nauium inuētum fuit a liburnis populis; qui ſunt mixti iliricis. Tonſæ:remi. Ictu:impulſu remorū. Non pariter ceſſere:quoniam romani ſine pauore dormiebant:campani autem timore cōcutiebāt. Muſſat:dubitat.Muſſare proprie eſt uelle loqui; & non audere.

Iamque uelitemum media tranſegerat aluo.
Iam ſolitum æquali ludo committere equæſtris
Scipiadæ pugnas marium tellure reuulſo.
Perculerat ſaxo miſer implorabat amicum
Cum gemitu expirās:ſcopuluſque præmebat hiātē
Sed ualidas ſæuo uires duplicante dolore
Effundit lachrymas pariter:cornumque ſonantem
Scipio ſolamen properans optabile in armis
Hoſtem proſtrato morientem oſtendere amico
Tranauit liquidas uolucris:ceu ſcinderet auras:
Haſta uiri pectus:rupitque immania membra.
Quanta eſt uis agili per cerula ſumma liburnæ:
Quæ pariter quotiens reuocatæ ad pectora tonſæ
Percuſſere fretum uentis fugit ocior:et ſe.
Quam longa eſt uno remorum præterit ictu.
Aſcanium uoleſus proiectis ocius armis.
Quo leuior peteret muros per aperta uolantem
Aſſequitur planta deiectum protinus enſe
Ante pedes domini iacuit caput ipſe ſecutus
Corruit ulterior procurſus impete truncus.
Nec ſpes obſeſſis ultra reſerata tueri
Mœnia conuertunt greſſus:recipique petentes
Infandum excludunt ſocios:tum cardine uerſo
Obnixi torquent obices munimina ſere
Acrius hoc inſtant itali:clauſoſque fatigant
Et ni ceca ſinu terras nox conderet atro
Perfractæ rabido patuiſſent milite portæ.
Sed non in requiem pariter ceſſere tenebræ.
Hinc ſopor impauidus:qualem uictoria nouit.
At capua:aut mœſtis ululantum flebile matrum
Queſtibus:aut gemitu trepidantum exterrita patrū
Tormentis finem:metamque laboribus orat.
Muſſat perfidiæ ductor:caputque ſenatus.
Virrius a pœno nullam docet eſſe ſalutem
Vociferans pulſis uiuendi e pectore curis.
Speraui ſceptra auſoniæ:pepigique ſub armis.
Si dexter pœnis deus:et fortuna fuiſſet:
Vt capuam iliaci migrarent regna quirini
Qui quaterent muros:tarpeiaque mœnia miſi
Hoc mihi poſcendi uigor affuit:alter ut equos
Portaret faſces noſtro de nomine conſul.
Hactenus eſt uixiſſe ſatis:dum copia noctis

Qui cordi comes:æterna eſt acherontis ad undā:
Libertas: petat ille meas menſaſque dapeſque.
Et uictus mentē fuſo per mēbra lyeo
Sopitoque necis morſu medicamina cladis
Hauriat:et placidis exarmet fata uenenis.
Hæc ait:et turba repetit comitante penates:
Aedibus in mediis conſurgens ilice multa
Extruitur rogus hoſpiciū cōmune peremptis.
Nec uulgū ceſſat furiare dolorque pauorque
Nunc menti feræ decius redit: et bona uirtus
Exilio punita truci:deſpectat ab alto
Sacra fides agitatque uirū fallacia corda
Vox occulta ſubit paſſim diffuſa per aures:
Fœdera mortales ne ſeuo rumpite ferro
Sed caſtam ſeruate fidem: fulgentibus oſtro
Hæc potior regnis:dubio qui frangere rerum.
Gaudebit pacta:ac tenues ſpes linquet amici
Non illi domus aut coniunx aut uita manebit
Vnq̄ expers luctus:lachrymæque aget æquore ſēp
Ac tellure premens aget ægrum nocte dieque
Deſpecta ac uiolata fides: adit omnia iamque
Concilia ac menſas contingit et abdita nube.
Accumbitque toris epulaturque improba erinnys
Ipſa etiam ſtygio ſpumantis pocula tabo:
Porrigit:et large pœnas lœtumque miniſtrat.
Virrius interea dum dat penetrare medullas.
Exitio aſcenditque pyrā atque amplexibus hæret.
Iungere tum fata et ſubiici iubet ocius ignes
Stringebant tenebræ metas:uictorque ruebat.
Iamque ſuperſtantem muro ſocioſque milonem
Voce attollentē pubes campana uidebat.
Pandunt attoniti portas:trepidoque capeſſunt
Caſtra inimica gradu.quis lœto auertere pœnas
Defuerant animi: patet urbs confeſſa furorem.
Et reſerat tyrio maculatas hoſpite ſedes.
Matronæ puerique ruunt:mœſtumque ſenatus:
Conciliū.nullique hominū lachrymabile uulgus.
Stabant innixi pilis exercitus omnes.
Spectabantque uiros:et lœta et triſtia ferre
Indociles:nunc propexis in pectora barbis.
Verrere humum nunc fœdantes in puluere crinē:
Canentē:et turpi lachryma precibuſque pudēdis.

Qui cordi:apud Liuiū ait:Itaque quibus ueſtrum ante fato cedere q̄ hæc tot tanq̄ acerba uideant in aīo eſt his apud me hodie epulæ inſtructæ parat æque ſūt ſaciatis uino ciboque poculū quod mihi datum fuerit circūferetur ea potio corpus a cruciatu animū a contumeliis oculos;aures;a uidendis audiendiſque omnibus acerbis indignis quæ manent uictos uindicabit:& ſic uirrium ſequuti ſunt vii.&.xx.ſenatores & cū eo epulati & alienatis mentibus uino uenenū ſumpſerunt. Necis morſu: dolore mortis amoto propter uinū. Placidis: placide ac ſine dolore necantibus. Sacra fides: fingit poeta fidei numen corda perfida campanoꝝ agitaſſe. Federa mortales;uox fidei ad mortales. Potior:melior & antiquior regnis ac diuitiis. Erymnis;furia ibat ad menſas eorum qui ebrii uolebant mori. Stygio tabo;ueneno accepto ex ſtyge palude. Iūgere fata: impletæ uino ut ait Liuius cibiſque uenæ minus efficacem in maturanda morte uim ueneni fecerunt: itaque noctem totam plerique eorum & diei inſequentis partem cum animā egiſſent omnes tñ priuſq̄ aperirētur hoſtibus portæ expirarunt. Stringebant metas;iam ſurgebat aurora. Pandunt portas: maior pars ſenatus autoř Liuio multis ſæpe bellis expertam populi ro. clementiam haud diffidentes ſibi quoque placabilem fore legatos ad dedēdā romanis capuam decreuerunt:miſerūtque poſtero die porta iouis quæ aduerſus caſtra romana erat iuſſu procōſulis aperta eſt ea ītromiſſa legio una & duæ aliæ cum.Qu.fuluio legato. Nulli lachrymabile: indignū aliqua cōmiſeratione propter defectionem ad pœnos.

Indociles: qui neſciebant aſſueti deliciis æquo animo ferre utrāque fortunā hæc uirtus tunc romanoꝝ erat: deſcribit igitur muliebrem animū cāpanoꝝ.

Deus:fingit poeta iouem misisse pana
qui est deus pastorum cuius habitũ &
effigiem describit. Tecta troia:campa
na condita a troianis. Cornu :ungula
pedis. Tegeatide capra:arcadica:tegea
urbs arcadiæ ubi pan colebatur. Ver
bera læta: nam luperci uerberabãt ma
nus matronarum uolentium cõcipere
ac parer̃ pelle hirci siue zona ex tali pel
le.unde iuuenalis: Nec ꝓdest agili pal
mas præbere luperco. Pinus:corona pi
nea quam gerit pan.Stant:erectæ sunt.
Præcisa:prærupta & scrupulosa. Ra
biem: qua romani ferebantur ad incen
dium capuæ. Menala:montẽ arcadiæ
ubi colebatur. Egeritur præda.C.ful
uius legatus cum oĩum primũ tela quæ
capuæ erant ad se conferenda curasset
custodiis autore Liuio ad omnis portas
dispositis ne quis exir̃ aut emitti posset
præsidium punicum comprehẽdit: se
natum campanũ ire ĩ castra iussit quo
cum uenissent his omnibus ex templo
cathenæ iniectæ iussique ad questores
deferri quod auri argentique haberent
auri pondo.lx. argenti tria milia põdo
cc. senatores.v.&.xx. cales in custodiã
duo de.xxx.theanũ missi quoq; de sen
tentia maxime destitum a romanis cõ
stabat. Superbi uictus: uitæ lautioris
& luxuriosæ. Alia tellure.i.mensæ ci
treæ aduectæ ex athlante monte mau
ritaniæ.

F emineum tenues ululatum fundere in auras.
A tque ea dum miles miratur inertia facta.
E xpectatque ferox sternendi mœnia signum
E cce repens tacito percurrit pectora sensu.
R eligio: et seuas componit numine mentes:
N e flammã tedasque uelint ne templa sub uno.
I n cinerem transisse rogo subit intima corda
P erlabens sensim mitis deus ille superbe
F undamenta capyn posuisse antiquitus urbi.
N on cuiq̃ uisus passim monet ille refusis.
I n spaciũ immensũ cãpis habitanda relinqui
V tile tecta docet:paulatim atrocibus ire
L anguescunt animis:et uis mollita senescit.
P an ioue missus erat seruari tecta uolente.
T roia pendenti similis pan semper:et uno
V ix ulla inscribens terræ uestigia cornu.
D extera lasciuit cesa tegeatide capra
V erbera læta mouens festa per compita cauda.
C ingit acuta comas et opacat tempora pinus
A c parua erumpunt rubicunda cornua fronte.
S tant aures:summoque cadit barba hispida mẽto
P astorale deo baculum:pellisque sinistrum
V elat grata latus teneræ de corpore damæ.
N ulla in præruptũ tam prona et inhospita cautes
I n qua non librans corpus similisque uolanti
C ornipedẽ tulerit præcisa per auia plantam.
I nterdũ inflexus medio nascentia tergo
R espicit arridens hirtæ ludibria caudæ.
O btendensque manũ solem inferuescere fronti
A rcet:et umbrato perlustrat pascua uisu.
H ic postq̃ mandata dei perfecta malamque
S edauit rabiẽ:et permulsit corda furentum:
A rcadiæ uolucris saltus et amata reuisit
M enala:ubi argutis longe de uertice sacro
D ulce sonat calamis:ducit stabula omnia cantu.
A t legio ausonidum flãmas ductore iubente
A rceri portis stantesque relinquere muros.
M ite decus mentis:condunt ensesque facesque
M ulta deum templis domibusque nitentibus auro
E geritur præda et uictus alimenta superbi.
Q uisque bonis pariere uirum de corpore uestes
F œmineæ mensæque alia tellure petitæ

P oculaque eoa luxum irritantia gemma.
N ec modus argento.celataque pondera facti
T antum:epulis auri: tum passim corpora longo
O rdine captiua et domibus deprompta talenta
P ascere longinquum non deficientia bellum.
I mmensique greges:famulæ ad cōmunia turbæ.
F uluius ut finem spoliandis ædibus ere
B elligero reuocante dedit: sublimis ab alto
S uggestu magnis fautor non futilis ausis.
L auino generate inquit quem sospita iuno
D at nobis milo:gradiui cape uictor honorem
T empora murali;cunctis turrita corona.
T um sontes procerum meritosque piacula prima
A ccit:et interea punit commisa securi.
H ic atrox uirtus nec enim occuluisse precatur
S pectatū uel in hoste decus:clamore feroci
T aurea tunc inquit ferro spoliabis inultus
T e maiorem animā? et iusso lictore recisa.
I gnauos cadet ante pedes fortissima ceruix?
H aud unq̄ hoc nobis dederit deus. inde minaci
O btutu toruum contra et furiale renidens
B ellatorem alacer per pectora transigit ensem:
C ui ductor patriam moriens comitare cadentem
Q ui nobis animus:quæ dextera: quid ue uiritim
D ecernet mauors tibi si rebare pudendum
I ussa pati:licuit pugnanti occumbere lœtum.
D um capua infaustā luit haud sine sanguīe culpā
I nterea geminos terra crudelis ibera
F ortuna abstulerat permiscens tristia lœtis
S cipiadas:magnūque decus magnūque dolorem
F orte dicarchea iuuenis consedit in urbe
S cipio post belli repetens extrema penates.
H uc tristis lachrymas et funera acerba suorum.
F ama tulit:duris q̄q̄ non cedere suetus:
P ulsato lacerat uiolenter pectore amictus.
N on comites tenuisse ualent:non ullus honorum.
M ilitiæ ue pudor:pietas irata sinistris
C œlicolis furit:atque odit solatia luctus.
I amque dies iterumque dies absumpta querelis.
V ersatur species ante ora oculosque parentis.

Eoa gemma:aducta ex oriente: qm̄ india ut scribit Pli. maxime gemmifera est:gemmis antiqui utebant̄ in poculis ad luxū:unđ Iuuenalis: cum pocula sumis gēmata & præclara illic laudat̄ iaspis. nam uirro ut multi gemmas ad pocula trāsferr. Nec modus: non erat mensura. Celata:sculpta. Tantū epulis:solū cōparata ad gulæ mensarūque usum. Deprompta:accepta. Longinquū:diuturnū:tanta erat uis pecuniæ. Ere belligero: tuba ænea. Suggestu: toro & loco edito. Non futilis.i. prudens & ornatus uirtutē pro meritis donauit fuluius milonem murali corona qm̄ primus ascenderat mœnia: & alludit poeta ad illum milonē qui in silua aricina clodiū interfecit & fuit ex lauino:supra dixit milonem stantem super murum pubes cāpana uidebat. Sospita iuno: qm̄ lauini erat templū iunonis sospitæ. Tempora turrita: qm̄ ut scribit Gelius: muralis corona qua donabat̄ ab imperatore is qui primus murū subiisset aut in oppidū hostiū per uim ascendisset quasi muri pinnis decorata erat: & iō caput tali corona cinctū Syllius appellat turritū. Tum sontes procerū: fuluius autore liuio theanū ꝓfectus quo campanos præmiserat prima luce portam intrauit atque in forū perrexit concursuque ad primū equitū ingressū facto magistratū sidicinū citari iussit imperauitque ut produceret cāpanos quos in custodia haberet: producti omnes uirgis cæsi ac securi percussi sunt & sic de aliis quos tales p̄miserat suppliciū sumptū est. Sontes:nocētes & autores defectionis ad pœnos. Hic atrox uirtus: describit fortitudinē ipsius taureæ de quo Li.consurgentē iā fuluiū taurea cāpanus per mediā uadens urbē turbā noīe inclamauit & cū mirabundus quid nā uellet inquireret residens flaccus:me quoque inqt iube occidi ut gloriari possis multo fortiorem q̄ ipse es uirum abs te occisū esse. Atrox: horrida & fortis:nā spernebat mortē & fuluiū. Vel:ēt in hoste. Spectatū:clarū. Renidēs:resplendēs oculis ira scintillantibus gladio inqt Li. quē ueste texerat ꝑ aduersum pectus trāsfixus ante pedes impatoris ꝓcubuit moribūdus. Decernet mauors: diiudicabit inquit fuluius bellū & pugna q nobis sit a̅ius: quæ manus: & qđ uiritim ualeamus.i. ad singulare certamen. Interea geminos:dū hæc in italia agerēt̄ in hispania duo frēs clarissimi duces.p.&.gneus scipiones ceciderūt ut in principio dictū est. Iuuenis:scipio filius.p.scipionis. Dicarchea: puteolana. Post belli extrema: post finē belli campani siue capua recepta & de sontibus pœna sumpta. Huc: puteolos ubi tum forte erat scipio repetēs romā. Non ullus pudor honoꝝ: non hēbat rationē honoꝝ nec uidebat̄ decoꝝ seruare qm̄ uir fortis nō debet frāgi aduersis. Sinistris:īfœlicibꝫ. Furit:furor̄ quodā luctus ob pietatē corripit̄.

Excire:euocare ab inferis. Vicina pa
lus:acheruſia quæ eſt prope puteolos &
cumas dicta ab acheronte fluuio infer/
no:cuius aquis uidetur refundi:iõ hu/
morem acheruſium appellat ipſius pa
ludis. Squalentẽ introitũ auerni: qm̃
ad auernum lacum eſt palus acheruſia
alto cæno referta ut inquit Strabo.
Squalentem:incultũ & cenoſum auer
nus claudit arduis ſupciliis uno oſtio
aditur quod reſtagnat palus acheruſia
Mens:ſcipionis uolebat prænoſcer̃ fu
tura & ſuos euentus & huius deniq; bel
li quod italiã quaſſabat. Ad gryneam
autonoen: ſacerdotem phœbi: gryneũ
eſt nemus phrygiæ ubi apollo colebat:
inde grynea uates tripodes erant ſacri
phœbo & tripodem foramini delphi/
co ſuperimpoſitũ phœbi ſacerdos aſcẽ
dens uaticinabatur: factitauere inquit
Pli. ex ære cortinas tripodum nomine
delphicas qm̃ donis maxime apollinis
delphici dicabant. Egri:mœſti. Con
ſulta:ſententiam & uoluntatem. Pa/
trũ.p.&.gn.ſcipionũ. Repoſtis:ſubter
raneis & a nobis remotis. Sub lucẽ: in
aurora. Suos populos:umbras defun/
ctorũ. Cætera.ſ.quæ futura ſunt:nã
ſcipio futuros annos cognoſcer̃ auebat.
Maiori uate:ſibylla. Eliciam:euoca
bo umbram ſibyllæ a campis helyſiis.
Phœbei: apollinei & uaticinantis.
Fauces:ingreſſum & oſtium. Caſtus:
purificatus. Diti:plutoni. Promiſſæ
uatis: ſibyllæ quã autonoe promiſerat
euocare ab inferis. Occulto cepto: ſo/
ciis ignorantibus. Acerbam: diram &
grauem propter fetorem. Laxo ore:pa
tulo meatu:cocytus eſt fluuius inferoꝝ
qui luctũ ſignificat. Suſpirans:emit/
tens. Arcanũ murmur: magicum car
men quo manes euocabat. Operto re/
gi.plutoni:mactatur taurus plutoni &
iuuenca proſerpinæ. Fundunt mella:
ſic circe monet ulixem apud Homerũ
ſparges inquit libationẽ primũ melle;
deinde dulci uino:tertio aqua & immi
ſcebis farinam. Omni herebo: toto in
ferorũ tractu: uerba ſunt autonoes mo
nentis ſcipionem ne umbrarum aduen
tum timeat.

Ergo excire parat manes: animaſque ſuorum.
Alloquioque uirum tantos mulcere dolores.
Hortatur uicina palus:ubi ſignat auerni
Squalentem introitum ſtagnans acheruſius hũor
Noſcere uenturos agitat mens protinus annos.
Sic et gryneam quæ tum ſub nomine phœbi
Autonoe tripodas ſacrum antrumque tenebat:
Fert greſſus iuuenis: conſultaque pectoris ægri
Pandit:et aſpectus orat contingere patrum
Nec cuntata diu uates mactare repoſtis.
Mos umbris inquit conſueta piacula nigras
Sub lucem pecudes:recluſæque abdere terræ
Manantem uigulis ſpirantum cede cruorem.
Tunc populos tibi regna ſuos pallentia mittent.
Cætera quæ poſcis maiori uate cauentur.
Nanque tibi elyſio repetita oracula campo
Eliciam:ueteriſque dabo inter ſacra ſibyllæ
Cernere fatidicam phœbei pectoris umbram.
Vade age et a medio cum ſe nox humida curſu
Flexerit:ad fauces uicini caſtus auerni
Duc prædicta ſacris duro placamina diti
Mella ſimul tecum et puri fer dona lyei
Hoc alacer monitu et promiſſæ nomine uatis
Apparet occulto monſtrata piacula cepto.
Inde ubi nox iuſſam procedens contigit horam:
Et ſpacia equarunt tenebras tranſacta futuras
Conſurgit ſtratis.pergitque ad turbida portæ
Hoſtia tartareæ pœnitus quis abdita uates
Promiſſa impleratſtygioque ſedebat in antro.
Tum qua ſe primũ rupta tellure recludit
Inuiſum cœlo ſpecus atque eructat acerbam
Cocyti laxo ſuſpirans ore paludem.
Inducit iuuenem ferroque cauare refoſſam
Ocius urget humũ:atque arcanũ murmur anhelãs
Ordine mactari pecudes iubet:acer operto
Ante omnes taurus regi: tum proxima diuæ
Ceditur enneæ caſta ceruice iuuenca.
Inde tibi allecto tibi nunq̃ læta megera
Corpora lanigerum procumbũt lecta bidentum.
Fundunt mella ſuper:bachique et lactis honorẽ.
Stat iuuenis faciemque erebo quæ ſurgit ab omni
Exclamat uates patere accedentia cerno

Tartara:et ante oculos assistere tertia regna.
Ecce ruunt uariæ species:et quicquid ab imo
Natũ hoĩum extinctũque chao ẽ iã cũcta uidebat
Cyclopas scyllamque et pastos mẽbra uirorum
Odrysiæ telluris equos:contende tueri.
Eductumque tene uagina interritus ensem.
Quecũque ante animæ tendunt potare cruorem:
Disiice: dum castæ procedat imago sibyllæ
Interea cerne ut gressus inhumata citatos.
Fert umbra:et properat tecum coniungere dicta:
Cui datur ante atros absumpti corporis ignes
Sanguine non tacto solitas effundere uoces:
Aspicit:et subito turbatur scipio uisu.
Quinam te qui casus ait dux maxime fesse
Eripuit patriæ?cum tales horrida poscant
Bella uiros:nec enim dextra concesserit ulli
Appius:aut astu:decimũ lux rettulit ortum
Ut te cum capua remearẽ uulnera uidi
Mulcentem hoc uno mœstũ quod adire neqres.
Saucius ad muros et martis honore careres.
Contra quæ ductor:fesso mihi proxima tandem
Lux gratos phætontis equos auertit:et atris.
Aeternum demisit aquis.sed lenta meorum
Dum uanos ritus curat et solẽnia uulgi
Exequitur:cessat flãmis imponere corpus.
Ut portet tumulis per longum mẽbra paternis.
Quod te per nostri martis precor æmula facta
Arce quæ patriis artus medicamina seruãt.
Daque uago portas quãprimũ acherontis adire.
Tum iuuenis:gens o ueteris pulcherrima claudi
Haud ulla ante tuam q̃q̃ non parua fatigent
Curarum prior extiterit. nãque ista per omnis
Discrimen seruat populos:uariatque iacentum
Exequias tumuli et cinerum sententia discors.
Tellure ut perhibent is mos antiquus ibera
Exanima obscenus consumit corpora uultur.
Regia cum lucem posuerunt mẽbra:probatũ est
Hyrcanis adhibere canes:ægyptia tellus
Claudit odorato post funus stantia saxo
Corpora:et a mensis exanguẽ haud separat umbrã
Exhausto instituit pontus uacuare cerebro
Ora uirum:et longum myrrhata reponit in æuũ.

Ab imo chao:a prima mundi origine cũ mens diuina confusionẽ illam segregauit. Equos.s.diomedis threicii quos ille humano uiscere pauit. Contẽde: conare illuc aspicere. Interea cerne ut gressus: prima uenit umbra appii claudii de quo Liuius: mortuũ appiũ claudiũ sub dedutionẽ capuæ quidam tradunt: Appius claudius cũ obsideret̃ capua uulneratus fuit: ex quo uulnere ut quidam aiunt interiit sub capuæ deditionẽ ut quidam post cõtrouersiã quæ fuit inter eum & fuluiũ de supplicio cãponorũ:quidã ante capuæ deditionem.

Cui datur:concedit̃ anteq̃ sit corpus crematũ emitter̃ uoces ut prius quippe appius adhuc iacebat ĩsepultus. Atros ignes:rogi.s.quos corpus cremabatur.

Non tacto:non epoto sanguine hic in fosso. Auertit equos: ademit mihi solẽ & gratã uitam dies proxima illi ĩ qua me uidisti. Atris aquis: infernis & stygiæ paludi:dũ mei inquit cessant meũ corpus comburere non datur mihi tranare stygiam paludem. Vanos ritus: morem referendi cadauer ad auita sepulchra qui mos est uanus & nihil prodest umbris: & ideo talem ritum uanũ appellat & uulgare solẽne qm̃ undecũque ad inferos tantũdem uiæ est & non refert ubi cremetur corpus sed opinio uulgaris gẽtilicia sepulchra poscit & repetit. Longum:per longam distantiã a capua romam. Arce:remoue medicamina quibus meum corpus perfusũ seruatur ne putrescat ut possit in patriam referri. Patriis.s.sepulchris. Vago:mihi erranti. Veteris claudi:illius appii claudii sabini de quo dictũ ẽst. Ante tuam: prima mea cura ĩquit erit tuum funus. Discrimen:uarietatẽ. Discors sententia cinerũ:uarius mos sepeliẽdi.

Obscenus:quia cadauera sectat̃ & comedit. Probatum: iam receptum in usum adhibere canes qui deuorent mẽbra regia q apud illos canes sepulchrales appellabantur. Odorato: perfuso aromatibus. Stantia post funus:durantia post mortem. Et a mensis:habent inquit ægyptii ipsa corpora cõdita aromatibꝫ ad mensas ubi comedũt. Pontus: prouincia ubi regnauit mitridates extrahebant illic cerebrum e capitibus mortuorum. Myrrhata:myrrha cõdita quæ præseruat a putrefactione garamantes infodiunt harenis: nasamones in mare abiiciunt: celtæ faciebant pocula ex capitibus mortuorum addito auro.

Sermonibus alternis:cũ appio.f.: Glo
bo tuo℞:sociis tuis qui mihi faueát ad sa
cra peragenda. Cymes anus: cumea si/
bylla. Egregiæ iuuẽtæ: scipionis cecini
inqt sibylla quondã gesta tua:sed roma
ni cõtẽpserunt meos libros. nam ut di
ctum est uenit ad Tarquiniũ superbum
et attulit nouẽ libros: quos esse dicebat
diuina oracula sex combustis tres emit
rex:& ĩ sacrario posuit appellatique sũt
sibyllini.ad hos inquit gellius quasi ad
oraculum xv.uiri adibant cum dii im/
mortales publice consulendi essent.:
Proauis uestris:tarquinio supbo. Fa/
ta dardana:romana quæ pendent:a tuis
fatis:magna laus scipionis a quo tota res
romana pendere uidebat cum esset illũ
superaturus qui rem romanã ꝓpe ad in
teritum perduxerat. Armifero uictor:
uaticinatur sibylla uentura fata roma/
norum:& Scipionis. Armifero:bellico
sa hispania. Ante ãnos: nã ut ait Liui.
natus erat ferme.xxiiii.annos cũ in his
paniam missus ẽ ubi pr̃is & patrui mor/
tem strage hostium piauit. Creditus
marti:missus ad bellũ hispanũ. Missũ
omen: auspicium quoniam expugnata
noua carthagine ĩ hispania carthaginẽ
libycam & romani æmulam imperii ad
tributum rdiges. Hiberiacis:hispanis.
Maius imperium: consulatum Scipio
ex hispania uictor rediens non triũpha
uit quoniã sine imperio rẽ gesserat:sed
magno centuriarum consensu creatus
fuit consul cum.p.Licinio crasso ponti
fice maximo. Rectorem: annibalem
quem uicit ad zamam magno prælio.
Pudet urbis iniquæ:prædicit nunc si/
bylla scipioni exiliũ. Hoc decus: post
liberatam italiam & carthaginẽ ad trĩ
butum redactam uicto annibale Liui.
li.viii. decadis belli macedonici ait: ui
tam linterni egit sine desiderio urbis
morientem ruri eo ipso loco sepeliri se
iussisse ferunt monumentumque illic
ædificari ne funus sibi ĩ ingrata patria
fieret:uir memorabilis bellicis tñ q̃ pa
cis artibus memorabilior linterni inqt
monumentũ uidimus: monumẽtoque
statua superimposita fuit quam tempe
state disiectam nuper uidimus ipsi.
Atros lacus:infernos. Tum iuuenis:
respondet Scipio cuius hæc est magna
laus ꝙ sine audito non cessauit uir ma
gnus ꝓ patria pugnare cuius ingratitu
dinẽ iã cognouerat & ait:mõ ego uacẽ
culpa patiar libẽter & erecto aĩo qcqd
duri iminet. Obnitemur: patiemur
omnia dura & resistã oĩbus difficulta
tibus. Causa uitæ.i. qm̃ uoluisti diu
uiuere non tibi sed ut prodesses morta
libus: & sic animũ sibyllæ emeretur.

Quid qui reclusa nudos garamantes hærena
Infodiunt?quid qui seuo sepelire profundo
Exanimes mandant libycis nasamones in oris?
At celte uacui capitis circundare gaudent
Ossa nephas: auro et mensis ea pocula seruãt.
Cecropide ob patriã mauortis sorte peremptos
Decreuere simul cõmunibus urere flammis.
At gente in scythica suffixa cadauera truncis.
Lenta dies sepellit:putri liquentia tabo.
Talia dum memorant umbra ueniente sybillæ.
Autone finem hic inquit sermonibus adde
Alternis:hæc hæc ueri fœcunda sacerdos.
Cui tantum patuit rerum:quãtũ ipse negarit
Plus nouisse deus:me iam comitante tuorum.
Tempus abire globo:et pecudes imponere flãmis.
At grauida arcanis cymes anus attigit ore
Postq̃ sacrificiũ delibauitque cruorem
In decus egregium uultus intenta iuuentæ
Etherea fruerer cum luce haud segniter inquit.
Cymeo populis uox nostra sonabat in antro
Tum te permixtum seclis rebusque futuris
Aeneadum cecini:sed non sat digna mearum
Cura tuis uocum: nec enim conquirere dicta
Aut seruare fuit proauis sollertia uestris.
Verum age disce puer:quando cognoscere cordi.
Iam tua:deque tuis pendentia dardana fatis.
Nanque tibi cerno properantum oracula uitæ
Hinc petere:et patrios uisu contingere manes.
Armifero uictor patrem ulcisceris ibero.
Creditus ante annos marti:ferroque resolues
Gaudia pœnorũ:et missum lætabere bello.
Omen iberiacis uicta carthagine terris.
Maius ad imperiũ post hæc capiere:nec ante
Iuppiter absistet cura:quam cuncta fugarit.
In libyam bella:et uincendum duxerit ipse.
Sidonium tibi rectorem:pudet urbis iniquæ.
Quod tu post decus hoc p̃iaque domoque carebis
Sic uates gressumque lacus uertebat ad atros
Tum iuuenis quæcunque datur sors durior cui
Obnitemur ait:culpa modo pectora cessent.
Sed te oro:quando uitæ tibi causa labores
Humanos iuuisse fuit: siste inclyta uirgo

Inane:uacuũ describit inferos:Huc inqt descẽdit oẽ ꝙ cõstat ex quattuor elemẽtis:sed tria ponit terrã:aquã:& aerẽ:sed cũ dicit igneus aer intelligit utrũque elementũ:ignis.s.siue ætheris & aeris:q ẽ inter ignẽ & aquã.& aer spissior fit aqua.aqua spissior fit terra.& ecõtra:rarefacta terra fit aqua. & aqua aer.& aer rarefactus ignis.& ignis spissior aer:ideo ait Aristoteles primo physicoꝝ:Aliqui ex raritate:& dẽsitate oĩa ꝓcreant.i.ꝓcreari dicũt. Mũdi genitalis.i.a prima origine mortaliũ. Iners: inutilis:& sine aliqua uoluptate. Receptat:recipit.describit decẽ portas inferoꝝ: quarũ prima recipit ĩ bello cæsos: ac ꝑ hoc fortes & magnos:quos aliis ꝓponit: qm̃ fortitudo ꝓprie: ut placet Aristoteli uersatur circa mortẽ:quæ ẽ in bello. Qui leges:qm̃ sunt fundamenta rerũpu. & ad bñ beateque uiuendũ:& ideo tales hoĩes commodius humanis cõsulẽtes ĩ secũdo loco ponũt:sed Cice.in officiis cõsilia urbana: & leges gloriæ bellicæ præponit.

Illesa ueneno fraudũ: qm̃ agricolæ ñ sunt fraudulẽti. Vitæ colẽdæ:ornandæ:qm̃ artes fuerũt inuẽtæ: ut adiuuarẽt naturã:& artiũ disciplinarũque inuẽtores de humano genere benemeriti sũt:& ipi ẽt poetæ:q & delectãt & ꝓsũt.

Exercet mortẽ inanẽ: uexat tormẽtis ipas umbras. Liuẽtes:nigros. Virginibus passis tædas uersas ad funera.i.illis uirgĩbus quæ passæ matrimoniũ & tædas iugales ĩ ipo partu periere:sic.n.tædæ uertũt ad funus. In limine lucis:in ipo primo ortu:& prĩcipio uitæ. Tum seducta loco: nũc describit campos elysios: quos a tenebris ĩfernis secretos ait.

Laxata nocte:dissolutis tenebris:& infusa luce. Nec stygio ĩ regno:cãpos elysios dicit ñ eẽ apud inferos: nec sub axe cœli:sed extra anni solisque uías:ut poetice loquar ad oceanũ: ubi erãt fortunatæ insulæ: de cãpis elysiis sic cecinit Home.ĩ qrto odis.Elysiũ ĩ cãpũ terrarũque ultĩa tãdẽ.Dii te trãsmittẽt: stat flauus ubi rhadamãtus:exiſtitque uiris ubi uita facillima durãs.Nõ hyemis uis multa niues:nõ ingruit imber.Stridula sed semꝑ zephiroꝝ flamina mittit ingẽs oceanus lenimina grata uirorũ. Aeris.n. inqt Stra. salubritas & suauis zephyri spiritus eius regiõis peculiaris ẽ:quæ ĩ occasũ uergẽs nũq̃ tepore caret noĩatimque ĩsulas quasdã celebrãt fortunatas:quas ĩ ꝓsentia mõstratas nouimus nõ lõge admodũ a mauritaniæ ꝓmõtoriis disiũctas: q̃ gadibus opposita sũt. Nec sub axe cœli:poetice loqtur: nihil.n.põt eẽ ẽt ultra oceanũ:ꝙ nõ sit sub axe cœli:ꝙ oĩa ambit. sic locutus ẽ Vir.Iacet extra sydera tellus: extra anni solisque uias. Lætheos latices:aquã inducentẽ obliuionẽ:ideo ait Vir. Animas redituras ad corpora potare aquã lætheã:ut oblitæ malorũ uelint iterũ redire ad noua corpora. Certamina: appositio ẽ. turba piorũ certamĩa fonti sacro potat latices nã certatim bibũt.

P aulisper gressum:et nobis:manesque silentum
E numera:stygiæque aperi formidinis aulam.
A nnuit illa quidem:sed non optanda recludis
R egna ait:hic tenebras agitãt:uolitãtque ꝑ umbras
I nnumeri quondam populi:domus omnibus una
I n medio uastum late se tendit inane.
H uc quicquid terræ:quicq̃d freta:et igneus æther
N utriuit primo mundi genitalis ab æuo:
M ors communis agit:descendunt cuncta:capitque
C ampus iners quantum interiit:restatque futurũ.
C ingunt regna decem portæ:quarũ una receptat
B elligeros dura gradiui sorte creatos.
A ltera qui leges posuere:atque inclyta iura
G entibus:et primas fundarunt mœnibus urbes.
T ertia ruricolas cereris iustissima turba:
Q uæ uenit ad manes:et fraudum illesa ueneno.
E xin qui lætas artes:uitæque colendæ
I nuenere uiam:nec dedignanda parenti
C armina fuderunt phoebo:sua limina seruant.
P roxima quos uenti:sæuæque hausere procellæ:
N aufraga porta rapit:sic illam nomine dicunt.
F initima huic noxa grauido:et peccasse fatenti
V asta patet populo:pœnas rhadamantus in ipso
E xpetit introitu:mortemque exercet inanem.
S eptima fœmineis reseratur porta cateruis
L iuentes ubi casta fouet proserpina lucos.
I nfantũ hinc gregibus:uersas ad funera tædas
P assis uirginibus:turbæque in limine lucis
E st iter extinctæ:et uagitu ianua nota:
T um seducta loco:et laxata lucida nocte
C laustra nitent:quæ secreti per limitis umbram
E lysios ducunt campos:hic turba piorum.
N ec stygio in regno cœli:nec posta sub axe.
V erum ultra oceanum sacro certamina fonti
L ætheos potat latices obliuia mentis.
E xtrema hinc auro fulgens iam lucis honorem
S entit:et admoto:splendet ceu sydere lunæ

Hac:p hāc uiam:& decimā portam:
Oblite ditē:plutonē.& inferos. Mille lustris:mille annis.nā sol singulis annis lustrat suū cursum. Imitatio ē Vir. canentis in sexto: Has oīs ubi mille rotā uoluere p annos lætheum ad fluuiū deus euocat agmīe magno.affectate loquit̃ poeta:siue lustrū intelligit spatiū quinque annorū. Lurida:turpis ab effectu: qm̄ mors facit corpora lurida & putrida. Omnibus portis:qm̄ oēs moriunt̃ q in mundo sunt hac lege nati.
Pigra:limosa & cænosa. Sine corpore:aliqua effigie corporis:hoc dicit propter mortem.phlegeton fluuius habet aquas ignitas. Palus:styx p quam non licebat peierare diis: q iurabāt p stygiā paludē. Acherō: significat sollicitudinē magnā: ideo ipsum appellat tristē.
Nō uno ore: triplici. tenuit tria cerberus ora inqt Vir. cerberus significat canē:q uorat oīa minutatim incisa.& est ipsa terra.Tisiphone allecto.& megera sunt furiæ. Luctus edax:describit oīa quæ sūt ad limina inferoꝝ. Edax: cōficiens lugentē. luctus ē ægritudo ex eius:q carus fuerit interitu acerbo. Comes addita: nā macies comitat̃ morbos & omīa hæc quæ dicit naturalia sunt: & præcedunt mortē. Pastus fletu: qm̄ mœsti plorāt.nam mœreor est ægritudo flebilis. Queribunda:qm̄ senio cōfecti queruli sūt:cū etiā ipsa senectus morbus sit:ut inquit Teren. Liuor:inuidia: quæ ē dolor susceptus ex alienis bonis. Angēs: cōprimens. angor enim est ægritudo præmēs. Deforme:ab effectu:qa facit homines deformes. Sceleri procliuis: qm̄ inopia interdum ad scelera pauperes impellit. Briareus: fuit Titani & terræ filius numinum cōtemptor:habens centum manus.Virgilius ait:Et centum geminus briareus. Horatius: Nec si resurgat centimanus gigas. Sphynx:monstrū habens os uirgineum prope Thebas olim proponebat enigma:quod Oedipus soluit.Scylla fuit filia Phorci uersa in mōstrū marinum. Ferum:ipsum cerberū.sic Virgilius substātiue in latus inque feri curuam compagibus aluum. Taxus:est arbor funebris & dira. Diræ uolucres: mali ominis:ut bubo. & cæteræ aues diræ. Stryx:auis est:quā Oui.in fastis dicit noctu suggere sanguinem infantiū. harpyæ tres fuerunt Aello: occipete:& celeno. tenuerunt strophadas insulas.

H ac animæ cœlum repetunt:ac mille peractis
O blite ditem redeunt in corpora lustris.
H as passim nigrum pandens nox lurida rictum:
I tque reditque uias:et portis omnibus errat.
T um iacet in spatium sine corpore pigra uorago:
L imosique lacus late exundantibus urit
R ipas sæuus aquis phlegeton:et turbine anhelo
F lammarum resonas saxosa incendia torquet.
P arte alia torrens cocytos sanguinis atri
V orticibus furit:et spumanti gurgite fertur.
A t magnis semper diuis:regique deorum.
I urari dignata palus picis horrida riuo
F umiferum uoluit styx inter sulphura limum
T ristior his acheron sanie:crassoque ueneno
A estuat:et gelidam eructans cū murmure harenā
D escendit nigra lentus per stagna palude.
H anc optat saniem non uno cerberus ore
H æc:et tessiphones sunt pocula:et atra megera
H inc sitit:ac nullo rabies extinguitur haustu.
V ltimus erumpit lachrimarum fontibus amnis.
A nte aulam:atque aditus:et inexorabile limen.
Q uarta cohors omni stabulante per auia monstro
E xcubat:et manes permixto murmure terret.
L uctus edax:maciesque malis comes addita morbis
E t meror pastus fletu:et sine sanguine pallor.
C uræque:insidiæque: atque hinc queribūda senectus.
H inc āgēs utraque manu sua guttura liuor.
E t deforme malum:ac sceleri procliuis ægestas.
E rrorque infido gressu:et discordia gaudens.
P ermiscere fretum cœlo:sed et hostia ditis.
C entenis suetus briareus recludere palmis.
E t sphynx uirgineos rictus infecta cruore.
S cyllaque cētaurique truces:umbræque gygantū:
C erberus hic ruptis peragrat cum tartara uinclis
N on ipsa allecto:nec fœta furore megera
A udet adire ferum:dum fractis mille cathenis.
V iperea latrans circunligat ilia cauda.
D extra uasta comas:nemorosaque brachia fundit
T axus cocyti rigua frondosior unda.
H ic diræ uolucres:pastusque cadauere uultur.
E t multus bubo:ac sparsis stryx sanguine pēnis.
H arpygiæque fouent nidos:atque omnibus hærēt

C ondensæ foliis: sæuit stridoribus ardor.
H as inter formas coniunx iunonis auernæ
S uggestu residens cognoscit crimina regum.
S tant uincti: feroque piget sub iudice culpæ.
C ircumerrant furiæ: poenarumque omnis imago.
Q uam uellent nunquã sceptris fulsisse superbis.
I nsultant duro imperio: non digna nec æqua
A d superos passi manes: quæque ante profari
N on licitum uiuis: tandem permissa quæruntur.
T unc alius sæuis religatur rupe cathenis.
A st alius subigit saxum: perque ardua montis
V ipero domat hunc æterno megera flagello.
T alia lætiferis restant patienda tyrannis.
S ed te maternos tempus cognoscere uultus:
C uius prima uenit non tardis passibus umbra:
A stabat foecunda iouis pomponia furto.
N amque ubi cognouit latio surgentia bella
P oenorum uenus insidias ante ire laborans
I unonis fusa sensim per pectora patrem
I mplicuit flamma: quæ improuisa fuissent:
S ydonia iliacas nunc uirgo accenderet aras.
E rgo ubi gustatus cruor: ammonuitque sybilla
E t dedit alternos ambobus noscere uultus:
S ic iuuenis prior: o magni mihi numinis instar
C ara parens: quam te ut nobis uidisse liceret
O ptassem stygias: uel lætho intrare tenebras:
Q uæ sors uestra fuit: cui te cum prima subiret:
E ripuit sine honore dies: et funere carpsit:
E xcipit his mater: nullos o nate labores
M ors habuit nostra: æthereo dum pondere partum
E xoluor: miti dextra cyllenia proles
I mperio iouis elysias deduxit ad oras.
A ttribuitque pares sedes: ubi magna moratur
A lcidæ genitrix: ubi sacro munere læda
V erum age nate tuos ortus: ne bella pauescas
V lla nec in coelum dubites te tollere factis:
Q uando aperire datur nobis: nunc denique disce.
S ola die caperem media cum forte petitos
A d requiem somnos: subitus mihi membra ligauit
A mplexus: non ille meo ueniente marito
A ssuetus: facilisque mihi: tum luce corusca
I mplebat quamquã languentia lumina somnus.

Coniunx: Pluto maritus Proserpinæ quæ dicitur ad differẽtiam Iuno inferna. Suggestu: pulpito siue toro: ut decet regem. Quam uellent: insultat regibus: quos dicit optare apud inferos nunquam habuisse regna: cum tot tormenta patiant: & ipsæ umbræ regibus insultãt: quæ in uita passæ sunt ab ipsis iniustitiam. Manes: ipsæ umbræ. Ad superos: sub hoc coelo diu uiuerẽt sub regibus. Religatus rupæ: hic est ꝓmetheus: qui fuit ligatus in caucaso. Ast alius: hic est sisyphus: qui saxum aduerso monte uoluit. Maternos uultus: põ poniam matrem. Furto: occulto: concubitu. Furta dicuntur adulteria. unde Iuuenalis. Me nemo ministro fur erit. & dulcia furta canunt poetæ. Nãque ubi cognouit: fictio poetæ in laudẽ Scipionis. Patrem: iouem. erat enim filia iouis uenus. Flamma: amoris scilicet: nisi hæc inquit prouisa fuissent a uenere iam uirgines punicæ in aris romanis sacrificarẽt: idest iam carthaginẽses romano imperio potiti eẽnt. O magni: uerba Scipionis ad umbram maternã. apud Homerum in odissea: mater Vlyxis prior alloqtur filiũ: his uerbis: Fili mi quomodo tenebras subisti cũ tu sis uiuus: difficile ẽ enim hæc inspici a uiuentibus. Instar magni numinis: quã ueneror: ut magnum numen optassem inqt mori mater: ut te uidere licuisset. Vel: etiam morte huc uenire. Pietas laudatur Scipionis erga matrẽ. Quæ sors nostra fuit: quæ fortuna: ut prima dies qua natus sum eriperet te mihi. nã in partu periit pomponia: & cæsa matre homines auspicatius nascũtur: autore Plinio. Aethereo pondere: diuina prole: idest te qui eras filius Iouis. Cyllenia proles: Mercurius: qui deducebat animas ad loca inferorum. Genitrix alcidæ: Alcmena mater Herculis. Læda: mater Castoris & Pollucis regina laconum. Sola die caperẽ: aperit pomponia: quomodo ex ioue uerso in anguem conceperit Scipionem: sic olympias concepit Alexandrũ magnũ.

Diſceſſit in auras: ante inq̄t mortua ſum: q̄ potuerim tibi aperire te eē Iouis filiū. Ter fruſtra: ſic Vir. Ter fruſtra cōprenſa manus effugit imago. & Vlyxes apud Homerū de matre inq̄t: Sed ego cupidus uolui umbrā mortuæ matris capere ter conatus eram. animus hortabat̃: ter ex manibus ſimilis umbræ euolauit. Simulacra: umbræ. P. & Gn. Scipionū. Virū: uiroꝝ. Campo mauortis: campo martio: tali ſepulchro ornabant̃ hi: qui ꝓ patria ſine magiſtratu: aut ī magiſtratu mortui eſſent: quēadmodum his Scipionibus acciderat. Ipſa quidē uirtus: uerba Scipionis ad filiū. & loquit̃ maxime ex ſentētia ſtoicoꝝ: q dicebāt uirtutē ſe ipſa contentā eſſe. & contēnere caſus humanos: culpaque omni uacantē præter ſe ipſam nihil ad ſe pertinere. Virtus eſt ſibi merces pulcherrima: q̄m expetenda ē ꝓpter ſe. & ipſum honeſtū ēt ſi a nullo laudet̃: tñ natura ſua laudabile eſt. Honeſtū inq̄t Seneca ob nullam aliam cauſam: q̄ qa honeſtum ſit colitur. & alibi dicit: Recte facti feciſſe merces eſt. Dulce tñ: q̄uis inq̄t Scipio uirtus ſit contēta ſe ipa: & nō pendeat a laude populari: tñ dulce eſt cum remanet apud ſuperos gloria. & gratia defūctoꝝ: & nec memoria illoꝝ uenit ī obliuionem. Per cauſas noſtri læthi: ideſt oro te ꝑ oē id qđ fuit cā noſtræ mortis: ideſt ꝑ ardorē belli. & cupiditatē moriendi ꝓ patria: & ꝓditiones: quæ nos in cladē traxerūt. ergo inq̄t moderare furori bellico: ne & tu idem patiaris. Furori martis: noli nimiū indulgere bellico furori: ne cadas ut nos. Adhibe inq̄t modū prœliis ineundis. Tarteſſia tellus: hiſpania a Tarteſſo oppido: đ quo dictū ē. & nos ēt inq̄t fecimus ne ſagūtini eēnt amplius ſub hoſte. Miſeræ: ꝓpter incendiū: quod ab Annibale perpeſſa ē. Germaus: Aſdrubal. Peterē cū uictor. P. & Gn. Scipiones ex hybernis ꝓfecti copias coniūxerunt: cōſilium que inire ut Aſdrubalē tendētem ī italiā retinerēt. Tres hoſtiū exercitus erāt & imperatores Aſdrubal giſgonis filius Mago. & aſdrubal frater annibalis. gneus cū quarta parte ueteris exercitus celtiberis adiūctis cū Aſdrubale bellū gerebat. P. Scipio aduerſus Magonē: & alterū aſdrubalē. aſdrubal cū exiguū exercitū ī caſtris romanoꝝ uidiſſet. & ſpē oēm ī celtiberoꝝ auxiliis eē peritus oīs barbaricæ ꝑfidie facili līguæ cōmertio cū utraq; caſtra plena hiſpanoꝝ eēnt ꝑ occulta colloqa paciſcit̃ magna mercede cū celtiberoꝝ principibus: ut copias ab exercitu romāo abducerēt ſignis repēte ſublatis celtiberi abeūt: nil aliđ reſpōdētes romāis querētibus cām diſceſſus q̄ domeſtico ſe auocari bello. P. Scipio pari terrore concutiebat̃. nā aderat Maſiniſſa amicus carthaginēſiū. & tūc nouus hoſtis: q caſtra rōana obeqtabat. tādē cū uētū eēt ad pugnā ſcipioni ſuos hortāti: & offerenti ſe ubi plurimus labor eēt latus dextrū lācea traiicit̃. Gneus poſtea cecidit ī quadā turri obſeſſus ut in principio dictum eſt.

Vidi crede iouem: nec me mutata fefellit
Forma dei: quod ſqualentem conuerſus in anguē
Ingenti traxit curuata uolumina gyro.
Sed mihi poſt partum non ultra ducere uitam
Conceſſum: heu q̄tum gemui: quod ſpiritus ante
Hæc tibi: q̄ noſcenda darem diſceſſit in auras.
His alacer colla amplexu materna petebat.
Vmbraque ter fruſtra per inane petita fefellit.
Succedunt ſimulacra uirum concordia patris.
Vnanimique ſimul patrui: ruit ipſe per umbram
Oſcula uana petens iuuenis: fumoque uolucri.
Et nebulis ſimiles animas apprendere certat.
Quis te care pater: quo ſtabant itala regna
Exoſus latio deus abſtulit: hei mihi: nam cur?
Vlla fuere adeo: quibus a te ſæuus abeſſem
Momenta: oppoſito mutaſſem pectore mortem.
Quantos funeribus noſtris gens itala paſſim
Dat gemitus tumulus uobis cenſente ſenatu
Mauortis geminus ſurgit per gramina campo.
Nec paſſi plura in medio ſermone loquentis.
Sic adeo incipiunt: prior hæc genitoris imago:
Ipſa quidem uirtus ſibimet pulcherrima merces.
Dulce tamen uenit ad manes: cum gloria uitæ
Durat apud ſuperos: nec edunt obliuia laudem.
Verum age fare decus noſtrum te q̄ta fatiget
Militia: heus quotiens intrat mea pectora terror:
Cum repeto q̄ ſæuus eas: ubi magna pericla
Contingunt tibi: per noſtri fortiſſime læti
Obteſtor cauſas martis moderare furori.
Sat tibi ſunt documenta domus: octaua terebat:
Arentem culmis meſſem crepitantibus æſtas:
Ex quo cuncta mihi calcata: meoque ſubibat
Germano deuexa iugum tartheſia tellus.
Nos miſeræ muros: et tecta renata ſagunto
Nos dedimus betin nullo potare ſub hoſte
Nobis indomitus conuertit: terque quaterque
Germanus terga annibalis: proh barbara nunq̄
Impolluta fides: peterem cum uictor adeſum

Cladibus aſdrubalem:ſubitoque uenale cohortes
Hiſpanæ uulgus libyco:quas fecerat auro
Aſdrubal abrupto liquerunt agmine ſigna.
Tunc hoſtis ſocio deſertos milite multum
Ditior ipſe uiris ſpiſſo circundedit orbe
Non ſegnis nobis:nec inultis nate peracta
Illa ſuprema dies:et aude nidiſſimus æuum.
Excipit inde ſuos frater coniungere caſus.
Excelſæ turris poſt ultima rebus in arctis
Subſidium optaram:ſupremaque bella ciebam.
Fumantes tædas:ac lata incendia paſſim
Et mille iniecere faces:nil nomine læthi
De ſupis queror:haud p̄uo data mēbra ſepulchro
Noſtra cremauerunt in morte hærentibus armis.
Sed me luctus habet:geminæ ne clade ruinæ
Ceſſerit affuſis oppreſſa hiſpania pœnis.
Contra:quæ iuuenis turbato fletibus ore
Dii quæſo ut merita eſt dignas pro talibus auſis
Carthago expendat pœnas:ſed continet acres
Pyrenes populos:qui ueſtro marte probatus
Excepit feſſos:et notis martius armis
Succeſſit bello:fuſos quoque fama ferebat
Victores acie:atque exacta piacula cædis.
His læti rediere duces loca amœna piorum:
Proſequiturque oculis puer aduenerat euntes:
Iamque aderat multa uix agnoſcendus in umbra
Paulus:et epoto fundebat ſanguine uerba.
Lux italum:cuius ſpectaui martia facta
Multum uno maiora uiro:deſcendere nunc te:
Atque habitanda ſemel ſubigit:quis uiſere regna?
Quem contra tales effundit ſcipio uoces
Armipotens ductor:q̃ ſunt tua fata per urbem
Lamentata diu:q̃ pene ruentia tecum
Traxiſti ad ſtygias œnotria tecta tenebras:
Tum tibi defuncto tumulum ſydonius hoſtis
Conſtituit:laudemque tuo quæſiuit honore.
Dumque audit lachrymans hoſtilia funera paulus
Ante oculos iam flaminius:iam gracchus:et ægro
Abſumptus cannis ſtabat ſeruilius ore.
Appellare uiros erat ardor:et addere uerba:
Sed raptabat amor priſcos cognoſcere manes.
Nunc meritum ſæua brutum immortale ſecuri

Cohortes hiſpanæ: celtiberi milites. Venale uulgus:nam precium & mercedem acceperunt pro diſceſſu. Excipit:ſubſecutus eſt Gneus Scipio: qui fuerat obſeſſus ĩ turri. Poſt ultima:iam acie noſtra uerſa in fugam. Nil nomine læthi:nõ queror de tali genere mortis:quod forte uidetur ignauum:quoniam fui crematus in ipſa turri armatus.
Sed me luctus habet:laus eſt Gnei a pietate patriæ. Affuſis: ſparſis poſt noſtram cædem per omnem hiſpaniã.
Martius: poſt mortem Scipionum cũ deletus exercitus:amiſſæque hiſpaniæ uiderentur: uir unus has reſtituit. erat in exercitu.L.Martius Septimii filius eques romanus impiger iuuenis Gnei p̄ tot annos diſciplina edoctus: qui iunctus cum.T.Fonteio.P. Scipionis legato rem romanam uſque ad Scipionis aduentum tutatus eſt. Ferebat:dicebat. Ductores: Aſdrubales.& Magonẽ fuſos eſſe a Martio: & fama etiam ferebat Martium ſumpſiſſe piaculum ueſtræ cædis. Exacta:ſumpta. Lux italum:uerba Pauli ad Scipionẽ. Oenotria:romana.Flaminius cecidit ad Traſimenum. Gracchus in Lucania.Seruilius in pugna cãnenſi. Priſcos manes: umbras priſcorum.Brutus primus conſul ſecuri filios percuti iuſſit cũ de reducendis tarquiniis agerent cum aquiliis: & uitelliis. Filii Bruti erant: Titus & tyberius. Sæua: crudeli ĩ necẽ filiorum

Camillum: q̃ recuperauit romam ca ptã a Gallis: unde laude æquabat supe ros. Curiũ: Manius curius de Pyrrho & samnitibus triũphauit: cui ad focum sedẽti cũ magnũ auri põdus attulissent samnites repudiati ab eo sunt: nõ enim aurũ habere sibi uideri præclarũ dixit sed habentibus aurũ imperare: ideo di cit poeta Curiũ nunq̃ fuisse amicũ au ro. Orbus uisus: cæcus. Appius Clau dius cæcus pacẽ inire cum Pyrrho gra uissima orõne dissuasit, ad Appii Clau dii senectutem inqt Cice. Accidit etiã ut esset cæcus: tñ is cum sententia sena tus inclinaret ad pacem: & fœdus faciũ dum cum Pyrrho nõ dubitauit dicere: Quo uobis mẽtes rectæ: quæ stare sole bant. Antehac dementi sese flexere rui na, quibus uerbis persuasit non esse ine undam pacem cũ Pyrrho. Tulit ille: Horatius cocles: de quo supra. Regẽ: Porsenam: qui romam obsedit politis in ianiculo castris: ut reduceret tarqui nios. Pone: post se resciſso ponte subli cio, tandẽ desiliit ĩ aquã: & ad suos ena uit. Redeuntia regna: tarquinios cupi entes redire in regnum. Luctatius: ui cit pœnos nauali pugna apud egates. & triumphauit: de fœdere tunc icto cum Amilcare dictum est. Eluctatus: cona tus transcendere. Amnes: Ticinus Tre bia aufidus. Decimum modo: uerba Amilcaris. Maior: q̃ uenerat: audito bello: quo Annibal romanos urgebat.

Qui iura sub armis: de decẽuiris lo quitur. Romani. P. posthumium albũ M. Manliũ. P. Sulpitium camerinum legatos athenas miserunt: ut inclytas le ges describerẽt. & aliarum græciæ ciui tatũ instituta mores: iuraque noscerẽt: quibus Romam reuersis decemuiri cre ati fuerunt: Appius Claudius. T. Genu tius. P. Sextius. L. Vetrurius. C. Iulius. A. Manlius. P. Sulpitius. P. Curiatius. T. Romuleus. Sp. Posthumius. Pyreo littore: atheniensi: est enim pyreus por tus athenarum. Iura sub armis: quoni am decemuiri gubernabant rempubli cam, & habebant habenas rerum: & iõ dicit ipsos sub armis dedisse iura popu lo. Charon: portitor ad stygem palu dem. Improba: insatiabilis. Hic est il le: Alexander magnus scilicet. Bactra magna ciuitas: quæ nomen dedit Ba ctrianæ regioni supra persidem.

N omen: nunc superis æquantem laude camillum.
N unc auro curium: nonnunq̃ cernit amicum.
O ra sibylla docet uenientum: et nomina pandit.
H ic fraudes pacis: pyrrhumque a limine portæ.
D eiecit uisus orbus: tulit ille ruentem
T ybridis in ripas regem: solusque reuulso
P one ferox ponte exclusit redeuntia regna.
S i tibi dulce uirum primo: qui fœdera bello
P hœnicum pepigit uidisse: hic medius ille
A equoreis uictor cum classe luctatius armis:
S i studium: et sæuam cognoscere amilcaris umbrã:
I lla est cerne procul: cui frons nec morte remissa
I rarum seruat rabiem: si iungere cordi est
C olloquium: sine gustato det sanguine uocem.
A tque ubi permissum: et sitiens se impleuit imago:
S ic prior increpitat: non miti scipio uultu:
T alia ne o fraudum genitor sunt fœdera uobis?
A ut hæc sicania pepigisti captus in ora?
B ella tuus toto natus contra omnia pacta
E xercet latio: et perruptis mollibus alpes
E luctatus adest: feruet gens itala marte
B arbarico: et refluunt obstructi stragibus amnes.
P ost quæ pœnus ait: decimũ modo cœperat annũ
E xcessisse puer: nostro cum bella latinis
C concepit iussu: licitum nec fallere diuos.
I uratos patri: quod si laurentia uastat.
N unc igni regna: et phrygias res uertere temptat.
O pietas: o sancta fides: o uera propago.
A tque utinam amissum reparet decus inde citato
C elsus abit gressu: maiorque recessit imago.
E xin designat uates: qui iura sub armis.
P oscenti dederint populo: primique petitas.
M iscuerint italis pyreo littore leges.
L ætatur: spectatque uirum insatiabilis ora
S cipio: et appellet cunctos: ni magna sacerdos
A mmoneat turbæ innumeræ: quot milia toto
C redis in orbe puer lustras cum singula uisu
D escendisse herebo: nullo non tempore abundãs
V mbrarum huc agitur torrens uectatque capaci
A gmina mole charon: et sufficit improba puppis.
P ost hæc ostendens iuueni sic uirgo profatur
H ic ille est tellure uagus: qui uictor in omni

C urſu ſigna tulit cui peruia bactra dachæque
Q ui gangem bibit et pelleo ponte nyphaten
A dſtrinxit:cui ſtant ſacro ſua mœnia nilo
I ncipit æneades libyci certiſſima proles
A mmonis quanto exuperat tua gloria cunctos
I ndubitata duces? ſimilique cupidine rerum
P ectora noſtra calent quæ te uia ſcire ſuperbum
A d decus et ſummas laudum perduxerit artes.
I lle ſub hæc turpis lenti ſollertia martis.
A udendo bella expedias:pigra extulit aſtris
H aud unq̄ ſeſe uirtus:tu magna gerendi
P ræcipita tempus: mors atra impendet agenti.
H æc effatus abit:creſi mox aduolat umbra.
A tque hic elyſio tendentem limite cernens
E ffigiem iuuenis caſtæ cui uitta ligabat
P urpurea effuſos per colla nitentia crines:
D ic ait hic qui nam uirgo:nam luce refulget:
P ræcipua frons ſacra uiro: multæque ſequuntur
M irantes animæ:et lœto clamore frequentant.
Q ui uultus quem ſi ſtygia non eſſet in umbra
D ixiſſem facile eſt deū:non falleris inquit
D octa comes triuiæ:meruit deus eſſe uideri.
E t fuit in tanto non paruū pectore numen.
C armine complexus terrā:mare:ſydera:manes:
E t cantu muſas.et phœbū æquauit honore.
A tque hæc cuncta priuſq̄ cerneret ordine terris
P rodidit:et ueſtram tulit uſque ad ſydera troiā.
S cipio perluſtrans oculis lœtantibus umbram
S i nunc fata darent ut romula facta per orbē
H ic caneret uates quanto maiora futuros.
F acta eadem intrarent hoc inquit teſte nepotes.
F œlix æacide cui tali contigit ore.
G entibus oſtendi:creuit tua carmine uirtus.
S ed quæ tanta adeo gratantum turba requirens
H eroum effigies maioreſque accipit umbras.
I nde uiro ſtupet æacide:ſtupet hectore magno.
A iaciſque gradum:uenerandaque neſtoris ora
M iratur geminos aſpectans lœtus atridas
I amque ithacum corde æquantem peleia facta:
V icturam hinc cernit ledei caſtoris umbram
A lternam lucem peragebat in æthere pollux.
S ed ſubito uultus monſtrata lauinia traxit.

Dachæque:dachæ ſunt populi orien
tis ſupra bactrianos qui ſe alexādro de/
derūt cæſo eoꝝ duce Spitamene ut ſcri
bit Curtius li.vii.ab uxore perempto ca
piteque eius alexandro oblato. ganges
eſt fluuius indiæ. Niphatē:fluuium ar
meniæ. Pelleo:conſtructo ab alexādro
pelleo ad ipſum niphatē. Sua mœnia:
alexandria egyptia alia erat ad radices
caucaſi. Sacro:omnia flumina magna
appellantur ſacra a poetis. Aeneades:
ſcipio. Lybici certiſſima proles:uerba
ſcipionis ad alexandrum qui habitus ē
filius iouis hammonis. Turpis:reſpō/
det alexander. Lenti:pigri. Turpis:
infamis qm̄ decet imperatorem eſſe di
ligentem & ſollertem ne circūueniatur
ſed armis & cōſilio hoſtibus præualeat
pigra uirtus inquit nunq̄ cœlum petiit
ſed ardens & ſollers. Præcipita tēpus:
accelara .q.d. propera ad gloriam ſine
aliqua cuntatione priuſq̄ mors impedi
at quæ lege naturæ ſingulis horarū mo
mentis impendet. Creſus:rex lydorū
ditiſſimus fuit ſed apud inferos æqua/
tus erat pauperibus. Vitta purpurea:
qm̄ uates erant phebi ſacerdotes:unde
papinius in achille:Nec mea nunc pri/
mis albeſcunt tempora uittis.deſcribit
umbra Homeri. Sacra:dicata phœbo
& diuina. Comes triuiæ:ſibylla comes
ꝓſerpinæ. Non paruū numē:ſpiritus
ille diuinus & furor poeticus. Hæc cū
cta:loca inferorum quæ cecinit Home.
in.xi.odyſſeæ. Veſtram troiam:a qua
romani ducunt originem. Fœlix eaci
de: hæc eadem fuerant uerba alexādri
magni cū ueniſſet ad ſepulchrū achil/
lis in ſigeo promontorio: dixit.n.o for
tunate adoleſcens qui geſtorū tuorum
præconem homerum habuiſti. Eaci/
de:achille. Aiacis:thelamonii.f.q fuit
heros fortiſſimus & ſecūdus ab achille.
Atridas: agamēnona & menelaum.
Ithacum:ulixem. Corde:ſapientia &
prudentia. Peleia facta:geſta achillis
filii pelei. Alternam lucem: quoniam
alternis menſibus uiuunt. Victuram:
paulo poſt. Lauinia: uxor æneæ filia
latini regis aboriginum.

Lux: dies superueniens: hersiliafuit uxor romuli & nurus martis. Gens ui cina: sabini cæterique finitimi sperne/ bant affinitates romanorum quos tunc latrones appellabāt. Hirsutos procos: horridos & pastorales. Reuocauit ab armis: nam procedens in mediā aciem cum aliis mulieribus prælıū diremit: Plutarchus ait: cū utrinque acies cōsti/ tissent sabinæ mulieres cum gemitu & ululatu habētes in ulnis infantulos in ter media tela prouolant clamantes ut sanguini parcerent quo spectaculo fœ/ dus ictum fuit. Carmentis: aliter dicit nicostratæ mater fuit euandri fatidica & a carmine appellata est: ideo præsaga idest uaticinatrix. Tanaquil: fuit uxor tarquinii prisci & ipsa uates. Ventura regna: nam cum lucumo maritus comi tāte uxore romā migraret ex tarquiniis urbe hetruriæ & ad ianiculū peruenis/ set aquila cœlo lapsa pileum ex capite lucumonis eripuit ac deinde reposuit uxor tanaquil regnū urbis marito por/ tendi tali augurio dixit quod postea se quutū est & ipse lucumo tarquinius pri scus appellatus ē. In alite: aquila. Dex tros: propitios. Lucretia: uxor collatini pudicissima & per uim atque fraudem stuprata a Sexto tarquinio sibi mortē consciuit quam principem romanæ pu diciciæ appellat Valerius. Non dat heu tibi roma: exclamat cū dolore poe ta ꝙ roma nō habeat mulieres talis pu/ diciciæ tempore suo. Hanc laudem .s. pudiciciæ: qm̄ luxuria iam irrepserat ī locum pudiciciæ. Virginia: quā appi/ us decemuir ardens claudio libidinis ministro pro tribunali ut serua natam adiudicauit: pater uirginius ab algido accitus a lanio cultro abrepto pectus fi liæ cōfodit pudicæque interemptor in quit Valerius q̄ corruptæ pater esse ma luit & sic alienæ libidini filiā eripuit.
Illa est: clelia est hæc de qua dictū est Lydia. porsenæ hetrusci. Tullia: fi/ lia seruii tullii fuit sup cuius interēpti corpus carpentū egit. unde scelerata di cta est & etiam uicus ubi id fuit scelera tus dictus. Adductis: contractis: & sic atrocitas īmo feritas tulliæ describitur quæ cōtrahebat habenas equoꝝ ut sup paternū cadauer diutius īmoraretur: in undis ergo phlegetontis dabat huius impietatis pœnas: Furit: feruet æstuat qm̄ bulit aqua. Egerit: emittit saxa ignī ta. Pulsat: uerberat & tundit ora ipsius tulliæ. Tarpeia: prodidit arcē sabinis tempoꝛ romuli capta armillis quas illi in brachiis gestabant & illic obruta ho/ stium scutis nomen loco dedit: nam capitolina arx & rupes denominata est tarpeia ab hac uirgine postea capitolium nomen accepit a capite humano illic effosso cum fundamenta iacerentur.

Nam uirgo admonuit tempus cognoscere manes
Fœmineos ne cuntantem lux alma uocaret
Fœlix hæc inquit ueneris nurus ordine longo
Troiugenas iunxit sociata prole latinis.
Vis et martigene thalamos spectare quirini
Hersiliam cerne: hirsutos cū sperneret olim
Gens uicina procos pastori rapta marito
Instrauit casæ culmique e stramine fultum
Pressit læta torum: et soceros reuocauit ab armis.
Aspice carmentis gressus euandria mater
Hæc fuit. et uestros tetigit præsaga labores
Vis et quos tanaquil uultus gerat? hæc quoque castæ
Augurio ualuit mētis: uēturaque dixit
Regna uiro: et dextros agnouit in alite diuos.
Ecce pudiciciæ latium decus inclyta læti
Fert frontem: atque oculos terræ lucretia fixos.
Nō datur heu tibi roma: nec ē quod male deceret.
Hanc laudē retinere diu. uirginia iuxta
Cerne cruentato uulnus sub pectore seruat
Tristia defensi ferro monumenta pudoris:
Et patriā laudat miserando in uulnere dextrā
Illa est quæ tybrim quæ fregit lydia bella.
Non dum passa marem quales optabat habere
Quondam roma uiros contēptrix clœlia sexus.
Cum subito aspectu turbatus scipio: poscit
Quæ penæ causa et qui sint in crimine manes.
Tum uirgo patrios fregit quæ curribus artus
Et stetit adductis super ora trementia frenis.
Tullia non ullos satis exhaustura labores
Ardenti flegetonte natat fornacibus atris
Fons rapidus furit: atque ustas sub gurgite cautes
Egerit: et scopulis pulsat flagrantibus ora.
Illa autē quæ tondetur præcordia rostro
Alitis: en quantum resonat plangentibus alis
Armiger ad pastus rediens iouis: hostibus arcem
Virgo immane nephas adamato prodidit auro
Tarpeia: et pactis reserauit claustra sabinis.
Iuxta non ne uides neque. n. leuiora domantur
Delicta: illatrat ieiunis faucibus orcus

Cuſtos armentis hiberi:gerion ceſus ab hercule de quo ſupra hunc appellat orcum qui & morſu & unguibus lacerat inceſtas.i.ſacerdotes ueſte quæ uirginitatem non ſeruarunt. Tria igitur ſunt ſupplicia tarpeiæ & ſacerdotis inceſtæ. Ieiunis:rabidis. Euiſcerat:laniat. Polluit:uiolauit depoſita uirginitate.inceſtæ quondam uiuæ defodiebantur. Marius:arpinas fuit & ſepties conſul. Origie parua:obſcuris natalibus & municipio arpinati. In longum:qm̄ fuit ſepties conſul. Iuſſa:leges fatorū qbꝫ cogitur redire ad ſuperas oras.L.cornelius ſylla ubi uictor marianos opp̄ſſit dictaturā īuaſit:& ſic a rebꝫ geſtis fœlicē appellauit.

Armenti quondam cuſtos immanis iberi
Et morſu petit:et polluto euiſcerat ungue.
Nec par poena tamen ſceleri:ſacraria ueſte
Polluit exuta ſibi uirginitate ſacerdos.
Sed ſatis hæc uidiſſe ſatis:mox deinde uidenti.
Nunc animas tibi quæ potant obliuia paucas
In fine enumerare paro:et remeare tenebris.
Hic marius:nec multa dies iam reſtat ituro
Etheriam in lucem:ueniet tibi origine parua
In longum imperiū conſul:nec ſylla morari
Iuſſa poteſt:aut amne diu potare ſoporo.
Lux uocat:et nulli diuum mutabile fatum
Imperium hic primus rapiet: ſed gloria culpæ
Quod reddet ſolus:nec tanto in nomine quiſq̄
Exiſtet ſyllæ qui ſe uelit eſſe ſecundum.
Ille hirta cui ſubrigitur coma fronte decorum
Et gratum terris magnus caput:ille deum gens
Stelligerum attollens apicem troianus iulo
Cæſar auo: quantas moles cum ſede recluſa
Hac tandem erūpent:terraque marique mouebūt.
Heu miſeri quotiens toto pugnabitur orbe
Nec leuiora lues quā uictus crimina uictor.
Tum iuuenis lachrymās reſtare hæc ordine duro
Lamentor rebus latiis ſed luce remota
Si nulla eſt uenia et merito mors ipſa laborat:
Perfidiæ poenus quibus aut flegetontis in undis
Exuret ductor ſedus:aut quæ digna renatos
Ales in æternū laniabit morſibus artus?
Ne metue exclamat uates:non uita ſequetur
Inuiolata uirum:patria non oſſa quieſcent.
Nanque ubi fractus opū magnæ certamie pugnæ
Pertulerit uinci turpemque orare ſalutem.
Rurſus bella uolet macetū inſtaurare ſub armis.
Damnatuſque doli deſertis coniuge fida
Et dulci nato linquet carthaginis arces.
Atque una profugus luſtrabit cerula puppe
Hinc cilicis tauri ſaxoſa cacumina uiſet.

Quod r̄ddet ſolus: qm̄ ſilla tādē depoſuit dictaturā dicēs ſe uelle redder̄ ratione administratæ reipu.poterit īqt gloriari ꝙ ipſe ſolus reſtituit imperium: non enim habuit ſecundum cæſar poſt ipſū:uoluit eſſe perpetuus dictator & gladius ciuiū illi dictaturam eripuit.
In tanto nomine:dictatoria poteſtate.
Magnus:pōpeius qui a deuicta aphrica magnus cognominatus eſt: tandem uictus a cæſare in theſſalia ægyptū malis auibus contendens ab achila & photino iuſſu ptolemei obtruncatus eſt.
Ille deum gens: iulius cæſar qui originem habebat a iulo ueneris nepote.
Stelligerū apicem: hoc dicit propter cometem qui erat in fronte cæſaris ſtatuæ: apparuit autē cometes in ludis funebribus.C.cæſaris quos celebrabat auguſtus in patris honorem. Quantas moles:bella ciuilia & pluſq̄ ciuilia quæ fuerunt inter cæſarem & pompeium. Hac ſede:inferna.ſ.ideſt cum ibunt ad ſuperos pugnabūt terra marique. Nec leuiora lues:quaſi dicat pōpeius uictus a te cæſar interficietur & tu īterficieris.
Victor:cæſar. Tum iuuenis:ægre ferebat ſcipio futura bella ciuilia. Latiis rebus:romano imperio. Remota luce: poſt mortem. Laborat: dat pœnas ut meruit. Mors ipſa.i.umbra mortuoꝝ ſi ita eſt īquit ut nulla ſceleris uenia ſit apud inferos annibal crudelis ac perfidus quas dabit pœnas. Renatos:renaſcentes ut dixit de umbra tarpeiæ & de titio fingitur. Ne metue: uaticinatur ſibylla annibalis fatum. Magnæ pugnæ: quæ fuit ad zamam cum ſcipiōe.
Rurſus bella: tentauit annibal ſuſcitare bellum pollicens auxilia macedonū ob quā rem exilio mulctatus eſt unica naue ut ſcribit æmylius probus prius cretā deinde in ciliciam peruenit: hinc in ſyriam ꝓfectus hæſit antiocho & bellum contra romanos molitus eſt:quidā uolunt ſtatim a ſcipione uictū conſcendiſſe nauim & nauigaſſe ad antiochū uerior fama tenet factū exulem Plutarchus dicit cum ſatis conſtet eū deſperatis iam rebus ī aſiā profectū exilio mulctatū ad antiochū ꝑueniſſe. Cōiuge: himilce. Nato: aſpare. Cilicis tauri: qm̄ cilicia eſt pars aſiæ minoris ad taurum montē & annibal profectus eſt ad antiochum regem ſyriæ quem hoſtem fecit populo romano.

Pro qto leuius: accusat annibalē poeta qui dulcedine uitæ potius seruire q̄ mori uoluit quod p̄ter decoꝝ tanti imperatoris erat quippe non tāti facere uitā debebat ut seruitiū toleraret. Assyrio regi: antiocho. Falsus cupiti: deceptus uoti: nō. n. res ei ex sententia successerat & uoto succubuit qppe antiochus & annibal repetitus est a romanis. Cupiti motus ausoniæ: belli illati romāis ab antiocho annibalis suasu. Petet æquora: nauigabit ad prusiā regē bithynniæ. Dubio: incerto quo tendat & quē portū petat. Perstātibus: pseuerātibus in reposcēdo annibale romani. T. Quintiū flaminiū ad prusiā regē bithyniæ miserunt cū anni bal euadere nō posset uenenū iā ante p̄ paratū poposcit liberemus inqens diu turna cura populū romanū qn̄ mortē senis expectare longū censent: nec ma gnā nec memorabilē ex inermi proditi que flaminius uictoriā feret: deide pru siā execratus uenenū hausit. Furtiuo: clam præparato ad tales casus ne ī ma nus romanoꝝ ueniret.

P roh quanto leuius mortalibus ægra subire
S eruitia: atque hyemes: æstus: fugāque: fretūque:
A tque famē: q̄ posse mori? post itala bella
A ssyrio famulus regi: falsusque cupiti
A usoniæ motus dubio petet æquora uelo:
D onec prusiacas delatus segniter oras
A ltera seruitia imbellis patiatur in euo.
E t latebram munus regni: perstantibus inde
A eneadis reddique sibi poscentibus hostem:
P ocula furtiuo rapiet properata ueneno.
A c tandem terras longa formidine soluet.
H æc uates. herebique cauis se rettulit umbris:
T um lætos socios iuuenis portumque reuisit.

Petri Marsi interpretatio in. xiiii. uolumen Syllii Italici.

Lectite nunc uestros: romani cū bellū nequaq̄ cōtēpnēdū ī sicilia orireť: morsque tyrāni duces magis īpigros dedisset syracusanos q̄ cām aut aīos mutasset. M. marcello siciliā decernunt: nā post hieronymi tyrāni cædē prīo tumultuatū in leōtinis apud milites fuerat uociferatūq; parētandū regi sanguine cōiuratoꝝ eē marcellus ī siciliā p̄fectus syracusas tādē expugnauit. poeta ī hoc prīcipio tāgit capita rerū quas narraturus ē: & describit sitū & formā siciliæ urbesque ēt quæ milites ad bellū miserūt: repetitq; uota p̄pter difficultatē & uariū martē quē romani tūc exercuerūt ut patebit.

Lectite nunc uestros
heliconis numina cantus
Ortygiæ pelagus siculique
ad littoris urbes.
Muneris hic uestri labor est:
modo daunia regna
A eneadum: modo sicanios accedere portus.
A ut macetum lustrare domos: et achaica rura.
A ut uaga sardoo uestigia cingere fluctu.
V el tyriæ quondam regnata mapalia genti.
E xtremūque diem et terrarū inuiscere metas.
S ic poscit sparsis mauors agitatus in oris.
E rgo age qua litui qua ducunt bella: sequamur
A usoniæ pars magna iacet trinacria tellus
V t semel expugnante noto et uastantibus undis.

Nuia heliconis: musæ quaꝝ sedes est helicon mons boetiæ. Vir. Pandite nūc helicona deæ cātusque mouete. Ortygiæ pelagus: enumerat ea circa q̄ musæ debēt iā uersari ut possit caneř. s. bellū siculū: appulū: macedonicū: sardouū: achaicū: hispanū: & postremo libycū. ortygia est p̄ua insula ante syracusas in q̄ fons est arethusa. Mūeris: officii qm̄ descripturus ē bellū siculū & siciliæ urbes & antiquitatē. Daunia regna: bellū appulū & italū quod erat cū annibale post pugnā cannēsem dū hæc in sicilia agerenť. Domos macetū: bellū gestū cū philippo rege macedonū: misērūt. n. romani q tū cū ætolis erant milites ad tutandā maritimā orā cōtra philippū ut postea narrabit. hæc. n. est p̄positio reꝝ narrandarū usque ad calcē operis. Achaia rura: bellū achaicū & ætolū. Regnata mapalia: bellū libycū cū scipio in aphricā traiecit. Tyriæ genti: qm̄ tyrii cōdiderūt carthaginē & nōnullas alias urbes in libya mapalia: & magalia lingua punica dicūť uiles domus & pastorales. Extremū diē. i. hispaniā quæ ē ad solē occidentē ubi Scipio ulctus est mortē patris & patrui. Metas: finem qm̄ ultra hispanias & gades est oceanus. Sic poscit: sic reqrit ipsum bellū quod uariis regionibus a romanis gestū est. Ausoniæ ps magna iacet: describit siciliā quæ italiæ quōdā iuncta erat inde ui uentoꝝ & terremotus mare separauit: fecitque insulā a qua diuisione oppidum rhegiū nomen accepit ambitus insulæ ut placuit thucydidi non multo minor est nauigatione. viii. dierū. possidonius ait circuitū eius esse. iiii. mili. &. cccc. stad. Agrippa terminauit autore Pli. dc. & xviii. milibus passuū: triquetra dicta & trinacria a forma triangulari quā habet cū tribꝫ p̄mōtoriis peloro: pachino: & lilibeo: inde sicania dicta est a sicanis populis postea sicilia: quōdā iqt Pli. brutio agro cohærebat mox interfuso mari auulsa. Noto: uēto sæuiēte. Vastātibus: irrūpētibꝫ p mediū:

Accepit:ipsa terra ubi nunc est fretũ siculũ. Propulsa:diuisa & sũmota neptuni sceptro. Semel qm̃ post illa nõ potuit cõiungi. Ceca ui turbinis:occulto ĩpetu. Impactũ:imissũ fretũ quod italiã a sicilia diuidit. Discidit:diuisit. Medio ꝓfundo:aquis p mediũ ĩmissis. Trãstulit:segregauit. Rapidus nereus:illud fretũ qđ diuidit.nereus est numẽ maris quẽ ponit ꝓ ipso freto quod habet fluxũ & refluxũ & iõ rapidũ nereũ appellat. Diuortia:segregationẽ & diuisionẽ. Diuiduos:populos semel diuisos nõ sinit cõiũgi. Seuo æstu:illo freto qđ æstuat fluitque & refluit. Lucretius ait:

Accepit freta ceruleo propulsa tridentẽ.
Nanque per occultum ceca ui turbinis olim
Impactũ pelagus laceratæ uiscera terræ
Discidit:et medio perrumpens arua profundo
Cum populis pariter conuulsas transtulit urbes.
Ex illo seruans rapidus diuortia nereus.
Seuo diuiduos coniungi pernegat estu.
Sed spaciũ quod dissociat consortia terræ:
Latratus fama est sic arcta interuenit unda:
Et matutinos uolucrum transmittere cantus
Multa solo uirtus iam reddere semen aratris
Iam montes umbrare olea dare nomina bacho.
Cornipedemque citum lituis generasse ferendis
Nectare cecropias hybleo accendere cæras.
Hic et peonios arcano sulphure fontes
Hic phœbo digna et musis uenerabile uatum
Ora excellentum:sacras qui carminæ syluas
Quique syracusia resonant helicona camœna.
Promptæ gens linguæ ast eadẽ cũ bella cieret
Portus æquoreis sueta insignire tropheis
Post dirum antiphatæ sceptrũ et cyclopeia regna
Vomere uerterunt primũ noua rura sicano
Pyrene misit populos:qui nomen ab amne
Ascitum patrio terræ imposuere uacanti.
Mox ligurum pubes siculo ductore nouauit
Possessis bello mutata uocabula regnis
Nec res dedecori fuit: accola duxerat actos
Mœnibus eteretum non fausta ad prælia minos

Quã fluitans circũ magnis anfractibꝫ æquor. Ioniũ glaucis aspergit uirus in undis. Italiæ terraꝝ oras a finibus eius. Angustoque freto rapidũ mare diuidit undis. Fama est:adeo inqt angustũ est fretũ ut ex italia latratus canũ cãtulꝗ galloꝝ exaudiant Multa solo uirtus: describit siciliæ dotes quas ẽt Strabo celebrat: Lucretius ait li.i. Rebus opima bonis multa munita uirũ ui. Virtus: fertilitas agroꝝ. ꝓuẽtus oleaꝝ & copia uini. Bacho:uino Strabo loquẽs đ mamertinis ait cũꝗ feracissimus uini ager ipse sit uinũ ipsũ mamertinũ nũcupauit quod cõtra italica cũcta & quidẽ ꝓstãtissĩa æmulatiõe certat. Cornipedẽ: equũ.Vir. Arduus inde aggragas ostentat maxĩa longæ mœnia magnanimũ quõdã generator equoꝝ.iõ ait Syllius lĩtuis ferẽdis qm̃ equi aggrigẽti erãt apti bellis & clãgoribꝫ tubarũ. Hybleo nectare:dulci melle: hybla mons siciliæ ĩ quo apes optime mellificant:unde mel hybleũ dr̃ certare cũ melle cecropio.i. hymetro & attico ab hymeto mõte atticæ terræ. Accendere dixit:propter flauũ colorẽ ipsius mellis. Cecropias:atticas a cecrope rege attico. Pœnios fontes:remedia afferẽtes.i.aquas calidas sanantes morbos ut fecit peon medicus. Vir. dixit peoniis fuocatus herbis.Strabo ait:calidarũ aquarũ scaturigines habet insula multis in locis e quibus selenuntiæ ad hymerã salsæ sunt egestanæ uero potabiles. Hic phœbo digna ora: hoc dicit in laudẽ theocriti syracusii q bucolica scripsit quẽ Vir. imitatus est. unde dixit prima syracusio dignata est ludere uersu: Ora:eloquia uatũ digna phœbo. Helicona.i.ipsam pœticen.
Gens: sicula est ꝓmptæ liguæ ac potens bello nauali. Aequoreis tropheis: uictoriis naualibus. Post dirũ sceptꝝ: describit siciliæ habitatores:lestrigões & cyclopes in qdã insulæ pte quæ uergit ad pelopõnesũ habitauerũt & lestrigonũ rex fuit antiphates crudelis:inde sicani gẽs hispana sicaniã appellarũt cũ trinacria prius diceret:inde ligures duce siculo siciliã dixerũt.phœnices ẽt pluria loca ĩcoluerũt:græciꝗ quoꝝ primi cretẽses q minois auspicia sequuti sũt quoꝝ duce apud cocalũ calidis aquis necato illic sedes posuere suas. Dirũ ĩperiũ:crudele qm̃ lestrigones & cyclopes carnibus hũanis uescebantur.
Pyrenæ:hispania q̃ est ultra pyreneos mõtes. Ab amne:sicori fluuio hispano. Terræ uacãti:siciliæ uacuæ habitatoribꝫ. Ligurũ pubes:philistus syracusanus ait.xx.ãnis ante bellũ troianũ traiecisse ĩ ĩsulã ligures duce siculo filio dedali & fecisse nomẽ ĩsulæ.Dionysius ait li.i.siculi absũptis facultatibus pagrata ĩferiori italia p mõtana cũ undique pellerent traiecere in ꝓximã insulã sicaniã quẽ sicani gens hispana pulsi a liguribus obtinebãt antea dictã trinacriã a forma:& siciliã dixere sed philistũ sequitur Syllius. Nec res dedecori fuit:hic desideratur aliquod carmen:nullus quippe in his uerbis est sensus. Actos mœnibus eteretũ:cretensiũ.eteretes enim fuerunt primi habitatores cretæ minos cum dedalum insectaretur cretenses duxit secum qui minoe uita functo in sicilia remanserunt. Non fausta:infœlicia quoniã periit minos fraude cocali sed poeta dicit periisse insidiis cocalidum.Ouidius in ibim:uel tua maturet sicut minoia fata Per caput infusæ feruidus humor aquæ

Dedaleam repetens pœnā:qui fraude nephanda
Postquā perpetuas iudex concessit ad umbras
Cocalidum insidiis fesso minoia turba
Bellandi studio siculis subsedit in oris.
Miscuerunt phrygiam prolē troianus acestes
Troianusque helimus structis qui pube sequuta
In longum ex sese donarunt nomina muris.
Nec zanclea gerunt obscuram mœnia famam
Dextera quam tribuit posito saturnia telo:
Sed decus enneis haud ullum pulchrius oris:
Quam quæ sisyphio fundauit nomen ab isthmo
Et multum ante alias ephyreis fulget alumnis.
Hic arethusa suum piscoso fonte receptat
Alpheon sacræ portantem signa coronæ.
At non æquus amat trinacria mulciber antra
Nam lipare uastis subter depasta caminis
Sulphureum uomit exeso de uertice fumum.
Ast etna eructat tremefactis cautibus ignes
Inclusi gemitus pelagique imitata furorem
Murmure per cecos tonat inrequieta fragores
Nocte dieque simul fonte e phlegetontis ut atro
Flammarū exundat torrens piceaque procella
Semiambusta rotat liquefactis saxa cauernis
Sed q̄q̄ largo flā̄marum exestuat intus
Turbine:et assidue subnascens profluit ignis
Summo cana iugo cohibet mirabile dictu.
Vicinam flā̄mis glaciem æternoque rigore
Ardentes horrent scopuli stat uertice celsi
Collis hyems.calidaque niuem tegit atra fauilla:
Quid referam eolio regnatas nomine terras?
Vētorūque domos atque addita claustra procellis
Hic uersi pœnitus pelopeia ad regna pachyni.

Acestes:capto ilio aceste siue segesto & helymo ducibus plerique troiani in siciliā nauigarunt & helymī omnes dicti sunt quoꝝ urbes fuerunt eryx & egesta:iō dixit posuisse noīa suis muris. Nec zanclea gerunt:messanam intelligit:lege Strabonē li.vi.zancle cumanoꝝ opicoꝝ opus chalcidensibus deinde aduenientibus ex eubea duces fuerunt prieres & crassimenes qui nomē loco non mutauerunt qui a falce dictus est quā zanclen siculi dicebāt prius inquit Strabo zancle uocabaẜ cū curua essent loca anaxilas rheginoꝝ tyrannus eiectis a zancle samiis qui cumanos expulerāt & ab antiqua patria sua messenia quæ est in peloponneso messanam appellauit Strabo ait: Messenios peloponesiacos messanæ siculæ nomē dedisse ab hac urbe messala coruinus traxit cognomē cū eā uicisset: sed prius messana inde uulgo pmutāte lr̄as ut scribit Seneca ad Paulinū đ breuitate uitæ messala dictus Ouidius ī fastis:Hunc numidæ faciūt illū messana superbū:inde mamertini natio cāpana messanā habitarūt & iō uinū messeniū mamertinū dcimus: lege Strabonem:

Dextra saturnia: qm̄ falx dicata est saturno:unde falcifer deus dr̄. Telo:falce. Sed decus enneis:nūc de syracusis quas ut autor ē Strabo archias cōdidit e corintho pfectus quæ ē in istmo ubi regnauit sisyphus corinthus prius dicta ē ephyre inde era ephyrea celebrata a poetis syracusæ ut inqt Strabo ad tm̄ culmē diuitiaꝝ puenerūt ut iā in puerbio eēt cū đ locupletib sermo eēt:uobis ne decīa qdē syracusanoꝝ adest: Enneis: siculis ab enna. Ab istmo sisyphio: a corintho ubi regnauit sisyphus:est corīthus in faucib istmi peloponnesiaci.

Ephyreis:corinthiis.arethusa ut dixi fons ē ī ortygia insula ante syracusas ex quo manat alpheus labēs ex peloponneso p subterraneos meatus ī siciliā & portat signa coronæ qm̄ ppe pisā & elin urbes pelopōnesi labiẜ ubi olympia quinquēnalia celebrabāẜ & uictores coronabāẜ oleastro:talib de rebus īqt Strabo cōiecturā faciūt qm̄ poculū qđdā in ludis olympicis in amnē ipsū decidēs ex arethusa demū emersit. Nō æquus:nō ppitius: qm̄ īmittit ignē ipse uulcanus quo plurima loca æstuāt. Lipare: insula ppe siciliā ubi fuit officina uulcani dicta a liparo rege q eolo successit mōtēque habet instar etnæ ignes euomētē etna mons a poetis celebratus maxīe habet in uertice craterē ex quo flāma erūpit & punices in illū craterē ēpedocles aggrigētinus famā anhelās præcipitē se dedit. Inclusi gemitus: rē naturalē tāgit:nā ui uentoꝝ seuiēte sub etna mōte cauernoso ac sulphureo ignis generaẜ & sonitus. Cecos:subterraneos & occultos:qm̄ ignis q̄rēs maiorē locū exire luctaẜ. Vt:sicut e phlegetōte q habet aq̄s ardētes. Picea pcella:nigro fumo egrediēte cū īpetu. Liqfactis:calor̄ resolutis ī pūices:sed q̄q̄ iqt etna euomit assiduos ignes tn̄ ī cacumīe habet niues qđ mirabile ē. Cana.niuib obducta. Cohibet:dēsat & cōstrīgit.

Horrēt:rigescūt ppter niues. Eolio noīe regnatas terras.i.eolias īsulas q̄ septē sūt. Claustra:carcerē quo eolus uētos cohercebat. Hic uersi pœnitus:đscribit formā siciliæ cū trib pmōtoriis. Hic: in sicilia. Ad regna pelopeia:ad pelopōnesū uergit pachynus. peloponnesus dicta est a pelope tantali filio qui illic regnauit ducta uxore hippodamia filia enomai. Respondent:sunt e regione sic Virg.Contra elata mari respondet gnosia tellus.& supra dixit:respondet imagine flammæ æquor.

Ionio ꝓfundo: mare ionio: quod incipit a taréto: & extédit usque ad peloponnesum & Siciliá: excipitque sinu adriatico. Hic côtra: ex alia parte insulæ: quæ uergit ad africá. é lilybeú. Chauros: ué tos occidétales. & chaurú ꝓ aliis ponit. Nobile: sublime. Deuexas chelas: signú cœleste. chelæ ení sunt brachia scorpii: & faciunt librá: quæ uidet sustinere circulú eqnoctialé reliquú corpus scorpii subiacet pedibus ophiulci: qué latini appellát serpentariú. Deuexas: accliues: & quasi pédétes: siue chelæ oppidú fuit deuexú í dorso lilybei: cuius nó meminerút cosmographi: qđ qdé legerim. ego intelligo signú cœleste: cui subiacet africa: quá respicit lilybeú.

P ulsata ionio respondent saxa profundo
H ic contra: libycamque situm: chaurosque furétes
C ernit deuexas lilybeon nobile chelas.
A t qua diuersi lateris frons tertia terris
V ergit in italiam prolato ad littora dorso
C elsus harenosa tollit se mole pelorus
H is longo mitis placide dominator in æuo
P ræfuerat terris hieron: tractare sereno
I mperrio uulgum pollens: et pectora nullo
P arentum exagitare metu: pactamque per aras
H aud facilis temerare fidem socialia iura
A usoniis multos seruarat casta per annos.
V erum ubi fata uirum fragili soluere senecta
P rimeuo cessit sceptrum exitiale nepoti.
E t placida indomitos accepit regia mores.
N amque bis octonis nódum rex præditus annis
C aligare alto in solio: nec pondera regni
P osse pati: et nimium fluxis confidere rebus.
I amque breui nullum delicta tuentibus armis
F as notum: ignotumque nephas uilissima regi
C ura pudor: tam præcipiti materna furori
P yrrhus origo dabat stimulos: proauique supbú
E acidæ genus: atque æternus carmine achilles
E rgo ardor subitus pœnorum incepta fouendi.
N ec sceleri mora: iungit noua fœdera pacto
C ederet ut siculis uictor sydonius oris.
S ed stabant pœnæ: tumulumque negabat erynnis

At q̃ diuersi: núc đscribit eá parté: quæ uergit ad italiá: ubi é pelorus. Terræ: Siciliæ. Pro lato dorso: peloro extéso in aquá siculi freti. His longo mitis: laudat hieroné pacis studiosú: q í Sicilia regnauit magna comitate í subditos. T. Sépronio iterú. Qu. Fabio. iii. cons. Hieron morit anno quarto huius secúdi belli punici: cui hieronymus nepos ex filio gelone q uiuo hieróe decesserat successit. xv. annos natus sub tutoribus: quorú animus erat oía turbare. Lógo æuo. lxxxx. annis. Sereno: miti & pacifico: ut decebat optimú principé. Parétú: eoꝝ q parebát ipsius imperio. Pactá per aras: quá iurasset ad aras insedeŕ amicitia hieronis seruata é cú romanis annis. l. & moriés mandauit: ut aícitia perseueraret: q̧ nequaq̃ factú é. Ausoniis: romanis. Casta: inuiolata. Fragili senecta: ætate decrepita: qm̃ uixit. lxxxx. ános. Nepoti: hieronymo ex gelone filio hieronis. Exitiale: qm̃ ipse hieronymus cæsus fuit. & syracusæ incésæ. Placida: prius. s. tpe hieronis: q iuste ac legitime imperabat. hieronymus át tyránice. Indomitos: feros. & tyránidé sapiétes. Caligare: caligabat: qm̃ ꝓpter annos nó habebat prudétiá: quæ maxime decet prícipé: ut scribit Aristoteles: hic át caligíe quadá erat obductus: nec qd eét agédú optimo prícipi cognoscebat: nullo mó rerú póderi sufficiés: non. n. hébat oculú aíæ impſſum. i. prudétiá: qua & se & alios regere sciret. & io í regio solio caligabat. unde dioclitianus augustus dicere solebat nil eé difficilius q̃ bñ impare & Pla. ut é í qnto de rep. dicebat beatá fore ciuitatem: si guberneŕ a phís: aut a regibus: q philosopheŕ: & si ciuilis potétia cú phía cógruerit: & io hieronymus nó poterat pati pódera regni: cú regno eét ineptus. Fluxis rebus: luxu labétibus. gaudebat inqt luxu: & oía fiebát apđ ípm p nefas: & delicta nó puniebáŕ. Tuentibus armis: satellitibus armatis: q defensores scelerú erát. ita curátibus tutoribus: quoꝝ uitia regnú illud ꝑcipitabát. Vilissima: minima quæ debuisset eé prima í illa ætate: q̃ pudor decet: q nil aliud é nisi color uirtutis. & é timor iustæ rephésionis. adolescéte igiŕ sine pudore nihil é turpius. Horati. in sermo. appellat pudicitiá primú honoré uirtutis. Pudicum inquit: q primus uirtutis honor seruauit ab omni: nó solú facto: uerú obprobrio quoque turpi. Materna origo: hieron ut dixi fuit pater gelonis ex demarata. gelonis ex hermione: quæ habebat originem a regibus epyri filius fuit hieronymus. & sic maternú genus hieronymi ab Achille erat & Pyrrho. Eacidæ: Pyrrhi filii Achillis nepotis Eaci. Aeternus carmine: ademptus immortalitaté carmine Homeri. Ergo ardor subitus: imprudétia hieronymi notaŕ: quí sine aliqua cósultatione fœdus cú pœnis percutere festinauit. Misit hieronymus legatos carthaginé ad fœdus ꝑcutiédú his códitionibus: ut pulsis ex Sicilia romanis himera flu. finis eét ŕgni syracusani ac punici. Victor sydonius: carthaginésis cederet tota Sicilia: hoc poposcit hieróymus í secúda legatióe: ut. s. oís Sicilia eét sua. Stabát: fixa erát supplicia ipius hieróymi. ná cæsus iacuit insepultus: nec húit tumulú í sicula terra: quá sibi totá poscebat. Erynnis: furia.

Nō cernere ſociū:qm̄ ſolus uolebat oēm inſulā.Relata inqt Li.tyrāni fœda ſcelera:fœdioreſque libidines adeo mutauerūt aīos:ut inſepultū iacere corpus pauloan̄ deſiderati regis nō paterēt obtruncatus ē ab illis:q eius inſolētiā pati nō poterāt:duce Indigimene. Duris:crudelitatibus. Coquebat:ſtimulabat:uexabat. Fœmineā cædē:ut deleret oīs regia ꝓgenies ēt in mulieres ſæuitū ē.Demaratā .ſ.heracliā:& harmodiā.Li.ait:Miſſique a ꝑtoribus demaratā hieronis & harmoniā gelonis filiā cōiuges andrenodori.& Themiſtii interfecerūt.heraclia erat filia hieronis uxor Zoſippi: q cū legatus ab hieronymo miſſus ad ptolæmeū eēt ſpōte exulauit. Iactat iugū:reiicit ſeruitutē. Neutro fœdere:nec romanoꝝ:nec pœnoꝝ. Tertia purpura.Qu.Fa.maximo.iiii.M.Claudio Marcello.iii.cōſu.āno qnto huius ſecūdi belli punici Sicilia marcello decernit: cū iā tāti motus ī ea inſula poſt cædē hieronymi pararent:aliq.n.romanos:aliq pœnos appetebāt:aliq neutros. Purpura:qm̄ cōſules erāt purpurari. Zācleis oris:ad meſſanā: quæ freto ſiculo incūbit claſſem appulit Marcellus. Ambiguæ:dubiæ quos potiſſimū ſocios aſciſcerent. Troiugenis: romanis.i.ubi cognouit:q eēnt amici romanis:quos ue iā hr̄ent carthaginēſes. Arethuſa:ſyracuſiæ:ꝓpe quas ē arethuſa. Tumores: ſupbiā & aī elationē cæſo iā tyrāno & parcta:q̄ſi libertate. Perſtet:perſeueret nolle aperire portas romanis bis cū Marcello d' pace ſyracuſani egere:reſque trāqllæ fore uidebant:ut inqt Li.Hyppocrates ſyracuſanus finitima ꝓuinciæ romanæ depopulat: ſuccurrit ab Appio & Marcello:cōſul ēt de rupta pace querit:aſſerēs nō quieturā inſulā donec hyppocrates & epicides in Sicilia eēnt:q p id tēpus prætores ſyracuſanoꝝ erāt. Proxima:loca uicina ſyracuſanis. Peſtē:bellū ſyracuſanis peſtiferū. Nō aliter boreas: impetū Marcelli cōparat boreæ ſæuo flatu agitāti marinos fluctus.boreas ſpirat e regione ad thraciā ubi eſt boreas. Decimo:magna reuolutione undarū.decumanus fluctus dr̄ maxīus:& oua decumana magna. Pōtū:aquam. Molē:magnitudinē fluctus. Eiecti:impulſi. Affremit:ſtridet. Leōtinos:Marcellus cū oī exercitu leōtinos inuaſit:& tātus ardor militū fuit: ut primo impetu leōtioꝝ urbs expugnaret. Hyppocrates & epicides clam noctu ex arce herbeſſum perfugerūt leōtios naxii indigene cōdiderūt. Diro:efferato:qm̄ leſtrigones ueſcebant ut dictū ē hūanis caribus. Cui tarde uincere: ſenſus:Putabat Marcellus idē eē tarde uīcere imbelles & græcos origine leōtinos: & uīci qm̄ nulla laus ē molles uincere: niſi celeriter uincāt. Graias turmas:leontinos:quoniam chalcidenſes.vii.poſt cōditas ſyracuſas anno leontios incoluerunt. Aequore: campo. Vulgum:ipſos leōtinos effœminatos. Placitos cereri: qm̄ agri leōtini tritici copia abūdāt. Fœcūdat:fertiliores facit. Rapidus mauors:repentina incurſio romanoꝝ:qui aſſecuti ſunt leontinos fugientes. Ite gregē:uerba Marcelli ad ſuos milites.

Qua modo pactus erat ſocium non cernere terra
Sæuos:namque pati faſtus:iuuenemque cruento
Flagrantem luxu:et miſcentem turpia duris.
Haud ultra faciles:quos ira:metuſque coquebat
Iurati obtruncant:nec iam modū enſibus addūt
Fœmineam cædem:atque inſontum rapta ſororū
Corpora proſternunt ferro:noua ſæuit in armis
Libertas:iactatque iugum:pars punica caſtra
Pars italos:et nota uolunt:nec turba furentum
Defit:quæ neutro ſociari fœdere malit.
Tali trinacriæ motu:rebuſque ſicanis
Exitio regis trepidis ſublimis honore
Tertia:nam latios renouarat purpura faſces
Marcellus claſſem zancleis appulit oris.
Atque ubi cuncta uiro: cædeſque expoſta tyranni.
Ambiguæque hominum mētes carthaginis arma
Quos teneant:et quanta locos:quod uulgus amicū
Duret troiugenis quantos arethuſa tumores
Concipiat:perſtetque ſuas non pandere portas
Incumbit bello:ac totam per proxima raptim
Armorum effundit flammato pectore peſtem.
Non aliter boreas rhodopes a uertice præceps
Cum ſeſe immiſit: decimoque uolumine pontum
Expulit in terras ſequitur cum murmure molem
Eiecti maris:et ſtridentibus affremit alis.
Prima leontinos uaſtarunt prœlia cāpos.
Regnatam duro quondam leſtrigone terrā
Inſtabat ductor:cui tarde uincere graias
Par erat:ac uinci turmas:ruit æquore toto
Fœmineum credas maribus concurrere uulgū.
Et cereri placitos fœcundat ſanguine cāpos
Sternuntur paſſim:pedibuſque euadere lætū
Eripuit rapidus mauors:ut cuique ſalutē
Promiſit fuga:præueniens dux occupat enſe
Ite gregem metite imbellem:ac ſuccidite ferro

C lamat cunctantes urgens umbone cateruas
P igro luctandi studio certamen in umbra
M olle pati docta:et gaudens splendescere oliuo
S tat mediocre decus uincentum ignaua iuuentus
H æc laus sola datur:si uiso uincitis hoste
I ngruit audito ductore exercitus omnis:
S olaque quod superest secum certamina norunt.
Q uis dextra antistet:spoliisque excellat opimis
E uboici non per scopulos illisa caphareo
E urypi magis unda furit:pontum ue sonantem
E iicit angusto uiolentius ore propontis:
N ec feruet maiore fretum:rapiturque tumultu:
Q uod ferit herculeas extremo sole columnas
M ite tamen dextræ decus inter prœlia tanta
E nituit fama miles tyrrhenus:asylo
N omē erat:captus quondam ad trasimena fluenta
S eruitium facile:et dominantis mollia iussa
E xpertus berræ patrias remeabat ad oras
S ponte fauentis heri:repetitisque impiger armis
T um ueteres siculo casus mauorte piabat:
A tque is dum medios inter fera prœlia miscet
I llatus berre:cui pacta ad regia misso
P œnorum a populis:sociataque bella gerenti
E rato cassis munimine clauserat ora
I nuadit iuuenem ferro:trepideque ferentem
I nstabiles retro gressus prosternit harena.
A c miser audita uictoris uoce trementem:
C unctantēque animā stygia tunc sede reducens
C assidis a mento malefidæ uincula rupit:
I ungebatque preces:atque addere uerba parabat:
S ed subito aspectu:et noto conterritus ore
T yrrhenus:ferrumque manu reuocauit:et ultro
T alia cum gemitu lachrymis effudit ab ortis.
N e quæso supplex lucem:dubiusque precare
F as hostem seruarẽ mihi:multo optimus ille
M ilitiæ:cui postremum est:primumque tueri
I nter bella fidem:tu lætum euadere nobis
D as prior:et seruas nondum seruatus ab hoste.
H aud equidem indignum memet:quæ tristia uidi
A bnuerim:dignumque iterum in peiora reuolui.
S i tibi per medios ignes:mediosque per enses.
N on dederit mea dextra uiam:sic fatur et ultro

Vmbone:clypeo. Pigro luctandi studio:describit studia leontinorum:qui cum essent imbelles non magnam laudem afferebant uictoribus.Exercebant palestram ungentes se oleo:ut lubrica eēnt membra.unde Papi.in thebaide appellat unctam palen. Si uiso hoste:id ē si statim uincitis:aliter nulla ē laus tarde uincere imbelles. Ingruit:irruit.

Antistet:præstātior sit cæso hostium duce:ut referat opima spolia:hoc solū restabat certamen. Euboici non ꝑ scopulos:triplici cōparatione impetum ꝓbat romanorum militū.Caphareus est ꝓmontoriū eubeæ insulæ:quam nunc Nigropontum appellamus:& illic est eurypus habens fluxum & refluxum inter eubeam & boetiam. Propōtis est ultra angustias hellesponti:ubi mare dilatatur.inde iterū constringitur prope Constantinopolim. Est igiẗ propōtis inter duas angustias:per quas admittit:& eiicit mare magno impetu. Extremo sole occidente ad fretū gaditanū:ꝑ qđ oceanus mediterraneū ingrediẗ mare. & sic tria posuit freta. Mite tñ:q̄uis inquit romani magno furore ruerent in leontinos:tñ Asylus gloriam ademptus est:qm̄ fuit ī berram:cui seruiuerat mītis. Tyrrhenus:hetruscus & ad lacum perusinū captus a pœnis. Mollia:lenia:& facilia. Remeabat:redibat ī hetruriam permittēte berra. Repetitis:resumptis anteq̄ ex Sicilia discederet.

Veteres casus:suam captiuitatē ac seruitutē.uolebat expiare bello & ulcisci.

Ad pacta regia:ad fœdera cū hieronymo firmāda misso a carthaginēsibus.

Sociata:cōiūcta cum syracusanis & leontinis. Ora:ipsius berræ non cognoscebanẗ ab Asylo ꝓpter galeā. Iuuenē:berrā inuasit Asylus:& eū ꝓstratū ac cognitū uita donauit bñficii suscepti memor. A mēto:barba siue rictu. Vincula:ligulā cassidis:quæ est sub mento.

Tyrrhenus:Asylus hetruscus. Ne quæso:uerba Asyli ad Berram. Lucē:uitam. Postremum:ultimum.& primum.ultima cui est & prima cura seruare fidem.Ego inquit a te seruatus:te seruo. Haud equidem:sensus nō negabo me indignum reuolui iterum in seruitutem:si tibi non parcerem:q me seruasti nondum a me seruatus. In peiora:peiorem seruitutem:ac sortem.

Vita:scilicet concessa Berræ æquauit munera uitæ acceptæ ab eo:& sic par pari relatum est:cum turpe sit officio uinci:& non respondere illis in amore a quibus fueris prouocatus.

At compos ficula: uictis leontinis Marcellus castra ad syracusas mouit: sed cupiens irã syracusanorũ monẽdo sedarẽ legatos misit qui extra urbem auditi sunt: & cum romanos non bellum sed opem syracusanis ferre docuissent: nec uelle pati inultam cædem sociorũ. ferociter ab hippocrate & epicide responsum est. Marcellus igitur his auditis terra: marique oppugnare syracusas cepit. Quieto: quoniã uolebat experiri si posset reuocare syracusanos ad officium. Ephyrea mœnia: syracusas conditas a corinthiis duce archia ut dictum est. & corinthus ephyre dicebatur. Arces: quæ erãt quattuor. Ceca: improuida. Mitia malle: id est si putarent metus causa marcellũ uelle eos mitigare potiusq̃ aggredi armis: ordo est. Nec obsidio omissa seruatur laxis claustris qm̃ terra mari obsidebat syracusanos. si forte renuant ea q̃ monebat marcellus. mitius inquit agẽbat cũ eis: nõ tñ omittebat obsidionẽ nec relaxabat claustra quæ occupauerat: ne syracusani arbitrarentur Marcellũ timere cũ mitius ageret & monendo eos ad fidem. atque officium reuocare tẽtaret. Quin: imo inquit inuigilabat Marcellus & omnia ad bellũ conficiẽdũ necessaria parabat.

Arcana cura: secreta moliebatur Marcellus ea quæ syracusani nõ opinabãtur sed clam agebat ut facit cygnus qui pedibus remigat cũ corpus nõ uideatur moueri: & sic sollers prudentia ducis Marcelli laudatũ. Eridani: padi caister est fluuius phrygiæ. Mar. Sic niger ĩ ripis errat cũ forte caistri. Inter lædeo ridetur coruus olores. Prono: labẽti. Clausis: obsessis syracusanis: idest dũ spes pacis traheretur. Exciti: euocati ad bellũ a Marcello. describit urbes quæ milites ĩ castra miserũt: & urbiũ ãtiq̃tatẽ euoluit

Messana: urbs ad fretũ siculũ iacet ad orientem flexa. prius zancle dicebatur locus ut dictum est: Ouidius Quique locus curuæ nõia falcis habet. messenii ex peloponneso suam fecere coloniã. post mamertini natio cãpana ob pestilentiã pulsi ita monente oraculo apollinis in siciliam traiecerunt & prius consedere in taurominitano agro. Inde ĩplorantibus Messeniis auxilio fuere. & ob id beneficium in ciuitatem recepti sub uno titulo deinde utraque gens fuit Mamertini appellantur: & uinum messenium mamertinum. tantum aut ĩquit Strabo in messana inualuere mamertini ut in eorum manu ciuitas consisteret potiusque mamertinosque messenios uocãt oẽs. Mamertini appellati sunt a marte q lingua oscorũ mamers dicitũ. Osci aũt fuerũt campani. Discreta: diuisa qm̃ paꝝ distat messana a columella quæ ẽ ad italiã & rhegiũ distantia est fere. v. mil. pass. Osco ortu: mamertino: qm̃ mamertini fuerũt osci. Catane: urbs edificiũ Naxiorum: cui ĩminet etna. chalcidenses condiderunt naxũ naxii in radicibus etnæ montis catinã. eam hieron renouatis colonis etnã appellauit post cuius obitum pristinũ resumpsit nomen: autor ẽ Strabo. Thypheo: etnæ sub qua sepultus ẽ typheus gigas euomit ignes & pumices etna p illũ craterẽ ut dictũ est. Pios fratres: Amphimon & Anapias: ut autor ẽ Strabo cũ clades inferretũ. sic enim neptuno uisum erat: parentes humeris ĩcolumes eduxerũt: & ideo eorum pietas laudata est. Quæque inquit loquens de catina de filiorum in parentes pietate fama dissẽminat amphimonis: & anapiæ hic gesta sunt. Camarina: colonia fuit syracusanoꝝ. Virgilius Et fatis nunquam concessa moueri apparet camarina procul. Syracusani ducibus dascone & menecolo camarinam condiderunt: qui ob defectionem paulopost deiecti sunt. Inde hippocrates restituit: & hi sedibus moti. tertio a gelone colonia deducta est. Non licitum moueri: quoniam sepius ĩstaurata fuit. nec fata patiebantũ ut urbs illa penitus moueretũ. Hybla parua urbs megara dicta a doriẽsibus q cã tenuerũt. de melle hybleo atque hymetro dictũ est. Audax: pp mellis hyblei præstantiã. Selynys urbs iuxta lilybeum a copia palmarum dicta. unde Virgilius Palmosam selinyn appellauit in tertio.

A ttollit uitaque exequat munera uitæ.
A t compos sicula primum certaminis ora
M arcellus cepti uictricia signa quieto
A gmine progrediens ephyrea ad mœnia uertit
I nde syracusias castris circundedit arces
S ed ferri languebat amor sedare monendo
P ectora ceca uirum: atque iras euellere auebat.
N ec renouant si forte sibi: et si mitia malle
C redant esse metum laxis seruatur omissa
O bsidio claustris: quin contra intentior ipse
I nuigilat cautis fronte imperterritus armis.
E t struit arcana nec opima pericula cura.
H aud secus eridani stagnis ripa ue caystri
I nnatat albus olor: pronoque ĩmobile corpus
D at fluuio: et pedibus tacitas eremigat undas.
I nterea dum ĩcerta labat sententia clausis
E xciti populi: atque urbes sotia arma ferebant.
I ncumbens messana freto minimumque reuulsa:
D iscreta italia atque osco memorabilis ortu
T um catine nimium ardenti uicina typheo
E t generasse pios quondam celeberrima fratres:
E t cui non licitum fatis camarina moueri
T umque nectareis uocat ad certamen hymeton.
A udax hybla fauis. palmis quoque onusta selynis
E t iusti quondam portus nunc littore solo

Myle:urbs siciliæ littoralis cū portu:sed tpe syllii solo litore dabat infidū subsidiū maria fugiētibus Mylas & himerā zanclei condiderūt. Mylis nomen ē a myla fluuio q portū faciebat:de quo Ouidius i fastis. Sacratūque mylā pascua leta boum. Eryx collis ē siciliæ habitatus i quo ueneris tēplū quondā fuit ut autor ē Strabo frequentia insigniū mulierū undique conuenientiū illustre inde uenus erycina celebratur a poetis. dictus ē eryx ab eryce filio ueneris colonia fuit troianorū erycinæ ueneris simulacrū extra portā collinam cū templo positū fuit: i quo pulcherrima porticus erat. Centuripæ: supra catinā iacent ignibus etneis ppiquæ:& symeto amni q p catinensem agrū labitur: Augustus centuripas instaurauit. Entella: urbs nomen sortita ē ab entello q cestibus pugnauit cū darete hortante aceste a quo plurimū diligebat: ut in quinto Virgilius cecinit. Lyeo: uino quod laudatū habet entella. Hectoreo: troiāo.

Subsidium infidum fugientibus equora myle
Nec non altus eryx. nec non euertice celso
Centuripe. largoque uirens entella lyeo
Entella hectoreo dilectum nomen aceste:
Non tapsos non etumulis glacialibus acre.
Defuerunt agathyrna manus. geminoque lacone
Tindaris attollens sese affuit altus equorum
Mille rapit turmas atque hinnitibus aera flāmat
Pulueream uoluens agragas ad mœnia nubem.
Ductor grosphus erat cuius celata gerebat
Taurum parma trucem pene monumēta uetuste
Ille ubi torreret subiectis corpora flammis
Mutabat gemitus mugitibus: actaque ueras
Credere erat stabulis armenta effundere uoces
Haud impune quidem: nam dire conditor artis
Ipse suo moriens immugit flebile tauro
Venit ab amne trahens nomen gela uenit et hesa:
Et qui præsenti domitant periura palici
Pectora supplicio. troianaque uenit acesta
Quique per etneos acys petit equora fines:
Et dulci gratam nereida perluit unda
Emulus ille tuo quondam polypheme calori
Dum fugit agrestem uiolenti pectoris iram.
In tenues liquefactus aquas euasit: et hostem

Tapsus: urbs i humili loco sita: ex qua missi coloni i aphricā condidere aliam tapsum clade romana inclytam: de qua supra & uberior rutulorū sāguie tapsus. Virgilius tapsum iacentem appellauit. Acre: oppidū in mōtibus niuosis situ. acre conditæ fuerunt a syracusanis i collibus. lxx. anno post conditas syracusas. & casmene. lxxx. in plano. Agathyrnū oppidum ppe soleuntem: a quo manus agathyrna. Tyndaris: oppidū cōditū a laconibus denominatū a tyndaro patre lædæ mris castoris & pollucis: ideo tyndaris censetur gemino lacone idest castore & polluce geminis. nam eodē ouo ut est i fabulis prognati sunt. Agragas: nunc dicit agrigentum in ædito loco situm nobilitatū empedocle philosopho & seuissimo tyrāno phalaride notū. optimos gingebat equos ad olympica certamina: ut ait pindarus ex agrigentino grege cappadoces emptis admissariis equinam prolem reparauerunt quæ pene defecerat iubente oraculo delphico. geloi postq̄ gela a lindiis qui ex rhodo uenerunt condita est agragantem incoluerunt: appellaueruntque ab Agragante fluuio autoribus coloniæ Aristono & pistillo. Altus: in edito loco situs. unde arduum appellat Virgilius. Pulvereā nubem: excitatam ūgulis equorū agrigētorū. Ad mœnia syracusana. s. quæ obsidebantur. Trucem: crudelē. Monumēta pœne uetustæ: pillus faber statuarius ut phalaridis tyrāni seuitiæ morē gereret in pœnas noxiorū æneū taurū excogitauit: ut supposito igni q itus erāt mugitū bouis edere uiderent. primus perillus i illo dedit pœnas: & ipsum taurū pprio supplicio ībuere coactus a tyrāno ē. Corpora: eorū q intus clausi adurebant. Gela: Antiphemus ex lindo urbe rhodi: & eucynius e creta una cum suis condiderūt gelā. āno. xlv. post cōditas syracusas ascito a uicino fluuio noīe. Hesa: oppidum fuit sub ditione catinensiū. Palici: idest ipsi habitatores palicarū: quæ urbs ē posita ab oraculi palicorum celebritate breui coaluit. breui periit ut Diodorus. li. xi. antiqtatū meminit. Dncetius siculorū dux cōdidit. C. Nautio rutilio. L. Minutio carutiano cons. Templū palicorū illic fuit uetusta religiōe: ac miraculis horrendū in quo piuri stati obcecabant: ideo iurisiurādi trutina illic posita erat: palicorū fabula sic narratur autore Macrobio. Thalia nympha ioue grauida metu iunonis optauit: ut sibi terra dehisceret factum est: sed ubi uenit tempus maturitatis infantium: quos aluo illa gestauerat reclusa terra est: & duo fratres de aluo Thaliæ emiserunt appellatique sunt palici: quoniam prius in terrā mersi denuo inde regressi sunt. aliqui dicunt etnam post concubitum a ioue commendatam terræ: & illic enixam: Acesta: urbs ab acesto troiano denominata. æneas senes ac debiles in sicilia relinquens urbē eis condidit: commendauitque aceste troiano hospiti suo: & urbem in illius gratiam dixit acestam. Acys: fluuius labitur prope etnam nomen accepit ab Acy puero in ipsum demutato: quem amauit galathea nympha. puer cum urgeretur a Poliphemo in aquam uersus est: & dulci aqua nympham petiit: id est ipsam galatheam maris nympham. Gratam nereida: galatheam a se amatam. Perluit: lauat. Calori: amori. Agrestem: duram & immitem iram Poliphemi.

Et hoſtem ipſum poliphenũ. Victricẽ:adeptã id quod cupiebat ꝑluere.ſ.galatheã & illi admiſceri. Necnon q potant:deſcribit nũc accolas fluuioꝝ:ut nactus oportunitatẽ ſiciliæ flumina celebret: quæ ſunt ſymetus plemmyrius.gela:helorus:Acys:Alabys:hypſa:Achates:uagedruſa:hyppates:pantagya:himera. Perlucentẽ achatẽ:alludit ad achatẽ lapidẽ pretioſum q in huius fluuii ripis primũ repertus ab eo nomen accepit.Achates ĩquit Pli.In magna fuit auctoritate nũc ĩ nr̃a reperta primũ in ſicilia iuxta flumen eiuſdẽ noĩs. Simetus:fluuius rapido curſu labens ꝑ agrũ catinenſem fert̃ in equor Ouidius Quaque ſymete tuas accipit æquor aquas. Littora thermaꝝ:therme oppidũ ad mare colonia romanorum: ubi comedia primũ rꝑta fuiſſe tradit̃ autore ſolino his uerbis.Quicquid ſicilia gignit ꝓximũ eſt his quæ optima iudicant̃ hinc primũ inuenta comedia. Hinc:& cauillatio inimica ĩſcena ſtetit: & ideo poeta dicit litora thermaꝝ dotata fuiſſe priſca camena:id ẽ priſca comedia. Himera:fluuius & oppidũ eiuſdem noĩs urbẽ zanclei condiderũt ducibus euclide & ſacone:eo etiam uenere multi chalcidenſes & exules ſyracuſani lingua ibi peculiaris fuit mixta ex euboica & dorica:ſed iura chalcidẽſia habuere nomen a flumĩe ĩpoſitũ eſt quod in duas ꝑtes diuidit̃ & ſingulæ pari ferũt̃ ĩpetu.hec in ortũ:illa in occaſum. Eolio:ad occaſum ubi ſunt eoliæ inſulæ. Diuiduas oras:diuerſas regiones ortũ .ſ.& occaſum. Incita:rapido curſu.

Nebrodes:monticulus ex quo oritur himera:quæ poſtea geminatur. Nebrodes ſiluoſus ẽ & a copia hinuloꝝ qui nebrides dnr̃ nomen accepit autor̃ ſolio. Diuortia:diuiſiones. Enna deũ lucis in excelſo loco ac prerupto undique ſita eſt ĩ media ĩſula urbs enna quæ umbilicus ſiciliæ uocat̃:poſſidonius dixit autore Strabone duas q̃ſi maris arces ſitas eẽ ſyracuſas uidelicet & erycem. mediã uero ennam ĩminere circũſtantibus cãpis.ſedes fuit cereus:& proſerpinæ inſigne naturæ monumentum cuius præcipue meminit Liuius ĩ decade belli macedonici planitiem habet fertilẽ & uarietates floꝝ cõſpicuã.adeoque odoribus fragrantẽ ut canes illic obtuſas nares habere credant̃:ũde a plutone raptã ꝓſerpinam ſcribũt:campi ennenſes omni tẽpore uerni ſũt.Oui.ĩ faſtis:Grata domus cereri multas ea poſſidet urbes:In q̃bus ẽ culto fertilis enna ſolo nr̃o tꝑe dr̃ caſtrũ ẽnæ:ubi totius ĩſulæ cõciliũ a præſide hr̃ ſpelũca illic erat ꝑ quã plutonẽ aſportaſſe proſerpinã fabulant̃:quoniam igitur etna ſacra erat cereri & ꝓſerpinæ:iõ dicit dextrã enneſiũ fuiſſe ſacram lucis dearum.Lucus quippe eſt ad uenerationem & alicui dicatus numini. Ardua:ĩ arduo loco ſita. Laxans:aperiens. Cecũ:occultũ & obſcuꝝ. Limite:uia obſcura. Nouus hymeneus: pluto qui rapuit proſerpinam. Ignotas:ſuperas cum ſoleat ipſe latere apud inferos. Rector:pluto. Diẽ:ſuperas oras:& ſub ſole. Innania:loca ſuꝑ terrã. Ennea:proſerpina ab enna illi ſacra & inde rapta. Inſtyga:ad ĩferos. Petrea:urbs ſiciliæ & colonia fuit theſſalorum qui in petreis hĩtabãt cãpis. In agro petrenſi ſtagnum eſt ſerpentibus noxium homini ſalubre.callipolis oppidũ conditũ a naxiis

Eugion:leontini condiderunt.Ouidius libro quinto faſtorum.Hinc camarinan adit. Tapſonque eugeaque.Tempe agros habet ameniſſimos prope fuit cocali regia:ubi Minos periit a cuius militibus minoia condita eſt quæ ut Liuius ait heraclea eſt appellata . in ſaxoſo monte ſitum eſt oppidum ideo dicit ipſum habere artus lapidoſos.hadranum & hergetum oppida fuerunt:unde hadrani & hergetani apud Plinium. Melite:inſula ſiculi maris eſt uerſus aphricam optimum gignit leuconicũ ideo ſuperbam id eſt nobilem tela dicit:inde etiam catelli ad mulierum delitias afferebantur meliti. Ouidius in faſtis fertilis eſt melite ſterili uicina coſiræ Inſula quam libici uerberat unda freti. Melacte:maritimum oppidum piſcationes habebat. Piſcoſa littus,i,habens littus piſcoſum.

E t tibi uictricem galathea immiſcuit undam
N ec non qui potãt hyſpamque alabynque ſonoros
E t perlucentem ſplendenti gurgite achaten
Q ui fontes uagedruſa tuos et pauperis aluei
H ypaten ac facilem ſuperari gurgite parco
P antagyam.rapidique colunt uada flaua ſimethi
L ittora thermarum priſca dotata camena
A rmauere ſuos qua mergitur hymera ponto
E olio:nam diuiduas ſe ſcindit in oras
N ec minus occaſſus petit incita qua petit ortus
N ebrodes gemini nutrit diuortia fontis
Q uo mons ſicania non ſurgit ditior umbra.
E nna deum lucis ſacram dedit ardua dextram.
H ic ſpecus ingentem laxans telluris hyatum
C ecum iter ad manes tenebroſo limite pandit.
Q ua nouus ignotas hymeneus uenit in oras.
H ac ſtyguus quondam ſtimulante cupidine rector
A uſus adire diem:mœſtoque acheronte relicto
I llicitas egit currum per inania terras.
T um rapta preceps ennea uirgine ceſſit.
A ttonitos celi uiſu lucemque pauentes
I n ſtyga rurſus equos et predam condidit umbris.
R omanos petrea duces romana petiuit
F œdera callipolis:lapidoſique eugion artus
H adranum hergentumque ſimul telaque ſuperba
L anigera melite et littus piſcoſa melatte

Quæque procelloſo caphaledias ora profundo
Ceruleis horret campis paſcentia cete.
Et qui correptas ſorbentem uerticis hauſtu:
Atque iterum e fūdo iaculantem ad ſydera puppes.
Taurominitana cernunt de ſede charybdim.
Hæc latium manus et laurentia ſigna mouebat.
Cætera elyſeis aderat gens ſicana uotis
Mille agathyrna dedit pflataque ſtrongilos auſtris
Mille thoanteæ ſedes faſcellina diuæ
Tergemino uenit numero fecunda panormos
Seu ſiluis ſectare feras:ſeu retibus equor
Vertere:ſeu celo libeat traxiſſe uolucrem:
Non herbeſos iners:non naulocha pigra pericli
Sederunt:non frondoſis morguentia campis
Abſtinuit marte infido comitata nemeis
Venit amaſtra uiris:et paruo nomine tiſſe
Et netum et micite pubeſque liquentis acheti
Sidonias drepane:atque unde clamoſus helorus.
Et mox ſeruili uaſtata triochala bello

Ora cephaledias:cephalediū oppidum ad mare inter lilybeum:& peloꝝ in quo tractu etiā ſunt:haleſa:tyndaris:agathyrna:egeſta:& oīum nobiliſſima panormus. Procelloſo:tēpeſtatibus & fluctibus agitato.unde cāpi prope cephaledium aquis marinis obruunť & cete piſces depaſcunť campos. Horreret:timeret tanq̄ rē monſtroſam:ſiue in cāpis ceruleis.i.ī mari. Verticis:aquæ gurgitis. Taurominitana: Taurominiū oppidū inter pelorum & pachinū iacet ubi & meſſana:in ædito loco ſitū.Naxū uetuſtas appellauit Thucydides ait chalcidenſes duce Theocle incoluiſſe naxon & extra urbē poſuiſſe aram apollini archigeto cui nauigaturi ſacrificabant. Strabo dicit zācleos ex hybla condidiſſe taurominiū. colonia deinde fuit romanoꝝ:ante taurominium inquit Strabo. & Meſſanam charybdis oſtendiť profundū immenſum quo inundationes freti mirū in modū nauigia trahunt:magnas per circūductōnes ac uortices precipitata.quibus abſorbtis ac diſſolutis naufragioꝝ fragmenta ad tauriminitanum lietus attrahuntur.

Hæc manus: hi populi ſupradicti romana ſigna ſequebanť: reliqui fauebāt pœnis. Eliſeis:carthaginēſibus. Strōgylos:inſula ē una ex eoliis in qua ut inquit Strabo eoli domicilium fuiſſe memoriæ pditū eſt. qui fuit rex uentorū: ideo dicit ſtrongylon perflatā auſtris: quos ponit pro aliis uentis.quos ut fabuloſe loquar illic eolus carceř coercebat.

Sedes faſcellina diue: id monumētū teſtatur adnauigaſſe oreſtē cum iphigenia.& pylade in ſiciliam expiatōnis gratia cuius meminit probus ī cōmentario bucolicorum.Lucilius.iii.ſatyrarum:& ſæpe quod āte optaſti freta Meſſanā regina uidebis mœnia tum liparas: faſcelitis templa dianæ. faſcellis dicta ē diana quoniam eius ſimulacrum in faſce e taurica regione tranſtulit oreſtes. Vbi iphigenia & thoas rex lemni tēplo præerant:& ſacris īde ad Aricinum lacū uētum eſt: de rege aricino & ritu ſacrorū dictum ē. Thoanteæ: tauricæ dianæ: cuius templo præfuit thoas. Tergemino numero: tribus milibus militum. Fecunda:colonorum copia habundans. unde cum alia oppida dediſſent mille ipſa tria dedit milia:phenices negociandi gratia in ſiciliam nauigauerunt & incoluerunt aliqua oppida interque panormon:quæ deinde fuit grecorum colonia. poſtea romanorum. clara eſt ciuitas etiam noſtro tempore:& piſcatu:uenatu:aucupio: & harundineo melle inſignis: hæc omnia ſyllius tangit & celebrat. Herbeſos:oppidum prope hyblam:non longe etiam eſt naulocha: herboſos inquit non ſedit iners:& naulocha non ſedit pigra pericli:id ē nō diſtulit mittere milites ꝓpter periculum. Morgentia:oppidum conditum a morgetibus gente itala:ſed tempore Strabonis nō extabat.ſiculi ſicani morgetes ſiciliam incoluerunt. Marte infido:bello pro carthaginenſibus q̄ ſūt infidi. Amanſtra:& Nemeæ grecæ ſunt urbes Achei.& archades poſuerunt. Amaſtra colonia eſt pōticæ regionis ubi ē amaſtris urbs in peninſula habens portus ex utraque parte.quam cōdidit & cui nomen dedit.Amaſtris oxiartis filia uxor dyoniſii heraclienſis.Nemeæ colonia fuit argiuoꝝ apud quos in peloponneſo eſt Nemeæ ſylua īter cleonas. & phliuntē. Vbi hercules interemit leonē.amaſtra igiť erat comitata uiris nemeis. Thiſſe:oppidum fuit conditum a ſiculis:a quo thiſſimenſes apud Pli. Netum: oppidum adhuc retinet nomen mutata una lr̄a.dicitur.n.notum. Mycite:oppidum:a quo micitenſes quorū meminit Plinius. Acheti:Achetū oppidum ſub claro celo & ſereno. Liquentis: puri aeris & alludit ad achatem fluuium & lapidem de quibus dictū eſt. Drepane:ſiue drepanū.nomen impoſitum uidetur a curuo ſitu.græci ſic appellant curua tela.ſcribunt aliqui inditum nomen cū ſaturnus celo:patri āputaſſet uirilia proieciſſe telū hoc ē nouaculā. & cecidiſſe ubi poſtea drepane fuit condita:Imminet deprano mons eryx claꝝ ē oppidū etiam noſtro tempore. Helorus:fluuius labitur e pachyno inter ſaxa:& iō clamoſus. Triocala:ī agro triocalino bellū ſeruile maxime fuit:quo ſiciliā crudelius attriuit quam punica certamina fugitiui duce ſyro libertatem petebant mox fractis ergaſtulis ad.lx.milia conuenerunt prætoꝝ caſtra expugnata.Manlii piſonis lētuli hipſei.M.ꝑperna uicit & obſeſſos ennæ conſumpſit.hinc ouās urbē ingreſſus ē.paulo poſt idē incendiū excitatum eſt.

Themio cylix pastor interfecto domino ergastula aperuit. prætoriana castra seruilii & luculli succu/
buere. M. Aquilius exemplo perpernæ bellū cōfecit:& fame maceratos cœpisset oīs ni metus supplicii
fuisset. itaque magna ex pte mortē sibi cōsciuerāt. dux aufugit. Cicero i. vii. actione in uerrē ait. In trio
calino quē locū fugitiui āte tenuerūt. Arabeia:oppidū siciliæ fuit. Ferox:bellicosa. Ietas:oppidū
in edito loco sitū cuius meminit Ply. Tabas:oppidū. Cosyra:parua insula prope melitā. Oui. in fa
stis fertilis est melite sterili uicina cosyre. est ēt cosyra oppidū in sicilia:de quo intelligit. Megara:op

Sidonios arabeia ferox et celsus ietas
Et bellare tabas docilis cosyraque parua
Nec maior megara mute concordibus ausis
Iuuere: et strato caulum spectabile ponto
Cum sonat halcyones cantu nudosque natantes
Immota gestat sopitis fluctibus unda
Ipsa syracusæ patulos urbs inclyta muros
Milite collecto uariisque impleuerat armis.
Ductores facilem impelli lætamque tumultus
Vaniloquo pubem furiabant insuper ore
Nunq̄ hoste intratos muros et quattuor arces
Et salaminiacis quātā eoisque tropheis
Ingenio portus urbs inuia fecerit umbram
Spectatum proauis ter centum ante ora triremes
Vnum naufragium mersasque impune profundo
Clade pharetrigeri subnixas regis athenas
Flammabant uulgum geniti carthagine fratres

pidū inter catinā:& syracusas. Mute no
mē est oppidi. Gaulū:insula. Strato
ponto:tranquillo mari. Cū sonat hal
cyones cātu:halcyon ut scribit Pli. auis
est paulo amplior passere colorē cyaneo.
alterū est halcyonū genus magnitudīe
distinguitē. & cantu minor in harundi/
netis canit. nidificat hyeme mari tran/
quillo. quartodecimo die edit pullos ni
dus instar pilæ est ore eminet angusto:
ferro resistit: ictu ualido frāgitē. raro se
conspici sinit dies ab ea halcyonii uocā
tur tranqllitatē nidificantes portēdūt
siculo præsertī mari. halcionii dies inci
piunt. vii. calen. Martii tunc in athlanti
co mari tranqllitas nota est. si aliquādo
fluctu agitatē nidus supuolat halcyon &
suaui cantu gemere uidetē & inclinatur
hæc halcyon. & hæc halcyones. Ipsa sy
racuse:anno primo postq̄ chalcidenses
condidere naxum archias corinthius p
nepos herculis condidit syracusas. Pa
tulos muros:qm̄ ambitus urbis. xx. mil.
passuū finiebatē. Ductores:impellebāt
ipsos syracusios iactantia quadā uerbo/
rū & cōmemoratione pristinæ uictoriæ
q̄ habuerant de atheniensibus bello na
uali dicebātque nunq̄ captas syracusas:
& spectatum ab antiquis esse. ccc. trire/
mes atheniensium mersas in mari. ut ostenderent facile posse romanos pelli longe ipsis atheniensi/
bus gloria nauali inferiores. Facilem impelli: aptam ut moueatur cum nouitate gaudeat imperita
multitudo: & nullam habeat constantiam. Vaniloquo ore: iactabundis uerbis. Nunquam ho/
ste intratos muros: scilicet dicebant ipsi ductores impellentes plebem ad resistendum romanis ma/
iores nostri dicebant prælio nauali uicerunt athenienses claros: & superbientes uictoria nauali & præ
lio quo xerxem uicerunt apđ salamina duce Themistocle. Quattuor arces: quas syracusæ habebāt.
Salaminiacis: athenienses bis auxilio fuerunt catinensibus contra syracusanos qui duce gilippo La
cedemoniæ terrestri prælio uicerunt athenienses mari tentauere fortunam quæ non minus aduersa
fuit. c. xxx. naues amisere in portu syracusano: demosthenes dedecus uoluntaria morte fugit. Nicias
captus contumelia carceris cladē auxit omnes naues demersæ sunt in mari suadente gilippo. Salami
niacis tropheis: ipsis atheniensibus subnixis clade illata barbaris apud salamina. Eois: quoniam
xerxes ab oriente irruit in græciam. Ingenio: natura ipsius, portus de quo in ultima actione in uer/
rem sic scribit Cicero. Non enim portu illud oppidum clauditur. sed urbe portus ipse cingitur ut
non abluantur a mari mœnia extrema: sed influat in urbis sinum portus. In hoc portu inquit Ci/
cero atheniensium classis sola post hominum memoriā. ccc. nauibus ui: ac multitudine inuasit:
quæ in eo ipso portu: loci ipsius: portusque natura uicta: atque superata est. in hoc portu atheni
ensium nobilitatis imperii: gloriæ naufragium factum existimatur. Vrbs inuia: ipsæ syra/
cusæ inuiæ atheniensibus multiplici uictoria claris. Vmbram: quam sua amplitudine por/
tus effundebat. uicta fuit classis atheniensium in portu cuius fauces occupauerant naues hostiles &
etiam piscatoriæ cymbæ pueris complectæ: ut nullo modo athenienses euadere possent ut scribit
Plutarchus in Nicia. Proauis: priscis syracusiis qui spectarunt naues illas demergi ita suadente
gilippo. Impune: sine aliquo damno syracusanorum. Athenas subnixas clade regis pharetri
geri: id est ipsos athenienses elatos clade quam xerxi intulerant ad salaminem. Pharetrigeri: xer
xis quoniam perse & alii qui sunt ad orientem arcu utuntur. Geniti carthagine fratres: hippo/
crates & epicides Liuius ait. Acradina quoque primo impetu capitur prætoresque nisi qui inter tu
multum effugerunt omnes interficiuntur. noxque cedibus finem fecit. postero die serui ad pilleum
uocati: & carcere uincti emissi confusaque omnis multitudo hippocratem: atque epicidem prætores
creant. Isti ergo inflammabant uulgum: repetitque poeta horum originem. de quibus sic ait Liui/
us. Hippocrates & epicides nati carthagine.

Poeni matre genus:sed quos sub crimine pulsus
Vrbe syracusia libycis eduxerat oris
Trinacrius genitor geminaque a stirpe parentū
Astus miscebant tyrios leuitate sicana.
Quæ cernens ductor:postq̄ immedicabile uisum
Seditio:atque ultro bellū surgebat ab hoste
Testatus diuos siculorum amnesque lacusque
Et fontes arhetusa tuos:ad bella uocari
Inuitum qui sponte diu non sumpserit hostem
Induere arma sibi:telorum turbine uasto
Aggreditur muros:atque armis intonat urbi.
Par omnis simul ira rapit:certantque ruuntque.
Turris multiplici surgens ad sydera tecto
Exibat:tabulata decem cui crescere graius
Fecerat:et multas nemorum consumpserat umbras:
Armatam hinc igni molem et deuoluere saxa
Certabant:calidæque picis diffundere pestem
Hinc procul ardentem iaculatus lampada cimber
Coniicit:et lateri telum exitiabile figit.
Pascitur adiuto uulcanus turbine uenti
Gliscentēque trahens turris per uiscera labem
Perque altam molem et turris nascentia tecta:
Scandit ouans:rapidisque uorat trepidantia flāmis
Robora:et ingenti simul exundante uapore
Ad cælum uictor nitentia culmina lambit.
Implentur fumo et nebula caliginis atræ
Nec cuiq̄ euasisse datur:ceu fulminis ictu:
Correptæ rapido in cineres abiere ruinæ
Par contra pelago miseris fortuna carinis.
Nāque ubi se propius tectis urbique tulere:
Qua portus muris pacatas applicat undas:
Improuisa nouo pestis conterruit astu.
Trabs fabre teres atque erasis undique nodis.
Nauali similis malo:præfixa gerebat
Vnce tela manus:ea celso exaggere muri
Bellantes curui rapiebat in aera ferri
Vnguibus:et mediam reuocata ferebat in urbem:
Nec solos uis illa uiros quin sæpe triremem
Belligeræ rapuere trabes cum desuper actum
Incuterēt puppi chalybem:morsusque tenaces:
Qui simul affixo uicina in robora ferro
Sustulerant sublime ratem:miserabile uisu

sed oriundi a syracusis exule auo.poeni
ipsi mr̄no gener̄.p hos iūcta fuit aīcitia
Annibalis & hieronymi tyranni. nec in
uito Annibale apud tyrannū remanse-
runt. Sub crimine: qm̄ fuit actus ī exi
lium. Eduxerat:nutriuerat. Trinacri
us:siculus. Leuitate sicana:qm̄ siculi le
ues sūt.poeni aūt astuti. Ductor: Mar
cellus. Diuos siculoꝝ: proserpinā cere
rem:mineruā:dianam:palicos: & cæte-
ra numia sicanoꝝ. Turris multiplici:
describit turrim constructā ingenio ar
chimedis geometria:& scīa solidoꝝ in-
clyti.qui tot milibus romanoꝝ arte ob
stitit sua : terra marique simul romani
oppugnare syracusas ceperūt.illinc he-
xapylo hinc acradine:cuius murus flu-
ctu alluitur:& tanto ardore irruerūt ut
primo impetu cœpissent nisi fuisset in
genium archimedis. Multiplici tecto:
frequenti contignatiōe. Grauis:archi
medes. Multas umbras: arbores ut tur
rim erigeret. Armatā molē igni:phala
ricā de qua dictum ē. Cymber:nomē
militis romani. Telum: ardentē lāpa-
da. Labē:incendiū:& sic turris est ab-
sumpta igni. Per contra pelago:ex alte
ra pte urbis qua mari alluit̄. nā Acradī
næ murū q mari alluit̄ ex quīqueremī
bus Marcellus oppugnabat & sagittarii
funditores.& uelites quoꝝ telū inhabi-
le ad remitendū imperitis ē uix quem-
q̄ sine uulnere consistere in muris patie
bantur:naues:turres contabulatas:mac
chinamētaque alia q̄tiendis muris por-
tabant. Nouo astu: qm̄ archimedes il-
lud instrumentū inauditū excogitaue-
rat.qd̄ poeta describit.Liuius ait:aduer
sus hunc naualē apparatū archimedes
uariæ magnitudinis tormenta ī muris
disposuit in eas quæ ꝓcul erant naues
saxa ingenti pondere mittebāt. Fabre:
ingeniose & per artem. Manus:Liuius
ait : quæ propius qdem subibant naues
quo interiores ictibus tormentoꝝ essēt
in eas tollendas desuper eminentē mu-
rū ferrea manus firmæ cathenæ illiga-
ta cum iniecta proræ esset grauique li-
bramēto plumbi recederet ad solum su
spensa prora nauem in puppim statue-
bat.deinde subito uelut ex muro remis
sa cadentē nauem cum ingenti trepida
tione nautarum ita undæ affligebat ut
etiā si recta recideret aliquantum aquæ
acciperet . ita maritima oppugnatio est
elusa:omnisque uis est uersa ut totis ui-
ribus terra aggrederentur. Reuocata:
reducta plumbeo libramento. Chaly
bem : ferream manum ideo ait morsus
tenaces. In robora:naues ꝓpiōs muro.

Per subitum rursus laxatis arte cathenis
Tanta præcipitem reddebant mole profundo
Vt totan haurirent undæ cum milite puppem.
His super insidiis angusta foramina murus.
Arte cauata dabat: per quæ confundere tæla
Tutum erat opposito mittentibus aggere ualli.
Tum sine fraude labos arcta ne rursus eodem
Spicula ab hoste uia uicibus contorta redirent.
Calliditas graia atque astus pollentior armis
Marcellum tantasque minas terraque marique
Arcebat:stabatque ingens ad mœnia bellum.
Vir fuit isthmiacis decus immortale colonis.
Ingenio facile ante alios telluris alumnos.
Nudus opum:sed cui cœlũ terræque paterent.
Ille nouus pluuias titan ut proderet ortu
Fuscatis tristis radiis:ille hæreat:anne

Laxatis:resolutis:& sic nauis magno impetu decidebat in mare. Profundo:mari. Mole: impetu Vnde:aquæ absumeret puppim & milites. His super insidiis:describit nunc quædã foramina ab ipso archimede excogitata:nam ut sui uulnere intacti tela in hostẽ ingererent murũ ab imo ad summũ crebris cubitalibus fere cauis ut ait Liuius perforauit per quæ caua pars sagittis pars scorpiõibus modicis & occultis petebant hostẽ. His super:preter hæc. Confundere:emittere:hæc foramina fiunt nostro etiam tempore in muris oblonga & angusta in parte exteriori sed in interiore latiora ut cõmodius tela emittant & hostes ꝑpter os exterius angustũ nocere non possũt.

Opposito aggere ualli.i.opposito uallo romanorũ.i. tutũ erat syracusis tela emittere in uallum & propugnacula romanoꝝ ꝑ illa foramina. Nec sine fraude labos.s.erat labor ille archimedis inquit erat cũ fraude qm̃ iõ talia excogitauit foramina ne hostiũ tela per illas angustias remitti possent. Vicibus: ꝑ uices remissa. Pollentior: potentior qm̃ archimedes solus arte sua & ingenio romanis obstabat & eos ludificabat. Terra:nã ea quoque ꝑs ut ait Liuius: omni apparatu tormentoꝝ instructa erat hieronis impensis curaque ꝑ multos ãnos archimedis unica arte. Vir fuit isthmiacis:describit poeta archimedẽ syracusiũ de quo Liuius: romani urbẽ cœpissent nisi unus hõ syracusis ea tẽpestate fuisset archimedes: is erat unicus spectator cœli syderũque mirabilior tñ inuentor ac machinator bellicoꝝ tormẽtoꝝ operũque qui ea quæ hostes ingẽti mole agerent ipse pleui momento ludificaret. Isthmiacis:syracusiis ab isthmo corinthio unde habuerũt originẽ syracusæ. Facili ingenio:apto ad oĩs disciplinas & potissimũ mathematicas. Nudus opũ:nõ habebat bona fortũæ sed aĩ quæ longe ꝑstabiliora sũt & per se expetendæ cũ diuitiæ ob aliud expetant. Cœlũ terræque paterẽt:Mathematica scĩa habet q̃tuor ptes: Arithmeticã:Geometriã:Musicã:& Astrologiã:quas poeta dicit caluisse archimedẽ. Arithmetica ẽ quæ rõnes:affectus:affinitatesque inter se nũeroꝝ docet:sub q̃ collocat musica.nã ubi arithmeticus nũeros absolute cõsiderat atque seiũctos ab oĩ materia sensibili musicus numerũ ut sonoꝝ sibi subiicit:affectusque eius cõsiderat sub quo ẽt & his q̃ demulcet aures cõcẽtu musicus collocat. Geometria est quæ uniuersã magnitudinũ naturã figurarũque explicat:cuius prima fundamenta Pythagoras iecit:& arithmeticã in artem disciplinãque redegit. Sub geometria collocat perspectiua quæ considerat lineas nõ absolute sed uisibilitatis ita dicam ratione:nam arithmeticus & geometra puri mathematici formas sensibiles a materia pœnitus separãt:geometria.n. considerat lineas:puncta:superficies:seu plana corpora separata oĩo a materia uisibili. Astrologia uersatur circa numeros & magnitudines non oĩo abstractas ut arithmetica & geometria sed ut accõmodatas ad corpora cœlestia quæ sensui subiiciunt:ex qbus patet arithmeticã & geometriã puras esse mathematicas:reliq̃s uero duas non puras sed partim mathematicas partim naturales ut Aristoteles in naturalibus uidet asserere. hæc oĩa Syllius cõplexus ẽ: sed præcipue ualebat archimedes scĩa solidoꝝ & tormẽtoꝝ conficiẽdoꝝ arte quibus in bello utimur sed hæc ad geometriã referunt opus quippe est mensuris & figuris quibus ipse geometra utit. Cui cœlũ:& sic innuit astronomiã astrologiãque. Terræ:innuit geometriã. Paterent:manifesta essent oĩa quæ cœlo continent.callebat inquit per geometriã metiri terras. Ille nouus titan:cognoscebat ex ortu solis an esset futura pluuia & hæc est astrologia nautica & pratica:ita dicã rustici quadã assuetudine aspicientes qualitatem cœli & solis futuras tempestates ꝑuident signa solis occidentis orientisque & etiam Iunæ. Virgi.cecinit in georgicis & Plinius non omisit. Proderet.significaret. Tristis:non lucidus sed fere pallidus. Hæreat anne: globus terræ non pendet:sed hæret & fixus est in medio firmamenti & in loco suo cum ipsa terra grauissimum sit elementum. Ignis ob leuitatem supremum obtinet locum:duo sunt media aer & aqua. aer comparatione aquæ leuis est & sic supra aquã & infra etherẽ:& aqua subest aeri:est aũt leuior q̃ sit terra & iõ est super ipsam sed non totam operit prouidentia diuina ut.s.animalia uiuere possint. Aliqui dixerũt terram esse suspensã:sed ut dixi est in loco suo nec potest naturaliter moueri: ascẽderet.n.si moueretur quod ẽ absurdissimũ nisi fiat motu uiolento cũ oĩa grauia sua natura deorsũ ferant.unde ait Cicero in prima tusculana:Tum globũ terræ eminentẽ e mari fixũ in medio uniuersi mũdi loco.

Pendeat instabilis tellus: cur fœdere certo
Hunc affusa globum tethys circūliget undis:
Nouerit atque una pelagi lunæque labores
Et pater oceanus qua lege effunderet æstus.
Non illum mundi numerasse capacis harenas
Vana fides puppes etiam constructaque saxa
Fœminea traxisse ferunt contra ardua dextra:
Hic dū italum ductorē astu teucrosque fatigat
Adnabat centum late sidonia uelis
Classis subsidio: et scindebat cerula rostris.
Erigitur subitas in spes arethusia proles.
Adiungitque suas portu progressa carinas:
Nec contra ausonius tonsis aptare lacertos
Addubitat. mersisque celer fodit æquora remis.
Verberibus torsere fretum: salis icta frequenti
Albescit pulsu facies perque æquora late
Spumat canenti sulcatus gurgite limes
Insultant pariter pelago: at neptūnia regna
Tempestate noua trepidant: tū uocibus æquor
Personat: et clamat scopulis clamoris imago.
Ac iam diffusus uacua bellator in unda
Cornibus ambierat patulos ad prælia fluctus.
Nauali claudens humentē indagine campum
Et simili curuata sinu diuersa ruebat
Classis: et arctabat lunato cerula gyro
Nec mora terrificis seuæ stridoribus æris
Per uacuū late cantu resonante profundum
Incubuere tubæ: quis excitus æquore triton
Expauit tortæ certantia murmura conchæ
Vix meminere maris: tam uasto ad prælia nisu
Incumbunt proni: positisque in margine puppis
Extremæ plantis nutantes spicula torquent.
Sternitur effusis pelagi media area telis
Celsaque anhelatis exurgens ictibus alnus
Cerula nigranti findit spumantia sulco.
Ast aliæ laceræ atque incussi roboris ictu
Detergent remos: aliæ per uiscera pinus
Transmissis ipso retinentur uulnere rostris

Fœdere certo: lege: nā deus gloriosus opifex uniuersi circūdedit mari termi nū suū & legē posuit aquis ne transiret fines suos. Affusa thetis: ipse oceanus fusus circum terræ globū. Pelagi & lunæ labors: qm̄ motus lunæ & affectus ē causa æstus ipsius oceani qui crescit & decrescit ut dictū est. luna etiā circa ꝓpriū defectū laborat inquit Macrobius non accipiendo solis lumen cuius beneficio nocte colorat: quod sciens Vir. disciplinarū omniū peritissimus ait: Defectus solis uarios lunæque labores. Aestus: ipsius maris ebullitionem & incremētū. Pater: sic Vir. oceanū patrē rerum dixit ex illoꝝ opinione qui putauerūt aquam fuisse principiū generationis. i. ipsam humiditatē cū ex calido & humido omnia ꝓcreent. Nūerasse harenas: nūc innuit Arismethricā quæ uersat circa nūeros. Capacis: magni. Puppes etiā: nunc innuit scientiā solidoꝝ quæ bellica conficit tormenta & q̄ ingentia pondera artificiose fœminea manu trahunt ut Archimedes saxa cōstructa & puppes per aduersa mōtis trahebat nullis pœne uiribus. Ductorem: marcellū. Teucros: romāos. Fatigat: ludificatur sua arte archimedes. Sidonia classis: describit nūc pugnā naualē: sed a liuio dissentit qui sic narrat: Sub idem fere tēpus & naues longæ quīque & .l. carthaginensiū cū bomilcar classis præfecto in magnū portū syracusiū ex alto decurrerūt & romana classis .xxx. quīqueremes legionē primā panormii expofuere & bomilcar simul parum fidens nauibus suis duplici facile nūero classe aduētantibus romanis simul inutilem moram cernēs nil aliud ab suis q̄ inopia aggrauari socios uelis ī altum datis in aphricam transmisit Syllius canit acerrimā pugnā & romanoꝝ uictoriam prælio nauali. Erigitur: attollit animos. Arethusia: syracusia proles & iunxit naues suas cū nauibus pœnorū. Tempestate noua: trepidabant maria nouo impetu nauiū expedientiū se ad pugnā. Imago: ipsa eccho. Cornibus: nam structa erat classis eo modo ut extenderetur in gyrum tanq̄ cornua quæ milites nostri temporis appellāt alas. i. acies ambientes exercitū hostilē. Indagine: cursu. Simili sinu: paribus cornibus. Tortæ conchæ: qm̄ triton concha marina personat quæ torta est: Media area: spacium quod erat inter utrāque classem. Alnus: nauis. Anhelatis: ictu remorum cum labore ac anhelitu remigantium: & sic naues uidebantur uolare remis impulsæ. Ast aliæ: describit naues inuicem concurrentes & frangentes remos attritu & collisione laterum & rostris se mutuo perforantes: ob quod innexæ retinebantur nec poterant diuelli. Incussi: adacti in nauem hostilem. Detergent: elidunt & frangunt.

Quo retinēt: naues perforatæ rostris detinebantur tali uulnere & inuicē hostiles & uulnerantes detinebant. Sublimior ibat puppis: describit nauem himilconis quæ ob sui magnitudinē quadringentos remos habebat. Tonsis: remis. Cornibus. s. antemnarū quæ uela sustinēt. Lento robore: tarda mole q̄uis plena essent uela propter sui magnitudinem non plus mouebatur q̄ si solis remigantiū ictibus impelleretur. Agili leuitate: quia triremes erant romanæ quæ facile uoluebant̄ ab illo qui clauū regit. irruebant igitur puppes romanæ in naues pœnoꝶ graues. Regētis: magistri tenentis clauū. i. temonē. Incurrere. s. in suam nauim qua himilco uehebatur: hic numine inuocato sagitta clauo affixit manū gubernatoris: inde uulnerauit taurum subeuntē munus gubernatoris prius uulnerati: qđ cum corbulo uidisset impulit suam naui & suis auxilio fuit. Calamo: sagitæ. Vir. pariterq̧ oculos telūque tetendit. Vultu comitante: qm̄ ꝓsequebat̄ oculis emissā sagittā. Deduxit: imisit. Magistri: regentis clauū. Plectro: clauo & temoni quē a similitudine quia manu tenet̄ plectrū appellauit quēamodum plectrū mouet fides citharæ. Immortua: affixa clauo ut munus regēdi obire non posset. Orba: priuata suo rectore Littore stabiarū: stabiæ uetus cāpaniæ oppidū deletū bello syllano patria huius corbulonis: & alludit poeta respiciens ad tp̄a sua ad illū corbulonem qui tp̄e neronis armeniæ præfuit. Vicina dionæ: uenus quā uicinā dixit propter templū ueneris quod erat in eryce mōte siciliæ. Sed sup ingestis: sensus: illa nauis romana quæ ꝓpior erat naui himilconis & magis sub ictu mersa est & uix extarent manus nautarū tūc corbulo ascēdens supma tabulata nauis ignē iaculatus est in nauē himilconis dolens uicē suoꝶ qui mergebant̄. Subsedit: mersa est. Damnatū: qđ romani tunc dānabant cū nauis mergeret̄. Palmæ luctantū: manus nautaꝶ q luctabātur aquis sed frustra ipsū quippe ꝓfundū eos trahebat. Nereus: ipsum mare: numen pro mari ponitur. Extant: apparent. Hic: tunc cum cerneret casum suorum corbulo. Magno saltu: quia insiluit in turrim nauis quæ subsederat & ipsa turris erat connexa alteri cathenis ut non possent auelli: hoc etiam fit nostro tempore. Appulerant: coniunxeran copulauerāt. Nexæ: illigatæ. Cōpage ferri: cathenis. Comātē: accensā.

Quo retinent: medias inter sublimior ibat
Terribilis uisu puppis qua nulla per omne
Egressa est libycis maior naualibus euum.
Sed quater hæc centum numeroso remige pontū
Pulsabat tonsis ueloque superba capaci
Cum rapidū hauriret boream: et cornibus omnes
Colligeret flatus: lento se corpore agebat:
Intraret fluctus solis si pulsa lacertus:
Procurrunt leuitate agili docilesque regentis
Audiuisse manū latio cū milite puppes
Has ut per leuum uenientes æquor himilco
In latus obliquas iussamque incurrere proram
Conspexit: propere diuis in uota uocatis
Aequoris: intento uolucrem de more sagittam
Assignat neruo: utque oculis librauit in hostem
Et calamo monstrauit iter: diuersa relaxans.
Brachia deduxit uultu comitante per auras
In uulnus telum: et residentis puppe magistri
Affixit plectro dextrā: nec deinde regenda
Puppe manus ualuit flectenti immortua clauo
Dumque ad opē accurrit ceu capta nauita puppe
Ecce iterum fatoque pari neruoque sagitta
In medium perlapsa globū transuerberat ictu
Orba gubernacli subeuntē munera taurum.
Irrumpit cumana ratis: quā corbulo ductor
Lœtaque complebat stabiarum littore pubes
Numen erat celsæ puppis uicina dionæ
Sed super ingestis propior quæ subdita telis
Bella capessebat: media subsedit in unda.
Diuisitque fretum: clamantē spumeus ora
Nereus implet aquis: palmæque trahēte profūdo
Luctantum frustra sūmis in fluctibus extant.
Hic audax ira magno per cerula saltu
Corbulo transgressus: nā textā robore turrim
Appulerant nexæ ferri cōpage triremes.
Euadit tabulata super flāmaque comantem
Multifida pinū celso de culmine quassat.
Inde atros alacer pastosque bitumine torquet
Aduentante noto pœnorū aplustribus ignes.
Intrat diffusos pestis uulcania passim

Pastos: nutritos bithumīe qđ ardet ut dictū ē & nascit̄ ī asphaltite lacu iudeæ. Noto: uēto auxiliante: aplustria sunt ornamenta nauiū: fori sunt tabulata nauiū per quæ propugnatores cursitant.

A tque implet dispersa foros trepidatur omisso
S ummis remigio:sed enim tam rebus inarctis
F ama mali non dum tanti penetrarat ad imos.
A t rapidus feruor per pingues unguine tedas
I llapsus flammis uictricibus insonat alueo
Q ua non dum tamen intulerat uim dardana lāpas:
P arcebatque uapor:saxorum grandine dirus
A rcebat:fatumque ratis retinebat himilco
H ic miser igniferam dum uentilat aere pinum
M urali saxo per lubrica sanguine transtra
V oluitur in fluctus lichei uulnere cidnus.
F ax nidore graui fœdauit cominus auras.
A mbusto instridens pelago:ferus inde citatum
M issile adorata contorquet sabrata puppe
A mmon numen erat libycæ gentile carinæ.
C ornigeraque sedens spectabat cerula fronte
F er pater afflictis fer ait garamantice uates
R ebus opem:inque italos da certa effundere tela.
H as inter uoces tremulo uenit agmine cornus:
E t neptunicolæ transuerberat ora telonis.
V rgebat nihilo leuius iam in limine mortis
Q uos fuga præcipites partem glomerarat in unam
P uppis adhuc uacuam tedæ:sed proxima cursu
F ulmineo populatus ineuitabilis ardor
C orreptam flammis inuoluit ouantibus alnum
P rimus ope equorei funis delapsus in undas
Q ua nondum stygios glomerabat mulciber estus
A mbustus socium remis aufertur himilco
P roxima nudarunt miserandi fata bathonis
D esertam ductore ratem:bonus ille per artem
C rudo luctari pelago:atque exire procellas.
I dem quid boreas quid uellet crastinus auster
A nteibat:nec peruigilem tu fallere uultum
O bscuro quanuis cursu cynosura ualeres.
I s postq̄ aduersis nullus modus accipe nostrum
A mmon sanguinem ait spectator cladis iniquæ
A tque acto in pectus gladio dextra deinde cruorē
E xcipit:et large sacra inter cornua fundit.
H os inter daphnis deductum ab origine nomen

summis:ab his q erāt ī prima pte nauis. Arctis:periculosis. Ad imos:ad eos q erant ī ima parte. Vnguine:ūctione picis: & bithuminis unguē dicitur ab ungendo. Alueo:carinæ nauis: & iō dixit tepidaf a summis quia nōdū ignis descenderat ad carinā:& illos qui erāt sub primis tabulatis. Dirus:crudelis urgēte piculo:& horrendus nouitate mali. Fatū:incendiū & excidiū. Cydnus: immittēs facē ī nauē hostilem īterficif a lycheo:& ī mare cadit. Murali: magno. lubrica dicunt loca in quibus non possumus firmare pedes:transtra sunt nauiū sedilia ītransuersum locata. Nidore graui:fetore propter picē ac bithumen. Auras:aerē. Sabrata:erat pœnus nomen deductū ab oppido supra dixit Sabrata tū tyriū uulgus hic immisit hastā qua telonē confecit cū prius iouē hāmonē implorasset qui erat depictus in puppi. Gentile numen:qm̄ nauis erat libyca:& ipe hammon libycus:& illic colebaf sub effigie arietis. Sedens:locatus in puppi cornigera imagine. Vates:qm̄ dabat illic responsa ut dictū est. Certa inserētia ictū. Cornus:hasta ex corno arbore. Neptunicolæ:incolentis mare. nam capreas incolebat:& alludit poeta ad Telonē qui capreis regnauit. Vrgebat:sensus & ordo. puppis humilconis flagrās urgebat ipsos nautas iā ꝓpe mortem coactos ī eā ptem:quæ nōdum ardebat. humilco tandē semiustus per funē euasit. Nihilo leuius:non minus q̄ āte: q̄uis ille iouē nauis numen implorasset Vacuā tædæ:sine incēdio. Proxima: uicina illi parti adhuc ītactæ igni. Cursu fulmineo:celeri īstar fulminis. Ouātibus:uictricibus totā quippe nauim iā occupauerāt. Stygios:pestiferos. Sociū: socioꝝ q eū remis exceperūt. Batonis: qui erat rector nauis quē a peritia gubernandi laudat. Crudo:procelloso:& cōcitato. Luctari:pugnare p artē nauigādi:& nauticā sollertiam. Exire:euadere īgenio & industria. Anteibat: ꝓuidebat. longa nauigandi experiētia edoctus. Peruigilē:diligentē uultū & optimū iudiciū in cognoscēdis stellis: & significationibus. Cynosura:ursa maior nunc dicitur tramontana. adeo inquit callebat nauigandi artem:ut ī maximis obscuritatibus cum cœlum & sydera nō uiderentur nunquam a cynosura deciperetur. Nullus modus:nullus finis incendii. Impie locutus in iouem hammonem se interfecit. Cornua:iouis hammonis:qui erat in effigie arietis. Hos īter daphnis:filius mercurii ex nympha autore Diodoro Thermitanus fuit & educatus ī mōtibus siciliæ q erii uixitque īter pastores nomē accepit a sylua lauri ī q̄ ē natus. carmē bucolicū īuenit. iō Vir. ī suis buco. daphnī sæpius īculcauit ab apolline fistulā accepit. In agro thermitano ut scribit solinus locus ē harūdinū ferax:quæ ad fistulas optime sunt ad hunc daphnin poeta alludit:

Marmore:mare:id ē propter mare reliquit sylvas. Princeps generis:primus ille daphnis filius mercurii inuentor bucolici carminis. Intra pastorem:inuito pastorali castalius fons parnasi musis sacer. Castalia:phebea. Dexter:fauens & propitius. Syren:de syrenibus dictum est:quæ suauissime canebant.daphnis tamen eas superabat. In æquore:quoniam habitabant insulas e regione ad surrentum Eodem tempore:quo canebat daphnis. Scylei canes:quoniam scylla monstrum marinum in freto siculo tenus inguine habet canes latrantes. Stetit:non absorbuit aliquid. Atra:obscura uorago quæ in freto siculo dicitur charybdis.cyrce apud Homerum.xii.odysse.sic monent ulyssem duo sunt scopuli.cacumen mōtes exuperat in quod nemo mortalium ascēdit unquam.In medio scopulo spelunca erebi istar.habitat illic scylla mōstrum immane:cui præter deum occurreret nemo.aspectu tristis.xii.habet pedes:cola prælonga sex.totidem capita.dentes triplici serie pectinatos capita exerens beluas ingentes piscatur:& paulopost.Tremenda charybdis ter nigrantē undam & absorbet & eructat:cum atrahit aquam caueto.nam ne ipse quidem Neptunus liberare te posset ad scyllam impelle nauim.sex ex tuis tantum deuorabat quos perdere satius est q̄ oīs charybdis:ut fabulæ uolūt femina uoracissima fuit:quæ boues herculis fertur rapuisse & ideo a ioue fulmine icta est & ī mare deiecta conuersaque in monstrū:quod omnia uorat & absorbet.scylla ē uersus italiam charybdis autem uersus siciliam. Cyclops:polyphemus. Lentus:ociosus. Iubila:cātilenas:& carmen. Progeniem:hunc daphnin ab illo antiquo progenitum consumpsit ignis. Aequore:aqua quæ non permittebat:ut statim igni absumeretur. Qualis oilides:ut aiax oileus quem pallas fulmīe perdidit. Medius aluit:id est trāsfoxus per mediam aluum.loquutio est syllii:dixit enim in primo uolumine:cōcidit exacti medius per uiscera teli. Marmarides:libycus. Rigido:duro rostro nauis. Ductor rheteius:marcellus romanus. Seuis:magnis & ualidis ictibus remorum. Eoliden:pronepotem eoli. Ephebos:pueros in prima adolescētia Leui:sinistri & aduersi. Feruida:calentia martis ardore. Nec maturus:nō dum plane aptus armis & bello. Chimera nauis:in qua erat chymera pro insigni.est etiam nauis apud Virgilium. Rutula:romana. Garamantidæ:libyca naui. Turrigerū:pceræ staturæ.

A ntiqua fuit infœlix cui linquere saltus
E t mutare casas infido marmore uisum.
A t princeps generis quanto maiora parauit
I ntra pastorem sibi nomina:daphnin amarunt
S icilides musæ:dexter donauit auena
P hœbus castalia:et iussit proiectus in herba
S iquando caneret letos per prata per arua
A d daphnim properare greges:riuosque silere.
I lle ubi septena modulatus harundine carmen
M ulcebat siluas:non unquam tempore eodem
S yren assuetos effodit in equore cantus.
S cylei tacuere canes stetit atra charybdis:
E t letus scopulis audiuit iubila cyclops.
P rogeniem hauserunt et nomen amabile flammæ.
I nnatat ecce super transtris fumantibus asper
O rnytos:ac longam sibimet facit equore mortem.
Qualis olides fulmen iaculante minerua
S urgentes domuit fluctus ardentibus ulnis.
T ransfigitur ualida medius dum se alleuat alni
C uspide marmarides scyron pars subnatat unda
M embrorum.pars extat aquis:totumque per equor
P ortatur rigido miserandum immortua rostro.
A ccelerant puppes utrinque:atque ora ruentum
S anguinei feriunt remorum aspergine rores.
I pse adeo seuis ductor rheteius ibat
P ulsibus et ualido superabat remige uentos.
Q uam rapidis puppem manibus frenare lileus
D um temptat seua truncatur membra bipenni:
A t fert herentes trabibus ratis incita palmas.
S icania eoliden portabant transtra podetum
H ic euo quanq̄ nondum excessisset ephebos:
S eu leui traxere dei:seu feruida corda:
N ec sat maturus laudum bellique cupido
A rma puer niueis aptarat picta lacertis.
E t freta gaudebat celsa turbare chimera:
I amque super rutula super et garamantide pinu
I bat ouans melior remo:meliorque sagitta.
E t iam turrigerum demerserat equore nessum.

Heu puero male suada rudi noua gloria pugnæ.
Dum cristam galeæ trucis exuuiasque precatur
De duce marcello superos temerarius hasta
Excepit raptim uulnus letale remissa
Proh qualis seu splendentem sub sydera nisu
Exigeret discum:iaculo seu nubila supra
Surgeret:aligeras ferret seu puluere plantas
Vix tacto:uel dimensi spatia improba campi
Transiret uelox saltu:docuere labores.
Sat prorsus sat erat decoris discrimine tuto
Sat laudis:cur facta puer maiora petebas:
Illum ubi labentem pepulerunt tela sub undas
Ossa syracusio fraudatum naufraga busto
Fleuerunt freta:fleuerunt cyclopeia saxa.
Et cyanes et anapus et ortygiæ arethusa
Parte alia præses puppem tyberinus agebat
Quaque ferebatur ductor sydonius io
Concurrunt iniecta ligant hinc uincula ferri
Atque illinc steteruntque rates ad prelia nexæ
Nec iaculo:aut longe certatur harundine fusa.
Cominus:et gladio terrestria prelia miscent.
Perrumpunt itali qua cedes prima reclusit:
Monstrauitque uiam uastas et mæla cathenas.
Hortatur socios et uincla abrumpere ferri
Ac parat hostili resoluta puppe receptos
Auehere et paribus pelago deducere ab armis.
Etneo polyphemus erat nutritus in antro.
Atque inde antiquæ nomen feritatis amabat.
Vbera prebuerat paruo lupa.corporis altī
Terribilis moles:mens aspera:uultus in ira
Semper:et ad cedes cylopeia corde libido.
Isque relaxatis mēbrorum pondere uinclis
Impulerat puppim:et mergebat gurgite tonsas.
Duxissetque ratem:pressa laronius hasta
Nipropere duro nitentem exurgere uelox
Affixet transtro:uix morte incepta remittit.
Nanque manus seruat dum suetos languida ductus
Ignauum summa attraxit super æquora remum:
Percussi cuneo pœni dēsentur in unum.
Quod caret hoste latus:subito cum pondere uictus.
Insiliente mari submergitur alueus undis.
Scuta uirum cristæque et inerti spicula ferro

Male suada:quæ male suadebat. Rudi:imperito.non enim callebat belládi disciplinam.appetebat quippe impossibilia exuuias.s.marcelli.& ideo erat imprudens & nimius in uoto. Trucis:horrendæ. Pro qualis:describit poeta studia huius podeti. Qualis:q̃ pulcher:q̃ nitidus & cōspicuus cum luderet disco. discus est pila ænea rotunda siue ex alio metallo quæ in altum iacitur. Splēdētem:politum. Exigeret:emitteret ī altum. Aligeras:ueloces in cursu. Improba:magna. Flatu:uno spiritu. Docuere labores:antiqui & maxime cretenses & spartani ex disciplīa lycurgi & Minois laboribus erudiebant iuuentutem: & sic romani in campo martio in quo fiebāt etiam exercitatiōes armiferæ quæ arma campestria appellantur.Horatius Ludere qui nescit campestribus abstíet armis. Tuto discrimine:exercitationibus uariis:quibus censebatur sine periculo. Fraudatum ossa:id est cuius ossa erant fraudata sepulchro.modus est loquendi.cyane & anapus fontes sunt in agro syracusano.Arethusa ē fons ortygiæ paruæ insulæ ante syracusas. Præses:qui naui præerat. Io:est interiectio lætantis & bacchātis. Terrestria:ac si in terra essent:nauibus inuicem implicitis

Perrumpunt:insiliunt in nauem hostilem. Reclusit:aperuit quoniam cedibus aperuerunt sibi uiam.Mela nomen proprium illius qui hortabatur socios abrumpere uincula:ut receptos romāos in alto remotius obtruncarent.polyphemus uastus corpore cum nauim impellere cepisset ab laronio interfectus est.

Diducere:separare. Lupa:alludit ad illum antiquum polyphemum q fuit a lupa nutritus. Cyclopeia libido:efferatus appetitus cædis. Corde:aīo multū refert quo quis lacte nutriatur.nā quēadmodum uis & natura seminis ad fingendas animi:corporisque similitudíes ualet sic ad eandem rem ut ait phauorinus lactis quoque īgenia & proprietates ualent quod in bestiis animaduertitur. non mirum igitur si ferinum animum habebat polyphemus ferino lacte altus.

Relaxatis:solutis uinculis quibus alligata erat nauis. Tonsas:remos:idest remigabat:quod uix morte remisit. Ductus:motus remorum. Somno:morte nam mors ē perpetuus somnus.Ignauū:iuutilē. Cuneo:multitudine:& sic nauis ea parte in qua erant coacti mersa ē.

Inerti:inutili:quoniam mergebantur nullo uulnere hosti illato.

Tutelæ deū:numīa ī quoq; tutela erat nauis. Hic:aliquis pugnat fractis remis cū nō habeat ferrū. Torquēs: īmittēs ī hostē. Non pascit:nō satiatur accipere fragmēta, carinæ ēt accipiebāt tela quæ uaga ferebātur aquis. Vulneribus:in/ grediebat aqua p uulnera pugnātū īde aqua pellebat ab aīa iā singultante. Re meantū:emergentiū ab imo:ad summi tatē maris. Stat:placet uti aqua cū non possent uti ferro. Acerbis:aduersa for tuna himilco exigua carina salutē sibi cōparauit:ī libyamque trāsmisit. Gra uis:syracusanus oriundus a corintho.

Libyx:carthaginēsis, romani captiuas puppes abduxerūt, illas uero īcēderunt quæ adduci nō poterāt & ignis resplēde bat in undis. Mulciber:ignis. Cyane nomen ē nauis a fonte. Pēnata: uelox hñs syrenem pro īsigni. Europe:nauis ī qua erat imago europæ filiæ agenoris uectæ a ioue uerso ī tauz ex phenicia ī cretā insulā:& europæ nomen dedit ter tiæ orbis parti. Aequora: maria. Ne/ reis:nauis ī qua erat nereis depicta mo/ derās delphinū freno. Curuū:qm̄ del phinus curuū habet dorsum. Phiton nauis ī qua erat depictus phiton serpens quē apollo īteremit. Elisæ:didonis no mina sunt nauiū ab imaginibus. Gras sata:quæ pugnauerat sex ordinibus re/ moz. Anapus:nauis ab anapo fonte sy racusani agri, iō ait cognata littora. Pe gasus:nauis a pegaso alato equo quo ue ctus dr̄ pseus cū medusam gorgonē īter emisset, libya a puella noīata est:cuius imago nūc erat ī naui. Regus:appositio ē sub etna sepultus erat enceladus ut fa/ bulæ canūt. Cadmea:qm̄ apud sydonē regnauit cadmus. Nec mora:captæ in quit fuissent syracusæ post naualem pu gnā ni pestis phibuisset. Iā iam:statim. Importuna:pniciosa & īpediens roma noz oportunitatē potiūdæ urbis. Lues: pestis. Labore:pp laborē quē passi fue rant ī bello nauali & ipsa cadauera īfe/ cerāt aerē unde lues tanta exarserat. In uidia deū:q inuidebant romanis celerē uictoriā. Miseris:romanis tali peste af flictis. Polluto cœlo:corrupto aere. Li uius ait accedit & pestilētia cōe malum quod facile utrorūque aīos auerteret a belli cōsiliis, nā tēpor autūni & locis na tura grauibus multo magis extra urbē q̄ ī urbe ītolerāda uis æstus, p utraque ca stra oīum fere corpora mouit & primo tpis ac loci uitio & egri erāt & moriebāt postea curatio ipsa & cōtactus egrorum uulgabat morbos:& aut neglecti:deser/ tique q īcidissēt moreret. Aut:assidē tes curātesque eadē uis morbi repletos secū traheret:quotidianaque funera & mors ob oīum oculos eēnt & ūdique di es noctesque ploratus audiret, postrēo ita assuetudine mali efferauerat aīos ut non modo lachrymis:

Tutellæque deum fluitant:hic robore fracto
Pugnat inops chalybis:seseque in prelia rursus.
Armat naufragio:remis male feruidus ille
Festinat spoliare ratem:discrimine nullo
Nautarum interdum conuulsa sedilia torquens
Non plectro ratis aut frangendæ in uulnere proræ
Pascitur:et pelago repetuntur nantia tela.
Vulneribus patulis intrat mare:mox sua ponto
Singultante anima propulsa refunditur unda
Nec desunt qui correptos amplexibus arctis
Immergant pelago:et iaculis cessantibus hostem:
Morte sua perimant:remeantum gurgite mentes
Crudescunt:ac pro ferro stat fluctibus uti.
Haurit sanguineus contorta cadauera uertex.
Hinc clamor:genitus illinc:mortesque:fugæque:
Perfusum bello feruet mare:fessus acerbis
Terga fuga celeri libyæ conuertit ad oras.
Exigua sese furatus himilco carina
Concessere mari tandem graiusque libysque
Etiam captiuæ uinclis ad littora longo
Ordine ducuntur puppes flagrantibus alto
Stant aliæ tedis splendet lucente profundo
Mulciber:et tremula uibratur imagine pontus.
Ardet nota fretis cyane:pinnataque siren.
Ardet et europe niuei sub imagine tauri
Vecta ioue:ac prenso tramittens equora cornu.
Et quæ fusa comas curuum per cerula piscem
Nereis humenti moderatur roscida freno
Vritur undiuagus phyton:et cornigere ammon.
Et quæ sidonios uultus portabat elisæ
Bis ternis ratis ordinibus grassata per undas:
Acuinclis trahitur cognata in littora anapus.
Gorgoneasque ferens ad sydera pegasus alas.
Ducitur et libycæ puppis signata figuram.
Et triton captiuus et ardua rupibus etnæ
Spirantis rogus enceladi:cadmeaque sidon.
Nec mora quin trepidos hac clade irrumpere muros
Signaque ferre deum templis iam iamque fuisset
Ni subito importuna lues:inimicaque pestis.
Inuidia diuum:pelagique labore parata
Polluto miseris rapuisset gaudia cœlo.

Criniger aſtriferis titan feruoribus auras
Et patulam cyanen lateque paluſtribus undis
Stagnantem ſtygio cocyti oppleuit odore.
Temporaque autumni latis florentia donis.
Fedauit:rapidoque accendit fulminis igni:
Fumabat craſſus nebulis caliginis aer.
Squalebat tellus uitiato feruida dorſo.
Nec uictum dabat:aut ullas languentibus umbras.
Atque ater picea uapor expirabat in ethra
Vim primi ſenſere canes:mox nubibus atris
Fluxit deficiens penna labente uolucris:
Inde feræ ſiluis ſterni:tum ſerpere labes.
Tartarea atque hauſtis populari caſtra maniplis.
Arebat lingua:et gelidus per uiſcera ſudor.
Corpore manabat tremulo:deſcendere fauces.
Abnuerant ſiccæ uiſorum alimenta ciborum.
Aſpera pulmonem tuſſis quattit:et per anhela
Igneus efflatur ſitientum ſpiritus ora.
Lumina ferre grauem uix ſufficientia lucem
Vnca nare iacent:ſanieſque immixta cruore
Expuitur:membriſque cutis tegit oſſa pereſis.
Heu dolor inſigis notis bellator in armis
Ignauo rapitur leto:iactantur in ignem
Dona ſuperba uirum multo mauorte parata.
Succubuit medicina malis:cumulantur aceruo
Labentum et magno cineres ſeſe aggere tollunt.
Paſſim etiam deſerta iacent inhumataque late
Corpora:peſtiferos tetigiſſe timentibus artus.
Serpit paſcendo creſcens acheruſia peſtis.
Nec leuiore quatit trinacria mœnia luctu.
Pœnorumque patem caſtris fert atra laborem:
Equato par exitio et communis ubique
Ira deum:atque eadem leti uerſatur imago.
Nulla tamen latios fregit uis dura malorum
Incolumi ductore uiros:cladeſque rependit
Vnum inter ſtrages tutum caput:ut grauis ergo
Primum lætiferos repreſſit ſyrius æſtus:
Et poſuere auidæ mortis contagia peſtes:
Ceu ſidente noto cum ſe maria alta reponunt
Propulſa inuadit piſcator cerula cymba.

iuſtoque cõploratu non pſequerentur mortuos.ſed ne efferrent quidem:aut ſepelirẽt iacerẽtque fracta & exanimata corpora in conſpectu ſimilem quoque mortem expectãtium:mortuique egros egri ualidos cũ metu cũ tabe ac peſtifero odore corporũ conficerent:& ut ferro potius morerentur quidam inuadebant ſoli hoſtiũ ſtationes multo tamen maior uis peſtis penoꝝ caſtra q̃ romana affecit:& Liuius dicit hãc peſtem fuiſſe poſt captam partem ſyracuſaꝝ. Criniger:habens radios qui ſunt crines ſolis: qui tunc æſtuebat & inficiebat aerem: aquaſque paluſtres odoꝛ ſtygio r̃plebat.
Patulam:latã.cyane ẽ fons hñs aquam ſtagnantẽ. Stygio:peſtifero qualis ẽ in cocyto fluuio inferno. Lætis donis:pomis.Fœdauit:corrupit ipe ſol.poſt utrūque ſolſtitiũ per centũ dies corpora magis egrotãt q̃ aliis temporibus pp tpum mutationes:& cruditas pomoꝝ in autũno generat morbos. Vitiato dorſo:maculata eius ſuperficie. Ater uapor:peſtifera exhalatio aſcendebat aerẽ. Picea ethra:aere iam corrupto:& primi q ceciderũt fuere canes:& hoc fuit pter odoratũ quo canes uallent. Sterni:ſternebantur. Populari:populabatur. Hauſtis:conſumptis militibus. Arebat:deſiccabatꝛ nimio æſtu febris.ſigna mortis ſiccitas & nigredo linguæ atque ſudores frigidi:quoniã præcordia & ĩternæ partes retrahũt ad ſe calorẽ iã deficientẽ:& illæ ſuperfluitates & humores collecti ſub cute calore deſtituti frigidi egrediũtur.unde ait hyppocrates.In ſudore rigor malũ. Siccæ:pter abſentiam humidi iã conſumpti adeo ſiccatæ erãt fauces ut cibũ nõ admitterẽt. Quattit pulmonẽ:pter nimiũ calorem a corde uſque ad os:& iõ ſpiritus id eſt flatus erat igneus. Vnca nare:hyppocrates ait naſus acutus & aduncus tẽpora caua & cutis frontis arida mortale ſignũ. Sanies expuitꝛ:& hoc pter ptiſim & tabem.
Tegit oſſa:pter diminutionẽ ſubſtãtiæ. Heu dolor:deplorat poeta ignauã mortẽ.nam peſte abſumpti fortitudinẽ oſtendere nõ poterãt. Succubuit:uicta ẽ:qm̃ non ĩueniebatꝛ remediũ. Acheruſia:ĩfernalis & fetida ex feruore. Nec leuiore:peſtis uexabat ẽt ſyracuſanos: & pœnos. Eadẽ imago:ſimile gẽus morbi & læthi. Nulla tamẽ latios:laudat fortitudinẽ romanoꝝ qui tãta ſtrage afflicti aĩos nõ demiſerunt.immo ſeſe erri gebãt ĩcolumi Marcello ductoꝛ:cũ quo mortuos rependebant. Vnum caput: ipſius Marcelli.ſyrius eſt ſtella in ligua canis.grauis & peſtifer cum primum ceſſauit peſtis Marcellus iuſſit inferri ſigna & ſyracuſas expugnauit. Ceu ſidente:Marcellum ſedata peſte repetentem oppugnationem ſyracuſarum comparat piſcatori repetenti piſcationem ſedata tempeſtate. Sidente: ponente uento: & cadente.

Lustratis:recognitis & dispositis in classes. Sorte pudenda:ignaua morte. Conuulsis:diruta parte mœnium. Inuia tecta:supra dixit.Nusquã hoste intratos muros. Tot arces:quattuor enim erant. Isthmiacis:syracusanis:peruenerant syracusæ ad maximas opes:ut scribit Strabo & describit opera magnifica quibus censebantur syracusæ. Suggesta:subnixa. Certantes mari:oppositas marinis fluctibus. Rura:uillas domoꝝ magnitudo:& laxitas æquabat uillas. Quid inclusos:nũc gymnasia dicit ĩ quibus iuuenes se exercebant. Porrecto:in longum ducto. Sacros:consecratos certamĩe. Fulgẽtia culmina:nunc tangit spolia quæ in porticibus templorum suspendebantur olim. Marathonius:atheniensis.marathon campus atticæ regionis:& atheniẽses uicti fuerunt a syracusanis pugna nauali: ut dictũ ẽ.duce gilippo lacedemonio. Subacta libya:uictis bello nauali carthaginensibus. Hic agatocleis.Agatocles dionysio tyranno successit ex humili & sordido genere natus.pater enĩ figulus fuit:& ipse suam pueritiam ĩpudicitiæ addixit. Inde cum adoleuisset gregarius miles fuit seditiosus:& ad oĩa facinora promptissimus manu ualebat & eloquentia.Inde centurio. postea tribunus militũ factus.In damasconis ducis mortui locum suffectus ẽ.cuius uxorem adulterio coquinitam duxit uxorẽ Inde pyrata fuit:syracusas p̃riam suam ex tyrannide inuasit senatoribus trucidatis:& cum syracusæ obsiderẽtur a carthaginensibus duce Amilcare gisgonis filio ipse in aphricam traiecit.ubi hamnonẽ pœnorum ducem uicit:& prædas ĩgentes egit multis hostium milibus trucidatis aphri ad eum defecerunt.postea tradito exercitu filio in siciliam ꝑpere transmisit:& omnem siciliam in ditionem accepit.In aphricam iterũ traiecit. tandem cum carthaginensibus pacem æquis conditionibus fecit. diuitiis & oĩ regali instrumento reliquos superauit autore trogo.Agatocles igitur uictoriis: & tropheis suis insigniuit syracusas. Miles opes:In pace comparatas:qm̃ hyeron placide uixit:& in amicitia romanorũ perseuerauit. Ephyren:id est æra corinthia:quæ in maximo quõdam erãt pretio.corinthium æs inquit Pli.casus miscuit corintho cum euerteretur incẽsa. mireque circa id multorum affectatio fuit. Radio:radius nauicula ẽ qua trama imittitur per stamen.nũc appellant druam.babylon est caput chaldeorum ĩ assyria.Acu facere uestes autore Plinio: idei phryges ĩuenere.Indeque phrygiones appellati sunt.Aurum intexere ĩ eadem asia inuenit.Attalus rex inde nom̃ attalicis.colores diuersos picturæ ĩtexer̃ babylon maxime celebrauit. nomẽque imposuit. Celat:componit effingit texendo. Memphitidæ tela: lino ægyptio.Memphis est caput ægypti. Quis: quibus poculis erant additæ gemmæ.

S ic tandem ereptam morbis grassantibus armat
M arcellus pubem lustratis rite maniplis.
S ignaque circũstant alacres:auidisque tubarum:
R espirant leti clangoribus itur in hostem
E t si fata ferant:iuuat inter prelia ferro
P osse mori socium miseret:qui morte pudenda
I n morem pecudum effudere cubilibus atris
I n laudatam animam:tumulos ĩhonoraque busta
R espiciunt:et uel nullo iacuisse sepulchro:
Q uam debellari morbis placet:ardua primus
A d muros dux signa rapit:tenuata iacendo
E t maciem galeis abscondunt ora malusque:
N e sit spes hosti uelatur casside pallor.
I nfundunt rapidum conuulsis mœnibus agmen.
C ondensique ruunt tot bellis inuia tecta
T ot uno introitu capiuntur militis arces.
T otum qua uehitur titan non ulla per orbem
T um sese isthmiacis equassent oppida tectis
T ot delubra deum totque intra mœnia portus:
A dde fora:et celsis suggesta theatra columnis.
C ertantesque mari molles:adde ordine longo
I nnumeras:spatioque domos equare superbas
R ura:quid inclusos porrecto limite longis
P orticibus sacros iuuenum certamine lucos.
Q uid tot captiuis fulgentia culmina rostris
A rmaque fixa deis:aut quæ marathonius hostis
P erdidit:aut libya quæ sunt aduecta subacta
H ic agathocleis sedes ornata tropheis.
H ic mitis hieronis opes:hic sancta uetustas
A rtificum manibus:non usquam clarior ullo
G loria picturæ seclo:non æra iuuabant.
Q uæ scirent ephyren:fuluo certaret ut auro
V estis spirantis referens subtemine uultus.
Q uæ radio celat babylon:uel murice picto
L æta tyros:quæque attalicis uariata per artem
A uleis scribuntur acu:aut memphitidæ tela.
I am simul argento fulgentia pocula mixta
Q uis gemma quesitus honos simulachra deorum.

Numen datũ ab arte:ab artificii pſtantia adeo bene ſimulachra deoꝝ erãt expſſa: ut ob id uideretur hre numen & coli. Munera:gẽmas:& margaritas aduectas ex mari rubro. Depexa:uellera:ſericum qđ naſcit̃ in arboribus apud ſeres. Vir. Velleraque ut foliis depectãt tenuia ſeres:q ſũt contigui indis uergẽtibus ad ſeptẽtrionẽ apud quos lanigeræ ſũt arbores. Vnde ſericũ primũ factũ ex quo fiebãt ueſtes ſubtiliſſimæ qbus mulieres pellucebant. Vnde Seneca uideo inqt ſericas ueſtes qbus ſũptis mulier paꝝ liqdo nudã ſe non eẽ iurabit. Marcellus poſtea ouans romã rediens cum cætera pda multa nobilia ſigna ſtatuaſque intulit. qbus ĩter primas græciæ urbes ſyracuſæ ornatæ fuerãt. Intulit & uaſa ex argẽto æreque & pcioſas ueſtes. Ductor: Marcellus q ut autor ẽ liui. ſiracuſas ĩgreſſus ex ſupioribꝫ locis urbẽ ferme oĩum illa tẽpeſtate pulcherrimã ſubiectã oculis uidit illachrymaſſe dicit̃ partim gaudio perpetratæ tãtæ rei parti uetuſta gloria urbis: athenienſiũ claſſes demerſæ:& duo ingentes exercitus cũ duobus clariſſimis ducibus deleti occurrebant: & bella cũ carthaginenſibus tãto cũ diſcrimine geſta. tot tã opulenti tyrãni regeſque præter cæteros hiero cũ recentiſſimæ memoriæ rex beneficiis in populum romanum ĩſignis. Aggere:muro & loco edito. Clangoribus:ſonitu tubaꝝ: & militum irrũpẽtiũ clamore:ac ſtrepitu. Poſitũ ĩ ſuo nutu:poteſtate atque arbitrio an ſtẽt mœnia ſyracuſana & an ardeãt ut ſequẽti die nulla domus appareat. Horruit:horrore quodã affectus ẽ reputans ſecũ tantũ licere mortalibus ut ſcilicet ĩ poteſtate unius ſit tanta urbs. Videbat qppe uolente fortuna poſſe accidere ut roma eẽt in poteſtate unius q eã poſſet funditus delere. Ideo angebat̃ Marcellus humani officii & reꝝ humanarũ non ignarus tãtum hoĩni licere:& ſic ꝓhibuit incendi domos & tẽpla. Indulgens:pmittẽs. Se plãxit: pcuſſit geſtiẽs lætitia uictoria alata depĩgit̃. Tu quoque:archimedẽ inqt Liuius memoriæ ꝓditũ eſt ĩ tãto tumultu q̃tũ captæ urbis diſcurſu diripiẽtium militũ cieri poterat intentũ formis q̃s in puluere reſcripſerat ab ignaro milite qs eſſet ĩterfectũ ægre id Marcellũ tuliſſe ſepulturæque curã habitã & ꝓpinquis ẽt ĩquiſitis honori pſidioque nomen eius & memoriã fuiſſe. At reliquũ uulgus gaudebãt & certabãt gaudio ſyracuſii uicti cũ romaĩs uictoribus cũ uidiſſẽt nõ incẽdi ſyracuſas: quas uiſus eſt Marcellus denuo condere cum illis parceret. Ipſe: Marcellus. Aemulus:imitator deorũ.

Numen ab arte datum ſeruantia munera rubri
Præterea ponti:depexaque uellera ramis
Fœmineus labor his tectis opibuſque potitus
Auſonius ductor poſtq̃ ſublimis ab alto.
Aggere deſpexit trepidam clangoribus urbem
Inque ſuo poſitum nutu ſtent mœnia regum:
An nullos oriens uideat lux craſtina muros
Ingemuit nimium uiris tantũque licere
Horruit:et propere reuocata militis ira
Iuſſit ſtare domos:idulgẽs tẽpla uetuſtis
Incolere atque habitare deis:ſic parcere uictis
Pro præda fuit:et ſeſe contenta nec ullo
Sanguine pollutis plauſit uictoria pennis.
Tu quoque ductoris lachrymas memorande tuliſti
Defenſor patriæ:meditantem ĩ puluere formas
Nec turbatum animi tanta feriente ruina.
Ignarus miles uulgi tum ſorte peremit.
At reliquum uulgus reſoluta in gaudia mente
Certarunt uicti uictoribus:emulus ipſe
Ingenii ſuperum ſeruando condidit urbem
Ergo extat ſedis: ſtabitque ĩſigne tropheum
Et dabit antiquos ductorum noſcere mores.
Fœlices populi ſi quondam ut bella ſolebãt:
Nũc quoque ĩ exhauſtas pax nr̃a liqueret urbes.
At ni cura uiri q nunc dedit ocia mundo:
Effrenum arceret populandi cuncta furorẽ.
Nudaſſent auidæ terraſque fretũque rapinæ.

Tropheum: ſignum tãtæ clementiæ. Antiquos mores:in capiendis & diripiendis urbibus:& ſic tpa ſua notat Syllius quibus per fas & nefas imperatores omnia agebant:quondam inquit bella non tantũ exhauriebant urbes quantum nunc pax ſæuiente auaritia tyrannorum. Iam uero inquit cor. Tacitus nouis cladibus uel poſt longam ſæculorum feriem repertis afflictæ:hauſtæ:aut abruptæ urbes: fecundiſſima campaniæ ora: & urbs incendiis uaſtata conſumptis antiquis delubris: ipſo capitolio ciuium manibus incenſo: pollutæ cerimoniæ: plenum exiliis mare: infecti cædibus ſcopuli. At ni cura uiri: adulatur domitiano Syllius quo imperante floruit: mihi domitianus inquit qui ſua prudentia & clementia dedit otia mundo: urbeſque a rapinis uindicauit prohibuiſſet direptiones prouinciæ urbeſque penitus denudarentur. Fretum:ipſas inſulas adulatur ut dixi:cum domitianus turpis:& crudelis fuerit quem caluum neronem appellat iuuenalis.

T noua romuleũ: Gneo Fuluio Centimallo. P. Sulpitio galba consf. comitia de mittendo ꝓ consule ĩ hispaniã habita sũt. tũ Scipio. xxiiii. annos natus ꝓfessus est se iturũ ut morte pr̃is. ac patrui ulcisceret. itaque ingẽti fauore missus ẽ: datusque ei adiutor fuit. M. Iunius Syllanus propretor cũ. xxx. qnqueremibus ab ostiis tiberinis ĩ hispaniã nauigauit. Vbi monitus ꝓ nocturnã qete a pr̃e ut Syllius fingit carthaginẽ nouã expugnauit castitatis constantiæque romanæ seruata uirgine exemplũ dedit bellũ in ætolia macedones suscitarũt. Fabi. Maximus torentũ recupat. Marcellus cõsul ĩ brutiis cadit: & asdrubal ad metauꝝ cedit. caputque ãnibali ostẽtat Nero. Trepidas: ꝓpter mortem duoꝝ scipionũ. Martem iberũ: bellũ hispanũ. Attritis rebus: mortuis ĩperatoribus. Geminus Scipio: Publius & Gne. Hoste supbo: asdrubale. Magone: & alio asdrubale, ducibus tũc carthaginẽsium. Hic metus: timebant romani ne hispani deficerẽt ad pœnos. Tartessia: hispana a tartesso oppido. Propiora: libyca. Circunspectãt: Liuius ait. At in magistratus uersi circunspectãt ora prĩcipũ alioꝝque alios intuentium fremuntque adeo ꝑditas res, desperatũque de re. pu. eẽ. Laceris: afflictis morte ducũ. Absterret iuuenẽ: sensus. ꝓpinqui Scipionis eũ ab hac prouincia deterrebãt. ne. s. eo proficisceret ubi pr̃ & patruus occubuerãt. cũ ea prouĩcia uideret eẽ ĩfausta Scipionibus. Piare: ulcisci mortẽ suoꝝ. Annos: ætatẽ Scipionis quasi nõ sufficientẽ tanto ponderi. Busta: sepulchra. Flagret: ardeat ꝓpitiore marte. Nec promptũ: nec eẽ facile. Rudi: inexperto. Sub umbra lauri: lauro coronabant triũphantes: & qa Scipio erat supaturus hispaniã: & tãdẽ de carthagine triũphaturus iõ sub lauro quæ ĩ remota pte domus erat de bello ineundo cogitabat. Ingeniosa fictio poetæ uirtus hortata ẽ Scipionẽ ad labores tolerandos pp gloriã. pollicita triũphũ de Annibale. hoc de uirtute & uoluptate primus finxit ꝓdicus chius & repetiit xenophon ut dictũ est ĩ cõmentariis officioꝝ cogitãti ergo Scipioni belli euentũ apparuerũt uirtus: & uoluptas. Altera: uoluptas Achemenii dicunt ab achemene ãtiquo duce. unde odores: & aromata aduehebant Amonũ inqt hippocrates ẽ frutex: nascit in syria: & armenia semẽ reddẽs sibi cõnexũ flore albo ueluti uiolæ folia similis brioniæ bonũ hẽt odorẽ: somnosque suaues facit. Ambrosias: odoratas. Suffuderat: itexuerat uestis erat purpurea intexta auro. Non indignor inqt seneca ꝙ post uoluptatẽ ponit uirtus sed ꝙ oĩo cũ uoluptate cõferat contẽptrix eius & hostis & longissime ab illa resiliens. labori: ac dolori familiarior uirilibus incõmodis potius q̃ isti effœminato bono ĩferenda. Acu: calamistro instrumentũ ẽ ad cõponendos cõcinne crines. hinc dixere orõnem nimis faleratã calamistratã & qm̃ calamistris cinere calefactis crispant capilli iõ illi q tali officio fũgunt cinifiones appellant. Hora. ĩ sermonibus: custodes: lectica: cinifiones. Ancipiti: uacillãti. uoluptas. n. motu oculorũ lasciuit: quos uirtus hẽt sedatos: & ut est uirtus inquit Seneca. Excelsum: & regale inuictum: infatigabile: uoluptas humile: seruile: imbecillum: caducum: cuius statio: & domicilium fornices: & popinæ sunt. Virtutem in templo inuenies: In foro in curia: pro muris stantem puluerulentam callosas habentem manus: uoluptatem latentem sæpius: ac tenebras captantẽ circa balnea: ac sudatoria: ac loca edilem metuentia mollem eneruem.

T noua romuleum carpebat
cura senatum.
Quis trepidas gẽtes martemque
subiret iberum
Atritis rebus: geminus iacet hoste superbo
Scipio: belligeri mauortia pectora fratres.
Hic metus in tyrias ne iam tartesia leges
Concedat tellus: propioraque bella pauescat.
Anxia turba patrum quasso medicamina mœsti
Imperio circunspectant: diuosque præcantur
Qui laceris ausit ductor succedere castris.
Absterret iuuenẽ patrios patruique piare
Optantem manes tristi conterrita luctu
Et reputans annos cognato sanguine turba
Si gentẽ petat infaustam inter busta suorum
Decertandum hosti: qui fregerit arma duorum.
Qui consulta ducum ac flagret meliore gradiuo.
Nec promptum teneris immania bella lacertis
Moliri: regimenque rudi deposcere in euo
Has lauri residens iuuenis uiridante sub umbra
Edibus extremis uoluebat pectore curas.
Cum subito assistunt dextra leuaque p auras
Allapsæ haud paulum mortali maior imago:
Hinc uirtus illinc uirtuti inimica uoluptas.
Altera achemenium spirabat uertice odorem
Ambrosias diffusa comas et ueste refulgens
Ostrum qua fuluo tyrium suffuderat auro.
Fronte decor quesitus acu: lasciuaque crebras
Ancipiti motu iaciebãt lumina flammas.
Alterius dispar habitus: frons hirta: nec unquam

Compofita mutata coma:ftans uultus et ore
Inceffuque uiro propior:letique pudoris.
Celfa humeros niueæ furgebat ftamine pallæ
Occupat inde prior promiffis fifa uoluptas:
Quis furor hic non digne puer confumere bello
Florē æui?cannæ ne tibi grauiorque palude
Meonius ftigya lacus exceffere?paduſque?
Quē tandem ad finem bellando fata laceffes?
Tu ne etiam temptare paras athlantia regna?
Sidoniafque domos? moneo certare periclis
Define:et armifonæ caput obiectare procellæ
Ni fugis hos ritus:uirtus te feua iubebit
Per medias uolitare acies:mediofque per ignes.
Hæc patrē patruumque tuos hæc prodiga paulū
Hæc decios ftygias herebi detrufit ad undas.
Dum cineri titulum memorandaque nomina buftis
Prætendit:nec fenfuræ quid gefferit umbræ.
At fi me comitem puer non limite duro
Iam tibi decurret conceffi temporis ætas
Haud unq̄ trepidos abrumpet buccina fomnos.
Non glaciē arctoā non experiere furentis
Ardorem cācri:nec mēfas fæpe cruento
Gramine compofitas:aberūt fitis afpera:et hauftus.
Sub galea puluis:partique timore labores.
Sed current albufque dies: horæque ferenæ:
Et molli dabitur uictu fperare fenectam.
Quantas ipfe deus letos generauit in ufus
Res homini plenaque dedit bona gaudia dextra.
Atque idem exemplat lenis mortalibus eui
Imperturbata placidus tenet ocia mente.
Illa ego fum anchife ueneris fimoētis ad undas.
Quæ iunxi generis uobis unde editus autor.
Illa ego fum uerti fuperum quæ fæpe parentē
Nunc auis in formam: nūc torua in cornua tauri
Huc aduerte aures:currit mortalibus æuum
Nec nafci bis poffe datur:fugit hora:rapitque
Tartareus torrens ac fecum ferre fub umbras
Si qua animo placuere negat:quis luce fuprema
Demififfe meas fero non ingemit horas?
Poftq̄ conticuit:finifque ē addita dictis:
Tunc uirtus quas nam iuuenē florentibus inquit
Pellicis in fraudes annis:uitæque tenebras?

Niueæ:cādidæ & puræ.hic habitus cōuenit uirtuti q̄ nihil ē candidius:nihil purius. Quis furor:orō uoluptatis ad Scipionē:cui ꝓponit delitias fi uoluptati uelit inferuire:& incōmoda.ut magis eū a uirtute deterreat & īcipit a reꝑhenfiōe:q̄fi Scipio furore quodā ductus ad ꝑicula ruat.& fpernat uoluptatē quæ uī def effe amica naturæ. Nō digne:q nō mereris ut flos tuæ ætatis ī bello confumat. Cānæ ne tibi:exēplo cladū acceptarū a romanis deterret Scipionē a bello:oblitus ne es inqt quantā calamitatē acceperint romani ad cānas trafimenū. Trebiā atque ticinū. Lacus meonius: trafimenus. Grauior:funeftior romano noī ipfa palude īferna. Padus:ftrages ad ticinū. & trebiam qui in padum emittunt. Tu ne ēt: exēplo patris & patrui monet Scipionem ut qefcat nec fe bellico furori cōmittat. Athlātica: hifpana.athlas ē ī finibus mauritaniæ ubi īcipit hifpania freto gaditano diuifa ab aphrica. Sidonias:carthaginēfes. Ni fugis:proponit oīa īcommoda quæ uirtus cogit hoīes fubire. Ritus:bellicos.f.

Sæua:horrida cruda & hoīem crudelitatibus exponēs. Decios: p̄rem in bello latino. filiū ī bello hetrufco.nepotē ī bello contra pyrrhum.hi fe pro legionibus deuouerūt. Titulū: gloriā fepulchro.& in morte. Prætendit: ꝓponit.

Nec fenfuræ.i. animæ quæ nō fentiūt funera non.n.inqt pertinet ad mortuū fi infcribunt eulogia in fepulchris qppe nihil fentit. Non limite duro:ideft uia amœna.& florida:uiā uirtutis:& uoluptatis defcribit hefiodus. Arctoam: feptētrionalen. Furentis cācri:ardores æftiuos cū fol afcendit ad cancrū. Cruento gramīe:herbis ꝑfufis fanguine cæforū. Albus:fœlix & fignandus albo lapillo quod thraces inftituerūt. Perfius Hunc macrine diē nūera meliore lapillo.Qui tibi labētes apponit cādidus annos. Serenæ:fœlices & fine ꝑturbatiōe locus ē ab utili. Molli: dulci ac iocundo. Lenis æui:tranqllæ ac iucūdæ ætatis. Illa ego fū:inqt quæ effeci ut āchifes cū uenere coiret. Vnde natus eft æneas autor romanoꝝ.Simois fluuius troadis. Parentē:iouē qui uerfus in aqlam rapuit ganymedē:& ī forma tauri afportauit europā. Quis luce fuprema:ideft ī morte. Quas nā iuuenē: orō uirtutis inuehētis ī ipfā uoluptatē alliciētē iuuenes ī fraudē.& fic illius rōnes cōfutat.& oīa oppofita fuadet agēda ut gloriā cōfeq̄tur hō ad q̄ natus ē & honeftatē:quæ ē finis ipfius uirtutis ꝓponitque utilitatē dicēs dabo tibi uictū ānibalem q nūc uifcera italiæ adurit. Florētibꝫ:iuuenilibus & aptis ad uirtutē fufcipiēdā cū laboribꝫ q aīos generofos nutriūt. Pellicis:allicis & thrais ī fraudē & uitā reprehēfiōe dignā īde pallacē Vlyffē appellat.Vir. Tenebras:fine aliq̄ laude ac noīs lumīe:

Ratio:intellectus quo a cæteris distamus aialibus.& hæc rõ postea disciplinis & artibus efficit̃ recta rõ & appellat̃ prudentia:q̃ homo hõi antecellit. Celestia semina:aius pars diuini spũs: ut qbusdam philosophantibus placuit.Empedocles dixit aiam nostram eẽ deum.Horatius appellat aiam:diuinæ auræ ꝑticulã:deus gloriosus aiam infũdit. Isti hoies habentes rationẽ:& aiam diuinã. Minores deos:hoies. Degeneres:degenerantes a sua excellẽtia:& oblitos celestis seminis uoluptatique iseruiũt: quæ hoibus cũ cæteris beluis cõis est:& affert exẽpla illoꝝ:q e natura & uirtutis ꝑscripto uiuentes cælo dicati sũt.priscos quippe heroes ꝓ genere hũano bene meritos posteri beneficioꝝ memores cælo sacrarũt: qm̃ deũ imitati sunt:q oium saluti ꝓspicit:& cõ modo:generosi ai:& magnifici est iuuare:& ꝓdesse:q dant beneficia inquit seneca deos imitant̃:q repetunt feneratores. Cuncta domantẽ: herculẽ qui mõstra domuit & labores quibus cælũ meruit.ex hac nostrorũ opinione iquit Cicero Romulus in cælo cũ diis agit æuũ Indeque plapsus ad nos & usque ad oceanũ hercules tantus & tã præsens habet̃ deus.hinc liber deus semele natus:eadẽque famæ celebritate tyndaridæ fratres nõ modo adiutores in præliis po.ro. sedent nuntii fuisse phibent̃. Seras & idos:bacchus domuit orientẽ: & frenata tygride triũphans rediit. Taurus mons ut dictũ ẽ mediam secat asiã:& cum scythiã attigit dr̃ caucasus. Suspiratos:imploratos a nautis quorũ sũt numina: & quibus helena dira nocet. Lædeos fratres:castorẽ:& pollucẽ filios lædę Horatius in carminibus. Quorũ simul alba nautis stella refulsit.Defluit saxis agitatus humor.concidunt uenti:fugiũtque nubes:& minax sic dii uoluere põto unda recũbit. Pli.de horũ stellis loquens ait.geminæ ãt salutares & prosperi cursus ꝑnunciæ:quaꝝ aduentu fugari dirã illam ac minacẽ appellatãque helenam ferunt:& ob id polluci & castori id numen assignant.eosque in mari deos inuocant. Quirinum:romulũ q urbis romæ auspicato fundamẽta iecit. Nõne uides:nunc arguit a præstantia formæ ipsius hominis:Cice.li.primo de legibus ait;Artes innumerabiles repertæ sunt docente natura quam imitata ratio res ad uitam necessarias sollerter consequuta est. ipsum autem hominem eadem natura non solum celeritate mentis ornauit sed & sensus tãquam satellites attribuit figuramque corporis habilem:atque aptam ingenio humano dedit. Nam cum cæteras animantes abiecisset ad pastum.solum hominem erexit ad cælique quasi cognationis domiciliique pristini conspectum excitauit.tum speciem ita formauit oris ut in ea penitus reconditos mores effingeret.& Oui.libro primo metamorphoseos: Pronaque cũ spectent animalia cætera terram.Os homini sublime dedit. Vultus:id est ipsa ora:quoniam uultus a uoluntate fingitur : ĩde dicimus irato mœstoque uultu Cicero in legibus ait:& is qui appellatur uultus qui nullo in animante esse potest ꝑter hominem indicat mores. Sublimia:erecta ad cælum. Traxisset:inclinasset ad terram:& uentri obedientes finxisset ipsas pecudes:& cætera id genus. Obscenam:turpem & plenam fecibus.homo ãt inquit ad laudes & ad gloriam natus est. Munera diuum:si recte utetur muneribus naturæ parentis ratiõe.s.& formæ excellentia. Huc age:argumẽtũ ab urbe roma sumit:quæ ex tenui aucta principio ardentissima uirtute ciuiũ suorum orbis regina facta est.Inde a contrario docens florẽtissimas urbes luxu euersas.fidena urbs hetruriæ albanorum colonia fuit trans tyberim:stadi.xl. distabat ab urbe. uicta a romulo urbis conditore in coloniã descripta est idibus aprilis. Asylo : concursu hominum cõfugiẽtiũ ad asylũ qđ erat tẽplũ cui ius tale datũ erat neqs ĩde ullo crimine diuelli posset romulus cũ multitudinẽ desideraret apuit asylũ. Iuue.& tñ ut lõge repetas lõgeque reuoluas nomẽ ab ĩfami gẽtẽ deducis asylo.Id cadmus dr̃ instituisse ĩ condẽdis thebis.Tẽplũ dianæ ephesiæ id iuris habuit qđ Alexander magnus ad stadium ꝓduxit:qđ tandẽ ampliatũ ab Antonio Augustus sustulit cũ scelerati ꝑ posita tali ĩpunitate augeret̃. Dextris:robor̃ ac fortitudĩe ciuiũ. Luxus:uoluptates uirtuti inimicæ.

C ui ratio et magnæ celestia semina mẽtis
M unere sũt concessa deum:mortalibus alti
Q uãtum celicolæ tãtundem anialibus isti
P ræcellũt cunctis:tribuit nãque ipsa minores.
H os terris natura deos:sed federe certo:
D egeneres tenebris aias damnauit auernis.
A t qs etherii seruatur seminis ortus
C æli porta patet:referã qd cuncta domãtem
A mphitryoniadẽ?qd cui post seras et indos.
C aptiuo liber cum signa referret ab euro
C aucaseæ currum duxere per oppida tigres?
Q uid suspiratos magno ĩ discrimĩe nautis
L edeos referam fratres?uestrumque qrinum?
N õ ne uides hominum ut celsos ad sydera uultus
S ustulerit deus?ac sublimia finxerit ora.
C ũ pecudes uolucrũque genus formasque ferarũ
S egnẽ atque obscenam passim strauisset ĩ aluum.
A d laudes genitum capiat si munera diuum
F œlix ad laudes hoium genus:huc age paulum
A spice nec lõge repetam modo roma minãti
I mpar fidenæ contẽtaque crescere asylo
Q uo sese extulerit dextris:idẽ aspice late
F lorentes quondam luxus quas uerterit urbes.

Quippe nec ira deūm tantum nec tela nec hoſtes
Quantum ſola noces animis illapſa uoluptas.
Ebrietas tibi fida comes:tibi luxus:et atris
Circa te ſemper uolitans infamia pennis.
Mecum honor:et laudes:et leto gloria uultu.
Et decus:et niueis uictoria concolor alis.
Me cunctus lauro perducit ad aſtra triumphus.
Casta mihi domus:et celſo ſtant colle penates.
Ardua ſaxoſo perducit ſemina cliuo
Aſpera principio:nec enim mihi fallere mos eſt.
Proſequitur labor:ad nitendum intrare uolenti
Nec bona conſcendūt quæ ſors infida dediſſet:
Atque eadē rapuiſſe ualet:mox celſus ab alto
Infra te cernes hominum genus:omnia contra
Experienda manent:q̄ ſpondet blanda uoluptas:
Stramine proiectus duro patiere ſub aſtris
Inſomnes noctes:friguſque famēque domabis.
Idem iuſtitiæ cultor:quæcūque capeſſes
Teſtes factorū ſtare arbitrabere diuos
Tunc quotiens patriæ rerūque pericula poſcent
Arma feres primus:primus te in mœnia tolles
Hoſtica:nec ferro mentē uincere nec auro.
Hinc tibi non tyrio uitiatas murice ueſtes
Nec domum deforme uiro flagrantis amomi:
Sed dabo qui ueſtrum ſeuo nunc marte fatigat
Imperium ſuperare manu:laurūque ſuperbam
In gremio iouis excīſis deponere pœnis.
Quæ poſtq̄ cecinit ſacrato pectore uirtus:
Exemplis letum uultuque audita probantem
Conuertit iuuenem:ſed enim indignata uoluptas
Non tenuit uoces:nil uos iam demoror ultra
Exclamat:uenient uenient mea tēpora quondā
Cum docilis noſtris magno certamīe roma
Seruiet īperiis:et honor mihi habebitur uni.
Sic quaſſans caput ī nubes ſe ſubſtulit atras.
At iuuenis plenus monitis īgentia corde.
Molitur:uiſæque calet uirtutis amore
Ardua roſtra petit nullo fera bella uolente:
Et grauia ancipitis depoſcit munera martis
Arrecti cunctorum animi:pars lumina patris
Pars credūt toruos patrui reuiſcere uultus.

Quippe nec ira deū:ꝓbat ab effectu q̄ ſit ſpernēda uoluptas. Atris: nigris:& ſceleratis. Celſo colle:domus uirtutis ut ſcribit heſiodus eſt in ædito loco qm̄ uerſat̄ circa difficile: habetque radices amaras ipſa uirtus.fructus aūt ſuauiſſimos. Neque mos fallere:nā uirtutis ꝓpriū eſt nō diſſimulare: ſed palā loq & odiſſe atque amare palā. Intrare.ſ.noſtros penates.opus ē maximis laboribus parare uirtutem:qm̄ delitiis nō itur ad aſtra. īſuauē & aſperā inqt diuus hieronymus fecit nobis uiā uirtutis conſuetudo peccandi. Nec bona conſcēdūt: nō attingunt inquit domū meā bona fortunæ:quæ ſunt quæ habent̄ extra aīum & corpus:ut diuitiæ:honorẽs:magiſtratus: affines:propinqui:& cætera id genus.

Infida:qm̄ dat:& aufert cū uult. ē enī temeraria & cæca:uirtus coſtans: & ꝑpetua:& nō pōt auferri.loquit̄ poeta ex ſētentia ſtoicoꝝ qui dicebant uirtutem ſatis eē ad bene:beateque uiuēdū.peripathetici & academici addebāt bona corporis:& fortunæ:bias priēnēſis direpta patria priena fugiens dixit.oīa mea bona mecū porto.Ille hæc ludibria fortunæ īquit Cicero ī paradoxis.ne ſua quidē putauit quæ nos appellamus etiā bona:bonū eſt ſiquid recte fit.& cū uirtute. Mox cū perueneris ad ipſam uirtutē tantum ātecelles cæteris hominibus q uirtute uacāt q̄tum hoīes beſtiis. Blāda:illecebris plena:quæ quo ē maior eo magis mentem a ſua ſede:ac ſtatu dimouet. Domabis:continētia.ſ.aīque robore. Cultor:amator. Ferro nec auro: ideſt non debes uinci aliquo timore aut auaritia & cupiditate: ſed in oī actione fortis:& prudentis uiri ſeruare decorū.

Vitiatas: tinctas purpureo colore:de Amomo dictū ē ſupra. dabo tibi inquit ſupare Annibalē:& nobilem de carthagine triumphū.Triumphātes lauro coronati uehebant̄ curru ī capitoliū & lauream deponebant in gremio iouis capitolini. Excīſis pœnis:deuictis carthaginenſibus:& ad tributū redactis. Quōdā:in futuꝝ:& ſic dāpnat tēpora ſua ſyllius quæ luxu diffluebant.ꝑdebantque optīa inſtituta maioꝝ. Ardua roſtra: qm̄ erant affixa tribunali in foro. Nullo uolente:nemo qppe audebat ī hiſpaniam ꝓficiſci:ubi duo clariſſimi ceciderāt īperatores: cū populus autore Liuio fortunam domus horreret Scipio aduocata concione primum de ætate ſua. poſtea de imperio alto aīmo in roſtris diſſeruit ut ardorem qui reſidebat in anīs hominum excitaret moueretque omnis & certioris impleret ſpei. Ancipitis: periculoſi:& dubii.

Sed quamq̄ tacitus magnis tamen egra periclis
Pectora subrepit terror:moleque pauentes
Expendunt belli:et numerat fauor anxius annos
Dumque ea confuso percēset murmure uulgus:
Ecce per obliquum celi squalentibus auro
Effulgens maculis ferri inter nubila uisus
Anguis:et ardenti radiare per aera sulco.
Quaque ad celiferi tendit plaga littus atlantis:
Perlabi resonante polo bis terque coruscum.
Addidit augurio fulmen pater.et uaga late
Per subitum moto strepuere tonitrua mundo.
Tum uero capere arma iubent:genibusque salutāt
Submissi augurium:atque iret qua ducere diuos:
Perspicuum:et patrio monstraret semita signo.
Certatim comites rerum bellique ministri
Agglomerant sese:atque acres sociare labores
Exposcunt:laudumque loco est iisdē esse sub armis:
Tum noua ceruleum descendit classis in equor
Et comes ausonia:atque in terras transit iberas.
Vt cum sæua fretis immisit prælia chorus:
Isthmon curuata sublime suberigit unda
Et spumante ruens per saxa gementia fluctu.
Ionium egeo miscet mare:celsus in arma
Emicat ac prima stans scipio pupe profatur:
Diue tridente potens cuius maria ire per alta
Ordimur:si iusta paro decurrere classi:
Da pater:et nostros ne sperne iuuare labores.
Per pontum pia bella ueho:leuis inde secunda
Aspirans aura propellit carbasa flatus.
Iamque agiles tyrrhena sonant qua cerula puppes
Ausonium euasere latus:ligurumque citatis
Littora transmittunt proris:hinc gurgite ab alto
Tellurem procul irrumpentem in sidera cernunt
Aerias alpes:occurrunt mœnia graio
Condita massilæ populis excincta superbis
Barbarus immani cum territat accola ritu.
Antiquæ morem patriæ cultusque habitumque
Phocais armisonas inter tenet hospita gentes.
Hinc legit ausonius sinuatos gurgite ductor.

Sed quāquam tacitus ordo:& sēsus terror q̄uis tacitus.i.ipsa tacita cogitatio latenter ingrediebat̃ pectora romanorū egra & mœsta tātis p̄iculis:q belli magnitudinē expendūt.i. cōsyderāt & rōnem habēt ætatis. Fauor anxius.i.hi q faue bant & anxii erāt timētes malū euentū: numerabāt annos Scipionis:q nōn uidebant̃ tāto re℞ pōderi sufficer̃. Ecce per obliquū:auguriū d̃scribit poeta. Scipio natus erat ex ioue qui cū pōponia in for mā āguis cōcubuit. nā fama ut inq̄t Li. afferebat cōceptum esse Scipionē ut de Alexandro magno prius diuulgatū fuerat cōcubitu anguis immanis:& in cubiculo matris eius p̄sepe uisam p̄digii eius speciē iteruentuque hoīum æuolutam repēte atque ex oculis elapsā. Quaque ad celiferi.uidebat̃ anguis tēder̃ ad athlantē montē & sic uia ostendebat̃ Scipioni: ut stella mōstrauit iter æneæ & filio ad idā montē. Celiferi: q̄m athlas sustinet cælū: ut fabulæ uolūt. Mundo: cælo. Patrio signo:q̄m iuppiter erat p̄r Scipionis. Noua classis: q̄nqueremes. xxx.fuerūt:& ad eas copias q̄s ex uetere exercitu hispania hēbat quæque a puteolis cū.C. Nerone traiactæ erāt aliæ copiæ additæ sūt inde ostiis tyberinis p̄fectus p̄ter oras tusci maris alpes atque gallicū sinū deīde pyrenei circūuectus promontoriū tēporis copias exposuit.inde Tarraconē profectus ē. Ausonia: ipsa pubes itala & milites:q auspicia Scipōis sequuti sūt. Vt cū sæua: trāsitū Scipionis in hispaniā celeri nauigatiōe uēto q mare Ioniū egeo miscet cōparat sic Scipio ex litore italo celeriter litoribus hispanis appulsus ē. Chorus: uētus q flat ab occidēte Mare ioniū īcipit A tarēto: & se extēdit usque ad pelopōnesū ultra q̄ ē mare egeū.Isthmus est q̄si collū ipsius pelopōnesi.& hic ionio in deo egeo infestat̃.Vnde Oui:Equora bina suis oppugnāt fluctibus isthmon.Et tenuis tellus audit utrunque mare. Curuata unda:quæ illisa rupibus isthmiacis resilit. & curuat̃ ī sinū.Papinius ī thebaide ira taque terræ curua palemonio secludit̃ unda lecheo. Diue potēs:oro Scipionis ad Neptunū. Pia:iusta & p̄ p̄ria. Tyrrhena cerula:q̄m nauigauit p̄ mare tyrrhenū.inde ligusticū. Ausoniū:italū. Hinc:ex mari ligustico aspiciebant alpes:massylia cōdita fuit a phocēsibus iō ait graio. Excīcta:circūdata gallis stolidis:& bellicosis & q̄uis barbari īmani ritu īsultēt tn̄ massylia retinet ātiquū morē p̄riæ. Nā massyliēses rem urbanam per optimates regebant:& leges morem ionico p̄ponebant:optimis uiuentes institutis & nobilissimi romani massyliā ad capessēdas bona℞ artium disciplinas proficiscebantur frugales erant in uictu:& cultu corporis modestissimi. Immani ritu:quoniam galli placabant numina & maxime tarari hūano sanguie. Phocais hospita: ipsa massylia condita a phocensibus:& ipsi phocenses q in gallia hospites fuerūt ex eubea q̄ppe illuc nauigarūt.

Anfractus pelagi nemoroso uertice celsus
Apparet collis: fugiuntque in nubila siluæ.
Pyrenes: tunc emporiæ ueteresque per ortus
Graiorum uulgus tunc hospita tarraco baccho
Considunt portu: securæ gurgite clauso
Stant puppes positusque labor terrorque profūdi.
Nox similes morti dederat placidissima somnos
Visa uiro stare effigies ante ora parentis.
Atque hac aspectu turbatum uoce mouere.
Nate salus quondam genitoris: nate parentis
Et post fata decus: bellornm dira creatrix
Euastanda tibi tellus: et cede superbi
Ductores libyæ cauta uirtute domandi.
Qui sua nunc trinis deducunt agmina castris.
Si conferre manum libeat: coeantque uocate
Hinc atque hinc acies: ualeat quis ferre ruentes:
Tergemina cum mole uiros? absiste labori
Ancipiti: sed nec segnis potiora capesse.
Vrbs colitur teucro quondam fundata uetusto
Nomen carthago: tyrius tenet incola muros.
Vt libyæ sua sic terris memorabile iberis
Hæc caput est: non ulla opibus certauerit auri
Non portu celso ue situ: non dotibus arui.
Vberis: aut agili fabricanda ad tela uigore.
Inuade auersis nate hanc ductoribus urbem.
Nulla acies famæ tantum predæ ue pararit.
Talia monstrabat genitor propiusque monebat.
Cum iuuenem sopor et dilapsa reliquit imago.
Surgit et infernis habitantia numina lucis.
Ac supplex patrios compellat nomine manes.
Este duces bello: et monstratam ducite ad urbem.
Vobis ultor ego et sarrano murice fulgens
Inferias mittam fusis insignis iberis
Et tumulis addam sacros certamine ludos
Progreditur: celeratque uias: et corripit agmen
Pernici rapidum cursu: camposque fatigat.
Sic ubi prosiluit piseo carcere præceps
Ante suos it uictor æquus: currumque per auras
Non solum ante alios: sed enim mirabile dictu
Haud ulli durant uisus equare uolantem.
Iamque hyperionia lux septima lampade surgens.
Sensim attollebat propius subeuntibus arces
Vrbis: et admoto crescebant culmina gressu.

Anfractus: curuos sinus. nam pyrenei circūuectus ē promontorium. Collis: ipsi mōtes pyrenei qui gallias ab hispanis diuidunt emporiæ urbs ī pricipio hispaniæ prope pyrenos montes. Veteres ortus: quoniam massylieses a græcis oriundi condiderunt emporias. tarraco urbs celtiberorū uino clara. Viro: scipioni apparuit imago paterna p nocturnam quietem. Quondam salus: nam scipio adolescens patrem uulneratū ad Ticinum liberauit: ut dictum est. Bellorum creatrix: bellicosa hispania. Superbi: elati ac tumidi cæde nostra. tres erant libyci ductores ut dixi. Ancipiti: dubio & periculoso. Vrbs colitur: describit nouam carthaginem. Syrius in cola: qm̄ poeni fecerunt illam coloniam & appellauerunt carthaginem: & ut carthago ē celebris in libya. & caput sic ista in hispania. Situ: posita est noua carthago in colle: & ab uno latere mari alluitur. Fabricanda ad tela: opulentissima erat carthago: & bellicorum instrumentorum plena: qua expugnata a scipione captus est ingens belli apparatus: lege Liuium. Auersis: absentibus inuade inquit carthaginem nunc cū absunt ductores. Nulla acies: pugna cū hoste. Propius: uehementius. Patrios: pater nos. Sarrano murice: tyria purpura.

Inferiæ: dicuntur uictimæ quæ mactā tur diis inferis. parentabo inquit manibus uestris. sepulchra ēt patri & patruo extruxit scipio: celebrauitque ludos funebres. Sic ubi: celeritatē scipionis cōparat æquo currenti in ludis piseis & olympicis. Ante suos: cum quibus est ligatus ad currum. Iamque hyperionia: Scipio a Tarracone carthaginem septimis castris exercitū perduxit. hyperion sol dicitur. M. claudio Marcello. M. ualerio leuino cons. Scipio cum a Tarracone ad exercitum uenisset habita concione addidit hoc: sed quoniam uos instructos atque ordīatos cognosco ad carthaginem nouam oppugnandam totis uiribus & bono animo transeamus. cūque omnes una uoce hoc faciundum succlamarent eos carthaginem duxit. Arces: ipsius carthaginis quam oppugnaturi petebant. Admoto gressu: quanto magis appropinquabant urbi tanto magis culmina urbis crescebant.

Ac pelago uectus:lælius præerat claſſi
& hora tẽporeque conſtituto claſſem il
luc appulit & urbẽ cĩxit qua mari alluit̃
Liuius ait:& a nauibus eodẽ tempore ea
quæ mari alluitur pars urbis oppugna/
ri cœpta eſt. Hora:die conſtituto a ſci
pione ut adeſſet. Subigendæ:admouẽ
dæ ad urbẽ. Carthago impenſo:deſcri
bit ſitũ carthaginis. Impenſo:magno:
qm̃ eſt ĩ ædito loco ſita ĩ betica regione.
Arctatas fauces:clauſtra deſcribit por/
tum illi ſimilẽ quẽ Virgilius lib.primo
æneidos fĩxit.Inſula quippe facit portũ
claudendo illa clauſtra ut maris ĩpetus
non ingrediatur.hic portus ab oriẽte ẽ.
ab occidente uero ſtagnũ in quod æſtus
oceani effunditur.urbs ipſa ĩ dorſo mõ
tis porrecta eſt ad ſeptẽtrionem. Iuga
ſera:occaſum ſolis. Pigram planitiem:
ſtagnũ iners. Egerit:emittit.reciproca
re eſt fluere:& refluere:& amorẽ mutuũ
reciprocum dicimus:ſupra dixit:ſequi/
turque reciproca tethis. Audax ceu pla
no:milites romani non aliter ſcãdebãt
iugum q̃ ſi p plana ĩgrederẽtur. Liuius
ait.Itaque ĩuulnera:& tela ruunt neque
illos muri:neque ſuperſtãtes armati ar/
cere queunt quin ſtatĩ aſcẽdant. Arris:
defendebat arcẽ obſtabatque militibus
romanis aſcendentibus:Liuius ait non
Arrim:ſed Magonem præſidia impoſu
iſſe arci & tumulũ firmaſſe militibus.
In arctis:difficultatibus & periculis.
Præcinxerat:ualuerat militũ corona.
Excelſa loci:ſũmitatẽ tumuli ut eius
milites natura loci adiuti romanos ſub/
euntes facile deturbarent. Inſtabiles:
cadentes p prona. Verum ubi cum nũ
tiatum eſſet ſcipioni æſtum deceder̃:ac
facilem tranſitũ dari militibus ad mur
eo armatos duxit & urbem ingreſſus ẽ.
Reuolubilis:reciprocans. Conceſſit:
abiit æſtus. Impune:tuto. Nereus:de
us maris:quẽ pro mare ponit. Nectẽs:
cogitans. Informidatus:non enĩ time
bant ab illa parte urbis carthaginenſes
propter aquam:& ideo ſcipio ĩformida
tus illac irrupit in urbem. Penus colla
dedit:Liuius ait Mago arcẽ conatus de/
fendere cũ oĩa hoſtium plena uideret:
neque ſpem ullam eẽ.ſe.arcẽque & præ
ſidiũ dedit.liberoꝝ capitũ uirilis ſexus
ad.x.milia capta ſunt. Hanc oriẽs:eo
dem die quo cœpta eſt oppugnari expu
gnata eſt carthago priuſq̃ ſol ĩgrederet̃
oceanũ. Vallari:obſideri & oppugna
ri. Ocius:citiuſquam ſol occideret.
Tum merita æquãtur:militũ uirtutẽ
collaudauit ſcipio q? difficultate loci ñ
eſſent deterriti ab urbis oppugnatione.

Ac pelago uectus ſeruata lelius hora
Quam dederat ductor ſubigendæ ad mœnia claſſi
A tergo affuſis cingebat tecta carinis.
Carthago impenſo naturæ adiuta fauore
Excelſos tollit pelago circũflua muros.
Arctatas ponti fauces modica inſula claudit.
Qua titan ortu terras aſpergit eoo.
At qua proſpectat phœbi iuga ſera cadentis
Pigram in planiciem ſtagnantes egerit undas.
Quas auget ueniens refluuſque reciprocat æſtus.
Sed gelidas a fronte ſedet ſublimis ad arctos.
Vrbs impoſta iugo:pronumque excurrit in equor.
Et tuta æterno defendit mœnia fluctu.
Audax ceu plano gradiens uictricia campo
Ferret ſigna iugum certabat ſcandere miles.
Arris ductor erat:qui contra amplexus in arctis
Auxiliumque excelſa loci præcinxerat arcem.
Pugnabat natura ſoli paruoque ſuperne.
Bellantum niſu paſſim per prona uoluti
Truncato inſtabiles fundebant corpore uitam.
Verum ubi conceſſit pelagi reuolubilis unda:
Et fluctus rapido fugiebat in equora lapſu:
Quaque modo excelſæ ſulcarant cerula puppes
Hac impune dabat nereus tranſcurrere planta.
Hinc tacite nectens informidatus adire
Ductor dardanius ſubitam trahit equore pubem
Perque undas muris pedes aduolat:inde citati
A tergo accelerant:qua fixus fluctibus arris.
Incuſtoditam ſine milite liquerat urbem.
Tum proſtratus humi miſerandum uicta cathenis.
Penus colla dedit populumque adduxit inermem.
Hanc oriens uidit titan cum ſurgeret urbem.
Vallari caſtris:captamque aſpexit eandem.
Ocius heſperio quam gurgite ringeret axem.
Aurora ingrediens terris exegerat umbras.
Principio ſtatuunt aras:cadit ardua taurus.
Victima neptuno pariter:pariterque tonanti
Tum merita equantur donis:ac premia uirtus
Sanguine parta capit:falleris hic pectora fulget.
Hic torque aurato circundat bellica colla.

Muralis coronæ. Qu. Therylium & sex. Digitiũ muralibus coronis donauit q̄ pariter muꝝ ascende rant: tũ reliquos ut ait liuius prout cuiusque meritũ uirtusque erat donauit. ante omnis. C. Læliũ præfectũ classis & omni genere laudis sibi æquauit & corona aurea. ac. xx. bubus honestauit. Titulo: honore ac laude pugnæ naualis. Peni rectoris: arris qui fuerat rector cuius arma scipio donauit lælio. Libamina: principia & primitiæ. Captiuæ opes: præda ĩgẽs fuit autore liuio. Signa militaria. lxxiiii. argenti & auri magna uis. pateræ aureæ. cc. lxxvi. fere oẽs pondo libræ. ex argento decem & octo milia

Ille nitet celsus muralis honore coronæ.
Lelius ante omnes: cui dextera clara domusque
Terdena boue et æquorei certaminis alto
Donatur titulo: pœnique recentibus armis
Rectoris: tunc hasta uiris et martia cuique
Vexilla et meritum: et predæ libamina dantur.
Postq̄ perfectæ laudes hominnmque deumque
Captiuæ spectantur opes: digestaque præda
Hoc aurum patribus bello hæc martique talenta
Hoc regi donis diuum: hoc ante omnia templis.
Cætera bellantum dextræ pulchroque labori.
Quin etiam accitus populi regnator iberi
Cui sponsa et sponsæ defixus in ossibus ardor
Hanc notam formæ concessit lætus ouansque
Indelibata gaudenti uirgine donum.
Tum uacui curis uicino littore mensas
Instituunt: festoque agitant conuiuia ludo.
Lælius affatur: macte: o uenerande pudici
Ductor macte animi cædat tibi gloria lausque
Magnorum heroum. celebrataque carmine uirtus
Mille myceneas qui traxit in æquora porras
Rector: et inachus qui thessala miscuit arma
Fœmineo socium uiolauit fœdus amore.
Nullaque tum phrygio steterant tentoria campo
Captiuis non plena thoris: tibi barbara soli
Sanctius iliaca seruata est phoebade uirgo.
Hæc atque his paria alterno sermone requirunt:
Donec nox atra circundata corpus amictu
Nigrantes inuexit equos: suasitque quietem.

&. ccc. uasoꝝ argẽtoꝝ magnus numerus oĩa data fuerũt. C. Flaminio quæstori. Scipio duo milia opificũ populo roma. ascripsit. Patribus: ærario populi ro. Bello: ad bellũ: hæc ĩquit seruata sunt ærario cætera præda militibus data est. Regi diuum: ioui capitolino. Quin et accitus: captiua eximiæ formæ scipioni oblata ẽ a militibus quæ oĩum oculos in se conuertebat quacũque iret: cũ scipio cognouisset desponsatam eẽ prĩcipi celtiberorum cui luceio nomen erat ex templo parentibus. sponsoque e domo accitis uirginem intactã restituit: & cum parẽtes aurum attulissent pro redẽptione puellæ uocato ad se luceio. super dotem inquit quam accepturus a socero es hæc tibi dona accedent aurumque tollere ac sibi habere iussit: quo bñficio adeo sibi obnoxium reddidit luceium: ut cũ mille &. cc. equitibus intra paucos dies ad romanũ ducẽ redierit. Indelibata: intacta. Gaudenti: luceio. Macte o uenerande pudici: uerba lælii ĩ laudem scipionis continentia pudicitiaque clarĩ taxatque intemperantiã agamemnonis qui bryseida abstulit achilli. cedat iam tibi Lælius inquit uirtus heroum: quos tu omni genere uirtutis facile superas. Carmine. s. homeri: q agamemnona. Menelaum: Achillem. cæterosque celebrauit heroas: qui tempore belli amoribus detinebantur: & captiuis non abstinuerunt. Rector: agamemnon qui mycenis regnauit. Inachiis: argiuis & peloponnessiacis. Inachus fuit rex argorum. Thessala arma: pp achillem thessalũ & alios: & sic uult ĩtelligere agamẽnonẽ armasse totam græciã: ut raptũ helenæ ulcisceretur. Socium fœdus: quoniam abstulit bryseida achilli: qui capta lesbo diomedeã phorbantis regis filiã abduxit. Idem capta lirnesso urbe cylicũ Astynomen chrysei filiã: deinde expugnata pedaso hippodamiã filiam brisei unde briseis patronymicũ. Astynome agamẽnoni data est: cuius pr̄ sacerdos smithei apollinis fretus relligione cum simulachro dei supplex uenit in castra græcorum. ferens etiam prætiũ redemptionis. cum omnis lachrymis mouisset suis: censerentque græci reddendam esse filiam solus Agamemnon obstetit. hac tandem restituta briseida ut stomachũ achilli faceret uoluit. Captiuis toris: puellis raptis ab hostibus. Aiax habuit Tegmessam filiã theatrantis. Barbara: hispana. Sanctius: ĩcorruptius & maiore cõtinẽtia q̄ seruauerit agamẽnon cassandrã uestæ sacerdotẽ. Phebade iliaca: cassandra troiana quæ templo uestæ præerat: quæ capta troia data est agamemnoni quæ cum esset fatidica & ab apolline diuinãdi peritia donata phebas appellata est: de qua Ouidius. Teque Myceneo phebas amata duci. ethra obtigit demophonti: clymene achamanti. Andromache neptolemo: hecuba ulyxi: polyxenam manibus paternis pyrrhus inferias dedit. sanctius inquit tu seruasti barbaram uirginem q̄ alii seruent uirginẽ uestalem.

Emathio interea:nũc canit bellũ gestũ aduersus Acarnanes & philippũ macedoniæ regẽ hoc supra proposuerat.& macetũ lustrare domos & achaia rura.M.claudio Marcello.T.Quītio chrispio cons. philippus contra ætolos īplorātibus auxilium acheis bellũ gerit.romani misso Sulpitio & socio Attalo rege ætolos defendunt & græcos. Emathio:macedonico emathia dicta est macedonia ab emathiõe. Tellus ætola:ætolis intullit bellum philippus rex macedonũ.Acarnanes sunt finitimi ætolis:quorũ fines diuidit achelous. Subitis carinis:missis a philippo cui ætolorũ defectio ad romanos pellæ hyemāti nũtiata ẽ:q subitā expeditionẽ parauit:& cũ.c.xx.biremibus apolloniā & oricon īuasit. Causa noui motus:q̃m erat fœdus īter Annibalẽ & philippũ:ut magna classe ī italiā traiiceret:& maritimā orā depopularetur.bellũ pro pte sua terra marique gereret ubi debellatũ eẽt italia oĩs & roma carthaginensiũ eẽt prædaque oĩs ānibali cederet pdomita italia nauigarent.ī græciā bellũque cũ quibus regibus placeret gererent:quæ ciuitates ad macedoniā uergunt philippi eiusque regni eẽnt.iõ philippus & Acarnanes mouerũt bellũ ætolis romanorũ amicis. Ausoniũ:romanũ & italũ. Gẽte egregius:describit originẽ:& semina philippi. Aeacidum:epyrotarũ.æacide pronepotes Achillis ex epyrro ubi regnauit pyrrhus achilleides. philippus maternũ genus ab Achille ducebat. Tumebat:elatus erat & supabat īscribens generi suo achillẽ uirũ fortissimũ. Nocturnis armis:philippus apolloniā prius tẽtauit leuibus biremibus.c.xx.flumīe aduerso subuectus.īde ad oricũ oppidum ætoliæ in finibus uersus macedoniā nocte admouit exercitũ:quā urbẽ ī plano sitā:neque mœnibus neque uiris neque armis ualidā prīo īpetu oppressit. Taulantius:Taulātii dicti sunt ut Appianus ait a Taulantio filio illyri a quo illyrici nominant̃. Non ullo noīe:ideſt ignobilia oppida & nulli noīs inuasit philippus & cœpit. Pheacũ:pheaces hītatores sunt corcyræ īsulæ claræ hortis alcynoi Tesproti & chaones sunt populi epyri. Cassis ausis:uanis & frustra quippe nihil pfecit. Anactoria ora:epyrotica Anactoriũ urbs maritima opus molossorũ eratque tũc ditionis ætolorũ. Ambracia urbs ad mare dicta ab Ambrace rege:a qua sinus ambracius. Pellea:macedonica pella oppidũ in finibus macedoniæ pr̃ia Alexandri magni. Leucatæ:leucata ẽ promontoriũ epyri:& actiũ in quo erat tẽplũ apollinis: Virgilius: Et formidatus nautis aperit̃ apollo.Ithaca insula pr̃ia laertis patris Vlyxis.same insula est prope ithacam.cuius meminere Homerus & Virgilius. Cephalenum:cephalenia insula saxosa.quondam melena dicebatur Neritus ut dicunt cosmographi & Homerus canit in odyssea mons est ithacæ.Neritum pro insula posuit Virgilius.Et Neritos ardua saxis:quem sequitur syllius.loquitur enim nunc de insulis. Pelopis sedes:peloponnesum ubi regnauit pelops tantali filius.achaia incipit ab isthmo peloponnesi.calydõ urbs caput ætoliæ īuisa dianæ:quæ irata calidonibus īmisit aprum:qui totam prouīciam deuastauit. Virgilius concessit in iras ipse deum antiquam genitor calydona dianæ. Tristam:inuisam. Oeneas: ætolas ab oeneo patre tydei rege ætoliæ. Curetica tecta:curetes ætoliam incoluerunt.pulisque fuere In acarnaniam ab ætolis duce ætolo.unde ætolia denominata est. Hesperiam:italiam. Grais: græcis quos sollicitabat ad bellum contra romanos. Ephyre:corinthus in capite isthmi patre urbs in promontorio peloponnesi sita ex aduerso ætoliæ.pleuron urbs ætoliæ regna regum ætolorum. duplex fuit noua & uetus. Parnasus: mons est phocidis in quo erant delphi oppidum cum oraculo Apollinis.ideo ait saxa sonantia phœbo.duo habet cacumina parnasus. Saxa: Trogus ait libro uigesimo quarto. Templum Apollinis delphici positum est in rupe undique pendenti.

Emathio interea tellus ætola tumultu.
Feruebat macetum subitis perculsa carinis.
Proximus huic hosti dextras iungebat acarnam
Causa noui motus penis regique philippo
In bellum ausonium sotiatæ fœdere uires.
Hic gente egregius ueterisque ab origine regni
Eacidum sceptris proauoque tumebat achille.
Ille:et nocturnis conterruit oricon armis.
Quaque per illyricum taulantius incola littus.
Exiguos habitat non ullo nomine muros
Turbidus incessit telis ille æquore uectus
Nunc et pheacum tesprotiaque arua lacescens
Epirum cassis lustrabat futilis ausis.
Hinc et anactoria signa ostentauit in ora.
Ambraciosque sinus pelleaque littora bello
Perfundit rapido:pepulit uada feruida remis
Leucatæ:et phœbi uidit citus actia templa.
Nec portus ithace laertia regna samenque
Liquit inaccessam:fluctuque sonantia cano
Saxa cephalenum et scopulosis neriton aruis.
Ille etiam pelopis sedes et achaia adire
Mœnia gauisus tristem calydona dianæ.
Oeneasque domos curetica tecta subibat.
Promittens contra hesperiam sua prælia grais
Tum lustrata ephyre patreque:et regia pleuron.
Parnasusque biceps:phœboque loquentia saxa.

Ac ſæpe: quis, inquit philippus reuocaretur ad pŕiam bello laborãtem tñ non ceſſabat uagari p oẽm græciã oſtentando belli umbrã & ſimulachꝛꝝ. Oreſtes ſarmaticus: rex ſarmataꝝ q macedoniã ĩfeſtabat priuſq̃ decederet ab achaico bello philippus reliquit ſupra duo milia oĩs generis armatorum ſub Menippo & Polyphonte q preſto ſociis eẽnt ſi res poſceret cũ ipſe ad Macedoniã ꝓperaret ꝓueniſſet/que demetriadem alius uenit nuntius afferens de motu dardanoꝝ qui ſarmatis ꝓpiqui ſunt. Aſpera uis: multitudo crudelis. Exundaſſet: ſeſe effudiſſet. In agros dolopũ: theſſalos. nã dolopes fuerũt in

Ac ſæpe ad patrios bello reuocante penates
Cum modo ſarmaticus regna infeſtaret oreſtes:
Aſpera nunc dolopum uis exundaſſet in agros
Incepto tamen haud facilis deſiſtere uano
Belli per graias umbram circuntulit oras.
Donec nunc pelago nunc terra exutus omiſit
Spem poſitam in tyriis: et ſupplex fœdera ſanxit
Dardana: nec legem regno accepiſſe refugit.
Tunc et tyndarii latias fortuna tarenti
Auxit opes: laudemque ſimul: nam perfida tandem.
Vrbs fabio deuicta ſeni: poſtremus in armis
Ductoris titulus cauti ſollertia tutum
Tum quoque adepta decus captis ſine ſãguĩe muris:
Nanque ut compertum qui punica ſigna regebat:
Fœminea exuri flamma: tacituſque quiete
Exin uirtuti placuit dolus: iræ ſorori.
Nam caſtris erat in rutulis germanus amate
Cogitur et magnis muliebria uincere corda
Pollicitis: ſi recluſas tranſmittere portas
Concedat libycus rector uotique potitus.
Euicto fabius peno circundata telis.
Incuſtodita penetrauit mœnia nocte.
Sed quis nam auerſos phœbũ tũc iungere ab urbe:
Romuleia dubitaret equos? qui tempore eodem.
Marcellum acciperet letum oppetiiſſe ſub armis?
Moles illa uiri ualidaque habitata gradiuo.
Pectora: et haud ullis unq̃ tremefacta periclis
Heu quantum annibalem clara fractura ruina
Procubuere: iacet campis carthaginis horror
Forſan ſcipiade confecti nomina belli
Rapturus: ſiquis paulum deus adderet euo.

theſſalia: militaruntque ſub pyrrho Achillis filio. Vmbrã: ſimulachꝛꝝ belli: more quippe latronis uagatus fuerat.

Donec nunc pelago: uictus fuit philippus tandẽ: & cum. M. Valerius claſſem ad oſtium fluminis duceret: ne nauibus rex fugeret. philippus uidens ſe ĩparem romanis & nauali & terreſtri certamine incenſis nauibus terra macedoniã petiit magna ex parte inermi exercitu ſpoliatoque. Tyriis: carthaginenſibus & Annibale. Sanxit fœdera. p. cor. ſcipione. p. licinio craſſo conſ. ꝑ. p. Sem. Tuditanum cũ philippo pax in fine ãni facta ẽ Iam finis quartidecimi anni belli punici erat. & ſtatĩ idem Sempronius &. M. cethegus cõſulatum inuenit. Initiũque anni. xv. erat. Nec refugit: nõ eſt aſꝑnatus acciperẽ legem romanoꝝ. Regno. ſ. ſuo: ideſt nõ refugit conditiones impoſitas ſuo regno. Tunc & tyndarii: nunc narrat poeta quo pacto Fabius tarẽtum recuperauit. Tyndarii: lacedemonii a Tyndaro patre Lædæ reginæ laconiæ.

Latias opes: ingens præda tarẽtina fuit argenti facti. ſignatique auri. lxxxiii. milia pondo. ſigna. tabulæ. prope ut ſyracuſarum ornamenta æquauerũt: ſed & maiore animo generis eius præda abſtinuit Fabius q̃ Marcellus. Fabio ſeni ad differentiam filii. Qu. Fabio Maxĩo. V. Qu. Fuluio Flacco. iii. cõſ. tarẽtum receptum fuit. Sollertia: ſumma diligẽtia. Tunc quoque: q̃admodum prius fregerat Annibalem aſtu. Nanque ut compertum: ſine cæde ſuoꝝ & tarẽtinorum Fabius uoti compos fuit. præſidiũ britiorum ab Annibale relictũ tarenti erat. eius præfectus mulierem ardebat: cuius frater ſub Fabio militabat. Is certior factus a ſorore conſuli Fabio rẽ narrauit: qui iuſſit ut trãſfugam ſimularet: & ſic per ſororem præfecto conciliatus eum muliebribus illecebris ad proditionem loci cui præerat allexit. Inde ad cõſulem noctu rediens acta retulit. Fabius noctu ſtalas admoueri iuſſit ad eam partem in qua brutii erant quibus adiuuantibus in urbem tranſcẽſum eſt: Autores proditionis cæſi ſunt: & cartalo dux punici præſidii obtruncatus. & multi brutii per errorem. Virtuti: ipſius Fabii:

Rutilis: romanis. Sed quis nam auerſos: nũc deſcribit mortem Marcelli: qs inquit dubitaret intelligens eodem tẽpore cecidiſſe Marcellum. fraude punica ſolem auertiſſe ſuos radios & equos ab urbe roma: quaſi dicat. Nemo dubitaret. nam ipſa numina romanis aduerſa erant cum paſſa ſint tantum ducem tali tẽpore ruere. Calido gradiuo: feruẽti marte. Laus marcelli a fortitudĩe ĩſubeũdis laboribus & ꝑiculis:

Collis agenoreum: inter castra romana & punica collis erat syluestris a neutris primo occupatus in hunc collē Annibal insidias locauit Marcellus & chrispinus collega cum ad loca exploranda proficiscerentur. uolebant enim tumulum occupare: ne tanq̄ in ceruicibus hostem haberent: cum in insidias incidissent Marcellus hasta trāsfixus cecidit. collega duobus iaculis ictus cum adolescēte filio Marcelli etiam sautio euasit. Agenoreum uallum: castra punica a romanis. Mauors: bellum. Marcellus: & Chrispinus consules in apuliam se contulerunt. Annibal ex brutiis apuliam petiit: & sic omnis belli moles erat in apulia. Gestit mens: apud Liuium sic loquitur Marcellus qui imus ipsi cum paucis equitibus exploratum subiecta res oculis nostris certius dabit consilium. Lustrare: explorare. Sedere: placuere. Iā dudum: statim. Præmaturus: ante legitimum tempus bellicis laboribus aptus. Vrbe sicana: syracusis. nam ibi militauit sub patre. Meo uultu: ferocia & ardore meo simili. Sāguineos rores: hoc fuit prodigium infausti itineris. nam Marcellum non prospere litasse aruspices dixerunt. Lethiferi: in quo Marcellus cecidit. Annibal aliquot Numidarū turmas in medio saltu condiderat: quorum interdiu nemo a statione mouebatur ne aut arma. aut ipsi procul aspicerētur. Quod debeat superis: quoniam erat prope mortem. in uita debemus superis: post mortem minime: ut poetice loquar. Virgilius de pallante mortuo ait: Nos iuuenem exanimum: & nil iam cælestibus ullis Debentem uano mœsti comittemur honore. Latias leges: iura romanorum & imperium. Columē salus: & fulchrum romani imperii.

C ollis agenoreum dirimebat ab aggere uallum
A usonio: dauni mauors consederat aruis.
C urarum comes et summi chrispinus honoris
M arcello sotius communia bella ciebat
A d quem marcellus gestit lustrare propinquas
M ens siluas medio uiros imponere monti:
N e libys occultis tumulum prior occupet ausis:
S i cordi est te participem chrispine laboris
E sse uelim nunq̄ desunt consulta duobus.
H æc ubi sedere: ardentes attollere sese.
I am dudum certant ī equos: marcellus ut arma
A ptantem natum aspexit: letumque tumultu:
V incis ait nostros mirando ardore uigores
S ic præmaturus fœlix labor: urbe sicana
Q ualem te uidi. non dum permitteret ætas:
C um tibi bella meo tractantē prælia uultu.
H uc decus huc nostrum lateri te iunge paterno.
E t me disce nouū martem temptare magistro.
T um pueri colla amplectens sic pauca profatur:
S umme deum libyco faxis de præside uictor.
H is humeris tibi opima feram: nec plura sereno
S anguineos fudit cum iuppiter æthere rores.
A tque atris arma aspersit non prospera guttis.
V is dum finitis intrarant uocibus arctas.
L etiferi collis fauces: cum turba uolucres
I nuadunt nomades iaculis: niboque feruntur
E therio similes ceca fundente latebra
A rmatos in bella globos: circūdata postquam
N il restare uidet uirtus: quod debeat ultra
I am superis: magnum secū portare sub umbras
N omen mortis auet tortæ nunc eminus hastæ
A ltius insurgit: nunc seuit cominus ense.
F orsitan et euasset rapidi freta seua pericli
N i telum aduersos nati euenisset in artus.
T um patriæ tremuere manus: laxataque luctu.
F luxerunt rigidis arma īfelicia palmis.
O buia nudatum transmittit lancea pectus.
L abensque īpresso signauit gramina mento.
A t postq̄ tyrius seua īter prælia ductor
I nfixum aduerso uidit sub pectore telum:
I mmane exclamat: latias carthago timere
D esine iam leges: iacet exitiabile nomen
A usonii columem regni: sed dextera nostræ

Magnanima uirtus caret īuidia: qm̄ magnanimus & prudens nō inuidit: īuidemus qppe maioribus at uir magnus hēt in se omnē pfectionē: & ideo honorē alicui inuidere non debet. Supbæ: inclytæ & magnæ. Alterius cōsulis: chrispini q euasit uulneratus: & paulo post decessit. Signa: castra romana annibal reliquias Marcelli ī argēteo uase filio remisit. Iberis: nūc transit ad hispanias ubi Scipio fulminabat. Orsū: īcepisse pugnam magnis auspiciis statim expugnata carthagīe. Patria fulmina: qm̄ habebat̄ iouis filius. Consūpto āno: hoc dicitur ad laudem Scipionis. nā octauo mense saguntum expugnauerat maiora igit̄ erant auspicia Scipionis q uno die carthaginē expugnauit munitiorem sagunto uiris: & opibus. Proximus applicito: Scipio totam hyemem reconciliandis barbarorū aīs consumpsit primo uere asdrubal cū hostiū res tantis incrementis augeri cerneret suas uero imminui ac fore ut nisi audendo aliquid moueret ut omnes ruerēt. dimicare q̄primum statuit. Saxosis syluis: proxime inquit Liuius carthaginensium exercitus asdrubalis prope urbē betuliam erat pro castris equitum statōes habebat. romāi castra posuerūt prope asdrubal nocte in tumulū copias recepit plano campo ī summo patentē. Applicito: adiuncto aggere castrorum syluis. Tendebat: tentoria explicabat & locabat castra. Vir. hic seuus tēdebat achilles. Spirans: referens annibalem uidebatur alter annibal supra dixit: & fratrem spirat in armis. Hinc robur: describit milites asdrubalis. Rebellibus: fedifragis. Volucri: ueloci ad cursum. de asturibus & cantabris: & mauris dictum ē. Tantaque: sensus. tanta erat maiestas asdrubalis in hispania: quanta in italia annibalis. Forte dies priscū: asdrubal cum carthaginis natalem celebraret a Scipione turbatus est: sic romani natalem urbis. x. calen. maias lauro tota urbe redimita celebrabrāt. Tyrii solēnis: tyriæ celebritatis: & natalis carthaginis quæ erat libyæ caput. solemnia sacra dicuntur: quæ certis temporibus annisque fieri solent. Orsi: incipientes iecere fundamenta carthaginis. Mapalibus: domib9. Altæ: claræ & multi nominis: erat enim æmula romani īperii. Signis: uexillis & militibus: sic apd̄ romanos coronabātur omnes lauro ad qd̄ alludit poeta. Pacificās: sacrificans: & placās deos p̄rios sacrificando. Lena: uestis q̄ ānibali donauerat hieronymus syracusanus d̄ quo supra. Federis: qd̄ pcussit cū ānibale: & carthaginensibus. Rex: hieronymus post mortē hieronis.

Tam similis non obscuras mittatur ad umbras
Magnanima inuidia uirtus caret: alta sepulchri
Protinus extruitur: cæloque educitur ara.
Conuectant siluis ingentia robora credas.
Sidonium cecidisse ducem: tum thura dapesque
Et fasces clypeusque uiri pompa ultima fertur.
Ipsa facem subdens laus inquit parta peremnis.
Marcellum abstulimus latio: deponere forsan
Gens italum tandem arma uelit: uos ite superbæ
Exequias animæ: et cinerem donate supremi
Muneris officio: nunq̄ hoc tibi roma negabo
Alterius par: atque eadem fortuna laborum
Consulis exanimum sonipes ad signa reuexit.
Talia in ausonia: sed non est talis iberis.
Armorum euentus campis: carthaginis omnes
Per subitum rapte pernix uictoria late
Terruerat gentes: ducibus spes una salutis
Si socias iungant uires: ingentibus orsum
Auspiciis iuuenem: patriæ ceu gestet in armis
Fulmina: sublimi uallatam uertice montis
Ex oculis urbem cumulatam strage uirorum:
Non toto rapuisse die: qua martius ille
Annibal interea consumpto uerterit anno.
Nec pube equandam nec opum ubertate saguntū.
Proximus applicito saxosis agere siluis
Tendebat fratris sperans ingentia facta
Asdrubal: hinc robur mixtusque rebellibus afris
Cantaber: hinc uolucri mauro pernitior astur.
Tantaque maiestas terra rectoris ibera:
Annibalis quantus laurenti terror in ora.
Forte dies priscum tyriis sollemnis honorem
Rettulerat quo primum orsi carthaginis altæ
Fundamenta nouam cepere mapalibus urbem.
Et letus repetens gentis primordia ductor
Festa coronatis agitabat laurea signis.
Pacificans diuos: fraternum lena nitebat.
Demissa ex humeris donum: quam fœderis arcti
Trinacrius libyco rex inter munera pignus

Eoliis tyrannis:ſiculis.nā prope ſiciliā ſunt eoliæ inſulæ:in hac ueſte regali erat raptus ganymedis: & antrum polyphemi q ſocios Vlyſſis deuorauit ut canit Homerus ī odyſſea. Acus:inſtrumētū quo aurum intexitur. Corpora:duos ex Vlyſſis ſociis polyphemus ita terræ alliſit ut cerebro paſſim hu-mum ſpargeret.Inde membratim diſcerptos cænam parauit. Laertia pocula:uinū quod Vlyſſes ꝓpinauit:q proficiſcens ad antrum polyphemi ut canit Homerus in nono odiſſeæ utrē uini ſuauiſſimi ſecum tulit: quod maro iſmari accola ſacerdos apollinis dederat:cum polyphemus duas in cæna ca-pras deuoraſſet ei poculum uini ulyſſes blandis uerbis obtulit: quo guſtato.ter iuſſit ad ſe deferri & exhilaratus de no mine quæſiuit callidus ulyſſes neminē ſe uocari reſpōdit:neminē inquit poly-phemus ultimum comedam. Tyrius: aſdrubal conſpicuus lena auro intexta.

Siculi ſubtegminis:ueſtis ſiculæ: ſubte men proprie dicit̄ quod ſubit ſtamini ī tela. Quadrupedante: currenti inter ſacra nunciatū ē aſdrubali hoſtem ad uentare. peni clauſerunt ſe uallo ſequē ti die prodiere ad pugnā. Audax ſabu ra:hic irruens in Scipionē tranſfixus ab eo fuit haſta cornea. Prima hoſtia:ex-clamatio ſcipionis ad manes paternos: qbus iam mactauerat ſaburam.ide hor tatur ſuos ad pugnā: & decorum roma-ni noīs ſeruandum. Spirantibus duci-bus uiuis Scipionibus p̄re:ac patruo ſub quibus militaſtis:& aīos militū emeret̄ & captat:cū dicit eos ducibus operā na-uaſſe ſuis. Incūbunt: ruunt in pugnā: lenas erat ex romanis Maro: catilina:& Vaſidius. Inceſtū thalamo germanæ: qui ſororem inceſtu polluerat. Regna tor:qui regnabat in libya. Te quoque: laudat lelium poeta ab eloquentia:& ꝓ-ſtantia rei militaris:atque uehementia in perſuadēdo:ſed alludit poeta:ad.C. Lælium huius nepotem:& amicū aphri cani minoris:de quibus ſic ait Cicero in Bruto:ſed &.C. Lælius &.P. Aphrica-nus imprimis eloquentes fuerūt:quorū extant oīones ex quibus æſtimari de in geniis oratorū poteſt. de maiore aphri-cano ait: ipſum Scipionē accepimus nō īfantem fuiſſe. Dardaniæ:romæ. Py liæ ſenectæ:neſtoreæ. Neſtor nelei fili-us ſuauiter loquebatur nam ex eius ore ut canit Home. dulcior melle fluebat horatio. Suſpēſi:dubii. Ducebat cor da:mouebat eos ad quēcūque uolebat effectum: erat enim uehemens orator: ſed ad alium ut dixi ſapientem: & elo-quentē Lælium alludit. Cantu: ſuaui tate cantus. Perſtrinxerat:tetigerat au res clangor tubarum.i.cū erat pugnan-dū. Liqueret:cōſtaret oībus:& pateret.

Miſerat:coliis geſtatum īſigne tyrannis
Aurata puerum rapiebat ī ethera penna
Per nubes aqla:ītexto uibrata uolatu.
Antrum igens iuxta quod acus ſimulauit ī oſtro.
Cyclopum domus:hic recubans manātia tabo
Corpora letifero ſorbet polyphemus hiatu.
Circa fracta iacent:excuſſaque morſibus oſſa.
Ipſe manu extenta laertia pocula poſcit.
Permiſcetque mero ructatos ore cruores.
Conſpicuus ſiculi tyrius ſubteminis atte
Gramineas pacem ſuperum poſcebat ad aras.
Ecce iter medios hoſtilia nuntius arma
Quadrupedante īuectus equo aduentare ferebat.
Turbatæ mentes:īperfractuſque deorum
Ceſſit honos:ruptis liquunt altaria ſacris:
Clauduntur uallo:tenuemque ut roſcida miſit.
Lucem aurora polo rapiunt certamina martis
Audax ſcipiade ſtridentem ſabura cornum
Excepit:geminæque acies uelut omine motæ.
Exclamat latius ductor:prima hoſtia uobis.
Sacrati manes campo iacet:en age miles
In pugnam et cedes qualis ſpirantibus ire.
Aſſueras ducibus:talis rue:dumque ea fatur
Incunbunt myconum lenas:cirtāque latinus.
Et thyſdrum maro:et inceſtum catilina nealcem
Germanæ thalamo obtruncat:cadit obuius acri
Cartalo uaſidio libycæ regnator arenæ.
Te quoque cyrenes uidit conterrita tellus
Permixtum penis:et uix credenda furentem
Magnum dardaniæ leli decus:omnia fœlix
Cui natura dedit.nullo renuente deorum.
Ille foro auditus cum dulcia ſolueret ora:
Equabat pyliæ neleia uerba ſenectæ
Ille ubi ſuſpenſi patres et curia uocem
Poſceret:ut cantu ducebat corda ſenatus.
Idem cum ſubitum campo perſtrinxerat aures
Murmur triſte tubæ:tanto feruore ruebat
In pugnam:atque acies ut natum ad ſola liqueret.

Sine laude:qm̄ & in toga:& ĩ caſtris officio fungebať:& actiones ſtudioſas nunq̄ omiſit: ſiue togatus ſiue armatus. E furtiua luce:uita q̄ furto quodã habuerat.nam cũ debuiſſet mactari ad aras punicas de more alium mater ſuppoſuit.Vnde uita ipſius erat furtiua:ſed numen hanc fraudẽ diu non per/tulit. Frondoſi collis:cæſa fuerũt ĩ hac acie ad octo milia hominum aſdrubal aleam pugnæ non ex pectauit rapta pecunia ut ſcribit Liuius p̄miſit elephãtos quáplurimos potuit:tagoque ſuperato ad py reneum contẽdit.Scipio caſtris hoſtiũ potitus eſt.præter libera corpora omnẽ p̄dam militibus concesſit: hiſpanos ſine p̄tio dimiſit: pœnos quæſtorẽ uendere iuſſit. Nepotẽ Maſi/niſſæ captiuũ liberauit: & ueſte:& equo donatũ auunculo remiſit.deinde reli/quũ æſtatis conſũpſit ĩ recipiendis in fidem hiſpaniæ populis.nomenque regi/um r̄cuſauit cũ rex ab hiſpanis appellaretur dicens ſibi maximũ nomen imperatoris eẽ quo ſe ſui milites appellaſſẽt. regiũ nomen alibi magnum romæ intolerabile eẽ. Collis:prope quem pugna fuerat.Inde ad pyreneum contendit.

Dimiſſa in colles pugna: hoc erat edi/ctum ut dimiſſa pugna omnes aſcenderent colles & pyrenea iuga. Exuto ho/nore armoꝝ:depoſitis armis propriis & ſumpta parma hiſpani militis abiit ad pyrenẽ. Celatus:incognitus propter arma mutata uidebatur quippe hiſpanus miles. Palantia:paſſim diffuſa. Non urbe recepta:tãta præda fuit in caſtris q̄ta non fuiſſet ĩ aliqua urbe:& præda retinuit iras militum a cæde.non enim ĩ/ſequuti ſunt hoſtes fugientes.& ita futurum p̄uiderat aſdrubal & de induſtria opulẽta caſtra reliquit ut ipſe cum ſuis euaderet ut facit fiber q cũ uidet ſe peti a uenatoribꝫ teſtes deponit dẽtibus.ob quos petiť.Vnde Iuue.imitatus caſtora q ſe eunuchũ ipſe facit.cupiẽs euadere dãno teſticulorũ.Adeo medicatum ĩtelligit inguẽ. Cauſa pericli:qm̄ gnarus ẽ ſe ob inguina peti. Auius:fugiẽs. Vmbris:nemoribus & ſyluis. Maiora pe/tunť: Scipio nõ eſt inſequutus hoſtẽ fugientẽ:ſed retro uertit iter: ut hiſpanos pœnoſque domaret: erexitque trophe/um in pyreneo iugo cum titulo quem ĩ clypeo ſcripſerat Scipio dicat marti ſpolium aſdrubalis. Vir.de ænea: & rem carine ſigno.æneas hæc de danais uictoribus arma. Certior:q̄ aſdrubal qui fugiebat & ſyluarum auxilio ſe tutabatur.

Interea:dum Scipio flexit iter retro aſdrubal pecuniis animos gallorũ ad bella ſollicitauit. Bebricia aula: pyrenea. Bebryx fuit pater pyrenes ut dictum eſt & tenuit illos montes. Largus:non parcens pecuniis in emẽdis militibus. Prodigere:effundere. Præmiſſa: nã præ/miſerat pecuniæ magnã uim: & elephãtos aſdrubal. Aĩos:audaciã aſdrubalis.

B ella:nihil uitæ peragi ſine laude placebat.
T unc e furtiua tractantem prælia luce
D eiecit galam:ſacris carthaginis illum
S uppoſito mater partu ſubduxerat olim.
S ed ſtant nulla diu deceptis gaudia diuis
T unc alabim murrũ atque dracẽ demiſit ad ũbras.
F œmineo clamore dracẽ extrema rogantem
H uius ceruicem gladio inter uerba præceſque
A mputat: abſciſo durabant murmura collo.
A t non ductori libyco par ardor in armis
F rondoſi collis latebras ac ſaxa capeſſit
A uia nec cedes extrema ue damna mouebant
A gminis italiam profugus ſpectabat et alpes
P ræmia magna fugæ:tacitum dat teſſera ſignum
D imiſſa in colles pugna ſiluaſque ferantur.
D iſperſi:et ſummam quicunque euaſerit arcem
P yrenes culmenque petat:tum primus honore
A rmorum exuto et parma celatus ibera
I n montes abit: atque uolans palantia linq̄t
A gmina: deſertis latius uictricia ſigna
I mmittit miles caſtris non urbe recepta
P lus ulla partum predæ tenuitque moratas
A cede ut libycus ductor prouiderat iras.
F luminei ueluti deprenſus gurgitis undis
A uulſa parte ĩguinibus cauſaque pericli
E natat intento predæ fiber auius hoſte.
I mpigere occultis penus poſtq̄ additur umbris
S axoſæ fidens ſiluæ:maiora petuntur
R urſus bella retro:et ſuperari certior hoſtis
P yrenes tumulo clypeum cum carmĩe figunt
A ſdrubalis ſpolium gradiuo ſcipio uictor:
T errore iterea poſito tranſardua montis
B ebricia populos armabat penus ĩ aula
M ercandi dextra largus:belloque p̄ata:
P rodigere ĩ bellum facilis præmiſſa feroces
A ugebant aĩmos argenti pondera et auri.

Metalliferis:hiſpania aurifera .de metallis hiſpanis dictū eſt. Longo diſcrimine:bello. Hinc:propter hanc pecuniæ uim. Venales:qm̄ pecunia alliciebanť & facti ſunt aſdrubalis ſtipēdiarii.
Pigerrimus undæ:quoniā leniter fluit arar.ſupradixit:auget opes ſtāti ſimilis de rhodano:& arari loquens. Affecta: finita & iam ineunte uere.affecta ꝓprie ut ſcribit gellius dicebanť ea quæ nō ad finem ipſū ſed ꝓxima fini progreſſa deducta ue erant. Quos roma inqt : uerba aſdrubalis mirantis romam non eſſe iam ſuperatam ab annibale qui alpium tantam molem tranſcēderat: præcatur que ut annibal ſit incolumis tāta uirtute præditus. Læuus: iniquus nobis & ſiniſter. Vſque ad ſydera.i.ſuperaſſe alpes ad cælum erectas. Primordia belli:aduentum ipſius annibalis. Italo ſāguine:qm̄ creſi fuerant Scipiones in hiſpania ſuperatique exercitus : & in italia magnas clades ediderat annibal. M. Liuio Salinatore.C.Appio Claudio Nerone conſſ.aſdrubal in italiam irrupit.
Ad mœnia:romana.ſ.ut fecerat annibal. Spicula:miſſa ab annibale & ſuis: cum fuit ad portam collinam. Eliſeis: punicis. His ſup. ultra querelas:& trepidatiōem romanorum ipſa italia quæſta eſt ſe a pœnis lacerari:& queritur de ſuperis:quos ait eſſe ingratos cum ipſa gremio ſuo ſaturnum profugum exceperit regnumque dederit. Aenotria: itala. Iuuenis:ānibal. Extremo:hiſpano:& occiduo. Bacis:fructibus:qm̄ cæſæ erant arbores. Villarum : domorū quæ ſunt in agris:& ruunt. Vaſtis oris: depopulatæ : deſolatæque italiæ. Vagus:inſtabilis : & hoc propter numidas oīa inqt ſupradicta mihi accedent niſi ego uno ſepulchro cōdidero oīs pœnos q nūc arma in italiam moliuntur: & ſic portendit cladē aſdrubalis & ſuorum.

Parta metalliferis longo diſcrimie terris
Hic noua complerunt haud tardo milite caſtra
Venales animæ rhodaniq gurgite gaudent
Quorum ſerpit arar per rura pigerrimus unde
Iamque hyeme affecta miteſcere ceperat annus.
Inde iter igrediens rapidum per celtica rura
Miratur domitas alpes: ac peruia montis
Ardua: et herculeæ quærit ueſtigia plantæ:
Germanique uias diuinis comparat auſis
Vt uero uentum in culmen caſtriſque reſedit
Annibalis:quos roma inquit quos altius oro
Attolit muros?q poſt hæc mœnia fratri
Victa meo ſtent icolumes?ſit gloria dextræ •
Fœlix tanta precor neue uſque ad ſidera adiſſe
Inuideat leuus nobis deus:agmine celſo
Inde alacer qua munitum decliuis ab alto
Agger monſtrat iter properatis deuolat armis
Non tanto ſtrepuere metu primordia belli.
Nunc geminum annibalem:nunc iactant bina coire
Hinc atque hic caſtra :et paſtos per proſpera bella
Sanguine ductores italo coniungere martem
Et duplicare acies:uenturum ad mœnia curſu
Hoſtem præcipiti et uiſurum hærentia portæ
Spicula eliſeis nuper contorta lacertis.
His ſuper infrendens ſic ſecum enotria tellus
Tanto ne heu ſuperi ſpernor contēpta furore
Sidoniæ gentis:quæ quondā ſeptra timentem
Nati ſaturnum noſtris conſidere ioris
Et regnare dedi:decima iam hæc uertitur eſtas:
Ex quo proterimur:iuuenis cui ſola ſuperſunt
In ſuperos bella:extremo de littore rapta
Intulit arma mihi:temeratiſque alpibus ardens
In noſtros deſcendit agros:quot corpora texi
Ceſorum ſtratis totiens deformis alumnis?
Nulla mihi floret bacis felicibus arbor.
Immatura ſeges rapido ſucciditur enſe.
Culmina uillarum noſtrum delapſa feruntur
In gremium:fœdantque ſuis mea regna ruinis.
Nunc ēt uaſtis qui nunc ſeſe intulit oris.
Perpetiar miſeras querentem exurere belli
Reliqas: tum me ſcidat uagus afer aratro:
Et libys auſoniis commendet ſemina ſulcis.
Ni cuncta exultant quæ latis agmina campis.

Vno condiderī tumulo:dum talia uersat
Et thalamos clausit nox atra hoīumque deumque
Tendit amyclei præceps ad castra nepotis.
Is tum lucanis cohibentem finibus arma
Penū:uicini seruabat cespite ualli
Hic iuuenem aggreditur latiæ telluris imago
Clausorum decus:atque erepto maxīa romæ
Spes nero marcello rumpe:atque expelle qetem
Magnum aliqd tibi:si patriæ uis addere fatis
Audēdū est:quod depulso quoque mœnibus hoste
Victores fecisse tremant:fulgentibus armis
Penus īundauit campos:qua sena relictum
Gallorum a populis seruat per secula nomen
Ni propere alipedes rapis ad certamina turmas
Serus deletæ post auxilia bere romæ
Surge age fer gressus:patulos regione metauri
Damnaui tumulis penorum atque ossibus agros.
His dictis abit: atque abscedens uisa pauentem
Attrahere:et factis turmas propellere portis.
Rumpit flammato turbatus corde soporem:
Ac supplex gemmas tendens ad sydera palmas
Tellurem noctemque et cælo sparsa precatur
Astra:ducemque uiæ tacito sub lumine phœbē.
Inde legit dignas tanta ad conamina dextras.
Quaque iacet superi larinas accola ponti
Qua duri bello gens marrucina:fidemque
Exuere indocilis sociis frentanus ī armis
Tum qua uitiferos domitat prætutia pubes
Leta laboris agros et penna et fulmīe et undis
Hybernis:et achemenio uelocior arcu
Euolat:hortator sibi qsque:age:perge:salutem
Ausoniæ ancipites superi et stet roma cadat ne
In pedibus posuere tuis:clamantque ruuntque
Hortandi genus acer habet præcedere ductor.
Illum augent cursus adnisi equare sequendo.
Atque īdefessi noctemque diemque feruntur
Ac roma aduersi tantum mala gliscere belli
Accipiens trepidare metu:nimiumque neronem
Sperauisse quæri:atque uno sibi uulnere posse

Versat:loquit secum italia. Thalamos: qm̄ quiescunt aīata noctu: adiuit imago italiæ claudiū Nerone consulē dormientē q iā bis uicerat annibalē:& ī apuliā insequutus erat: ille metapontū aufugit:& hic uestigia pmebat sequēdo. Amyclei nepotis:claudii neronis q origine a clauso sabino de quo dictū ē habebat amyclei dicit qm̄ lacedemonii mixti fuerūt cū sabinis. Amicle oppidū ,p pe spartē ī laconia. Clausorum decus: ōro imaginis italiæ ad claudium Neronem:clausii prius inde claudii dicti sr. Erepto:cæso. Si uis adder fatis pr̄iæ: si uis ut patria sit incolumis: & libera. Quod depulso:sensus ē: audendū id tibi ē quod postea uictor miraberis aīo uoluptās tantæ rei euentum si res ad uotum nō successisset. Fulgētibus armis: narrat ad asdrubalis aduentū in italiā. Inde docet qd sit agendum suadens ab utili. Inundauit:impleuit. Sena:oppidū ī agro piceno nūc dicit senogallia nomen habuit a gallis senonibus. Ni ,p pere ,pponit periculū:& simul ostendit ab utili non esse cūctandū.ne pr̄ia ruat quæ cæteris rebus bono ciui debet eē antiquior. Metauri:fluuii de quo dictū ē ad metaurū cecidit asdrubal. Tumulis:sepulchris carthaginensium. Pauētem:Neronem timentē iussa:& educer milites e castris ut ,pperaret ī galliam cisalpinam timebat.n.ne ānibal castra inuaderet:aliq codices habent uisa:ut sit uisa est ipsa imago attrahere pauentem Neronem:& ,ppellere turmas ex apertis castris. Phebē: lunā. Tacito lumine: Vir. Tacitæ p amica silentia lunæ. Inde legit:Nero ex oī exercitu ciuiū sociorūque quod roboris erat delegit.vi.milia peditū & mille eqtes: ,pnunciatque se uelle occupare ī lucanis proximā urbem ut ad iter p̄sto parati essent:relicto Qu.Cassio ad custodiam castrorū ,pfectus noctu flexit ī picenū p̄missis qui p agrū larinatē.marrucinū frentanū & p tutianū necessaria pararent.Marrucini erant duri bello frentani cōstātes. Prætutia uero uitifera. Supi pōti:maris adriaci. Achemenio:pthico de achemeniis dictum est. Ancipites:dubii positū ē inquit o milites in uestra celeritate an roma stet īcolumis an pereat. Acer ductor:cōcitatus:Nero utebat hoc genere exhortationis præcedere:scilicet currēdo & milites ducem sequebantur. Augent:erigunt in spem:& dāt illi animos cum eum studiose sequerentur. At roma aduersi:describit trepidationem romanorum de profectione claudii neronis cuius audacia habitura erat famam ex euentu: romæ multum fuit terroris ac tumultus cum allatum est neronem relictis castris contendisse in galliam. terrebat etiam romanos q sine auspiciis tantam rem inchoasset. Vno uulnere: morte claudii neronis & si annibal castra oppugnaret absente consule: nam exercitu amisso nulla erat spes salutis exhausta roma & deficientibus sociis.

Iam rursus:postq̃ annibal dicebant cognouerit discessũ neronis:ueniet rursus ad portas urbis. De uia:remota:& longinqua a suo uallo.i.castris. Supbo fratri:ãnibali dicebãt uenisse asdrubalẽ in italiã ut certaret cũ fratre cui nã dberet gloria romæ deletæ. Fremit:cũ fremitu & timore dicit. Amẽs: territus. Sub uno corde:una snĩa.omnes quippe idẽ sentiebant:erigebant tamẽ contra aduersa ut romanos decebat:& cõsultabãt q̃ rõne fortunæ urgentis tela declinarent. Seruitio: seruituti quæ uidebat imminere. Iniquos:sinistros. Noctis opacæ:noctu castra Liuii Nero ingressus ẽ ne asdrubal sentiret:& tessera data est a Liuio p castra ut tribunus tribunũ :centurio centurionẽ:æques æqtẽ: pedes peditẽ acciperet: castra Liuii salinatoris a castris asdrubalis qngentis passibus distabãt. Belligeris quondã:describit mores & studia Liuii salinatoris q multis annis ante ex cõsulatu populi romani iudicio dãnatus fuerat:qđ adeo egre tulit ut & rus migraret & p multos annos: & oĩ cetu careret hoĩum octauo post dãnationẽ anno .M.Claudius Marcellus : &.M.Valerius leuinus cõsules reuocarũt ipsũ in urbẽ:sed erat ueste obsoleta capilloque:& barba ꝓlixa:præ se ferens in uultu habituque ĩsignẽ memoriã ignominiæ acceptæ.L.Veturius &.P.Licinius censores eũ tondere:ac squalorẽ deponere:& in senatũ uenire fungique aliis publicis muneribus coegerũt. Scitus:peritus in re militari. Donauerat irã p̃riæ.deposuerat irã ꝓpter utilitatẽ p̃riæ:cui succẽsere bono ciui nõ licet. At non asdrubalem:asdrubal autore Liuio ꝓuectus ãte signa cũ paucis eqtibus scuta hostiũ notauit quæ añ nõ uiderat: & strigosiores equos.multitudo quoque maior solita uisa ẽ suspicatus id qđ erat receptui cecinit.Inde fugere tẽtauit.& uia elusus pugnãdo cecidit. Astus:ipsius Neronis noctu ĩgrediẽtis castra collegæ. Substricti corpus.i.ipsi eq strigosi.i. pp laborẽ anhelãtes.& stricta habẽtes ilia. Strigosus inqt nonius apud ueteres morbus dicebat iumentoꝝ qui corpora astringat: aut fame:aut alia uitii cã quasi stringosus:monebãt ergo asdrubalem uestigia pulueris uisa ĩ clypeis & equi substricti corpus:quod erat signũ ad cursus ꝓpẽr ostendebant equi strigosi & uiri cursũ quo illuc contenderant.milites quippe salinatoris erãt in castris.aliũde uenisse putauit equos strigosiores solito. Bis: qm̃ utriusque cõsulis tuba audita ẽ:& iõ creuisse exercitũ suspicatus ẽ. Prodebãt:indicabãt. Præterea:ultra signa equoꝝ & hoĩum quos labor attriuerat ipsa tuba ĩdicauit. Regi.i.gubnari castra. Gemĩo magistro:duobus rectoribus & consulibus retulere exploratores inquit Liuius duplex signum in consularibus castris cecinisse:quod signum erat duos esse consules. Verum fratri: dicebat asdrubal si uiuit frater ãnibal quo nam modo alter consul ab eo discessit. Qui.i.quomodo licuit consulibus sese coniungere unde cunctandum eẽ dicebat donec ueritas pateret. Nec cõsulta fuge:his anxius curis asdrubal inquit Liuius extinctis ignibus uigilia prima dato signo ut taciti uasa colligerent signa efferri iussit & per tortuosi amnis sinus flexusque cum errore se reuoluens non multum processit:eum Claudius Nero assequutus est : & Cato qui erat prætor in castris eum leui armatura.

A uferri restantẽ animam:non arma nec aurum
N ec pubem:nec quem fundant superesse cruorẽ.
S cilicet asdrubalẽ inuadant:ad prælia soli
A nnibali satis eẽ nequit.iam rursus ubi arma
A uertisse suo cognorit deuia uallo:
H esurum portis penum:uenisse superbo
Q ui fratri certet:cui maxima gloria cedat
V rbis deletæ:fremit amens corde sub imo.
O rdo patrũ:ac magno interea meditatur amore
S eruandi decoris quonam se fine minanti
S eruitio eripiat:diuosque euadat iniquos.
H os inter gemitus obscuro noctis opacæ
S uccedit castris nero quæ coniuncta feroci
L iuius asdrubali uallo custode tenebat.
B elliger is quondam scitusque accendere martẽ
F loruerat primo clarus pugnator in euo
M ox falso lesus non eq crimine uulgi
S ecretus ruri tristes absconderat annos
S ed postq̃ grauior moles terrorque periclo
P oscebat propiore uirum reuocatus ad arma
T ot cesis ducibus patriæ deuouerat iram.
A t non asdrubalem fraudes latuere recentum
A rmorum:quamq̃ tenebris nox texerat astus
P ulueris in clipeis uestigia uisa monebant.
E t propere signum ad cursus sonipesque uirique
S ubstricti corpus:bis clarum buccina signum:
P ræterea gemino prodebant iuncta magistro
C astra regi:uerum fratri si uita supersit:
Q ui tandem licitum socias coniungere uires
C õsulibus:sed enim solum dum uera patescunt
C untandi restare dolum:martẽque trahendi
N ec consulta fugæ segni formidine differt:
N ox somni genitrix mortalia pectora curis
P urgarat :tenebræque horrenda silentia alebant.

E tupit ſuſpenſa ferens ueſtigia caſtris:
E t muta elabi tacito iubet agmina paſſu:
I n lumen nacti pet rura tacetia noctem:
A ccelerant:uitant ſocios:ſed pcita falli
S ub tanto motu tellus nequit iplicat actas
C eco errore uias:umbriſque feretibus arcto
C ircumagit ſpatio:ſua p ueſtigia ductos.
N am qua curuatas ſinuatis flexibus amnis
O bliquat ripas:refluoque per aſpera lapſu
I n ſeſe redit ac caſſo ducente labore
E xiguū inuoluunt fruſtratis greſſibus orbem:
I nque errore uiæ tenebrarū munus ademptū.
L ux urget:panditque fugam:ruit acer apertis
T urbo equitū portis:atque oīs ferrea late
T empeſtas operit campos:nondū arma manuſque
P ermixtæ:iā tela bibunt premiſſa cruorē.
H inc iuſſæ penū fugientem ſiſtere pennæ
D icteæ uolitant:hinc lancea turbine nigro
F ert lœtum cuicūque uiro quē prendidit ictus:
D eponūt abitus curā.trepidiſque coactas
C onſiſtunt acies:et ſpes ad prælia uertūt.
I pſe inter medios nā rerū dura uidebat:
S idonius ductor tergo ſublimis ab alto
Q uadrupedantis equi tendēs uoceſque manuſque.
P er decora extremo uobis queſita ſub axe.
P er fratris laudes oro ueniſſe probemus
G ermanū annibalis:latio fortuna laborat
A duerſis documenta dare:atque oſtēdere quantus.
V erterit ī rutulos domitor telluris iberæ
S uetus ad herculeas miles bellare columnas.
F orſitan et pugnas ueniet germanus ī ipſas.
D igna uiro digna obteſtor ſpectacula pleno
C orporibus properate ſolo quicūque timeri
D ux bello poterat fratri:iacet unica nunc ſpes:
E t pene e latebris īfracto liuius euo
D amnatū offertur uobis caput:ite agite oro
S ternite ductorē:cū quo concurrere fratri
S it pudor et turpis finem donate ſenectæ.
A t contra nero:quid ceſſas cluſiſſe labores
I ngentis belli?pedibus tibi gloria miles.
P arta ingens:nūc accumula cepta ardua dextra.
H eu temere abducto rupiſti robore caſtra:

Erupit:aſdrubal e caſtris. Suſpenſa ueſtigia:exprimit habitū clam fugiētis ueſtigia quippe ſuſpendunt ne ſtrepitū faciāt. Muta:ſine clamore:ut diſceſſū nō intelligerent hoſtes. Elabi:egredi cito paſſu. Illumen:obſcurā ſine lumīe: illumis nox obſcura:cū luna non lucet: Vitāt ſocios:Agmen inquit Liuius pœnoꝝ prio p agros palaſ:feſſique aliquot ſomno ac uigiliis ſternūt corpora paſſī. atque īfrequentia relinquūt ſigna. Per cita:pcuſſa fugientiū ictibus. Nequit falli:nō pōt decipi à pœnis:īmo ipſa tellus & fluminis anfractus eos deluſerūt: Implicat actas: docet quomō aſdrubal p noctē uia eluſus reuertebatur ūde diſceſſerat. Implicat:īuoluit. Actas:quas iā perfecerant curſu iteꝝ repetebāt.errabant enim noctu:& eodē reuertebantur Cæco:nocturno. Circūagit:ducit circū:& īplicat errore uiæ. Ferentibus:ducentibus eos p tortuoſas ripas fluminis. Arcto:anguſto qm̄ nō elongabanſ:ſed reuertebantur eodē. Amnis:metaurus. Exiguū orbē:breue ſpatium:qm̄ parū procedebāt ſequentes flexus ripæ. Turbo:agmen īſtar turbinis. Portis: caſtrorum.ſ. Tempeſtas:ipſi milites tanquā tempeſtas. Pennæ dicteæ:ſagittæ cretēſes. Curā abitus:aſdrubal poſtq̄ pugnādum uidit depoſita omni cura fugiēdi aciem īſtruxit. Rerum dura:periculū & difficultatem. Per decora extremo: oro aſdrubalis ad ſuos milites quos hortatur ad operā nauandā cū tot uictoriis in hiſpania claruerunt:obteſtaſ que eos per laudem Annibalis:ut eius fratrē in italiam factis ueniſſe oſtendant q alpes tranſcendens oppoſitum agmen romanorum profligauit. Decora:gloriam. Extremo axe:hiſpania quæ ē ad occaſum ſolis:ubi uicerant duo fulmina belli ſcipiones. Laborat:nititur oſtendere romanis quales illi ſint qui alpes trāſcēdunt. Aduerſis: calamitatibus totiens acceptis. Verterit:uenerit. Iberæ:hiſpanæ. Pleno ſole: ſtrato cadaueribus romanoꝝ. Iacet frī:ceſus ē a fratre annibale:& ſic trahit romanos ī contemptū. Infracto æuo: ualde debili ſenecta. Damnatū caput:ipſe Liuius ſalinator quem prius romani dānauerāt ob male rē geſtam in conſulatu. Sit pudor: pro puderet Claudius Nero ex alia pte ſuos hortabatur ſic clamat apud Liuium. Quid ergo præcipiti curſu tam longū iter emenſi ſumus o milites. Cluſiſſe: finiſſe.locus eſt ab utili: inde proponit gloriam quam ex uictoria conſequuturi ſunt. Pedibus:celeri curſu ex apulia.unde huc contendimus. Dextra:uiribus & pugna. Temere:īprudenter: & locus eſt ab honeſto. Adducto robore: delectis militibus ex omni numero.

&

Factum:nostram profectionem ex ca strís & iter properatum. Huc iuuenes: uerba Liuii hortantis suo exemplo iu/ uenes ad operam patriæ nauandam. Præcludite:claudite alpes cadaueribus hostium qui nimium in italiam grassā tur. Patulas:apertas. Fulmen cartha ginis:quo utitur carthago tanquam ful mine. Quis deus:si ueniet Annibal ī/ quit etiam deus non posset nos a morte liberar̄:locus ē ab utili. Sancit:firmat.
Obtectus:habens tectam canitiem ga/ lea. Rhodani iuuentus:comati galli. Nabis erat sacerdos iouis Ammonis. Se curus fati: non times mortem. Vano: mendaci. Cerula:uiridis & cerulei co loris. Ardebat:radiabat. Gemma ga/ ramantide:de hac gemma loquitur so/ linus dicens illic & lapis legitur Ammo nis uocant cornu.nam ita tortuosus est & inflexus:ut effigiem reddat cornu ari etis fulgore aureo.ideo dicit poeta arde bat:hoc ideo fixit quoniam Nabis erat Ammonis sacerdos:qui etiam ī casside habebat effigiem iouis corrnigeri. In/ fula dependens:in humeris.s. ut nunc sunt mithræ episcoporum habentes sto las ex humero pendentes. Incocta ce/ rastis: infecta ueneno cerastæ serpētis.
Conti sarmatici:telum sarmaticū lon gum erat instar conti oblongo ferro.
Prædam:sabellum quem nabis aspor/ tabat. Tristis ruinæ:mortis illius sacer dotis. Gemmiferi cultus:uestis gemma tæ. Rigentes: asperas propter aurum intextum. Ad ossa:ipsius atabi. Tepi dos:recenter cæsos. Aurea fila: infulā.

N i factum absoluit uictoria:præripe laudem.
A duentu cecidisse tuo memorabitur hostis.
P arte alia īsignis nudatis casside canis
L iuius huc iuuenes huc me spectate ruentem
I n pugnas:quantumque meus patefecerit ensis:
T antum ītrate loci:et tandem præcludite ferro.
I am nimium patulas penis grassantibus alpes
Q uod ni ueloci prosternimus agmina marte:
E t fulmen subitum carthaginis annibal adsit:
Q uis deus infernis quēquā nostrū eximat umbris?
H inc galea capite accepta:dicta horrida ferro
S ancit:et obtectus seniū fera prælia miscet.
I llum p cuneos et p densissima campi
C orpora tot dantē leto quot spicula torsit
T urbati fugere mace.fugere feroces
A utololes:rhodapique comas intonsa iuuentus
F atidicis nabis ueniens ammonis harenis
I mproba miscebat securus prælia fati.
C eu tutante deo:ac patriis spolia īproba terris
F ixurum uano tumidus promiserat ore.
A rdebat gemma garamātidæ cerula uestis.
V t cum sparsa micant stellarū lumina cœlo.
E t gemmis galeam clypeūque accenderat auro.
C asside cornigera depēdens īfula sacros
P ræ se terrores:diuūque ferebat honorē
A rcus erat pharetræque uiro atque īcocta cerastis
S picula:et armatus peragebat bella ueneno.
N ecnon cornipedis tergo de more repostus
S ubstentata genu p campum pondera conti
S armatici prona aduersos urgebat in hostes.
T anto transfixum telo p membra p arma
C onsulis ante oculos magno clamore sabellum
A sportabat ouans et ouans ammona canebat
N on tulit hanc iram tātosque ī corde tumores
B arbarico senior:telūque intorsit et una
P rædam animāque simul uictori uictor ademit
A stitit audito tristis clamore ruinæ
H asdrubal:et ceptantē atabum raptare perempto
G emmiferi spolium cultus auroque rigentes
E xuuias iaculum a tergo perlibrat ad ossa.
I am correpta miser geminis uelamina palmis
C arpebat propere:et trepidos nudauerat artus
C oncidit et sacras uestes:atque aurea fila

Reddidit ex aīo spoliatū lapsus ī hostem.
Atcanthus rutulum obtrūcat: cui mille sub altis
Lanigeræ balant stabulis ipse ocia molli
Exercens cura gelido nūc flumine soles
Frangebat nimios pecori: nūc lœtus in umbra
Tondebat niueæ splēdentia uellera lanæ.
Aut pecus e pastu cū sese ad tecta referret:
Noscentes matres spectabat ouilibus agnos.
Occubuit clypei trāsfixo proditus ære.
Et sero ingemuit stabulis exisse paternis.
Acrius hoc italum pubes incurrit: et urget.
Ut torrens: ut tempestas: ut flamma corrusci
Fulminis: ut boreā pontus fugit: ut caua currūt
Nubila: cum pelago cœlum permiscuit æurus.
Procere stabant celtarum signa cohortes
Prima acies: hos impulsu cuneoque feroci
Laxat ui subita et fessos errore uiarum
Nec soli faciles longique laboris anhelos.
Auertit patrius gentem pauor: addere tergo
Hastas ausonius: teloque instare sequaci.
Nec donare fugam: cadit uno uulnere tyrrus
Non uno rhodanus: profligatūque sagittæ
Lancea deturbat morinū: et iam iāque cadentem
Cedentē que urget totas largitus habenas
Liuius acer æquo: et turmis abeūtibus īfert
Cornipedem: tunc auersi turgentia colla
Dicidit ense mosæ: discussit pondere terram
Cum galea ex alto lapsum caput: ac residentem
Turbatus rapuit sonipes ī prælia truncum.
Hic cato nam medio uibrabat et ipse tumultu
Si primas īquit bello cum amisimus alpes
Hic iuueni oppositus: tyrio foret: hei mihi quanta
Cessauit latio dextra: et quot funera pœnis
Donarunt parui suffragia tristia campi.
Iamque inclinabant acies cunctisque pauorem:
Gallorum induerat pauor: et fortuna ruebat
Sidonia ad rutulos uictoria uerterat alas
Celsus ceu prima reflorescente iuuenta
Ibat consul ouans maior: maiorque uideri.
Ecce trahens secum canentem puluere turmam
Ductor agenoreus subit: intorquensque lacertis
Tela sonat: cohibete fugam: cui cedimus hosti?
Nonne pudet conuersa senex marcentibus armis

Lapsus: cadens super nabim a se spoliatum. Inuicti phileni: aræ philenorum erant in maiore syrti appellatæ a philenis fratribus: quem locum finem imperii uersus ægyptum habuere carthaginēses. Inuicti: fortes quoniam pro patria mori uoluerunt. illic enim ubi postea illorum honori aræ fuerunt erectæ uiui obruti sunt. cum carthaginenses: & cyrenaici de finibus agro℞ certarēt. Aere: clypeo. Proceræ: altæ staturæ gallos opposuerat Asdrubal Claudio Neroni. nō tantum eis fidens ut inquit Liuius quātum ab hoste timeri eos credebat. galli primo impetu feroces sunt inde pauent ubi ad hos gallos cædes peruenit minimum certaminis fuit pars magna ab signis aberat qui errauerant fessi itinere: ac uigiliis. Laxat: aperit dissipat. Nec soli faciles: non idonei ad tolerādos solis calores. nam: ut scribit. L. Florus cedunt solaribus radiis & resoluuntur ut glacies. Addere: addebat. Hic: tunc. Cato prætor laudauit Liuium consulē dicens si hic oppositus fuisset Annibali descendenti ex alpibus non essent cæsi tot imperatores & milites. Iuueni: Annibali. Parui campi: martii in quo erāt comitia & hoc potissimū dicit propter Varronem: qui causa fuit cladis cānensis. hei mihi inquit quot dextras amisimus propter malam electionē consulū.

Cessauit: mortua ē. Induerat: pauor gallorum fugiētium incusserat cæteris pauorem. Ruebat: fauebat iam romanis. Alas: pennas suas ad romanos. uictoria semper alata fingitur. Cohibete fugam: uerba Asdrubalis ad suos: quibus deprimit Liuii senectam.

Principium: origo de bello dictum est supra. Getes: hispanæ quas uici æquẽt me Annibali. Parce petitum: id est hasta Asdrubalis parum nocuit Liuio consuli. Perstrinxit: uulnerauit. Vana: quoniam uulnus non alte insederat. Rutuli: romani turbati sunt consulis uulnere. Consul: Liuius increpabat futiles uires Asdrubalis. Vana cornua: uanas acies hostiles. punicum uulnus inquit fœmineum est: & ideo hosti ostendite quale uulnus romanæ inferant manus. Ripas: metauri repleti cadaueribus. Vt cum uenatu: stragem æditam ad metaurum comparat feris a diana uenatu cæssis. Dictynna: diana. Mr̃i: latonæ. pindus est mons thessaliæ. Menalus arcadiæ. Coryti: ut dictum est tegmina arcuum sunt ex corio: & ꝓ pharetris etiam usurpantur: ut in hoc loco. Musco: lanugine illa uiridi quæ nascitur in locis humidis. Ceu belua põti: Neronis auiditatem comparat balenæ uorantis in mari pisces laxo hiatu. Male satia: fame laborans.

Agmina agit? nunc queso mihi nũc dextera ĩ armis
Degenerat nostrique piget? mihi belus auorum
Principium: mihi cognatum sidonia dido
Nomen: et ante omnes bello numerãdus hamilcar
Est genitor mihi cui cedunt mõtesque lacusque
Et campi atque amnes frater: me magna secũdum:
Carthago putat hãnibali: me betis ĩ oris
Equãt germano passæ mea prælia gẽtes.
Talia dum memorat medios ablatus ĩ hostes
Vt noua cõspecti fulserunt cõsulis arma
Hastam præpropero nisu iacit illa ꝑ oras
Erati clypei et loricæ tegmine summo
Incidit haud fœlix humero: parceque petitũm
Perstrĩxit corpus: nec multo tincta cruore
Vana sed optãti promisit gaudia peno.
Turbati rutuli cõfusaque pectora uisu
Terrifico: tum increpitans conamina consul
Fœmineis lesum uana iter cornua corpus
Vnguibus aut palmis credas puerilibus ictum
Ite docete uiri romanæ uulnera fuerint
Quanta afferre manus: tũ uero effunditur ĩgens
Telorum uis: et densa sol uĩcitur umbra.
Iamque ꝑ extentos alterna strage uirorum
Corpora fusa iacent campos diuersaque ĩ undã
Iunxerũt cumulos crescente cadauera ripas
Vt cum uenatu saltus exercet opacos
Dictynna et lete præbet spectacula matri:
Aut pindi nemora excutiens aut menala lustrãs
Omnis naiadum plenis comitata faretris
Turba ruit: stridunt sagitiferique coriti
Tum ꝑ saxa feræ ꝑque ipsa cubilia fusæ
Per ualles fluuiosque atque antra uirentia musco
Multa strage iacent: exultat uertice montis
Et latam lustrans oculis latonia prædam.
Audito ante alios senioris uulnere rumpit
Per medios nero sæuus iter uisaque uirorum
Equali pugna: quid enim quid deĩde relictum est
Italiæ fatis? hunc si non uincitis hostem.
Hannibalem uĩcetis ait? ruit ocius amens
In medios: tyriumque ducem ĩter prima frementem
Agmina ut aspexit: rabidi ceu belua ponti
Per longum sterili ad pastus iactata profundo
Cum procul in fluctu piscem male saucia uidit.

Aeſtuat:et luſtrans nantē ſub gūrgite prædam
Abſorbet late ꝑmixtum piſcibus æquor.
Non telo mora nō dictis haud amplius īquit
Elabere mihi:nō hic nemora auia fallent
Pyrenes:nec promiſſis fruſtrabere uanis.
Vt quondam terra fallax deprenſus ibera
Euaſti:noſtram mentito fœdere dextram.
Hæc nero:et ītorquet iaculū:nec futilis ictus:
Nam latere extremo cuſpis uibrata reſedit
Inuadit ſtricto ſup hæc īterritus enſe.
Collapſique premēs umbonē tremētia membra
Siqua ſub extremo caſu mādata referri
Germano uis forte tuo portabimus inquit.
Contra ſidonius leto nō terreor ullo
Vtere marte tuo:dum noſtris manibus adſit
Actutum uindex:mea ſi ſuprema referre
Fratri uerba paras:mādo capitolia uictor
Exurat:cinerique iouis permiſceat oſſa
Et cineres noſtros:cupientem adnectare plura
Feruentēque ira martis trāſuerberat enſe.
Et rapit infidum uictor caput:agmina fuſo
Sternūtur duce nō ultra fidentia marti.
Iamque diem ſoliſque uices nox abſtulit atra
Cum uires parco uictu:ſomnoque reducunt.
Ac nondū remeante die uictricia ſigna
Qua uentum referunt clauſis formidine caſtris.
Tum nero procera ſublimia cuſpide portans
Ora ducis ceſi:cannas penſauimus inquit
Annibal et trebiā et traſimeni littora tecū
Fraterno capite.i.duplica nūc perfida bella
Et geminas arceſſe acies:hæc premia reſtant.
Qui tua tranſmiſſis optarint alpibus arma.
Compreſſit lachrymas penus:minuitque ferēdo
Conſtanter mala:et inferias in tēpore dignas
Miſſurum fratri clauſo cōmurmurat ore.
Tum caſtris procul amotis aduerſa quiete
Diſſimulans dubia excluſit certamina martis.

Aeſtuat:furit. Haud amplius inquit: uerba Neronis ad aſdrubalem non euades inquit nunc ut euaſiſti in hiſpania uictus a Scipione ad pyreneos montes: aut cum uictus a romanis fœdere ſimulato euaſiſti. Nec futilis:non fuit uāus ictus Neronis. Siqua ſub extremo:uerba Neronis inſultantis aſdrubali ꝓſtrato. Manibus: umbris. Actutum: cito Liuius ait.poſtremo cum aut dubie fortuna hoſtium eſſet ne ſupereſſet tanto exercitui ſuum nomen concitato equo ſe in cohortem romanam immiſit.ibi ut patre Amilcare & Annibalis fratre dīgnum erat pugnans cecidit. nunquam eo bello una acie tantum hoſtium īterfectum eſt.redditaque equa cānenſi clades uel ducis uel exercitus uidebatur.

Clauſis caſtris ſuis:quæ in lucania reliquerat. Nero ut ad caſtra rediit caput Aſdrubalis proiici ante hoſtium ſtationes iuſſit & uictos aphros captiuos oſtēdi:& duos ſolutos ire ad Annibalem:q acta narrarent. Annibal tanto publico: priuatoque ictus luctu agnoſcere ſe fortunam carthaginis dixit.caſtriſque īde motis in angulum italiæ abiit. Minuit ferendo: laus Annibalis a fortitudine. nam conſtans fuit in tanto dolore nec ē aliqua egritudine conflictatus ut tantū imperatorem decebat. Vicitque fortunam:quæ homines uincit niſi tota uicatur. Ferendo:patiendo forti animo.auferebat uim præſentibus malis annibal robore animi ſubnixus:cum ſciret frangi aduerſis non eſſe clari imperatoris explorant quippe aduerſa uiros:ut ſupra cecinit poeta & in aduerſis uirtus cognoſcit. Inferias:uictimas & exeqas. Aduerſa:calamitatē & dolorē ex morte fratris. Quiere:id eſt quieſcendo:& non appetendo pugnam. Dubia certamia: dubiam fortunam & belli euentum.

Excluſit:remouit quoniam in brutios abiit.

Petri Marsi interpretatio in.xvi.uolumen Syllii italici.

Rutia mœrẽtem:post cædẽ asdrubalis Annibal in brutios profectus bello abstinebat:nec eũ quiescentẽ mœstũ & suspirantẽ se ob inuidiã aduersæ factionis uici ꝓuocauere romani tantã in eo uim eẽ censebant q̃uis aduersa fortuna laborasset:q & si exercitũ habebat coactũ ex colluuione tot gentiũ & tam dispari cultu ritu & lingua. tñ tãta erat uiri maiestas ut seditio ĩ castris laborãtibus interdum cõmeatus ĩopia minime oriretur:dũ hæc ĩ italia agerent̃ scipio ĩ hispania secundo marte pugnauit. pœnus tãdẽ tota hispania cessit: Masinissa romanoꝝ amicitiã ĩnuit scipio & asdrubal apud syphacẽ suscepti amicitiam regis certatĩ petunt .rediit Scipio in hispaniã:& aput carthaginem pr̃i.patruoque funebres ludos celebrauit.ĩde romã reuersus cõsul cũ crasso põtifice maximo creatus ẽ.deque ĩ aphricã traiiciẽdo exercitu agit. Suosque & mortem fratris.

Septus:munitis castris ad securitatẽ.

Coquebat:meditabat̃ aĩo. Abditus:ut Annibalẽ ulctionẽ parãtẽ cõparat tauro qui cedit grege ac stabulis & ĩsolitudine pugnã cõtra uictorẽ meditat̃. Auia:remota. Hausturus:consumpturus italiã si a carthaginẽsibus supplemtũ hũisset. & si nõ obstitisset alterius factionis inuidia. Obtrectante:recusante & ꝓhibẽte mitti subsidia. Senio reꝝ:iã præliis senescentibus & militia.q̃escebat enim in brutiis Annibal. Tñ:q̃uis uigor ille torpesceret. Manu: præteritis uictoriis.

Caput:ipsius Annibalis:cuius nomen sat erat pro oĩbus auxiliis:& sua maiestate milites ĩ officio cõtinuit. Gradu: in ordine sine aliqua seditione aut ĩter ipsos:aut aduersus ducẽ. Retusis:fractis: & aduersante fortuna. Nec uero:nunc ad hispanias trãsgreditur poeta: ñ solũ ĩquit ĩ italia mars fauebat romanis: sed ẽt in hispania. Phenix: carthaginensis oriundus a phenicia. Auriferis:hispãis ubi auꝝ fodit̃. Iam mago:Anno nouus Imꝑator cũ nouo exercitu magoni se cõiunxerat quos scipio acie superauit:duo aut amplius milia peditũ equitatusque oĩs uis inito prælio cũ magõe effugerũt. Anno alter ĩperator uiuus captus ẽ.Mago ad gades ꝓfectus asdrubali gisgonis filio se cõiũxit.poeta canit magonẽ illico transmisisse ĩ libyam. Ecce aliud decus:separat poeta pugnã Scipionis cum annone:sed Liuius coniungit. Decus: uictoriã. Duci:Scipioni. Cetris:clypeis:& scutis. Liuius ait. lã ferme oĩbus scutatis celtiberorum interfectis. Crepitantibus:sonantibus:supra dixit. Ad numerum resonas gaudentẽ plauder̃ cetras. Indigenas:illic genitos. Non ars aut astus:laudat annonẽ ut maior laus uictori scipioni accedat. Vt phebe stellas:cõpatõe magnitudinẽ scipionis ꝓbat. Cerula:maria mediterranea: q̃bus p̃est Neptunus.oceanus aũt ãbit totã terrã. Vallãtẽ:Scipio aggressus ẽ ãnonẽ migrantem castra:

Ruttia mœrentem casus
patriæque suosque
Annibalẽ accepit tellus:hic aggere septus
In tẽpus posita ad renouãdũ bella coquebat.
Abditus ut silua stabulis cũ cessit ademptis
Amisso taurus regno gregis auia clauso
Molitur saltu certamina iamque feroci
Mugitu nemora exterret:perque ardua cursu
Saxa ruit:sternit siluas:rupesque lacessit
Irato rapidus cornu:tremit omnis ab alto
Prospectans scopulo pastor noua bella parantẽ.
Sed uigor hausurus latium:si cætera martis
Adiumenta forent:praua obtrectãte suorum
Inuidia reuocare animos:agitare negata
Cogebatur ope:et senio torpescere rerum
Parta tamen formido manu et tot cedibus olim
Quesitus terror uelut inuiolabile telis
Seruabant:sacrũque caput proque oĩbus armis
Et castrorum opibus:dextrisque recentibus unum
Annibalis sat nomen erat.tot dissona lingua
Agmina barbarico tot discordantia ritu
Corda uirum mansere gradu:rebusque retusis
Fidas ductoris tenuit reuerentia mentes.
Nec uero ausonia tantum se letus agebat
Dardanidis mauors iam terra cedit ibera
Auriferis tandem phœnix depulsus ab aruis
Iam mago exutus castris agitante pauore
In libyam propero transmisit cerula uelo.
Ecce aliud decus haud primo contenta fauore
Nutribat fortuna duci:nam concitus anno
Aduentabat agens trepidantibus agmina cetris
Barbara:et indigenas serus raptabat iberos
Non ars aut astus belli:uel dextera deerat
Si non scipiade concurreret agmina ductor
Magna adeo ausonius maiori mole præmebat
Vt phœbe stellas ut fratris lumina phœben
Exuperant:montesque athlas:ut flumina nilus:
Vt pater oceanus neptunia cerula uincit:
Vallantem castra obscuro iam uesper olympo.

Fundere non æquam trepidanti cœperat umbram
Aggreditur latius rector subitoque tumultu.
Ceduntur passim cepti munimina ualli.
Iperfecta: super contexere herbida lapsos
Pondera: et in tumuli concessit cespes honorem
Vix uni mens digna uiro nouisse minores.
Quam deceat præciumque operis sit tradere famæ
Cantaber ingenio mẽbrorum et mole timeri.
Vel nudus telis poterat larus: hic fera gentis.
More securigera miscebat prælia dextra
Et quamquã fundi se circum pulsa uideret.
Agmina: deleta gentilis pube cateruæ
Cæsorum ĩplebat solus loca: seu foret hostis
Cominus: expleri gaudebat uulnere frontis.
Aduersæ: seu leua acies in bella uocaret
Obliquo telum reflexum marte rotabat:
At cum pone ferox auersi in terga ueniret
Victor nil trepidans retro iactare bipennẽ.
Callebat: nulla belli non parte timẽdus
Huic ducis ĩuicti germanus turbine uasto
Scipio contorquens hastam cudone comantes
Disiecit crines nãque altius acta cucurrit.
Cuspis: et elata procul est eiecta securi.
At iuuenis cui telum ingẽs accesserit ira
Barbaricam assiliens magno clamore bipennem
Incutit intremuere acies sonuitque per auras.
Condere belligero pulsati tegminis umbo.
Haud impune qdem remeans: nam dextera ab ictu
Decisa est gladio: ac dilecto immortua telo.
Qui postq̃ murus miseris ruit: agmina concors
Auertit fuga confestim dispersa per agros
Nec pugnæ species: sed pene tristis imago
Illa erat: hinc tantum cedẽtũ: atque inde ruẽtum
Per medios annon palmas post terga reuinctus
Ecce trahebatur: lucẽque heu dulcia cæli.
Lumina captiuus lucem inter uincla petebat:
Tum rector latius tanta en qui regna reposcant?
Quis cedat toga et armiferi gens sacra quirini?
Seruitio si tam faciles cur bella refertis.
Hæc inter celerare gradum coniungat ut arma
Asdrubalẽ ignarum cladis prænuntius affert
Explorator eques raptat dux obuia signa

Non æquam: noxiam qm̃ nõ uidit hostes aduentare asdrubal. Herbida põdera: ipsi cespites quos ad uallum muniendum portauerant contexere ipsos milites: & p̃buerũt eis uicem sepulchri. Lapsos: milites prostratos qui pondera herbida portabãt. Vix uni mẽs digna uiro: uix inter tot celtiberos fuit unus quẽ deceat minores .i. posteros nouisse: scilicet ex carmine & historia .i. uix fuit unus memoria dignus. Mens digna uiro: robur aĩ q̃le decet uirũ habere. Sit p̃tiũ operis .i. sit operepretiũ: & utile posteris dare famæ: qm̃ minores p̃clara facta imitant̃: & iõ ẽ operepretiũ illa lr̃is mandare. Vnde dicit liuius in proemio suæ historiæ ad octauiũ augustũ, unde tibi tuæque rei pu. quod imitter̃ capias.

Cantaber larus: hic ẽ ille unus memoria dignus. Ingenio: arte bellandi: & uiribus corporis: gestabat securim de more cantabrorũ. Gentilis: ex eadẽ gẽte.

Seu foret hostis: dexteritatem lari in p̃lio describit poeta: q ãte retro: leua sinistra: & omni denique ex p̃te pugnans timẽdus erat. Obliquo marte: leua pugna. Pone: post. Auersi: lari. Germanus ducis .L. Scipio qui postea dictus est asiaticus ab asia deuicta. Cudone: galea ex cudone seu codone .i. pelle cruda supra dixi. caput his codone ferino stat cautũ. Acta: impulsa ab ipso laro: q securi hastã Scipionis in altũ egit. Telũ ĩgens: qm̃ ira ẽ magnũ incitamẽtũ ad res agẽdas. Vnde dicit Home. uires iniecit ira. Ira inq̃t aristoteles necessaria ẽ nec qcq̃ sine illa expugnari põt nisi illa ĩpleat aĩum & spiritũ accendat. Vtendũ ãt est illa non ut duce: sed ut milite. Vmbo: Scipiõis q lauro manũ abscidit. Telo: securi. Qui murus: larus tanq̃ murus & tutela suorũ. Per medios ãnon: uiuperat̃ ãnon a poeta: q ut uiueret hanc ignominiam captiuitatis passus est potius debuit pugnando mori ut fecerat asdrubal: & ut fortes: & magnanimi faciunt imperatores. Scipio eũ derisit dicẽs si estis ita faciles ad seruitutẽ cur pugnatis: romanorũ ẽ pugnare q seruire nesciunt. Lucẽ: uitam. Heu dulcia lumĩa cæli: dãnat poeta tantã uitæ cupiditatẽ: p̃ q̃ turpitudo subit̃ interdũ: cũ magis hominem deceat p̃ decoro seruãdo mori q̃ uiuere. Qui regna: imperiũ orbis.

Toga: romani togati: & a romulo habentes originẽ. Quis: qbus. Quirini: romuli bellicosi. Seruitio: seruituti.

Refertis: retractatis. Hæc ĩter: Scipio .L. Scipionẽ romã misit cũ ãnone & cæteris captiuis: cũ audiuisset aduẽtare asdrubalem ut se ãnoni cõiungeret ad pugnam se expediuit. Immo ad certam uictoriam uidẽs hostes ad mortem ruere.

Nil amplius inq̄t: uerba scipionis ad superos: satis inquit mihi dedistis offerendo hostes. Victoria est in manu nr̄a nil aliud optabam nisi posse congredi: compos uoti: ut ad uictoriam consequēdam adiuuetis nō posco. Profugus: hostis qui fugiebat. Furentes: umbræ inquit patris & patrui uocant hostes furētes ad mortem pro inferiis. Modus: finis belli hispani. Lustra: syluas & cubilia ferarum. Ad tartessiacos portus: asdrubal nauibus acceptis nec procul īde aberat mare noctu relicto exercitu gades perfugit. Proximus in pugna: iam de masinissa loquit̄: sed a Liuio dissentit: qui sic ait. post fugam asdrubalis scipio. x. milia peditum mille equites reliquit syllano ad castrorum obsidionem ipse tarraconem rediit post profectionē eius masinissa cum syllano clam cōgressus ut ad noua consilia gentem quoque suam obedientē haberet cum paucis popularibus in aphricam traiecit. Inde rediens cum scipione congressus amicitiā innuit: data fide: poeta canit masinissæ reuerso ex acie noctu arsisse capillos qd prodigium mater interpretata suasit filio ut amicus populi ro. esset & sic duraret eius capiti lumen & decus. nā constātissime ad ultimam senectā fidē seruauit. Ductori: asdrubali. Nomadum: masinissa rex numidarum. Superbū: nobile seruata fide populo romano. Mitis: n̄ adurēs. Serpētes: discurrētes.

At postq̃ optatam letus contingere pugnam
Vidit. et ad lætum magno uenientia cursu
Agmina: suspiciens cælum nihil amplius inquit
Vos hodie posco superi protractus ad arma
Quod profugus satis est: ī dextera cætera nobis
Vota uiri rapite ite precor: uocat ecce furentes.
Hinc pater hīc patruus gemina o mihi numīa belli
Ducite: adeste: sequor dignas spectabitis haud me
Præscia mens fallit uestro iam nomine cedes.
Nam quis erit tandem campis telluris iberæ
Bellandi modus: en unquam lucebit in orbe
Ille dies: quo te armorum carthago meorum
Aspiciam sonitus admotaque bella trementem
Dixerat: et raucus stridenti murmure clangor
Increpuit: tonuere feris clamoribus astra
Concurrunt: quantūque rapit uiolentia ponti
Et notus et boreas: et inexorabilis auster.
Cum mergunt plenas tumefacta sub equora classes
Aut cum letiferos accendens syrius ignes.
Torret anhelantem seuis ardoribus orbem
Tantum acies hominūque ferox discordia ferro
Demetit haud ullus terrarum equarit hiatus
Pugnarum damna: aut strages per inhospita lustra
Vnquam tot dederit rabies horrenda ferarum
Iam campi uallesque madent hebetataque tela
Et libys occubuere: et amantes martis iberi
Stat tamen una loco perfossis debilis armis.
Luctaturque acies qua concutit asdrubal hastā
Nec finem daret ille dies animosaque uirtus
Ni perlapsa foret loricæ tegmine harundo:
Et parco summum uiolasset pondere corpus:
Suasissetque fugam: rapido certamina linquit
In latebras euectus equo noctisque per umbram
Ad tarthessiacos tendit per littora portus
Proximus in pugna ductori marte manuque
Regnator nomadum fuerat: mox fœdere longo
Cultuque æneadum nomen masinissa superbum
Huic fesso quos dura fuga et nox suaserat atra
Carpenti somnos subitus rutilante coruscum
Vertice fulsit apex: crispamque inuoluere uisa est
Mitis flamma comam: atque hirta se spargere frōte
Concurrunt famuli: et serpentes pectora circum
Festinant gelidis restinguere fontibus ignes.

At grandeuã deum prænoscens omina mater
Sic sit celicolæ portentaque uestra secundi.
Condite ait: duret capiti per secula lumen
Ne uero ne nate deum tu leta pauesce.
Prodigia: aut sacras metue inter tempora flammas.
Hic tibi dardaniæ promittit foedera gentis:
Hic tibi regna dabit regnis maiora paternis
Ignis: et adiunget latiis tua nomina fatis
Sic uates: iuuenisque animum tam clara mouebant
Mõstra. nec a poenis ulli uirtutis honores:
Annibal ipse etiam iam iamque modestior armis
Aurora obscuri tergebat nubila cæli
Vixque athlantiadum rubefecerat ora sororum
Tendit in ausonios: et adhuc hostilia castra.
Atque ubi se uallo intulerat ductorque benigno
Accepit latius uultu: rex talibus infit
Celestum monita et sacræ responsa parentis:
Diisque tua o rutulum rector gratissima uirtus
Auulsum tyriis huc me duxere uolentem.
Si tibi non segnes tua contra fulmina sæpe
Visi stare sumus dignam te nate tonantis
Afferimus dextram: nec nos aut uana subegit
Incertæ mentis leuitas: et mobile pectus
Aut spes et leti sectamur præmia martis
Perfidiam fugio: et periuram ab origine gentem
Et quando herculeis finisti prælia metis
Hunc ipsam belli nobiscum inuade parentem:
Ille tibi qui iam gemino laurentia lustro
Poscedit regna: et scalas ad moenia romæ
Admouet in libyam flammis ferroque trahendus:
Sic nomadum ductor: tunc dextera scipio dextrã
Amplexus si pulchra tibi mauorte uidetur.
Pulchrior est gens nostra fide: dimitte bilingues
Ex animo socios magna hinc te præmia claræ
Virtutis masinissa manent citiusque uel armis
Quam gratæ studio uincetur scipio mentis.
Cætera quæ libyam portare incendia suades
Expediet tempus: nec enim sunt talia rerum
Non meditata mihi: et mentem carthago fatigat
Hinc iuueni dona insignem uelamine picto
Dat clamydem: stratumque ostro quem ceperat ipse
Deiecto uictor magone animumque probarat.
Cornipedem: cum qua diuum libabat ad aras.

Omina: prodigia. Sic sic: uerba fatidicæ matris masinissæ. Regna maiora: nam sublato syphace regnum eius concessum ẽ a senatu masinissæ. Latiis fatis: fortunæ romani ĩperii: qm̃ appellatus ẽ masinissa socius & aĩcus populi ro.

Iuuenisque aĩum: hæc tria mouerũt animum masinissæ ad ineundam cum romanis amicitiã clara prodigia: ĩde ꝙ sibi a carthaginensibus meriti honores habiti non fuerant. denique ꝙ iam ãnibal non uidebatur amplius felici marte uti. Immo imminui in dies famã eius & uires. Modestior: minoris famæ ac nominis in re militari. modestus a modico dicit᷑. Sororũ: uergiliarum quæ dicuntur athlantiades filiæ athlãtis & .vii. fuerunt. dicũturque pleiades a matre: & a fratre hiades: illucescẽte inquit aurora: & uix sole irradiante cacumina montis athlantis q̱ propter suam altitudinem ab indigenis columna celi appellatur. profectus est masinissa ad scipionem hesperides ẽt quæ tres fuerũt filiæ athlantis habitæ sũt: quæ illic habebãt hortos. Celestũ monita: orõ masinissæ ad scipionem. Tua fulmina: ferociam bellicam; & ingentem uirtutem: & fulmen dixit qm̃ scipio habebatur filius iouis tonantis. Dextrã: nostram dignam te o Scipio: qm̃ non erat degener ĩ bello masinissa: aut indecorus Scipioni. Perfidiam. s. carthaginẽsium. Metis. i. cũ perueneris ad finem hispaniæ. columnasque herculis una mecũ ĩuade carthaginem: quæ ẽ parens: & origo huius belli. Quãdo: qm̃ uicisti omnẽ hispaniã.

Ille: ãnibal. Si pulchra tibi: uerba scipionis ad masinissã. si inqt uidemur tibi clari ꝑstantia rei militaris: clariores tamen sumus fide. Bilingues: fallaces ꝑfidos. Citiusque uel armis: citius inqt supabor bello q̃ officio. i. no ero ĩgratus. Iuueni: masinissæ: natus erat masinissa ãnis. xxiii. Cornipedẽ stratũ: ornatũ purpura. Aĩum: audaciã ĩpius eq̨

Maſſylis regnator erat: ſcipio potitus omni hiſpania conciliandis regibus animū applicat. C. Lælium ad ſyphacē miſit autore Liuio maſſeſſylis imperantē quæ gens finitīa mauris cōtra hiſpaniā ubi ē noua carthago ſita: quis cū carthaginēſibus fœdus haberet acceptis donis a. C. Lælio amicitiam romanoꝝ non recuſauit: ſed cū duce colloq uelle dixit. fide accepta Lælius ad ſcipionē rediit. L. Martio Tarracōe. M. Syllano carthagine relictis cū duabus quīqueremibus comitæ Lælio ad ſyphacem tranſmiſit ſcipio: & eodē tempore aſdrubal aduenit. & ābo a ſyphace accepti benigne ſť. Tethis. i. hi qui habitant ad oceanum magnum inquit Liuius ī omnia momētum ſyphax affectanti res aphricæ erat opulētiſſimus eius terræ bello iā expertus ipſos carthaginenſes. finibus etiā regni apte ad hiſpaniam poſitis quo freto exiguo dirimuntur. Belua: elephanti. Getulis ahenis: purpura quæ apud getulos tingebať. Fucaret: tīgeret. Ahenis: caldariis. Capeſcit: meditať. Fugiens: qm̄ pulſus erat ex hiſpania a ſcipione. Tota mole: oī conatu. Tanto honore: ꝙ duo clariſſimi duces ad ſe uenerīt. Quā te dardanidæ: uerba ſyphacis ad ſcipionē. Serena: læta & iucunda. Scipiadæ: ſcipionis pr̄is tui. Reuocat: refert patrem ſcipionem. Erythrea litora: gaditana. nā gades erythræ ēt dicebantur. licet aliqui dicant erythram eē inſulā poſt gades. Aeſtibus: motu oceani de quo dictum eſt. Vicina: qm̄ betis erūpit in fretum gaditanū. Frena: qm̄ prius numidæ non utebanť frenis: ſed uirgula regebant equos ut dictum eſt. Magiſtros ueteris militiæ. M. Fabio. C. Sempronio conſſ. Numidiæ rex ſyphax cum res proſperæ ſcipionum ī hiſpania eſſent amicus romanoꝝ fit. tres ad eum miſſi centuriones legati: Vnum apud ſe orat remaneř ut diſciplinā rei militaris romanoꝝ rudibus numidis oſtenderet fide accepta. Qu. ſtatorius apud eum remanſit: q morem romanum in inſtruēdis peditibus primus barbaras illas gentes docuit Numidæ quippe tātum equitatu ualebant. carthaginēſes cum galla fœdus percuſſerunt q filium maſiniſſā dedit. natum annos. xvii. qui militauit in hiſpania: uſque ad uictoriam ſcipionis cum quo fœdus percuſſit: & amicus romanorum factus eſt. Dentis: eboris ex dentibus elephantorum. Sectilis: diſtinctæ ac elaboratæ niueo ebore.

A ſdrubal ex auro pāterām galeāque comantem
E xin firmato ſociali fœdere regis.
V ertendas agitat iam nunc carthaginis arces
M aſſylis regnator erat ditiſſimus oris.
N ec nudus uirtute ſyphax quo iura petebant
I nnumeræ gentes extremaque littore thetys
M ulta uiro terra ac ſonipes et belua terror
B ellorum nec non marti delecta iuuentus.
N ec foret aut ebore: aut ſolido qui uinceret auro
G etulis ue magis fucaret uellus ahenis.
H as adiungere opes reputans auiduſque laborē
S iuertat rex ad penos dare uela per altum
I mperat: atque animo iam tū affrica bella capeſſit.
V erum ubi peruentum: et portus tenuere carinæ
I am trepida fugiens per proxima littora puppe
A ſdrubal afflictis aderat noua fœdera querens.
R ebus: et ad tyrios maſſylia ſigna trahebat
A udito pariter populorum in regna duorum
A duenisse duces qui tota mole laborent
D iſceptentque armis terrarum uter imperet orbi:
C elſus mente ſyphax acciri intecta benigne
I mperat: et tanto regni ſe tollit honore
T um letos uoluens oculos aduerſa per ora:
S ic latium affatur iuuenem: ac prius incipit ultro
Q uam te dardanide pulcherrime mente ſerena
A ccipio: intueorque libens quamque ora recordor:
L etus ſcipiadæ reuocat tua forma parentem
N am repeto herculeas erythrea ad littora gades
C um ſtudio pelagi: et ſpectandis eſtibus unde
V eniſſem magnos uicina ad flumina betis.
D uctores miro quondam me cernere amore;
T um mihi dona uiri præda delecta tulere
A rma ſimul regnoque meo tum cognita primū
C ornipedū frena atque arcus: quis cædere noſtra
N on norunt iacula: et ueteris tribuere magiſtros
M ilitiæ qui diſperſas ſine lege cateruas
V eſtro formarent ritu ad certamina martis.
Atque ego cum noſtra in noſtris quæ copia regnis
N unc auri ferrem: niuei nunc munera dentis.
N il ualui præcibus ſolos ſibi cepit uterque
Q uos cohibebat ebur uaginæ ſectilis enſes
Q uare age lætus habe noſtros intrare penates.

Ac mea quādo habuit libycū fortuna per undas
Ductorem facili quæ dicam ut percipe mente
Et uos qui tyriæ regitis carthaginis arces
Asdrubal huc aures huc queso aduertite sensus.
Quanta per ausonios populos torrentibus armis:
Tempestas ruat:et latio suprema minetur:
Vtque bibant tyrium bis quinos seua per annos
Sicana nunc tellus:nunc littora ibera cruorem
Cui nescire licet:quin ergo tristia tandem
Considunt bella et deponitis arma uolentes
Tu libya tu te ausonia cohibere memento.
Haud deformis erit uobis ad fœdera uersis:
Pacator mediusque syphax:subiungere plura
Non passus gentis morem arbitriumque senatus
Scipio demonstrat:nāque illum absistere cepti
Spe iubet.et patres docet hæc expendere solos
Suadendi modus hic:quodque est de parte diei
Exacti super:ad mensas et pocula uertunt.
Atque epulis postq̄ finis dant corpora somno:
Et dura in noctem curarum uincula soluunt.
Iamque nounm terris pariebat limine primo
Egrediens aurora diem.stabulisque subibant
Ad iuga solis equi:nec dum ipse ascenderat axem
Sed pro rupturis rutilabant equora flammis.
Exigit e stratis corpus uultuque sereno
Scipio contendit massyli ad lumina regis
Illi mos patrius fœtus nutrisse leonum
Et catulis rabiem:atque iras expellere alendo
Tum quoque fulua manu mulcebat colla:iubasque
Et fera tractabat ludentum interritus ora
Dardanium postq̄ ductorem accepit adesse.
Induitur clamydem regnique insigne uetusti.
Gestat leua decus cinguntur tempora uita
Albente:ac lateri de more astringitur ensis.
Hic intecta uocat:secretisque ædibus hospes
Sceptrigero cum rege pari sub honore residunt
Tum prior his infit:terræ pacator iberæ
Prima mihi domitis pyrenes gentibus ire
Ad tua regna fuit properantem et maxima cura
O sceptri uenerāde syphax:nec me equore seuus
Tardauit medio pontus non ardua regnis
Quæsumus aut ihonora tuis:coniunge latinis.
Vnanimum pectus sociusque accede secundis.

Libycum ductorē:asdrubalē. Quanta per ausonios:commemorat calamitates in genere:quas per tot annos passi fuerant:& patiebantur romani:atque carthaginenses:ut ab utili ambobus ducibus pacem suadeat.seque medium pollicetur: sed Scipio id in se non esse situ͂ dixit:sed in potestate senatus. Vtque bibant:hæc est calamitas carthaginensium. Sicana tellus:qm̄ uicti fuerunt carthaginenses in sicilia. Ibera:hispana ꝓpter uictoriam Scipionis: & alia prælia quæ illic fuerant. Tādem:post tot cædes. Morem gentis: cōsuetudinem romanorum. Spe:fœderis percutiēdi ut uolebat syphax. Expendere: examinare iudicare solos senatores romanos.
Modus:finis hic fuit suasionis non ulterius progressus est syphax audito scipione:& quod supererat diei uerterunt ad epulas inde quieuerūt. Exacti:iam prope finiti. Ipse:sol describit aurorā.
Pacator:scipio qui pacauit hispanias. Prīa mihi:exprimit scipio syphaci causam sui aduentus & ab utili suadet: ut fœdus cū romanis ꝑcutiat. Prīa:maxima. Quæsumus.i.n̄ oramus res difficiles tuo regno. Vnaīum:cōcors & fidū.

Non tibi massyle: non tm̄ honoris affert tibi tuū regnum: & proauita potentia quantū afferent romani: pro quibus dii pugnāt cū nullus alicui deorū acceptus sit qui arma læserit romana. Cū subito: cum uictima fugiebat malū erat signum ut poeta innueret perfidiam syphacis: & fedus nō duraturum dicit taurum mactandum ad aras fugisse: qm̄ syphax uiolato federe ad pœnos se uertit & filiā asdrubalis duxit uxorem. Decoramen: ornamentum suorum maiorū: & per hoc ostendebatur casuram eē gloriam seruatæ fidei ex capite syphacis: & eum depositurum esse coronam regni quod sui maiores tenuerant. fuit eni postea captus syphax: & uiuus ad Scipionē perductus. Casuro: qd' paulo post cadere debebat. Omina: signa & ꝓdigia futuræ calamitatis. Fractum: uictū a Scipione syphacem. Solio: proprio regno. Repetit portum: scipio fœdere iecto cum syphace ꝓfectus ex aphrica die .iiii. portum carthaginis ingressus est.

Notis terris: hispaniæ. Sūmum honorem: appellando. s. regem. Munera: nomen regis. Ausonio: romano: qm̄ romani oderant maxime nomen regium. iō dixit Scipio: regium nomen alibi magnum romæ autē ītolerabile esse. Patrios: romanos perosos regiam dignitatem. Quādo ita cælicolum: oratio scipionis ad milites. Orbe extremo: hispania quæ est ad occidentem. Vmbris: manibus patris & patrui.

Non tibi massylæ gentes extentaque tellus
Syrtibus et latis proauita potentia campis
Amplius attulerint decoris: q̄ romula uirtus
Certa inuicta fide: et populi laurentis honores
Cætera quid referam? non ullus scilicet ulli
Aequus celicolum qui dardana læserit arma.
Audiuit læto massylus et annuit ore
Complexusque uirum: firmemus prospera dixit
Omina: nec uotis superi concordibus absint.
Cornigerūque iouem tarpeumque ore uocemus
Et simul extructis cespes surrexerat aris.
Victimaque admotæ stabat subiecta bipenni
Cum subito abruptis fugiens altaria taurus
Exiliit uinclis mugituque excita late
Impleuit tecta: et fremitu suspiria rauco
Congeminat: trepida terrorem sparsit in aula
Vitaque maiorum decoramen fronte siue ullo
Delapsa attactu nudauit tempora regis
Talia celicolæ casuro tristia regno.
Signa dabant seuique aderant grauia omina fati:
Hinc fractum bello regem solioque reuulsum
Tempus erit cum ducet agens ad templa tonātis.
Qui tunc orabat socialia fœdera supplex
His actis repperit portum: pupemque secundo
Dat uento: et notis reddit se scipio terris.
Concurrunt auidæ gentes: uariosque subacta
Pyrene misit populos: en omnibus una
Concordes regēm appellant: regemque salutant
Scilicet hunc summum norunt uirtutis honorē:
Sed postq̄ miti reiecit munera uultu
Ausonio non digna uiro patriosque uicissim
Edocuit ritus et romam nomina regum
Monstrauit nescire pati conuersus in unā
Quæ restat curam nullo super hoste relicto
Et latium simul et uulgum betisque tagique
Conuocat: ac medio in cetu sic deinde profatur
Quando ita cælicolū nobis propensa uoluntas
Annuit: extremo libys ut deiectus ab orbe
Aut his occideret campis aut axe relicto
Hesperio: patrias exul lustraret harenas
Iam uestra tumulos terra celebrare meorum
Est animus: paceque dare exposcentibus umbris.
Mente fauete pari: atque aures aduertite uestras

S eptima cũm solis renouabitur orbita coelo:
Q uique armis ferroque ualent quique arte regendi
Q uadriiugos pollent currus:quis uincere planta
S pes est:et studium iaculis impellere uentos
A dsint:et pulchre certent de laude coronæ.
P ræmia digna dabo:et tyria spolia inclyta præda
N ec quisq̃ nostri discedet muneris expers
S ic donis uulgum laudũque cupidine flammat:
I amque dies prædicta aderat cetuque sonabat
I nnumero campus simulatasque ordine iusto
E xequias rector lachrymis ducebat obortis
O mnis iber: omnis latio sub nomine miles
D ona ferunt:tumulisque super flagrantibus addũt.
I pse tenens nunc lacte sacro:nunc plena lyeo
P ocula:odoriferis aspergit floribus aras:
T um manes uocat excitos:laudesque uirorum
C um fletu cantat:ueneratur facta iacentum.
I nde refert sese circo:et certamina prima
I nchoat:et rapidos cursus proponit equorum
F luctuat equoreo fremitu rabieque fauentum
C arceribus nondum reseratis mobile uulgus
A tque fores oculis et limina seruat equorum.
I amque ubi prolato sonuere repagula signo:
E t toto prima emicuit uix ungula cornu:
T ollitur in coelum furiali turbine clamor.
P ronique ac similes certantibus ore sequuntur
Q uisque suos currus:magnaque uolantibus idem
V oce loquuntur equis:quatitur certamine circus
C ertantum:ac nulli mentem non abstulit ardor
I nstant præceptis:et equos clamore gubernant.
F uluus harenosa surgens tellure sub undas
E rigitur globus:atque operit caligine densa
C ornipedumque uias:aurigarumque labores:
H ic studio furit acris equi:furit ille magistri.
H os patriæ fauor:hos accendit nobile nomen
A ntiqui stabuli:sunt quos spes grata fatiget
E t noua ferre iugum ceruix:sunt cruda senectus
Quos iuuet:et longo sonipes spectatus in euo.
E uolat ante omnis rapidoque per aera cursu
C allaicus lampon fugit:atque ingentia tranat
E xultans spatia:et uentos post terga relinquit.
C onclamant:plausuque fremunt:uotique per actã
M aiorem credunt præcepto limite partem.

Orbita:cursus solis Liuius ait. Scipio carthaginem ad uota soluenda diis munusque gladiatorum quod mortis causa patris patruique parauerat edendũ rediit. Simulatas exequias:fictam põpam exequiarum cum imaginibus ac si cadauera suorum illic comburenda fuissent.ludi funebres inquit Liuius additi sunt spectaculo gladiatorum pro copia & prouinciali castrensi apparatu.

Tumulis:rogis ardentibus. Manes:patris:& patrui euocat. Laudes uirorũ: habuit orationem funebrem ĩ illorum honorem:quod primus apud romanos instituit Valerius publicola ĩ funere.L. Bruti. Circo:in quo erant celebrãdi ludi. Mobile uulgus:inconstans multitudo spectatorum. Fores:exitus carcerũ ex quibus equi emittuntur ad cursum repagula ut Sex.Pompeius ait suntque patefaciendi gratia ita figuntur ut e cõtrario oppugnentur repagula dicimus obstacula quæ ꝑ carceribus sũt. Signo: sono tubæ:id est postquã emissi fuerũt equi e carceribus. Toto cornu: uix eq̃ extulerant totum pedem e carceribus a motis repagulis. Ore:uerbis & fauore.

Proni:exprimit habitum eorum q̃ fauebant currentibus & eos oculis ꝓsequebantur. Idem:qui sequuntur ore currus magna uoce alloquunt̃ ipsos equos: hortanturque ad cursum ut fit. Nulli non:idest ardor & studium reddidit oĩs pene insanos. Præceptis:idest monent ipsos currentes. Antiqui stabuli: generositatis ipsorum equorum. Noua:prima ad cursũ. Cruda:uiuida:& adhuc habilis ad cursum. Lampon callaicus: equus adductus a callaicis populis. Præcepto limite:occupato primo stadii loco arbitrabantur iam partam esse uictoriã q̃a tenebat primũ locũ ĩ cursu:sed hi q̃ hanc artem callebant aliter putabant.

Damnare:damnabant illum primū ī petum:& effusas esse omnes uires quæ sunt moderandæ. Cirne:cirnus erat auriga melampodis equi:pāchates erat secundus equus:& regebatur ab ibero. Ciniphio peloro:equo nutrito apud ciniphios de quibus dictum ē. Rector: ipse durius.duo erant equi pelorus:& camphasus durius regebat pelorū athlas camphasum. Clausum ferrum:frenū idest non mādebat frena ore sanguineo pelorus autem erat patiens freni. Ideo unquā:idest nunq̄ ipe pelorus deuius sinuabat effusum idest laxius uagantem currum:quoniā cū pareret frenis adherebat metæ quam lustrabat.& sic minus spatium occupans facile superabat.currebant quippe circum metam.ūde Horatius:Metaque feruidis euitata rotis. Stringebat:quasi tangebat metam. Tramite leuo:sinistro cursu. Interior:adhærens metæ:quod cum sit in leuam est reuolutio. Multa:longa. Plurimus iubæ:habens longam iubam demissam per collum. Ludentis:discurrentis. Vectonum:populorū hispaniæ. aput quos equæ aperto ore in Zephyrū uersæ concipiunt. Eductum:nutritū. Harpe:equa mater ipsius pelori. Nobilis durius:alludit ad durium amnem qui habet ramēta auri supra dixit. Hic certāt pactolæ tibi duriusque tagusque. Antiquo:iam seni & aurigandi perito. Vago:erranti.errauit enim Diomedes post euersum ilium & condidit ī hispania tyden denominatam a nomine pris ut dictum ē. Aeneæ:Diomedes pugnauit cum ænea.& illi equos astulit a quibus hoc genus equorum in hispania ꝓpagatum fuerat apud tyden maxime cōditam a Diomede lege Homerū. Magnis ausis:quoniam cōgressus fuerat cū ænea:& uenerem uulnerauit: ut canit Homerus. In spatia addebāt: currebāt per spatia circi.Virgilius. Addunt se in spatia.nec audit currus habenas. Currum præcedentem.s.quem trahebat lāpon callaicus. Vngula prima:pria ps ungulæ id ē iam pede percutiebat pedē equi præcedētis. Nō ibat segnior:pares erāt hi duo ī cursu cāphasus & pelorus.

At quis interior cūra et prudentia circi
Altior effusas primo certamine uoces.
Damnare:et cassis longe increpitare querelis
Indispensato lassantem corpora nisu.
Quo nimius:quo cirne ruis?nam cirnus agebat.
Verbera dimitte:et reuoca:moderatus habenas:
Heu surdas aures:fertur securus equorum.
Nec meminit quantum campi decurrere restet.
Proximus a primo distans quantum equore currus
Occupat ipse loci tantum:sed proximus ibat
Astur panchates:patruum frons alba nitebat
Insigne:et patrio pes omnis concolor albo.
Ingentes animi:membra aut procera:decusque
Corporis exiguum:sed tum sibi fecerat alas
Concitus:atque ibat campo indignatus habenas.
Crescere sublimen:atque augeri membra putares.
Cinyphio rector radiabat fronte peloro
Camphasus:ipse asper:nec qui ceruicis amaret
Adplause blandos sonitus:clausumque cruento
Spumeus admorsu gauderet mandere ferrum.
At docilis freni et melior parere pelorus.
Non unquam effusum sinuabat deuius axem.
Sed leuo interior stringebat tramite metam.
Insignis multa ceruice:et plurimus idem
Ludentis per colla iubæ:mirabile dictu.
Nullus erat pater zephyri noua flamina campis
Vectonum eductum genetrix effuderat harpe
Nobilis durius stimulabat in equore currum.
Caucasus antiquo fidebat athlante magistro
Ipsum etola uago diomedi condita tyde
Miserat exceptum troiana ab origine equorum.
Credebant:quos æneæ simoentis ad undas
Victor tydides magnis abduxerat ausis.
Iamque fere medium euecti certamine campum.
In spatia addebant:nisusque apprehendere primos
Panchates animosus equos:superaltior ire
Et præcedentem iam iamque ascendere currum.
Pone uidebatur:curuatisque ungula prima
Calliacum quatiens pulsabat calcibus axem.
At postremus atlas:sed non et segnior ibat.
Postremo durio pacis de more putares.
Equata fronte et concordi currere freno.
Sensit ut exhaustas qui proximus ibat iberus.

C allaicas cernit uires:nec ut ante salire
P raecipitem currũ:et fumantes uerbere cogi
A ssiduo uiolenter equos:ceu monte procella
C um subita ex alto ruit:usque ad colla repente
C ornipedum protentus:et in capita ardua pendens
C oncitat ardentẽ quod ferret lora secundus.
P anchaten:uocesque addit cũ uerbere mixtas.
T e ne astur certante feret quisquã equore palmam.
E repto?consurge:uola perlabere campum.
A ssuetis uelox pennis decrescit anhelo
P ectore consumptus lampon:nec restat hianti
Q uem ferat ad metas iam spiritus:haec ubi dicta:
T ollit se sonipes:ceu tunc e carcere primo
C orriperet spatium:et nitentem opponere leuos
A ut equare gradus cyrnum post terga relinquit.
C onfremit et coelum:et pcussus uocibus altis.
S pectantum circus:fertur sublime p auras
A ltius attollens ceruicem uictor ouantem
P anchates:sociosque trahit prior ipse iugales.
A t postremus athlas durius postremus in orbem
E xercent artes:leuos nunc appetit ille.
C onatus:nunc ille praemit:certatque subire
D exter:et alterni nequiquam fallere temptant.
D onec confisus primeuae flore iuuentae.
O bliquum durius conuersis pronus habenis
O pposuit currum:atque euersum propulit axem.
A thlantis senio inualidi sed iusta querentis.
Q uo ruis?aut qui nam hic rabidi certaminis ẽ mos:
E t nobis et equis laethum cõmune laboras.
D umque ea proclamat perfracto uoluitur axe.
C ernuus:ac pariter fusi miserabile campo
D iscordes sternuntur equi:quatit equore aperto
L ora suis uictor:mediaque pelorus harena
S urgere nitentem fugiens athlanta reliquit.
N ec longum cyrni defessos prendere currus.
H unc quoque cunctãtẽ:et sero moderamia equorũ
D iscentem rapido praeter uolat incitus axe.
I mpellit currum clamor uocesque fauentum
I amque etiã dorso atque humeris trepidãtis iberi.
O ra superposuit sonipes:flatusque uapore
T erga praemi:et spumis auriga calescere sentit:
I ncubuit campo durus:misitque citatos
V erbere quadrupedes:nec frustra equare uidetur.

Callaicas uires:lampõis equi callaici. Protentus:extẽdens se sup colla equorum. Pendens:incũbens super capita equorum ut fit:quoniam esset secũdus in cursu. Te ne:uerba iberi ad panchatem equũ:q uenerat ex asturia. Aequore:spatio ĩ ipso cursu. Consurge:erige te ĩ cursu. Anhelo:defatigato. Socios iugales:trahebat alios equos qui secum erant ligati ad eundẽ currum.iõ eos appellat iugales. In orbem:in gyrum nũc uoluebant se in dextram:nunc ad sinistram:ut alter alterum impediret. tãdẽ durius per transuersum obiecit currum athlanti seni:& sic pstratus ẽ. Dexter:a parte dextra. Propulit:deiecit currũ athlantis. Cernuus:praeceps. Nec lõgum.s. erat:idest parum aberat a cyrno cuius equi erant iam defessi. Sonipes:pelorus iam ponebat os super dorsum panchatis. Auriga:iberus.

Genitore pelore:uerba durii ad pelorum equum zephyri flatu conceptum. Pecudum:animalium & equorum. Diuini seminis:quoniam ex uento cõceptus erat pelorus. Patri: zephyro. Nimio successu:gaudio & etiã pauore qui ex lætitia oriebatur excidit flagellum durio:& sic palmam amisit. Corona:pria gloria uictoriæ. Subducto uerbere:amisso flagello equi non parebant aurigæ. Lora inania:non inferẽtia dolorem; Arduus effusas:describit pãchatem uictoria gestientem. Mollia: flexibilia. Superbi:tumidi & uictoria elati. attollebat gressus præ lætitia: & altius solo ĩgrediebatur cum gaudio crura reponens. Par donum:bipennis data est omnibus indifferenter: sed primus ibe rus habuit equum quem syphax scipiõi muneri dederat. Quæ multa iacet: quoniam ĩgens præda erat in castris romanoꝝ uictoriis parta. Gentilis:hispani.nam athlas erat hispanus ex uectonibus populis. His actis:nũc de cursu hominum. Ensem:quem scipio pater Scipionis ademerat hyempsæ a se occiso. Gentile metallum:hispanum. Fulgẽtes pueri: describit pueros qui sese ad pugnam expediebant. Fulgentes ora:formosi alludit ad hesperiũ stellã. Tyria domo:quoniam gades ut dictum est tyrii condiderunt corduba est in betica regione Hispaniæ.

Aut etiam æquauit iuga præcedentia dexter.
Attonitus tum spe tanta genitore pelore
Te zephyro eductum nunc nunc ostẽdere tempus.
Discant qui pecudum ducunt ab origine nomen.
Quantum diuini præcellit seminis ortus.
Victor dona dabis:staquiesque altaria patri.
Et ni successu nimio lætoque pauore
Proditus elapso foret inter uerba flagello:
Forsan sacrasset zephyro quas uouerat aras.
Tum uero infelix ueluti delapsa corona
Victoris capiti foret:in se uersus ab ira
Auratam medio discindit pectore uestem.
Ac lachrymæ simul et questus ad sydera fusi.
Nec iam subducto parebat uerbere currus.
Pro stimulis dorso patiuntur inania lora.
Interea metis certus iam laudis agebat
Se se panchates:et præmia prima petebat.
Arduus effusas lenis per colla per armos.
Ventilat aura iubas:tum mollia crura superbi
Attollens gressus magno clamore triumphat.
Par donum solido argento celata bipennis.
Omnibus:ac uario distantia cætera honore.
Primus equum uolucrem massyli munera regis
Haud spernenda tulit:tulit hinc uirtute secundus.
E tyriaque multa iacet duo pocula præda.
Aurifero perfusa tago uillosa leonis
Terga feri:et cristis horrens sidonia cassis.
Tertius inde honor est:et postremo munere athlãtis
Quamuis perfracto senio subsederat axe:
Attritum donat uictor miseratus et euum:
Et sortem casus:famulus florente iuuenta.
Huic datur adiuncto gentilis honore galeri.
His actis ductor leta ad certamina plantæ
Inuitat:positisque accendit pectora donis
Hanc primus galeam hac acies terrebat iberas
Hasdrubal hunc ensem cui proxima gloria cursu
Accipiet:ceso pater hunc detraxit hyempse.
Tertius extremam tauro solabere palmam.
Cætera contenti discedent turba duobus
Quisque ferox iaculis:quæ dat gentile metallum.
Fulgentes pueri tarthessos et hesperos ora
Ostendere simul uulgi clamore secundo.
Hos tyria misere domo patria inclyta gades.

B eticus:hoc dederat puero cognomen ab amne
C orduba:et haud parco certamine læta fouebat.
I nde comam rutilus:sed cum fulgore niuali
C orporis impleuit caueam clamoribus omnē.
E urytus:excelso nutritum colle crearat
S etabis:atque aderant trepidi pietate parētes.
T um lamus et sicoris proles bellacis ilerde
E t theron potator aquæ sub nomine lœthes.
Q uæ fluit immemori perstringens gurgite ripas.
Q ui postq̄ arrecti plantis:et corpora proni
P ulsantesque æstu laudum exultantia corda
A ccepere tuba spatium exiluere per auras.
O cius effusis neruo exturbante sagittis.
D iuersa et studia et clamor:pendentque fauentes.
V nguibus atque suos:ut cuique est gratia anheli
N omine quēque cient:grex inclytus equore fertur.
N ullaque transmissa uestigia signat harena
O mnes primæui flauentiaque ora decori.
O mnes ire leues:atque omnes uincere digni.
E xtulit incumbens medio iam limite gressum
E urytus:et primus breuibus sed primus abibat
P ræcedens spatiis:instat non segnius acer
H esperos:et prima stringit uestigia planta
P rogressæ calcis:satis est huic esse priori.
H uic sperare sat est fieri se posse priorem.
A crius hoc tendunt gressus:animique uigore
C orpora agunt:auget pueris labor ipse decorem
E cce leni nisu postremoque agmine cursus
P ostquam sat uisum sibi concepisse uigoris:
C elsus in exhaustas effundit turbine uires.
N on expectato subitusque erumpit ad auras
P ræuehitur theron:credas cyllenida planta
E thereo nexis cursu talaribus ire
I amque hos.iamque illos populo mirante reliquit.
E t modo postremus nunc ordine tertia palma
H esperon infestat sua per uestigia pressum.
N ec iam quem̄ sequitur tantum:sed prima coronæ.
S pes trepidat tantis uenientibus eurytus alis.
Q uartus sorte loci:sed si tres ordine seruent
I nceptos cursus:nequiquam uana laborans
T arthessos fratrem medio therone præmebat.
N ec patiens ultra tollit sese equore theron
I gneus:et plenum præteruolat hesperon ire.

Haud parco certamine:nam misit iuuenes qui honori essent Scipiōi celebrāti ludos cum lætitia. Læta:res lætas:id est ipsos ludos & spectacula. Rutilus comam:habēs comam aurei coloris & corpus candidū .unde propter pulchritudinem clamores omnium excitauit setabis oppidum hispaniæ de quo supra.

Sycoris:est fluuius prope ileidā a quo denominat̄ hic iuuenis. Bellacis:hoc dicit poeta respiciens ad bellum ciuile supra dixit.nec quæ dardanios post uidit ileida furores. Potator aquæ:id est accola lethes fluuii hispāi đ quo supra.

Immemori gurgite:aqua quæ obliuionem inducit. Aestu:cupiditate laudū.

Spatium:campum ad sonum tubæ.

Exiluere:emicuere ad cursum uelocius sagittis emissis ab arcu. Exturbante corda:impellēte. Ire leues:agiles ad cursum. Stringit uestigia:suo pede premebat pedes euryti præcedentis. Prima planta:prima parte pedis. Cyllenida plantam:pedes Mercurii habentis talaria. Sua per uestigia: quoniam assequebatur eum pedibus. Tantis alis:tāta uelocitate teronis. Quartus:ip̄e tartessus.

Ne quiquam:frustra laborabat inquit in cassum tartessus:si tres primi tenuissent suum cursum. Tres:eurytus hesperus & Teron. Fratrem:hesperū teron erat medius inter tartessum & hesperū.

Plenū iræ:iratū ꝙ a Terone superet̄.

Vnus erat sup:iā superat unus eurytus & uicinitas metæ īcēdebat ipos currētes grauioribus stimulis. Aegros: timentes supari:& suspēsos aīo. Labor:& pauor ademerāt uires. tñ id robur qđ uterque hēbat ad uictoriā:& ultimū conatū ad/uocabat:sed hesperus teronem coma retardauit:& sic eurytus ad palmā emicuit. Breuia conamīa:qm̄ paꝝ iā distabāt a meta. Vterque:eurytus & theron. Euadit:præterit. Patrio:hispano. Hic grauiora uiꝝ:nunc de gladiorio munere:de quo Liuius gladiatoꝝ spectaculū fuit nō ex eo genere hoīum ex quo lanistis cōparare mos ē seruorū deletu ac liberoꝝ q hn̄t sanguinē uēalē. uolūtaria oīs & gratuita opa pugnātiū fuit. nā alii missi a regulis sunt ad specimen insitæ uirtutis ostendēdū. alii ipi ꝓfessi se pu/gnaturos ī grām ducis alios æmulatio & certamen:ut ꝓuocarēt ꝓuocatiue ut nō abnuerēt traxit. Creuere:pugnauere ī de cernr̄ & decernr̄ ferro apud Virg. idest pugnare. Martigena e uulgo: bellicoso hispano. Sueti laboris:qm̄ hispāi sunt assueti dimicationibus & bellis.

Hos īter gemini:Liuius ait: qdā quas disceptādo cōtrouersias finir̄ nequerāt: aut noluerāt. pacti īter se: ut uictorē res sequeret̄ ferro decreuerūt. neque obscuri generis hoīes:sed clari:illustresque & corbis & orsua patrueles frēs:đ ciuitatis prīcipatu ābigētes ferro se certaturos ꝓfessi sunt. Iras:Scipio sedare uoluit: illi martē iudicē uolebāt. cū a tāta rabie dirimi neqrēt īsigne spectaculū exercitui pbuere:documētūque qtū cupiditas īpii malū inter mortales esset. maior corbis usu armoꝝ & astu facile stolidas uirs̄ orsuæ supauit. Quid non ausum:q.d. reges ut iperare possint oīa audēt:ūde Cæsar sæpius usurpabat si uiolandū est ius grā regnādi uiolādū est:ī oībus aliis pietatē colas. Gemini:erāt enī patrueles.

Circo īnumero :frequētibus spectato/ribus:īmo exercitu. Cauea:id ē īpis spectatoribus dānātibus talē furorē. cauea appellat̄ cōcauitas ipius theatri. sic ēt circi & ponit̄ ꝓ ipis spectatoribus. Pro sceptro:prīcipatu unius ciuitatis. Mos durus:mos fuit ī hispania finiri certamen armis eoꝝ q uolebāt regnar̄. Solium regnū:cū discrimīe uitæ. Orbati:sine frē orsuæ pr̄ ut ait Liuius prīceps ꝓxīe fuerat a frē maiore post mortē eius prīcipatu accepto. Pari nisu:mutuis uulneri/bus ceciderūt a Liuio dissentit poeta:q dicit orsuam natu minorem cecidisse.

Dirus:crudelis. morientes hi duo se inuicem conuiciis incessebant. Manes: animæ seruarunt etiam ī morte discor/diam:ut de ætheocle ac polynice canit Papinius. Turba:gladiatorum scilicet:

Maurusia præda: punica.

Vnus erat super:et metæ propioribus egros.
Vrebat finis stimulis quascūque reliquit
Hinc labor hinc penetrans pauor ī præcordia uires:
Dum sperare licet:breuia ad conamina uterque
Aduocat:æquatur cursus:pariterque ruebant
Et forsan gemina meruissent premia palma
Peruecti simul ad metas ni terga sequutus
Theronis fusam late p lactea colla
Hesperos ingenti tenuisset seuus ab ira
Traxissetque comam:tardato letus ouansque
Eurytus euadit iuuene:atque prælia uictor
Emicat:et galeæ fert donum insigne coruscæ.
Cætera promisso donata est munere pubes:
Intonsasque comas uiridi redimita corona
Bina tulit patrio quatiens hastilia ferro.
Hinc grauiora uirum certamina:cominus ensis
Destrictus:bellique feri simulacra cientur
Nec quos culpa tulit:quos crimina noxia uitæ
Sed uirtus animusque ferox ad laudis amorem
Decreuere pares ferro:spectacula digna
Martigena uulgo:suetique laboris imago:
Hos inter gemini:quidam nō regibus ausum?
Aut quod iam regni restat scelus?impia circo
In numero fratres cauea damnante furorem:
Pro sceptro armatis inierunt prœlia dextris.
Is genti mos dirus erat:patriumque petebant
Orbati solium lucis discrimine fratres.
Concurrere animis quantis cōfligere par est
Quos regni furor exagitat:multoque cruore
Exatiata simul portantes corda sub umbras
Occubuere:pari:nisu p pectora adactus
Intima descendit mucro:super addita seuis
Vltima uulneribus uerba:et conuitia uoluens
Dirus in īuitas effugit spiritus auras.
Nec manes pacem passi:nam corpora iunctus
Vna cum raperet flamma rogus impius ignis
Dissiluit:cineresque simul iacuisse negarunt.
Cætera distincto donata est munere turba:
Vt uirtus et dextra fuit:duxere iuuencos
Impressis dociles terram proscindere aratris.
Duxere assuetos lustra exagitare ferarum
Venatu iuuenes:quos dat maurusia præda.
Nec non argenti nec non insignia uestis.

Libyſſe:libycæ. Tunc iaculo:nunc de iaculatoribus q ultima ſpectacula fuerũt. Vincere:ſupare iaculis metam & ſignũ poſitũ. Burnus:erat primus iaculator:habebatque claros natales: & erat tagi accola aureas habẽtis harenas. Auis:maioꝝ ſtemmate clarus. Pallet:ꝓpter colorem auri. Inſignis:clarus:& peritus. Lacerto:iaculo lacertis ĩpulſo. Acontheus:tãto ĩpetu emittebat haſtilia ut cerni ñ poſſet. Fugiſſe:euolaſſe ꝑ aerẽ ꝑꝑ fugã rapidã. Indibiliſque:hic regulus fuit ſueſſanoꝝ & ilergetũ ĩ hiſpania q diu cũ romanis pugnauit.nã cõtra.P.Scipionẽ huius ſcipionis prẽm.vii.& q̄ngenta ſueſſanoꝝ in aciẽ eduxit.

C aptiuæ precia et ſonipes:et criſta nitenti
I nſurgens cono:ſpolia exuuiæque libyſſæ.
T um iaculo petiere decus ſpectacula circi.
P oſtrema:et mete certarũt uincere finem
Q ua tagus auriferis pallet turbatus harenis.
E t glagus inſignis uentos ante ire lacerto:
E t cuius nunq̄ fugiſſe haſtilia cerui
P ræ rapida potuere fuga uenator aconteus.
I ndibiliſque diu letus bellare latinis.
I am ſocius:uolucreſque uagas deprendere nube
A ſſuetus iaculis idem et bellator ilerdes
C ui ludus nullam curſu non tollere damam
T ertia palma habuit geminos inſignis aconteus
N ec timidos agitare canes latratibus aprum.
Q uos poſtq̄ clamor plauſuſque probauit honores
G ermanus ducis atque effulgens lelius oſtro
N omina magna uocant leti maneſque iacentum
A tque haſtas ſimul effundunt:celebrare iuuabat
S acratos cineres:atque hoc decus addere ludis.
I pſe etiam mentis teſtatus gaudia uultu
D uctor ut equauit meritis pia pectora donis:
E t frater thoraca tulit multiplicis auri:
L elius aſturica rapidos de gente iugales
C ontorquet magnis uictricem uiribus haſtam
C onſurgens:umbriſque dari teſtatus honorem
H aſta uolans mirum dictu medio incita campo
S ubſtitit ante oculos:et terræ infixa coheſit.
T um ſubitæ frondes celſoque cacumine rami
E t latam ſpargens quercus dum naſcitur umbrã
A d maiora iubent præſagi tendere uates.
I d monſtrare deos:atque hoc portendere ſignis
Q uo ſuper augurio pulſis de littore cunctis
H eſperio pœnis cultor patriæque domuſque.
A uſoniam repetit fama ducente triumphum.
N ec latium curis ardet flagrantius ullis
Q uam iuueni libyam et ſummos permittere faſces.
S ed frigens animis nec bello proſpera turba
A ncipiti ſenior temeraria cœpta uetabant.

Iã ſocius:tpe.ſ.ſcipionis ludos celebrãtis indibilis & mandonius frẽs cũ omni populoꝝ manu relicto aſdrubale ſcipioni occurrerunt:& in amicitiã ſocietatẽque recepti ſunt:& fœdere ab his accepta fides ſed poſt diſceſſum ſcipiõis iterũ excitarũt bellũ. Victique ſũt ab ĩperatoribus.L.Lẽtulo &.L.Manlio in pugna indibilis cecidit cũ.xiii.milibus hoĩum.Mandonius dũ ꝑ legatos deditionẽ tentat ĩ conciliũ uenit ibi captus cũ cæteris principibus pœnas dedit. Latinis.i.pugnare cũ romanis. Deprendere:uulnerare. Burni:ſerua noĩe damũ burno data eſt tingendis lanis docta. Murice:purpura getulica. At quẽ ꝓxima honorãt p̃mia:hoc eſt ſecundũ p̃miũ.Ilerdes accepit pueꝝ q curſu ſupabat damas. Vicinã mete:burrus metã tetigerat.Ilerdes adegit haſtam mete uicinã:& ideo ſecunda p̃mia ipſum ornarũt. Tollere:uĩcere:& perimere. Nullã non:affirmate.i.uincere omnis damas.tertia uictoria habuit canes. Germanus ducis.L.Scipio. Iacẽtũ:ſcipionũ. Tulit:habuit a ſcipione.

Multiplicis auri:multiplicatis lamis aureis ex q̄bus torax conficit̃. Iugales:equos aſtures. Vmbris:manibus patris & patrui. Subitæ frõdes:hoc tractũ ẽ ab hiſtoria romuli q haſtã ex palatio in auẽtinũ cõtorſit quæ creuit ĩ magnã arborẽ cornũ. hæc haſta ſcipionis creuit ĩ quercũ q̄m ſcipio liberaturus erat romã & omnẽ italiã reuocato ãnibale ĩ aphricã & ſupato:ciuiũ liberatores querna corona donabant̃ quæ ciuica dicebatur.

Preſagi:futura ꝓuidẽtes. Portẽdere:ſignificar̃. Repetit auſoniã:Scipio pulſis ex hiſpania carthaginẽſibus.L.Lẽtulo &.L.Manlio ꝓuĩcia tradita cũ.x.nauibus romã rediit. Ducẽte triũphũ:fama ſcipionis triũphãte.ipſe.n.non triũphauit q̄m ſine magiſtratu rẽ geſſerat.

Nec latium curis:comitiis cõſularibus oẽs cẽturiæ ĩgẽti fauore.P.Scipionẽ cõſulẽ dixerũt cũ.P.Licinio craſſo põtifice maxĩo. oẽs fere ſcipiõi ꝑinde ac ĩ italia debellatũ eẽt ꝓuĩciã aphricã deſtinarũt:qđ ſcipio uel maxime cupiebat:ſed Fabi. obſtitit cũ ſenioribus. Latiũ:ipa roma caput latii. Faſces:cõſulatũ. Iuueni:ſcipioni. Nec bello ꝓſpa turba:ipi ſenes ꝑꝑ lõgã reꝝ expientiam timẽtes.

Nec ꝓſpa:nõ fauẽs. Ancipiti:ꝑiculoſo bello:& dubio & ſic patrũ prudẽtia laudatur:q nil temere agendum putabãt.

Cepta:talem in aphricam profectionem cũ uideretur latiis rebus ꝑiculoſa

Magnosque horrebant cauta formidine casus:
Ergo ubi delato consul sublimis honore
Ad patres consulta refert:deturque potestas
Orat delendæ carthaginis altius orsus:
Hoc grandeua modo fabius pater ora resoluit
Haud equidem metuisse queam saciatus et eui.
Et decoris:cui tam superest et gloria et ætas
Ne credat nos inuidiæ certamine consul
Laudibus obtrectare suis:satis inclyta nomen:
Gestat fama meum:nec egent tam prospera laude
Facta noua:uerū et patriæ dum uita manebit:
Deesse nephas animūque nephas scelerare silendo:
Bella noua in libyæ moliris ducere terras.
Hostis enim deest ausonia:nec uincere nobis
Est satis annibalem?petitur quæ gloria maior.
Littore eliseo?stimuli si laudis agunt nos.
Hanc segetem mete: composuit propioribus ausis
Dignum te fortuna parem:uult itala tellus
Ductoris seui uult tandem haurire cruorem.
Quo martē aut quo signa trahis?restiguere primū ē
Ardentem italiam:tu fessos obuius hostes
Deseris:ac septem denudas proditor arces.
An cum tu syrtin ac steriles uastabis harenas
Non dira illa lues notis iam mœnibus urbis
Assiliet?uacuumque iouem sine pube sine armis
Inuadet?quanti est ut cedas:romāque relinquas.
Emerito:ac tanti perculsi fulmine belli:
Siccine te ut nuper capua est accitus ab alta
Fuluius equoreis libyæ reuocabimus oris?
Vince domi:et trinis mœrentem funera lustris
Ausoniam purga bello:tum tende remotos
In garamantas iter: nasamoniacosque triumphos
Molire:angustæ prohibent nunc talia cepta
Res italæ:pater ille tuus qui nomina uestræ.
Addidit haud segnis genti:cum consul iberi
Tenderet ad ripas reuocato milite primus
Descendēti auide supatis alpibus ultro
Opposuit sese annibali:tu consul abire
A uictore paras.hoste:atque auellerē nobis
Scilicet hoc astu penum:si deinde sedebit
Impauidus:nec te in libyā tuaque arma sequetur:
Capta dānabis consulta improuida roma.

Haud equidē metuisse queā:orō Fabiꝰ qua scipionis desiderio aduersatur: & īcipit a cōfutatione ne audientes putarēt Fabiū inuidia ductū talia dissuadere. Inde expurgata suspitione liuoris ad scipionē uerba cōuertit suadendo ab utili tutandam potius italiā:q̄ se ancipiti fortunæ cōmittere. Nō possum inqt iam timere ne scipio consul credat me loquuturū propter inuidiā:& obtrectationē laudū ipsius. nā solemus inuidere aliis id quod nobis deest: at mihi supersunt honores. Vnde uerisimile ē me nō liuore duci:sed usu rei pu. cui semp pro uirili pte prospexi. Eui.i.plenus annoꝝ & dignitatū. fuerat enī dictator:& .V. consul. Superest: suphabūdat gloria usque ad fastidium. Obtrectare:repugnare & detrahere. Prospera:præclara acta mea. Scelerare:maculare:quippe boni ciuis & senatoris est nihil dissimulare quod pr̄iæ conducat. Silēdo:tacēdo ea quæ ex usu pr̄iæ sint: & sic pietas fabii erga patriā laudat̄. Bella noua: narratio est. Hostis enī:ironice loquit̄ quasi dicat si tuus aīus ardet gloria bellica congredere cū ānibale tibi æquali: & est in hac pte confutatio. Eliseo:carthaginensi. Mete:tolle ānibalem e medio. Cōposuit:opposuit te fortuna annibali:nō est opus traiicere in aphricā ꝓpiores sūt hostes cōtra quos potes audere. Ausis:uiribus & audaciæ tuæ. Parem:annibalē cū quo poteris cōgredi & decorum seruare tuū: cum sit ĩperator tanti noīs:& infert semper cōfutatiōes: respondēs tacitis obiectionibus. Tandē:post tot annos:& clades. Quo martem:ab utili suadēdo impetū scipionis latenter accusat. Septē arces: romam quæ suis mitris. vii. colles cōplectit̄. Dira lues:ipse ānibal pestis tabifica. Assiliet:insultabit. Iā notis:qm̄ prius fuerat ad portā collinā. Vacuū iouē:ipsū capitoliū. Quāti ē:sensus hoc qđ tu optas annibal si posset magno ꝓtio emeret ut.s. italiā relinq̄s sic. Vir. hoc ithacus uelit:& magno mercent̄ atridæ. Emerito:ānibali iā emerito & q̄si seni in italia. Ast tāto:nos inqt pcussi pœnoꝝ īpetu ꝛuocabimus ne te ex libya ut paulo nō fuluiū ex obsidione capuæ:apud liuium ait. qđ si qđ oēs dii omē auertāt & dicere reformidat aīus:sed quæ acciderūt accidere possūt:& uictor ānibal ire ad urbē pgat tū d̄mū te cōsulē ex aphrica sicut. Qu. Fuluium e capua arcessemus. Trinis lustris. xv. ānis. Molire: para meditare. Angustæ res: calamitas italiæ ꝓhibet tuā ꝓfectionē. Pr̄ ille tuus:exēplo scipionis pr̄is monet non esse italiam relinquendam:quippe scipio ille rediens e massylia quo transmiserat ut patriæ adesset annibali ex alpibus descendenti ad ticinum occurrit. Nomina:gloriam: quippe dicti sunt illi fratres duo fulmina belli. Ad ripas iberi: cum nauigaret in hispaniam. Auellere:remouere a nobis annibalē hoc astu transmittendo. s. ī aphricā

Sed fac turbatum conuertere signa:tuæque
Classis uela sequi:nempe idem erit annibal idem.
Cuius tu uallum uidisti e mœnibus urbis
Hæc fabius seniorque manus paria ore fremebāt.
Tum contra consul:cesis ductoribus olim
Magnanimus lætho gemino cui tota subisset
Sidonium possessa iugum tarthesia tellus.
Non fabio non quis eadem est sentētia cordi.
Quoquā ad opem uerso fateor primoribus annis
Excepi nubem belli:solusque ruenti.
Obieci telo caput:atque in me omnia uerti.
Tum grandeua manus puero male credita bella
Atque idem hic uates temeraria cepta canebat.
Dis grates laudēque fero:sub nomine quorum
Gens troiana sumus:puer ille et futilis ætas
Imbellesque anni nec dum maturus ad arma
Scipio restituit terras illesus iberas
Troiugenis pepulit pœnos:solisque sequutus
Extremas ad athlanta uias:exegit ab orbe
Hesperio nomen libyæ:nec rettulit auri.
Signa:priusq̄ fumantes circa equora uidit
Romano phœbum soluentem littore currus:
Adsciuit reges idem nunc ultimus actis
Restat carthago nostris labor hoc fator eui
Iuppiter eterni monet:annibalem ecce senectus
Intremit:aut egros simulat mētita timores.
Ne finem longis tandem peperisse ruinis
Sit noster titulus.certe iam dextera nobis
Experta:et robur florentibus auximus annis:
Ne uero fabricate moras.sed currere sortem
Hanc sinite ad ueterum delenda opprobria cladum
Quam mihi seruauere dei:sat gloria cauto
Non uinci pulchra ē fabio peperitque sedendo
Omnia cunctator nobis:nec mago:nec hanno:
Nec gisgone satus:nec amilcare terga dedissent
Si segnes clauso traheremus prælia uallo.
Sidonius ne puer uix pubescente iuuenta
Laurentis potuit populos et troia adire
Mœnia:flauentēque sacro cum gurgite tybrim.

Sed fac turbatū: esto inqt q͛ ānibal te sequat͛ nō ne idem erit quem tu uidisti insultantē mœnibus nr̄is. Turbatū: egre ferentē te p̄riam uexare suā. Cōuerter̄ signa:redire ī aphricam. Paria: similia.seniores Fabio assentiebantur.
Cesis ductoribus:cōcio scipionis:q̄ seniorum tarditatē accusat cū ipse sua celeritate hispanias uicerit. Vbi ceciderāt duo fulmina belli scipiones: apud Liuium ait.Vnde hæc repēte de me cura exorta cū pater:patruusque meus interfecti cū amissæ hispaniæ cū quattuor exercitus pœnoꝝ: quattuor duces omnia metu armisque tenerent cū quesitus ad id bellum īperator nemo se ostenderet p̄ter me nemo profiteri ausus eēt:cū mihi quattuor &.xx.annos nato detulisset imperium populus ro.tū nemo ætatem meam uim hostium difficultatem belli p̄ris:patruique recentem cladē commemorauit. Letho gemino:morte duoꝝ scipionum. Sidonium iugū: imperiū punicum.i.cū oīs hispania pareret carthaginensibus. Ad opem: auxiliū ferēdum.nemo.n.illuc proficisci audebat.
Primoribus:iuuenilibus natus erat scipio.xxiiii.annos. Nubem: turbinē & īpetum belli. Grādeua manus: tum inq̄t seniores & potissimū Fabius dicebāt mea incepta eē temeraria & sic Fabium eludit:quem ironice uatem appellat: & ex stomacho. Puer ille: ego scipio quē dicebatis eē puerum. Futilis ætas: iutilis ut uidebatur uobis: & īepta ad tantā belli molem:restituit romanis hispanias. Illesus:nil mali passus in tāta rerū mole. Troiugenis:romanis. Pepulit: fugauit ex hispania oīs carthaginēses.
Exegit:fugauit & expulit: p̄fectus usque ad athlantē:& solis occasū. Signa auri:nec prius rediit romā cū p̄da ingēti q̄ uiderit oēm subactam hispaniam.
Romano litore: romanis iā subdito.i. donec uidit hispaniā ī ditionē romanorū usque ad oceanum ubi sol occidit.
Asciuit:socios:& amicos fecit masinissam:& syphacem solum inquit mihi superest ut carthaginē expugnem: quod iuppiter pollicetur. Senectus: fabius & alii senes. Intremit:timet annibalem: aut simulat timorem. ne accedat mihi titulus euersæ carthaginis. Egros:ab effectu:quoniam timor facit homines egros. Lōgis ruinis: calamitatibus quas per tot annos passi sumus. Ne fabricate:nolite inquit impedir̄ meum iter ad carthaginē ut ulciscar clades acceptas.
Cauto:Fabio cūctatori:q cū sibi pauerit magnā gloriā cūctādo.sinat me nūc tēdere quo fata uocant. Nō uinci:ab ānibale.s. Peperit oīa: rē romanā labantē restituit & accusās Fabii cūctationē ait.nec ego uicissem annonem Magonem & asdrubalem si fuissem cunctator. Nec amilcare satus:asdrubal quem uicit prope pyreneos montes alter fuit asdrubal uictus ab eo in hispania gisgonis filius. Sidonius puer: non ne inquit annibal q̄si puer ī italiā uenit:& illā cōsilio armisque terribilē tanto belli turbine uexauit. Troiana:romana.

Longo bello:iã.xv.annis. Tyrias:carthaginenses. Litora:punica.s. Illum ego reuocabo inqt ãnibalẽ in libyã:quem uos cunctãdo ĩ italia fouistis:& trahit fabiũ in inuidiã. Tertia lustra.xv.ãnis. Vestigia:signa.i.hastas affixas portæ urbis manu hostili. Turres:quæ erãt ad portã collinam.prius inqt q̃ annibal ueniat iterum ad urbem audiet exuri mœnia carthaginis apud liuium ait. hic modo nihil more sit.una & traiecisse me audietis:& ardere bello aphricã:& amolientem hinc annibalem:& obsideri carthaginem. Rutulis:romanis. Fato:dispositione fatorum ita uolente.p̃res annuerunt uerbis scipionis. Faustumque precati:antiqui oĩbus rebus agẽdis quod bonum faustũ fœlix:fortunatumque esset p̃fabantur. Dederunt:concesserũt scipioni ut bellum in aphricã trãsferret bonis auibus: est sic scipio ex sicilia soluens bono sydere in libyam transmisit.

Petri Marsi interpretatio in ultimum uolumen Syllii italici.

Ostis ut ausoniis: ciuitatẽ inquit Liuius eo tẽpore recẽs religio inuaserat ĩuento carmĩe ĩ libris sibyllinis:qd' tale erat. Quandoque hostis alienigena bellum italiæ ĩtulisset eum pelli italia uicique posse si matris deũ pessinunte numẽ romam aduectũ foret. Itaque scipione & .P.Crasso conss.legati ad Attalum missi sũt.M.Valerius Leuinus.M.Cecilius Metellus.P.Sulp.Galba.& Tremellius Flaccus.M.Valerius falco:quos Attalus comiter acceptos deduxit ĩ phrygiã: & sacrũ lapidẽ quẽ matrẽ deũ esse incolæ dicebant tradidit:ac deportari romam iussit.Scipio ĩ aphricã traiecit:syphace: asdrubaleque uictis carthaginenses ĩ patriam reuocauerũt Annibalẽ: q nõ sine ĩdignatõe ac dolore respectãs italia cæssit:quem scipio ad zamam magno p̃lio uicit:carthaginẽ tributariã reddidit: & romam ad triũphũ reuersus ẽ. Hostis aduena: alienigena sic dicebat carmen sybillinum. Phrygia sede: ex pessinũte urbe phrygiæ. Laomedonteæ urbis: romæ. Qui lectus:electus a senatoribus uir optimus: q hospes eẽt numinis idei.M.Cor.cethego.P.Semp.Tuditão conss.cybeles simulachrum romam aduectum est.Scipio Nasica adolescẽs nõdum questor uir optimus a senatu iudicatus est.Is uectus naue ĩ mare a sacerdotibus deam accepit:& in terram extulit primoribusque matronarum dedit iter quas claudia suæ castitatis testimoniũ dedit. Matronæ ĩ ædem uictoriæ quæ erat ĩ palatio tulerunt pridie idus aprilis. Isque dies festus fuit. populus frequẽs dona cõgessit:lectisternium :& ludi fuere ĩstituti:quos megallesia appellarunt. Heu nomen:hoc nomen ĩquit poeta optimi uiri erat clarius ac melius omni triumpho. Properabat:cum nobilibus matronis:scilicet ad excipiendã cybelẽ. Sacris:cum cerimoniis.P. Cornelius cum omnibus matronis ostiam ire iussus obuiam deæ inquit Liuius ut eam de naui acciperet:& in terram delatã traderet inferendam matronis. Patruo:erat filius Gnei Scipionis patrui maioris aphricani qui tũc ad bellũ libycum destinabat. Vnde cognomẽ reportauit.

Et potuit latium longo deposcere bello:
Nos libyæ terris transmittere signa pigebit:
Et tiryas agitare domos?secura pericli
Littora lata patent:et opima pace quieta
Stat tellus:timeat tandem carthago timeri
Assueta:et nobis quãuis enotria nondum
Annibale arua uacent:superesse intelligat arma.
Illum ego quem uosmet cauti consultaquę uestra.
In latio fecere senem:cui tertia large
Fundenti nostrum ducuntur lustra cruorem
Illum ego ad incensas trepidãtem et seua pauentẽ
Aduertam patriæ sedes:an roma uidebit
Turpia agenoreæ muris uestigia dextræ?
Carthago immunis nostros secura labores
Audeat interea:et portis bellabit apertis?
Tum uero nostras iterum pulset improbus hostis
Ariete sidonio turres:si templa suorum
Non ante audierit rutulis crepitantia flammis.
Talibus accensi patres:fatoque uocante
Consulis annuerant dictis:faustumque precati
Vt foret ausoniæ:transmittere bella dederunt.

Ostis ut ausoniis discederet
aduena terris.
Fatidicæ fuerant oracula
prisca sibyllæ.
Caelicolum phrygia genitricem sede petitam:
Laomedonteæ sacrandam mœnibus urbis
Aduectum exciperet numen qui lectus ab omni.
Concilio patrum præsentis degeret eui.
Optimus heu nomen melius maiusque triumphis.
Iamque petita aderat latia portante cybelẽ.
Puppe atque omnis magno cedente senatu:
Obuius accitis properabat scipio sacris.
Qui genitus patruo ductoris ad africa bella.

Tunc lecti multa fulgebat imagine auorum.
Isque ubi longinquo uenientia numina ponto
Accepit supplex palmis thuscique sonora
Tybridis adducit sublimis ad ostia puppim.
Foemineæ tum deinde manus subiere per amnẽ
Quæ traherent celsam religatis funibus alnum.
Circum arguta cauis tinnitibus era simulque
Certabant rauco resonantia tympana pulsu.
Semiuirique chori gemino qui dindyma monte:
Casta colunt:ꝗ dicteo bacchantur in antro
Quique idea iuga et lucos nouere silentes.
Hos inter fremitus ac leto uota tumultu:
Substitit adductis renuens procedere uinclis
Sacra ratis subitisque uadis immobilis hæsit.
Tum puppe e media magno clamore sacerdos
Parcite pollutis contingere uincula palmis.
Et procul hic moneo procul hic quæcũque profane
Ferte gradus:nec uos casto miscete labori.
Dum satis est monuisse deæ.quod siqua pudica
Mente ualet:siqua illesi sibi corporis astat
Conscia uel sola subeat pia munera dextra.
Hic prisca ducens clausorum ab origine nomen
Claudia non equa populi male credita fama
In puppim uersis palmisque oculisque profatur:
Celicolum genetrix numen quod numina nobis.
Cuncta creas:cuius proles terramque fretumque
Syderaque et manes regnorum sorte gubernat:
Si nostrum nullo uiolatum est crimine corpus.
Testis diua ueni.et facili me absolue carina.
Tum secura capit funem fremitusque leonum
Audiri uisus subito:et grauiora per auras
Nulla pulsa manu sonuerunt tympana diuæ.
Fertur prona ratis:uentos impellere credas
Contraque aduersas ducentem præuenit undas.
Ex templo maior cunctis spes pectora mulcet
Finem armis tandem:finemque uenire periclis
Ipse alacer sicula discedens scipio terra.
Abscondit late propulsis puppibus equor
Cui numen pelagi placauerat hostia taurus.
Iactaque ceruleis innabant fluctibus exta.
Tunc a sede deum purũque per ethera lapse.

Imagĩe:nobilitate gẽtis corneliæ. Femineæ: qm̃ scipio tradit nobilibus matronis numẽ urbi inferendũ. Alnũ:nauim ex alno arbore. Aera:uasa ærea sonantia qm̃ in sacris cybelis erãt æra:tympana: & tibiæ sacerdotes erãt galli semiuiri dicti a gallo fluuio phrygiæ. Semiuiri chori:ipsi galli sacerdotes castrati. Gemino:duo cacumina habẽte dindimus mõs phrygiæ ubi cybele colebatur: Casta:ꝓpter ipsos sacerdotes castos. Dicteo antro:cretensi.dicte ẽ urbs cretæ ubi curetes:& choribãtes iouẽ educauerũt obstrepẽtes circa ne uagitus exaudiretur æris tinnitu. Bacchant̃:furore incitant̃. Ideo:ida est sylua cretæ. Silentes: ĩ qbus educatus fuit iuppiter ne audiretur a saturno. Fremitus:æris & tympanoꝝ. Subitis:currentibus substĩtĩt nauis ut eẽt testis pudicitiæ claudiæ uestalis. Sacerdos:primus sacerdos cybelis. Pollutis:ĩpudicis nolite inqt tangere funẽ pollutis manibus. Profanæ: sceleratæ. Labori:trahẽdæ naui. Dũ satis ẽ monuisse deæ.i.discedite priusq̃ dea uos puniat: cui hactenus fuit satis monuisse se.s.nolle trahi manu ꝓfana: sed siqua ẽ hic pudica capiat sola funẽ: & ratis sequet̃ tunc claudia accessit quæ ĩpudica falso putabat̃ & ꝑcata deam ut suæ pudicitiæ testis eẽt facili manu nauem traxit. Pia munera: officia nauis trahendæ:ac piũ ministeriũ. Vel:etiã sola dextra ñ erit opus inniti humeris.
Non æqua iniqua fama. Pli. ait li.vii. pudicissima fœmina relligionis experimẽto iudicata ẽ claudia ĩducta ab ea romã deoꝝ matre.huius historie plena st̃ oĩa.nã meminit Valerius.Oui.in fastis de q̃ etiã suetonius ĩ tyberio. claudia ex gente claudia fuit quæ nauim cũ sacris mr̃is deum coherentem tyberino uado extraxit ꝑcata propalã ut ita demum sequeret̃ si sibi pudicitia cõstaret. Celicolũ genetrix:or̃o claudiæ ad cybelem. Cuncta numĩa:qm̃ cybele dicit̃ mr̃ deorum. Fretũ:hic ẽ neptunus. Sydera: iuppiter. Manes:pluto. Secura:cũ eẽt cõscia suæ pudicitiæ. Fremitus leonũ: hoc fingit poeta:quoniam leones trahebant currũ cybeles. Aduersas: contrarias. Ducentẽ:claudiam ꝑueniebat ipsa nauis claudiã q̃uis ũdæ obstarent. Ipse alacer sicula.M. Cornelio cethego.P. Sempro.Tubitano conss.Scipio ꝓcõsul e sicilia in aphricã traiecit.priusq̃ mare cõscenderet pulcherrimã habuit or̃onẽ quæ apud liuiũ ẽ maximũ ĩiecit carthaginẽsibus timorem scipio cũ litoribus aphricæ naues appulisset. Numẽ pelagi:neptunum:cui taurum pro felici nauigatione mactauerat. Exta: post orationem: & cæsam uictimam scipio cruda exta uti mos erat in mare ꝓiecit tubaque signum dedit proficiscendi. A sede deum: a lacteo circulo fingit poeta aquilas mõstrasse uiã nauigãti scipioni:ꝗ iouis filius putabat̃ cui aqla sacra ẽ.sic æneas habuit colũbas duces.

Armigeræ:qm̄ aquilæ miniſtrant ioui fulmina. Clangor:quē edebāt alis ipſæ aq̄læ. Sequuti:romani nauigātes ſequuti ſunt oculis uolatus auiū eatenus quatenus oculi ſpeculari poſſunt. Liquida:puro aere. Nec ſegnis tāta:aſdrubal giſgonis filius timēs aduentū Scipionis in libyam:Syphacem generum ſibi fecit & carthaginenſiū amicū.erat enim aſdrubali nubilis uirgo q̄ ſyphax duxit uxorem amore flagrans:qm̄ numidæ ad libidinē propenſi ſūt. Procella:īpetu belli. Terribilē molem:maximum auxiliū:& hoſtibus timēdū. Sub magno nomine:ſyphacis.ſ.regis ea tēpeſtate in aphrica potētiſſimi. Regis opes:appoſitio ē.parauerat molē opes.ſ.i.potentiā ſyphacis:q maſſylis īperabat. Laurentibus:romanis. Replerat cāpos:ſyphax cū qnq̄ginta:milibus peditū:& decē eqtum in auxiliū carthaginēſiū uenit. Nullo tapete:ſine aliquo ornamēto aut ephippio.nā nudis bellabāt eqs numidæ. Dēſæ nubes:multitudo iaculo℞ inſtar nubis. Dextræ datæ:Scipioni cū quo fœdus percuſſerat ſyphax. Prauo:ab effectu qm̄ traxit ſyphacem ad prauitatē & ſcelus. Regni mercede:pauit ſibi uxorē hac mercede ut eoſdē aīcos inimicoſque hērent & regnū ſuū ſyphax paratū habebat ī pœno℞ fauorē:& ſic effrena libido ſyphacis taxat̄ q ut uxorē hēret regnū p mercede dedit. Virgo erat:ſophoniſba uocabat̄ hæc puella quæ mentem ſyphacis alienauit penitus a romanis. Gener:ſyphax gener aſdrubalis.

Arma dotalia:ut promiſerat tāquā p dote ſe.ſ.allaturū opē pœnis.ideo dixit regni mercede ſyphacē paraſſe ſibi thoros. Sed non auſonio:hæc quæ poeta canit Liuius narrat fuiſſe ante profectionē ſcipionis e ſicilia.prima cura fuit ſcipioni monere ſyphacem ut ī amicitia.fideque pſeueraret. Stet regno:maneat in regno ſuo:nec adhæreat carthaginēſibus & meminerit eē deos teſtes uiolati ab eo fœderis. Pacta hoſpita:iura hoſpicii quæ erāt inter ſcipionē ac ſyphacē. Longe coniugia:monet eū ab utili ne deſerat romanos.ſi pſeuerabis:inquit in tua perfidia:& tecum pugnabimus nihil proderunt tibi carthaginēſes:& aſdrubal ſocer.& ſanguīe proprio lues obſequia uxoris tuæ. Si renuat:pſtare.ſ.in fœdere. Statura.i.conſtabūt tibi magno p̄tio obſequia tua erga uxorem. Obſtruxerat:clauſerat. Ergo aſper:ſcipio cum nihil monitis proficeret ſyphacem adortus eſt bello. Teſtatus:cum appellaſſet deos uiolati fœderis.inuocauerant quippe in iaciendis fœderibus iouem capitolinum & cornigerum.

Varia arte:quoniam noctu caſtra:& hybernacula hoſtium incēdit quæ erāt ex harundinibus:& materie agreſti. Qualia mapalia:q̄les caſas paſtoritias.

Armigeræ iouis ante oculos cepere uolucres
Equoreas monſtrare uias ac ducere claſſem.
Augurium clangor letum dabat:inde ſequuti
Tantum progreſſos liquida ſub nube uolatus
Quantum non fruſtra ſpeculantum lumina ſeruāt:
Littora agenoreæ tenuerunt perfida terræ.
Nec ſegnis tanta ī ſemet ueniēte procella.
Affrica terribilem magno ſub nomine molem
Regis opes contra:et maſſyla parauerat arma.
Speſque ſyphax libycis una:et laurentibus unus:
Terror erat:campos pariter ualleſque refuſas.
Littoraque implerat:nullo decorare tapete.
Cornipedem nomas aſſuetus:denſæque per auras
Condebant iaculis ſtridentibus æthera nubes.
Immemor is dextræque datæ:iunctique per aras
Fœderis:et menſas teſtis atque hoſpita iura:
Faſque fidemque ſimul prauo mutatus amore
Ruperat:atque thoros regni mercede pararat.
Virgo erat eximia ſpecie:claroque parente.
Aſdrubalis proles:thalamis quam cepit ut altis.
Ceu face ſuccenſis prima tedaque iugali
Vertit opes gener ad pœnos:latiæque ſoluto
Fœdere amicitiæ dotalia tranſtulit arma.
Sed non auſonio curarum extrema ſyphacem
Ductori monuiſſe fuit:miſſique minentur
Stet regno:reputet ſuperos:facta hoſpita ſeruet
Longe coniugia ac longe tyrios hymeneos
Inter dardanias acies fore ſanguine quippe.
Si renuat blando nimium facilique marito:
Statura obſequia:et thalami flagrantis amores.
Sic latius permixta minis et caſſa mouebat.
Ductor:nam ſurdas coniunx obſtruxerat aures
Ergo aſper monitis fruſtra nitentibus enſes
Aduocat:et caſtas polluti fœderis aras
Teſtatus uaria martem mouet impiger arte
Caſtra leui calamo cannaque intorta paluſtri
Qualia maurus amat diſperſa mapalia paſtor:
Aggreditur furtim armorum tutantibus umbris.

A c tacita ſpargit celata incendia nocte:
I nde ubi collecti rapidam diffundere peſtem
C œperunt ignes: et ſe per pinguia magno
P abula ferre ſono claræ expatiantur in auras
E t frenos uolucri propellunt lumine flammæ
I t totis inimica lues cum turbine caſtris.
A tque alimenta uorat ſtrepitu uulcanus anhelo
A rida: et ex omni manant incendia tecto.
S entitur pleriſque priuſq̃ cernitur ignis
E xcitis ſomno: multorumque ora uocantum
A uxilium inuadunt flammæ: fluit undique uictor
M ulciber: et rapidis amplexibus arma uiroſque
C orripit: exundat peſtis ſemiuſtaque caſtra
A rdenti uolitant per nubila ſumma fauilla.
I pſius ingenti regis tentoria ſaltu
L ugubre increpitans late circunuolat ardor.
H auſiſſetque uirum: trepidus in clade ſatelles
E ſomno. ac ſtratis rapuiſſet multa precantem.
V erum ubi mox iuncto ſociarant aggere uires.
M aſſylus tyriuſque duces accitaque regno
L enierat pubes infauſtæ uulnera noctis:
I ra pudorque dabant et coniunx tertius ignis
I mmanes animos afflataque barbarus ora
C aſtrorum flammis et ſe uelamine nullo
V ix inter trepidas ereptum ex hoſte cateruas
F rendebat minitans: ſed enim non luce ſyphacem
N ec claro potuiſſe die nec ſole tuente
A quoq̃ uinci: iactarat talia uecors.
S ed iam claudebat flatus nec plura ſinebat
A tropos et tumidæ properantur ſtamina linguæ.
N anque ubi proſiluit caſtris ceu turbidus amnis
Q ui ſyluas ac ſaxa trahens per deuia præceps
V oluitur: et ripas ſpumanti gurgite laxat:
A nte omnes præuectus equo: trahit agmina uoce
C ontra ſana manus rutuli celſuſque ruebat
V iſo rege procul raptis exercitus armis.
A c ſibi quiſque uides ne uides ait agmine primus
M aſſylus uolitat depoſcens prælia rector
F ac noſtrum hoc mea dextra decus uiolauit et aras
C œlicolum et caſti ductoris fœdera rupit.
S it ſatis hunc caſtris ſemel effugiſſe crematis
S ic ſecum taciti: et certatim ſpicula fundunt
P rima in cornipedis ſedit ſpirantibus ignem

Tacita nocte: Scipio partem copiarũ lælio dedit cum maſiniſſa ac numidis edixitque ut ignẽ in caſtra ſyphacis coniiceret ipſe ad caſtra aſdrubalis ꝑfectus eſt quæ inuaſit cum primũ caſtra ſypha cis accenſa uidiſſet ita bina caſtra deleta ſunt nonnullis incẽdio abſumptis.

Pinguia pabula: materiam aptam ad incendiũ nutriendũ: ꝓximis caſtris hæſit ignis inquit Liuius: ex templo proxima queque & deinceps cõtigua ãplexus totis ſe paſſim diſſipauit caſtris. Propellunt. i. extendunt ſe ad auras effuſis habenis tranſlatio ab equis indomitis & non parẽtibus lupatis. Lues: incendiũ.

Turbine: impetu. Omni tecto: tabernaculo. Sentit: qm̃ cõburebantur dormiendo. multos in ipſis cubiculis ſemiſomnes ĩquit Liuius hauſit flãma: multi præcipiti fuga ruentes ſuper alios alii in anguſtiis portarũ obruti ſunt. Albẽti: cineritia. Virum: ſyphacem conſũpſiſſet ignis. Satelles: cuſtos regii cubiculi. Multa præcantẽ: facientẽ uota ꝓ ſalute. Iuncto aggere: iunctis caſtris cũ aſdrubale. Accita pubes regno: milites euocati a ſyphace in ſubſidium a ſuo regno. Coniunx: uxor inquit Liuius iã non blanditiis ſed plena lachrymarum obteſtata eſt ſyphacem ne patrẽ ſuũ patriãque proderet: hiſdemque flãmis carthaginem quibus caſtra cõflauiſſent abſumi ſineret. Afflata ora: ſemiuſta nocturno incendio. Sed enim non luce: hæc omnia iactabat ſyphax ſe. ſ. nõ potuiſſe uinci niſi illa fraude: apud Liuiũ ſic loquitur ſcire incendio non prælio cladem acceptam eũ bello inferiorem eſſe qui armis uincatur. Vecors: inſanus. Flatus: ſpiritũ & animi elationẽ.

Atropos: fatum ipſum. Tumidæ: inſolentis iactabũdæ ac uentoſæ. Stamina: fatum ipſum & finem. Nãque ubi proſiluit: deſcribit temeritatẽ ſyphacis irruẽtis in aciem ueluti amnis turbidus contra cuius uanitatẽ rutuli ſe ſe erexerunt. Sana manus: ipſi rutuli prudẽtes & ſanæ mentis pugnantes arte non autẽ temere ut ſyphax. Prima ĩ cornipedis: in ipſa pugna cũ maſſeſſyli non modo primũ impetum ſed ne conſpectũ quidem armoꝝ pati poſſent terrore ſuperioris calamitatis ſyphax hoſtium turmis obequitabat ſi pudoř ſi periculo ſuo fugam ſuorũ ſiſtere poſſet equo grauiter icto effuſus opprimitur & uiuus capitur a romanis ut lœtum ſpectaculum maſiniſſæ præberet.

Erexit:effecit ut ipſe equus erigeretur & excuteret ſyphacem inſeſſorem. Feſſos artus: adnitebatur ſyphax attollere membra & ſic ligatus ad ducem perductus fuit. Lœtis:proſpere fortunæ quæ mutabilis neminē inquit Seneca cōminuit aduerſa fortuna niſi quem ſecūda decepit. Sceptriferas:regias. Metūt: cædūtur milites hoſtiles. Inuiſus marti;infœlix iam in ipſa pugna. Notus fugarū: qui prius in hiſpania uictus a ſcipione fugerat. Damnatis auſis:omiſſo prælio iam damnabant ſe prodiiſſe in aciē aduerſus ſcipionē tam fauſti martis ducem. Truncatis membris:ſuperatis exercitibꝫ:profligatis ducibus: capto ſyphace. Vni nixa uiro: ſperās in ſolo annibale cuius nomen retinebat carthaginem ruentem. Molem ruentem:carthaginem ipſam labantē. Id reliquū: ipſum annibalem qui erat ſolum & reliquū ſubſidium patriæ labantis. Rerū extrema: ultimæ neceſſitates. Feſſos opis: carthaginenſes iam omni ope ac auxilio deſtitutos: poteſt etiam eē talis ordo ciere id reliquū opis auxiliique.

Huc:ad annibalem. Nec mora:miſerunt carthaginenſes legatos ad annibalem qui ſecūdo uento nauigātes quarto die ad ipſum uenerunt in apulia habētem caſtra. Fera:crudelia mali ominis uidebat per quietē annibal romanos duces qui in prælio ceciderant ſtrictis in ſe mucronibus ruere. Tenderet:impelleret in ipſum mare. Aegrū:mœſtum.

Naribus haſta uolans:erexitque ore cruento
Quadrupedem elatis pulſantem calcibus auras
Corruit aſper equus:cōfixaque cuſpide membra
Huc illuc iactans rectorem prodidit hoſti.
Inuadunt uanāque fugam atque attollere feſſos:
Adnitentem artus euocato a uulnere telo
Corripiunt:tum uincla uiro maniceque pudenda
Addita et exemplum non unq̄ fidere lœtis
Sceptriferas arcta palmas uinxere cathena
Ducitur ex alto deiectus culmine regni
Qui modo ſub pedibus terras et ſceptra patenſque
Littora ad oceani ſub nutu uiderat æquor.
Proſtratis opibus regni phœniſſa metuntur
Agmina: et inuiſus marti notuſque fugarum
Vertit terga citus damnatis aſdrubal auſis
Stabat carthago truncatis undique membris
Vni nixa uiro: tantoque fragore ruentem
Annibal abſenti retinebat nomine molem.
Id reliquum feſſos opis auxiliique ciere.
Rerum extrema iubent:huc confugere pauentes.
Poſtq̄ ſe ſuperum deſertos nomine cernunt.
Nec mora propulſa ſulcant uada ſalſa carina
Quæ reuocēt patriæque ferant mandata monentes
Nelentus nullas uideat carthaginis arces.
Quarta aurora ratem dauni deuexerat oras.
Et fera ductoris turbabant ſomnia mentem.
Nanque grauis curis carpit dum nocte quietem
Cernere flaminium gracchūque et cernere paulum
Viſus erat ſimul aduerſos mucronibus in ſe
Diſtrictis ruere atque itala depellere terra
Omniſque a cannis thraſimenique omnis ab undis
In pontum impellens umbrarum exercitus ibat.
Ipſe fugam cupiens notas euadere ad alpes
Querebat terræque ulnis amplexus utriſque
Hærebat latiæ:donec uis ſeua profundo
Truderet:et rapidum daret aſportare procellis.
His ægrum uiſis adeunt mandata ferentes
Legati patriæque extrema pericula pandunt.
Maſſyla ut ruerint arma:ut ceruice cathenas
Regnator tulerit libyæ lœthoque negato
Seruetur noua pompa ioui:carthago laboret.
Vt trepidi aſdrubalis qui rerum agitabat habenas
Non una concuſſa fuga ſe triſte profatur

Negato lætho:morte qm̄ seruabat uiuus ad triumphū & iouē capitolinū. Præcipidū iuuenē:Scipionē dicebant ī arma furentē:& īfausto marte pugnantē dixisse carthaginē se solo æquatuꝝ dū Annibal in brutiis tēpus teriꝫne habeat domū in quā se italia pulsus recipiat. Detractuꝝ:consumptuꝝ incendio. Inclyta facta:clara gesta ī italia.inde mouerūt affectus ipsi legati. Toruo obtutu : truci aspectu Liuius ait frendēs fremens:gemēsque ac uix lachrymis tēperans dicitur legatoꝝ uerba audiuisse. Expendit:cōsiderat. An tanti.s.eēt carthago ut dimitteret italia.& pfecto tanti erat patria.cui nō solū

Vidisse arderent cum bina in nocte silenti
Castra:et luceret sceleratis africa flammis.
Præcipidum iuuenem minitari:brutia seruet
Littora dum penus detractū ignibus atris
In quā se referat patriā suaque īclyta facta
Hæc postq̄ dicta:et casus patuere metusque
Effundūt lachrymas dextrāque ut numen adorant
Audiuit toruo obtutu defixus et ægra
Expendit tacito cura secū ipse uolutans
An tanti carthago foret:sic deīde profatur
O dirum exitium mortalibus o nihil unquam
Crescere nec magnas patiēs exurgere laudes
Inuidia:euersam iā pridē excidere romā
Atque equasse solo potui traducere captā
Seruitū gentē:latioque īponere leges
Dum sumptus:dūque arma duci fessosque secūdis
Summisso tyrone negāt recreare maniplos
Dumque etiā terere.et uictu fraudasse cohortes
Hannoni placet.īduitur tota africa flammis.
Pulsat agenoreas rheteia lācea portas.
Nunc patriæ decus et patriæ nūc annibal unus
Subsidiū nūc ī nostra spes ultima dextra
Vertētur signa:ut patres statuere simulque
Et patriæ muros:et te seruabimus hannon.
Hæc ubi detonuit celsas e littore puppes
Propellit:multūque gemēs mouet æquore classem.
Non terga ē ausus cedentum īuadere quisq̄
Non reuocare uirū:cūcti præstare uidētur
Quod sponte abscedat superi:tandemque resoluat
Ausoniam uentos optāt:et littora ab hoste
Nuda uidere sat ē:ceu flamina comprimit auster
Cum fera et abscedens reddit mare nauita parco
Interea uoto non auras poscit amicas

bona externa.ueꝝ etiā uitam debemus. unde uitupandi sunt illi q ne aliquam famæ iacturā faciāt patriam sinūt pire. & maxime culpādi sunt si patriæ poscēti nolūt adesse.In hoc igit laudat pietas Annibalis erga patriā cui se reuocanti & laborāti calamitate fauer ac succurrere debebat q̄uis dimittere italiā p tot ānos possessam uideret indecorū:qm̄ patriæ salutē ppriæ gloriæ pponere æquū erat & decebat. O dirū exitiū mortalibus: detestat Annibal īuidiā annonis qui cā fuerat ut Annibali supplementū cætera que ad bellū fouendū idonea minime mitterent.ē inuidia magnū exitiū ipsis mortalibus qppe nō patitur res:laudesque crescere. Seruitū:ad seruiendum. quæ nūc imperat. Gentē:romanam.s. & italā. Fessos:secundis uictoriis:& est pars cōfutationis. Tyrone:nouis militibus:nō petebā īquit auxilia q̄ paterer calamitates sed erā uictoriis defatigatus ut oēm culpā reiiciat ī Annonem. Sub misso:misso ī subsidiū. Terere:defatigare cōsumere. Victu:alimento. Rheteia:romana. Agenoreas:carthaginenses. Nunc pr̄iæ decus:obiicit ingratitudinē & īprudentiā tacite ipsis carthaginensibus:q prius nullā pene Annibalis rationē habuerāt.nūc pmentibus malis dicebāt ip̄m eē decus & unicū pr̄iæ subsidiū. Vertent signa:ibimus īquit ut senatores censuerūt. Et te seruabimus annon ex stomacho loqtur qm̄ āno nō merebat ab annibale cuius gloriæ īuidebat salutē. Detonuit:alta uoce inclamauit seruat decoꝝ Annibalis irati q tonabat nō loquebat. Celsas puppes: Annibal iam hoc ipsum præsagiens aīo præparauerat naues.itaque quod robur ī exercitu erat ī aphricā transuexit. Multū gemens:raro quenq̄ aliū inquit Liuius patriā exilii cā relinquentē magis mœstū abiisse ferunt q̄ Annibalē hostiū terrā excedentē recessisse sæpe italiæ littora: & deos hominesque accusantem se quoque ac sui ipsius caput exceratum q̄ nō cruentū ab cannensi uictoria militē romam duxisset. Non terga:nemo ausus est inuadere discedentem Annibalem. Immo romani uentos optabant qui statim ipsum a conspectu italiæ auferret. Cuncti superi :putabant romani superos hoc beneficium conferre q̄ Annibal sponte sua excedat:& liberet italiam tot cladibus attritam. Ceu flamina:romanos non querentes de Annibale uictoriam:sed contentos illum abire illesum comparat nautæ qui austro quo fuerat iactatus ponente non requirit auram leuem & ferentem. Fera flamina:horrendos flatus. Reddit mare: ipsis nauigantibus quod abstulerat. Parco uoto: moderata optanti. Amicas:ad nauigandum aptas.

Salis:maris. Omnis in altum :milites annibalis aspiciebant mare:ipse uero respectabat italiam. Tristes oras:loca exiliis damnata:& afferētia exulibus tristitiam. Subsidere:abscondi montes ut nauigantibus accidit cū in mare proue/huntur. Mentis ne ego cōpos:uerba annibalis turbati animo:quibus dementiā accusat suam ꝙ italiam dimiserit quā per tot annos lacerauerat & ꝙ post pugnam cannensem non est profectus ad urbem. Mentis ne:hæ interrogationes irato conueniunt. Hoc reditu:turpi.s. sine triumpho de italia:querit ergo an sit indignus hoc reditu.q.d.insanus sū ꝙ dimisi italiam etiā si carthago romanorū incendio deflagrasset. A cannis: post pugnā cannensem. Solio:sede sua capitolina seruat decorum uiri impii.

Vacuos bello:sine præsidio.qm̄ ceciderant romani ad cannas:& ideo colles urbis erant uacui propter bellum:& sic annibal se execrat̄ & deos qui tunc illi mētem eripuerunt. Iliacum exitiū:quale habuerunt troiani a grecis qui iliū incēderunt. Proauorū:troianorū a quibus romani originem habent. Cur porro hæc angant? cur hæc me angūt inquit? ibo iterum ad portas urbis quis prohibet? Nunc nūc:exprimit affectū ipsius annibalis. Monumenta:signa. Auertite:ex lybia ad italiam uertite. Faxo: efficiam ut obsessa a me roma scipio ex aphrica reuocet̄. fingit poeta neptunū timentē romanis concitasse tempestatē ut pœnos redire in italiam cogitātes obrueret:qui tandem uenere ita cupiente in aphricam cōpulsi sunt. Eruit:concitat. Eolias ꝓcellas:uentos quibus ꝑest eolus in suo antro & rupe. Condit:abscondit. Molitus:cum concitasset suo tridenti mare ab imis sedibus. Tethyn: mare. Illisu:impulsu omnis scopulus quatiebat̄ fluctibus uento illisis. Nasamonū sedibus:qm̄ auster flat a meridie & uidetur habere domiciliū apud nasamones qui habitant arenosam aphricā.

Nudauit:aperuit. Virgi.Et uastas aperit syrtes. Abruptum latus ponti:ingētem aquæ cumulum. Discordi flatu: quoniā eurus flat ab oriente. Poli:duo axes. Rupti:aperti fiebat chasma & uidebatur aperiri cœlum. Reboare:resonabant. Implacabile cœlum:ipsa cœli ruina.

Contentus caruisse noto:pacemque quietam
Pro facili cursu reputat salis:omnis in altum
Sidonius uisu conuerterat undique miles.
Ductor defixos itala tellure tenebat
Intentus uultus:manantesque ora rigabant
Per tacitum lachrymæ et suspiria crebra ciebat.
Haud secus ut patriam pulsus dulcisque penates
Linqueret:et tristes exul traheretur in oras.
Vt uero affusis puppes procedere uentis
Et sensim cœpere procul subsidere montes.
Nullaque iam hesperia:et nusꝗ iā daunia tellus
Hæc secū infrendēs mentisne ego cōpos et hoc nūc
Indignus reditu:qui memet finibus unquam
A morim ausoniæ flagrasset subdita tedis
Carthago:et potius cecidisset nomen elisæ.
Quid tunc sat compos:qui non ardentia tela
A cannis in templa tuli tarpeia?iouemque
Detraxi solio?sparsissem incendia montes
Per septem bello uacuos:gentique superbæ.
Iliacum exitium:et proauorum fata dedissem.
Cur porro hæc angant:nunc nunc inuadere ferro
Quis prohibet?rursumque ad mœnia tēdere gressū
Ibo:et castrorum relegens monumenta meorum
Qua uia nota mihi est remeabo anienis ad undas.
Flectite in italiam proras:auertite classem
Faxo ut uallata reuocetur scipio roma.
Talibus ardentem furiis neptunus ut alto
Prospexit:uertique ratem ad littora uidit
Quassans ceruleū genitor caput:æquora fundo
Eruit:et tumidum mouet ultra littora pontum.
Extemplo uentos hymbresque e rupe procellas
Concitat eolias:ac hymbribus æthera condit.
Tum pœnitus telo molitus regna tridenti
Intima:ab occasu tethyn impellit et ortu.
Ac totum occeani turbat caput:æquora surgunt
Spumea et illisu scopulis tremit omnis aquarum.
Primus se attollens nasamonū sedibus auster
Nudauit syrtim correpta nubilus unda.
Insequitur sublime ferens nigrantibus alis
Abruptum boreas ponti latus intonat ater
Discordi flatu:et partem rapit æquoris eurus
Hinc rupti treboare poli atque hinc crebra micare
Fulmina:et in classem ruere implacabile cœlum.

C onceſſere ignes:nimbique:et fluctus et ira
V entorũ: noctemque freto impoſuere tenebræ.
E cce intorta noto ueniensque a rupe procella
A ntemne immugit:ſtridorque immite rudentum
S ibilat:ac ſimilem monti nigrante profundo
D uctoris frangit ſuper ora trementia fluctum
E xclamat uoluens oculos celoque fretoque
F œlix o frater diuiſque æquata cadendo
H aſdrubal.egregiũ fortis cui dextera in armis
P ugnanti peperit lœthũ et cui fata dedere
A uſoniam extremo tellurem apprendere morſu.
A t mihi cannarũ campis ubi paulus et ille
E gregiæ occubere animæ.dimittere uitam
N on licitũ uel cũ ferrem in capitolia flãmas
T arpeii iouis ad manes deſcendere tælo.
T alia dum meret diuerſis flatibus acta
I n geminũ ruit unda latus: puppimque ſub atris
A equoris aggeribus tenuit: ceu turbine merſam
M ox nigris altæ pulſa exundantis harenæ
V erticibus ratis æthereas remeauit ad auras.
E t fluctus ſupra uento librante pependit.
A t geminas notus in ſcopulos atque horrida ſaxa
D ura ſorte rapit miſerandũ et triſte biremes.
I ncrepuere ictu prore tum murice acuto
D iſſiliens ſonuit rupta compage carina.
H ic uaria ante oculos facies natat æquore toto
A rma inter galeaſque uirum criſtaſque rubentes
F lorentis capuæ gaza et ſepoſta triumpho
L aurens preda ducis tripodes menſæque deorum.
C ultaque nequiq̃ miſeris ſimulacra latinis.
C um uenus emoti facie conterrita ponti
T alibus alloquitur regem maris:hoc ſatis iræ
I nterea genitor ſatis ad maiora minarum
C ætera parce precor pelago. ne tollat acerba
H oc carthago decus nullo ſuperabile bello
P rogenuiſſe caput:noſtroſque in funera pœni
A eneades undis totoque eguiſſe profundo.
S ic uenus:et tumidi conſidunt gurgite fluctus
O buiaque aduerſis propellunt agmina caſtris.
D ux uetus armorũ ſcituſque accendere corda
L audibus ignifero mentes furiabat in iram
H ortatu:decoriſque urebat pectora flammis.

Conceſſere:ſimul uenerunt: Ignes: coruſcationes & fulgura. Rupe: ſcopulo. Antemnæ:cui alligatur uelũ. Rudentum:funiũ. Fœlix o frater:exclamatio annibalis dolẽtis ſe aqua extingui & morte ignaua laudatque mortẽ aſdrubalis fratris q pugnãdo cecidit. Aeq̃te: par diuis in morte. at mihi inquit nõ licuit deponere uitam ad cannas ubi cecidit paulus totque uiri egregii. Egregiũ lœthũ:decoram mortem. Telo:fulmine. Dũ meret.i.mœſtus talia iactaret. Geminũ:utrũque latus ipſius nauis q̃ annibal uehebatur. Atris aggeribus:nigris cumulis aquarũ & harenarum. Mox:paulo poſt ipſa nauis emerſit ab harenis. Nigris uerticibus:cumulo harenæ exundãtis.i.æſtu furentis. Pulſa: ipſa ratis ab imo remeauit in altũ. Librante:ſuſtinente ipſam nauim. Murice acuto:prominẽti ſaxo. Facies: apparentia & aſpectus. Sepoſta:reſeruata in diẽ triumphi ab annibale quã acceperat potiſſimũ ex templo feroniæ in latio ut ſupra habuimus:ideo ait tripodes menſæque deorũ. Culta:adorata. Neq̃q̃: fruſtra. Cum uenus:fingit poeta uenerem oraſſe neptunũ ne annibalẽ undis perderet qm̃ uolebat illum uinci a ſcipione ne poſſet gloriari carthago annibalem non potuiſſe ſuperari niſi a deo. Hoc ſatis iræ: oratio ueneris ad neptunũ. Genitor:neptune qm̃ uenus nata ẽ e ſpuma maris. Cætera: in cæteris & per cætera noli ſeuire ulterius ne annibal hic moriaꝰ. Pœni:annibalis. Cõſidunt:quieſcũt. Obuiaque aduerſis: annibal primũ ad leptim claſſem appulit atque ibi copias expoſuit: Initiũ inde fuit anni.xvii.M.ſeruilio.T.claudio cõſulibus hinc hadrumentũ peruenit ubi ad reficiendos milites paucos dies conſumpſit excitus pauidis nunciis omnia circa carthaginẽ armis romãis obtineri magnis itineribus zamã contendit & caſtra prope ſtatiua ſcipionis poſuit a quo per nunciũ colloquia petiit:colloquuti inuicem ſunt cũ ſingulis interpretibus clariſſimi ea tẽpeſtate duces: paulisper mutua admiratione prope actoniti cõticuerunt annibal prior locutus eſt & de conditionibus pacis multum diſſeruit: finis tandem fuit armis certandum eſſe & habendam eam fortunam quã dii dediſſent. Dux: annibal qui ab ineunte ætate in armis uerſatus fuerat. Scitus: peritus mouere milites ad affectum laudando eos a rebus geſtis. Ignifero:ardẽti & concitato. Flammis:ardore ac cupiditate. Decoris: laudis & gloriæ decorique ſeruandi.

Tu mihi flaminii:oro Annibalis hortā tis milites ad operam patriæ nauandā: ne post tot uictorias in ultimo actu per/ dant decorum:& partam gloriam. Mi hi:ad meam gloriam o miles inquit qui flaminium interfecisti adsis in prīa acie ut referas spolia Scipionis. Appi:uertit sermonem ad Appium :qui ad capuam cecidit cum muros ascenderet deiectus ab hoste. Chrispinus:collega marcelli Lætissimus iræ:qui adeptus es lætitiā propter iram quia interfecisti Seruiliū. Pœnum:pœnoꝝ. Tribunum.L.Ful uium qui cecidit ad Trebiā. Scipiade patris:ad Ticinum fuit uulneratus Sci/ pio:ut dictum est. Nati:huius Scipiōis illius filii. Certātia cœlo: erecta usque ad cœlum. Cum uideam:Horrescam ne inquit cum uideam uos qui omnem apuliā ferro ignique uastastis.argirippa oppidum apuliæ cōditum a Diomede. Capaces:ampli patentes. Nec docilis concedere nostræ laudi:id ē qui me lau dibus æquas.nec scis cedere nostræ glo/ riæ. Fulmina contra:hoc dicit propter tempestatem quam passi fuerāt ad por/ tas urbis. Ante ducem:me qui erā dux. Primordia belli:primum bellum sagū thinum. Natum:asparem. Cōiugis: himilces. Confisus uobis:fretus forti/ tudine uestra o milites huc redii ut pa triæ laborāti adessem. Certatus nobis: hodie īquit orbis terraꝝ ꝑ quo certaui mus dn̄m accipiet:& orbis erit præmiū certaminis.

T u mihi flamminii portas rorantia cesi:
O ra ducis:nosco dextram: tu primus in ictus
I ngentis pauli ruis:ac defigis in ossa
M ucronem:tibi pugnacis gestantur opima
M arcelli:grachusque cadens tibi proluit ensem:
E cce manus que te pulsantem belliger appi
M œnia sublimis capuæ de culmine muri
E xcelso fusa moribundū pertulit hasta:
E cce aliud fulmen dextræ:quo nobile nomen.
F uluius excepit non unū pectore uulnus.
H uc prima te siste acie:cui consul in armis.
C rispinus cecidit metu comitante per hostes:
Q ui uobis memini ad cannas lœtissimus ire
S eruili fers ora ducis suffixa ueruto.
C erno flagrantes oculos:uultumque timendum
N on ipso minus ense tuum fortissime pœnum
O iuuenis qualem uidi cum flumine seuo
I nsignis trebiæ complexū ingentibus ulnis
M ersisti fundo luctantem uana tribunum.
A t tu qui gelidas ticini primus ad undas
S cipiade patris tinxisti sanguine ferrum
I ncepta exequere: et nati mihi redde cruorem.
H orrescam ne ipsos ueniant ad prelia diuos:
C um stetis turmæ:uidi certantia cœlo
C um iuga calcastis summas uolitare per alpes.
C um uideam quorum ferro manibusque capaces.
A rsere argyripe campi num segnior ibis
N unc mihi qui primus torques in mœnia telum
D ardana nec nostræ facilis concedere laudi
T e uero te extimulem:qui fulmina contra
E t nimbos tonitrusque ac summi nominis iras
C um starem perferre ferox ac uana iubebas
N ubila?et ante ducem capitolia celsa petebas:
Q uid uos quis claro deletū est marte sagunthum
E xhorter quos nobilitant primordia belli?
V t meque et uobis dignum defendite quæso
P ræteritas dextræ laudes diuum ipse fauore
V incendoque senex patriam post trina labantem
L ustra: et non uisos tam longa ætate penates
A c natum et fide iam pridem coniugis ora
C onfisus uobis repeto:non altera restat
I am libyæ:nec dardaniis pugna altera restat.
C ertatus nobis hodie dominū accipit orbis.

A nnibal hæc:sed non patiens remorantia uerba
A usonius miles quatiens dux cœperat ora
S oluere ad effatus signum pugnamque petebat.
H æc procul aeria spectantem nube sororem
V t uidit diuum genitor: mœstosque sub acri
O btutu uultus:sic ore effatus amico est.
Q ui te mentis edunt morsus? da noscere coniunx:
N um pœni casus ducis et carthaginis angit
C ura tuæ? sed enim reputa tecum ipsa furores
S idonios:gentem contra et fatalia regna
T eucrorum:quis erit quæso germana rebelli
F ractis fœderibus populo modus?ipsa malorum
N on plus carthago tulit exhausitque laboris
Q uam pro cadmea tu exercita gente tulisti
T urbasti maria:ac terras:iuuenemque ferocem
I mmisti latio:tremuerunt mœnia romæ.
P erque bis octonos primus fuit annibal annos
H umani generis: tempus componere gentem.
A d finem uentum:et claudenda est ianua belli.
T um supplex iuno:neque ego mutare laborans
Q uis est fixa dies pendenti nube resedi.
N ec reuocare acies bellūque extendere quæro.
Q uæ donare potes quoniā mihi gratia languet:
E t cecidit iam primus amor:nil fila sororum
A duersus posco:uertat terga annibal hosti.
E t placet et cineres troiæ carthagine regnent:
I llud te gemini per mutua pignora amoris
E t soror et coniunx oro tranare pericla
M agnanimū patiare ducem:uitamque remittas.
N e ue sinas captum ausonias perferre cathenas.
S tent etiam contusa malis mea mœnia:fracto
N omine sidoniæ.et nostro seruentur honori.
S ic iuno:et breuiter contra sic iuppiter orsus.
D o spacium muris:ut uis carthaginis altæ
S tēt lachrymis precibusque tuis: sed præcipe cōiūx
Q uatenus indūlsisse uacet:non longa supersunt
F ata urbi:uenietque pari sub nomine ductor
Q ui nunc seruatas euertat funditus arces.
A etherias quoque uti poscis trahat annibal auras
E reptus pugnæ:miscere hic sydera ponto
E t terras implere uolet redeuntibus armis.
N oui fœta uiri belli præcordia:sed lex
M uneris hæc esto nostri:saturnia regna

Ad effatus: ad prima uerba ducis pete bant signū pugnæ. Qui te mētis edūt morsus:uerba iouis ad iunonē. Mor/sus:curæ quæ cor mordēt & urūt: inde curæ dictæ. Fatalia regna: romana q̄ fatis ita uolentibus imperare debent.
Quis modus:quis finis & mēsura uoti cuius ut fiat compos omne ius fasque ui olat. Cadmea:carthaginēsi. Iuuenē: annibalē. Immisti:immisisti. Cōpo/nere gentē:redigere ad modū atque me diocritatem ipsos pœnos omnia contur bantes. Ianua belli:alludit ad templū iani quod in pace clausum erat.piso in annalibus tradidit ædificatū fuisse tem plū a Numa pompilio inter forū roma nū & boariū iano gemino & ab eodem constitutū ut eius porta clausa significa ret pacē: apta bellū: clausa fuit suo tpe & primo bello punico finito luctatio cō sule: inde finitis bellis ciuilibus sub au/gusto appellabaᵗ hæc porta ianualis cū signo iani qui appellabaᵗ ianus qrinus quia esset bellorꝫ potens. Trāquillus in augusto ait: Ianū quirinū semel atque iterū a condita urbe ante memoriā suā clausum in multo breuiore tēporis spa/cio terra marique pace parta clausit.
Gratia languet:qm̄ non est mihi inqt ea gratia apud te quæ quondam esse so/lebat & cecidit iam primus amor. Lan guet:fit minor. Fila sororꝫ.i.cōtra fata
Cineres troiæ: ex stomacho loquiᵗ.i. ipsi romani oriundi a troianis reliquiis græcorꝫ & incendio absumptis imponāt leges carthagini. Remittas: dones ei ui tā nec sinas eum capi a romanis. Stent etiā:petit ne carthago euertaᵗ. Cōtusa malis:tot calamitatibus afflicta & uexa/ta. Fracto nomine sidonio: amissa fa/ma quā de orbis īperio quærebant. No stro honori: qm̄ Iuno illic imprimis co/lebaᵗ placabaturque hūano sanguine.
Do spacium muris:uaticinaᵗ iuppiter quicquid futurꝫ est de carthagīe quam scipio æmylianus in tertio bello punico euertit atque incēdit:ideo ait do spaciū muris. Quatenus:q̄diu & quousque fa tis placet indulgere carthagini. Sub pa ri nomine: scipio nepos per adoptionē huius scipionis qui uicto annibale car/thaginē ad tributum redegit. Miscere hic sydera:conabitur annibal liberatus hoc prœlio miscere cœlū mari.i. cōtur bare omnia:& hoc dicit ꝑpter antiochū quē fecit hostē populo romāo. Redeū tibus:renouatis. Saturnia regna:italiā.

Romulei iuuenis: scipionis. Statuit: constituit fata carthagini & annibali.
Alta merces: magna. erat enī premiū uictoriæ ipse orbis. De magno nomīe: fama nomē ipsius annibalis erat terror.
Bene cognitus: quē romani fuerant in italia experti. Cocco: paludamēto coccineo ut moris erat romanoꝝ ducū: coccum nunc appellamus granā & rosatū.
Spirantes: præ se ferētes prælia. fuerāt enim duo fulmina belli & erant scipiōi numinū instar. Frons alta: ipsius scipionis uidebatur radiare: Liuius ait: adeo celsus hæc corpore uultuque ita lœto ut uicisse iam crederes dicebat. Subigit: cogit credere atque īgredit̄ mētes ipsoꝝ militum. Vt pleꝝque. s. fit ut fauor & mœtus cogant homines diuersa sentire credereque: & ꝑ hoc ostendit̄ præstātia ipsoꝝ ducū. Nepotes agenoreos. i. imperiū orbis puenturum ad carthaginenses. Ditione itala. i. totum orbem in potestate romanoꝝ. Nubem: quam fecit multitudo hastarum. Gentilē: ipsorū aphroꝝ. Macetū turbas: milites quos philippus macedonū rex miserat in auxiliū annibalis cum quo iūctus erat fœdere ut dictum est. Cerulus aut aliter: masinissam acies hostiles uastantem cōparat illis qui falcato curru densa circūserant agmina. Cerulus: maris cerulei incola thyle est insula oceani britannici ultima insulaꝝ quæ orcades dicuntur.
Falcigero: habēti falces quæ obuios secant & ad latus accedentes. Couinno: plaustro siue curru: est enim couinnus uehiculi genus. Phalanx: proprie loquutus est cum phalanx uocabulū macedonicū sit. Patrio more: macedonico ritu: nam phalanx multitudine militum densa erat & qui erant in phalange utebantur umbone. unde Iuuenalis: Sed illos defendit numerus iunctæque umbone phalanges. & Syllius dicit phalangem nullis hastis fuisse penetrabilē.
Immemor pacti: quod prius habuerat cum romanis. Has: cateruas. Post fœdus: quod cum annibale philippus ꝑcusserat. Vrbem: carthaginem conditam ab agenoreis.

Ne pōst hac uideat. repetat neue amplius unq̄
Ausoniam nunc instanti raptum auehe lœtho.
Ne si miscebit latis fera prælia campis
Romulei nequeas iuuenis subducere dextræ.
Dum statuit fata omnipotens urbique ducique
Inuadunt acies pugnam: et clamore lacessunt.
Sydera non alio grauiores tempore uidit
Aut populos tellus: aut qui paria arma mouerent
Maiores certare duces: discrimis alta
In medio merces: quicquid tegit undique cœlum
Ibat agenoreus præfulgens ductor in ostro
Excelsumque caput penna nutante leuabat
Crista rubens: seuus magno de nomine terror
Præcedit: latioque micat bene cognitus ensis.
At contra ardenti radiabat scipio cocco
Terribilem ostentans clypeum quo patris et una
Cœlarat patrui spirantes prælia dira
Effigies flammam ingentē frons alta uomebat.
Sub tanta cunctis ui telorumque uirorumque
In ducibus stabat spes et uictoria solis.
Quin etiam subigit fauor ut plerūque metusue
Scipio si libycis esset generatus in oris
Sceptra ad agenoreos essent uentura nepotes.
Annibal ausonia genitus si sede fuisset
Haud dubitant terras itala in ditione futuras.
Contremuere auræ rapido uibrantibus hastis.
Turbine et horrificam traxere per æthera nubem.
Inde ensis propiorque acies et cominus ora
Admota ac dira flagrantia lumina flamma
Sternitur in mediū contemptrix turba pericli.
Que primis se præcipitem tulit obuia telis.
Gentilemque bibit tellus inuisa cruorem.
Feruidus ingenii masinissa et feruidus eui
In primas macetum turmas immania membra
Infert: et iaculo circunuolat alite campum.
Cerulus haud aliter cum dimicat incola thyles.
Agmina falcifero circumuenit arcta couinno
Graia phalans patrio densarat more cateruas.
Innixisque astat nulli penetrabilis hastis.
Immemor has facti post fœdus in arma philippus
Miserat: et quassam refouebat agenoris urbem.
Marescit multo laxatus uulnere miles.
Atque aperit patulas prostrato corpore late

I nter tela uias:irrumpit mole ruinæ.
A usonius globus:et periuria graia resignat.
A rchemorū rutilus teuerum norbanus:et ambos
M antua labenti genitrix dimiserat æuo.
O btrūcat samiū bellacis dextra caleni.
A t clytium selius:pelleum et uana tumentem
A d nomen patriæ clytium:sed gloria pelle.
H aud ualuit misero defendere daunia tela
S euior his latios uastabat bruttia signa.
L ælius increpitans adeo ne enotria tellus.
D etestanda fuit:quam per maria aspera perque
I nsanos tyrio fugeretis remige fluctus?
S ed fugisse satis fuerit:latio ne cruore.
I nsuper externas petitis perfundere terras?
H æc dicens silarum meditantem in prælia telo
P ræuenit hasta uolans imo sub gutture sedit.
E t uitæ uocisque uias simul incita clausit.
V irgilio caudinus:acerbo saris amano
S ternitur:accendunt iras:uultusque uirorum
A rmorūque habitus noti:et uox consona linguæ.
Q uos ubi nutantes conspexit amilcare cretus
T erga fugę state ac nostram ne prodite gentem
V ociferans subit:et conuertit prælia dextra.
Q ualis in æstiferis garamantum fœta ueneno
A ttollit campis feruenti pastus harena.
C olla parethonius serpens: lateque per auras.
V ndantem torquet perfundens nubila tabem
C ontinuo infesta portantem cuspide uulnus.
I mpedit anteuolans herium cui nobile nomen
M arrucina domus clarumque theate ferebat.
A tque illi magnum nitenti et laudibus hostis
A rrecto capuli ad finem manus incita fodit.
Q uærebatque miser morienti lumine fratrem.
C um iuuenis subit et letho stimulatus acerbo
P leminius seuum mucronem ante ora coruscat.
H ac fratrem magno minitans clamore reposcit.
H uic proles barcæ:germanum reddere uero
S i placet:haud renuo:maneāt modo fœdera nostra
A sdrubalem reuocare umbris:ego ne aspera ponā.
V nq̄ in romanos odia?aut mansuescere corda
N ostra sinam?parcamque uiro:quem terra crearit
I tala?dum manes inimica sede repellat
E terna:socioque abigat me frater auerno

Periuria graia:ipsos macedones periuros:qm̄ ruperant fœdera. Resignat: aperit & laxat ipsam phalangem densā: & quasi signatam & clausam. Labenti æuo:in senecta. Pelleum:ex pella urbe macedoniæ pria magni alexandri.
Latios: ipsos bruttios qui annibalem sequuti fuerant. Sylarus: nomen deductum a fluuio sylaro lucaniæ. Caudinus:nomen acceptum a caudinis furcis quæ sunt in samnio:caudinus: & sarris erāt ex bruttiis. Vir. & amanus ex romanis. Noti habitus:quia cognoscebāt illos esse italos propter habitus:& uocem ergo habitus accendebant iras romanorum. Qualis in æstiferis:ānibalem furentem & pugnam instaurantem comparat serpenti qui uirus effundit. Colla feta:plena ueneno sic ānibal attollēs caput uociferabat. Aestiferis: torridis qm̄ ihabitabilis est illa regio propter solis ardores & serpentes. Paretonius:libycus ab oppido paretonio siue loco de quo dictum ē. Continuo: annibal statim interemit herium Marrucinum cogitantem illum cōficere theate oppidū & caput marrucinorum de quo dictum est. Clarum theate:qm̄ erat caput gentis & dicatum celicolum matri ut supra cecinit. Nitēti magnum: qui magnam rem moliebatur infesta q̄ppe hasta ibat in annibalem. Arrecto:intento: & qui erigebatur ad laudem creši ducis. Proles barcæ: annibal cuius pater barca cognominabatur. Vmbris: inferna sede. Abigat: pellat a se ꝙ romanis pepercerim post suam cædem.

Libys: annibal ruens in præliũ uergit per logum spatium hostes in fugã adeo erat terribilis incutiebatque terrorẽ hosti: ut tonitrua omni generi aĩantium. Labat: ruit ipsum cælũ. Oborta lux: coruscationes. Viritim: singulis uiris. Perculsis: ipsis mortalibus aĩo consternatis audito fulmine uisisque coruscationibus. Proiecit in ora: coegit eos fugere & sic post terga uulnus accipientes cadebant in faciem quod turpissimum est. Horũ: aliquorum fortitudo: & uera uirtus dedit pectora. Gradiuo. i. pugnæ & ensi: ut uiros fortes decebat q̃ aduerso pectore uulnera excipiunt. Ductor rheteius: romanus scipio quẽ marti cõpat syllius. Hebrũ: fluuiũ thratiæ. getæ etiam ut dictum est mixti fuerunt thracibus. Nefãdi: suscepti ab annibale cõtra fœdus. Phaetõtia stagna: padum propter pugnam ad ticinum & trebiam qui impadum emittunt. Tãta fiducia: ut auderent tendere ad urbẽ ut deiicerent iouem capitolinum e sede tarpeia. Secreta deum: uiolata deorũ sacra qm̃ spoliauerunt templũ feroniæ & iunonis laciniæ ĩ bruttiis quod ad eũ diẽ inuiolatũ fuerat. Ruebat: fugiebat dabatque terga scipioni ut uulgus fugit incẽdium. Erũpit: euolat ex domibus.

Sic ait: et clypei propulsũ pondere toto
Lubrica qua tellus lapsantis sanguine fratris
Fallebat nisus prosternit: et occupat ense.
Extendit labens palmas heriumque iacentem
Amplexus iuncta leniuit morte dolorem.
Tum libys inuadit mixtæ certamina turbæ:
Conuertitque ruens per longum hostilia terga.
Vt cum fulminibus permixta tonitrua mundum
Terrificant? sũmique labat domus alta parentis:
Omne hoĩum terris trepidat genus: ipsaque oborta
Lux atrox micat: et præsens astare uiritim:
Creditur intento perculsis iuppiter igne.
Parte alia ceu sola forent discrimina campo
Qua miscebat agens truculentus scipio martẽ
Aspera pugna nouas uaria sub imagine leti
Dat formas: hic ense iacet prostratus adacto
Hic saxo perfracta gemit lacrimabilis ossa
Atque hos turpe pauor fusos proiecit in ora.
Horum aduersa dedit gradiuo pectora uirtus:
Ipse super strages ductor rheteius instat.
Qualis apud gelidum currus quatit altior ebrum
Et geticas soluit feruenti sanguine mauors
Letus cede niues: glaciẽque aquilonibus auctã
Perrumpit stridens sub pondere belliger axis.
Iãque ardore truci lustrans fortissima queque
Nomina obit ferro: claris spectata per orbẽ
Stragibus occũbit late inter tela iuuentus.
Qui muros rapuere tuos miserasque nephandi
Principium belli fecere sagunte ruinas.
Qui sacros thrasimene lacus: phaetontia quiquẽ
Polluerant tabo stagna ac fidutia tanta
Quos tulit: ut superum regi soliũque domosque
Irent direptum: mactantur cominus uno
Exitio: redduntque animas: temerata ferebant
Qui secreta deum: et primo reserasse negatas
Gressibus humanis alpes: formidinis huius.
Plena acies propere retro exanimata ruebat.
Haud secus ac tectis urbis uulcania pestis
Cum sese infudit: rapidusque incendia flatus
Ventilat: et uolucres spargit per nubila flãmas.
Attonitum erũpit subita formidine uulgus:
Lataque ut capta passim trepidatur in urbe.
Verum ubi cũtari tedet dispersa uirorum

P rælia sectantem et leuiori marte teneri:
O mnes in causam belli autoremque malorum
V ertere iam uires tandē placet: annibal unus.
D um restet: non si muris carthaginis ignis
S ubdatur: cesique cadant exercitus omnes
P rofectum latio: contra si concidat unus
N equiquam fore agenoreis cuncta arma: uirosque.
I llum igitur lustrans circunfert lumina campo.
R imaturque ducem iuuat in certamina summa
F erre gradum: cuperetque uiro concurrere tota
S pectante ausonia: celsus clamore feroci
P rouocat increpitans hostem et noua prælia poscit
Q uas postq̄ audiuit uoces conterrita iuno
N e libyci ducis impauidas ferrentur ad aures
E ffigiem informat latiam: propereque coruscis
A ttolit cristis: addit clypeumque iubasque
R omulei ducis: atque humeris imponit honorem
F ulgentis saguli. dat gressus habitusque cientis
P rælia: et audaces addit sine corpore motus.
T um par effigies fallacis imagine uana
C ornipedis moderanda cito per deuia passu.
B elligeræ datur: ad speciem certaminis umbræ.
S ic poeni ducis ante oculos exultat: et ultro
S cipio iunoni simulatus tela coruscat.
A c uiso letus rectore ante ora latino
E t tandem propius sperans ingentia poenus.
Q uadrupedi citus imponit uelocia membra.
E t iacit aduersam properati turbinis hastam:
D at terga: et campo fugiens uolat ales imago.
T ransmittitque acies: tum uero ut uictor et alti
I am compos uoti ferrata calce cruentat
C ornipedem: et largas poenus quatit asper habenas
Q uo fugis oblitus nostris te cedere regnis?
N ulla tibi libyca latebra est o scipio terra.
H æc ait: et stricto sequitur mucrone uolantem
D onec longinquo frustratum duxit in arua
D iuersa spatio procul a certamine pugnæ
T um fallax subito simulacrum in nubila cessit.
F ulmineus ductor qs nam se lumine ceco
C omposuit nobis inquit deus? aut latet idem
C ur monstro? tantum ne obstat mea gloria diuis?
S ed non auelles unquam qcunque secundus
C ælicolum stas ausoniæ: non artibus hostem

Teneri: occupari strage uulgarium militum. Iam scipio appetebat annibalem qui tātiꝰerat ut ēt si carthago cecidisset: & omnis exercitus nil actum esset a romanis si is uiueret. Profectum. i. nullā utilitatem esse italiæ. Effigiem latiā: formam scipionis: imitatio est Virgilii. Attolit: erigit queādmodum habebat Scipio. Honorem: paludamētum coccineum. Fulgentis: rubei. Sine corpore: qm̄ umbra erat: & fātasma. Simulatus iunoni: imago scipionis simulata a iunone. Ales: uelox imago scipionis. Cæco: non uiso mihi. Cur latet monstro: sub falsa scipionis imagine. Secundus: propitius italiæ non eripies mihi scipionem inquit ulla arte.

Auſpicium:principium & ſignū ut pugnarent. Ingloria fata: inhonorā mortem & quæ potius timidi eſt q̄ hominis fortis. Compendia grata:breue iter ad locū ubi pugnatur. Patres:ſenatores.
Celata:ipſa iuno ſub forma paſtoris.
Interea cadmea manus:ipi milites carthaginenſes abſente annibale ut poeta fabulaſ. Siniſtris:aduerſis. Verſos.ſ. infugam pſequabatur ſcipio. Tarteſſi acas:oras hiſpaniæ ad oceanum ubi eſt tarteſſus. Domos batti: cyrenaicam regionem. Flumina lagi:nilū a lago pſæ ptolemei. Sic ubi ui cæca: famā huius cladis ſparſam latius compatione probat:queadmodū inqt ſeres populi oriētis habentes arbores lanigeras uidentes cineres in ſuis arboribus intelligunt arſiſſe ueſbium montem campaniæ q̄uis ab ipſis longa terræ mariſque intercapedine diſtet. ſic remotæ gentes:& natiōes intelligebant cladem pœnorū illis narrantibus qui timore perculſi fugiebāt.
Vi cæca :occulta potentia qm̄ accenditur ignis ī uiſceribus montis uento agēte in uenas ſulphureas. Tandem: poſt magnum conflictum ipſorum uentorū in uenis terræ. Paſtos per ſæcula:nutritos in uiſceribus montis per multos annos. Monſtrum: rem miram uidetur quippe monſtroſum eſſe ꝙ arbores orientis caneſcant cinere auſonio.

E ripies uerū nobis:frena inde citatis
C onuertit furibundus equis:campūque petebat:
C um ſubita occulto peſtis collapſa tremore.
C ornipedis moles ruit:atque efflauit anhelo
P ectore iunonis curis in nubila uitam.
T um uero impatiens ueſtra eſt hæc altera ueſtra:
F raus inquit ſuperi:non fallitis æquore merſum
T exiſſent ſcopuli:pelaguſque hauſiſſet et unde.
A n ne huic ſeruabar læto:mea ſigna ſequuti
Q uis pugnæ auſpicum dedimus:ceduntur et abſens
A ccipio gemitus:uoceſque et uerba uocantum
A nnibalem:quis noſtra ſatis delicta piabit
T artareus torrens?ſimul hæc fundebat:et una
S pectabat dextram:ac læthi feruebat amore.
T um iuno miſerata uirū:paſtoris in ora
V ertitur:ac ſiluis ſubito procedit opacis.
A tque his alloquitur uerſantem ingloria fata.
Q uæ nam te ſiluis accedere cauſa ſubegit
A rmatum noſtris?num dura ad prælia tendis
M agnus ubi auſoniæ reliquos domat ānibal armis?
S i uelox gaudes ire:et compendia grata
S ūt tibi:uicino in medios te tramite ducam.
A nnuit atque onerat promiſſis pectora largis
P aſtoris:patreſque docet carthaginis altæ.
M agna repenſuros:nec ſe leuiora daturum.
P ræcipitem et uaſto ſuperantem proxima ſaltu
C ircūagit iuno:et fallens regione uiarum.
N on gratam inuito ſeruat celata ſalutem.
I nterea cadmea manus deſerta pauenſque
N on ullū annibalem nuſq̄ certamina cernit.
S cui nota ducis:pars ferro occūbere credunt.
P ars damnaſſe aciē:et ſupis ceſſiſſe ſiniſtris.
I ngruit auſonius:uerſoſque agit æquore toto
R ector:iamque ipſæ trepidant carthaginis arces.
I mpletur terrore uago cūcta aphrica pullis.
A gminibus:uolucrique fuga ſine marte ruentes
T endūt attonitos extrema ad littora curſus.
A c tartheſſiacas profugi ſparguntur in oras.
P ars batti petiere domos:pars flumina lagi.
S ic ubi ui cæca tandem deuictus ad aſtra
E uomuit paſtos per ſæcula ueſbius ignes:
E t pellago et terris fuſa eſt uulcania peſtis.
V idere eoi monſtrum admirabile ſeres.

Canescere:albescere. Gargani:hoc dicit pp pugnā cannensem: Vada: trāsimenū. Amnē phaetontis:padū. Prostratis:cæsis militibus punicis. Cānas:gloriā meam cæsis romanis ī pugna cānēsi.
Decedes regnis:prius amittes tu cælū o iuppiter q̄ ego nomen re℞ a me gesta℞:hæc īpietas conuenit ānibali pfido:& irato. Patriæ.s.meæ ero supstes ad spes armo℞ ut.s.cōtra te bellū instauret. Tibi residēt hostes:o roma inqt tibi hostes cedūt.nā pcellis hac pugna & uictrix es:sed mihi satis erit quo ad uixero terrori eē italiæ:nec ero in pria ne cōditionibus pacis astringar:& aufugit carthaginēsiū sociorūque inqt Li.cæsa sūt eo die supra milia.xx.par ferme numerus captus est cū signis militaribus.c.xxxiiii.uictores ad.x.mil.cecidere.Annibal cum paucis eqtibus elapsus īter tumultū adrumentum pfugit.oīa & in prælio:& ante aciē priusq̄ excederet pugna exptus:& confessione ēt scipionis oīumque pito℞ militiæ illā laudem adeptus singulari arte aciem eo die īstruxisse. Annibal postea carthaginē accitus.vi.&.xxx.āno postq̄ puer īde pfectus erat fassus in curia est nō plio modo se eē: sed bello uictū nec spē salutis alibi q̄ ī pace ponendam eē. Annibale igit autor legati ad pacem petendā missi sunt.Lælius romā a scipiōe mittit uictoriæ nuntius īterea supatur uermina filius syphacis q cum exercitu auxilio pœnis ueniebat. Referant pro tinus arces:cū scipio castra hēret ad tuneta.xxx.legati carthaginēsiū ad eum uenerūt:quibus scipio cū dixisset ut tot cladibus edocti tādem deos:& iusiurandum eē crederēt conditiōes pacis dictæ sunt ut carthaginēses liberi suis legibus uiuerēt:quas urbes:quosque agros:quibusque finibus āte bellū tenuissent.populādique finē eo die romanus faceret: pfugās fugitiuosque & captiuos omnis redderent romanis.naues incenderent bellū in iussu populi ro. non gererent. Masinissæ res redderēt fœdusque cum eo facerēt.x.mil.talenta descripta pēsionibus æqs ī ānos.L. soluerent obsidesque centum scipionis arbitratu darent: nec mīores.xiiii.ānis nec.xxx. maiores.
Belua:elephātus. Excelsæ rates:naues carthaginēsiū inqt Liui. pūectas ī altū incēdi iussit.qngentas fuisse oīs generis quæ remis ageret quidā tradūt: quarū cōspectū repēte incēdiū tā lugubre fuisse pœnis q̄ si tū ipsa carthago arderet: bellū hoc punicū secundū auspiciū habuit post primū ānis trib℈ &.xx.P. Cornelio scipione.T.Sēpr. Graccho cōss.finitū ē.xvii.āno.Gn.Cornelio. Lētulo: &.P.Helio peto conss. Nereus:ipse deus maris. Cōpos:scipio adeptus gloriā īmortalē romā rediit. Primus: Liuius aīt aphricanū cognomē militaris prius fauor: an popularis aura celebrauerit: an sicuti fœlicis syllæ. Magnique Pōpei patrū memoria ceptū ab assētatōe familiari sit parū cōpertū habeo.primus certe hic īperator noīe uitæ a se gētis ē nobilitatus.exēplo deīde huius nequaq̄ uictoria pares īsignes imaginū titulos claraque cognomīa familiæ fecerūt. Securus sceptri:uictoriæ a se ptæ.
Sublimi:āplissimo clarissimoque oīum triūpho℞ q āte id tpis fuerāt.pace terra::marique porta.P. Scipio regi masinissæ auitū rgnū reddidit additis urbib℈ quæcūque ī potestatē po.ro.ex regno syphacis uenissēt: exercitu ī naues īposito ī siciliā traiecit.iter p italiā facieīti obuiā magna frequentia itū ē. & clarissimo triumpho urbem inuectus. Argenti tulit in ærarium pondo.c.milia &. xxiii.militibus

L anigeros cinere ausonio canescere lucos.
Q uem fessum tumulo tandem regina propinquo
S istit iuno ducem:facies unde omnis et atræ
A pparent admota oculis uestigia pugnæ.
Q ualem gargani campum trebiæque paludem
E t tyrrhena uada:et phaetontis uiderat amnem
S trage uirum undantem:talis miserabile uisu
P rostratis facies aperitur dira maniplis.
T um superas iuno sedes turbata reuisit.
I amque propīquabāt hostes: tumuloque subibāt:
C um secum penus:celum licet omne soluta
I n caput hoc compage ruat:terræque dehiscant
N on ullo cannas abolebis iuppiter euo.
D ecedesque prius regnis:q̄ nomina gentes
A ut facta annibalis sileant:nec deinde relinquo
S ecuram te roma mei patriæque superstes.
A d spes armorum uiuam tibi:nam modo pugna
P ræcellis:residēt hostes mihi satque superque
V t me dardaniæ matres:atque itala tellus
D um uiuam expectent:nec pacem pectore norint.
S ic rapitur paucis fugientū mixtus:et altos
I nde petit retro montes:tutasque latebras.
H ic finis bello referantur protinus arces
A usonio iam sponte duci:iura improba adempta:
A rmaque et incisæ leges:opibusque superbis
V is fracta:et posuit gestatas bellua turres.
E xcelsæ tum seua rates spectacula penis
F lammiferam accepere facem:subitaque procella
A rserunt maria:atque expauit lumina nereus.
M ansuri compos decoris p secula rector.
D euictæ referens primus cognomina terræ
S ecurus sceptri repetit per cerula romam.
E t patria inuehitur sublimi tecta triumpho.

quadragenos æris diuisit. Syphax morte subtractus spectaculo magisq̃ gloriæ paulo añ apud tibur decesserat: quo ab alba traductus fuerat. publico illic funere elatus fuit. polybius tradit in triũpho ductum. Qu. Terentius culleo pileatus triũphantẽ scipionẽ sequutus est. forma triũphi talis fuit corona ti. milites ꝓcinentibus tibiis fercula ꝑferebant spoliis hostium cincta. ligneæ turres ad imaginẽ captarum urbiũ prælatæ sunt. aurũ deinde: & argentũ rude: atque signatũ: coronæ deinde bellica uirtute ꝑtæ candidi boues cũ auratis cornibus & elephãti sequebant. post primores carthaginensiũ: & numidarũ captiui. Ipsum imperatorem lictores sericis ornati uestibus ꝑibãt: citharedorum ac tibicinũ deinde turba instar hetruscæ pompæ aureis coronis redimiti ꝓcinentes. Inter quos ridiculus senex armillis: & auro amictus captis illudebat currũ odores: ac thura aflabant. Scipio ipse caput habebat redimitũ aurea corona lapillis ꝑciosis: & margaritis ornata: & de more patrio gestabat purpuream uestẽ intexto auro sub effigie stellarũ altera manu eburneũ sceptrum ferẽs altera laurum aderãt & pueri uirginesque: habenis equoꝝ hærebãt cognati iuuenes: sequebant currum liberati ciues raso capite: & pileati oẽs. post hos scribæ scriptoresque: & ministri postremo exercitus in turmas diuisus lauro redimitus. hac insigni pompa cũ ad templum capitolini iouis uetũ est lauream in pñs sui iouis gremio posuit: epulum amicis ut moris erat ĩ ipso tẽplo ꝓbuit.

Ante syphax: aut poeta sequit polybiũ qui scribit ductum fuisse in triumphũ syphacẽ aut intelligit de imagine syphacis: quæ feretro ferebat ut imago carthaginis & & annibalis. de feretro ac ferculo dictũ est supra. Anno: q fuerat captus in hispania. Phenissa iuuenta: iuuenes carthaginenses capti: habẽtes claros natales. Primi macetũ: quos philippus miserat ex macedonia. Incocti corpora: nigri & adusti solis ardoribus.

Carthago: imago carthaginis. Effigies oræ iberæ: hispanæ quam scipio in ditionem romanorum redegerat. Iam lenis: quoniam erãt contusi hispani a scipione. Solis equos: occidentem solem.

Mater bellorum: quoniam illic habitãtes bellicosissimi erant: & sic poeta ꝑ loca quæ tangit omnem hispaniam sub actam intelligit: & omnia sub uno aspectu ad laudem scipionis ponit. Amnes: quoniam iberus octo fluuios in mare defert. Tenebat: oblectabat mentes & oculos romanorum. Ipse: scipio. Martia ora: bellicosum aspectum. Quiritibus: romanis. Qualis odoratis: talem dicit fuisse triumphãtem scipionem: qualis bacchus fuit cum de indis triumphauit cuius currum tygrides trahebãt: aut qualis hercules uictis: gigantibus in phlegra ualle. Odoratis: unguentis: & aromatibus perfusis: & a quibus odores: & aromata afferunt. Pãpineos: pampinis redimitos. Confecta uicta mole gigãtea. phlegra erat uallis thessaliæ ubi fuit bellũ giganteum cum diis: est etiam campus phlegreus ut dictum est ĩ campania ubi hercules deleuit gigantes. Tangens astra: propter heroicam uirtutem quam habebat ut transcenderet naturam humanam. Salue inuicte parens: adorat poeta scipionem autorem pacis libertatisque: ac patriæ suæ alterum conditorem. Vnde nõ cedebat romulo qui magnis fatis felicique auspicio urbis romæ. xi. calen. maias fundamenta iecit. Nec cedebat camillo qui urbem a gallis occupatam asseruit. sic scipio patriam e manibus barbarorum extorsit: cõcludens igitur poeta dicit: o scipio: cum roma iactat te esse filium iouis capitolini profecto non mentitur. Immensa uirtus tua id ostẽdit: & cõprobat. Parens. s. urbis. nam pater patriæ merito poterat appellari. Quirino: romulo urbis conditori. Meritis: q̃si dicat: nõ minora sũt tua merita q̃ fuerĩt camilli: nec minores laudes q̃ fuerĩt romuli.

Ante syphax feretro residens captiua præmebat
Lumina: et auratæ seruabant colla cathenæ.
Hic hanno clarique genus phenissa iuuenta
Et macetum primi atque incocti corpora mauri.
Tum nomades: notusque sacro cũ lustrat harenas.
Ammoni garamas: et semper naufraga syrtis.
Mox uictas tendens carthago ad sydera palmas.
Ibat: et effigies oræ iam letus iberæ
Terrarum finis gades ac laudibus olim
Terminus herculeis calpe: betisque lauare
Solis equos dulci consuetus fluminis unda.
Frondosumque apicem subigens ad sydera mater
Bellorum fera pyrene nec mitis iberus.
Cum simul illidit ponto quos attulit amnes.
Sed non ulla magis mẽtesque oculosque tenebat
Quam uisa annibalis campis fugientis imago.
Ipse astans curru: atque auro decoratus et ostro
Martia præbebat spectanda quiritibus ora.
Qualis odoratis descendens liber ab indis
Egit pampineos frenata tigride currus.
Aut cum phlegreis confecta mole gigantum
Incessit campis tangens tirynthius astra.
Salue inuicte parens non concessure quirino
Laudibus: ac meritis non concessure camillo.
Nec uero cum te memorat de stirpe deorum:
Prolem tarpeii mentitur roma tonantis.

Commentariorum Petri Marsi in syllium italicũ finis.

OPERIS CONCLVSIO.

Auſpiciis tuis inuictiſſime princeps uirgini huic operi bellicoſo extrema manus impoſita eſt: in quo de duobus clariſſimis i toto orbe imperatoribus. Scipione: atque annibale agitur: qui adeo rebus præclare geſtis claruerunt: bellicamque uirtutem: & gloriam conſequuti ſunt ut iam nequidem ſibi ipſis comparari poſſent. Iccirco uictus annibal tot uictoriis aduerſus populum romanū conſilio armiſque terribilem ſuperbiens quantum gloriæ ſcipioni fuerit: & cognomē uictæ a ſe ferociſſimæ gentis inclytum & quanto præconio reſtitutor publicæ libertatis & amator ardenti uirtute decorus Scipio dignus ſit omnibus compertum eſt: & exploratum: quem in armis: omnique officio te referre qs neſcit? quod cum ita ſit ardentiſſima uirtus tua incorruptis litterarum monumentis celebrari meretur & debet: aliumque furorem poeticum ac ſonoram tubam expoſcit. Interea hæc commentariola excellētiæ tuæ dicata auſpiciis tuis legantur. Tuoque ſplendore: ac tanti nominis celebritate protegantur & quieſcant: quæ iterum atque iterum excellentiæ commendo tuæ: cuius: honori: communique utilitati ad quam tuendam nati ſumus hoc opus magna ſedulitate: cura: & lucubrationibus aggreſſus ſum: & ad calcem fœlici ſucceſſu decurſum eſt.

Venetiis per Baptiſtam de tortis
M.cccc.Lxxxiii. die vi maii.

REGISTRVM.

a — Prima alba / ſyllius / tertio die / ordior arma

b — Radii quaſi / prodiga gens / armenta ad / librari

c — Miſſus eſt / petri marſi / rheteius / hic medius

d — Clamor ad / ſic igitur / agitantem / ceu prodita

e — En age ſiquid / nepotis / nimis hoſpita / aclide

f — Turbo tempeſtas / auſtruit / huc egere / ſulpitio gallo

g — Non mihi meoniæ / nititur ad / abſorbet deſicat / numeroſa

h — Vmbonem / atque atram / primos montes / it globus

i — Longius auectas / haud ſecus xantippum / egredientem / regulus exangui

k — Ad ultima / honorem ueſtæ / ſic melius / cornibus &

l — Arte paterna / iam dudum / quis ægram

m — Vt faciat / galbam alludit / occupabātur

n — Nouus miles / quippe nefas / buxentia

o — Hæc fata / ira genis / & quo ſæuius

p — Hic finis / iam latius / extremo

q — Mithræ lege / romam uictor / iamque aderat

r — Et damnata / arma reponenda / pro membris

ſ — Addunt ſpem / hiſpida inculta / haud ſecus annibalis

t — Neſcire ac / annibalem ac / fuluius eſſe

u — Inane uacuum / condenſæ foliis / cladibus

x — Ionio profundo / clamat cunctantes / myle urbs

y — Atque implet / heu puero / criniger

z — Anfractus / muralis coronæ / ac ſæpe

& — Erupit ſuſpenſa / reddidit ex / æſtuat &

ɔ — Septima cum / callaicas / beticus

ꝶ — Tacita nocte / negato læto / conceſſere ignes / annibal hæc

FINIS.

HOWARD Duke of *NORFOLK*.